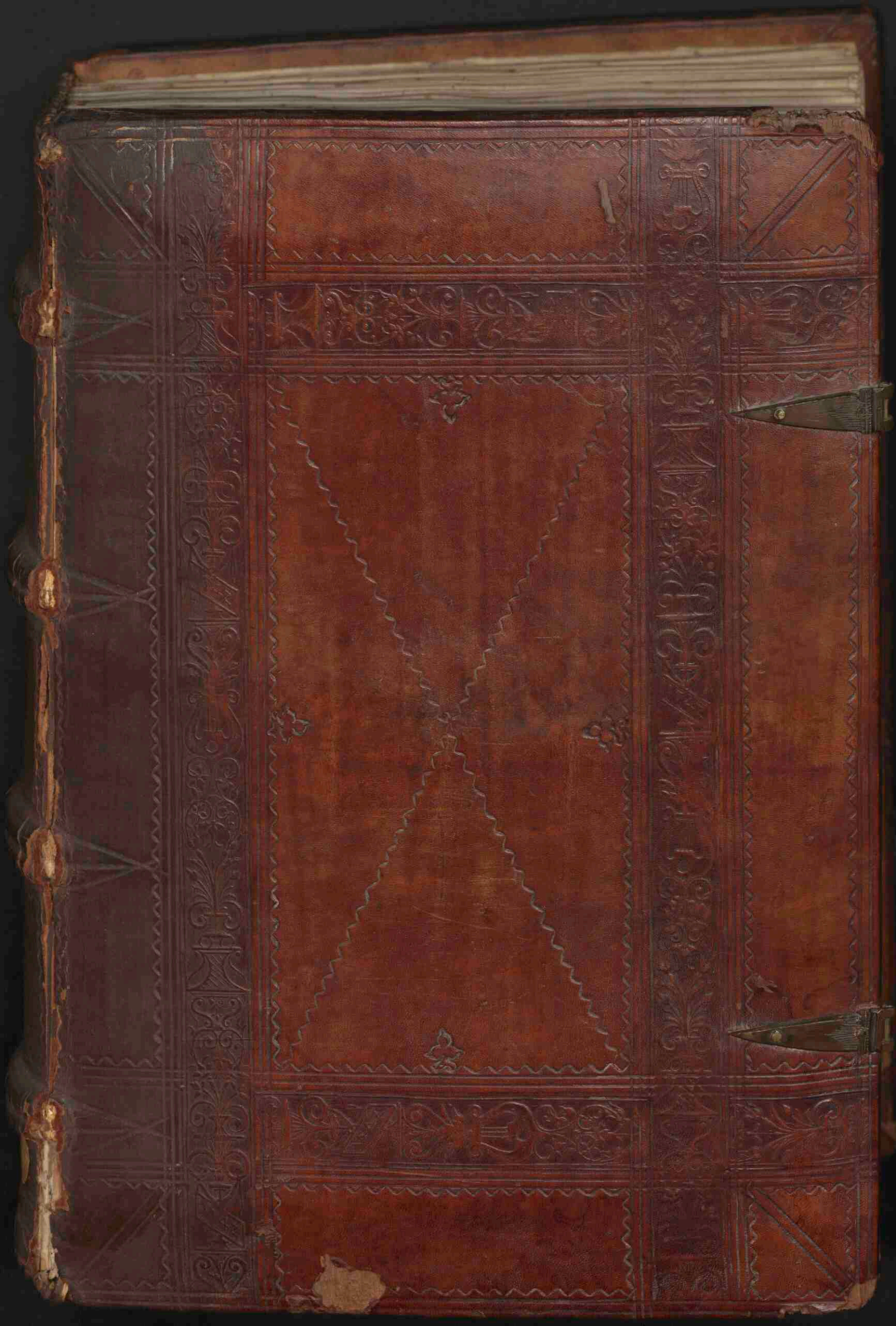

Speculi monasticae disciplinae Caroli Fernandi libri quatuor.

<https://hdl.handle.net/1874/328666>

... in hoc mundo ...
... quod est ...
... et hoc ...
... quod est ...

Item dicitur in ...
... quod est ...

IItem dicitur in ...
... quod est ...

IIItem dicitur in ...
... quod est ...

IVtem dicitur in ...
... quod est ...

Vtem dicitur in ...
... quod est ...

VItem dicitur in ...
... quod est ...

VIItem dicitur in ...
... quod est ...

1. Item dicitur in ...
... quod est ...

2. Item dicitur in ...
... quod est ...

3. Item dicitur in ...
... quod est ...

4. Item dicitur in ...
... quod est ...

5. Item dicitur in ...
... quod est ...

6. Item dicitur in ...
... quod est ...

Hs. 4 B 2

N. 2

7. 201

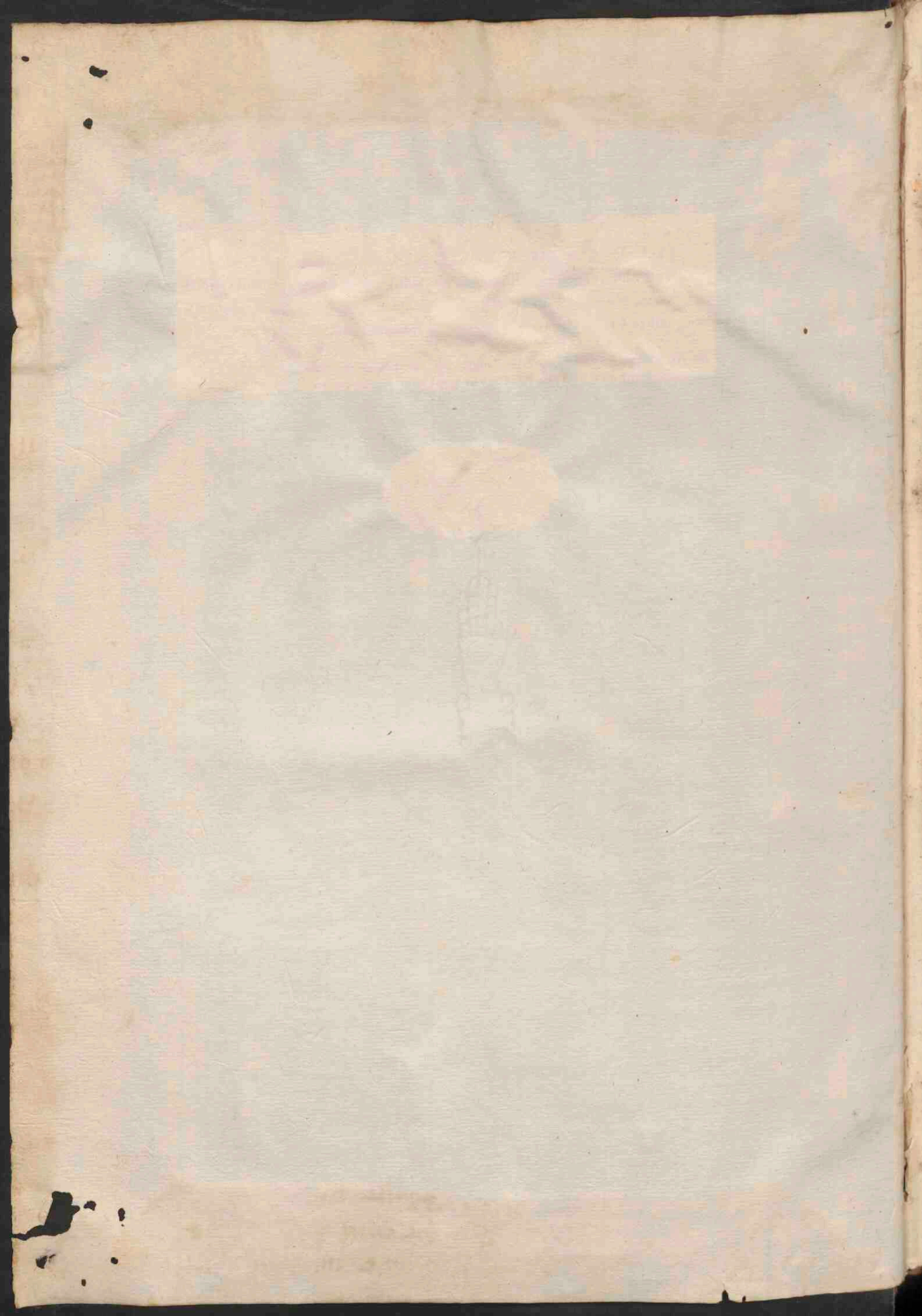
201 (*Eccl. 166, antea 286g.*) *Membr. fol. 171 ff. Saec. XV.*

Carolus Fernandus, *Speculi monasticae disciplinae* ll. IV, fol. 1—155a.

Fol. 1a. *Quisquis fallax calcare seculum, cet.* Fol. 155a. *Speculi monastice discipline Caroli Fernandi libri quarti et ultimi finis. Reuerendo ... Iohanni Durando ... Rapalio Foresio debitam subiectionem et reuerentiam.*

Hugo de Sancto Victore, *Speculum monasticae disciplinae*, fol. 155b—171a.

Hs.
4 B 2

3 040 11

—————

11 500 11

—————

n°. 246. g.

~~N 133. C~~

n°. 206. g.

Disquis fallax calcare seculi. ut
teq; sublimioris atq; pfectionis ap
prehendere genus. diuina aspira
te bonitate decernis. libellū hunc
et legere diligenter et intelligere ac
penetrare studeto. **D**iuinū autem
oim. quodnā deo sis pollutatus
considerato studiosissime. **D**iffili
cet enī illi ut scriptū est infidelis
et stulta promissio. **D**ulcia. igno
rancia facit: infideliū pusillani
mitas atq; malitia. **S**oluit enī
fidem: qui nō confidit. soluit etiā
et quidē multo puitiosius q̄ nō cō
stituit. uuuāte dno que uouerit ad
implere. **A**udi proinde q̄ sub bene
dictina militare regula cōtempnas
audi in qua tue professoris formu
lā. **P**rofessurus enī es t̄ hūc mo
dū. **E**go frater **C**arolus **H**ernādus
promitto stabilitate. et cōuersio
nē morū meorū. et obediētiam
corā deo et sanctis eius. scdm re
gulā bti p̄is **B**enedicti. t̄ monas
terio sancti **V**incenty. t̄ presenaa
domini **i**ohannis abbatis eiusdē
monasterij. **S**i quid forte hūc
uocaborū compositioni adiciatur.

nihil h̄z magni ponderis: que
vero dicta sunt a p̄e **B**ndicto.
tradunt nec debz eorū quitq; omit
ti. **Q**uonā pacto stabilitate.
morū cōuersione et obediētia a
ceteris monachorū generibz re
nobita serentur. **cap^o p̄mū**

Beatissimū itaq; p̄
bndictus primo re
gule capite. q̄tuo
gnā monachorū cō
memorat. **C**enobitarū primū
qui sub regula militat uel ab
bate. **S**ecundū. anachoretarū. q̄
solitarij in desertis defut locas.
Terciū. sarabitarū. q̄ sapiētio
res sibi uident. qm̄ ut maiorū
p̄ceptis auscultare debeant. **S**y
rouagorū ultimū. q̄ pererrare pro
uicias. et monachorū cellas hū
trare nō desinūt. **C**onsidera nūc
q̄ cenobitis promittenda nūcāro
pponāt. **D**iuinū nāq; stabilitas
est. tu penit̄ aduersant̄ ḡroua
ḡ. **S**ecundū. morū cōuersio.
quā sarabante nō curat āplecti.
Terciū. obediētia. tu nō sunt
anachorete subiecti. **S**ua igit̄
professione a tribz p̄fatorū mo
nachorū ḡnibz cenobita serentur
et ob id cenobitarū genus. oim
fortissimū esse nō t̄merito phi
betur. **De tribus que superis
cōmemorata sūt paulo latius
dissent et q̄ sit nūcāia regula.**
Qui stabilitate seruare q̄
meminit. uia p̄cludit
remisso descensu. ut **bernardus**
ait. id ē nō tepesat nō lahesat

nō pusillanimitas efficit. s; in feruo
re propositi p̄seuerat. Qui vero
morū cōuersionē amplecti desiderat
necesse sibi intelligit ut quēad
modū locū amictūq; mutauit.
et capitis tonsurā in corone mo
dū quā prius ferre nūme cōsue
uerat. spontane⁹ assumpsit: ita mo
res quoq; suos scdm̄ prius b̄ndicti
regulā cōuertere studeat. Et qui
pri⁹ in loco periculossim⁹ uersabat
iā securi⁹ habitare discat: nūqm̄
tamē diuini timoris oblitus. Qui
q; prius q̄ uolebat ueste cōtegebat:
iā nigra tualla cōmonit⁹. et de
p̄t̄is dolere p̄gat. et tenebrōsā ge
hēne regionē sepius expauescat.
Postremo qui latā in capite tō
surā gestat. eternitatis q̄ nec p̄
cipiū nec finē nouit: sedulo me
mor. ad celestia suspirare gaudia
nō desistat. **Vides quid stabilitas**
quid morū cōuersio. in eorū aīs
qui sapiūt opetur? **Hūc obediē**
considerato uirtutē. **Hec eī sola ē**
p̄ quā proprie uoluntati proprioq;
consilio renūciātes: solā īperātis
attendim⁹ iussione. **Imperū nā**
q; obediētia respicit. regula uero
quid p̄ uniuersam uitā ī cenobio
gerere debeas saluberrime d̄sult.
Proinde attendenda soletus tibi
est illa uiri sapiētis sentētia. **Antē**
om̄ia opa. uerbū uerax p̄cedat te.
et ante om̄es actū. consiliū stabile.
Dabū uerax au⁹ hic mentionem
sapiēs facit. nō oris est. s; mētis.
Est eū ipm̄ mentis propositum
quā nos ītentionē appellare solem⁹

Tubet igit⁹ spūs s̄c̄s ut aī om̄ia
opa uerax nos atcedat uerbū. id
est. sincera mentis intentio: ut q̄
cūq; gerim⁹ promerendi d̄i grā
faciam⁹. **Et aī om̄e actū** iquit
consiliū stabile. **Actu p̄cipue** solē
nē cuiusmodi s̄c̄s. vota. q̄ cetera
nre salutis dispendiū. nob̄ retrac
tare nō licet. **Precedat igit⁹ te q̄s̄s**
sub b̄ndictina regula militare cu
pis consiliū stabile. id ē ipius regu
le p̄fecta s̄c̄ctia. ut itelligas lege
q̄ tibi p̄ om̄e uitā seruāda ē. nec
quicq; mendaciter d̄ipositi deo pro
mittas. **Stabile autē h̄mōi** debet
esse consiliū. h̄ est cū tui certū te
oportet esse. propriāq; p̄spice uolū
tate: nō nutantē. nō uacillantē
nō titubantē. s; īmotā. firmā. sta
bile. et modis om̄ib; deo ī finem
usq; adherescere cupente. **De eadē**
regule necessitate pauca. d̄q;
sancte stabilitatis cōmēdatione
q̄ nō īmerito prima promittit

Et autē usque ad id n̄c̄aia
regula. quā ueluti speculū
quoddā p̄ inspiram⁹. etiā q̄cūq;
in statu uersem⁹. ut moralis ille
p̄hus. **Beneti.** certā aliquā regulā
apprehendendā suadeat: ad quā
uitā nr̄am oēm diligentē exerce
debeam⁹. **Dicit p̄p̄ha cū deo loquēs**
Lucerna pedib; meis ubi tuū. et
lucē semit̄is meis. **Monachis p̄ter**
diuinas sacrasq; l̄as. lucerna q̄dā
debet eē regula. quā cōiter sequat⁹
om̄s **Abbatēs** recte p̄cipiendū. d̄i
cipuli sinceriter obediendo. sic eī

quod placet benedicto cuius haec sunt uerba
Omnibus in omnibus in gratiam sequatur
regula. nec ab ea temere deuiet
a quocumque. **Confirmat** haec suam
gloriosus ille bernardus in eo libello
quod de precepto et dispensatione con-
scripsit. **Aut** enim. **Non** est abbas super
regula: cui semel et ipse spontanea
uoluntate se subdidit. **Et** rursus. **Esto**
cedat interdum regula pro tunc cari-
tati. cum ratio necessitatis exegerit.
Absit tamen ut homines aut quilibet subdat
uoluntati. **Super** firmas transgressiones
non super primas traditiones instituit.
qui abbas eligit. mandator cultor
et ultor uiciorum. **Bernardus**. **Nec**
inuenio in monachorum professione
stabilitas primo loco ponit. omnium
namque bonorum operum uoluntas stabilis
fundamentum est. **Et** quicquid super
hanc extruit. protegente domino
conuere nequit. **Uoluntas** enim
bona. sine caritate non bona non
potest. **Caritas** autem uera: perpetua est
nec timet ortum. **Ceterum** ubi ca-
ritas est: ibi deus habitat. **Idcirco**
quisquis recte profuerit. cum se felicitatem
perseuerasse. **Aspexerit**. magnificas
christo gratias agens. prophetiam
illud cum ingenti letitia et exulta-
tione decantat. **Tu** fundasti tra-
super stabilitate sua. id est super te ipsum.
non iduabit in seculum seculi. **De**
tali domo quam super seipsum fundat
deus haec loquitur uerba. **Descendit**
pluuia. uenerunt flumina. flauere-
unt uenti. et non cecidit. **Fundata**
enim erat supra firmam petram. **Co-**
mendans haec stabilitate uisum.

benedictus posteaque religiosorum operum
pulcherrimam perclarissimam coherere
gratissima breuitate perstrinxit.
narratione hoc modo conclusit.
Officina ubi haec omnia diligenter
operemur. claustra sunt monasterii
et stabilitas in congregatione.
Hoc tale est. ac si alijs uerbis
dixisset. **Officina** in qua nostram
spiritus salute studiosius operamur de-
beamus. cenobia sunt in quibus degunt
monachi. sancta atque immobili
uoluntate firmata. **Et** quisquis
ille est. qui celeste quadam epistola
ad fratres de morte dei conscripsit.
stabilitate hys uerbis commendat.
Omnia bonorum officina cella est:
et stabilis perseuerantia in illa. **Et**
paulo post. **Impossibile** est hominibus
figere in uno animo suo. qui non
in aliquo loco affixerit corpus
suum. **Nam** qui egritudine cum
migrando de loco in locum effugere
nititur. sic est. qui fugit umbram
corporis sui. **Deum** fugit. seipsum
arripit. locum mutat non animum.
Eundem ubique se inuenit. nisi quod detori-
one facit ipsa mobilitas. sicut leu-
solet egrum. qui arripere con-
tinetur. **Contingit** autem uniuersis qui
cenobium in quo regularis agitur
uita. instabilitatis proprie uicio
mutat. contingit inquam illis po-
tius illud. **Celum** non animum mutat
qui trans mare arripit. **De**
motu conuersione et obedientia
que nisi conuersis moribus esse de-
grata non potest. **Capitulum**
quartum

Hoc uero conuersio latissime
patet. donec cum in nobis
uiciosi resident aliquid. eo quod
pacto ut nobis placeat. nosque delectet
si cum huiusmodi delectatione perpetuum
gerere bellum negligimus. plenam mo-
rum conuersionem assequi nulla ratione
ualemus. Etenim ueterem hominem pe-
nitenti exuamus oportet: induamusque
nouum. apostoli pauli consilio studiosius
obtemperantes. cuius haec sunt uerba. De-
ponite uos ueterem hominem secundum
pristinam conuersationem et induite
nouum. Quis autem uetus homo totus
euertere nequeat (non enim potest animalis
concupiscentia funditus extingui) cum illa
tam sepe luctandum est: omni uiciose
rei infatigabili constantia nega-
tio omnino consensus. Haec est uera
morum conuersio. quam fideles promittunt
monachis. quamque pauca procholor
assequuntur. Et ideo tam pauca fide-
liter obediunt: quia pulchra morum
conuersione exolutum animam nondum ad-
epta sunt. qui sensui. corporeisque me-
bris imperare potentissime queat. Nam
qui promittit obedientiam ei qui cenobio
praesertim spontanea subiacet
uoluntate: cuius uelud deum querendam
in terris aspiciat. omnia facturum
quamque ab eo sibi fuerit imperata.
nec attentaturus aliquid quod prius
displicere cognouerit uoluntati. Si
quid autem gerere cupit. quod bonum
sibi rectius uideatur. praesertim si sapiens
consulturus est. eiusque sequetur
uoluntatem. Nam christus allocutus
suos apostolos. qui uos audit inquit
me audit. et qui uos spernit

me spernit. Et beatus Bernardus in
regula. Omnia quae maioribus prebet
deo exhibet. Et bernardus. Quia
uice dei precepit homo. quod tamen certum
sit non dissimulare deo. haud sensum acci-
piendum est: quod si preceperit deus.
Quid ei interest utrum per se an per
suos ministros siue homines siue an-
gelos hominibus innotescat suum placitum
deus. Idem. Ipsum quem pro deo ha-
bemus tanquam deum in hijs quae non sunt
apte contra deum audire debemus.
**Stabilitate. morum conuersione
et obedientia per similes monachos
deus et de scripture testimonio.**
quod adhuc uincit. v

Hinc ergo contemplanur
quatenus accedat curae nostrae
deceat. si mores nostros summa dilige-
ntia conuertere. si stabiles esse. si fi-
deliter obedire conemur. Deus enim
noster eternus est: nec eius eternitati
melius melius conformari possumus.
quod inuolabile in regularibus exerci-
tijs. omnimodaque uirtute seruanda
stabilitate. Idem ipse summa prima
que ueritas est. cui uiam accedere
non ualemus. nisi secularem omnem
toto corde et animo contempnendo uani-
tate. Hoc autem morum conuersio per
praesertim. Postremo deus noster altissi-
mus est: siue (ut uerum dicamus)
altitudo maxima. summaque sublimitas.
Non est autem uiam sublimiter sen-
tire de nobis: sed humiliari potius. ut
exaltari possumus. Humilitas autem
obedientiam perpetuo comitatur. Igitur
obediendo proferte. cum sublimi deo
nostro quod optime concordamus. Felix autem

que p̄ unocā bonoz opm stabilita
 tem. q̄tū fieri p̄t diuine cōformet̄
 imutabilitati. queq; p̄ p̄clarā mox
 cōuersionē diuine cōgruit ueritati
 q̄ postremo p̄ uerā obediētā diui
 ne se subdere gaudet sublimitati
 Sicut dicit forsitan aliquis. Rectius
 diuine pulchritudine q̄ ueritati.
 studiosa mox cōuersio cōformes
 nos uidetur efficere. Quisquit crū
 deo consecrandū sordidat animū:
 uerā mox cōuersio tergit. Nā quid
 est aliud mores cōuertere: n̄ utitū
 pulchritudine. uiciorū depelle sordes.
 ne pollutā sūma pulchritudo mente.
 sua p̄ntia dedignet? Hec quidem
 p̄mote consideratu id affirmā u
 det. uerū si paulo diligētius itrospe
 cis uidebis nō eū cerasse q̄ dixit. mo
 x cōuersione. p̄mte nos similes eua
 dere ueritati. Vera nāq; suā est
 i omib; et sup oīa diligendū eē deū
 Hoc ergo dū adiutore christo facim?
 huic sc̄atissime ueritate saluberric
 concordam? Rursū nichil uerū.
 q̄ fr̄es p̄inde ac nos ip̄os amari debē
 Qd̄ dū nos p̄suaderi sumus? tāq;
 salutari studio pro uirib; auscultac
 tonam. huic quoq; ueritati felicit
 assentim? Et quid p̄ cetera discar
 sare necesse? Veridū est p̄phā qui
 cū dño loquitur ait Omnia mādāta
 tua ueritas. Quū igit nichil sit a
 liud mores cōuertere. q̄ diuinus o
 bediē mādātis. quūq; tota celestū
 mādatorū unūitas iuxta p̄phete
 suā imobili ueritate nititur. ma
 nifestū est penitusq; p̄spiciū. cū
 qui morib; p̄petuo cōuertendis iui

glat. p̄mte conformē euadere ueritan
 Quod aut ad aior. deo deditoū pul
 chritudinē attinet. hāc sine nob sola
 facit diuitas. Et cū grā sine ciuitas
 quā solus creare p̄t deus. que sola me
 tes hūanas ineffabilē illustrat atq;
 decorat. Quū sit igit n̄m edisse ui
 na. et pro uirib; uirtutes āplecti. qd̄
 quidē mores cōuertere est. solus aut
 dei sue caritatis lūmē. sibi dilectas
 decorasq; efficere aīas. rectius assidua
 mox cōuersione. p̄mte ueritati
 q̄ pulchritudini cōformari p̄hibem?
 Ad stabilitate aut b̄tus nos iuitat
 aplūs hys uerbis fr̄es dilectissimi
 stabiles estote et imobiles. Stabiles
 i diuinorū mādatorū obediētā p̄
 seuerando. imobiles. aduersa oīa
 ac molestissima queq; cū oī pacia
 deo adiutore ferendo. Ad mox cōuer
 sionē idē paulus nos adhortat dicit
 Nolite cōformari huic seculo. s; refor
 manū i nouitate sensus ūi. hoc ē
 mores p̄ferte cōuertere. nulla re q̄
 seculares hoīes detineri cōsueuerūt
 quoquo mō delectari. Hoc q̄ facit. h
 huic seculo cōformari nescit. qui
 potius ab eo totus abhorret. Noui
 tas aut sensus n̄i hec est. ut sapi
 am? que dei s̄t. et in hys q̄ diuine
 uolūtatī cōsentiūt gaudeam? Ad
 obediētā uero b̄tissim? petrus uo
 cat cū dicit Humiliamū sub potētī
 manu dei ut uos exaltet i tpe uisi
 tationis. Igitur hec tria q̄ super
 memorata sūt. stabilitas. mox
 cōuersio. et obediētā monastice
 uite modū tribuūt. specie. et ordine
 q̄ i oī p̄fōne cōcurrere solent.

**De modo specie et ordine q̄ tria
ī oī p̄fectione concurrūt et eor
declaratiōe vi**

Modus est ut ad mortē vsq̄
bene opari nō desistas. Que
modū sola tribuit stabilitas. siue p̄
seueritātia. hys nāq̄ duobz nobis
res vna significatur. Cōuersio morū
monacho specie tribuit. oīs enim
pulchritudo diuine nictis q̄ etiā
fons apparet. morū cōuersio est. Hec
enī ai cogitatioes. verba gestus.
opa. in suo deore conseruat. Post
remo obediētia ordinē prebet. Nā
p̄ obediētia (ut sup̄ dictū est) ab
anachoretis malisq̄ monachis idē
grouagis et sarabaitis. vera reno
bita serent. Porro christiana vi
ta nō solū monastium tanto ordina
tiōe inuenit. quāto quisq̄ deo subiec
tior eē conat̄. Esse aut̄ subiectū
deō obediē est. ordinē egi obediētia
prestat. Speies vero religiose vite
tanto est illustior atq̄ splendidior
quāto quisq̄ moribz christi. q̄ sp̄cos
est forma. ixe filijs hōim. vicinuis
propinquare laborat. Hic bernardus
ait. Cū formosū te agnosco in
forma mea dñe ihu. non solū ob
diuina quibz effulges miracula.
s̄ etiā p̄ter veritatē et māfuctū
dñe et iusticiā. Hec tres vtutes
monacho maxie necessarie sunt
ut iuxta psalmigraphi suam. ve
ritatē loquat̄ in corde suo. dolūq̄
versare nolit in lingua sua. Deū
ut erga oīs quo ad potest. benignū
sese ac māfuctū exhibeat.
Postremo ut iusticiā seruare me

ninent. deo reddens honore. sibi ipsi
quotidianā vite emendationē. fratri
vero obsequiū et charitatē. Modus
aut̄ ut dixim⁹ qui ad stabilitatē p̄ti
net. est. ut nūq̄ laborādo fatigemur.
s̄ s̄ boni aliquid opis seminemus.
Sic enī uniatē dño post mortē ante
iudicē leti apparebim⁹. venietes q̄
veniem⁹ cū exultatione portantes
manipulos nros. Seruiam⁹ igit̄
deō nro i iusticia et sanctitate oibz
diebz nris. Sanctitas ad morū con
uersionē p̄tinet. Nā morū cōuer
sio san̄ facit. Iusticia ad obediētia.
Nō enī possum⁹ deo neq̄. neq̄ pla
tis nris qd̄ ei debem⁹ reddē. nisi fide
liter obediendo. Igit̄ in salute opera
nra faciendo speciosi sum⁹. p̄ ius
ticiā ordinate viuim⁹. Quibus
aut̄ diebz nris i dei seruitio p̄sisten
do. stabiles inuenimur. **In ipsa
morū cōuersiōe. maxie necessa
riū esse hūilitatē. et quonā pat
to tua illa superis cōmemorata
vota in ipsa nri redeptoris i
mitatione splendent.**

Capitū vii

Quandū est aut̄. ne quoq̄ mō
nobis desit hūilitas. Nam
sine illa nec mores p̄fecte cōuertūt̄
nec obia deo placēs exhibet. Porro
solū hūiles deū vero glorificāt et
honorāt. Sic enī scriptū est in
Magnā potentia dei solius. et
ab hūilibz honorat. Precepit enī
christus. id potissimū a se disci. q̄
mitas esset et humilis corde. Christus
aut̄ dei filius est p̄ naturā. et i
mitatoribz suis p̄tatem dedit.

ut iohānes euāgelista testat filios
dei fieri p adoptionē Igitur quādam
dū p de dno pronūciavit. hī fili
mei dilectus ī q nī bñ cōplatu. sic
absq vlla dubitatioe bñ sibi dplac
ī omibz q dñm totis viribz omiqz
virtute sequūt Videt enī ī illorum
mentibz dilectissimi filij sui ymagi
nē. ipius adiuvate grā reformata
Dz laudabiliter utipere. et pncip
ū bonū ad finē nō produit vanū
est penitusqz dāpnabile Igitur
redemptor noster ī cruce positus
atqz ī paternās manus suū cō
mendaturus spm. pncipū vltima
illa vaba. proferet. dicit Consumatū
est. ut nos admoneret. nullū esse
momēti vel religiosissime vūcere
si nō cōtingat ī vā vite sactimōia
felicitate pscuere Chūs aut quos
emēdaret mores oīno nō habebat.
s nre cōversiois speculū est. fulgētis
simū et exemplar pphenie Proinde
nos ad sui imitationē iūtat dicit
Qui sequitur me nō ambulat in
tenebris Chūsi aut imitatio. vera
mōi dūersio est Postremo de obia
quid dicitur sum? Hant dubiū
quā dñs illā multiplicat et verbo
docuit et exemplo Dixit enī et ipē
Ego q placita sūt pī meo facta semp
Daro ut ait aplūs. Chūstus pro
nob factus est obediens usqz ad
mortem. mortē aut crucis Quisqz
igit calcato seculo monasticā cupis
exiri vitam. quid nā deo sis pro
missurus. anteq vbera pronū
ciat. et indissolubili cathena te
pīm alligēs atqz constringēs.

attentissime considerato In illa
enī gnali resurrectione nī soli dñie
legis magistrōz regule pscuabili
les observatores. gloria donabunt
eterna. erit vnicuiqz iux suā
aplicā laus a deo Tūc pscuabit
monachis dicitur est dñs Vos estis
q pmanistis meū ī tēptationibz
meis Nam qui se putat nichil ee
passurū molestie. s delectabili qdā
quiete ī monasterio tps omē trans
acturū. grauis sic fallit Penitēte
nāqz tēptationūqz locus cenobiū
est Non tñ te labor absterreat.
dñs enī laborē ac dolōre cōsideras
vtrūqz spūali voluptate pmulcet
Tu tñ pscuere memēto Pscue
rātia nāqz ut bernardus ait. singu
laris est filia sumi regis Et p illā
tñ dñianus omīs sumi regis est
heres. **Sapientia monachos ī cen
bio q aptime cōtineri. et que nā
sit monachozū sapientia. abba
te tamē plus ceteris sapere o
portere viij**

Inter oīa q nouitū mo
nachū in monachali pposi
to continere possunt. nichil preclarū
nichil efficacius sapiā Dz si cum
indocto quolibz monacho et au te
nue sit īgenū de īsapientia verba
feceris auertas hōian potā q insti
tuas. Facile enī intra se dixerit nī
hās habeo. nec eo sū ingenio. ut
ad sapiām ptingere possim. frust
mecū de sapiā tractas Audi igit
quisquis simplē ambulās deo ser
uire cōstitū Sapientia hec de q
loquimur. nichil est aliud. nisi ca

tholice credere id est de scripture
sancte et earum sententiarum que totum probant
et esse veritate nunquam dubitare De
um preterea nullo pacto velle offendere
sed cum totis precordiorum medullis amare
hoc est sapere. et quicumque hoc modo
sapit in bono proposito sine dubio perse
uerat. **H**arum quoque sapientiarum que in monachis
pollent et abbas. felix est congregatio
et bona illi omnia adiutore deo pue
nunt. **A**bbatis tamen que monachorum
prestantior esse sapientia debet. **N**on enim
facile dicitur potest quantum utilitatis ei
congregationi tamen preest bonus ar
prudens variat abbas. **N**ec enim sine
causa scriptum est Rex sapiens stabi
limentum populi est Rex profecto est ab
bas et quidem cunctis laude dignus
si monachos secundum diuinas leges
et sancte regule doctrinam ipse bonus pre
ditus moribus regere noverit. **N**ec dubium
quoniam grande stabilimentum asserat v
niuersae congregationi. **P**rofitur egyptus
sapientissimus ioseph non minimum
In bonis et sapiens abbas. si quis
egyptios huius monachos. id est viam
vel ignorantie tenebris obscuratos.
fame verbi dei laborare non patitur
sed eos instruit. hortatur. animat. et
quibuscumque potest modis ad amplectendam
religionem perducit. **I**n eis autem que duro
sunt corde et a salutaribus doctrinis
auertuntur auditum. nec abbas qua
tuncque sapiens nec quisquam omnino
mortalium fructificare potest. **V**olens
namque deus celos nouit stabilire pru
dentia. **C**eli spirituales sunt anime
que prudentia est. id est. sancta morum con
uersione stabiliunt. **E**tenim sancte

conuersari vera prudentia est. porro
vera morum conuersio in charitate perficitur.
deum autem diligere ut iam diximus
sapere est. **I**nsensatos esse qui cha
ritate quicquid in ea sapientia
vera consistit quam stabilitatem
certum est conuocare quod plurimum.

Ca. 11

Quoniam etenim qui deum non diligit
sine sensu est. quantumlibet sa
piens esse videatur. **V**ola namque chan
tas mente salubriter illuminat. et
que cognita sunt inuicem perspicere facit.
Abbas igitur qui sine caritate est bonus
probosque monachos habere difficile potest.
Insensatus est enim qui charitate
caret. **I**nsensatus magis in conspectu
diuine maiestatis qui ea que mor
talibus sunt occulta clarissime contemplantur.
Prius autem sensati ut scriptum
est. stabilis erit. **V**erum hec sententia non
solum abbatis. sed etiam uniuscuiusque respicitur
monachorum. **P**rius enim omnes
nos esse necesse est. **V**bi principatur
caro. stulticia viget. ubi vero spiritus
sapientia regnat. **Q**uisquis ergo sibi
ipsum recte principatur. id est deum amicum
malas comprimere cogitationes. et ab
stinet ab omni opere prauo. ipse vero
sensatus est. et principatus eius sta
bilis erit. **Q**ui vero sine caritate in
monasterio conuersatur. sine stabilitate
manifesta velut noluit exhibet argu
menta. **F**luctuat enim. consilia mutat
nunc hoc. nunc illud ei deest. figere pedem
omnino non potest. contigit enim illi quod
in ceteris scriptum est. **D**ultus ut
luna mutat. **Q**ue sententia usque adeo
vera est. ut etiam morales quoque

philosophi probauerunt Sic enim
 seneca quoda loco scripsisse legim⁹
 Multas enim nichil constat nichil
 diu placet Non enim sibi ipsi torrens
 esse potest et unum aliquid immobiliter
 amplecti. qui non ultimam finem per
 petuo conspiciat. atque ad eum quanta
 potest vigilans tendit Ideoque caritate
 variis multa ponit. multa deside
 rat. coram vero que salutaria sunt. asse
 quitur proficitque nichil. Neque enim a ve
 ro sapientissimum recessit seneca cum die
 it. **Stultus** quod non habet cupit. quod
 autem habet fastidiunt Qui vero deum
 veraciter atque fideliter amat. nunquam
 aliud vult. nisi quod deo gratum esse
 cognouerit. et ideo stabilis est. **Bo**
 na namque voluntas que deum nouit. ut
 beatissimum aut cyprianum imitatur non
 potest **Talis** ergo vere sapiens est etiam
 probante seneca cum haec sunt uerba
Quid est sapientia. scilicet idem velle. scilicet
 idem nolle **Amanti** vero deum idem
 scilicet velle est. vult enim gratum esse deo
 idem quoque nolle. non enim vult optio
 conditea quoquo modo displicere
Vere igitur sapiens est qui deum
 amat **Qui** vero non amat stultus
 sit necesse est. contrariorum namque
 eadem est disciplina **Nec** potest aliam
 perpetuo placere quicquam. nisi quod iustum
 sit. iustum. sanctum. et honestum.
 Nichil autem rectius. sanctius. ius
 tius. honestius. quam amare deum.

De multiplici sapientie laude
inter quos non minima est di
uitios milites in monasteriali
capo pugnares accuratius
edocet et ad finem usque certan
tes in superato labore

coronat Ca. v.

Itaque non amati deum nichil
 perpetuo placere potest **Amanti**
 vero quam sapiens est obesse malicia
 nequit. qui primo malicia ipse vincit
 frangere charitate que vera sapientia est.
Sapientia vincit malicia **Igitur** in qua
 atque tenore si fratres diuina caritate
 flagrantes se mutuo diligunt. nulla
 possunt malicia a monasterio detur
 bani **Verunt** enim aduersus malicia
 siue a demonibus siue ab hominibus oriat
 sibi perpetuo viriliter esse pugnam danda
Est enim monasterium si recte in co
 munitate certaminibus tamquam in quodam
 milites multiplici multaque mo
 dis probari consueverunt. nec coro
 nat quisquam nisi qui iuxta pauli suam
 legitime certauerit **Tales** autem sunt
 veri milites quos sapiens custodit
 atque conseruat. ne vel prosperis ex
 tollantur. vel depumantur aduersis.
Cum enim premunt aduersa. diuine
 dulcedinis quam aliquando experti
 studioso meminerunt. ubi vero vide
 tur affluere prospera. sapientes prepa
 rant ne contristentur si forte succu
 dant aduersa **Sic** enim scriptum est
In die honorum memor esto malorum
 et in die malorum. ne in memor sis ho
 norum. **Porro** quanto quis diligentius
 in charitate proficit atque pro dato
 sibi ingenio in sacris litteris ceteris
 usque libris chalybibus exercetur.
 tanto sapientior euadit. deumque
 datus ac seipsum perspicit atque cog
 noscat **Videtque** nullum omnino malum
 timendum esse preter peccatum **Nichil**
 enim excepto peccato. eterno displicet

conduori Nam labores et dolores q
mali videntur hominibus. deo vel oino vole
te vel pmittente contingunt Dicit enim
propheta quidam Non est malum in civi
tate qd non fecerat dñs Mala ergo
que molesta sunt et transitoria sunt
et patientibus eternam parant volup
tatem Non enim vera mala sunt
sunt umbre quedam Et ideo
iustos non deturunt. quippe quos con
solatur propheta dicens Sicut arandabit
te veritas eius. i. omnipotentis dei. non
turbabis a timore nocturno In tene
bris facile terrentur homines et leuissima
queq; timet. que si conspiceret possent
ecubesceret se tam nimia formidasse
Qui vero deum amat et sacris lionibus
exercet. in luce spiritus est et ideo presentia
mala timere non potest Proclare namq;
de sapientia scriptum est. qd attingat a fi
ne usq; ad finem fortiter. et disponat
omnia suaviter Attingit enim iustus
per sapientiam solum ipsum sanctissime trini
tatis Et quia ad darum dei visionem
pervenire desiderat. quicquid est malorum
fortissime portat Attingit etiam tene
brose profunda gehenne. et qd semper
terna mala vitare. cavereq; pererat
spirituum dolorum amara licet potula. qd
deum cum suavitate degustat Attingit
ergo a fine usq; ad finem fortiter. dum
adversis non frangit. et suaviter deo
vivente disponit omnia. dum ab agendo
gratis. et laudando deo minime pro
hibetur Cur enim qui sapit. dolores
labores ve formidet. qd non solum nichil
affert dampni. sed etiam ingenia au
miliat lucra Ideo namq; sancti (ut
gregorius ait) penam temporalem. lucrum

putat. quia per hanc eternam evadere non
ignorat Et si forte sapienti vel honore
atcedat. vel offerantur divitie. vel delicias
seculares. nichil horum dulce est. sed magis
parata sibi demoniaca temptatione
metuens Quicquid secularibus dulce in
detur. quodam cum indignatione reitens
ad dominum cum propheta clamat dicens Quid
enim michi est in celo et a te quid volui
super terram Defeat caro mea et cor
meum Deus cordis mei et pars mea
deus in eternum Non autem potest quisquam
per sapientiam id efficere ut nunquam turbet
neque enim vel bassima virgo id consecuta
est. que quibus nunquam perturbata fuerit.
tamen in amarissima dilectissimi filii
sui passione. turbatione profecto non
caruit Quoniam igitur modo non turbet
patet. si turbata est benedicta virgo qd
per am non habuit Certe nemo tam
iustus qui non caret aliquo. et opus habet
habeat vel propter minutissimam peccata (in
quibus minus vita non agit) dolere frequen
ter Ut enim scriptum est Ubi multa sa
pientia. ibi multa indignatio. i. quanto
quis sapientior est. quantoq; darum se
ipsum respiciat. tanto sibi crebrius irascatur
et seipsum sanctissima peritiam torquet
**De consuetudine puritate. qd secundo
loco stabiliente menti et per utilis
est et summe necessaria et quoniam
pacto vivente domino huiusmodi
sinceritas acquiratur**

Capitulum xi

Udemus
numquam muscarii aculeis
stimulata. crebrius agitur caudam
movere pedes. nec ullo modo immota
consistere posse Homo vero qd relictis

caritate polluta vicijs conscientia
gerit. unctio similis est. **A**ut enim
phia. Homo aut in honore est coporatus
est unctis insipientibus et silis factus
est illis. **C**haritas enim et cupiditas co
traria sunt. **P**orro omne peccatum a vitiosa
cupiditate procedit. **I**gitur qui cupit
illatum aliquid et quod diuinis legibus
est contrarium. ratione profusus abitit
et ideo unctio rectissime comparatur.
Vicia autem spiritus sunt quae mente pun
giunt atque dilacerant. et quiescere nullo
modo patiuntur. **E**xposuit hoc iheremia
phia in suis lamentationibus dicens. **D**ec
ratum peccatum iherusalem. propterea insti
bilis facta est. **L**egimus in sanctis histo
rijs filios aaron propterea quod ignem
alienum in tabernaculum domini induisset
ipsa flamma repente absumptos esse.
Ignis celestis atque diuinus sacra ca
ritas est. de qua dominus in euangelio. **I**g
ne veni mittere in terras et quod vo
lui nisi ut accendantur. **F**elix anima que
hoc igne succendit. **I**gnis autem alienus
cupiditas est vel honoris vel diuitia
rum vel mundane cupiditatis. **E**t huius
ignis mentem quam succendit. torquere
non desinit. **F**luctuat enim semper et
nunc hoc. nunc illud cogitandum. quid
sit beata requies ignorat. **E**sset consi
deras ysaias phia. **C**or impij inquiet
quasi mare feruens quod quiescere
non potest. **C**ertum est in animabus instis spiritus
sancti quiescere apostolo teste qui ait.
Charitas dei diffusa est in cordibus
nostris per spiritum sanctum qui datus est
vobis. **C**um igitur spiritus sanctus summa
sit puritas atque mundicia non potest
in anima polluta permanere. quocumque modo per

6
manere. **E**t ideo nouum si vere mo
nachus esse cupit. ante omnia quicquam
in seculo non recte gesserit quitquit
in consuetudine propria vitiosum repererit.
pure simpliciter humiliter atque do
lenter confiteri debet. gloriosum imi
tatum prophetam. qui cum domino loquens dice
bat. **L**aboravi in genuis meis lava
bo per singulas noctes lectum meum
lacrimis meis stratum meum regabo.
Non enim si fecerit. et peccata postea
ad ea redire noluerit. repartem sen
tire quod grandis sit thesaurus con
suetudine puritas. nunquam tam peccatose
rei iacturam facere volet. quinimo
ne conditori suo displiceat. cui iam
se reconciliatum gaudet in ipso sacre re
ligionis proposito constans et stabilis
permanebit. **U**nde manifestum est
eos qui nunc hunc. nunc illuc transferunt
et crebro consilia mutant. se aliquid
inuenientes vix conquiescant. consue
tudinem non admodum diligunt. perspicere.
Et ideo non prospiciunt quia sapientiam
de qua superiore capite differimus
non dum attigerunt. **N**on enim sapientiam
quid sit religio. cuius gustum quod diu
ignorant in ea proficere minime possunt.
Proinde solerter attendenda est summa
quedam. quam protulit vniuersi amicos
iob. non quod vir beatissimus tali opus
haberet consilio. quippe aduersus
quem reprehensibile dicit poterat
nichil. sed quod iustus et iustitiam
tali doctrina rectissime consulat.
Summa autem hec est. **S**i iniquitate
que est in manu tua abstuleris
a te et non manserit in taberna
culo tuo iniusticia. tunc seruare

facie tua sine macula et eris stabili-
lis et non timebis. Hoc est si ab omni
ope malo (quod manus nomine significari
solet) toto corde recesseris nec feceris
aliquid quo vel animam propriam ledas
vel proximo pebeas offendiculum
curaueris preterea ne in consuetudine
tue tabernaculo iusticie quicquam
resideat. quod tunc fiet. si ab omni mala
cogitatione abhorrescere consueveris.
si sit inquam tempus tractaueris ac
breuis confitendo. dolendo. et in operibus
bonis tempus exercendo. tunc anime
tue facie ad deum in corde pura imma-
culataque leuare poteris. atque in reli-
gioso proposito. stabilis in motuque per-
sistens. nulla nequissimi demonis
temptamenta timebis. **De considera-
tione multiplicis periculi in uita
ne consuetudinis que tercia loco pa-
rande persequatur non mirum
prodest nec tamen monachum
cenobiticam quiete fruente arbi-
trari debere se quicquid est perpa-
uescendi discriminis euasisse. xvj**

Qui cenobium monachus
futurus ingreditur. ignorans
quam periculosa res quam sit plena
discriminis in seculo conuersari. minus
iterum proficere solet. nescit enim qua-
tum sit bonum ad quod illum pietas
diuina prouocet. Nam bonum ex
consideratione mali clarius aptius
que relucet. Est autem per seculum
velut magnam quoddam primo uero
maximam periculosissimamque pelagum
in quo multo plures anime quam in uero
mari nauces merguntur. qui tamen
vna sit anima cunctis nauibus periosior

in potestate sacratissimo christi sanguine redempta.
Quis enim redemptoris nostri uerba
considerans. quibus multos quidem uo-
catos paucos aut electos asseruit.
non toto corde formidet atque pauescat.
Quis non labore totaque uirtute uita-
t. ut possit inter electos numerari.
Quis periculis multiplicibus occasio-
nes memorare sufficiat que conuersan-
tibus in seculo ministrant. Nempe talis
consideratio cenobiticam expetere uita-
plerisque persuasit. quoniam in ipso mo-
nasterio perpetua stabilitate fixit at-
que continuit. Considerantes enim pericu-
la. que uiuente deo diuina gratia feliciter
effugerunt. beato persistente timore. ad
illa rursus experienda nunquam uolunt
reuertere. Non est tamen que salua tibi pu-
tes omnia que uis iam in cenobio consistas
etenim nisi monachum uitas nichil
agis. Periculi lege uitas. inuenies illud
terribile beati siluani uisione. Qui
raptus in spiritu. plerisque in monachali
ueste tertos. ad inferna tendere. u
multos autem secularium ad ethera
volare conspexit. Proinde illam
beatissimi iob sententiam frequenter meo
repete et animo uersa. Sempere quasi tu-
mescit super me fluctus timui deum.
et pondus eius ferri non potui. **Ex-
ponit illa sententia de sacro beati
iob depropterea uoluntate. Sempere quasi
tumescit super me fluctus timui
et pondus eius ferri non potui. xvij**

Qui tumescit super se fluctus
aspiciat non in merito mergi
timet. sic quoque qui diuinorum iudi-
ciorum seueritate considerat. sibi non
parum metuit. ne uincedo negligetia

oculos diuine maiestatis offendat
 et dñi nichil suspicet mali. ubi supre
 m⁹ illi dies aduenerit i tenebras p
 prouocat eternas **Tumetes fluctus**
 btissim⁹ paul⁹ exposuit. dñi p⁹cores
 i malo p⁹uerates et patiã dei abn
 tentes hys verbis alloquit **Ignoras**
 qm̄ benignitas dei ad p⁹nam te ad
 duat. hoc e. **Consideras** ne ideo te a
 dño tolerari. p⁹ntisq; uite tibi dari in
 duas. ut de p⁹as tuis penitentiam
 agas et a noxia p⁹andi cōsuetudie
 prudenter respicias **Et sequit̄ illic**
Sedm̄ aut̄ duriciã tuã et ipenitẽs
 cor. thesaurizas tibi uã. i. penarũ
 multitudinẽ. in die ire **Que** sit at
 dies ire exponit aplis ipe. quĩ exẽ
 plo subiungit **Et reuelatiõis iusti**
 iudicij dei **Tumetes** ergo fluctus
 diuine sũt cōminatões. et pene p⁹o
 rib; p⁹arate. quas s⁹ metuit iust⁹
 etiã si nõ mercat **Hinc** e iheronim⁹
 quĩ de seipso in heremo durissimos
 exigeret cruciatus. dicebat ob metũ
 gehenne id se facere. quĩ tñ satissi
 esset **Nõ** q̄ seruliter deũ timeret.
 quippe q̄ charitate plenissim⁹ erat.
 sed q̄ nemo tã iuste uidebat. q̄ non
 diuina iudicia ptimescat **Ideo** dice
 bat **psl⁹** Non intres i iudiciũ cum
 seruo tuo dñe. q̄ nõ iustificabitur i
 consp⁹ũ tuo om̄is uicẽs **Pondus** at
 dei illustrate conscientie rēphensio e
 quã s⁹ serui dei sentiũt quotiens i
 aliquo quãtũcũq; tenuiter deliquit
Hoc aut̄ pondus fere nõ pnt. quia
 nõ quiescunt quoadusq; deo. p con
 tessa sibi graaia satisfaciãt **Felix**
 aĩa que crebr⁹ hmõĩ sentat rēphor

siones et eis nõ aliter q̄ si deũ au
 dret loquẽtẽ obteperat. **Inare**
paticões sanctas occulte huãnos
i aios illabẽtes diuini timoris
fetus esse. quas qui libẽter audẽt
obteperanter sequit̄. in scã religi
onis proposito constantissime

psuecrat **xiiij**
Ques aut̄ iarepaticões diu
 nis parit timor. q̄ ubi se
 aularũ pectora possidet. mox rerũ
 tpalũ contẽptũ inuadit. **Et** quẽad
 modũ negotatores nauigio mare
 subcantes. ubi submersiõis periculo
 se proximõs esse conspiciũt. et spem
 nullã uident supesse salutis. quas
 multis durisq; laborib; cõgregauit
 diuitias in undas proiciũt. corpale
 saltẽ uitã cõseruaturi. sic animi
 quoq; silãus eternoũ ighũm tormẽta
 formidãtes. libenter tpalia desunt
 et saluãdi sui causa monasteria
 petunt **Cui** timor si diligenter
 custodiat. orand⁹ e enĩ deus iugi se
 dulitate. ut aias nrãs nũq; sui ti
 moris inopes esse paciãt. stabile facit
 mentẽ. nec monachũ quõqmõ neg
 ligentẽ esse pmittit **Et** si forte (ut
 est huãna fragilitas) in negligẽtia
 quãlib; iraderit. protim⁹ ad se redire
 atq; ex aĩo penitere compellit **Hic**
 timor diuini⁹ sancte caritatis est
 comes **Quisq; enĩ** deũ uere diligit
 eĩdẽ non timere nõ p̄t **Utrũq; uero**
 maximũ dei donũ est. qd̄ sibi largiri
 petit etiã. quĩ deũ precat̄ hys uerbis
Sancti noĩs tui quĩs dñe timorem
 piter et amõẽ fac nos hie petuĩ
 et que sequũtur **Hec** i merito sic

orat etiam. amor enim hylare operum
facit. Timor vero veluti clavis qui
bulla dei seruum diuino famulatu
fortiter affigit ut facere nichil au
deat. quod deo non satis placere cogno
uerit. Timore hinc sibi dei propheta
petebat quum diceret. Confige timore
tuo carnes meas a iudicijs enim tuis
timui. Carnum nomine haud iuste car
nales intelligunt affectus. qui dum diuino
timore configuntur. vincit ratio. dicitur
spes et exteriori homini interior dicitur
Dane si quis humi prostrato aut
in lecto cubans. grande lapidum. fer
ri alteriusve rei pondus supponas
non se poterit vertere quocumque. quod dicitur
gram est pondus quod ut illud a se
possit excutere. Ita diuinus timor
vbi mentem ceperit insidere. veluti
pondere quodam grauius. carna
les premit appetitus. ita ut ratio
resistere nequeat. quibus a murmu
rando prohiberi non possunt. Sed
murmuratio illa molestiam parit
non culpam. Exponunt duo de diuino
metu predicare sententia. et nocturnus
timor qui nunquam trepidat tamen nouit
nondum professi. qui recens. professi. qui
cum si viderit parat demonstra
tur

Experit itaque dei seruus
verissimum esse quod in ecclesiastico
scriptum est. Timor dei super omnia se
supponit. Quid sibi vult super omnia?
Nempe super omnia opera. super omnia verba
super omnia que mente cogitantur. Semp
enim dei famulus dicto. facto. vel co
gitatu peccare timet. Nec tantum
super mala diuini se metum supponit

sed etiam super bona. Veretur enim quisque
saluti sue studiosissime consulit. ne
dum boni quippiam cogitat. loquitur
operatur. aut ianiter forte gloriatur
aut non recta sit eius intentio. a aliud
aliquid eius cogitationi. sermone vel
opere sese interserat. quod deo minus esse
possit acceptum. Dicitur enim igitur
summa non utilitate diuini timor se super
ponit. Non enim sic trepidat dei fa
mulus ut angat. ut tedium incurrat
ut efficiat remissior. sed timor iste
circumspectione gignit. quia nichil pos
sit esse utile. Quante vero iacture.
quatenus sit periculo proximus. qui paulo
languidus agens parum timere cepit
ostendit sapiens in ecclesiastico cum haec
sunt verba. Si non in timore dei te
nueris te instanter. cito subuertet
domum tuam. Hoc est nisi diuini cre
berrimo preteritis oratu. ut in timore
nostrum sui te totum contineat atque con
seruet. nisi et tu ipse venienti graue
cum omni diligentia coopereris. cito
subuertetur domus anime tue. Nam
deus qui bonarum tuarum meritum habi
tator est. vbi te non timere contempserit
propterea abibit. et carnales affectus
malo tuo diuini premit. Solent
metuere vel nondum professi. vel rebus
professi. vbi primum temptationibus agi
tari ceperint. ne forte proficere non pos
sint. et si nondum regule sese submi
serunt. varijs cogitationibus fluctuantes
ad salum planum reducere decernunt. Sin
aut iam sua vota firmarint. ex
quirunt quatenus possunt consilia.
quoniam pacto eo se conferant. vbi so
lutus vult. et vix regularis obser

uatio viget. Timor autē iste quo te-
net uterq; nocturnus est. terrentur
enī sine causa. Nam si diuine bo-
nitatis lucē intueri possent. itelli-
gerent profecto. nūq; in deo sperasse
quēq; et que salutis sē ab eo opti-
nere nūme potuisse. **S; qm in**
tenebris versant. simulachra qdā
maloz plus nimio metuentes. te-
nebrosa sē que cogitant. Nam dū
periculū euadere volūt. parata sibi
bona deserēt. i vera pericula dēne-
tes intuerūt. Qui vero dū timet
nocturnū (quib; interdū laborosū)
supat vniatq; timore. dū ab vniu-
sis anime periculis. sibi ipi quāta pō-
diligētia cauet. Carnales ami-
cos iniqua ministrantes con-
silia aure surda pretereūdos. scā-
q; cōgregatiōe reperta i ea pōde
stabili p̄sistendū. ne forte q̄
sine causa digreditur. p̄ditiōis
filii efficiatur. xvi

Solent etiā salares amia-
vbi forte quisq; ea disci-
mina in quib; versat. liquido per-
spicēs. aspirante deo cenobiticam
solitudinē cōcupiscat. solent inq; in
carnales amia amico male dilectō
quo ad possunt dissuadē qd optimū
est. Quid aggredens inquirūt. nō
congruit morib; tuis claustralū
vita. nō stabis. nō feres. et si forte
feras nō p̄feres. **S; quid existimas**
tandē? Quas te celestes spūs in-
uenturū. Hōies sē profecto q̄les-
nos sum; et nō nūq; peregrinis
admodū morib; a quib; totus
abhorerebis. Neq; ai aurū est q̄tq;

instar auri rutilat. **Hec et filia**
mediū carnales afferūt amia. ut
perdat que saluare debuerūt. **Qui-**
bus si forte qui saluti sue p̄spicere
cupit absolute videt se talib; consi-
lyb; nūme crediturū. et iā dūcēte
dnō ad locū festinat optatū. reuo-
cant quantum valent dūcēs cū an-
paucos dies acturū penitentiā
et ad seim cū sua confusioe reuer-
surū. **Hmōi autē amia suadente**
pestifera et salutaria dissuadente
būs bernardus alloquit dūcēs. Do-
mus ardet. et ignis instat a tergo
et tu mones nō egredi vel iā egres-
sum regredi? Ne si dicat. Amicus
quē retinere vis. aie sue domū ma-
larū cupiditatū flāmis ardere sen-
tit. et ignē videt instare maiore
si in seio remāserit et tu vspado
uisans ut eū vel cū periculo suo
manere iubeas. vel iā egressum ad
subeūdas ignū flāmas reuertit.
Plurimū sibi timere debet. sine
nomina? nondū profess; sine iam
facta professione regule subdit;
neq; cōuersationē bonā quā in
religiosa cōgregatiōe inchoasse
videtur qualib; ratione deserat
et vitā incipiat amare solitiorē
Dix enī e milib; vn; ad mentē
reuertit et verū consequit salute
Didit enī p̄ditiōis filii ēē. qui
locū relinquens salutis vel ad se-
culū regredit. vel ad monasteriū
vbi regula negligi calcariq; pro-
bat. Quid enī dn̄s ih̄sus cū dis-
cipulis suis quid aliud ostēdebat
nisi p̄fectā p̄clari cenobii dis-

aplina? Ipse enim verus erat abbas
discipuli vero ipsius tamquam perfecti
monachi. quippe qui mores suos
quoad poterant vite christi conforma-
bat. et hec erat vera morum conver-
sio. In omnibus sinceriter obedebant
et in omni virtute stabiles et perse-
verantissimi permanserunt. Judas autem
qui apostolorum sui locum deseruit.
ab ipso redemptore nostro perditionis filius
appellatus est. Nam de discipulis suis
ad patrem loquens. nemo inquit ex eis
pergit nisi filius perditionis ut scrip-
tura impleat. Proinde tunc tibi
quisquis es. qui firmi congregationis
sub regula probe degente invenisti
et iam cum eis conversari cepisti. tunc
inquit tibi ne deserto salutis loco. tu
quoque perditionis filius efficiaris. Dap-
ta est enim. Qui amat periculum in
illo perbit. **De sepe timore pul-
chro modernum uita dei suum
perire non patitur quum sit chris-
tiane salutis anchora. aie
nauiculam inter tentationum
fluctus fortissime figens. Carui**

Distia quod de sapientia. de consi-
deratione puritate et de timore
periculis que in seculo sunt immo
vero generaliter. de timore autem proprie
quoque modo loquens. quam se bonus
christianus pro oculis habere debet ut
dominus dedit differunt. nunc de spe di-
cendum est. sine qua nemo saluus
esse potest. et que si firma fuerit perse-
uerantem facit monachum. usque adeo
ut nulla possit tentatione superari.
Sicut enim anchora naues retinet

atque figunt. sic christianus omnibus
spe figit atque in timore et amore
dei retinet. ut quibus interdum fluctu-
et omnino tunc perire non possit. Quo-
ties igitur occurrerit tentum. tristitia
impotentia. aut alia quolibet tenta-
tio sine molestia. sequamur apostoli
consilium et consuegamur ad tenen-
dam propositam spem. quam sicut ancho-
ram habemus autem tutam atque firmam.
Dis scire quod tanta sit anchora spei?
Audi quid dicat propheta. In te domine
spem (inquit) non confundam veter-
num. Hoc prestat spes animo christiano
ut quum venerit ad tribunal christi
confundi non possit. Vnde namque sunt
omnes qui confidunt in deo. Sed per-
suasum habeto vanam esse spem sine
timore. et amore. studioque mundum
conscie. quam timor et charitas nul-
la ratione sordescere possunt. Itaque
si timori caritatisque studeas. si solli-
citus es ne peccata quippiam in animo tuo
resideat viriliter age. et quicquid
aduersitatis ingruerit nauiculam
autem anchora spei figito. Fluctuare
quidem poterit. parue non poterit.
Adhortatur namque te beatissimus augusti-
nus in his verbis. Noli abrupti ab an-
chora antequam intres portum. Fluctuat
nauis in anchoris. sed non longe a
terra proicitur. Portus quem querimus
quem cupimus. quem desideramus. celeste
regnum est. donec illuc ingrediamur
ab anchora spei abrupti non debemus.
Quis enim dei seruus multiplici tenta-
tionum varietate nunc huc nunc
illuc impellitur. non tamen longe pro-
iatur a terra. id est a desiderio patrie

9
celestis. que vera vinctū terra
est immobili stabilitate consistens.
Demp enī illuc regredit. quippe q̄
laborum oūm finē eternā esse bea-
tudine nō ignorat. **Quab⁹ rebus**
tēptationū videlicet vehemētia
atq; diuturnitate aduers⁹ mōchos
pugnare demones ut eos a pro-
posito sancto deturbet. hic autē
de nō timēda diuturnitate et
ipsi⁹ valitate tractat. xvij

Dab⁹ potissimū rebus
malignis spūs mona-
chū a proposito religionis deturbare
conatur. vehemētia tēptationis.
et diuturnitate laborū. Cū igitur
monacho videt molestū ac durū
esse quippiā. statim in ei⁹ suspiriis
animo. hmoi loquit⁹ verba. **Quod**
nūc pateris id p̄ omē vitē spacū
pacieris. Non est q̄ existimes me-
lius habiturū. labori labor accedet.
et ad mortē usq; sic p̄seuerandū ē.
Et quo nā modo tolerare valebis.
Et occultis hmoi cogitationibus
(quas tertissimū est vel a nra fia-
gilitate vel a diabolo proficisci) bo-
nus monach⁹ hūc in modū videt.
Non est mentis apl⁹ paul⁹ q̄
dixit. Non sunt condigne passio-
nes hui⁹ t̄pis ad futurā glām q̄
reuelabit⁹ ut nobis. Sāc vitā hōis
multā esse continuā. q̄ diu vni-
m⁹ tam diu militandū est. nūc
cū carne. nūc cū demonibz. nūc cū
molestis quas parit hōis. pug-
nare nos oportet. Et si terret la-
bor consideranda est merces. Consi-
deratio nāq; premi⁹ ut b̄tus ait ḡc

gorus minuit vni flagelli. **Et**
quis vniq; sine laboribz atq; mo-
lestis vitam est consequit⁹ eternā.
In hunc modū se consolat⁹ mona-
chus et quos patit mitigat lenitq;
labores. Porro nō debet quēq; diu-
turnitē a proposito bono deterrere
labor. deus enī labore doloresq; conse-
derat. et utaq; dū equo fert animo
meritū maximū parit. Et et diu-
turnitas ip̄a putalis est. nō solū
p̄ter augmentū meriti. s; etiam
p̄ter tolerandi facultatē. Ipsa nāq;
pacendi consuetudo. i. quādā ver-
titur naturā. eo quidē pacto. ut q̄
multo t̄pe pati didicerit. labores
doloresq; velut grande q̄dā bonū
amplectat⁹. Talis erat dauid. quū
dñm alloqueret⁹ dices. Proba me
dñe et tēpta me. Et quia curā
diuinā consolationē diuturna
tēptatio tolerari nō p̄t̄ extēplo s̄b
unxit. Dixit renes meos et ixe meū.
Res quoquo nō dubitare debet q̄
quis aduersos casus equo aīo ferre
conat⁹. quin diuina cōsolatōe done-
tur. Indubitata nāq; p̄p̄e senten-
tia est. Iuxta est dñs hys q̄ tribu-
lato sunt corde. Et ip̄e dñs de eo q̄
tota virtute pari st̄ndit. suq; mētē
oculos sursum leuare nō desistat. cū
ip̄o inquit sum t̄ tribulatioe. et
eripia eū et glorificabo eū. Opti-
mū igit⁹ est a dño flagellari mō
pacencia nūne desit. Et si op-
tunū est. ut reuera est. nō solū
non est refugiendū. sed etiā elige-
dū. Aut enī ethnicus quidā. Op-
tima viuendi forma eligenda est.

quā iocundā sunt reddet assuetudo
Hec vite forma. quā moralis comē
dat plus christiane religionis ignar
nō carnalis est aialis ac voluptu
aria. nō cū difficile est voluptate
firu **H**ec vero vita quā probat
sapiens. si difficultas non esset. presen
tī ipis primoordis. nō diceret quam
iocundā reddet assuetudo **Q**uod cū
aliter delectare nō pōt. nisi t con
suetudinē ducat. profecto difficile
est **Cōfirmat molestie diu
rmitatis utilitas et quur
ne vehemētia qdē timēda
sit ondit simulq; de utroq;
differit. Ca. ix**

Uta igitur moralis phi
si talem se exhibere velit
qualis esse debeat. haec est abstinē
a vicijs. virtutes amplecti. libz
studijs oblectari **D**udeat igitur
christianū nō velle sequi. qd gentiles
phi et sequuti sūt et sequendū eē
docuerūt **N**on pugnabāt illi cū
cogitationib; tānis glorie cetero
rūq; vicior. satis eī illis erat si
viciosi deprehendi nō possent.
Dz neq; diabolus illos magnopere
tēptare curabat **T**enebat enī
pcedā suā quā satis itelligebat
se nō amitturū p̄terea q; de deo
nō recte sentiret **T**u igitur o
monache qui renobū petisti. ut
deo p̄pinquares et ei familiaris
efficereris. t penulianib; p̄tib;
quotidie cū eo loquēdo. et t scrip
turis sanctis eundē audiendo
loquente. tu in quā qui ab illo
b̄titudinē expectas eternā. quā

nisi p̄ dolores labores molestias
variasq; tēptationes constat opti
neri non posse. quid de diuturni
tate cōquereris? **L**etare potius
nā quāto plura pateris tanto
plus mereris **E**t si libent p̄teris
fieri nō pōt (ut iā dñm est) quin
ipā consuetudo molestias tolera
tu fraliores efficiat. et nō p̄uā
tibi pariat bonis consue delecta
tionē. **J**am vero si vehemētia ni
mis vel carnis vel demonis est
luctantiē. indubitato credē debet
diuinū auxiliū tibi nūme defuti
rū **A**udi psalmographū q̄ pacto
de dño confidebat. quū diceret
Oculi mei s̄p ad dñm. quū ipse e
uellet de laqueo pedes meos **E**t si
diceret. nō nūte nō trepido. nō hesi
to. nō dubito. quicq; certus sum
nūc relinquēdū nō eē **T**endat hostis
laqueos. qd pōt faciat. euellet dñs
de laqueo pedes meos **Q**uāto ve
hemētior tēptatio est. tanto dilige
tius ad sacras recurre lrās et dul
cissimū orato ih̄m ut illarū claris
simū lūmē ondat **E**xclamabis
aliqui et tu cū p̄p̄a duens **D**ñs
illuminatio mea et salus mea. quē
timebo? **D**ñs protector vite mee
a quo trepidabo? **E**t cū diuinā
sentire reperis consolationē. ipas
molestias tibi nichil nocere potuit
se p̄p̄eris. summa cū dulcedine
dices **D**iligam te dñe fortitudo
mea. et que sequūt **N**umq; enī
desperat dei seruus. nec sic fatiga
tur ut a p̄posito bono quavis ra
tione decedat **N**on enī ambigit

10
quin sit dñs sꝫ in artutu ppli sui
ut cū in om̄i labore doloreqꝫ protegat
atqꝫ defendat Non sine causa dixit
om̄ia possibilis eē credenti Di ergo
credis et de sanctarū scripturarū
veritate nō dubitas. crede tēptationibꝫ
vehemētia prodesse tēptato. et hoc
illi conferre. ut quāto fortius pug
nat. tanto maior illi grā feliter
augeatur Audi aplm̄ iacobū. **Gr̄s**
inquit vir qui suffert tēptationē
Intellige necessariā esse diuitum
tate Qui suffert inquit. i. q̄ portat
qui sustinet qui tolerat. nō vno die
vel duobꝫ nō tribꝫ quatuorve mētibꝫ
nō vno tm̄ anno. sꝫ q̄m̄ diu diuine
placuerit volūtati Molestā ē inqꝫ
diuitumitas Molestā p̄fecto. sꝫ dula
bitudo. q̄ tēptatis promittit. si tū
viri inueniāt **Gr̄s** inquit vir q̄
suffert tēptationē **Horat** quoqꝫ
te psalmographus **Expecta** inquit
dñm̄ vniliter age. et ne forte p̄ fa
tigatōne definas adiūgit. et cōfor
tetur cor tuū **Postremo** ne vniqꝫ
a petendo diuinitatis adiutorio
desinas. ne ue mētis tue oculos a
deo dimoueas vniqꝫ. hys verbis
memoratiū concludit versiculū. et
sustine dñm̄. i. diuinā expecta cō
solationē. que tibi p̄fecto nō deerit
si patēs esse memineris. nec a pro
posito sancto quoqꝫ nō recedas
Audi aplm̄ paulū **Fidelis** autē
deus est inquit. q̄ nō patiet vob
tēptari supra id quod potestis. sꝫ
faciet etiā cū tēptatione prouētu
ut possitis sustinere **Quid** ē pro
uentū cū tēptatione facere. nisi

augere grām virtutēqꝫ largiri **Rō**
i pp̄ys tū orōibꝫ fiduciā
reponēdā quin potius hu
millie de se sentendū orādōsqꝫ
sc̄tōs et eos potissimū qui
grauissis nouūqꝫ obnoxi
siē p̄cis sꝫ u' fraternas p̄ces
minu faciendas. Ca. xx.

Non autē in tuis laboribus
p̄actia. tuisqꝫ solus orōibꝫ
confidere debes. sꝫ de te potius hūilit
sentire. firmāqꝫ fidē credere te p̄āore
esse. quātalibꝫ sanctitudinē pollere
videre Non enī scire poteris. qualis
sis in consp̄tū dñi. nec ob id tamē
desp̄andū tibi. sꝫ in hūilitate fr̄ato
quācūqꝫ fueris. nec vniqꝫ ab aīo tuo
diuina recedit s̄ua. qui se humiliat
exaltabit **Proinde** nosipos idignō
existimare debemꝫ. qui absqꝫ cuiusqꝫ
sc̄tōz patrociniō. in diuine maiestātē
appareamꝫ aspectu **Propt̄** dñs vi
ros nob̄ femuntisqꝫ s̄uissimās dedit. q̄
grauissis aliqñ obnoxi fuerit p̄cis
nūc tamē in celesti regno magnifi
centissime sublimati. inditi gloriose
qꝫ resurgent **Ex** quibꝫ est b̄tissimꝫ
petrus qui tertio dñm̄ negauit. **San**
tissimus paulꝫ qui dei etiā crūd
lissime p̄secutus est **Clarissimꝫ** euā
gelista matheus. qui lucis nūma
rys totus inhiabat **B̄tissima** ma
ria magdalene de qua christus sep
tē demoniā. i. om̄e p̄ccōz genus
eiecit. cuiꝫ vitā consideranti nichil
dulcius. nichil amabilius occurere
p̄t **Quid** autē oportumꝫ p̄ccōz
p̄cia deflenti et illoz veniā in
p̄ienti. sese offerre queat. illa ma

na egyptiaca. que prius ad dnm
conuertet. tota turpissimus ac sordi-
dissimus erat inuoluta p[er]as **Debem**
aut existimare temptat[i]o[n]es q[ue] nob[is] eue-
niunt. ad purganda p[er]a[m] n[ost]ra a dno
intra nob[is] clemencia[m] mitti **Idcirco** scio
quos dno familiarissimos esse nouim[us]
et tu in hac mortali uita p[er]iculi
fuisse laqueis uretitos. toto p[er]a[m] de-
bem affectu. ut apud diuina ma-
iestate causa[m] n[ost]ram agat dignet[ur]
ut quocumq[ue] modum ip[s]i iuuante dno
mundu[m]. carne. sathanaq[ue] uicerit
sic nos quoq[ue] t[er]ribilib[us] uinculis n[ost]ris
fortiores effecti. cu[m] ip[s]is tandem leti-
gloriosiq[ue] regnem[us] **Et** neq[ue] fr[ater]
nobiscum in ead[em] congregat[i]o[n]e dese-
tes (si sapim[us]) tamq[ua]m inidoneos pre-
teribim[us] adiuutores. quib[us] n[on]o spem
multa[m] in coru[m] p[re]cib[us] co[n]statuim[us]
p[re]cabitim[us] singulos. et eos potissi-
mu[m] quos sanctiores existimabim[us]
ut deo n[ost]ro tota nos deuotio[n]e comen-
dent **Impossibile** est eni[m] ut aut satis
quida[m] multo[rum] p[re]ces n[on] exaudiat
**Ena[m] si p[er] uniu[er]su[m] uite t[em]p[us] t[em]p[or]atio-
nu[m] molestia ueret quisq[ue] nullo
tu[m] pacto desperandu[m] esse. quin
pot[est] stabili fide credendu[m] id ad-
uer[us] diuino p[ro]mitti salute[m]. Ca. xxj**
Quod si forte p[er]sistat tribula-
tio. om[n]ino dubitare non
debem[us] hanc ee diuina uoluntate
et uexatione ip[s]am p[ro]fus ad nos-
tra p[er]tinere salute[m] **Proinde** tu q[ui]s
quis es despare non debes **Et** eni[m]
pro sua quisq[ue] fide et spe qua[m] in
deu[m] h[ab]et diuine man[us] auxilium ex-
peritur **Quantu[m] eni[m] de diuina**

misericordia sp[er]ans. in hys d[ur]taret
que ad salute[m] p[er]tinet tua. tantu[m]
procul dubio consequeris **Na[m] ut**
ait quida[m] catholicoru[m] p[ri]m[us] q[ue]ren-
in bonis d[omi]ni fiducia[m] pede porrexis-
caten[us] possidebis **Quid** eni[m] tibi
desse queat. si et p[re]sto timor est
et spes n[on] desit **Audi** psalmista
p[ro]ph[eta] **Time**te inquit d[omi]nu[m] omnes
sancti eius. q[ui]a n[on] est inopia ti-
mentib[us] ei[us] **Di** paup[er] tibi uidebit
p[ro]pterea q[uod] in tribulatione nullu[m]
experientis auxilium. mendicare n[on]
desine. pulsato ad ostiu[m] sumi regis
accipies aliqu[od] q[uo]d petas. pulsato
inq[ui] n[on] solus. s[ed] suffragantib[us] sanctis
et adiuuante dei collegio ut paulo
ante suasim[us] **Profecto** qua[m] elemo-
sina[m] accipies. ages gra[m] cu[m] p[ro]ph[eta]
dicens **Ego** aut mendicus su[m] et pau-
per. d[omi]n[us] sollicit[us] est mei **Non** e[st]
est inopia timentib[us] ei[us] **Porro** de
spe p[ro]ph[eta] quid dicat accipito **Gus-
tate** inquit et uideite q[ui]a suauis
est d[omi]n[us]. b[e]n[e]d[i]ct[us] uir qui sperat in eo
Helle inquit hac gustare suauita-
tem. s[ed] multa circūsept[us] agustia
n[on] p[er]mittit **Tu** tantu[m] sp[er]a. non
est mentit[us] p[ro]ph[eta] qui dixit **Hon-**
est d[omi]n[us] sperantib[us] in eu[m]. bonus.
inquit. i. mitis. dulcis. suauis. **D**
Opera igitur. ut desiderato gustu
tandem aliqu[od] fruare **Quid** t[em]p[or]e
fluctuas? quid metuis. q[uo]d turbas?
Turbari quidem n[on] p[ro]hibet deus. s[ed]
p[er]turbari. i. animu[m] spe destitui.
Opera igitur et sp[er]are n[on] desinas
Nullus eni[m] tibi nocere poterit in-
imicus **Diuino** crede p[ro]ph[eta]. **Spe**

iantē inquit in dño misericordia caritati
bit. **Si** te diuina caritas caritatē mīa. quis
tam potens est hostis. qui tibi quo
quomō propinquet. Audi quid de
spāntis diuino plen? spū iheremia
vaticinet. **B**ndictus inquit vir qui
confidit in dño et erit dñs fiducia
eius. **Q**uid igit maledictū metus
sathanā si sperando et in diuina
bonitate confidendo. bndictus euade
potes. **L**ege sequētia. **E**t erit inquit
tanq̄ lignū qd trāsp̄latat super
aquas qd ad humore mittit radices
suas et nō timebit cū venerit estus.
Nūc tibi videris in medijs miseris
esse plantat. s; non est qd metuas
si in tota virtute p̄seuare conaris
Non enī tibi deest diuina gratia
q̄uis dulcissimā nō sentias consola
tionē. quōmo crescit. augent meri
ta tua. **Q**uū aut diuina adert
consolatio. transplantatū te senties
sup aquas multiplicas gratiae dei
et ad humore illū mittes radices
bonorū operū. et nō timebis quū
noue tēptationis venerit estus.

**De studio figende voluntatis ne
ab ea cogregrare quā semel ēē**

Que superius dicta sunt si
diligenter attendere. et te
ipm in hys studiosius exercere vo
luens. p̄seueratiā adiutore deo tibi
feliciter comparabis. **N**ūc igitur
paulo diffusius. et figende volūta
tis studio verba faciem. **Q**uisq̄
tenobū expectas. si nō id facis ut
cordis mudiciā tibi compares que
nō aliter optineri p̄t nisi et de p̄
tentis doceam. et de futuris tota

sollicitudine caueam. si nō h̄ inq̄
habes animi. inaniter cenobitā
videris expectere conuisione. **N**ūc
enī ab omī p̄ccō studiosissime con
tineri vels. constāam tūā quotidie
vigilanter inspicere. nō solū de mor
talib; s; etiā de venialib; ex aīo pe
nitae opatāq; dūc. ne vel ipā veni
alia crebris admittas. ab omni
verbo otioso quo ad fieri p̄t leuissi
mā cohibere linguā. cōpescere usū
et cetera sequi s; omī diligentia
q̄ bāssimi p̄s bndicti regula pul
cherrime comprehendit. si nō hoc
inq̄ constans. decernis. deliberas.
totaq; mēte p̄ponas nō tibi blandor
malle in scō p̄manas. **N**ā cura
studii qd nūc p̄antis atq; istabi
lis ars aīo. i p̄ccā facile corruet. et
nō solū tibi nō proderis. s; etiā alijs
poteris obesse nō minū. **I**taq; si
scō laudabiliq; p̄posito nitens. si p̄
p̄ia queris salutē. si dño placere cō
cupis. caue monasteriū qd libet
ingredire nisi certus sis cā regulā
sub qua militare cōcupis cōstā
illuc fideliter obseruari. **N**ō facile
fateor inuenias vbi tota cū s̄cientia
te seruetur regula. hōies nāq; sum;
fragiles sum; nec viget in nobis
cōtē p̄mitine muris ille feruor
s; hoc tibi satis ēē deb; si in ea con
gregatione quā expectis. nec regulā
in aliquo p̄tinaci volūtatē violates
s; tantū pro fragilitate i quibusdā
ut assolet delinques. **T**ales ergo
si repereris. omīo tibi p̄suadere de
bes dei seruos ēē qui illic habitāt.
tibiq; futurū pudori atq; dispēdio

C. xxii

si unquam ab eo illis sine causa recesserit. **Da** igitur operam ut et illos diligas. et ab eis vicissim diligaris ut in consilio apostoli pauli in charitate paulatim radicaris atque fundaris. In charitate inquam genua. id est dei et proximi. **N**ihil enim pulchrum quam radicari in populo honorificato. id est stabile in ea congregatione persistere. in qua unicum miter omni domino famulatur.

Osten-
dit quā sit cenobitica paupertas quā
non possidet a proposito scilicet non facile dilabetur

Et quibus aliquos claudicat
tes iuvenas et civili appetere supra quam oportet deditos. non ad illos autem tui dirigere debes aspectum ut tui quorum illorum more temperas atque remissius agas. sed illos semper attendito. in quibus clariora sancte charitatis sacraque fervoris relinquitur indigna. Ex talibus enim populus conficitur honorificatus quem describit psalmographus dicens. **Beatus** populus. autem est dominus deus eius. **P**rofecto qui propter dominum nihil querunt. qui christum rebus omnibus anteponunt. qui regulam precepta pro virili portione pariter metunt. qui seipsum quanta potest cautione custodiunt. ipsi non falso cum populo dicunt. **Deus** meus adiutor meus et sperabo in eo. **E**t si forte rogas cur huiusmodi populus honorificatus appellatur. attende quid in eum dominus dicat. **Si** quis inquit diligit me. sermonem meum servabit. et pro meum diliget eum et ad eum veniet et mansionem apud eum faciet. **E**t quis maior cogitari potest honor quam ut reum omnium conditor deus tuus est

visumque maiestas humana in membris habitare dignetur. **N**on autem possent a quoque genti quam paulo antea restrinximus nisi deum diligere. nec deum diligere nisi in eius amore deus habitaret. **I**ustissimum igitur est ut conventus eorum qui deum et proximum diligunt. honorificatus populus esse consecratur. **I**n tali igitur populo radicare nec ab eo quacumque levitate vel temptatione te parare duelli. **A**nimum itaque tuum ut iam dixi et acerbissime dicendum est quam diligentissime potes examina. et si quid in eo terreni amoris iuvenas. satis tecum non satis agi recte. **N**on enim uno in pectore divinus et terrenus amor sese recipiunt. **P**suadere tibi debes cenobiticam paupertatem. quam amplecti velle videmus. cunctis terrenis omnibus incomparabiliter esse gloriosiore. **E**t si tibi persuaderi non potest. si non hoc ipsum tua conscientia clamat et tale se gaudet invenisse thesaurum (ut verum est fatear) non satis es religiosus. **D**es quoniam es inquis cenobitica paupertas. **N**empe de se sentire nihil. operamque dare. ut in humilitate magis indies magisque proficias. **P**roter vitium et vestitum temporale desiderare nihil. **D**es nec amictus ipsius nimis esse curiosum nec vitium expetere deluciosiore populo sata frigoris iuvia. fugataque fame contentum esse. ad solum suspirare deus ipsius gratiam omni studio. omnique sollicitudine prononiam. ut ita dixerim singula querere. nec aliquid profici existimare. **H**ec est paupertas cenobitica que beatam facit animam. et

an nō pnt uniuerse mudi hui' diuicie
 quoquo mō cōparari **Euſē cōmōda,**
no paupertatis et quā pacto pau-
perū regnū dicat' esse celoz quū
uodū posside probet' Ca. xxvii

Hanc paupertate ptingere
 cupiūt. qui se promittūt nū
 q' p'p'ū aliquod habituros. quiqz vo
 lūtati p'p'e penur se renūciat' faciūt
 Re vera icōparabiles hui' b'issime
 paupertatis diuicias ambiūt. q' qd
 ore loquūt. affectu sincero plenaqz
 fide promittūt. Talis enī paup' ter
 renas totus cōtempnit opes. vsqz adeo
 ut ne nūma quidē possidēdā pecu
 nie cogitatioē consecratā de mente
 pollucere velit. Tarcam' interū eos
 qui nūmos et hū et hūc gaudent
 magniqz p'is b'ndicti regulā cōtēp
 nax. et monachos sese mentiri nō
 erubescūt. Glandiant' sibi enī quā
 tūtiqz volent. Nam si tales esse p'
 seuerent nullā possessuri s' cū veris
 monachis in regno dei mansionem
 Nā monach' qui vel mīmū possi
 det assem. ipō quē possidet asse vili
 ce est atqz despectioe. Nūm' enī
 quātūlibz eriguis bon' est. ille vero
 malus. Ceterū. b'ā paupes spū qm
 ipōz est regnū celozū. Considera q'
 so quisquis secularis vite fastidio
 capens. atqz ad monasteriū thio
 votante festinas. cōtemplāe obse
 ao quantū te diligit de' Etenī si
 paupertate spūs quā verus cenobita
 sequi debz. adiuuante thō amplecti
 potes. b'us celestis regni possessor
 euasisti. Non enī futuri s' p'sentis
 t'p'is verbo vsus est th'as. qui dix

it qm ipōz est regnū celozū. Sed
 diat' Si meū est regnū celozū. quid
 adhuc laborabz. reuoz. quū dō
 doloribz angor. In celesti regno nēo
 dolet. nemo laborat. Verū id quidē
 s' ausulta paululū. Fuge te a rege
 quolibz diligi nō mīmū. cūdeqz inter
 loquendū hys verbis agere tecum.
Est vrb' in regni mei finibz. illuc
erariū habeo grande. in quo reposita
sūt auozū denes centena milia
hui' ego thesauri te facio dnm. ut
meū in te cognoscas amore. Firū ē
qd dixi nō reuocabo vōbū. Profecto
ex ea hora tuis est thesaur'. s' cū
mīme possideb. quoad usqz ad locū
vbi recondit' est puenias. vel inde
ad te d'feratur. Eodē mō si vere paup'
es. tū est celeste regnū. dat illud t'
deus christus. magnific' est. fidelis
est. nō reuocabit quod dedit s' tu
in paupertate p'seuerato quoad usqz
ad locū puenias desideratū. Nō cū
stabit p' christū quo mīm' illuc p'
uenias. In paupertatis laudē scōz
Augusti atqz chrysostomi testi
monia p'ferūt' et ex aduerso
superbia pro merito vitupera
tur. Ca. xxv.

Sed querendū que sit pau
 ptas spūs. quā verus cen
 obita gaudet amplecti. Nempe et
 iā dictū est. et rurū scōz vtentes
 sentēcijs exponem'. ne p'p'is tantū
 sermonib' nūi videam'. ut b'issim'
 p' augustin' ait. Presumptio spūs
 de qua i' ecclesiaste loquit' salomō
 supbia significat. Nā vulgo q'z
 inflatū spm supbi hūc dicuntur

Paup igitur spū is recte dicitur q̄
supbie spū caret. i. qui hūilis ē. Et
aut hūilis qui se nichil hē posse in
telligit nisi qd̄ dederit deus. et qm̄
tyalia transire nō ambigit. eterna
querit. que perire nō p̄nt. Et aut
her aliqui possideri deat. nullū certū
hē p̄t argumētū q̄ ut ehm̄ vers
suno diligens amore. eundē in aō
suo habitare confident. Talis ergo
vere paup̄ est. s̄ bt̄us paup̄. et mi
serimoz diuitū diuitias nō affec
tans. **U**sq̄ adeo diues est. ut ditior
esse nō possit. **D**oxo paupertatis
noīe hūilitate significari. bt̄us q̄q̄
fateretur theyostom⁹ qui ob id p̄mā
bt̄itudinū oīm paupertate a christo
pronūciatā esse docet. q̄ virtutum
oīm fundamentū hūilitas ē videat
tur. **I**p̄ius aut̄ arystotomī verba s̄
hēc. **I**deo aut̄ hinc incipit. i. a pau
ptate. radicatus euellens supbiā
quia hēc fuit radix et fons malicie
vniuersē. cōtra quā ponit hūilitate
velut stabile quoddā fundamentū
quia subiecta alia cū stabilitate su
pedificant. hēc aut̄ destructa. penit
quecūq̄ congregaueris bona hēc
arystotom⁹. **D**uadet igit̄ tibi sapiā
de qua primo loco differim⁹. ut
hūilitate memineris virtutū dūm
iacere fundamentū. **N**ā consāam
mugare nō poteris. de cui⁹ amanda
pūritate sc̄d̄ loco dictū est. si quid
in ea supbie residerit. nec vigebit
in te dei timor. de quo tertio tracta
tū est. si nō fueris hūilis. **N**ā ut
benedictina te regula docet. prim⁹
humilitatis gradus. dei timor est

nec spes tua forma poterit esse. de
quā proxime dixim⁹. si hūilitate
carebis. **N**am hūilū et māsuetoꝝ
preces dñs audit. supbos aut̄ peni
tus auersat. **P**ostremo nūq̄ volū
tate tuā figere valebis. ut in sc̄a
qualibz congregatōe p̄manēas. **I**n
stabile nāq̄ te supbia faciet. nec
in bono p̄seuerare paciet. **N**ihil
enī virtutibz tā contrariū. q̄ sibi
ip̄i tribuere quitq̄. et vel de ingenio
vel de acquisita doctrina. vel de cōpara
ta virtute. vel de re atq̄libz alia glo
riari. **S**iquidē vanissima ē hūmō
gl̄a. nec ea citra diuine maiestatis
iūria cuiq̄ licet oblectari. **C**lamat
enī sp̄s sanctus p̄ b̄m̄ paulū. om̄i
supbo et arroganti dices. **Q**uid ha
bes qd̄ nō accepisti. **S**i aut̄ accepis
tis. quid gloriaris q̄si nō accepisti.
Pgit̄ i ip̄a paupertate cōueni
Sanda eāq̄ i bono proposito si
**tende. mēa q̄ aptissima ut
quitq̄ p̄fecta paupertate ra
rius ē demonstrat. c. xxvi**

Itaq̄ quū diuine maiest
tati ingenē faciat iūria
quisquis de se quoq̄ mō gloriatur.
iustissimū est. ut si sacrilegū arroga
tie crūne retens scelēbz diuis
atrocisq̄ plectat̄. **J**am vero qm̄
supbie cōtraria est hūilitas que
veritate secuta. totū deo tribuit
totū inq̄ qd̄ ad bonū p̄tinet. siue
id naturale. siue fortunū. ut plar
q̄ loqui solent. siue meritorū cō
videatur. sibi vero nichil ascribit
preter sola p̄cā. eque iustissimū ē
ut ea virt⁹ maiore p̄e retens gl̄e

merced dnet. Audi aristotolum
 Dicit cetera vicia animum deponunt
 ad inferos inquit maxime in sup
 bia. sic et omnes virtutes induant
 ad regnum celorum maxime in humilitate
 quod proprium est huic virtuti. ut qui per ea
 sese humiliat. exaltet. Verbum christi
 est infirmari non potest. Quisquis igitur
 monachus esse cupit. quantum sit votum
 paupertatis. si diligentius obseruet
 attente considera. Nichil enim vero
 pauper dicitur. qui quicquid nichil hinc
 videatur christum habere. in quo the
 sauros omnes sapientie atque scientie
 Nemo christianus dubitet esse recedens
 Itaque si paupertate hanc non magni
 facis. si quadam tamen pacia toleras. et
 de conditione tua statim in domino mi
 nime gloriaris. non est profecto mo
 nachus. siquidem monachus omnis volun
 tate pauper est. Porro beatissimus
 ieronimus euangelicum illud. Beati
 pauperes spiritu sic interpretatur. ut
 eos spiritu pauperes esse dicat. qui facti
 spiritu aspirante gratia. voluntaria cli
 quid paupertate. Irudebis itaque te
 ipsum nec unquam in nobis proficiet
 si pecuniarie cupiditatis aliquid
 in corde tuo residet. Adde quod parum
 est numerorum contempnere possessionem
 si qualibus suppellectile ita dilexeris
 ut ea sublata ita deleas quasi ali
 quid ad te pertinens perdidisse videre
 Quisquam namque scilicet contempnendum
 esse est solusque christus diligendus.
 si spirituali cupis gaudere profectu
 Itaque enim usque manus potest inueniri
 disamine. quod inter mundum et deum
 Mundus enim pauperes miseros existi

mat. christus beatus. et non solum beatus
 si longe beatissimos. Tanta namque pau
 peres facit. ut ipsum regnum dicat esse
 celorum. Itaque gloriosus miratur ambro
 sius dicens. Inde incipit beatitudo
 iudicio diuino. vnde erumpna existat
 humano. Mirabilis ille fransiscus
 que pleneque ipse professi regulam non
 valde suspicuit. tantus erat sancte
 paupertatis amator ut eam dominam
 suam venerabiliter appellaret. nec sui
 genitum ferre poterat. si a quoquam
 vestium vilitate superaret. Nec tamen
 hoc dico. quasi in huiusmodi vilitatis
 amore. beate paupertatis perfectio consistit
 ter videtur. Christus enim ipseque
 discipuli quod a scribis et pharisaeis
 innumeris afflicto. iuribus. nusquam
 tamen pauperes appellatos legimus
 nisi quod ob vestimentorum sordes ac vilitate
 te fuisse dicitur. De fons ille de quo
 tantum paupertatis amore beatus fransiscus
 hauserat incomparabili promerito
 dignus esse nunc dubitat. Diquidem
 de feruētissima christi charitate pro
 ficiat. hoc ipsum. quod omnium pauperum
 in esse cupiebat. Verum si paulo
 diligentius considerare velim. que
 nam plena sit atque perfecta charitas
 paupertas liquido conspiciemus. e de
 mulibus vix unum inueniri qui tam
 pretiose rei possessione merito gloriari
 posse videatur. Est enim plena consuetudo
 mataque paupertas. usque adeo dulcis
 sumum amare christum ut in eo quod
 diuina est situm esse. eorum presente
 nichil nobis deesse posse fide firmis
 sumam persuasum habeamus. Itaque
 si sanitate quolibet interumpat

egritudo. tu vero id moleste feras. san-
nitate inter diuitias habuisse vi-
dens. neq; enim ob egritudine dicitur
a te recessit. si tamen illa veniente
tecum erit. **Igitur** quum dicitur habere
in quo diuitie sicut sunt omnibus. quid
super amissa sanitate turbans?
Hoc in ceteris omnibus tecum ipse
considera. et perspicies perfecta pau-
pitate rarius esse nichil. **Maximū**
igitur est paupertatis votū. Summū
paucissimum qui ad eius perfectionē
se puenisse gloriantur. **Hac** igitur
paupertate si tibi persuaderis veras
esse diuitias. fides animū. et in
ea congregatione quā semel e-
legeris. Timotus stabilisq; pma-
nebis. Nam si forte de recessu
tecum quippiam cupiens cogitare
mox intra te dices. nō hinc as-
sentior deliberandi. **Hec** enim mea
volūtas est. quā ut respiciere huc
accessi. **Non** possū pauper esse. si
mea ipsius volūtatē relinquere
noluerō. porro si paupertate nō
possederō monachū non ero. **Ta-**
liq; reprehensione te ipsum coar-
ctues atq; castigans. diuicta
leuitate timotus stabilisq; pssiste.
**De duplia paupertate bifariaq;
castitate gūale videlicet atq;
speciali. deq; generalis tā pau-**
p-tatis atq; castitatis discrimine
atq; concordia neutriusq; vtius
vocabula in bndictina p-fessi-
one nominari. Ca. xxvij
Astutis nōnūq; gūalis est
virtus. interdū specialis.
idemq; de paupertate sentiendum

Pauptas enim quū specialit accipit
virtus est qua quis terrenū cupiens
nichil. et quecūq; possidet libenter
relinquens. victu vestituq; contentus
est. ut expeditus deo famuletur.
Hec paupertas quū deo pmittitur
et sincera volūtatē suscipit. religio-
sa paupertas est et possidet vari-
cenobite omnibus profecto diuitias da-
riorem. **Mendicantes** autē a cenobi-
tis nō secundū? cōmunitate enim
viviunt si recte viviunt. i. iuxta more
aplicū omnia omnibus sūt cōia. **Hoc**
ergo votū qui recte vovet superbia
ly exosam et hūilitatē amplectit
alioquin pauper spū nō esset. **Pau-**
p-tas autē gūalis est. q̄ sic admito-
re deo seipm regit monachū. ut
ei nec superbie nec auaricie. nec
luxurie. nec Tuidie. nec turpitudi-
vicij spūs dominet. **Singulis**
nāq; vicij. singuli neq; spūs
presidere dicuntur. quorū quisq;
innumeros habet satellites. ea que
iubent quatenus illis a deo per-
mittit efficiere laborantes. **Qui** igitur
vicijs caret vicijs (subaudi mor-
talib; nā sūt venialib; erratis p-
sentē nemo pōt transigere vitā)
qui mortalia in quā expansebat
pccā. et a venialib; quo ad potest
abstinet. maloz om̄ inops vivit
que est sancta laudatq; paup-
tas. **Ad;** quia vicijs carere nō pōt
animū. nisi virtutib; adornet.
(sola nāq; virtus est que viciū fi-
gat eademq; resistit) necesse est
ut verus pauper omnē sibi virtu-
tem tota diligentia cōparare

studiat ne vitium aliquod qualecūq;
 q̄ sit illud ip̄ius animū mortalit̄
 quocūq; mō polluerē possit. **D**ed̄
 hoc apparet vera paupertatis ratio
 q̄ quātūcūq; ī virtutib; proficit
 semp̄ egere se p̄ntat. et q̄si nichil
 habeat. ita diuine munera gratie
 feruētissima p̄ca postulare non
 desistit. **Q**uocūq; modū ergo de pau-
 p̄tate dixim; ita de castitate q̄q;
 tractandū est. **E**st enī quedam
 castitas que virtus est specialis
 qua sese monach; diuina fret;̄
 ope custodit. ne libidinose oculib;
 sordide ne cogitationi cōsentiāt
 anim;. quin pot;̄ illa mox ut
 orari reperit quāta p̄ virtute re-
 pellat. **E**t si forte paululū delecta-
 tionē contigerit. mox nequissime
 illi cogitationi eternas penas ob-
 itens. opemq; diuinā indefinē-
 ter implorās. ita pugnet. ne qua-
 vis ratione subsequat cōsens;. **N**am
 aīo in sua sinceritate
 p̄sistente. si forte caro polluit
 nichil p̄iculi. nulla est iactura
 salutis. **C**astitas vero ḡnālis est
 est. qua fidelis aīa d̄m sp̄sū
 amplexata. ip̄ius adiuuante
 gr̄a. imminē se ab omī peccato
 cōseruat. **E**t hec castitas ab
 illa ḡnāli paupertate de q̄ mō
 dixim;. oīno non discrepat
 nisi q̄ paupertas quandā ex-
 p̄mēt mendicitatē. et p̄ctū
 diuine gratie desiderū. que
 ratio in castitatis vocabulo
 nō apparet. **I**gitur si castita-
 tis votum p̄uē itēmeratū

seruare desideras. ip̄a castitatis ad-
 minicula. libidinisq; fugandē reme-
 dia libenter debes amplecti. **B**ea-
 tissim; b̄ndictus in professiōe quā
 ipse digessit. nec castitate nōiat
 nec paupertate. nā morū cōuersio
 utraq; congruētē includit. **P**oro
 qd̄ ad paupertatē p̄tinet. sūma cū
 seueritate p̄ sanctus prohibet
 ne p̄uū monach; habeat. **Q**uod
 aut̄ p̄tinet ad castitatē. ieiunia
 certa et carnū instituit abstinē-
 tiā que duo cōseruādē castita-
 ti profunt nō mīnū. **C**ōsult-
 us q̄b; certū ē a carnib; absti-
 nē nolle. ne b̄ndictina cenobia
 (si uos si uelint) ingrediant̄
 nisi forte cetera oīa p̄ter solā
 carnū abstinentiā alibi dili-
 gentius obseruari perspexerit.

Capitulum xxvii

Quidam quisq; es qui
 deserto seculo monachale
 cupis agere vitā. si te vidēs a car-
 nib; abstinere nō posse ad bene-
 dictina cenobia fugere noli. sed
 eā pot;̄ eligeo regulā. q̄ carnis
 esum admittit. **E**t si forte dicas
 Benedictin; monach; esse et car-
 nib; uti volo. **A**udi me frater. **I**n
 monasteriū inuenire potēs in quo
 vigeat hospitalitas. infirmorum
 cura. elemosina frequēs. orō iugis.
 officij diuini distincta p̄nuatio
 et sup̄ oīa diuina fraternaq; ca-
 ritas. que oīa pater p̄cepit be-
 neditus si uerisimiliter cōiectat̄
 potēs inter fr̄s timorē regnare
 diuinū. ne aliud contra regulā

ab eis geri. nisi q̄ carnes comedat
ingredere bono aīo. et carnes cū illi
manducato. q̄uis ip̄a carnis comē-
tio nullū tibi meritū pariet. sed
sp̄o tū si bone et simplici cōsac̄te
fueris. te posse saluari. Verū ego
nullo mō michi psuadeo posse te
veraciter amare dēū et nolle carere
carnibz. quū scias id in ip̄a p̄us
bndicti regula tibi p̄cipi. dū mō
sanus sis et incolumis. et nulla
tibi vel debilitas vel infirmitas
obsistat. **S**z audenter dico laxū
ēē te. solutū atqz remissū et velle
sine labore celeste gloriā obtinere.
Et si monasteriū ingredens eorū
qui benedictinos se monachos dicūt
et tū illic nec ieiunat. nec suscipit
hospites. nec debita egritōis miserē-
tia exhibent. et in om̄ibz pene re-
gulares observatiōes negligūtur.
quid ibi facis. ubi nulla servatur
regula. Profecto si saluari velles
aliter tibi consules. **E**t si dispu-
tator es. et per nescio quas fatuas
argumētatiōes. deludere vis regulā
et probare te nō delinq̄re. q̄uis car-
nes manducas. nō ego teā dispu-
to. Argumētari vis eū nō saluari.
Vale igitur. nā ego ad institutū
meū reuerto. **De castitate**
diuicias acquirere cupiēt. māfue-
tudinē tota v̄tute docet esse sectā
dam. nec illā sufficere. q̄ nō nulli
quasi congenita inesse videt.

capitū

xxix

Audi igitur tu qui salute
quēris. et si castus esse ai-
pis adiutoria serua de castitate

ut iā dixi libenter amplectere. at
q̄ aī oīa mitis. benignus et affa-
bilis esse curato. Nam q̄ uacūdy
est. proficere in virtutibz oīno non
p̄t. nisi uacūdie morbo quanta
p̄t diligentia resistere studeat. et mi-
te aī sibi dari a dño uigi sedu-
litate p̄ceptū. Nec hoc satis existet
esse si in consp̄ū fr̄m nō videat
uasa. sūt enī nōnulli q̄ uatū aī
tegere nouit. s; ab ira latente oīno
sibi caueat. memor aplia uerbi.
Ira uiri iusticiā dī nō opat. Ne-
hor est enī qui uati cordis effudit
impetū quē retinere aut difficillē
aut nullo mō possit et protin⁹ dolēs
ueniā petat. q̄ qui latente abson-
dit uā et seipm torquet ac trūciat
sue causa. Quid enī tibi proderit
si paup̄ sis et mores tuos cōponere
nolis. Audi uerissimā gloriōsi am-
brosij suam. Quid simplicitate
cōtentus fuero inquit. et uixero iop̄
si p̄est ut mores meos temperem.
Quid enī michi prodest carere sca-
laribz. nisi fuero mitis et māfuct⁹.
Quinga ergo affectū tuū ut non
irascaris. aut certe uatus ne peccā-
ueris. P̄cedariū est enī morū ip̄are
consilio. nec minoris virtutis esse
docetur prohibere iracūdiā. q̄ oīno
nō irasci. quū plerūqz illud lenta
hoc forti⁹ existimet. hec abrosius.
Danda est igitur opa ut cū ira uiri-
liter preliem. siue manifesta fuerit
siue latens. Quid enī facturus
es si te forte libidinosē cogitatiōes
oppugnēt. et attonitū te reddat
ac stupefactū. vsque adeo nō quid

potissimū aggredi debeas ignores.
 Nempe si sapiēs consiliū petēs Quid
 aut si uacundus es. et ue nō resistis?
 Profecto quātilibz salubre fuerit
 consiliū. quod tibi administrauit
 is quē consulendū putasti. si quoq;
 nō displicuerit. uatuz reuacis. nec
 ulla ratione sequens Si uero tibi
 minus erit animus. audies q̄ dicit
 et cū paciā tractabis apud te. ora
 bisq; dnm̄ ut si salutare consiliū ē
 in eo p̄ficiendo tibi pius ē dignet
 adiutor Nec te putes hāc animū
 māsfuetudinē consecutū esse. q̄m̄
 dono quodā naturali siue gratia
 gūtas data māsfuetus sis. et non
 facile soleas uasā Videm⁹ enī nō
 nullos natura nutes. in hys q̄ sa
 lutas sūt. negligētiores ē Est autē
 uera mansuetudo siue mitatis.
 patiens tēptationū toleratio. i aduer
 sis nō murmurāc. nec p̄positum
 bonū deserere. s; adiutorū expecta
 re diuinū Necesse est igit̄ modis
 oib; conari monachū. ut castitatē
 illā obtineat. quā generale dixim⁹
 esse uirtutē. i. p̄ciosissimā imacu
 late consuetie puritate. de q̄ sup̄
 breuiter differuim⁹. s; ante finem
 voluminus sancte dno plura dice
 mus **Paupertate castitate. consue**
puritate mira sibi geruam.
tate coniecti singulazq; eoz sta
bilidē meā p̄desse q̄ plurimū
atq; ad obtinēdā castitatē nō
numū cōducē gloriose dei
genitricis sc̄f̄azq; b̄n̄m̄ sus
fragia oī tpe studiosiq; expe
ctanda. Ca. xxx.

Qui enī sibi p̄suadet. nullū
 pura consuetia pulchrore
 esse thesaurū. nō se patit̄ m̄tuz
 uicij. de sidie. siue negligentie rep
 hendi Non de hūana rēphensioē
 loquor. s; de inceptatōe illa. que
 int̄feto sentit̄ qua nichil ēē p̄t
 salubrius. quū ei diligentius ob
 temperat̄ Est enī sp̄s s̄c̄s. qui
 in seruoē suozū cordib; loquitur
 quū aliquid m̄m̄ recte gerunt.
 ut telerius penitentiā agāt. nec ad
 missā negligentā ip̄unitā esse
 patiant̄ Hanc ergo puritatē. q̄ sibi
 cōparare studet. adiunāte dno tam
 mente q̄ toyce castus p̄uadit. **H**
donū consecutū se sentiebat p̄p̄a
tū diceret dno Custodi aiāz meā
qm̄ sanctus sū Nichil enī ē aliud
sanctū esse. qm̄ nūda hāc sc̄e
tā p̄claris uirtutib; expolitā. et
tū cū tantis opib; diues esset. pau
per se et inopē p̄fitebat̄ Dixeret
enī uersus ita se h; Indinā dno
aurē tuā et exaudi me. qm̄ iops
et paup̄ sum ego Quid ergo et pau
p̄ et sanctus erat. Nempe ditissi
mus est qui sanctus est. nec uille
sunt diuitie. que possunt cū satate
cōparari Ita est. s; paup̄ erat a se
ip̄o. diues aut̄ in dno Ideoz pa
q̄ sanctū se diceret orationē hāc
sollitate p̄misit Custodi aiām meā
am Et quū san̄ se dixisset. extēplo
subiecit Daluū fac seruū tuū de
me? sperantē in te. Nec ergo legis
considera et tu. q̄ sollitatus ē debet
quū spirituale q̄libz m̄m̄ a dno
accipens. ne forte de illo maniter

glorietur. si paupere et inope cu
apha te esse profiteri. teq; a tempo
nichil hie cognoscit. dnmq; pcare
deuotus: ut qd liberalissime dederit
ipe custodiat. teq; saluu faciat i
sola ipius bonitate sperantem
Ad obtinenda vero castitate. pluri
mu **st** prodest btissime vghni
di genitrici semp esse deuoti. sac
tariq; virginu **Lucie. Agathe.**
Agnes et ceteraru. quaru natale
frequetat emā. arboris gesta re
colere. castas sibi i omi necessitate
aduocare patronas. Snt alij per
multa q breuitatis causa relinq
m. nā ad reliqua festinat oio
figit igit animu solertis moachi
paupias. figit et castitas. Nam
si consuetudine puritate. corporisq;
mundicia obtinere velle decreueris
nūq; ab ea cōgregatione i qua
semel quiete conuersari reperis
decedere voles. Argueret em te le
uitas tua. tibiq; diceret. instabili
tate cū virtute stare non posse.
De obedientia. q si vere ametur.
nichil ē qd pseuerantie magis con
ducere possit. Exponit aut in h
capitulo pauca benedictine
prefationis verba

Caplin xxxi
Puritas igitur (ut su
per) est ostensū trena
riū diuinarū cupidine: castitas
carnalū voluptatū excludit a
more. Nā inter eas incorrupta pu
ritas psistere nequit. Et hec duo
religionis vota. in ea professioe
quā pē bndicti descriptis. ut iā

dixim) proprijs vocabulis mi
nime noiant. Quisq; em ad
virtutū integritate ptinere pt
morū cōuersio quā benedictus
promittit monach) cumula
tissime cōprehendit. Ut autē
paupias diuicias. castitas volup
tates. sic obedientia. que circa
humilitate ē vera nō potes t
queq; proprio noie manifeste pro
mittit. caducos magnaniter asp
natur honores. Porro quisquis her
tria pfecte vixerit. nichil hie qd cū
a diuino famulatu retardet. nisi
q ei quoad vniut cū ea prontate
qua in vicia ferim vultu est
pugnandū. Ad hanc autē vtute
pmū om discipulos suos pē bene
dict) imitat. hoc modo sue regule
prefatione. **F** inapies. Australi
o fili precepta mghū. Ad audiendū
venis quisquis bonū cenobita cu
pis esse. ad audiendū inqūa. nō
ad docendū. Quid igit inquis me
a michi doctrina procedit. si forte
doctus sū et erudit) ? Nempe q
obedire vis. aut minime. si obedire
vemus quid cenobitū te dias
expetere vitā ? Non est cenobi
ta. nō est monach) q obedire dis
simulat. Porro si obtēperare nō
recusas. humilitate tibi esse neces
sariā nō ambigis. que verū obe
dientia ppetuo comitat. Igit
si indoct) es. prois auscultandū
est tibi. Si vero doctus. nondū
tū nosti quid sit ē monachum.
Hoc igitur discere. pūsq; docere
inapias. et primū regule vbi

16
Liber.

mō retine. spq; mōnētō tibi dictum
 qse. ausulta. Ausulta māt o fili.
Filius tanti p̄is p̄mo et dei filius cē
 mereberis. si sancte regule subditus
 ans. sinantē subiti nolueris. nec be
 nedicti nec di filij habebens. neutri
 q; mereberis appellatōe censeris. **D**e
 quid ausultare debeā inquis? Pre
 cepta m̄gn̄. **C**ui⁹ m̄gn̄? **D**ivini
 oim̄ sūm̄i maxiq; dei. d̄m̄ patris
 b̄ndicti. que et ip̄a a diuinis p̄cep
 tis nō discrepāt. quimō diuinitus
 inspirata credūt. **D**equit. **E**t incli
 na aurē cordis tui. **I**ntellige que
 legis. **E**tōm̄ si toto corde q̄ precepit
 non amplectens. tepida erit tua
 cōuersatio. et ab oim̄a morū honel
 tate facile declinabis. **I**nclina
 igit̄ in ea. que dicūt. aurē cordis
 tui: et admonitiōe p̄ p̄is libet̄
 exape et efficaciter comple. **C**ur p̄
**cepta multitudis admoniti
 one vero vnitatis numero
 p̄ ptulerit b̄ndictō et q̄ pul
 chre iuncta sint hec v̄ba li
 benter exape et efficaciter
 comple. Caplm̄. xxxij.**

Dulo ante precepta tibi
 p̄t̄ sc̄is ausultāda p̄posu
 erat. nūc audis amonitiōe. **E**x
 ponit hūc locū **T**urresimates. p̄
 arbitrio suo. cui⁹ sententiē recla
 mare nolim. **D**ua cūm̄ auq; salua
 debet cē sententiā. **D**e aduertē
 tū cū legens. nō satis quadrare
 p̄posito suo. q; p̄ b̄ndictus admoi
 tione singulari nūo protulerit nō
 plurali. **I**tāq; si nō dedignans. res
 p̄is de **F**ernandū. audi quid et

Primum.

ip̄e senaat. **Q**uecūq; regulari vo
 luntie continēt. queq; s̄ ei⁹ ḡn̄is
 ut vel fieri. vel nō fieri iubeant
 precepta s̄. nō oim̄ transgressio
 mortali statū p̄tō vulneret aīam
 s; q; nulla tā p̄ua sit preceptio.
 cui⁹ cōcepto mortalis cē nō possit
Rursū tota regula admonitio q̄dā
Dis aut̄ scire quib⁹ precepta vi
 deant̄ quecūq; iubent̄ in regula
 et quib⁹ admonitiōes. **D**ivini bene
 uolis et sup̄bis dura s̄ oīa. et q̄t
 quit illis vel gerendū. vel nō ge
 rendū. p̄ponit tā graue ē. ut ponde
 rosissimo quodā preceptorū onere
 sibi deprimi videant̄. **A**ddē q; et
 talib⁹ nisi sero p̄cipiant̄ om̄ia.
 nichil facturi s̄. **C**ōtrario bene
 uole generosq; mentes. quales p̄
 pauca s̄. mox ut aliquid agendū
 vel nō agēdū intelligūt. sponte su
 a libent̄ obedūt. nec apud se dis
 putāt. an id qd̄ precepit sine p̄tō
 mortali violari nō possit. s; nichil
 frustra precepti p̄suasū h̄ntes. obe
 diētē v̄tute. quāto possūt studio
 sibi cōparare contendūt. **E**t ideo
 precepit p̄ b̄ndictus. ut abbas er
 ga eos qui duri s̄. atq; superbi.
 seruata s; m̄t̄is charitate dūm̄
 m̄gn̄i preferat aīam. om̄ia vide
 licet sero precepit. que ab eis fieri
 vel omitti velit. nō absq; verborū
 cōminatiōe si sc̄is fecerit. **E**rga
 benenolos vero. et generosos aīos
 p̄m̄ p̄is ondāt affectū. blanda t̄m̄
 ac leni admonitiōe cōfert. **H**is nō
 igit̄ qui rebelles s̄. tota regula
 nichil nisi dura q̄dā p̄cepta vidēt̄

Speculi.

Qui vero mites ac generosi. tota
regulā salutariē ut re vera ē esse
putant admonitiōes. Quisulta
igitur p̄cepta inq̄r si dicitur ad
hoc enī cenobiu expetis. ut animi
tui duriciā frāgas ac mollis.
Nā si hoc animi nō hēb. in sc̄lo
remanere debueris. **S**i vero du
ritiā tuā frāgis et superas. fili
eris et sūm̄ dei et magni p̄ris
b̄ndicti. **A**t tu q̄ mitis es ac mā
fuetus. admonitiōe p̄ p̄ris libet
exape. **E**xape p̄rie dicit notari
scriba. qui ea q̄ a quocūq̄ dicitant
in cartis calamo atramentoz de
pingit. **C**um ergo b̄ndicti
p̄ p̄ris admonitiōes exapēdas sua
deret. ad hoc respexit qd̄ in lege ē
scriptū. **A**udi isrl̄ p̄cepta mea.
et i corde tuo q̄si i libro scribe.
Dicit q̄ notari nichil exapit.
nisi qd̄ a loquēte pronūciatur:
nā si p̄positū exemplar hūerit
trāsaribe pot̄ qm̄ exape reser̄
sic diuina p̄cepta exape nō s̄t?
nisi in corde ip̄i deus ip̄e loquat̄.
Quis est p̄ris p̄ inquis.
Rempe ille cui diam̄ om̄s. **P**i
nū q̄ es i celis. **E**t p̄ illū p̄ris
p̄ b̄ndicti. **D**ic n̄q̄ n̄r quocūq̄
v̄n̄ est th̄us. et p̄ illū p̄ceptoz
benedicti. **U**t aut̄ nō dubitēs
quid sibi vellet. libent̄ exape. se
ip̄m̄ exposuit. exapio subiūgens
et efficaciter comple. **D**icit enī
laborante notario format̄ cha
racteres: et formatis illis. i libro
scriptura p̄generat. sic laborādo
et frequēter opando. diuina p̄e

Monachoz.

cepta in corde firmat. **N**on enī
satis est ea tenere m̄os. nā p̄ solū
intellectū in aiō nullo mō possunt
pulcherrū resulge virtutes. **N**ā
est accedat op̄. ut merita amulet.
Nō enī dicit b̄ssimo ioh̄am. sp̄s
suis de b̄tis illis q̄ in d̄no morunt.
cogitatio. intellectus. vel speculatio
eor̄ sequet̄ illos. si h̄ mō locutus ē.
Opa enī illoz sequūt̄ illos. **I**bi
labore ob̄perare posse nem
uē quū sit obediētiē labor.
āneris verū nisi volūtari
sit saluti cōducē nichil. **C. a. xxxiiij.**
Ad opandū ergo cenobiu
petis. si b̄n̄ petis. nō ad
quiescendū. **N**ichil enī p̄p̄rio mo
nacho m̄strosius ēē p̄. **D**e p̄e
uenim̄ nos p̄em̄ b̄ndictū. audi
quid subiūgat ip̄e post h̄c verba.
Et efficaciter comple. **U**t p̄ obedi
labore inquit ad castredas. a quo
p̄ inobediētiē desidia recesseras. **Q**
bediēdo. deo reconsiliam̄. inobedi
cūdo displicem̄. et penas merem̄
eternas. **H**abet enī obediētiā la
bore ānerū. tu t̄m̄ ne tibi blandi
aris. votaris ad labore. si abhorres
tis a labore: in sc̄lo remaneto. **L**a
bor enī in sc̄lo. labor i cenobio. **S**ed
labores seculares. qui seculo dediti
sūt libent̄ ferūt: salutare vero
labores. qm̄ sp̄u vacui sūt. om̄o
ferre nō p̄nt. **S**ūt aut̄ nōnulli
q̄ ab om̄i labore penit̄ abhorres
cūt. quales s̄ plerūq̄ fortes. atq̄
robusti? qui n̄dicare malunt. vel
q̄ laborare. et t̄m̄ velint nolunt. vel
m̄dicando laborāt. **T**ales quū

ad monasterium forte veniunt. molestissima sunt: et non proficiunt. Quia namque violentem ab eis extorqueri natus est. Et quidem iusto dei iudicio crebrius affliguntur: ut dum pigris. et ab omni labore quiescere diligunt. veritati saltem. velint nolint fatigantque laborant. **De obsecro te quisquis es. qui desideras pro te tibi satis esse confidam. et nullas diuine charitatis flammulas experis: fides tua pigris inceptis multiplici veritate nolito. Leuioribus sunt enim in seculo: quam in cenobio negligentie. quibus nihil relinquat diuina iustitia non puniri. De et hoc ignorare non debet. nullo pacto ad verorum monachorum numerum perire te. nisi paratus sis propria relinquere voluntate: et ea cum omni diligentia facere. que tibi preceptus est abbas. aut is quem vice sua constituerit ipse. **Facere presbiteri ad eos dicitur: sua se obia dirigere que voluntate propria reliquere simplici obedire decernunt. Ceterum in abdicatione propria voluntate tanto plus est laboris. quanto animalis appetitus repugnatio inuenit. Ca. xxxiii.****

Sequitur enim in ipsa regule prefatione. cuius periodum prima pene attingit. Ad te ergo nunc meus sermo dirigit quisquis ab renuntias propriis voluntatibus domino deo vero regi militaturus obedientie fortissima atque preclara arma assumis. Familiaris est sermo. visitata verba. manifesta sententia. oino letas nescit. qui eam non intelligit. Verum ut intellectu fallacia est

ita difficilis ad experendum. non enim vocat superbos qui in rebus vilioribus obedire dedignantur. non opinosos qui contra voluntatem propria libenter faciunt nichil. non pigros. inertes. ac desides qui labora didicerunt presere quiete. Relinquenda est igitur propria voluntas et quidem eo pacto. ut alterius sententia nulla in re presere velis. in forte regule consentaneum sit quod asserendum existimas. Et ne tunc quidem contentiose agendum. sed animi tranquillitate seruata. superioris arbitrio diffinitionis addendum. Est autem obediencia duplex. Altera generalis que diuinis debent preceptis. et ea nullo pacto infringenda est. Altera specialis. que tantum in huiusmodi rebus versat. que per se nec bone nec male sunt: qualia sunt dormire. iugulare. stare. sedere. laborare. quiescere. et cetera id generis. in quibus si contra abbas imperium propria sequis voluntate. mala sunt quam prius mala non erant. Si vero superioris precepto obedies. licet ipsa vel fanas vel omittas: acquirit tibi meritum. et longe magis quam si aliud aliquid propria voluntate gessisses. De his autem in scriptis per amantissimum plurima lecturis. et nos facient dominus illorum dicta colligentes in posterioribus plurimum dicemus. **Idcirco autem hoc replicare inuenit: nunc verum monachum. cuiusmodi esse quecumque nisi propria voluntate odio paulatim habere didicerit. et superiorum usque adeo amare iustione. ut magnopere gaudeat sibi aliquid imperari.**

Speculi.

Tales enim vocat per benedictum cum dicit
sermone suo ad eos tunc dicitur: qui
proprie voluntate sunt abrenunciare pa-
riati. Nec dubium quod in relinquenda
voluntate, propria labor sit maximus, et
tanto maior: quanto sensualis natura
repugnatio. Laboris huius secularis non
exparit. Nulli namque seruoque deus
suis diligenter obedunt, si timore placu-
erit potius quam amore. Nec in hoc labo-
randi sibi existimant, ut dominos suos
amarent. Datis enim habent si stipendia
sua recipiant: quippe qui non dubitant
a dominis suis occultas cordium cogita-
tiones videri non posse. Et ideo cum soli
se audient murmurent, qui etiam
si exacerbat fuerint: amulatissime
maledicunt. Non est hoc proprie volun-
ta renuntiare, si alterius voluntate
vel ob aliquam utilitatem vel necessi-
tatem vitam complere. Non sic in re
nobis, nisi deus pro oculis semper
habendus est: maximeque tunc du-
ne tu qui ob vitam emendandam, et
virtutum profectum tenobis expectasse
videns: male cogitatio, et occulte
murmurando, peior quam in seculo fueris
efficiaris. Nam ut paulo ante
diximus, multo grauius in monas-
terio, quam in seculo delinquit atque peccat.
Proinde laborandum est tibi: ut
abbate diligas atque veneres, per
suadensque tibi ad augmentum mentis
peruenire, quotiens preceptum aliquod
a superiore procedes libenter exequaris.
Et si sensualis repugnat volun-
tas, scio tibi pugnandum esse, mi-
litaturus enim venisti: non pacem
ac quietem pro arbitrio ut omnibus

De Quador.

inuenitur. Ideoque per benedictum sue per
fationem her verba inferunt, dominus christo
vero regi militaturus. Dominus est christus
si dominus dominatum, ideo modis omnibus
illi parendum est: non timore solo, si
etiam amore. In hoc enim monacho
diligenter laborandum est: ut ad vitam
perueniat caritatem. Nichil enim caritatem
prestat, nichil sublimi, nichil per-
fecti, nichil etiam dulcis atque suavis
ui. Sola namque caritas labores
omnes dulces ac lenes efficit nouit.
In hac virtutum omnium profectus
consistit: nam quanto verius sincerius
atque feruenter amaueris, tanto in
omni virtute perfectior eris. Itaque
quam iuuat dominus eo usque peruenis
ut tam abbate quam frater vnuerfos
veraciter ames, et ab eis tunc vitasti
amens intelliges tenobitatem vitam
nichil gloriosius esse: et certius quo-
tidie dominus benedictus qui ad huius con-
uersationem te pro infinita sua
dulcedine prouocare sit dignatus.
**Arms obediencie nichil for-
tius nichil esse prelaris, nec cogi-
tari posse quicquam quod tenobit
te parate stabilitati magis
conducit quam huius possidende viti-
tis inflamata cupido.**

Capitulum xxxv.

Igitur viriliter age et
ne frustra monachus
appelleris, obediencie forassumis ac
qui prelaris armis induit. Christus
enim pro nobis factus est obediens
usque ad mortem, mortem autem crucis.
Non solet rex quisquam ad bellum
proficiscens, sua cuiusque militum

arma largiri. Et Christus qui reges lo-
ge super omnes sua libertate subiectis
sibi multis arma contulit. Nihil
enim sapienter si te credis obedientie tue
meritis posse saluari. Quendam
per obedientiam Christi saluam omnes. nam
quod deus pater filii sui obedientiam accep-
tissimam habet. eos qui Christi vestigia pro
concessa sibi gratia sequi laborant
et omnibus benivolentem obediunt. a
more suo dignos arbitrat. quoniam
et illorum obedientiam Christi filii sui obe-
dientie coniungens et vnicuique salute
eis largitur eternam. Itaque si fideliter
obtemperas. non tua sed Christi portabis
arma. Et quid preclarum? quod tantum
regis armis ornari. Rursus quod
fortius obedientiam regitanti queat.
Que sola carnis. mundi. tartareos
que demones potent fugat atque pro-
sternit. Nam siue paupertate diui-
nas contempnimus. siue castitate libi-
dine voluptatesque fugamus. siue
supbia humilitate vincimus. siue
qualibus virtute (ut breuiter dicam)
contraria vicia superamus. omnia nichil
aliud facimus. quam diuinis obtemperare
preceptis. Igitur obedientiam si
gratulari accipiat. queadmodum et
ipsa mox conuersio virtute com-
pletur omnino. Itaque si vocari te
sentas. preclaram hanc armam legesque
fortissima viriliter assume pro-
perato. nec te labor deterreat.
Inquit ut scriptum est. homo ad
laborem nascitur. sicut avis ad vo-
landum. Porro Christus verus rex. cui
regnum sine fine nascitur. seruos suos fi-
deliter obediens reges efficit omnes

colis non tyant si metentur regnae
uber. sententiam pace gaudere
Not qui et verum credit et sperat
Ingalis in hunc laborum non dubi-
tat. sciens eternam mercedem mon-
taneis laboribus comparari non posse
Nunc ergo considera. quantum perse-
uerantie tenobitate stabilitate vca
conducat obiam. Si dulces iuuenis
abbate qui pua sapient. quaz
disapulos suos vix vllis laboribus
afficere videat. non habes profecto
quod timesis. magis autem habes
quod timeas. ne forte dum parum mun-
mum laboras in illo superno regno
ut veros monachos locum iuuenis
non possis. Si tu formidare nullo
etiam si tale iuuenis. Nam si te dominus
viderit regularem obtemperantem
et per omnia diuine voluntati suam
vicam id est abbatis iuxta fideliter
obtemperante. non te sine temptatio-
ni exercicio deseret. nam ut scriptum
est. omnes qui pie voluit viuere in
Christo. persecutionem patient. De vero
diuinum iuuenis abbatem et cuius
pena difficilia videntur. si tamen
in eodem cenobio seruet regulam.
et frater concordie charitate necitat
numquam tibi persuaderi poteris ut
inde recedas. facile namque tibi ra-
tio clamabit. si diuina serue non po-
tes aut monachum esse voluisti. Fe-
runt alii quod punde homines sunt atque tu.
nec aliam ob causa nisi quod christum
amant. et ab eo felicitatem expect-
tant eternam. quam tu quoque si ser-
uent expecteres. frater profecto que-
queadmodum ceteri nec de recessu

Speculi.

quod in cogitatione. Vides itaque
admodum obvia stabilem facit monachum
et in uniuersa virtute constantem perseverantem.
**De amore mundi penitus expel
ledo quod possit in tuobis monachis
fortissime raditari omnem autem
amorem virtuti quoquo modo dissen
tancum mundanum merito ceteri
debe quo qui tenet quibus boni
quippa inchoare videat satisfat
tum et ad paupertatem revertit. Ca. xxxv.**

Iter omnes affectus nullus
est amore potentior. Amor
enim animum tanta fortitudine vehit. tan
taque virtutis vehementia. ut quicquid
amare seruo reperis inde penitus diuel
li non possis. Propter eadem ait augus
tinus. Si in te mundi amor habitat.
non est quo dei amor iteret. Videmus
nonnullos grammatias comestantibus
per omnem vitam occupari. nunc poetas
nunc hystoricos. nunc oratores interpretari
et atque huiusmodi studiis usque adeo capiunt
ut nec deum nec seipos agnoscant.
At ne per ceteras scientias frustra discur
ra. cuiusque vel anti vel scientie humanum
intendant ingenium. si talis fuerit amor.
ut salus propria negligat mundanus
est: et animam in interitum immergit. Quid
igitur de voluptatibus. diuitiis. honori
busque dicendum? quoniam scientia que hinc
omnibus absque ulla comparatione prela
rior est. absque dei esse pestifera num
me dubitat. Proinde in epistola sua
canonica saluberrime beatus nos ad
monet iohannes dicens. Nolite diligere
mundum nec ea que in mundo sunt. Si quis
diligit mundum. non est charitas dei
in illo. Nolite inquit diligere mun

Monachorum.

dum. id est. stultos temporalium rerum amato
res. Temporalia enim in usu hinc sunt
non amanda. Ceterum huiusmodi stultorum
multitudine in multis evangelij scri
pturis mundi nomine christus appellatur.
Dicit enim discipulus suis iter cetera.
Si de mundo essetis. mundum quod suum car
diligetis. hoc est. Si mundum amaretis
etiam ab ipso amatoribus diligeremini.
Non igitur licet cuius mundum. christusque
diligere. Nam ut est apud interpretem
ordinatum. unum cor. duos aduersarios
sibi amores non capit. Porro ad mun
dum pertinet. omnis carnalitas. inconstan
tia et quicquid a virtute recedit.
Itaque si voluntate propria amas. si su
perioribus obedire recusas. si leuitate
propria ducis: ad mundum pertines non
ad christum. nisi te forte peniteat quod ea
viviendi ratione sequi volueris. cui
par esse non possis. atque ad seculum redi
ens. aut contingat aut continentis
aut clericis studiose vitas vitas
diuinus perges obtemperare mandatis.
Et si forte votum feceris. et tamen
secundum regulam vivere nolis: nichil
te potest miserius cogitari. Nichil
enim infelicius eo: cui christi non sapit a
mor. Non autem sapit hinc. qui per an
gustam iter ambulat non vult. angustam
namque via est que ducit ad vitam. christi
verba sunt. Qui rursus de seipso dixit.
Ego sum via. Igitur qui christum sequi
cupit: per angustam viam sequatur
oportet. Et si sequi negligit. omnino
non amat. Probatio namque dilectionis
ut gregorius ait. exhibitio est operis.
Nec sapientia. ut in ecclesiastico scriptum est
hominibus invidiis aspera est. et non prima

liber.

nebit in illa extors. Extors dicit
 qui cordis est expert. Caret autem
 corde. q. mundu amplexat. thm seq
 dissimulat. Et quotit hmoi st. apos
 tolica voce adulteri noiant. Adultera
 naq. meo e qui sposo dco legitimo
 nequit abdicato. carnale sequendo
 voluptate. tenebroso sathane se co
 pulat atq. comignt. Et qm tales
 nonuq. boni quipia inchoare vi
 deant no pferant. tñ. pterea q
 i caritate nunc radicati st. s. vani
 tate potius agitant. **huilitate**
tato pl. cresce quato magis
charitas auget. huilitati
vero monacho suope studen
du esse quadoq. de alia ratio
ne xpi iugū suauē videri
no pt. nec anime reges tra
quilla parari. Capit. xxxvij.

DE talib. i volumine sa
 pientie scriptu est. Adulte
 rine plantatioes no dabunt radices
 altas. nec stabile fundamentu collo
 cabunt. Que sunt adulterine plan
 tatioes. manifeste dñs aperit ai
 diat. Omnis plantatio qua non
 plantauit p me. celestis exadua
 bit. Plantatioes quas plantat p
 celestis. aie st. sca caritate feructes
 Tales aut radices mittunt pfidissias
 vsq. adeo ut ai aplo clamet. et dicat
 Quis nos sepabit a caritate dñi.
 Stabilissimu quoq. collocat fun
 damentu. nichil ei vera huilitate
 stabili. Porro quato quisq. ferue
 ti. amat. tato huilior e atq. mo
 destior. Quato ei ardentior au. q.
 i thm est amor. tanto illi filioz

Primo.

evadere concupiscat. Nichil e aut
 qd studiosi a se thm dñi cupi
 at q hoc ipm: ut opera det homo
 su parande ac possidende p cose
 nime huilitati. Ipms verba st.
 hec. omib. quide pene nota su
 s. q. paucissimis salubrit intel
 lecta. Disate a me q. mitis su et
 huilis corde. Cur aut tanta eoz
 sit paucitas. q. pulchare huius vir
 tuti. ymo vero om virtutu fida
 meto summa ai diligetia studere
 videant. ex hys q. precedunt itelli
 gi pt. Sic eni habes i euagelio
 Venite ad me omis qui laborat
 et onerati estis et ego reficia vos.
 subaudi si feceritis que dictu su
 Dequit eni Tollite iugū meū
 sup vos et disate a me q. mitis
 su et huilis corde. Nos autē et
 pccab. onusta sum. et mundana
 concupia laboram. nec tamen on
 grauissimu. molestissimuq. labo
 re sentire valeo. Dulces sunt
 ei nob. amara. et q. grauissima
 se. leuissia vident. Haud dubiu
 qui omi homi. aliud aliqd. poter
 thm amati. hi duo vers. rectissime
 congruat. Nil bene cernit amans.
 videt omia lumine vero. Fallitur
 i multis anxietate sua. Dispado
 eni fallim. ut tranquillos nos arbi
 trem. esse. ai animis nris iquieti.
 esse possit nichil. Cu eni dixisset
 thm. tollite iugū meū sup vos: et
 i sequit. ex tēplo subiecit. Et iueni
 etis requie aiab. vus. Iugū eni
 meū suauē est. et omis meū leuē.
 Quū ergo chasti iugū ferre de

Spiritu.

trecentem. nec psuade nob possim
esse suave queadmodu veritas
aut. que nulla ratioe fallit nouit
certissimu est inquietas ymo vero
inquietissimae ee mentes nras. si ve
luti v febricitas cu aduetate febre
pauis a seens. igni piquates ca
lore no sentunt ac p hoc nichil
optati leuamus expuit. Dic nos
quoq pessimo pitor frigore tot
rigentes. sancteq caritatis feruore
nullo pacto sentietes. q suane sit
chrisi ingu necessario pauis igno
ram? Diquid experientia no spe
culatioe suauitas ista cognoscat?
Itaq si no laboras. si te putas
oneratu no esse. si no videtur tibi
thesauru magnu. ai bta requies.
atq iniquillitas. si no ad monas
teriu. ea ratione venis. ut chrisi
ingu sup te feras. ipius refectione
no indiges? Igit nec te cenobio
nec tu cenobiu op? h? Videmus
ei monachiu no millos i utis
sue conuersationis. quatu huanus
appare potest aspectu humiles
atq modestos. et eo mo sese geretes
quasi re vera chm querere videat
idq acerbili? esset. si no in hmoi
monasterijs degeret i quib? certo
santi regulare vita nullo pacto
vigere? Itaq paulati p gredietes
quid na int? habeat euidenter of
fendunt? Eten vel prioratu quib?
bet satis locuplete ambiunt. vel
pastorale abbatis cathedra cōstren
dere molunt? Cuiq fuerit assenti
qd optat. nichil in eis mana
thale relucet: s ita viuunt. ut cu

Monachor.

mundo pon? q ai chis fedus misse
videant? Et hec mundana sapiā
est no chriana. de qua loquit aples
iacob? dicit Adulteri nefatis. quia
amicia hui? mundi minima est
deo Quicq; cu voluit amicus
esse hui? mundi. timet di? estant.
**Vicudu esse honoris appetu
q p? calcatas diuitias atq vo
luptates optimis iterdu moua
chis ee solet i festus poro su
perato mudo possessaq chari
tate facile sancta religiosi la
bous cruce gestari. Ca. xxxvii.**
Non est in q oms sathane
laqueos euasisse te putet
ipius i cenobio regulariter degas
Nonp eni chriano quo ad spiritus
in corpe viget tuncdu s? vigila
du semp pugnandu est Quid ei
si tibi recte viuēt. igemo florenti
bono. et bonas hnti hās. presidē
surrepat appetit? Generose mentis
est fateor. ea velle conseq quib?
honor merito debeat. nulli etem
rei preterq soli vtrite debet honor
At vero virtute querere: deū quere
est. Male naq; virtutes querit.
qui no eas expectat et expectat ab
eo de quo dicit Dne virtutu
ipe est rex glorie Itaq si prodesse
cupis. bn satis. hoc ei ad vritem
ptine quis nesciat? Di vero pesse
stultus es. etia si et tibi et ceteris
omib? sapientissim? esse videare
Eten si presidere desideras. ia
no vis obedire. s magis id optas
ut tibi pareat? Hic igit no vir
tutis s honoris est amaq. que

liber.

absq; vlla dubitacōe cōstat esse
 mūdānū. **Prōinde** arāspēctū esto
 ne te cū hīs omīq; sanctitate tua
 callidissimū denūciat hostis. **Non**
 q̄ro diuicias uiquib; bene ē. nec
 voluptates. et illud bene. sup̄est
 unū. **Expelle** pariter nequissimā
 honoris ambitionē. et vāstā mū
 dū. **De** enī b̄ssimū testat iohā
 nes. nichil preter her trā mūd
 ly. **Itaq;** si mūdānū extiterit fuerit
 amor: nō ē dubitandū quin ani
 mū tuū solū dī dilectio caritasq;
 possideat. **Dico** qui dēū veniat
 amat. n̄tario amat et proximū.
 amat et seipm. **Etenī** nichil est
 aliud seipm amare q̄ p̄rie salu
 tis ē studiosissimū. **Quin** igit
 amor. sancte societatis dilectio et
 salutis p̄rie studiū. funicul' triplex
 ē qui ut scriptū est distiale rū
 pit. **Primo** vero nūq; rūpit: nisi
 dēū reliquerim' ip̄e. **Quoniam**
 igit' pacto religios' te valeat de
 terre labor. quū dicat dñs i euā
 gelio. **Qui** vult venire p̄ me.
 abneget semetipm. et tollat crucē
 suā quotidie et sequat' me. **Di**
 crucē portanda est ab omī' christi
 disapule. cui' cūq; sint vel con
 ditionis vel status. tu q̄ agustino
 rē vniuersi rationē elegisti. et cenō
 biū es ingress'. quō credend' es ama
 re ehm. et religiosi laboris tunc
 ferre nō posse. **Quī** ergo dictū
 es rī paulo ap̄lo. michi autem
 absit gloriari nisi in cruce dñi
 nī ihesu xpi. p̄ que michi mūd'
 crucif' ē et ego mūdō. **At** ego

Primo.

inquis. nō tante p̄fectionis culmē
 p̄tingē nequeo. **Resus** qd' possis
Extende voluntatē bonā. et labora
 uigiter atq; ad p̄fectionē totis
 conare virib'. **Sic** enī cenobiu'
 ingredim' omīs quotat' salubrit'
 ingredim'. ut uiuāte dño. ad ca
 ritatē p̄fectionē pro modulo nro
 puenire possim'. **Cruce** libēter
ferre eū q̄ xp̄m sola charita
 te i cruce detentū fuisse cōside
 rat. **Prōinde** a religioso p̄posi
 to duelli nō posse cui' animū
 xp̄o filiali timore pariter et
 amore coheret. **Postremo** scater
 ua societate inclinatq; uicini
 dius esse nichil. **Capit. xxxix.**

Quoniam quid nā i cruce
 redemptōe nrm fixū deti
 nuat. et nichil tūenit. p̄ter
 amorē purissimū atq; īcōpabile
 caritatē. **Insultabat** quidē mōdi
 clyo dicētes. **Di** rex isrl' es. desce
 de cruce. **Et** illi quāta stulticia
 laboraret que nō videat. **Quāta**
 enī facultate clavis ip̄are poterat
 ut resideret. q̄ sua dñpotētia uniuē
 dnāt et imperat creatur'. **Dolo**
 igit' nre salutis amore i cruce te
 nebat. et nos tam pigri tāq; exco
 des erim'. ut nullā tāte caritati
 vassitudinē rependim'. **Quisq;**
 igitur inter monachos cū chris to
 gaudētes mīan' desideras. manus
 tuā equo aiō ferto crucē. **Nā** si te
 motione mouente i illa christus
 inuenit. dicit proculdubio tibi
 qd' olim scā pendenti dixit latior:
 hodie meū eris i paradiso. **Orabat**

Speculi.

ppha dñm ut dñm timoris do
nū accipe mereret quo carnales
unūsi cōpimeret affectū. eo qd
pacto. ne dñatū mēti repugnare
valeret **C**onfige inquit timore
carnes meas. i. carnales affectus.
a iudicis enī tuus timui. **I**n h
iudicia dei. ppha timebat. quid ad
huc carnales affectū. dñmo cupi
ebat timore configi. **N**epe supno
noz iudiciorū timor gehenalium
penarū metus est. et h initialis
appellat. **T**imor vero carnalem
cūa dñi configit appetentiā. et
carnē spūi facit cōsubiectā. filia
lis ē et illo priore metu multo sibi
limior. **E**tenī sancte caritatis co
mes ē indiuidu. **H**uc sibi. ppha
dñi nō imerito cupiebat. **I**taqz
si cor tuū filialis ista metū posside
at. haud dubiū quin ī dñi carita
te consistas. **D**uabz ergo tā fortibz
tāqz solidis alligatis cathenis. nū
qz profecto fugies. si in loco quem
semel elegeris fixz remanebis.
Dono selecti consideras animo.
incomparabile illā caritate. q̄ dñs suis
suis dilexit aplos. et amore quo vi
assum illi dñm dilexerūt. itelliges
chōo nihil esse grati. scā cōcordi
atqz quēta societate. **N**ā ad exēpli
sāssie illi societatis dñi videlicet
suoꝝqz discipuloꝝ iustitia ē teno
bitura vita. **A**bbas enī ī monas
terio (ut p̄ bñdictz aut) dñi vicez
gerere credit. **M**onachoz vero cō
discipuloꝝ dñi collegiū repntat.
Cōtemplat⁹ est in spūi. ppha dauid
tantis ante seculis venerabilen⁹.

Monachoz.

aploꝝ dñi cōm. cōtēplati⁹ ē. et ī
numera monachoz multitudinē
sibi sibi p̄ibz ī caritate vera. sūma
cū pace militatiuā. et p̄ nimia
spūalis gaudiū vehemētia excla
mauit dices. **E**cce q̄ iocūdu et qm
iocūdu habitare frēs ī vni. **Q**uod
dicit bonū. tale ē ac si dixisset. vale
Nihil enī vāli⁹ q̄ frēs unanimi
caritate cōiunctos vno ī loco cōcordit
habitare. **N**ā ut p̄ spūi sūi salomō
ait. **F**rater q̄ adiuvat a frē quasi
civitas firma. i. ea cōgregatio ī qua
frē frēm adiuvat verbo. oratiōe. exēplo
similis ē civitati fortissie. que ab
hostibz oppugnari quidē potest. ex
pugnari nō p̄t. **E**t cur expugnari
nō possit. idē salomō alibi docet hīs
verbis. **M**elius est cō duos q̄ vni
hnt et emolumentū societatis suc
si vni⁹ occiderit. ab alio fulcetur.
Nihil vāli⁹ demōias oppugna
tioibz superādis r̄m charitate
et fratne cōgregatiōis p̄ueqz
salutis amore. **H**ic enī fulcitur
triplex ē. q̄ (ut super⁹ dicitur)
difficile r̄p̄itur ostenditur.
aut hoc capite fratne soa
etatis vālitās. **C**aput. xl.
Uta presentē ad sp̄ memoriā
repetendū ē sūi tēptatiōibz
agē nō p̄t. **N**ō est autē collutatio
nobz (ut aplūs ait) aduers⁹ carnē et
sanguinē. s̄ aduers⁹ p̄ciapes et
p̄tates. rectores mūdi. tenebrarū ha
m. aduers⁹ spūalia nequiae ī cele
tibz. hoc ē. nō est nobz p̄clm adu⁹
hoies. quēadmodū reges et p̄ncipes
inter se dūicare solent. verus et

christianus omnes homines diligit. si est
 pugnandum nobis adversus demones. qui
 ad explendum odium quod adversus deum
 sanos gerunt. certis districtis se ordinibus
 Sunt enim inter eos qui precipue dicuntur
 sunt alii qui peccata notant. Omnes autem
 rectores sunt mundi. id est mundanorum
 hominum secundum carnem viventium. et tales
 apud nos non solum tenebrosos. sed veras
 tenebras appellat. Nam quum dixisset
 rectores mundi. exponere volens quoniam
 esset mundus de quo loqueretur. protinus
 subiecit. tenebrarum haurum. id est horum
 carnalium hominum. qui recte tenebrarum
 nomine censentur. Considera fratrem quoniam
 gaudere debeas super praesentissimo mu-
 nere domini qui te ab huiusmodi tenebris
 segregare volens. ad regularem vitam
 et monasterium conversationem miken-
 corditer cuotavit. Vides ergo quales
 sunt tamen quibus nos oporteat per omnem
 vitam strenuissime preliari. Sed dicitur.
 Ergo ne cum solis demonibus nobis est
 dimicandum. Idone et propterea raro
 nobis molesta est. Idone et hominum in
 portunitate plerumque vexantur. Mo-
 lesta fatior raro. molesta et homini
 improbitas. si siue a carne. siue ab
 hominibus durum aliquid exprimat. semper
 se demones interferunt. et salutem nostram
 quam diligentissime possunt insidiantur.
 Melius est ergo duos esse quam unum.
 Tutor est ergo tenobitica vita.
 heremitica conversatione. Heremita
 namque solus. cum carne pariter et
 demone pugnat. tenobita vero frater
 habet adiutores. Et hoc est quod sequitur.
 Sunt enim emolumentum. id est utilitate
 societatis sue. Cuiusmodi vero hec

21
 sit utilitas exponit cum subiungit.
 Si unus ceciderit ab alio fulcietur.
 Depreus enim contingit. ut quispiam in
 conversatione solito tepidior invenitur
 per cogitationum multitudinem quam ipse
 impugnat animam. usque adeo. ut parum
 absit quin eis assentiat. Itaque iam
 caritatis consuetudo feruore dedit
 si diuina iuuante gratia. auaduerit
 hoc frater aliquis. qui cum interrogando et
 cogitationum inquietudine ipso respo-
 dente cognoscendo. ita eum consolatur
 et huiusmodi medicamina adhibet. estro-
 tanti. ut ille qui pene perdidit ani-
 mam. fortior quam ante resurgat. et
 magnificas deo gratias agat. qui tali
 auxilio eum a pusillitate miseri-
 corditer eripere sit dignatus. Quid
 ergo tibi nocere poterit. si iuueniat
 te diuinus amor sancte societatis cha-
 ritatis. et prope salutis ductio. Cuius
 unquam ab ea congregatione quam semel
 bona christi fueris depelle te valebit.
 Profecto nemo. Ut autem plures fa-
 ciat sancte fraternitatis amore. considera
 team receptoris nostri verba que apud
 euangelistam mattheum scripta legitur.
 Vbi inquit sunt duo vel tres congre-
 gati in nomine meo. ibi sum in medio eorum.
 subaudi. ut eos pro quibus re
 salutem necessariam postulantes audiam.
 et eorum petitionibus assentiam. Que
 verba diligenter sanctus origenes.
 receptoris nostri non immerito benigenti-
 tate admirat. Aut enim. Non autem
 dixit. in medio eorum. sed in. Non
 enim ut aliquid consenserit. subaudi. in re
 qualibus petenda. que salutem congruere
 nunc dubitat. dominus invenit in eis

Speculi.

Ipsē enī ut hīlari⁹ ait. qui pax atq;
caritas est. sedē atq; habitacionem
in bonis atq; pacificis volūtatib;
collocat. Vbi autē trīgita aut plures
vni⁹ sūt eiusdem volūtatib; nichil p̄ter
diuinā laudē et suā proximorūq;
salutē q̄rantantes. t̄ eis profecto cōple
t. qd̄ quidā scōz p̄m̄ ait. Impossibi
le iniquis ē. p̄ces multorū nō ex
audiri. **Virū haud tūcūto**
debe videri tā paucis salutē
p̄riā cure ēē quū p̄sto sit ex
empla q̄z plurima q̄b; ac un-
parit portūcē cōmonem nostrā
ip̄oz reb; oīb; p̄ferre salutē.

Caput. xly.

Haten⁹ de caritate erga deū
atq; s̄c̄e cōgregatiōis amore
dictū est. nūc paucula de p̄re sa
lutis amore dicam⁹. Non q̄ amāc
deū vel proximū possit quisq;. n̄
p̄re quoz salutis amator tūciat.
Amam⁹ ē deū ut cū illo regnem⁹
proximos autē ut cū illis ip̄o iunā
te saluem⁹. s; ideo de p̄re salutis
amore s̄c̄isū dicere pauca deuen
im⁹. ut appareat q̄ vilis maxime
mortalū multitudi sit aīe. p̄re
salus. **Tā vilis est enī ut vilis ēē**
nō possit. Profecto si qualib; egrit
tudīe quātūvis exigua laborem⁹
sanari cupim⁹. opamq; dam⁹. ne
dūi t̄grato nob; morbo fatigem⁹.
Si vero paulo vehemētior fuerit
egritudo. nec amaras potiones
nec quāst̄ a medico dūm⁹ t̄peratū
fuerit. sanitatis remperādē grā
refugiendū ēē putam⁹. **Quō vero**

Monachor.

ad animā p̄tinet. p̄cā p̄cā addim⁹
hoc est egrā et male affectā q̄tidie
facim⁹ egritūcē. **Inspice** redignam⁹
quid nā ei desit. medicamēta non
solū nō querim⁹. verū etiā odio ha
bem⁹. morte tūcem⁹ corporis. quā
constat ēē t̄pale. eternā tā carnis
q̄ anime nō tūcem⁹. **Obiectant⁹**
oculis n̄ris butoz aīalū exempla
vniatissā. **In ip̄o nāq; natie libro**
legim⁹. Velius nulla ratioē p̄ortis
nichil salutē. p̄ria thari⁹ ēē. **Prati**
rali quodā instructū lupū ouicula
timet. Quā aliā ob causā. nisi q̄
salutis sue metuit detrimētā. **Ca**
nē si t̄ aquā forte duceris. q̄ celer
rime p̄t. nō alia ratioē nisi quia
sibi metuit. ad ripam tendit. **Aus**
si forte laqueo teneat. haud dubiū
quū id parat̄ t̄prouida. nā quo ad
potest et laqueū. et lapidis iactū
vitare conat̄. quū etiā ubi laqueo
dēprehēsa fuerit. alacritate p̄ore
deposita. fugā frustra licet medi
trat̄. cā quā se p̄didisse cognoscat.
libertate exoptans. **Quō poeta q̄dā**
hys oīb; pulchre satis expressit.
quandā nāq; facies cōparationē
sic ait. **Insua seu volūris iactū**
cū vidit̄ esā. Duolat et leto de
pasat̄ ore. dolosis. **Floz laqueū**
dēphensa gemit. sortemq; p̄ore
Optat. et assiduis morēt sua fura
querelis. **Hec oīa t̄ aīalib; ratioē**
ut dicit nichil habentib; quōtidie
cōtemplam⁹. nec quāst̄ nob; t̄m̄
fulgenāa specula p̄sunt. **Nobis**
ē p̄ singula t̄m̄ monētā tar
tareus insidiatur lupus. nec esse

Liber.

Primum.

possem sine metu si oues essemus. si oues esse nolumus. et timere refugi-
 mus. ne si forte metum reperimus. ad
 penitudinis luctum. qui nobis omnino dis-
 plinet confugere compellamur. **Doluta**
 in itaque in hoc mari magno et spacio-
 so et in partibus nostris demersi perstantis
 aie nre misereri dissimulamur. nec
 tantis ad ripam natando tendentibus ex-
 emplum nobis putamus esse sequendum.
Dup voluere sic bernardus ait. **Quid**
 h' ratione non posse in homine. quod na-
 pe in voluere. **Qua** igitur excusatione
 apud deum habere poterimus. quos non nul-
 ti formis aiantium natura. ad vni-
 tendens fine. i. salutis proie defensione
 ne. nec copiosissimum sanctorum proim libri
 nec ipsa ratio diuino nobis munere
 insita. nre salutis efficere potest amia-
 tores. **Salt** moue nos deberent
 experimeta proia. a diu vehementer
 egrotates morte expanseam. nichil
 tam difficile est quod non subire parati
 sumus. ut amissa sanitate recupera-
 re valeamus. **Et** quia hec insania
 est. ut de corpore tam sumus solliciti. ve-
 lumus nolimus tandem morituro. aie
 cum christo regnatura. beatam immortalitatem
 inconsultissime negligentes. **Pro-**
 fecto cum gaudio facere debet. ut au-
 gustinus ait immortalis futurus. quod
 faceret pro differenda morte mori-
 turus. **plu** **scula de proie salutis**
amore dicitur et non tenende
uiostrati cause quur nobis
salute proia chari debeat esse nichil
u **plu**
H Et si cogites paulo solet
 tibus. et in te fuerit vel mi-
 nimus aliquid ingenij pudoris

ad salum redire. vel ad laxi monas-
 terium penitus erubescere. **Et** si conside-
 rationis aliquid in nobis esset. et intel-
 lectualibus oculis contemplari velle-
 mus. tum quanta verecundia ad tribu-
 nal christi nos oportebit assistere. nunquam
 salutem proia ita vilipendere et asp-
 nari vellemus. **Venit** enim dei filius
 hominibus querere et saluare quod perierat
 ut mattheus ait. **Etenim** sic deus pro
 dilexit mundum ut filium suum vnige-
 nitum daret ut omnis qui credit in
 ipsum non pereat sed habeat vitam eternam.
Hec apud iohannem ebra leguntur. **Et**
 apud lucam habes. gaudium esse an-
 gelis in celo super vno peccatore peni-
 tentiam agente. **Et** nos plerumque
 tam diu sumus. ut nec eterni pro
 proia caritas. nec christi filij dei pro
 nobis crucifixi mors passissima
 nec parata petentibus spiritus sancti
 gratia. nec angelorum gaudium super
 vno saltu reditu peccatoris peniti-
 tione letantium persuadere nobis
 possit. ut pro sepe sempiterna corporis
 aieque salute paululum aliquid la-
 borare velimus. **Nemo** satis am-
 rari sufficiat. si mentis oculos ad
 inspicendam veritatem sustollere velit.
 quoniam pacto ita seipsum abire
 atque prosternere possit homo. ut
 dignitate propria prois inconsidera-
 tam relinquens. contemptis celestibus
 ad amplectenda terrena descendat.
Sed nichil aliud in causa est. nisi quod
 fidei topia laboramus. **Na** ut beatus
 paulus ait. quod videntur temporalia sunt
 quod non videntur eterna. **Et** quam exte-
 rior homo noster. nichil aliud am-

Speculi.

plectat. nisi qd bonū ēē corporeis
sensib' experit. nō possūt illi placē
celestia. q̄ corporales sens' apprehēde
rūne valent. **D**i quid autē nob
esset fidei. quō diuinā ymaginē
q̄ in mētib' nūc īmaculata respicē
dere deb' p̄ccōz sordib' cōtaminatū
paterem'. **Q**uid cū de' nū extelle
ta' creauit vniq̄ illi spūali acca
tua? q̄ nouē ordib' disticta. ip̄s
maiestate sū sine collaudat'. **N**ō
ne tūc ut pau' ait. om̄s sunt
administratoz spūs ī ministeriū
missi. p̄ter eos q̄ hereditate capūt
salutis'. **I**deo nō īmerito cū p̄p̄a
btus bernardus exclamat dicens
Dne quid ē hō q̄ īnotuisti ei?
Mittis enī ei vniuentū tuū.
mittis sp̄m tuū. promittis vultū
tuū. et ne quid ab opa nūc sollicitu
tudis varet ī celestib'. et illos bo
nos spūs p̄ter nos mittis ī minist
teriū. **D**e ergo filiū mittit. filius
seipm tradit. spūs sēs ī cordi fide
lū venit. ap̄tū ē celeste regnū.
clausas nūq̄ sempiternē felicitatē
ianuas. ch̄i sanguis ap̄tū. āgeli
sancti nob' custodes deputantur.
om̄s salutē nrām desiderāt. expec
tant nos p̄iārtē. p̄p̄e. nūc. cō
fessores. v̄gines. et om̄s gloriosissā
scōz ceterua. sua nob' vestigia se
quēda reliquerūt. orāt. p̄ nob' ut
p̄ ea feliciter gradientes cū eis a
liq̄n sū sine letem'. et nos interī
miserum torpescam'. atq̄ ad illa
teffabilia gaudia p̄perare dedig
nam'. **E**xultare igitur o tyrūale
ch̄isti. o nouelle miles. p̄liare

Monachoz.

fortiter. et hoc triplici vniuerso ligat'
amore videlicet dei. sancte societatis.
et salutis p̄p̄e. ī monasterio pede fixo
p̄siste. om̄nēq̄ lenē. et noxiā cogita
tionē adiuuātē d̄o propelle. **T**u
quoq̄ o monach' qui te p̄gressere
sentis. atq̄ ad virtutis profectum
nequaq̄ ut debes tendere. tu in quā
q̄ nouitissē debes exemplo. eisq̄ mo
nū ondere viā. et quo nā pacto p̄
angustas regularū obseruationū
sanctas ambulare debeat. exortare
queso. et nouū cōp̄e ferocē ne te
pescendo tandē frigeas. et amisso
monachali p̄posito. tandē in cōsp̄ū
diuine maiestatis tor'. qd absit an
bestas. **De onō fugiendo quo uox
cogitatioēs ī aīn liber' illabi
cōsueuerit. Nec tū pestiferū opo:
te vitari d̄scūsū s̄ p̄auas quoq̄
delectatūculas studiosi' esse
pelledas nec facile sibi quōq̄
de īnocētia debe blandiri.**

Caput. xliij.

Pater bndict' clariss' p̄uidē
atq̄ cognoscē nichil anīc
ch̄yāne nocenti' esse desidā. p̄c
ferti monachis. quos p̄c ceteris hos
tis antiquas uretre posse letantur.
regule sue her v̄ba interserenda pu
tant. **O**ciositas īmūta ē aīc. et ī
terris t̄p̄b' occupari debet fratres ī
labore manūū. certis iterū horis ī
lōne diuina. **D**istribuit autē p̄ sc̄ib
v̄tūq̄ t̄p̄a. diuine videlz lōnis. et
manuarij laboris. quēadmodū et
visū est optimū. **C**eterū ubi diuina
augeri experit officia. cessatū est a
labore manūū. et si nō om̄ino. max

liber.

una tamen ex pte **D**z no ideo min⁹
 pdonece saluat monachus. si ea dili
 genter sibi prospiciat ne vniq; oas
 s⁹ tueniat **Q**uosus inq; oas malo
Est aut oau malu. qui noxys cogi
 tationib⁹ occupat animum. nec ai eis q
 quo modo luctat. aut si forte pug
 nat. ta remisse ta id facit. ut a mal
 delectationib⁹ sibi cauere negligat
Quo pualosissimu ed dubitari no pt
Proxim⁹ naq; consensu pestifero gra
 dus: mala delectatio e **P**ono expen
 cha certa cognoscam⁹ ois. huana
 mente stare no posse. qui se aliquid
 cogitet **D**e em cassian⁹ ait. huana
 mes se mobilis et multu mobilis
 desunt **P**rofecto se mobil e anim⁹
 ni mouet em cha dormiete corpore.
 qd ipa sopnia liquide manifestant
Proterea nichil tam celeriter i tota
 reu natura mouet. na nimo qd
 pueto alerim⁹ anim⁹ sua cogita
 tioe. et scandit ad supos. et ad iferna
 descendit **E**st igit mens huana res
 queda se mobilis et multu mobil
 id ipa reu experientia clarissime de
 cet **E**t ideo maxim⁹ no solu mochi
 s⁹ oim chianoz labor i h⁹ consistat
 ut mens suas cogitationes ita regat
 et moderet. ne diuina maestas
 offendaet. et ipa preciosis meritoru
 diuitis ppetuo cumulet **O**mne a
 bona cogitatio premiu expectat.
 omne aut mala. pena **C**onsidera
 prouide qd diligens vitandū sit o
 au **P**t em i epla ad fres de mote
 di scriptū est **O**mni teptationū et
 cogitationū malaz et tutilū sen
 tina est oau **D**entina loc⁹ est

Primo.

i nau. i que ex omi pte confluit
 aqua. qui nisi arberie vacuaret
 no posset fetor tolerari. s⁹ et nauis
 ipa irruetib⁹ supra modū aquis
 submersiois nequret vitare disar
 me **I**deoz a sentiendo sentina
 dicta putat **D**ic animum quoq; ne
 ta bonaru qd malaru cogitationū
 receptaculu est. nec effuge possum⁹
 quin tutes et noxe cogitationes
 creberrime nob offerat. ai quibus
 nisi pugnem⁹ quotidiana pugna
 vultq; certanue prehan. instar
 sentine fetid⁹ effiacet anim⁹ nost
 et i profundū pccoz demergetur.
No aut recte fecerim⁹ si nobipsis
 blandiam⁹ dicentes. nemine omdo
 nec occidere cogito. no su ebriosus.
 no libidinos⁹. atq; in huc modum
 p cetera grauora disarcedo pccā
 nos ipos innocentes existimae nullo
 pacto debem⁹ **Q**uid em si quis e
 aliquē nrū roget. nūq; ne mi fr
 aduers⁹ quepā sine causa mmutab.
Nūq; ne preter rationē uasceris?
Nūq; ne magnū aliquid de te sen
 tis? **N**ūq; ne tibi ipi tribus aliqd
 qd diuine pot⁹ bonitati assarben
 dū foret? nūq; ne sinistra suspitioe
 laboras? **I**n hoc pacto quisq; nrū
 terroget. et nolit respondēdo men
 tiri. quātū ego quide arbitror dicā
 no audebit se nichil horū experiri so
 lere **O**au malu ois pccā mutū
 ee et ob id cor iuxta sapiētis cōsi
 lū o custodia seruari. debe quādo
 quide ex ipso tā vita qz mors profi
 ascat qzq; non eodem modo.
Capit. xliij.

Speculi

Aschendū est igitur otū et oī
cū diligētia fugiendū. Cū
enī vitū omīs p̄a supbia. et ma
lorū omī cupiditas radix eē dicat.
verūq; tū p̄cedit otū. Non illd otū
qd̄ inter septē mortalia amūa vlti
mū rīari solet. et accidie vocabulo
nōiā. s; negligētia quedā obseruādi
cordis. p̄ quā noxia delectatio tēdit
anīmū. que si repulsa nō fuerit. hāc
necessario cōsensū sequit̄. et sic a deo
recedit animū. q̄ i ip̄ius caritate p̄
manere debuerat radicāt. Ideo sapi
ens saluberrime consulit omī hōi
salutē p̄uā diligētia. ut cor suū oī
custodia seruare meminerit. Omī
custodia inquit serua cor tuū. qm̄
ex ip̄o vita procedit. Quō de corde
procedit vita. Nampe p̄ueniēte
grām nēmū deus negat. ip̄e enī
i apocalypsi loquit̄ dicens Ego sto
ad ostiū subaudi cordis hūam et
pulsō. ne quis exarsare se possit. q̄
bū opandi nō habeat facultatem.
Ad hoc enī bonas cogitationes
aīos mortaliū deus mittit. ut eas
ope p̄sequat̄. Nā bū cogitare et
recte opari nolle. p̄niciosissimū est.
Cū ergo cor alicui tēgerit deus
et ille cōuers̄ ad dñm suppliciter
orat. ut q̄ consiliū bonū ispirare
dignat̄ sit. auxiliū quoq; in ope
agghrediendo prestare dignet̄. Non
est dubiū quin illū exaudiat diuina
et benignitas. petit enī q̄ n̄itaria
sub salutē. Cū igit̄ bone cogitati
ones auxiliāte dñd de corde procedūt
que quū i opib; p̄ducte fuerit aīm
vixit. i. diuina grā vegetari demōs

Monachor.

trāt. recte de cordē vita procedē dīr
H; qm̄ aut̄ vita deus est. q̄ nichil
odio p̄sequit̄ p̄ter solū p̄m̄. dā
da est oīa s; et omī sollicitudine
laborandū. nequī i cordib; nris ma
le cogitatioēs tūciāt. Daptū est
enī Cogitatio scā seruabit te. Itaq;
quī paulo negligētiorēs sumus.
et sup̄ gregē cogitationū nrarum
mū sollicitate vigilam; antiquis
ille serpens q̄ nūq; dormit. protinus
malariū cogitationū aliquid nobis
suggerit. quib; si delectari cōperim;
iā in nocte sum; Itaq; si latente
insidiatorē nō vidim;. et ad cōsensū
nos p̄trahi patim;. occidim; miseri
et vita fugiente p̄rim;. Hic negli
gētia otū est. qd̄ sup̄ oīa vitare de
bem;. Vt otū omīe p̄m̄ p̄cedit
nūq; aī a quoq; delinquit. nisi cor
male custodiat. Volens itaq; deus
nr̄ nos v̄uere s; i. gratiā suā mūq;
a nob; v̄lpendi. s; velut thesaurū
p̄ciosissimū cū omī diligētia tē
seruari. ab hoc otio pessimo nos p̄o
hibet p̄ sapientē nob; clamans ac
dicens Omī custodia serua cor tuū
idē aīm tuū s; inspicito. vigilato
solert;. otari nolite. Nam si negli
gens fueris. et otari cōperis. nō care
bis cogitationū malariū tumultū
nec excusaberis apud me si dixeris.
diabolus eas miseruit. tuū est enī
vol prebere vel negare cōsensum.
Dicit ergo me facite. et te meis
inspiratiōib; obteperate de corde vita
procedit. sic te torpente. et auxiliū
meū nō querente. meq; arbitriū tuū
facultatē prohibere nolente. de corde

Liber.

pastens De consanguineis autē
 tuis si post professionē sollicitus es
 et ab huiusmodi cogitationibus religiosi pro
 feceris iacturā facias. ut absolute tibi
 veni proficere stulassim⁹ es. Cui⁹
 igitur ab huiusmodi rebus uniuersis expedit⁹
 sit. nec quicquam tibi supsit nisi ut
 deū audias te et cenobitas omnes cō
 monētē atq; dicentē Vacante et vide
 te quā ego sū deus. Id enim tamēsi
 dicitur omib⁹ dicitur. precipue tamen
 monachis cogit. qui ob id monas
 teriū expedit. ut calcatis secularib⁹
 tuis soli deo tūquillo pectore vacet.
 Quid adhuc p̄ vana cogitamenta
 distendens. quid turbans. qd fluctu
 as? Cur nō id facere conaris? ad
 quod venisti? Sed dicit nō possu
 me cōtinere. quia ad rē nō p̄tinētia
 cogit. Credo. si dolo sed pugna sed
 oca Non enī vocauit te de⁹ ut tps
 amittas. si redimas postea luxu
 ris Audi aplm Redimētes tēp⁹
 quā dies mali sūt. Dicitur ē fortassi
 igitur quispiā. Desas quid nā h
 sibi sentētia velit. dies malos appel
 lat aplūs dies laboriosos. molestus
 vana tēptatiōib⁹ refertos. Igitur
 cū molestus afficiat. dū tēptatiōi
 bus agitatur. danda est oia ut cum
 dei adiutorio victores euadamus
 ne succubentes diuinā offendam⁹
 maiestate. Dū ergo deū esse ocam⁹
 dū noxus cogitationib⁹ pro cōcessa
 nob virtute resistim⁹. dū bona q̄
 possim⁹ opam⁹. temp⁹ redimim⁹
 Hec est nō solū monachorū si chris
 tianorū oim vita. redime tps quā
 dies mali sunt. Et si vana cogi

Secund⁹.

tas et nō resistis. et tamē mona
 chū arbitrans te esse. teipsum
 profecto deapib⁹ Monach⁹ enim
 is est q̄ solū que dei sūt cogitat
**Angelici eē demonstrat ca
 tū q̄ dei sūt cogitare mona
 chū tū esse nō posse nisi q̄
 ad hoc ptingere tota virtu
 te conatur. Capitū. viij.**

Angelicū plane hoc ē. Illi
 uaq; celestes sūt nichil
 preter deū queq; dei se cogitant
 si tamē cogitare dicendi se. Sed h
 sūma cū delatōe p̄ctuo faciūt. nec
 quomō possunt ab itentōe atq; i
 effabili felicitā speculatiōe reuo
 car. Nos autē in h̄ materiali ut
 dictū est sordiduloq; corpore cōsistētes
 reuocam⁹ arbis. et ingratiā pati
 m⁹ itepellatōes q̄ plurimas. sed
 quāto vehemēt⁹ diuinis laudib⁹
 iustere cupim⁹. quātoq; diligent⁹
 obuiātia nob itpedimēta p̄pullare
 conam⁹. tanto merem⁹ copiosius.
 meliusq; nre p̄spiam⁹ cōsulim⁹ q̄
 saluti. Et si noxus ut dixi. vana
 q̄ cogitationib⁹ obsiste nō auam⁹
 esse monachi nulla ratioe possum⁹
 si ne dicitur quidē. Danc quisq; q̄
 a seclō ad monasteriū p̄erat. aut
 sedm deū inter mūdanos vixit.
 et multiplices p̄randi cōsiderans
 occasiones. turbatiōesq; plurimas
 q̄ dno seruire volētib⁹ i seclō cōtin
 gere solent. cū tūquillitate thesau
 rī profecto maximū desideratissim⁹
 cōcupiscens. cenobitā poptas age
 vitā. aut min⁹ recte cōuersatus es
 et corde cōpunct⁹. verā deo penite

na in cenobio offerre coarctas. Na
tertium gen⁹ homin⁹ cenobitica vita
salubriter expetentium ego quidem
non inuenio. Itaque si pacem queris. om-
ni no tibi cum supuacanis cogitationibus
pugnandum est. nam si inutile qualibz
cogitatione in animo tuo. nichil cum ea
pugnando versari permittas. quietus
esse non poteris. Verbi gratia. Post a-
liquos annos in cenobio pactos. pare-
tes tuos inuicere cupis. viderisqz tibi
non preteritur si id facias. et non solum
non preteritur. verum etiam illos admo-
nedo. et optima queqz consulendo. me-
rita non nichil acquiratur. Non est
vtile tibi quod cogitas. idqz presen-
tis abbas optata tibi denegat fa-
cultate. Tu tamen iustas et mille
queris occasiones ad profectum sine
pervenire laboras. Certum est hoc toto
tempore quo talia meditaris. vae paucis
tranquillitatibusqz gaudia te sentare
atqz experiri non posse. Preterea pia-
rum omnium fructum atqz dulcedinem perdis.
Na cogitatio quam ipse nutris. animam
totum ad deum levare te prohibet. quam
ob rem necesse est quam facis orationem
tepide ac negligenter enuta. Idem
tibi inter psallendum contingat oper-
tet. nam immo non astutissimum est
et inutilibus cogitationibus se ipse in-
seruit. easqz tunc potissimum offert
multiplicat et accendit. quam mes-
sura diuinus maxime laudibus celebrare
esse uidentur. Tu vero qui ad agendam
penitentiam cenobium expetisti si cogi-
tationes supfluas studiosse non abigis
quomodo penitentiam tuam deo placaturam
existimas. dum in corde tuo malaz

cogitationum fometa recondis. et
nisi repulsa fuerint. absque dubio
pretere te facient. et paulatim de
vicio in vitium precipitabunt. Itaque
ad te redes qui iam virtutes adeptus
esse videris et desideris tuis que-
rimine putas illicita resistere negli-
gis. tibiqz quod superioribus tuis credere
maius. Attende queso quod dicam.
De in corde remaneas exemplo quo
paulo ante cepimus uti. non desinus qui
buscumqz potes laborare modis. ut
optata veniam ab abbate extorqas.
Parentes visitas ut decesseris. Ne
uicereas donare deo san⁹ et inuoluntate
Si non sunt hec visitandorum parentum
cogitatio cordi tuo diuinitus inspi-
rata. si potius impetis quidam animalis. et
demonica insasio. ut plerumqz fieri solent
hoc consecutus es. ut in futuris tempta-
tionibus multo vincere velotus. citiusqz
succumbas. quod si prime surgenti tempta-
tionum viriliter restitisses. Videras
enim nonnullos haud irreligiose conuer-
santes. qui si forte viderent. ut ali-
quid sibi causa dicitur. lampadem alio
loco sitam quam ipse iudicio collocat de-
buere. turbant. verba multiplicat
nec desinunt quoad usque quod voluit ob-
tinuerit. aut si consequi nequeunt
quod optant. agitantur pessime. nec nisi
post multos euolutos dies pacari pos-
sunt. Unde hoc nisi quod supfluis huiusmodi
cogitationibus nunquam diligentius resiste-
runt. Non est itaque verus monachus
nisi qui solum que dei sunt cogitat. aut
certe ad hanc perfectionem quanto potius
studio pervenire conat. Nam quod non
inutilibus supuacanisqz cogitationibus

omni tpe resistit nunt profecto que
 dei se cogitat Cogitat eni quonam
 pacto dei preceptu ope compleat. au
 her se verba Contendite intrare p
 angustam portam. Nichil eni angustu
 stricte artu qui incipit cogitatio
 mbz insatigabiliter obliuctari.

Sed dicat forsitan aliquis.
 Pro de lampade prolatu e
 exempli no ad cogitatioes ptinet
 s; ad motu repetitios Quid a si forte
 cospexero lampadem q michi loco mi
 nime congruo posita videat et ob hoc
 ai mei impetu verbis effudero dicit
 Pro recte illic est lampas. vix vlli lu
 ce prebebit. multo eat meli vbi pre
 erit Impetus hic profecto no cogi
 tatio dicitur? Eni disputas Pro
 est fatior repetitio ille motus pre
 meditata cogitatio. s; ipetus qda
 que nullo pacto cospicere. q hmoi
 se ingenio nisi assuetudine longa
 et speciali diuinitatis adiutrix gra
 possit Itaq; si primo ipetu qb
 cuq; verbis effuso ad mentem rediret
 et vacillans quadam motu quiesceret
 utiq; tolerabilis esses D; diu iteru
 utiq; reuertens. et vix p multos
 dies ut ia dixi. a armonia vel co
 tentione desistas. none manifestu
 liquet. fouere et cogitatioes puias
 et optimu tibi videri qd sentis. Pro
 ego noto. no iudico queq; de veru
 ghibz loquor et disputo Hac tñ

o lector attende sententia Dem
 violentiorib; cogitatioib; oppugnā
 tur qui ppe sunt voluntati sup qm
 oportet addici Porro morbo pestio
 laborat. quisquis opimos est Et eni
 tam sibi q; toti congregatio molestus
 e opimos ois. Profecto quisquis
 michi creditur est abbas. neophitu
 que opimosu ee certissimus argumē
 tis didicant. ad professionem no admit
 tet. s; a monasterio. phibeat Op
 mosu dico. qui quicquid assent co
 tentiose defendit In phoz gyma
 sis hoc licet. no in claustris Porro
 quisquis opimos e no que dei se
 cogitat. s; que se hois aialis Non
 eni ratio monachu docet sua pta
 nantiter defende debet suam: s; her
 carnalis est hois doctrina Recte
 igitur sensu dymach; nr cu dixit
 Monach; est qui solu a dei se cogit
 tat

Alud etia tibi cogitatioib;
 gen; ostendere volo. q no
 ta ad neophitos ptinet q ad mo
 nachos ia professos It verbi gra
 consuetudis aliam antiq; mutatio
 Expho agere nichil e op; Bona
 erat a mutata est consuetudo Ra
 tionem queris. quonam pacto ea que
 iuducta est melior ee videat Que
 renti ac iam tēti. nichil rationis
 apparet Murmurab; intra te. mo
 lestas patens cogitatioes. nec eis
 existas obsistendu Dicit eni Di

Speculi

qua michi ostenderet ratio ac des-
cere libens Nichil agis te ipsum
dapis. et quiete fraudas. Si quid
enim est mali. et coram rebus hinc
qui mutatione faciendam censu-
erunt Tu tantum quietus esse mem-
to et gravissimum vitio disarime
ad ex hinc cogitationibus non repul-
sis facile possit amdere Nichil est
facile quod ut superius indicia vilipe-
das Quod enim vlla absque ratione
solaque voluntate mutatum novatum
ve videtur. ab hinc quod ratione in-
runt difficultate tolerat. Nam est igitur
inuitate domino. aut imperare potenter
et nulla vestigata ratione simpliciter
obedire Si dicitur Non hoc contingit
in cenobis ubi regularis conversa-
tio viget. ut quidam sine ratione no-
uetur Non sic accipendum est sine
ratione. quasi dicatur contra rationem
sed quemadmodum dixi contingit facile
potest. ut vel mutet vel novet aliquid
nec tamen vlla inveniatur rationem
etiam si diligentissime queras. tunc me-
lius id sit quod novatum est quam quod
antiquatum Itaque si cum hinc mi-
nitis cogitationibus in quibus nihil
videtur esse peccati. summa cum diligentia
pugnare nos oportet. tamen ut con-
tentione contempnentem vitem. omnis
enim contentio turpis atque dampno-
sa est. et contemptus detrimetofus
quid faciendum est de cogitationibus
suspiciosus. invidiosus. detrac-
tione redolentibus. libidinosus. et
ceteris quibuslibet. que manifesta
culpam pre se ferre videntur. Nepe
luctuandum est diligenter. nec unquam

Monachorum.

a mudando corde cessandum est
ut sic carere de virtute et virtutem
donec videat de deorum in spori.

Recte loqui et operari de cogitationis radice nasci. ca. 11.

Recte itaque dicitur. monachus
est qui solum que dei sunt
cogitant loquitur operatur. Hoc enim
sequitur. Et hoc totum angelicum
Celestes enim spiritus quicquid cogitant
ut ita loquamur diuinum est. quicquid
illa sua celesti lingua loquitur. ad
diuinam pertinet laudem. postremo quod
quod operatur diuine voluntati con-
cordat Nichil enim faciunt quod a
summo rectore iubentur Monachus
ergo ut hoc esse possit quod dicitur.
cogitationes suas purgare cura se
inspirat. Nam quisquis studiosus
curat. ne quid noxium. inutile super-
fluum ve cogitare consueverit. consue-
tat unquam qui etiam superuacua mul-
ta cogitent omnino fieri non potest
facile que recta sunt. queque deo placant
et loquitur et operatur Verba namque
folijs. opera fructibus comparantur
Itaque vere de cogitationum radi-
ce procedit Ideoque beatus vir ille
dicitur. qui in lege domini die nocturne
meditat. Sed ad animam pertinet
operatur sed cogitationes velut the-
saurum studiosissime congregantur
Tales enim diuine legis meditatio-
nant Deinde de eodem beato viro dicitur.
quod futurus sit tanquam lignum quod plantatum
est secus decursus aquarum. id est celestium
gratiarum. quod fructum suum. id est opera bona
dabit in tempore suo Postremo subdit
et folium eius non defluet. id est ab occasione

enā sermōib⁹ abstinebit. Nec est qd
 mīrens. si recte loquēdi discretio. vltio
 loq̄ tāq̄ p̄fessā memoret. s̄aali⁹
 nāq̄ est opari bñ: qm̄ moderate loq̄
 nā ut apl⁹ iacob⁹ ait. q̄ nō offēdit
 in verbo hīc p̄fect⁹ est vir. **U**nūq̄
 tñ. et bonū videt op⁹ et moderat⁹
 samo cogitatioib⁹ suis studiose p̄e
 sident. diuina bonitate donatur
Quāq̄ oīm maximū est. hoc ā illi
 concedit̄ ut i hys felicitie p̄suect
Ideoq̄ bñ vir laus hoc pacto cōclu
 sa est. **E**t oīa q̄cūq̄ facit prospera
 bunt̄.

Sed quis de cordis radice tā
 verba q̄ opa proficiant
 et quāq̄ vniuersa ai sui cogitatio
 nes diligenter obseruat. ā recta s̄t
 et loquit̄ et opat̄. lingua tñ sumo
 studio refrenare nāc est. **C**ontingit
 ā nōnullis religiosissis viris ab oī
 mala cogitatioe s̄udiose abstinet̄
 bñ. i. a noxia delectatioe p̄maosq̄
 consensu. dñ ad colloquū veniūt
 ut ea q̄ nūq̄ se diuinos existāne
 rant. cōfabulatioe sermonis velut
 quadā cathena cōtracti ploquāt̄
Diosa nāq̄ ac viciosa vba
 profundūt. et alia nōnūq̄. que
 ai recedentes seā p̄tractāt. dolet̄
 se lingue nō unperasse cautis
 et penitētia agentes. p̄uicq̄ pe
 vitulo cōmoniti. diligētis collo
 quia vitāt. et si qm̄ loquēdi est
Salutans est igit̄. p̄mū vero
 saluberrā plurimūq̄ nēra

illa p̄s nū bñduti p̄ceptio. quā
 in hęc verba cōtexunt. **O**m̄i tpe
 silentio debet studere monachi. **E**t
 modūq̄ salubiter insatutū est. ut
 s̄z mensis lectio diuina nō desit
Periculosa nāq̄ s̄t cōmūia. i. quib⁹
 linguā liber⁹ laxari contingit. et
 vix inde sine culpa recedit̄. **N**eq̄
 cū p̄t. ut spūs edant̄ i multalogo
 deesse p̄cām. **Q**uā ob iē monach⁹
 nō solū cogitationū suar vigilan
 tissim⁹ obseruator. s̄ lingue quoq̄
 sue studiosissim⁹ refrenator sit opor
 tet. **C**eterū ad opa multo p̄medita
 ti⁹ q̄ ad verba progredim̄. quā ob iē
 nō est difficile cū qui s̄z ā recta s̄t
 cogitare nitat̄. etiā adiuuāte cheō
 ā sancta s̄t opari. **E**t quis cogita
 tio bona. sermo rect⁹ op⁹ sanctum
 solū dei s̄t mūnera. tantū tamē
 i moderanda lingua difficultatis
 est. ut de illa manifeste profiteat̄
 apl⁹ iacob⁹. q̄ eā null⁹ hoīm do
 mare possit. **E**st igit̄ monachus
 qui solū que dei s̄t cogitat. loquit̄.
 opat̄.

Uritus inquit christo. **N**e
 cito hec adiuncta ē p̄tula
Nā si desit hęc hęc tā bñ cōiunctio
 nichil eoz que modo dicta sunt
 q̄uis maxia videant̄. monacho
 quito possint vtilitatis asferre
 s̄z nāq̄ p̄t. ut p̄ceptor quis
 piā facias int̄p̄tet̄. h̄as. et ā s̄z
 s̄t opari videatur. et tñ mortifero

Speculi.

vel superbie vel inuidie aut alio quo
uis intus laboret. Nichil dubium est
quod talis dum ea meditat a interp
tari desinat. quod dei sunt cogitet. et for
tasse non aliud cogitat quam quod expla
nandum suscepit. Porro dum sacras
exponit litteras que bona se loquuntur
dumque psallit. orat. atque silia facit
et religiosa scilicet se operari videtur. sed
quoniam christo non est unum. nec se a dei
sunt cogitat. nec loquitur. nec operatur.
Ideoque non absque causa in ipso defini
tione potest positum esse pericula. solum.
Quisquis enim ea tantum quod dei sunt
cogitat. proculdubio unum est christo.
et convertitur hoc. nam quisquis unum
est christo. idem nullas pericula deo gra
tas probatasque cogitationibus admittit
nec dicit quod non expediat. quantum
videlicet ea in se sibi cauere potest. nec fa
cit quod diuinis preceptis dissentire
cognoscit. **Et** dicit forsitan aliquis
si convertitur hec duo. unum esse
christo. et ea tantum cogitare loqui et facere
que dei se. sufficere poterat alterum
satisque fuerat dixisse. monachus
est qui solum quod dei se cogitat loquitur et
operatur. vel sic. monachus est qui totus
unum est christo. Certum est alterum
sufficere potuisse. sed quoties respon
diosis illa breuitate quis vitat. expla
nandum est simplicioribus seruida breui
tate. ne minus aliquid diligenter
existimet esse prolatum. hoc est ne
quid eis obscurum intellectu. vel ipse
sibi factum videat. Itaque si non
esset additum unum christo dicitur posset
aliquis. Quoniam pacto fieri potest
ut terrenus atque mortalis homo os

Monachorum.

quocumque a corpore abstrahat a
nimium. ut nunquam nisi quod dei se cogi
tet loquatur et operetur. Rursus si dicitur
esset. monachus qui unum est christo
et nichil aliud adderet. suspensio
teneret hoc breuitas imperitos. scilicet
namque diceret. Quid nam sibi pro
vult unum esse christo. aut quomodo
modo quisquam in hoc mortali corpore
christo vere sit unum. **Explicationis**
ita re vera nulli omnino mortalium
ea concessa est facultas. ut que
dei sunt. unumque pro se cogitare. loqui
vel operari queat. Nam de se loquens
redemptor noster discipulis suis manifeste
professus est dicens. Dine me nichil
potestas facere. Proinde sola caritate
id dei seruis facultatis conceditur.
quam se natura mortalis non habere
cognoscit. Dixit enim christus ipse. Si
quis diligit me sermonem meum ser
uabit. Sermonem meum singulare
dicit. sed vniuersaliter accipiendum est.
Tantum namque ponderis habet ista
ac si diceret. Si quis se nichil car
itatis vinculo colluxerit. vniuersa
mandata mea constanti voluntate ser
uabit. Igitur qui christo unum est. hoc
ipsum adiunxerat gratia potest quod vir
tute propria nullo modo potest. **Iur**
atione recta omni quidem christiano
maxime omnino monacho necessa
ria esse. collectaque suphac
re catholicorum patrum senten
tie.

Capitulum xiiij.

Ueni latere nos minime debet
cupit. duo in primum esse fugienda

propositū distortū. sine ut nos loqm̄
 sinistra intentionē. et gloriā tanem
Oculū est vtriusq. si diuinus oculis
 nichil ē opetū **D**imittre itentiois
 vno vteroseq. laborare ca cullatos
 tā manifestū est tāq. pspiciū ut
 probatone nō egeat **V**idimus
 ēi quos appetat fines. quā tāq.
 deus opetā ut eos cōsequat **V**ide
 runt ipi an chustham sint. ut q̄
 tū absint a monastica pfessione
 cognoscant **N**ō ēi chustham est
 q̄ chusthana dogmata sequi vel
 negligit vel cōtempnit **D**ixit at
 chust **L**ucerna corpous tui est
 oculū tuū. **D**i oculū tuū fucit simplex
 totū corpū tuū lucidū erit **D**i aut
 oculū tuū fucit neq. totū corpus
 tuū tenebrosū erit **D**elamūa sūt
 her inquis. quid sub eis delitescat
 ignoro **P**o oculū igit. sinarū bone
 mēis intellectū significāi sato
Po corpū vniūsa ā fatam opa **D**i
 vrus aut itellectū is est. ut vni
 uocemū ēē finē. qui sūme sit
 appetendū et cui grā facienda sūt
 omnia **S**inus hic de nō est ad que
 referre debem. quicq. gerimus
 quicq. loquim. quicq. cogitam
Hic est oculū de quo loq. chust
 qui si lucidū est. vniūsas cogitati
 ones. locutiones opatōesq. nostras
 illustrat. sin aut tenebros. obscura
 sūt diuine maustat cōspā. ānq.
 gerim. loqm. cogitam. **A**udi cū
 sofomū **D**am fortasse teneris. cū
 de corrupto loqm̄. itellectū. i. itēho
 ne sinistra **A**tende igit. exemplū
 qd tibi pponit trifosom. et quā

dolenda sit itentiois bone iactura
 p corporalia cū dēat. aptiusq. cog
 nosce **Q**uid cū est oculū corpori
 ut ipē aut. hoc ē itellectū anime
Carlo corporali si careas. nec te
 nec alios vides. nec qd oparis. si qd
 tū corporaliter oparis villo modo
 pmitteris itueri **I**frustra tibi die
 sol rutilat. itā sū noctū lāpas
 admouet. extinctū est oculū. lūne
 videre nequit **E**odē modo. si nō
 ad carobū solū promaedi dei. i.
 eterne salutis consequēde causa
 venis. si quid aliud aīo voluis.
 siue dignitates. siue mūdi hui
 delicias. corrupta ē itentio. depra
 uatū est itellectū. extinctū ē oculū
 aīe. nec te. nec deū. nec frēm vi
 des **I**n medis tenebus ābulas.
 nec te patens reuocari loquat
 glorios. iheronim. eandē cōfir
 met sentētia **Q**uō corpus totū
 est ī tenebus inquit. si oculū nō
 fuerit luminos. ita si aīa pūa
 palē fulgorē suū pdiderit. vniūsa
 sens. vel sensualis pars aīe ī tali
 gē cōmorabit. h. iheronim **Q**uis
 aut pūcipalis est aīe fulgor. nisi
 diuina grā. diuina caritas. ymo
 vero ipē de nō qui p caritate grā
 aīe suā hūanis ī mēibz habi
 tare dignat. hūc ergo cū tota mē
 te nō diligim. cū nō ad eū velut
 ad ultimū finē respiciam. cū non
 illuc vniūsa studia nūa referēda
 putam. cū prores. cū abbates cū
 gaudim. cū amicis carnalibus
 voluptabilis iūgm. aīaliter
 sapim. pūcipalēq. aīe pdidim

Speculi.

fulgore. et tenebras corrupte sen-
sualitatis sequimur cogitationes. **Et**
tū facimur. nec monachos nec chris-
tianos nos esse certissimum est. **Deo**
qui male sapit calumpniat omnia
nec recte quicquid interpretari nouerit.
Est enim peculiariter errantibus uniuersis
ut in id patet in quo multa cum delecta-
tione versant. omnino nichil diu ve-
lunt. **Deo** si in alios dicendum est. et
ipsi vehementissimi reprehensores in-
ueniunt. sicut in eos processerunt in
cepato. **Stultus** est qui intrepit. de-
lirat totus. nescit quid dicat. **Di** per
parabolas affectat euangelistas. reuer-
tuntur ad hanc. morale excludunt sen-
su: omnibusque utitur modis ut rephe-
sore obaretere faciant. et si qualibus
possunt ratione confundant. **Debet**
hoc gloriosus chrysostomus. cum memorat
in similitudine nullo modo ualiter
intelligi posse hinc uerbis edocuit.
Uideatur autem quod non de corporali oculo
dominus hec loquat. nec de hoc corpore
quod uideatur deus. alioquin dixisset.
si oculus tuus sanus fuerit aut infirmus
nunc autem dicit simplex. subaudi oculo
s. et nequa subaudi corpore. **Di** autem
benignum oculum habet et infirmum.
nunquam corpore est in lumine est.
Aut si malignum et sanum. nunquam
corpore est in tenebris est. **Intel-**
lige quisquis legis hec chrysostomi
uerba. **Corpore** oculi. si proprie lo-
quimur benignus esse non potest. **Benig-**
nitas enim cum uirtute est. **De** nec con-
uerso malignus. **Malignitas** enim
corrupte mentis malicia est. **Ita-**
que corpore oculi. si forte caligat. et

Monachorum.

videre non potest. animi uero benignus
est oculi. nunquam ob id exteriori lu-
mine corpore illustratur. **Aut** si sanus
est corpore oculi. spiritualis uero
corruptus et extinctus. nunquam ob id
solare lumine videre prohibens. corpore
ve luciferis uetat radus illustratur.
Profecto nunc Constat ergo. nec
de corpore oculo. nec de humano cor-
pore hanc similitudinem fuisse placitam.
Non tamen sine causa simpliciter potest
receptor nunc oculum dicere uoluit quod
luminosum. **Itam** simplex ad corpo-
rale oculum non facile refert. **Aliquid**
tamen est corpore similitudinis quam sub-
tiliter admodum iheronimus noster
uestigauit. cum hec sunt uerba. **Dolent**
lypentes numerosas uideri lucer-
nas. simplex autem oculi et purus
simpliciter itur et pura. **Ad** eundem
modum oculi autem lypens siue duplex
nunc uerumque uerbi idem est intellectus
nichil simplex. nichil purum itur.
Di nescis quis sit oculi aut duplex
siue lypus. audi receptore nostrum
qui toti oculo saluatis adhibuit ne-
dicant. cum diceret. **Nemo** potest duobus
dominus seruire. **De** prothodor hodie mo-
nachorum nostrorum non minima portio
lypitudinis huius egreduntur distimul-
lat. **Uolumus** enim duobus dominis ser-
uire. et indignamur si quis forte me-
bo nostro congruente uoluerit admo-
uere medicinam. **Abbas** esse et scolarum
esse et amare pecunias nemo potest.
Abbas esse et scolarum amicis gerere
more. frequenter gaudere conuiuio
nemo potest. **Abbas** esse et pios negligere

Liber.

monachos nemo potest Et tamen si hodie
 fuit Et si augustinus forte tale aliquid
 dicitur. te ipsum inquit inspice. non
 deest quod emendes Non ab te nos
 totum opus exigitur ratio? Deum
 esto Deum non obedire et monachum
 esse. non esse castum et monachum esse.
 atque ut parvas omnia stringam obser-
 vare nolle regulam et monachum
 esse. profusum est impossibile. et tamen
 hodie tales esse volumus. et molestas
 assidue ferimus si nos contradicatur
 Et quid aliud est cause. nisi quod
 lippis omnia cernimus oculis? Anam
 enim duplicatam. et persuaderi nobis
 omnino non potest ut simplices esse velimus
 Admoneo te et per christum adiuro. quod
 quis es qui monasterium probandum
 ingrediens. ne simula ne dissimula
 ne animam duplicem. hypocritam esse
 nolit. ostende quid intus gerat.
 ut vel correctus cum salute tua. ita
 cenobium recipere. vel divine comen-
 datum nescire. nec tibi nec fratribus
 detrimere futurum ingrediare Etenim
 monachus esse non potest. qui nec universas
 cogitationes suas in deum dirigat.
 nec illud summum bonum se pro oculis
 habens ad ipsum quantum potest virtute
 festinat Depe id dictum est crebra
 usque dicendum Cur enim non dicat
 frequenter. quod se oporteat attenta
 mente revolvit? Profecto qui re-
 atque qualibus terrena delectatur ab
 amore dei tepescat. tanquam malum
 considerans. enervare mentem. atque
 in rebus fideliter minime conversari
 laborat. non est simplex oculus ille
 qui deum videre debeat. sed gravissimam

Secundo.

vulnerat. usque adeo ut nisi ma-
 ture curetur. nunquam sit eterna salu-
 te fruatur? Audi crisostomum huius-
 mode sicut peritus applaudente Lucra-
 na inquit de qua salvator loquitur
 cum dicit. lucerna corporis tui. est
 oculus tuus. hec inquam lucerna mens
 est per quam cum videt deum Qui ergo
 cor habet ad deum subaudi perfectum
 et integrum. illius oculus lucidus est
 id est illius mens munda est. non terre-
 nis concupiscentiis sordidata Tene-
 bre autem in nobis sunt sensus carnales
 qui se desiderat que sunt tenebre
 Qui ergo huius oculum mundum id est mentem
 spiritalem. corpus suum servat luci-
 dum et sine peccato Et si enim caro de-
 siderat mala. virtute tamen divi-
 ni tingens reputat eam Qui autem
 huius oculum. id est mentem aut maligni-
 tate tenebrosam. aut concupiscentia
 turbulentam. tenebrosam possidet
 corpus. non enim resistit carni quam
 concupiscit pericula. quia non huius specie
 in celo. que prestat nobis ut concu-
 piscitis resistam? hec crisostomus.
 Lucida se hec et exposita non in-
 digent Sed si vera crederent. non
 ita fatigarent reges et principes. ab
 his qui obtinere cupiunt ecclesiasticam
 beneficia. nec summi pontifex tam solli-
 cite periretur Cum ergo huiusmodi am-
 bitiosorum hominum plenus sit mundus
 et nemo sit omnino qui non bonis
 videri velit velut lux clari est christi
 namque fide gravissimum patitur detri-
 mentum. et ipsos etiam rectores occasio-
 ne prebere subiectis plebanis. ut non
 deum timentes. nec amantibus salutem

propria negligent solusq; tenebris
tendat. **T**u vero quisquis es q; re
nobis petis ne laboribus tua me
bra fatigues. si securus et quietus hac
typale vita transigat. soles ei salares
dicere de eo q; intra cenobium e ad
missus. panis ei cotis est no erit sol
latus quid comedat tu ago q; cu
hmoi cogitatioe monastium profi
teris religionem. putasne simplex e
oculus tuus? Profecto no id multu p
suadcas. Teptus es. et tepidus q; q; q;
talus es. Nulli miru videri debet
si i hac pte prolixus timorant. nich
il em monacho omniq; christiano
magis necessarium. q; simplex o
culus. i. intentio recta. propositu san
et i omi re vitam consideratio
fina. Na si hmoi i nob consideratio
quosq; me distorta est. no probat
deus opa nra. Et quis hoib; boni
videant. ipse tm metis inspector
nos detestat et abnat. No ai pt
amare deus. nisi eos a quib; fidelit
atq; sinceriter redamat. Voto fi
tat; amor. no amor si simulatio
pessia est. Itaq; simplex oculus qd
hoi prestat si ad fine usq; i sua si
placitate conseruet. btis hylaris
inducit hys verbis. De officio lu
minis oculi. lumine cordis receptor
nr expressit. hoc e ab hys q; corporali
oculo hoi beneficia confert. considera
da st bona. que spualis oculus aie
largitur. Dam; aut sine visu
prois iutiles nos esse. usq; adeo ut
qui rea st. nisi videtur opa iua
rent. no posset eis quicq; ifelias
cogitari. Proinde scia cogitet si

potest quisquis us est. tu duplex
est animus oculi. propositu mali
distorta mens. intentio curua. cogi
tet mag; q; vivat infelias. Non
eni videt quid agat. si nisi videt
festinet anteq; moriat. visuru se
nonerit qd ei displiceat iceternu.
Propterea mioratus hylaris; ai dic
isset p oculi. spirituale lume recep
tore nr significare voluisse. exte
plo subiecit. Quod subandi spi
rituale lume si simplex et luadu
manebit claritate eterni luminis
corpi tribuet. et splendore originis
sue. corruptioni carnis ifundet.
Si aut obscuru peccis et voluntate
erit. vitis metis natura corpi
subiacet. hoc est. si rectus e animus
si pura mens. si no claudicat i
tentio. i illa gual resurrectione
qm corpi visui iiget aia. illu suu
natiuu splendore ifundet corpon
et queadmo ipa bta aut et imor
talis. splendida. pulchra. et mille
bonis annulata. sic corpi quoq;
imortale. pulchru et gloriosum
effiaet. Na corpi gloria. ab aie
btitudine tota pendet. Nichil em
h; corpus boni. nisi qd illi aia cofu
mate ia felix ifundit. Si vero ma
sera est aia obuita peccis. et mala
voluntate corrupta eternas tenebras
ifundet corpi. et illud phemiu in
sera annulabit. Dicant qd agat
abbates nr. divitias. honores. co
luptates mag; q; suoru monacho
in salute querentibus manifestis
eni ostendit opib; quid amere
quid cupiat. quo delectentur.

Liber.

Vidat et monach? au nulli mi
 nor est cura. q? ut regula q? se
 subieat obseruet. vidat inq? q?us
 aduers? ei sit pronuacada scētia
Sancitū nāq? ppositū brūs seqt?
 finis **C**orruptū vero mente. mise
 ria sempiterna **A**udiam? quid di
 cat **A**ugustin? **O**culū inquit h
 accipere debem? intentionē nāam
 que si mūda est et recta. oīa opa
 nā que scdm cā opam? bona se
Que quidē oīa totū corp? appella
 ut. quia et aplūs mēbra nostra
 diat quedā opa ubi aut **M**ortifica
 te mēbra vīa. fornicationē. et imū
 ditā **N**on ergo quid quisq? faciat
 s? quo aū faciat considerandū ē
Not est enī lumē in nobis. q?
 hoc nob manifestū est bono aū
 nos facere q? facim? **O**mne enī
 q? manifestat. lumē est. vba sunt
 redēptōis nū **I**hā vero facta q?
 ad hōim societate procedūt. iterū
 hnt certū. et ideo tenebras eas vo
 cauit **N**ō enī noui ai pecuniā
 porro indigēt: quid sit. inde fac
 tur? **E**t ergo ipā cordis itētio
 que tibi nota est sordidat? appe
 titū spaliū tenū. magis ipsūm
 factū tū? incertū est certū sordi
 dū erit quia et si brū alicui pro
 ueniat qd tu nō recta itentione
 facis. quō tu feceris iputabitur
 tibi. nō quō illi prouenerit **S**i
 autē simplici itentionē. i. sine carit
 atis opa nāa fiunt. tūc mūda se
 et placet in conspā dei **N**on
 hē lras qui h? vba nō itelligit
Ostendit monachis sub

Secund?

**oīm aspectu a regula deu
 atib? rectā decē intētionē. cā. xv.**

Hic ergo o monache michi
 qui molestas aurib? ei? audis
 sermone qui tibi de regula verba
 facit? vbinā est caritas tua? **N**epe
 qui deū amat ei? quoq? venerat
 amicos **A**c bndict? dei amicus est
 qd vniūsa fater? etiā. ipi? gloriōsū
 natalē diuini psalmus hūmily fre
 quētans **T**ibi ergo vero brūssimū
 pūs obseruādi peculiarior ē ratio
 qui scdm ei? regulā te victurū cē
 promissisti **B**enedictū ergo diligis
 an nō? **N**ō te putē vsq? adeo isa
 nire. ut audeas respondē nō diligo
 s? q?us nō audeas. rei tū veritas
 ita se hz. nā si diligeres. ipi? regu
 lā obseruares **C**ū igit molesti ē
 sint. qui bte regule ob id mētionē
 faciūt. ut tibi manifeste denos
 trent q? procul sis a via salutis
 quonā pacto credibile est abs te
 bndictū vel tenuiter amari. **E**t
 si virū sanū nō diligis. nec deū di
 ligis **D**iligo inquit **T**emere
 es. de occultis arumū **P**ri mei in
 dicare nō debes **N**ō de occultis s?
 de manifestis iudico s? **N**eque enī
 occulte regulā. s? māifeste con
 aular? **A**c ego inquit tota die i
 templo sū. psalmos et hūmos mo
 dulari nō desino **B**n facis. atq?
 vnanā modulareris. et nō trans
 curres. tanta quidē celeritate
 ut nec a teipō nec ab aliis itel
 ligaris **N**on hoc diuinas canē
 laudes. s? garrere ē **C**ū igitur
 euidentissimū apparcat argumē

tas te sine regula in cenobio vi-
uere. luce clari? est de celestis pa-
trac consequenda bñtudine te nō
esse sollicitū. nec sup hac re qñq;
oīno deliberare. Manifestū est
enī regulā cui te subieris. nō
posse negligere. nisi diuina pa-
riter precepta cōtempnas. **Et**
diuini preceptū est: uouete et
reddite. Cū ergo vota tua nec
reddas nec reddere aures: diuino
nō ambigis contrariare precepto.
Porro tū optimi quiq; sumi cō-
ditoris famuli nūq; sine timore
sunt spq; timent ne diuine
maiestatis offendat aspectus. tu
secus es. uides. et gaudes. et tū
seculanter agis. quasi ī medio
seculo constitutus esse uidearis.
Non reuelo secreta. nota sūt h
oīnib; nec quicq; facili? e oīnib;
hodie q; tales monachos ī bene-
dictinis monasterijs inuenire.
Que quā ita se habeat. pspi-
cū est. et indubitātū oīn-
eoz qui monasticā professioez
tam turpiter vilipendūt. dupli-
cē esse oculū. i. corruptā inten-
tione. iniquū ppositū. prauatā
mente

Interea uero si deo placet
de carnib; disputat et
dicitur: benedictinū monachū uel
centē carnib; nō debet culpam.
Persistite in sententia. ad nausea
usq; carnes cōmedite donec uos
bis p fauces et nares exeat. quē
admodū in lege scriptū ē. pfecti
theologos qui uos in hoc errore
confirmēt. **Facile** concesserū non
uos ob id potissimū dāpnandos
esse. q; carnes māducaueritis
s; q; carnalit; cūaliterq; uixeritis.
Habete caritatē ut sup; admo-
nui. et ita uiuite quēadmodū
bñdictina religio flagitare uide-
tur: et tūc si sederit aīo carnes
māducate. **Unū** interī certo scio
iteriorē ac spūalē hoīem. carnes
nō esse desideratū. **Tu** uero
qui uel solus. aut cū socio ī pri-
oratu quolib; consistere gaudes
quid est cause. ut libent; illuc
q; in monasterio cōuersere? **Ob-**
seruo te. qd uerū est uel semel in
genue profiteri: et audacter res-
ponde. **Libertas.** Vere libertas.
s; noxia. que pmo uerbo. licētia
debeat appellari. **Porro** de pro-
uētib; quid agis? **Quid** ad te
inquis? **Risi** ad christi tabu-
nal subito raperere. et te sim;
interrogaret iudex. **Desto** bone
prior dicit palā. **Quorato** tu
prouēt; quo pacto dispensas?
Hūc in modū iterrogato quidnā
responderes? **Tace** inquis. molestū
est michi. aures meas obaudis.
tot; tua uerba fastidio. nulla te

liber.

te possu ratione pferre **Vale** igitur
 loquar sol? **N**o eni possu quin
 loquar **P**rofecto si chrus angeloru
 suoz quepna mitteret eiqz uiberet
 ut aliquo i loco trectos aut qdu
 gentos faceret conuenire piores. i
 terrogatur singulos. quo na pacto
 ab eis. ipis qui pro nob crucifixus
 est patrimoniu dispensaret. ihesu
 bone si adesses illic quispiam qui
 singuloz possit audire responsa.
 q preclara rem serie lris madaada
 referret **D**iceret mi? **E**go parcos
 faas supius? numos congrego. et
 i archa multos cgestos habeo. et
 aurens? incerti naq st? rem eue
 tus necessitatib? affuturos **U**ter
 diceret **E**go ai amicus et vicinus
 consuetudine habes. et ai eis soles
 frequen epulari. et ita paulati
 consumit? prouet? **D**iceret tereus
Dunt michi liberi. quib? promi
 dere nae est? **D**iceret quart? **D**unt
 michi consanguinei pauperes qru
 succurredo necessitatib?. opib? **U**ter
 uo caritatis **R**eliquas pretereo
 respnsiones. ad te tantu uenio. q
 multa te laude dignu existimas
 q de anafixi patrimonio. tuis
 sine parcab? sine cosanguineis
 ipartiare **A**udi quid dicat au
 gustin? **E**a que constat ee patm.
 nulla uelut bona itentioe facienda
 st. ea quippe opa homi. si causas
 habuerit bonas uel malas. nuc
 sut bona. nuc mala **Q**ue no st
 p sepa patm. sicut victu prebere
 paupib?. bonu est si fiat miseric
 causa: malu aut si fiat causa iac

Secundo.

tanac **C**u uao opa ipa pcam st
 ut furta. stupra et hmoi. qd dicit
 causis bonus esse facienda. uel per
 cata no esse? **Q**uis dicit fure
 nuur dicitib? ut habeam? qd
 dem? paupib? hec augustin?
Quid hoc contra me inquis
Dico ego te furu facti cu defraui
 datis paupib?. parctab? cosag
 uineis uel tuis. min? egentib?. de
 anafixi patrimonio sup q oport
 tet largiris **I**gitur et tibi du
 plex est ocul?. corruptaqz mctas
 itentio **M**onachu itaqz te duc
 potes. si uerbis tuis no stabit. q
 recte iudicat **I**nspicit eni mente
 tua et sedm ea sententia pferet
 eiusqz tandē manifest? oib?. qui
 nuc tibi felicitate latere uident.
Hacten? scoz pim collegimus
 sententias. illi nri redemptoris ser
 monē illustrates **L**ucerna corpis
 tui est ocul? tu? et que sequitur
Ona supst pas remigis doctoris
 no tepnendi. qua uos dnt mei q
 catholice prelati estis ecclesie. si
 sapereas et audireas libenter et
 studiosi obseruareas **A**udite pro
 inde quid dicat **P** lucerna uigt
 intelligitur rector ecclie. qui bene
 ocul? dicitur. quia salutaria plebi
 subiecte providere deb? q p corp?
 intelligitur **S**i ergo rector ecclie
 errauerit. quanto magz errabit po
 pul? u subiecto? **N**e dedignari se
 tentia hat aurib? tuis. etia si dor
 tissime sint. o tu quisqz es o pater
 abba. proficiscens quouis. equo
 molli uolens. sequit? te ministri

venaris. si studium hoc animum
oblectat tuum. epularis cum amias
et quidem secularibus. nec monachale
quidem redolentibus. nunc in hac villa
nunc in illa. et ut paucis omnia sciam
sciam. cum plurima facere videre. facis
nichil. Quid est memoratu dignum
geris cum nulla tibi cura sit. ut mo
nachus tuus spiritualis aliquid af
feras utilitatis. Desor: miter vult
et tu. regulam prociat et tu. deum
supra factum venerat et tu. Hic
omnia nobis mala proveniunt. Nos
enim qui pro ceteris orare deberemus
velut a seculo sancti. et tyalia negotia
tractantibus. sanctiores. secularibus
vitis audaces et dissolutiones tunc
num. Quid igitur insannus. Cur be
nedictine regule cum non observatur
nos ipsos pessima simulatio subia
m. Cur benedictum monachi voca
ri volumus et nolumus esse. Fert ad
hec deus. et tulit tunc plurimo. non pfe
ret tui. veniet finis. et fortasse propi
quor est quod nos existinemus. Come
damus interea carnes. gaudeamus et
exultemus in miseriis nostris. faciamus
nobis commutantes. ut notissio vobis vitar
vocabulo non abstinemus a secularium
conversatio. loquimur cum mulierculis
audacter. et cetera omnia sancte religi
oni nunc cogruentia faciamus. Qui
sapunt. apostoli vocem audiunt dicentis
festinemus ingredi in illam requiem. sicut
di caeleste. et eterno gaudio redunda
re. Nos vero qui desipimus fruamur
hoc brevis gaudio. et ad illa festine
mus tormeta. quod nullo unquam se tunc
desitura. Non tamen credimus nos mo

nachos. quinquid monachus est. qui
solum quod de se cogitat loquit. opat
vultus eius. subaudi per caritatem. et
corrupte mentis veritatem in omnibus servas
intentionem

Et vide quod diligenter basili
m. per benedictum hac ipsam
bone mentis puritate. intentionis
rectitudinem. in ipso statu sue profatio
nis exordio abs te requirit cum dicit
Ausculta o fili precepta magistri
Precepta dixit non preceptum. quia
enim tale est. ut eo neglecto vel con
cepto. vera salus optineri non possit.
aut faciendum est. aut eterna felicitate
cavendum. Hoc ergo quod dicit
dicit. si oculus tuus simplex et totum
corpus tuum lucidum erit. preceptum
et eterne consequende salutis usque adeo
necessarium. ut qui ei parere nolue
rit. nunquam sit cum christo feliciter reg
naturus. Tale enim est ac si apte dicit
et. Habeto simplicem oculum. ut om
niversa corporis tui membra splendet
cant. hoc est. habeto puram mentem
incorruptam voluntate. religiosum propo
situm. intentionem rectam. ut quecumque fa
ctas opera diuine sunt accepta maues
tati. Ausculta prouide precepta
magistri. et tamen frequenter memento
timebere. Preceptum enim tibi magis
ter sumus. vniuersisq; monachis. et
omnibus aduans per psalmodographum
suum hec verba pronuntians. Doucte
et reddite dominus deo vobis. Tu vero

precipiti te obtemperaturu eē pro
 mittis cū dicit **R**edda tibi vota
 mea q̄ distinxerit labia mea **R**edde
 ergo verā motū cōuersionē. reddite
 debita deo patriq; b̄ndicto obedie
 tia. redde p̄secrabile t̄ obseruāda
 regula stabilitate **P**rouerbiū est
 apud gallos. aut reddedū. aut pen
 dendū est **T**u quoq; quāntūq; dis
 simules. aut vota tua dno reddes
 aut t̄ auct̄ tartarica sine fine pen
 debis **D**i dicit **V**erule satis est qd
 assens. p̄m̄ b̄ndictū a suis disci
 pulis. p̄m̄us statū sui prologi vo
 cabulis. rectā requirere itentionē
 cū dicit **A**usulta o fili p̄cepta m̄gri
 Quis cū ambigat. si auct̄a dei sit
 obseruāda p̄cepta. ad salute conse
 quēda p̄m̄ctia. quū illd̄ quoq; qd
 a simpli p̄apit̄ oculo oporteat ob
 seruari. **A**udi igit̄ doct̄i aliquid
 min̄q; p̄uerile et p̄ oīa cōsentancū
 veritatis **I**te dicit tibi fr̄ b̄ndict̄
Ausulta o fili p̄cepta m̄gri. ac si
 manifeste dicit. satis fili hūc esse fer
 fuit aū ḡhā cenobii cepisti. ut
 p̄cepta m̄gri diligenter auscultes
 id ē. diuinis mādat̄is solerter obtē
 peres **C**ui fine si sp̄ aīo cōspicias
 recta ad nos itentio venisti. sin
 min̄ ad monachoz nūm̄ oīno nō
 p̄tines **E**st cū tibi de p̄uatiū p̄posi
 tū cū quo saluari potest nemo

Et est qd dicitur. puer cū
 cū monachali indueret
 amictu. quid p̄miseri uelao **D**a
 to vel nūc cū ad eos ānos p̄uēsti
 qui luadiore tibi attulerit intelli
 gentiā **V**tere ratione. sequi sp̄m̄
 vince carnalē appetitū **N**ō erit
 hec difficilia. si qm̄ d̄no vere fueris
 vnus atq; cōiunctus **D**uisat a d̄no
 diuisus eris. nisiq; inter plūs mēbra
 mereber nūari **E**quidē amo d̄m̄
 inquis **R**ecte est. si veraciter amas.
Verū ut b̄n̄s aut gregori⁹ de dilecti
 one dei. lingua. minus. et vita req̄re
 da est **T**u vero secularia loqueris.
 seculariter viuis. nescis an d̄ne pos
 sim. sc̄lariter sapias **V**entē nāq;
 solus de⁹ intuet. s; michi nō placet
 ut apte loquar q; eos quos reforma
 tos appellatis quisq; cū sapit. id
 sibi nōis attribuisse uolūt. nō placet
 inq̄a q; eos amore nullo profec̄
 min̄ **D**ni sc̄o si nros diuina ca
 ritas aīos possideret. amarem⁹ nos
 mutuo. deū nūm̄ vna laudarem⁹
 darem⁹ opem. ut t̄ cenobis nostris
 optime vigeret consuetudies. mutua
 visitacōe gauderem⁹. et plūs oīd̄
 nūm̄ cōuersione. sanctitateq; cōspet
 ta. sup̄ q; credi possit t̄ dno letaret⁹
At vero longe aliter res habet. **P**
 sp̄itū est ē nec quisq; tā hebes
 est qui nō intellige facile possit
 nō ad eūdem finē nūm̄ tendere co
 gitaciones **E**t quo tendim⁹ inquis
Quales nos esse existimas? **C**a
 ue tibi. ne tu ip̄ qui oīa p̄ap̄is
 corū que mādas facias nichil. et
 interū uiam timides gl̄oria. teq;

Speculi.

laudans ipm. ceterosq; despiciens
male tandem habebas. et saluas ne
minimē. Laudo michi adiutore tuo
opamq; dabo. ne meipm ignore
idem et vos facite peccor. Nam ad
dicanda. et paulatim crepuit. si nō
me verus dei et frim amor ipellit
nichil ē me vno sub celo stultius
atq; demerit. **E**ur igit nob iunā
fratris inquit. Quā obsecro mi fr
iunā. Aliquid ne dico. qd nō me
ridiano sole clarū elucescat. Cū
aliqui tū adhuc secularis essem
i templo quodā corū qui bñ dicit
frēs appellāt. **E**rat illic fr quida
adulescens. michi nō ignoto. qui
mox ut me cōspexit. se michi cō
iunxit. familiaresq; meū cepit hic
sermiones. nec ego me respensi
bile arbitrabar. qm̄ i templo
pro libito fabularet. Colloquēti
b; itaq; nob. transiit forte frat
quispiā eiusdē religionis. s; refor
matus. **Q**ui vero meū loquebat
spirare narib; ac respirare cepit
qualit; nos facere solem;. tū bonū
quippā mali ve odus haurim;
Ego vero qui nesciebā quidnā a
geret. quid spiras iquā. qd olfas.
Quod ad me ptinet ego nichil sen
tio. **V**idisti ne inquit frim illū.
q; modo presentib; nob transibat.
Quid tū inquit. **P**isce totus olet
inquit. tolerari nō p̄t. **H**ic ē amor
hec caritas. q; nos i chō cōiungit.
Hec haec. **P**ficienda ē nāq;
climā nri defunctio. eiusdēq; pos
trema p̄tula iunāte chō. paucis
absolnenda

Monachor.
exponit particulā q̄ dicit
monach; debere vnt; esse
xpo in oī loco tēpore et ne
gono. et primū a negotio
pendere dicit oīa. **D**emū
de loco diligenti; tractat.

Capit. xix.

Monach; est aut dymiac;
qui solū que dei s̄ cogitat
loquit opat. vnt; chō i omī loco
tpe et negotio. **N**ō deb; h; aduētū
aug; videri supflua. **D**eclarat
enī tū modū. debeat ēe aīoz nōz
tū chō cōiunctio. q̄q; inseparabiliter
ipm nos oporteat copulari. **H**ic aut
maduertēdū. nec locū. nec tēpū.
prodesse quitq;. nisi sanctū sit qd
a nob gerit negotiū. **V**ari causa
diuinos i oratorio conans h;
nos. ac inter canēdū recordans p;
p̄s ac m̄is tue aut amia au
lib;. tū quo tibi i sclo p̄uicēdū
fuerit consuetudo. **P**lalet cogita
tio nō cā repellē curas. dūq; m̄is
i ea versat. que pronūtiat. oīno
nō attendis. **S**anctū quidē locū
est in quo cōsistis. accōmodatū
epi bono tēp;. sanctū qd gerere
videtis negotiū. s; aliud agis. solo
inspicēte deo. **Q**uā igit tēpū
est qd occulte fas. nec locū n;
tēp;. quitq; tibi meriti parū
quūmo culpa maruisti dū in
portuno. indecoroq; cogitatu re
sistere nolisti. **I**gitur a negotio
oīa pendere. **C**ū enī bonū quippā
gerim;. et eo mō quo fieri debet
nichil refert quo nā id loco vel

mors ipsa procedit De corde enim exiunt
 cogitationes male quoadmodum in
 euangelio scriptum est **Hic dicit** Et
 quoniam non modo fieri possit ut se vigilet
 homo sed cogitationes suas inspiciat
 se sollicitus sit ne quid noxiarum co-
 gitationum animo surrepat. **Profecto**
 non id fieri possit. nisi divina gratia
 iuvante qua deus nunquam negat devote
 petenti.

Quod si diligenter attende-
 remus. divina nos petere
 gratia. quoties dicimus panem nostrum
 quotidianum da nobis hodie. non enim
 copiam tui panis a domino petimus
 sed etiam ipsam gratiam. sine qua nulla me-
 ritona vultus a nobis possideri potest si huius-
 modi studiosus inspicerem. longe maior
 servandi cordis nostri sollicitudo nobis
 esset. **Daentes enim sunt dei gratiam**
 non esse nos sufficientes boni quippiam
 cogitare ex nobis quasi ex nobis. sed omni-
 nam sufficientiam ex deo esse. quoad
 modum beatissimus paulus ait. **Facile**
 possumus intelligere res nostras male
 se habere. nisi deum toto corde diligamus
 et in ipsa caritate quotidie proficiamus
 deam. **Hec enim sapientia illa. de qua**
 primo loco disputatum est. **De autem**
 caritate nunquam proficere desinamus
 maxime iuvare nos debet illa beati
 gregory sua dicentis. **Nunquam enim amor**

dei otiosus. **Quod enim magnum si**
 est. si autem otiosi revertuntur amor non
 est. **Nunquam igitur otiosus est qui vere**
 deum diligit. ipsa namque caritas eum
 torpescere minime sinit. sed indefinenter
 exarat. ut voluntate dei inquirat
 et faciat. **Etenim deus ipse qui in**
 cordibus eorum a quibus veraciter dili-
 gitur habitat. suorum amatorum
 custodit animos. nec eos male otiosi
 permittit. **Quoniam et hoc ipsum pro**
 ineffabili sua benignitate deus
 non a nobis requirit. ut corda nostra
 illi custodienda permittamus. **Fili in**
 quibus prece cor tuum mihi. hoc est diligit
 me. et cogitationes tuas a me abdu-
 cere nolo. sed indefinenter ora me. ut
 cor tuum ego custodiam. et votis tuis
 nunquam deceo. sed cor tuum ita servabo
 ut a me nulla possis temptatio se-
 parari. **Contemplare quiesce pariter**
 nos adam et evam. et considera quomodo
 nam pacto ab amemissio paradisi loco
 expelli meruerit. **Prout serpens**
 ad eam itenogans eam. quum nam pro-
 hibuisse deus ne de omni ligno pa-
 radisi comederet. **Profecto si cor mu-**
 licis bonis fuisse cogitationibus
 occupatum et illa negligentia onata
 non esset. statim illi respondisset. **Ideo**
 nobis dominus ne de fructu arboris scietur
 boni et mali comederemus. prohibuit
 quia hoc ipsum vult nobis esse ac sa-
 lutare cognovit. **Pro igitur alia**
 ratione seducta est mulier. nisi quod
 negligentia est otiosa. **Adam quoque**
 cum verba sua comitis audisset. non
 dubitavit qui a serpente recepta
 fore. **De enim paulus apostolus ait. Cum**

quidē seducta est. adā vero nō est
seducta. Quis igit oblatū a mulie
pomi comedit. Profecto q̄ nō ex
istimabat panē hoc tā grauter
deo displaciturū. Deniq̄ q̄dāt ī cā
fuerat. ut ī tantā audaciā p̄uipere
nūme dubitaret. hoc oīm certū
sumū est. q̄ custodiendo cordi suo ī
uigilare neglexerit. Qd̄ nichil ali
ud est. q̄ culpabiliter otari. Blā
dinēta nāq̄ mulieris attendens
et dilectā supra modū coniūgi con
tristare metuens. deū q̄ uxore offe
dere maluit. et seipm̄. dū breuius
cula p̄ni h̄is mora diuinū p̄ceptū
transgredit. cū tota sua posteritate
ī abyssū malorū oīm p̄ tot secula
miserrime precipitauit. Vides igit
otū malorū oīm eē causam.

Procede paululū et req̄re
quid nā fuerit causē. tur
abel et cham. eisdē parentib⁹ genit
tā diuisis morib⁹ fuerūt. Abel enī
totus deo deditus. et ob hoc a redēp
tore n̄ro ch̄s̄ iustū appellat⁹. nūq̄
fieri sūti in aliquo lesit. Deo
qm̄ dñs ut scriptū est. ad ipsius
munera respiciēbat. id est. igne de
cele nullo ei⁹ sacrificia cōsumebt.
Ad ea vero que cham offerēbat. ne
quaq̄ respiciēbat. ob hāc solā cau
sā cepit iuderi finiri. Contristat⁹
est enī vehemētē ut scriptura docet
et contudit mult⁹ eius. In p̄ dñs
egritudine miserā laborantem

sū medicamēto relinēre noluit.
N̄stat⁹ enī miserū tristitię causa.
Interrogauit dixitq̄ ei. Nōne si bñ
egeris recipies inquit. Hys v̄bis
manifeste docuit deus potuisse com
mitare panē si voluiss. et ceterā
mereri felicitatē. Quid ē aliud
nōne si bñ egeris recipies? nisi nō
ne si recte fueris opatus debitam
bonis opib⁹ consequere salutem.
Qd̄ nō ita intelligendū est. quasi p̄
seipm̄ cham aut effugē malū a
virtutib⁹ aggregare potuerit. si p̄
preueniētē grām quā nemi dñs
negat. diuinū precari potuit aux
iliū. et diuina pietas q̄ auctis deo
te petentib⁹ oīa salutē n̄cāria mi
sericordie largit. nūq̄ illū a sua
mīa repulss. Multus est igit
q̄ diuinā temerarie predestinationē
vestigado. quēq̄ vel saluari vel dāp
nari quēadmodū deueniret deus
existat. et nō considerat ī sua ip̄
volūtate siti eē. ut vel p̄cō cōsen
tiat. vel cū illo luctet. et quēadmo
dū debet. recte obteperet rationi.
Audiam⁹ ergo quid sibi uixit dñs
postea q̄ dixit. nōne si bñ egeris re
cipies. Statim nāq̄ addidit dixit
Quiauit male: statū in forib⁹ pan
tūm adert. Quid sibi volūt hec
verba. Nempe p̄cōm primū qd̄
a nobi cōmittit. mala delectatio ē.
Nōn ē effugere possum⁹ quī offe
rant aīo n̄ro p̄uicose cogitationē.
si cū offerē menti cogitatio mala
quātūlib⁹ pestifera fuerit. nichil
tū cōmittit p̄cō si nō placē reperit.
qd̄ aīo nequit fuerit oblatū. At obi

nō recte delectari ceperunt. q̄m̄s
 adhuc absq̄a consensu. p̄cā̄m̄ t̄m̄
 michoam̄. et iā sine culpa nō sum̄
 Et si delectationē noxiā dicit̄ mox
 n̄ patim̄ et lent̄ atq; remissius
 agentes nō illi viriliter reluctam̄.
 nichil facit̄ q̄ labam̄ in consensu
 Et si consentim̄ in forib; ē p̄cā̄m̄
 n̄m̄ Quare in forib; inquit dicit̄
 rationē Qui in forib; est paratus
 est egredi Qui vero mūd; ē. et in
 sua puritate dno uniatē p̄sistit.
 quasi domi est et forib; clausis ob
 servat ne quis hostis ingrediat̄
 Qui vero malā admittit delecta
 tionē. fores paululu aperit. q; si etiā
 consentit. iā om̄io patefacte s̄. nec
 superest aliud nisi ut egrediatur. id ē
 ut malū opus ap̄te faciat. qd se la
 tentor facturū esse consentit Quid
 igit̄ faciendū. ne facile cōsentiam;
 Audiam; diuinū consiliū. hec ei
 prima doctrina est q̄ in sacris l̄ris
 invenit̄ p̄ quā pestifero cōsensu re
 sistere docem̄ Dequit̄ ergo Deo
 sub te erit appetitus ei; subaudit
 p̄cā̄. et tu dñaberis illi; Appetitū
 p̄cā̄ p̄mi parētes n̄m̄ nō senserūt
 nā i ip̄is tuo sp̄m̄ iobediēs mi
 nime fuit. s; ip̄i penā hāc tolera
 tu profecto difficile diuinū tras
 grediendo p̄cā̄ mādātū vniuer
 se sue posteritati reliquerūt Caro
 eū concupiscit aduersa spiritū
 ut aplūs ait et sp̄s adūs carnē

Deo enim in nob; sit appetit;
 carnalis et spiritalis Deo
 carnale magis sentim; et vehe
 menti; purgit. spiritalis t̄m̄ bonū
 appetit. bonū inq; sumū. et di
 uinis legib; obediendū ē testat̄
 Et aut̄ rationalis appetit; ex
 natura sua n̄m̄ trahit et sti
 mulat q; carnalis. diuina p̄uide
 tia factū est. ut intelligam; p̄ nos
 ip̄os nichil boni nos face posse. et
 frustratorū ē om̄e studiu n̄m̄
 nisi diuinā bonitate habeam;
 adiuturū Hec t̄m̄ petentib; n̄m̄q;
 dicit. et ideo absolute dixit dñs.
 Dub te erit appetit; ei; et ac si
 manifeste dicat Cū in te diphēdis
 aliam; mal; faciedi cupiditatē: at
 tende quid tibi dicat ratio quā iō
 menti tue Tyressi. ut tibi demonstrat
 q̄ nō cōueniūt de legib; meis adu
 sant; Ratio igit̄ obedire memeto
 Et qm̄ id ip̄m p̄ te nō potes. ad
 me tota deuotiōe reuere. qd si fere
 ris. adiutor tibi adero. ut sub ratioē
 sit appetit; carnalis. et tu dñeris
 illi; ita ut meritū pugna tibi pos
 sit acquirere. cupiditas aut̄ om̄io
 nocere nō possit. Hic laborū max
 im; est. tametsi pleriq; nullū ēē
 videat Non enī in eo exeratāt
 et propterea quātū habent diffi
 cultatis ignozant Ceterū q̄ labe
 re hūc p̄ferre p̄t. et in eo viriliter
 exercere se nouit. ceteros labores
 facile supat. nulliq; certamini
 attonit; fractusue succūbit Dicit̄
 re scripturas. innumera tibi presto

erūt exempla. quib⁹ hāc suam
verissimā cōgnoscās. **I**acut
noe ī tabernaculo suo nudato fe
more vidit eū cham fili⁹ su⁹. vult
q̄ parente. parit⁹ id illi fuit s̄
rem quoq̄ sibi nūciavit ut viso
spectaculo ip̄i quoq̄ in rīu sol
uerent. **S**icut illi virtutis memores
pūb terent vicia nec viderūt
Quasiue ratio dixerit uisori. ho
norād⁹ ē p̄ nō vidend⁹. **P**rofecto
si mox ut p̄m nudatū vidit et risit
si statū inquā nō illi ī mēte uenit
inepte se facere. et a se p̄m nō de
bere ridē. certe ad fr̄es usq̄ puenire
nō potuit. quū iō malū illi quod
faciebat oīderet. **C**ur ergo p̄cauit
cham. et p̄cō suo penā meruit ma
ledictione. **N**epe q̄ oīat⁹ ē. et cū
ūqua cogitatioē pugnae noluit
Considera quonā pacto iudante
diluuio perierit mūd⁹. iuuenes li
bidinē p̄cipuā fuisse causā. **D**ed
attende paulo diligent⁹ quēadmo
dū scriptura rem ip̄am mira bre
uitate cōmēdat. **S**ic ei habet. **D**
Cū cepisset hoīes multiplicai sup
terā et filias procreasset. videtes
filij dei. filias hoīm q̄ eēt pūctae
acceperūt sibi uxores ex oīub⁹ q̄s
elegit. **F**ilos dei appellat eos q̄
erant de progenie seth. q̄ p̄m̄is
vsi documētis et legis naturae. idē
recte rationis dīctamē sequētes
vni dēi colebant. **H**abitabāt at
isti posteaq̄ multiplicai ceperūt
hoīes p̄mixti cū iniquis. vni soli
q̄ deo honorē debitū nequaq̄ ex
hibentib⁹. **V**identes itaq̄ illas

illas corū q̄ formose eēt atq̄ vniu
te. absq̄ ullo discrimīe quasāq̄ vo
lisset ducebat uxores. **S**ed quid sibi
vult q̄ dixit videtes. **S**icut vir tā
hebet quisq̄ eē p̄t ingenio. q̄ nō id
facile p̄sinaat. **V**identes inq̄. i. attēte
oculis considerātes. **N**ūc visū exci
tet cūalis hō. q̄ scdm naturā suā cor
ruptā de libidine cogitat. factur⁹ oīno
q̄ bonū ei videt. nisi ab terrore
hoīe prohibeat. **O**īdebat illis p̄fecto
ratio recta. malā eē efficiatā libidi
nē. s̄ oīat⁹ s̄ miserū et cū possim⁹
suis cogitatioib⁹ pugnare noluerūt.
David vir iust⁹ et deo gratissim⁹
quū cū saul tūque p̄sequeret. et mole
stis innumeris afficeret. usq̄ cor ex
tūm vix vlla p̄uiciosa cogitatione
corruptū est. ī oīub⁹ patib⁹ p̄stitit
modeste se habuit. et cū tūmā mēte
more potuiss̄. oīno noluit. s̄ aduen
tū cogitatioi viriliter resistit. **C**um
vix ī sūma pace israhēl regnū pos
sideret. et die quadā in solario de
bularet. forte formosissimā vidit nu
licē. **O**īat⁹ ē eodē tpe vir talis ac
tant⁹. cogitationēq̄ nō prohibuit.
expleuit libidinē. dēi offendit. **E**cce
thias vir gloriosissim⁹ cū regē affe
riorū qui ī sua potentia cōfidebat
repente fugatū vidit. nō eas quasi
debuit deo grās egit. s̄ paululū q̄
dā taniter gloriatus ē. **N**o benign⁹
sūm⁹ deus salubrit̄ illū corripere volēs
p̄saiā. p̄p̄am misit qui illi diceret.
dispone domū tuā q̄ moriens tu
et nō viues. **C**ui statū p̄m̄ suū
telligens atq̄ ad parietē sese cōuert
tens. amarissime fletu culpam

diluit. offensuq; deu sibi sapientis
sine recosuit. Itaq; vix tantu
si tantu cogitatione veniente pspere
set. caq; resistendo cohibe meminiss
no esset profecto raptu i gloria illam
a deo displicuit. qm virtuti humilitat
contraria fuit. Quid op e p multa
discurrere? Nichil eni certu est q h
otiu oim pessimu ee et maloz oim
caput atq; radice. Et eni ad vita
du otiu se bndictu eo pacto tra
distribuit. ut monachos velit diei
ite in labore manuu. pte in koib
exercere diuinis. facile itelligere po
tes quisquis es. nec facias leones
nec labore manuu aliquid t vtilita
tis allaturu. nisi cu cogitatioib
tuis se prechari memineris. Quid
en si inter laborandu noxia cogi
tes. quid tibi proderit labor? Rursu
si i diuinis leonib copuentione no
queris. si no attendis q legis. si nich
il meoria retines. quid tibi lectio p
derit. Non fatior labor e. melior lec
tio. vniq; vero exercituu certis ac
comodatū tpiu porsu optimu
Dut eni remedia quib male pro
pellut cogitatioes. et bone cōseruat
Et inter hec dno necessariū est
ut quoties mala vides aduentae
cogitatione. obserues diligent et
facias adiuuante dno. ut ea no de
lectens. q si delectari contigerit. sal
te no cōsentias. Dincant cōsensib
solet et h interdū euenire. oim no
exequaris ope qd male cōsensisti
Hic no solu monachoz. s; oim
oim quoq; chustianoz labor est
maxim. Et seru vir ille sanctiss

m et admirabilis valde. latina
ru grecaruq; peritissim. fulge
tissimacq; monachoru gemma
aliqui ai rustico quoda monacho
egiptio sermone habuit. et sup
cogitatioib suis cu conside cepit.
Quaq; diceret ei is q cu comitabat
tu p cu latinas grecasq; has op
tunc nouis. rusticu huc cogitatio
lib tuis itterrogas? Rndit arse
nu. Ego rusticu hui alphabeti
nondū didia. Et hoc hactenus
Na si materia vellem ptendere
excesseret t grande maximuq;
volumē

Que tractata st hactenus
nd hns tm q monastia
decreuerit expetere disciplina. s;
ipis quoq; monachis vtilit legi
possit. Na qui iuuante dno in
virtutib profecerunt. magnificas
acturi st deo gras. q hec ipso ppi
tio sunt assenti. Qui vero adhuc
t infimis iacet. et vix ceperunt
proficere. fortassis aliqua cōcipit
ignicula que calefacti ardenti
ad meliora cōsurgēt. Breuiter
igit materias minuerem de qb
t hoc volumē simplicissio sermo
ne. et penit tpremeditato dis
putatū est ut etiā a paru eru
ditis itelligi clarissime possit

Habes in primo capite quoniam pacto
stabilitas morum conversio. et obedientia
diuina in nobis reformatur ymaginem. **N**am
propter virtutum perseverantiam. et monasterium
posita stabilitate. dat nobis a diuina
benignitate immortalis vite letissimam
immunitatem. et sibi efficiunt immo. tali
sanctiorum deo. **P**er conversionem morum
et cogitationibus. verbis. et operibus secundum
veritatem diuine legis ambulamus.
Et ideo quoniam in veritate filitudo
assequuntur. ita ut ab illa nunquam vel
in minimo dissentire possunt. **P**ostremo
per obedientiam. maiorem quam ulla cogitatio con-
cipere possit accipiunt illuminationem.
Hanc enim seruis suis promissit Christus
dicens. **Q**ui se humiliat exaltabitur.
Que sententia nobis manifeste demon-
strat. vniuersumque tanto sublimius in
eterna beatitudine coronari. quantum in hac
miserarum valle sapientiam magis demise-
rit. subiecit. humiliant. **S**ed quoniam mo-
rum conversio et obedientia monasterium perficiunt
ita ut aliud nihil ab eo desiderari
possit. nisi tantum in his perseverantia fuerit.
Tantum erit omnis labor. **N**on enim dixit
dominus. quod mores perfecte converterent. et o-
bediens fuerit saluus erit. sed a persevera-
uerit usque in finem. **V**erum est igitur
quod ait quidam. finis non pugna coronat.
Igitur ad comparandum perseverantiam sine
stabilitate subiecta sunt capita noue
quae sequuntur. quorum consideratio his qui
bono sunt animo multum afferre poterit
utilitatis. **D**einde itaque presentis
libelli capitulum. de sapientia tractat. que
maxime omnium monasterium stabile facit.
Est autem hec sapientia. non mundana sed
diuina. **D**ocet enim in deum perfecte

credere. et scripture sancte veritate minime
dubitare. **L**ibris sacris libenter amplecti
totis laborare vultibus ut vera possit
caritas in animo radicari. **C**apitulum tertium
de conscientie puritate disputat. quam pro-
fecto nihil ita mundat ut caritas via
aliquid caritas igitur est peccata pugna
et mente in superna extollit. **P**orro qui
manet in caritate ut iohannes ait in deo
manet et deus ille. **D**ens autem in puri-
tate et immundicia consortium habere non potest.
Charitas ergo in aduersis non frangit
puritas vero conscientie thesaurus est
maximus. quem qui cognoscere ac possi-
dere ceperit. cum omni diligentia seruat. et
ne quibus ei tam preciose rei succipiat
in bono proposito perseverat. **I**n quarto
de timore mundane conversationis cuius-
dam aggreddi differit. et quantum sit
periculi a studio vite melioris resiliere
paucis ostendit. **I**n quinto admonet
ut in deo sperare non desinas. et sciat
quidem consequenter. **N**am qui mala in
metu. intelligit ea se declinare non posse
nisi diuina dextera protegetur.
In sexto septimo. et octavo. de tribus
agit votis. paupertate. castitate et
obedientia. quorum duo paupertatem
videlicet et castitatem. morum conversio con-
prehendit. tertium in benedictina pro-
pheta fessione manifeste notatur.
Pauptas autem diuitiarum excludit
amorem. **C**astitas vero terrenas exci-
tant voluptates. **O**bedientia postea
in cuius humilitas individua semper
comes est preferri velle nescit. et
honorum ambitionem humilitati contra-
ria funditus assignat. **H**ec tria assidue
veraciter assidue fuerit mundum

diuina inuente gra uat Nam q̄t
 quit timido est ut iohānes ait aut
 est cōcupia oculorū. i. diuitiarum
 quas calcet paup̄tas. aut cōcupia
 carnis. h̄ est. voluptatū. q̄ castitati
 aduersant. et castitas illis. aut
 supbia vite. i. honoris et excellentie
 appetit. que hūilis uincit obedientia
 nec sibi patitur diuari Nichil itaq;
 superest. si tātoz bonorū possessione
 gaudeas. nisi ut uigilāssis animū
 inspicias tuū. an illic fecerit adhuc
 lateat aliquid amoris uani Puta
 otiosarū cōfabulationū. sine licētie
 aliarū maiorū. q̄ regula et monas
 terij consuetudo p̄mittat. a cui tūq;
 rei ut breuit diā q̄ uirtutū p̄fectu
 cōtraria uideat Et ideo capite no
 no de amore mūdi penit̄ expellēdo
 habet sermo. ne quid sit qd̄ ueram
 stabilitatē quēquo mō uel impedire
 uel ledere possit Et qm̄ torpor desi
 dia uel otū. uirtuti maxie cōtra
 riū est. et animū soluit atq; relax
 at. uanisq; cogitatioib; habūdare
 facit. e quib; erit leuitas et i cōsta
 tia. qua nichil nocenti eē p̄t. ideo
 postremo capite de fugiēdo torpore
 uolūtu scilicet disputat. **Lege salu
 biter et uale**

Finis liber primus

De proximo
 legisti uolu
 nunc si tibi
 nō sapiunt.
 si nō ē animū
 ad ea atq; rēta

Dentia dno inuente conser. nulla
 ratio est cur cenobiu exire debeat
 Nichil enī illic scriptū est. de quo nō
 sit satis quidē nōtario disputatū
 Si uero placet et animū afficiat
 tuū. considera primū om̄i scdm̄
 ea que legisti. quo pacto debeat q̄
 uera quid nā sit monach; uideri
 Est enī monach; si uere h̄ est qd̄ die
 de feruēs amator. sacrarū lēarū
 studios; mūdando cordi quotidie i
 uigilab; remissionis uite discernē
 sy metus. in dno sp̄are nō de sine
 uolūtaria paup̄tate diues. castitatē
 amplexator. obia subiect; mag
 narum mūdi cōceptoz. suspata
 habens desidia. honestis studiis sp̄
 untē. et i hac morū cōuersiōe ad
 finē asq; fauēte dno p̄seuerans

Sed hec descriptio fortasse
 nimū tibi longa uidet
 Proinde accipito breuore Et enī
 scdm̄ pat̄ b̄ndicti regulā mona
 ch; est. qui studiosē militat sub
 regula uel abbate **Militare p̄u
 nare est** **Dughādū** est autem
 aduers; amorē seculi qui ner

aliter vna p̄. nisi mentē ingrediat
amor dei. Amor vero si tepidus est. cito
vanescit. **E**rit ergo monachus ut in
conditionē suā recte conuertat de fer
uens amator. **D**ignandū est etiā
aduerso desidia. quo vitio ne forte
laqueat monachus. nullū efficaciter
remediū adhibere poterit tā pestifero
malo. q̄ sanctarū scripturarū lōnē
Erit igit huius studij dedit atq;
deuotus. **H**is qm̄ nūc p̄ otiosas fabu
las. nūc p̄ inutiles cogitationes. nūc
alijs alijsq; modis fuscari solent aī
qm̄ ab eo caritas nō expellatur.
Dignandū est adūsū oīm negligē
tiā. et a venialib; quoq; peccatis. cum
dei adiutorio quātū nra patit fragi
litas abstinēdi. **N**ō aut pnt aīoī
manere nisi cōfessioe penitētijs pur
gari. **C**onfitebit ergo monachus
et frequēter et diligenter et ex aīo pe
nitebit. qd̄ nichil est aliud n̄ mūdādo
cordi studere. **H**is q; maxie virtutis
est in huius sollicitudinē p̄sistere s̄
p̄ti pro nature nre fragilitate. p̄
facere demone. pleniq; laqueat
anīm. au laqueos nisi iuuāte dno
virent obsistat. paulatim descendit
ad cōversationē laxiore. qd̄ q̄ pan
losū sit. panas explicari nō potest.
Temp ergo verus monachus remis
sioris vite picula timet. **N**ūc quia
sine multiplici tēptationē monacha
lis vita nō agit. et a tēptationū
piculis eripi nō possum; nichil fi
deliter i diuina bonitate sperem;
nūc; verus monachus i dno sperare
desinet. s; aduers; oīm diffidentia
atq; desperationē fortissimē militabit

Dono si cōtēpnere velit diuitias.
paupertatē amplectat oportet. **N**ā
volūtariē paupertatis amor. diuitias
extirpōt amorē. **D**i libidini diuitias
cupit. nō p̄t aduers; tam deformē
mōstrū. nisi castitatē studio p̄chatur.
Di peccōz oīm maximū. oīq; mali
p̄ncipiū. supbiā suplatatē deside
rat. nō aliter tā grandis vicijs victor
evadet. nisi hūilē obediētiā fuerit a
plexat. **E**t qm̄ i caritate proficiēdi
est s̄. si toto corde deū monachus
diligere studet profecto opus est illi
ne quid amoris nudam i aī sui pe
netralib; residere patiat. **E**rit igit
ut dixim; verus monachus magna
mūdi cōceptor. **P**ostremo qm̄
concessi t̄p̄ rationē a nob; exactus
est d; faciens monachus ad hoc se cano
biticā delegisse vitā. ut dies noctesq;
q̄ vitalissimē transigat. nec quicq; de
t̄p̄e quātū p̄ ipm̄ fieri p̄t inutiliter
d̄perire patiat. oīm corpore exosū
habet. et honestis s̄ occupationib;
delectat. **H**erens igitur illa d̄scrip
tio. qua monachū eē dixim; cū q̄
studiosē militat sub regula vel abba
te. **P**dicta continet oīa. **A**tq; si dili
genti; inspiciē volum; quo nā pacto
sit monacho militandū. **T**uēnem;
nichil eoz que dicta s̄ supfluere.
s; oīa satis eē necēaria. nec tēptam;
conferri debere prolixiuscūllā illam
monachi descriptionē. **H**is dicit
fortasse quispiā. nō sic locutus est
p̄ b̄ndictus. ut diceret monachū
esse eū qui studiosē sub regula vel
abbate militaret. **D**i regulā p̄
speristi. latere te nō p̄t q̄ minimū

abfuisse quoniam ita sit locutus. Quia autem
 quatuor monachorum distinctio generata
 primum omnium cenobitarum posuit. quod et
 explanando monasteriale vocavit.
 militas inquit sub regula vel abbate
 Nos autem cum de monacho loquimur
 cenobita intelligi volumus. quinquid
 in ea professione versamus. Nichil igitur
 a nobis est additum. preter vocabulum
 studiose. quod profecto per benedictum et si
 non expressit. subaudiendum tamen volebat
 nam qui studiose non militat. non tamen
 militare quod torpere dicitur est.

Sed quid est iquus militas
 sub regula vel abbate?
 Sufficere namque videtur alterum. cum tamen
 non appareat quo nam pacto certus
 monachorum numerus. nullo pretermodum
 ratore sub regula quantilibet apta.
 tranquille militare posse videatur.
 Sunt autem vel conuentione per pericula vel
 usurpare soleant. et quibus non nullos
 audiri nunc profecto barbaros. et
 qui inter latinos haud immerito numerari
 posse videntur. quos ego tamen in hisce
 nolueri. si omnino scriptum non habeo. an
 per benedictum eo loquendi more sit usus
 ac punde accipiendum sit. sub regula
 vel abbate. ac si dictum foret. sub re
 gula et abbate. Quod si vel pericula
 distinctiuam esse debere contendimus
 memoriam loquendi more respicientes.
 etiam sic rectissime locutus est per benedictum
 Quis namque typus. non pauci fuerunt
 abbates dum timentes et spiritu sancto
 pleni. qui copiosas monachorum rexere
 multitudines. nullam aliam habentes

regula. propter diuinas litteras. nec aliud
 aliquid subiecti sequebantur monachi per
 abbatem imperium. quod diuinus spiritus dis
 tortum esse nunc patiebatur. Proinde re
 dictum est sub regula vel abbate.

Sed considerandum nobis est
 nunquam sub regula re militatu
 rum. qui non virtutibus illis vigilanter
 studuerit. et quibus est prore volumine
 disputatum. Etenim bonorum operum in
 strumenta bonis colligebat benedictus. ta
 le superstitium. Primum instrumentum
 est. in primis dominum deum diligere ex toto
 corde. tota anima. tota virtute. hoc autem
 est diligere feruenter. Erunt enim monachi
 ut dictum est. animam omniam dei feruenter amatores
 Preterea eo pacto sanctissimum preceptum
 tempore distribuissse certissimum est. ut mo
 nachos pro labore manuum operum
 pari voluerit. pro opera dare letum
 diuine. Erunt igitur monachi quo magis
 diuino calestat amore. pro concessio
 sibi ingenio sacrarum litterarum studiosi
 Interferit etiam inter salutaria bo
 norum operum instrumenta per benedictum
 sexto et quinquagesimo loco hinc in
 strumetum. Mala sua preterita cum
 lacrimis vel gemitu. Subaudi si
 lacrimis desunt. nam presentibus lacrimis
 frequenter gemitus adest. quotidie
 et ordo deo confiteri. ac de vitiis malis
 de cetero emendare. Hebetioris in
 genij est existimare preceptum benedic
 tum hoc dicere vidisse. ut ea tantum
 mala quotidie defleat monachus
 qui priusquam cenobium exeret in
 seculo se meminit commisisse. Quasi

Quasi vero non esset in cenobio que
desideranda sunt committant. **F**endum est
enim pro venialibus quoque minoribusque
peccatis. quibus in dubio minorum cuncta
tibus. purgatorius debet ignis longe
intolerabilior. quam ut a quoque humano
possit explari sermone. **H**ec ergo
qui fecerit. profecto mundando cor
di quotidie studiosius tangit. **V**i
quidem lacrimis et gemitu iterumque
compunctis cordis dolore peccata diluit.
Igitur qui peccata sua preterita deo in oratione
quotidie confitetur. aliquando vel diei
ad occasum propinquatis. vel noctis
eligit horam. qua defleat in conspectu
diuine maiestatis. quicquid male pre
terito die vel cogitasse vel dixisse
vel fecisse se meminit. **N**am tota vite
mala deflere quotidie vix quisquam
potest. nisi generali quadam consideratione
genens videlicet quod preteriti tempore
negligentem exegerit. plurima cogitando
dicendo. faciendo. que diuine legis mo
deramine non fuerint ordinata. **N**am
speciatim omnia meminisse nimis est
difficile. neque id quotidianum est exerci
tium. sed certis quibusdam temporibus hoc
agitur. cum minorum diuine pietatis in
spiratione ad huiusmodi considerationem
aperit atque mouet. **P**reterea pro
benedictis nolens in pectore monachum
quodammodo residere malum. sed se mundum ipsum
esse volens conscientiam. quantum
humilitatis gradum hinc verbis con
textur. **Q**uanto humilitatis gradus est
si monachus omnes cogitationes ma
las cordi suo aduenientes. vel ma
la a se absconisse commissa per humilem
confessionem abbati non celauerit

suo. **I**taque quisque sub benedictina re
gula recte militabit. mundando
cordi. ut diximus. sancteque consuetudine
puritati quotidie studiosius tangit
labit. **P**orro ubique vite regula
ris habet ratio. diligenti se ita
monachos suos speculat abbas.
Non enim quod grande assumpserit on
us. **N**am preter animam propria que illi in
primis et ante omnia curanda est. etiam
omni sibi subiectorum animam reddenda
se se non ambigit suscepisse rationem.
Dicit enim abbas inter cetera poterit
comonestat benedictus. **D**icit abbas
inquit talis pastoris tangere. quod
quod in omnibus prefamilias utilitatis
minorum potuerit tueri. hoc est. ad
culpam pertinet abbatis si quis suorum
monachorum minorum in sancta conversatione
profecerit. quod profectus erat si illi
solertis abbas adhortari. animam. eas
tangere. omnibusque modis ad virtutem
profectum dirigere studuit. **I**gitur
in omni bona congregatione promouendi
ad virtutum studia monachus abbas
tangit. sed et ipse monachus huiusmodi
debet se prope utiliter in monaste
rio conuersari. si non animo toto in virtu
tibus proficere conuiscat. **A**d hoc a
pro benedictis duodecim illos humilitatis
gradus in modum protulit. ut mox
se ascendere discat. virtutis vere
descensum tanquam salutis periculum
maximum pertimescat. **C**um quis
igitur verus esse velit monachus.
remissionis vite periculum super omnia
sibi metuendum esse persuasum habet.
Quod quoniam ad profectum se nititur. et am
gentibus temptationibus a profecto bono

nime deturbari difficultum est.
 natura est continua spes q̄ mente
 se erigat. nec ad vna delabi quo
 quo mō patiat. **I**deoq̄ p̄ b̄ndicti
 eorū instrumētōz q̄ monacho p̄posuit
 ut i eisdē sese exercendū ad oēm v̄tu
 tē idoneo iudicat. vltimū hys v̄bis
 expressit. de dei nra nūq̄ desperare.
Curabit itaq̄ monach⁹ sue salutis
 boneq̄ cōuersationis rationē habens
 ne vniq̄ facto nimisve remisso sit
 animo. si quātē illi cōtrariū mētē
 eueniat. sp̄ in diuina bonitate spe
 rans felicē expēctet fite euentū. **E**
 si facere poterit. omib⁹ mūdānis de
 uitis atq̄ delitijs t̄oparabilē ma
 iorē cenobiticā arbitrabit pacē atq̄
 quietē. **M**onach⁹ cū ne vel nūmoz
 vel auaritia terrene rei cupiditate
 ab amore sūmi boni vel tenūter
 abducatur. secularib⁹ bonis renūtiat
 vniūsis. **D**e ne b̄ndictiā regula illū
 vel vni⁹ calamū dñm eē p̄mittit
Itaq̄ cū terrenis epib⁹ ad assēn vs
 q̄ minimū renūtauit. nichil ē
 q̄ suū credat preter corp⁹ et aicm
De qm̄ deus vtrūq̄ condidit. et
 null⁹ eo meli⁹ et hāt et illud custo
 dice p̄t. vtrūq̄ p̄sentissio conditō
 hoīm⁹q̄ custodi deo. cui⁹q̄ vitario
 p̄ā videt. abbati. veris cōmittit
 creditq̄ monach⁹. ut nullā sui
 p̄p̄is auā habens. preterq̄ expo
 licendē v̄tutib⁹ aīe. celesti quādā
 libertate fruatur. et voluntaria pau
 ptate diues i dño sp̄ gaudeat atq̄
 quiescat. **N**on eī sub regula mi
 litabit. nisi voluntati p̄p̄ie exacte
 vale dicere stauerit. corpusq̄ suū

abbas ip̄ero libentē accommodare
Nullā enī rem scdm̄ p̄is b̄ndicti
 legē h̄c sinūt monachū. nō tabulā
 ut ip̄e ait. nō graphū. s̄ nichil o
 nino. quippe quib⁹ nec corpa sua
 nec volūntes h̄c licet i propria po
 testate. **S**ecularib⁹ animis hec ad
 modū stricta angusta nimis. atq̄
 arcta vident. **R**ecte vero sententiā
 p̄cios⁹ ardi p̄t nichil. **Q**uisq̄
 enī volūtariē paupertatis thesauros
 nō ignorat. p̄spicue videt. p̄fecte di
 uitē eē neminē. nisi q̄ spontanea
 fuerit paupertate content⁹. **I**n vero
 de castitate quid dicturi sum⁹. **M**o
 nach⁹ eī qui i omī castitate cōser
 uādō corpi parū studet. cui⁹ mōi h̄c
 corpus offert deo. **D**e nūq̄ culpabi
 liter sordidaret corp⁹. nisi turpi ce
 nosaq̄ cogitatioē sordesceret anim⁹.
Promde quid sit morū cōuersio tot⁹
 ignorat. qui nō corpus et animū
 quoad p̄t ab omīfane labis impu
 ritate tuet. **E**ritq̄ itaq̄ monach⁹
 pulcherrime castitatis ardētissim⁹
 amplexator. **D**e qm̄ volūtaria
 paupertas nō solū diuitiaz ce
 lerissime trāscūtū. carnalūq̄ vo
 luptatū. qui etiā dominādi p̄os⁹
 respuit appetitū. nūq̄ fidelis mo
 nach⁹ p̄cesse cupiet. si magis p̄
 obediētie p̄fectā hūilitatē subisse
 gaudebit. **H**ec est eī diuina q̄dā
 libertas. quā qui conscant⁹ fuerit
 ut glorios⁹ aut iheronim⁹ p̄tūre
 vix p̄t. **C**eterū paupertas. castitas
 et obediētia. tres s̄t altissimē p̄ceno
 sissimēq̄ colūpne. quib⁹ oīs est
 suffulta religio. quarū vna si desit

fieri nō p̄t quin vniūſ. ſacre reli-
gioſis honor totū exemplo conadit
atq; labascat. Itaq; poſt tales tā-
taſq; virtutes iuuāte dño feliciter
acquiſitas nequiffiō ſapientē tepta-
tio ſupeſt niſi ut vane glorioſe vete-
menti pulſet monachū. aut mūda-
ne cuiꝝ p̄nā delectatiuā ulecebra
delinere conet. **D**e oēm inanem
gloriā vera fugat hūilitas. quam
p̄fecte obediētie comitē diximꝰ eſſe
p̄etua. mūdanas vero voluptati-
las vniuerſas vera ſpernit caritas
ad quā b̄ſſimꝰ b̄ndictꝰ diſcipuloſ
ſuos modis omibꝰ prouehere ſtudet.
Hic enī ſue regule p̄ſationē finē
dā exiſtamaunt. **P**roceſſu vero cōuer-
ſationis et fidei dilatato corde. Tenor
iabili dilectionis dulcedie curritur
via mādatōū dei ut ab ipſiꝰ nūq;
magiſterio diſcedentes i cōſuetudinā
uſq; ad mortē i monaſterio p̄ſenerā-
tes paſſiōibꝰ chū p̄ patientiā p̄tri-
peimꝰ. ut regni cōſortes mercamur eſſe
conſortes. **E**t poſtea q̄ duodecim
hūilitatis gradꝰ p̄claro diſtictos
cōſuetudinē ſententiōſe ſatis explana-
uit. hec oīm pulcherrimā ūba ſb̄icat.
Ergo hys omibꝰ hūilitatē gradibꝰ
aſcenſis monachꝰ mox ad caritatē
dei p̄ueniet illā q̄ p̄fecte foras mit-
tit timorē. p̄ quā vniūſa q̄ p̄u-
nō ſine formidie obſeruabat. abſq;
labore velut naturaliter ex con-
ſuetudinē uapriet cuſtodire. nō iā
timore gehēne ſi amore chriſti. et
conſuetudinē ip̄a bona et delecta-
tione virtutū. que dñs i op̄ario
ſuo iā mūdo a vicijs et peccatis

ſpū ſcō dignabit demōſtrare. Itaq;
monachꝰ ſi p̄fite copariāde caritati
quēadmodū debz; ſtudere p̄tuo volēt
erit proculdubio magnanimꝰ mūdi
cōceptor. nec b̄ſſimū illū amoris
dñi feruorē qualibz; irreligioſa de-
lectatiuācula quoquo mō tepeſcere pa-
tiet. **I**git oīm malū (nā oīa bona
ſcāz occupationū loco ſe habenda)
velut peſte quādā p̄uicioſiſſimā
fugiet vitabitq; ſp̄. et lectioſe ſcāz
laboriq; manū. ceteraq; ſalutariū
exercitationū gnā tota gaudebit
mōte completi. **N**ā otioſitate patet
b̄ndictꝰ aīe veraciter eſſe profitari
iūnicā. **Q**uiſq; igit ſub tanto
p̄ſape fideliter militare volēt. erit
ut diximꝰ dei feruēs amator. ſcāz
lūz; ſtudioſꝰ. mūdando cordi quo-
tidie iugilans. remiſſioris vite di-
ſcrimē ſp̄ metūes. in dño ſp̄are nō
deſinēs. voluntaria paupertate diuit.
aſtitatis amplexator. obediētia ſub-
iectꝰ. magnanimꝰ mūdi cōceptor.
ſuſpectā h̄is deſidiā. honeſte ſcāz
dñs ſp̄ intentꝰ. et i hac morū cōuer-
ſionē ad finē uſq; fauētē dño p̄ſe-
uerās. **E**t enī quecūq; dicta ſe. ad ve-
riā morū cōuerſionē p̄tinere dubi-
tari nō poſſunt. **S**i quid igitur
bone habes intelligētē facile p̄ſpice
potēs q̄ recte monachū deſcripſerit
mꝰ. q̄q; n̄tario de hys oibꝰ p̄ſe-
ſio volumine diſputati.

Diximꝰ hactenꝰ
quid nā ſit monachꝰ
b̄ndictine regule rationē imitari.
iūuat nūc oſtendere quibꝰ cōuolū

quodibz monachū **Clymach** exp
 mat. vir profecto mirabilis. et mo
 nasteri discipline nō factia modo s;
 experientia quoq; peritissim⁹ **Monas**
 tierz status inquit ē ordo incorporee
 substantie. i. angelicalis. ī corpe mate
 riali et sordido **Indecora** nimū
 translatio. sententia tñ o intellectui
 nō obfistens **Profitet** enī vir dei mo
 nachorū statū ordinē esse quendā
 coz qui licz ī hoc materiali sordidoq;
 sunt corpe constituti. angeloz tamē
 more vivētes ī omī puritate sese cō
 tinere nitant^r **Descriptio** hec tam
 anobitibz q̄ anachoritibz cois est. et
 plurisq; fortasse longe videbitur sū
 lumoz ea quā nō psequuti sum⁹
Si paulo diligēt^r attendi volēt
 nichil hic magis audiri. q̄ ī supe
 rioribz esse cognoscant **Constat** ē
 beatissimos illos spūs oipotētis dei
 fervētissimos ēē amatores. sacrariū
 hūz nō studiosos quidē neq; enī
 studio opz hnt s; purissie veritatis
 spertores **Amatores** aut coz qui
 sacris studēt libz casq; venerant.
 quippe quos consortes ac cōcives
 expectāt **Illi** mūdissimū sē. mona
 ch⁹ purissim⁹ ē laborat **Illi** casū
 nō metuit. nec vllā beatissimi
 fervoris remissionē. timet aut mo
 nach⁹ tepidioris vite disamine. ut
 ad illā fervētissimā sempiternāq;
 charitate ptingere queat **Illi** nō
 sperāt s; tenet atq; fruūt. sperat
 monach⁹ ut aliqui tenere fruāq;
 contingat **Illi** solo deo divites sē
 monach⁹ voluntariā elegit paup̄ta
 tem. ut preter se hū dū speret. velit

amictoz nichil **Illi** in omibz obtepe
 rant sicut scriptū est **Būdiatē** dñō
 omīs virtutes ei⁹ mista ei⁹ q̄ factas
 voluntate ei⁹ **Monach⁹** nō absq; la
 bore ī omibz obedire nitit^r ut ad illā
 voluptariā obteperationē aliqui p
 uenire sinat **Illi** mūdānū nichil
 cupiūt. nā sūmo bono cū sūma vo
 luptate fruūt. monach⁹ terrena
 respuit oīa. soloq; deo quoad potest
 sub emignate fruūt. ut cū aliqui
 reuelatis oculis cōtemplari mereat^r
Illi nūq; otiosi sē. nā deū nichil
 iterpellatiōis iterpollatiōisve passi
 laudat ac bñdīcūt. monach⁹ id ipm
 quaten⁹ pō efficere studet. et multi
 plices quas patit iternptioes. la
 thunis gemituzq; deplorat **Verorū**
 itaq; monachorū vita. angelica q̄
 cōuersatio est **Hec** est qd̄ dicat. bñ
 tales iueniūt monachi tñ casti. tā
 hūiles. tā fervētes ut angelis cō
 parari mereant **Ego** paucos esse nō
 negauerū. s; tamē quotquot regula
 riter viuūt et pro diuine misericō
 largitate inter bños monachos se
 nūandos esse confidūt. celestes spūs
 quoad pnt imitari conant **Quid**
 ni id faciāt. qm̄ tanta ē int^r angelos
 hōiesq; cognatio ut facile dici nō
 possit: **Et** cū beatissim⁹ aut gregori⁹
Angelorū hōimq; naturā ad cog
 noscendū se dñs condidit. quā dū
 consistere ad eternitate voluit. cā
 proculdubio ad suā similitudinē ac
 ciuit **Igitur** cognoscendi dei cau
 sa tā homo q̄ angel⁹ est creat⁹
Prā ut btus aut augustin⁹ ad h⁹
 facta est creatura rationalis ut

sumū bonū intelligeret. intelligēdo
amaret. amando possideret. et pos
sidente fruere. Non autē est alia
rationalis creatura preter angelū
et hominē. In hoc ergo verū conue
niunt q̄ preclaro rationis lumine
gloriant. Preterea utrosq; deus
ad eternitatē consistē voluit. ut
hos qm̄ illos sine fine voluit esse
beatos. Et q̄uis electis dei per
multiplices tribulationes ad eternā
vitā pueniendū est. quū tamē illuc
diuina faciete grā p̄ducta fuerit
erūt. quē admodū saluator n̄r pol
licet̄ est. sicut angeli dei in celo.
Quib; ergo celestiu spiritū si
militudo p̄mittit. haud dubium
quū plurimū uanitatē cū illis
hęc uideant. Postremo ad diuinā
similitudinē uterq; creat̄ ē. q̄uis
gloriosissime trinitatis ymago. an
gelice creature precllēt̄ atq; sb
tili. t̄pressa luceat. Nichil tamē
h; angel; preter mēoriā. intellectū
et uolūtātē. s; hęc in illo b̄ta sūt
nob̄ autē i miseris uersam. q̄dū
mortali h; corpe arcūdata sum;
Cū igit̄ mēoriā nrām optimis
sentētijs. optimāq; uariū scētia
replere nitim. operāq; dam; ut
i ea nichil stultū. nichil noxiū
collocetur. intellectu quoq; ad
intelligēda que dei sūt. et nrē sa
luti conduant atq; expediunt
libenter uerim. ipām postremo
uolūtātē diuine uolūtatis arbi
trio quo ad possum; cōformare
conam. angelicas proculdubio
creaturas quātū nrā finit fra

gilitas imitam. **Nō** autē solis hoc
monachis necessariū ē. si omi pros;
chūano salutē grā studiosē curā
lō igit̄ abhorreat monach; a me
morata dymachi definitōe. Nam
si d̄m da filiū imitari uibemur
dicēte petro. **Chūs** pass; ē pro nob̄
uobis relinque; exēplū ut sequamur
uestigia eius. Rursū si d̄m nos
admonet dicēs. estote misericordes
sicut et p̄r v̄ celestis misericors est.
q̄d profecto neq; precepit nisi p̄
tenti uellet uicaria aduicias grē
sue dona largiri. **Di** deū mag; cō
torē nr̄m imitari p̄cipim. cui sup
uies nr̄as arbitrem; esse ut ip̄s
nos adimāte grā. etiā b̄os angelos
imitem;. **Dane** p̄r nr̄ b̄ndict; eo
lō q̄ de psallendi disciplina tractat
purissimos nos ad psollēda diuine
laudis officia iubet accedere. h̄mō
uerbis utens. **Ubiq;** credim. **I**quit
diuinā adesse presentia et orlōs
dn̄i in omi loco speculari bonos et
malos. maxie tū hoc sū aliqua
dubitatioē credam. cū ad opus di
uini assistam. **I**deo s; mēores si
m; q̄d aut p̄ha. **De**uote dn̄o in
timore. et item. **Ps**allite sapienter.
In cōsp̄u angeloz psalla tibi.
Ergo considerem; qualif oporteat
nos in cōsp̄u diuinitat; et angē
lorū cē. et sic stem; ad psallēdu
ut mens nrā concordet uoi nrē
Nullo mō dubitari deb; quū angē
li sancti sempiternē diuinitatis pe
tū laudatores. religiosē cōuersa
tiois hōies diuinis laudib; die
noctāq; studiosi. t̄ngilantes a

39
amore maxio prosequat. **N**am pro
quo no amaret eos quos dei adu-
trice gratia eiusde delectationib tena
conspiciunt. quib ipi summa cu feli-
tate absq aliqua intermissione fru-
unt. **N**ihil itaq certi q beatos
angelos. quos nob deus ac dñs nr
pro infinita sua benignitate custode
destinavit. quoties devote psallim?
illuc attentos assistere. et coem nobiscu
laudare dñm. quib dulcissima illoz
harmonia nondū audite suamur.
Impossibile est divinas laudes a-
quog ai pulchra bone mentis sine-
ritate frequentari nisi cor diuin amor
possideat. **D**emp eni metuendū est
nob. ne qua peccati manula nr sordescat
animo. atqz ita fiat ut laudationes
uab deo nr q sempiterna mūdicia
est exofas potu habeat q gratas
et acceptas. **P**roinde diligenti nobis
est audienda pphē doctrina dicentis.
seruite dño in timore. **N**am ut alibi
scriptū est. **B**onus homo qui sp est
pauis. **B**onus inq spe no re. **N**am
i celesti patria in qua pfecta felici-
tas est cōsūnataqz bñtudo omo
nullū est timor. s. ideo bñs dicit qui
sp metuit. qz cōsactā. ppiā et exa-
minare sp et purificare nō desinit.
Ceterū bñ mūdo corde qm ipi deū
videbūt. **C**ertū est igit ubi diuinū
officiū negligent agūt. et sacre lec-
tiones nūme frequentant. vix eē ac-
dibile illis dei regnare timore. **H**ec
proinde sensit dymachus. quū monas-
ticiū statū. ordinē quēndā eē dixeret
cor qui licet i hoc materiali sordido
qz sint corpore constituti. angelosū tū

more viuētes. i omī puritate sese
cōtinere nitant. **P**ulchre admodū
vix sanctū corp⁹ hoc terrenū. ma-
teriale et sordidū appellant. **N**am
quia materiale ē. ideo spūale aggra-
uat aiām. nec eā quēadmodū vel-
let diuina speculari pmittit. **C**um
vero sordidū est. nā genitalis hūor
prohiberi nō pōt. quo min⁹ p mēb
pudenda certis tēp⁹ effluat. spm
nō nūmo tedio afficit atqz cōtristat.
Sz tū hec sciētiū militi et de diu-
na misericordia toto aiō confidenti nō
obsistit. quū fideliter famulet. **N**o-
uit enī pugnādo et vincēdo acsere
merita. et ingi assuefactioē pugnas
fieri leuioreb

Afferam⁹ et aliā dymachi nū-
funtionē quā mōcho cogru-
entē existāuit. atqz i hec vba cōtex-
it. **M**onachus est inquit q solū que-
dei sē cogitat. opat. loquit. vniūqz
christo i omī loco tēp⁹ et negotio. **D**u-
per⁹ dixerat monasticiū statū. ordiēz
eē quēndā qui tot⁹ angelicū redolent
cōuersationē. quib adhuc sordido ma-
terialiqz corp⁹ monachozū anime
nūario granarent. **F**leqz enī vere
gloriosū monachi nomē sibi vendi-
care posse videtur qui ai paulo ve-
raciter dicere nequit. nūā aut con-
uersatio in celis est. **D**ictus es in
fortasse. **A**lta nimis et ardua sūt
que pponis. vix e multis milib⁹ e-
vniū quēlibz iucias. qui tantum

sublimitatis se gaudat asserere
Hoc terrenas mentes ita sentire
et ardua eis nimis sublimiaque
dei quocumque de celesti conversatione
dicat. **E**t si sublime nimis est. in
celestibus autem conversari. et vixes nras
ad ipsum videtur excedere. tunc dominus christus
receptor noster ab eterno patre celesti reg
num petendum donavit hys verbis ad
ueniat regnum tuum. **S**i regnum petimus
et de regno minime cogitamus. si celestia
verbo sermone terrena mente cupi
entes. inanis est sermo noster. et puer
more que docti sumus loqui non ora
mus. **R**epeatinge meo oratione. quam ca
tholica frequenter ecclesia. quoties annua
revolvit solemnitas eius diei. qui recep
tor noster celos ascendit. **S**ic enim orat
Pater quis omnipotens deus. ut qui unigenitum
tuum receptorem nostrum ad celos ascen
disse credimus ipsum quoque mente in celestibus
habitent. **H**oc omnis anima christi
devota precatur. **N**onit enim expedire
sibi. ne unquam terrenis rebus usquequaque
sit incedens. ut celestium obliuiscatur
qui potest eterna toto desiderio concupiscat.
Necque enim solus monachis
sed omnibus omnino christianis angelica
permittit similitudo. **E**t ut beatissimus
autem gregorius. tanta ad celestem patriam
ascensura credit multitudo hominum.
quanta multitudo remansit angelorum.
Ideoque necesse est ut ipsum quoque homines
qui ad celestem patriam redeunt. aliquid
ex eis angelis illuc revertentes im
mutentur. **H**ic gregorius. **O**mnes igitur
qui salvandi sunt aliquid angelice
conversationis redoleant oportet. estque
laborandum eis summo studio. totaque

diligentia. ne terrenis nimis
morentur. si ad celestia suspicerent. et
eternum illud regnum quod in oratione
domini quotidie petunt. veraciter non
simulacriter desiderent. nam tepide frigiditas
negligentiaque petentibus. etiam
bona minime conceduntur. **Q**ualis
igitur ille est monachus qui corpore
solo tumultuarium relinquens seculum
vix unquam celestia cogitat. et in cen
sibus constitutus. nichil monachale
mente protrahit.

Monachus enim is dicitur
qui solum que dei sunt cogitat
Quid enim monacho opus est. qui mi
di se autem versare. et terrenis cogi
tationibus mente quam soli deo se con
servaturum esse promiserit. irreligiosus
occupare. **C**ertum est in nostra po
testate non esse ut inutiles cogitationes
prima statim fronte ab animis nostris
repellamus. si miser es homo vero mi
serum quisquis es qui monaste
rium ingressus animi tui cogitationibus
non observas. et quas saluti minime
congruere prospicias. adiutore deo. puelle
non laboras. **N**ulla enim tibi commix
ta. que mille te molestis afficiat. non
sunt filie. quas imptum tradere debet
non sunt filii quos erudire debet. non
sunt familie non est vel unus servus. qui
a te vestiri et alii oporteat. non sunt
pecunie tibi vitario comparandae. non
curandam quid vel bibas vel comedas
das. **C**urant alii. tu vero quietus

40
que faciam? **D**atus ergo erat
inquis. dixisse in oī negotio. neq;
vlla vel loa vel tps oportuit fia
mentionē. si a negotio pendunt oīa
Non sic ego sentio. q̄uis hec p̄mo
mens. maxima nāq; boni mona
chi hys verbis est ostensa p̄fectio
Fuit enī nōnulli. aīo bono et sim
p̄lia. saluēq; p̄p̄ia nequaq; p̄uid
tentes. qui in cenobio recte viuūt
qui si a monasterio ob aliq̄ forte
negotiū aliquāto dicat spacio ab
esse iubeant. et inter seculares re
p̄a cogente et loquēdo et epulādo
iusticiant. distrahūt aīo. et malis
no vigilante sp̄i. cuius assistitias
nequitas aduertere neglexerūt
audaces q̄ oportebat euadunt
atq; ad cenobiū reuersi. amissi fer
uoris dāpna sentiūt. longosq; labo
rāt tpe. anteq̄ quiete p̄stana di
uinitas minere sui p̄mittant
Qui vero eo p̄uenit. ut nihil ei sit
delectabile p̄ter solū thysū. semp
q; dāpnū scasse se putat. quocūq;
consistat loco. si cū p̄p̄ia scipm̄ ad
hortat̄ dicens **B**ndic aīa mea do
mino: et oīa q̄ m̄ra me s̄ nōi facta
sūt. **E**t p̄cipio finē adiūgēs ait.
i oī loco dñatōis ei. bndic aīa me
a dño **N**aud dubiū quī multū i
religione profecerit. cui nullū affect
loa mutatio detrimētū. **N**ō igno
rabat hoc p̄ bndictō. q̄ fratres tpe
rante abbate quocūq; ituros. totus
cōgregationis vnānīm voluit oīe
nūmū. **I**p̄ius hec verba s̄. **D**ici
gendi fr̄es in via. oīm fr̄m vel ab
batē se oratiōi cōmendant. **O**īm

inquit fr̄m vel abbatē **C**ontigit
cū nōnūq; festina esse p̄fectionē
eoz tpe iter inire oportere. quo fr̄es
congregati nō s̄. qd̄ cū accidit. cū
abbatis oratione ac bndictōe ab
eūdē est **C**ur aut̄ tam diligenter
postulanda curauit orōem. nisi ut
p̄p̄io deo p̄ cā fr̄es aduti. nullū ex
pore spiritualisve salutis detrimē
tū paterent. **M**aximū est autē aīe
q̄ corpis t̄modū. q̄q; pars hom̄
maxima p̄ corp̄ q̄ aīe cauet. **D**
audiam sequētia. subnūgit cū
Et se ad orationē ultimā op̄s de
cōmemoratio oīm absentū fiat
Vide quā sollicitudinē absentib;
fr̄ib; consulendū putarit. nā loa
mutatio aptissimū nōnūq; est ne
quissi demonis instrumentū. quo
eos ledit ac vulnerat. quib; i cen
obio nulla calliditate quirit obesse
Varia nāq; s̄ hom̄ ingenia. nā
alij natura grauiorē. alij leniorē
tueniūt. **D**equit. **R**euertentes
aut̄ de via fr̄es. ip̄o die quo redeūt
p̄ oīs canonicas horas dū explet
apud de. prostrati solo oratori ab
oīm petant orōem p̄ter excessū
ne quid forte surripuerit i via visū
aut auditū male rei aut oīosi ser
monis

Quia p̄ sanctis aperuit. q̄b;
vane solent hūanus alis
cogitationes illabi. **D**ominū est ma
le rei visus. **M**alū est quicūq; ani
mū turbat et distrahit. atq; ab

exercitationis solite studis abduat
Secundū est noxie rei auditus. In di
uersis enim nulla est procius ligue
moderatio. quisq; q̄ p̄uinū i buccā
veniat profert in mediū. p̄sonat illic
interdū vana. turpia. sacrilega. dū
nemo timet licentiosissime loq̄. **Q**uid
interū facturus est monachus? Non
sit auris occludere p̄t. quin tēptum
aliquid velit. nolit. hauriat. si mi
rum ledit. dū mens d̄no stabilit
vrita p̄sistat. **T**ertū est otiosus ser
mo. Non s̄p̄ in diuersis locis iue
nire dat. ubi sc̄ssū abū sume aubare
q̄ liceat. nat̄ est interdū cū sc̄lātib
reha. **D**unt aut̄ nōnulli vsq; adeo
viduaris sermōib; habūdātes
ut exā marmoreāq;ue statūā. ut
ita dixer̄. videre r̄pellant. **N**ec du
bū quin tūc cū monacho male
agatur. qui suapte natura leuis
est. **N**ā q̄ vix i cenobio cohibere se
p̄t. quī sue leuitatis iudicia profert
quid illic facturus est. ubi om̄ib; adest
laxandi mēns oportunitas. et nulla
cohibende vanitati remedia patet.
Leditur cū nōnūq; h̄mōi occasione.
qui d̄no vsq; adeo cōiuct̄ est. ut p̄ter
cū diligit nichil. **L**editur iniquā. i.
molestiā patitur. dū verbū aliqd̄
stultū. aīo tā tenaciter heret. ut
illud nulla ratione valeat obliuisci.
Offert ei se dū orat. dū psallit. dū
scribit. dū legit. **E**t q̄uis pugnāto
diuinaq; uniate grā tandē ab aīo
repellatur. vellet tū si fieri posset.
illi nūq; interfuisse narrationē. **D**
dicat aliquis. **Q**ua s̄t her. nec est
i eis mortalis p̄cā discrimē. **L**udēt

dicō. nō est monachus q̄ sola mortalia
timet. **N**onit quisquis cenobitice
quietis expt̄ est bonū. q̄ grandē
malū sit crebra rerū malāū ob
iectio. et animi psalmis et cōnib;
se se oblectare solit. euagatio tristit.
Aquirat fatore mentū strenue vix
literq; pugnāti. s; infirmitas nocet nō
mūmū. **D**eniq; nemo est religiosus
p̄cedit aīo. qui nō h̄mōi molestus
abesse q̄ exp̄i malit. **E**t nō igno
norans b̄ssimū p̄ b̄ndict̄. h̄ns q̄
mēoranū. hec verba subicit. **N**ec
presumat quisq; alijs referre. quicū
q; foris monasteriū viderit aut audi
erunt. quia plurimā destructio est

E Rubescit viduaris monachis
qui et verba sine pudore pro
fundis. et stultissima queq; audit.
vel maxime delectans. **R**ubescit inq;
et q̄ sis procul a monasterio dista
plina ex h̄ns sanctiss̄i b̄ndicti v̄bis
agnoscit. **E**t enī tam grandē bonū
est religiosū silentiū. paratq; me
tis tranquillitas. ut cā p̄ sanctos
sūma voluerit diligentia cōseruari.
Ideoz; p̄ceptit. ne quis ea q̄ foris
audiens viderit re. anq; int̄ nar
rare audeat. **N**ec trānt causā. s;
dicens. quia plurimā destructio est

41
Duplatius vult ne dāpnū vili
venderis. minimūq; putares. Cui
eū rei destructio sequit̄. dū vana
libenter audiūt. nisi sanctarū cogi
tionū que profecto s̄ om̄i thesauro
preciosiores. **H** audito cōdusionē
Quod si quis presumpserit: regulari vi
diate subiaceat. Non igit̄ exigue p
fectionis est. tam tenaci vinculo sac
tissime caritatis coherere christo: ut
loca mutatione nichil om̄o detrimēti
patiatur. **S**unt aut̄ alij quib; non
loca s; temp; obest. **H**is s; q; diuine
visitationis solatia sentientes. bene
habent. aguntq; deo gratias. ac ce
nobitā vitā reb; preferūt vniūq;
vbi vero temptatōib; ceperūt agitāt
bonorū om̄i inmemores quib; ante
fruebant. tepent. debilitant. langu
uesant. et si paulo diuī durauerit
aduersitas. pessimo quodā affectū
tedio. aut ad seculū reuertit̄. si nō
dū professi s̄. aut si promissionis sac
cathena ligati detinent. ad irregu
larit̄ monachorū vitā. q; solari
cōuersatione nichilo melior est. p̄ni
ciosissime dilabit̄. **Q**uotid̄ h̄mōi s̄
miserum profecto s̄. nec satis sat
ari possit eis infelias aliquid cogi
tari. **H**is tū proficere dicit nequūt
Bndictā dnm̄ in oī tpe: quippe q;
solo proficitatis tpe dno bndicunt
Ideo ab electorū consortio haud i
merito separant. siquid electi om̄s
iusti s̄. iustorū aut̄ volūtas. i lege
dei est. et in ea. die noctūq; meditat̄
Quos aut̄ dixim; q; diu diuine
consolationis luceat dies adherēt qd̄
dno. ac vbi temptatōnū nox t̄cepta

tendrescere ceperit. a diuino famu
latu malo suo turpissimē sciūgn̄t̄
De talib; diuin; loquit sermo cū
dicit Ad temp; credūt. et i tpe tēp
tationis recedūt Ad temp; igitur de
sacere monasteriū. et ob gerenda ne
gotia iubente cenobij p̄r quorū pro
ficia. minuit quidē interdū. pluri
mūq; tepescat beatissime caritatis fa
uor. s; vix vnq; extinguit. **Q**uod si tu
vis visitandorū parentū cōsangu
neorū ve grā. multa prece abeūdi ve
niā impetrans. longe alia ratio est.
nō tū ob id exanguēdā dico caritate
absit eū tam absurdū iucuar sed
feliter teū agi dico. si tibi cōtingat
illesa caritate reuerti.

Sunt aut̄ nonnulli quos nec
locus vll; tepidiores min; ve
monachos effiat. nec insurgēs ex
pugnat temptatio (quis interī appetat
et oppugnet) s; administrationis pub
lice negotia. sine spiritualib; p̄fecto
dispendio tractare nō possūt. **D**ane
q; diu s̄ ab om̄i administratione
liberimū. bñ se gerūt. studiose pro
ficiūt. et leta bone mentis trāquilli
tate fruūtur. **D**inant dispensatores
eos. prioresve constituas vsq; adco
sese vel t̄paly negotijs. vel adminis
trandi priorat; sui nimis curis i
mergunt. ut parū absit qui seipos
i multis obliuiscant. **Q**uod vbi vigi
lāa; aduertere ceperint. modis
conant om̄ib;. ut ab officio deponāt
Ventūt eū nō an se bene habitū
ros. donec ad priorē suant̄ redire

quæte. **N**ec dubium. quin sit aliqui
quibus nec prudentia. nec gratia desit
et omnis facultas. quos tamen divina
Prudentia certis de causis sibi soli
cognitis. publicas non velit negotiis
impediri. Sunt alii qui universis
administrationibus libenter quidem suscipiunt.
ac pro sollicitudine nunquam
parum sibi diligenter inungunt. **S**i
tamen nullo mortali pro caritate
perimunt. dapiunt profectus spiritualis
ut ego quidem de divina bonitate
confido. voluntarie supplebit obedientiam
vram. **S**unt nunc alii. qui in publicis
officiis libenter versantur. si ita se gerunt
ut divina negligere manifestis
deprehendantur argumentis. quibus ex
pedit. ut vel nolentes omni admini-
stratione priventur. **V**idete est etiam
nonnullos. qui publica non recusant
officia. sed nec levi sermone se prodi-
nent. nec moribus aptis. Nam ita se habent
ut molesta sint fratribus. et pene intolerabi-
les esse videntur. **I**psi tamen nihil
illorum sibi persuadent. nam optime
se facere putant omnia. nec mirari
sufficiunt. cur fratribus sint ingrati.
Decet enim talibus præter ea que
divina naturalis quedam prudentia.
gratuitum dei donum. et rarum valde
quod qui natus est. si non regentes deo
gratias agit. haud dubium quum apud
deum sceleratissime ingratitudinis argu-
atur. **I**temque ne nullus morer. qui
talis est. ut tamen propheta dicere possit
Paratum cor meum deo. paratum cor
meum. hoc est. paratum sum cum ceteris
soli deo vacare. et ab omni negotio
cum tumultu quiescere. paratus enim

publicas negotiis inseruire. paratus
subditi. paratus presidere. nihil tamen
appetatur. sed tunc solus obtemperatur
voluntati. **C**uiusque inquam talis est
magnus est. et dignus qui laudibus
eximius extollatur. **D**atus igitur liquet
ex his que dicta sunt. perfectum esse mo-
nachum. cum qui solum que dei sunt cogi-
tat. loquitur. operatur. vivit. christo in omni
loco. tempore. et negotio. **P**rolatum in huius
diffinitionis expositione sum in mora-
li. non superfluo tamen apud eum qui
benevolens erit lector. et non cum se
veritate nimia iudicabit. **S**i nunc
ad tertiam descriptionem veniamus.

Tercia descriptio quam divina
præca hinc in modum se habet. **M**onachus
est qui nature sue continuam faciat vo-
luntatem et sensus suos perpetuo custodit.
Non potest quisquam ea sola cogitare que
dei sunt nisi cum carnalibus et a demoni-
bus pessimo latenter iniussis cogita-
tionibus strenuissime pugnet. **C**arnalis
autem siue exterioris hominis natura. quam
corruptam esse certissimum est. **L**ongum
in malum est semper. nec potest a malo
talis nisi supernaturalibus et intellectualibus
cogitationibus oblectari. **A**llis ergo se
resistere et solerti studio cogitatio-
nes sanctas in animo collocare. quid aliud
est. nisi nature proprie continuam facere

violentiā. et exteriores sensu we
 tuo custodire: **P**reterea quid dif
 fiali. q̄ laussumā cohibere lig
 nā ne quid loquat̄ inceptū. q̄
 quidē tanta est celeritas huius mo
 bilissimi meli ut illud ap̄lo testa
 iacobo nulli hom̄ domare q̄at
Sz dicit **D**i domari nō p̄t. nō
 est nob̄ b̄rio dandū nec culpabi
 les apud deū videri debem̄. si to
 q̄n facultate f̄ loquedi labimur
 et ea proferim̄ que nō satis s̄t
 consentanea religiose grauitate
 Ab nō sic volūt̄ intelligi q̄ veri
 simā h̄c depromsit sententiā s̄
 in eo pot̄is modo quo d̄us ip̄s
 sibile eē pronūciavit d̄mitē que
 p̄ā intrare ī regnū celoz **C**ū ei
 rogaret̄ si vera hec esset sententiā
 quisnā salū esse possit. respondit
Que hōibz s̄t impossibilia. possi
 bilia s̄t deo **H**ic linguā quoqz
 domare oip̄tenti quidē deo facile
 est. hōibz p̄ors̄ ip̄sibile **I**taqz
 ai dicit iacobi linguā domare
 posse nennū. apte significat
 multo labore exercitatioē studiosā
 acubz fuis ad deū p̄xat̄ opus
 esse ut tandē ip̄o adiutore dome
 tur **I**gitur et in hac p̄te violē
 tiā opus est **P**oro quis sp̄ qd̄
 bonū est opari potest. nisi se di
 ligentissimē cūspiciat oī horā
 et diuinū timorū freno seipm̄
 retineat quoties ad op̄ aliquod
 malū intat̄ **I**taqz ea sola co
 gitare que dei sunt. loqui. et o
 perari nō poterit vniqz nisi vī
 quanda igente iterior hō faciat

exteriori **V**iolentie extero
 ri hōi inferende magnitudiez
 ex h̄o apparere posse. q̄ verū mo
 nachū in oī loco. tpe et nego
 cio cōiūgi d̄us n̄re est sit. et
 de mirabili artificio quo tres
 incōrate descriptioēs ex cogitate
 s̄t atqz contexte

Hunc autē sequētia consi
 derem̄ **Q**uiri d̄us p̄te
 niter quis alius p̄t. nisi qui et
 mūdū et seipm̄ p̄fecte cōtepm̄t.
Et quis ille est inquis? **P**rofec
 to rarissim̄ et ideo in hac vita
 p̄fectissima caritas inueniri nō p̄t
Quis eī aīali appetēre nō cō
 cordat aliqui? **N**on tū ideo ca
 ritas tollit̄ s̄ p̄o ea p̄te q̄ exte
 riori hōi consentim̄. diuina le
 ge nō probante. violat̄ paululū
 vnitas illa. que tū trāsgressio sa
 cia penitudie et lachrymosis orō
 bz reparat̄ **E**rgo ut d̄us salu
 tariter vnam quāta sit opus
 violentia ex hys que dicta sunt
 cōsideratu facillimū ē **S**z cōiū
 tionē hanc talē vult eē d̄ymach̄
 ut nec loco nec tpe nec quolibz
 negotio a d̄o quoq̄mō separem̄
Et profecto talis esse debet si ab
 omī iūria quā d̄o debem̄ defe
 dere volum̄ caritate **C**ū igitur
 quolibz ī loco monach̄ ē. vbi n̄
 longe maior est q̄ ī cenobio libera
 tas. nec tamē plus aliquid sibi
 licere vult. q̄ in monasterio li
 ceret. nō video quonā pacto s̄
 violentia quada id possit effice
 nisi forte ad tantā venerit per

fectione ut iam cum spiritu caro non
pugnet. De tunc vero quid dic
tum sum? **Quisnam** ille est qui tanta
prosperitatis quam aduersitatis tunc
ita se continere queat. ut non vana
defluat letitia. aut ianiter gloriatur
in prosperis. nec super modum con
tristetur nec impatienter inueniat
in aduersis. **Igitur** et hoc maxima vio
lentia opus est. quam tamen in diuina
gratia profectus esse constat tamen. **Pos**
tremo cum iuncta nobis negotia. nec
sunt voluntati contraria. quoniam
pacto simpliciter obedire. necamque pos
sumus viriliter domare ac vincere
voluntate. nisi fauente diuina gratia
et alio violentia multa retento.
Itaque contemplati dignissimum est
hunc religiosissimi patris artificum
Prima namque definitio monacho
eos esse profectus est. qui sordidum hoc
ac materiale corpus ita inuicem deo
frenare ac regere nollent. ut ange
lice potius quam humaniter conuersari
viderent. **Secunda** igitur definitio
nisi protulisset. rogare potuisset
aliquis. et quid tandem est angelice
conuersari. **Cogitare** inquit quod dei
sunt. loqui que ad salutem faciunt
nichil diuinis contrarium legibus
operari. **Inviolabili** caritate christo
conecti. ab eodem nec loco. nec tunc
neque villo negotio separari. **Dic**
spiritus illi beatissimi cum deo ut ita dicitur
uersant. **Non** enim proprie cogitant. nec
novo more loquuntur. sed quatenus intelligunt
quatenus illa sua lingua nobis ignota
pronuntiant quatenus operantur aut gerunt
totum diuinum est. **Porro** tanta tanta

te deo coniuncti sunt ut ab eo nequeant
vel loco vel tunc vel negotio quantum
liber exiguo tempore puncto separari. **Pro**
quod enim gabrielem deum gloriosissimum
virginem salutaret. aut raphaelem
dum ambularet cum thobia. aut
locus aut tempus a diuino sece
nebat aspectu. **Non** enim solum puer
locum angeli de quibus locutus est
redemptor noster. sed quotquot mortu
liber destinati sunt custodes sunt videtur
facere puer qui in celis est. **Negotia**
vero qui tractant non aliter quam ipse
rante deo aggrediunt. **Quia** igitur
ledit pulcherrima hec beatissimaque
coniunctio. **Videsne** vel nunc mona
chum magis angelice conuersari non
quam si ita viuat quemadmodum scilicet
definitio dilucide satis est ostensum.
Et fortasse dicas. tamen rare tamquam
gloriose conuersationis altissimam sub
limitate qua nam ratioe augere licet
attingere. **Respondet** dymachus
Non est quod eo peruenit te speres
nisi nature tue continuam feceris
violentiam. et sensus tuos puguli
custodia tueare. **Agendum** est enim
ut adiutore deo iuncta carne tunc
phet spiritus. et quatenus illa murmu
ret. hic tamen inde suetem deo memi
nerit exhibere famulatum. **Vides**
ergo quemadmodum he tres descriptio
nes pulchro sunt ordine dispositas
nam secunda prima. tertia secunda
predare satis exponit.
Et qui ad cenobium prima intentione
et salutem sui alio venit tales est
duntaxat a deo vocantur nunquam per
hanc sanctam vocacione dignas deo gratias

posse.

Considera nunc quisquis es ad cenobiticam vitam diuina pietate vocatus, quantum deo debeas. quibus grande tibi contulit beneficiu. quia a periculosissima seculi conuersatione te misericorditer eripuerit: atque in loco pacis et tranquillitatis clementissime collocarit. Quis enim secularium ea tantum cogitare queat que dei sunt? Nepe qui coniugatus est, que sunt uxoris cogitet necesse est: ceteri quoque pro sua quisque conditione, ea cogitant que tractant, aut certe quibus maxime delectantur. Que si terrena sunt, a cogitandis diuinis procul absunt. si uero diuine, bene cum eis agitur. **N**on multo tribus a cogitationibus sanctis, quam qui recte uiuunt in cenobio re trahuntur. Generaliter hec accipienda sunt: non enim ambigimus quin sint in seculo nonnulli quibus admodum rari qui non minus caute quecumque cogitant loquuntur uel operantur obseruant: ipsi monasteria essent professi disciplinam iam uero de locutione certissimum est, quod innumeris modis impudenter conuersantium pollucere soleat auios dum hic exarado nonnulli puritudo, ille mentiendo, hic detrahendo, ille adulando, hic obscenariuctando, ille ridicularia multiplicando, hic seipsum turpiter ostentando, ille uirgia concitando, et alij alijs peccando modis, diuinam sibi accumulare

indignationem: et tunc necessarium est omni homini saluti proprie consulere cupienti, usque adeo proteritatem colubere lingua ut non solum a gramoribus abstineat: sed etiam ab otiosis sermonibus quoad potest detineatur? Non enim solis monachis dictum est a domino: sed omni proorsus humane creature: otiosorum uerborum in extremo iudicio reddendam esse rationem. Nam qui semper otiose loquitur: quoniam pacto sanctis potest cogitationibus abundare. Nemo tamen sine charitate saluabitur: charitas autem iniquas pati nequit cogitationes. **U**niversis hominibus in seculo uiuantibus a christo preceptum est: ne sic de uictu uestituque parando solliciti sint: quin ante omnia regnum dei et iustitiam eius sibi querenda esse meminerint. **H**uius precepto quam pauca diligenter obtemperant: ex ipsis christi uerbis animaduertere possumus, qui multos quidem uocatos: paucos proficitur electos. **D**ifficillimum igitur est: homini secularibus occupato negotijs: ea precipue que dei sunt animo uoluerit inuolueritque studiosius uitare sermones. **E**t quoniam de cogitationibus ipsa constat opera proficiosa: quoniam rarissimi sunt qui recta semper cogitent: esse quoque paucissimos necesse est

: qui bene semp opent. Jam ve-
ro sic uniri christo: ut nec lo-
co: nec tpe: nec villo nego-
tio ab ipsius charitate sepa-
reris: sic in qua deo iungi:
et in seculo versari: qd sit
difficile: paucis explicari
non potest. In diuinis enim
(ut cetera praeteriam) qd sepe
deo orando metes turpissime
contaminantur. Nam quid est
inutilium ineptorumq; verborum:
quod non illic accipet: dam-
nabilisq; frequentia replicet.
In aduersis vero casibus: qd
familiare est secularibus in
impatientiam prolabi: omnia
molestissime ferre: et ad hu-
manum potius qd diuinum auxili-
um suolare. **D**iuerso quim afflu-
unt prospera: qd facile in superbi-
am effertur: aut si superbi non
sunt qd licentiose lasciuunt: et
quicquid eis in mentem vene-
rit exequuntur. **P**ostremo qd
multa sunt negotia: que vix
sine peccato tractantur: quis
facile dixerit: Non erit di-
cendi finis: si per miserissima
secularium vitium discurrere vo-
luerim: et singula in transitu
contemplari. **N**emo autem exis-
timet: quim seculares dico:
omnis qui versantur in saeculo
me apprehendere velle. **S**ecula-
ris est enim qui diuinis tra-
hia preferit. Nam qui diuina
transitorius proponit: reli-
giosus est animo: quamuis

seculari contigatur amictu. **I**n
vero qui in cenobio versariis
quanta habes adiumenta: ut
ab omni possis noxio cogitatu
q; aptissime otine. **M**axima
diei noctisq; portio in diuinis
consumit: officijs: inter eodem
dum quoq; sacre tibi lectiones
Reliquo vero tempore si no ho-
nesto cuilibet inuigiles studio
non es monachus: nec salu-
tem propriam curare videris.
Ut autem a supflua verborum
professione temperes: religiosum
tibi silentium indicat: quod qd lau-
dabile sit qd salubre: quisquis
deum diligit et propriam gaudet
exaltare mentem felicitur experi-
tur. **D**enique quod ad opera pertinet
nihil facis: nisi quod a super-
iore tibi vel permittit: vel impe-
rat. **N**ihil inquam geris aliud:
si cenobitice viuas. **P**rouide te
nobilitate libertate: nihil glori-
osius: quam quisquis asscatus
est (ut beatus ait hieronimus)
peccare vix potest. **S**ic igitur
sa tim que dei sunt cogitans: lo-
quens: et operans: unum cum
christo efficiaris: eius beata in-
muni amicitia federaris. **Q**uod
vinculum a deo tenare est: atq; in-
dissolubile: ut ab illo nec longi-
te: nec tempus: nec ulla possit
negotij varietas separare. **I**nter
quicquid in monasterio patens:
si cum gratia compares: quam ad
monasticam noluit vocare.

quietem: narratione penitus e
indignu. **D**icit apostolus paulus
Non sunt condigne passionis hu
ius temporis ad futura gloria
que reuelabit in nobis. **Au**
deo dicere: non sunt condigne
huius vite passionis ad monasti
cam quietem: qua seruis suis
fideliter successantibus concedit
Dns: qui quanto pluribus tri
bulationibus vexant: crebriori
busque tentationibus agitantur:
tanto quiescit dulcius: et ma
iorem concipiunt spem sempiter
ne beatitudinis aliquando conse
quende

Sed ut dixi: non pote
hec aliter adipisci: nisi
auxilium tuam spiritu
violenter subinas: eamque
velit nolit seruire compellas
Regnum celorum (ut ait christus)
vini patitur: et violenti diri
piunt illud. Quena pacto h
est intelligenda sententia in
quis? Audi gregorium. Per
regnum celorum inquit: superum
solum signatur: atque peccato
res quolibet fauore polluti
ad penitentiam redeunt: et
semetipsos corrigunt: quasi
in locum alienum intrant et vi

olenter regnum celorum rapiunt
Donec igitur tibi ante oculos
horem quemquam in seculo diu
versatum et carnalibus vo
luptatibus penitus immersum
Languit hunc ineffabili diu
ne misericordie munere pen
nitenti recordatio peccatorum: terre
tur atque compungitur: ad
diuinam benignitatem con
uolat: preteritorum penitet:
in posterum cautior esse deser
nit. Nulli dubium est: quin
integra voluntate hec ipsa
deliberans: optatam suorum
peccatorum veniam consequatur:
sed neque sine violentia qua
dam huc usque peruenit. **V**e
rum si post hanc delibero
nem prolixiori tpe viuat per
petua cautione opus est ei
Donec enim viuimus: aduer
sus spiritum rebellat caro. Ergo
nisi continue pugnet: nisi vis
continua nature sue firmiter
nisi multa sollicitudine sensus
suos custodiat: namque celorum
regnum diripiet: nec de tanti
boni poterit locupletissima
possione gloriari. **Q**uia
enim magne sit virtutis a pes
tiferam male viuendi consue
tudine recedere: et ad salu
tarem diuinorum mandatorum
observationem animum appli
care: quibus inquam primus
ille conatus virilis sit: et
laude plurima dignus: nul
to tamen minus est in eo

strenuitatis magnanimitateq; for-
m. titudinis: q̄ ceteris luctaminu-
bus: que sic conuiso reseruat:
In p̄ma namq; cōuersione pre-
ueniens dei gratia animū pre-
paret: etia tormenta reprobis
parata ad memoriā reuocat:
offensi dei dolorem in gr̄it
animo: uitiorū ostendit tur-
pitudinē: deniq; uniuersa
ministrat: que ad fugiendū
peccatū: amplexandamq;
v. uirtutem adiuuulari posse
vident: **I**t vero ubi melioris
uite studia temptare ceperis
: atq; in diuina lege quondi-
anis te ip̄m laboribus exercere:
mox hostes insurgūt:
exardescat sensualis appetit⁹
: que non potest non molestis-
sime ferre a delectabili se cō-
suetudine retrahi: et ad ope-
ra inuisitata compelli. **L**uc
ergo: tūc primū sentim⁹ qd
sit continuam nature sue uis
facere: propriosq; sensus per-
uigili diligentia custodire.
Dic enim domin⁹ bene op̄an-
di uirtutem seruis suis largit⁹
: ut eos accepte gratie coopari
atq; colaborare necesse sit.
Quibus etiam tam moleste
nō nūq; temptationes eueni-
unt: tantis tribulationib⁹
appetuntur: ut parū absit
quin se existiment proorsus
a diuina bonitate deservit⁹
: atq; cum psalmo chapho la-
chrymabiliter domino dice

compellant: **I**ustificaciones tu-
as custodiam: non me dere-
linquas usqueq; **E**t illud
Adiutor meus esto dñe ne de-
relinquas me: ne despicias
me deus salutaris meus.
Non est igitur admodū
grande laboriosumq; certamine
: uale dicere seculo: et renobi-
tiam expetere uitam: s; in
renobio uiriliter agere: et
ad mortem usq; in diuinitis
p̄seuerare mādatis: hoc de-
mū strenuissime prechari est
: hoc aduersarios uolentia
appellere manu: uictriceq;
planta adiutore deo calcare.
Itaq; nō est diffidēti tibi:
si in renobio positus turbari-
te sentias. **P**acem expetebas
: querebas tranquillitatem
animi quiete frui uolebas:
nichil mirū hec em̄ contigis-
sim⁹ omnes: s; memor esto
orationis dominice: qua
patrem precatus est: cui hor-
tum pro nobis amissis uis
ingrederetur. **V**olebat quidē
passionis calliditatem a se transfer-
ri: sic tamē ut suā nolet: s;
paternā potius fieri uolun-
tatem. **C**rede crede mentiri nō
potuisse christū: eterna ueri-
tas est que nemine fallere no-
uit. **A**diebus inquit iohannis
baptiste regnū celozū hui⁹ pa-
titur: et uolenti rapuit illud.
Audito hieronymū sermone
hui⁹ interpretem. **D**i autem

primus iohānes baptista: peni-
tentiam inquit ipse nūtiavit
dicens **P**enitentia agite: appro-
pinquabit enim regnum celorum:
ducenter a diebus illius reg-
ni celorum vum patit: violenti
rapiūt illud **G**randis est enim
violentia in terra nos esse ge-
neratos: et celorum sedem querere
possidere per virtutem: que non
tenemus per naturam **P**redictavit
iohānes baptista penitentiam
non aliter profecto quā diuino
spiritu percipiente: confirmavit
eūdem sermone christus: ne
quis alia via celeste regnum ob-
tinere posse putaret **E**st autem
penitenti dolor voluntarius
pro peccatis assumptus: cui emen-
dande vite placandisq; dei sta-
bilissima voluntate **A**nimis autem
deliat: qui parū aliquid laboris
pro redimendis peccatis prece-
ritis sufficere credit **V**erō
nulla dies agit: qua non aliqd
cogitemus loquamur vel opemur:
quod a virtute dissentat: pro-
inde necesse est unūqueq; di-
uini spiritus audire consilium:
per salomonē in hec verba nos
admonentis **Q**uicquid potest
manus tua: instanter opare
Quā enim toto corde tota me-
te: tota anima: totaq; virtute
diligendus sit deus: probatio
vero dilectionis (ut **G**regori-
us) exhibitio sit opus: nos to-
tos deo offerre debemus: et
quicquid possumus efficere

45
boni: indefinētib; studiis opari
Considerem igitur in amplectē-
dis virtutibus quā viriles nos iue-
niri necesse sit: ne quolib; vitio
mentis nostre candor obscurer:
sordidenturq; virtutes **I**n terra
namq; generati sumus: ut ait he-
ronimus: et celestem querimus
sedem **Q**uis ambigit quin terrena
sit caro: et solis carnalibus oblec-
tetur **N**on igitur carnalis natu-
ra: que celestia sūt appetere no-
uit: verū celestis animus diui-
na gratia pręditus: instructus
et adiutus. celos querit: patriam
desiderat: in exilio genuit **M**i-
litat igitur gratia cū corrupta
natura **I**d autem sine labore:
et quidem gravissimo nemini
licet experiri **S**i quidem multa
fortitudine conemur oportet: ut
proprio deo: possideam **A**liqui
per virtutem: quod nequaquā pos-
sumus per naturam **I**d proficien-
tibus nobis: et diuine manus
adiutoria sentientibus: agende
sūt perpetue gratie: ne forte
ob nostram in gratitudinem
relinquente nos dno: paulatim
repescentes in vitia relabamur
Quid enim si viriles sumus:
si fortiter agimus: si multa
virtute pugnamus nonne diuinū
munus est: et celestis fauor:
non autem nostra fortitudo:
quicquid a nobis preter solā
fragilitatem: peccandi prom-
tatem: atq; facultatem habe-
mus nichil **C**eterū ut luci

dominus agnoscamus quantas nostro
redemptori debeamus gratias
; patrem hylarium memoratam
de rapiendo uolenter celo sen-
tentiam delectabiliter exponen-
tem attentius audiamus. Dominus
inquit apostolos ire ad oues
perditas israel iusserat : sed omnis
hec predicatio profectum publica-
nis et peccatoribus afferebat :
itaque uim celorum regnum patitur
; et uolenti dicitur illud quia
gloria israel a patribus credita :
a prophetis nuntiata a christo oblata
; ab apostolis predicata : fide gentium
occupat et rapitur. Hec hylarius
O admirandam : uicque peccato-
re tenendam recolendamque sen-
tentiam. At enim si uite nostre
tempus uniuersum in consideran-
da diuine prouidentie altissi-
ma dispensatione teramus :
illa in qua dispensatione : qua
gloriam iudeis oblata in gentibus
in ingratitudine repulsum :
gentibus dignatissime commu-
nitauit : eorumque mentibus
ad suscipiendam catholicam
fidem benignissime parauit :
profecto si multa uiuam anno-
rum milia : nunquam profundissima
penerare ualebimus tam inme-
se abyssum pietatis abyssum.
Gloria inquit israel gentium fide
occupatur et rapitur. Qua
nam obsecro fide : tepida ne et
pene in formi qualis est hodie
nostra : profecto minime Tes-
tatur hoc innumerabilem mar-

tyrum inuictissima fortitudo :
eorum quoque qui persecutorum gla-
dios non exeperit : spontanea
sibi martyria multasque :
multisque modis indixere. Res-
pondere queso michi fratres :
qui quam benedictione regule
secundum uestram professionem
obseruatores esse merito debe-
retis : carne tamen aduersari-
te regula uolare non desistitis
; respicitis ieiunia : silentia
spernitis : respondere inquit
est ne hoc : arduum uolenter
rapere telum. Nescio equidem
quid uobiscum tractetis : aut quo
tandem uos perueniuros arbi-
tremini. Verum aut falsa est
nostri redemptoris sententia
; qua solis uolentis telum pate-
fatur : aut si uera est : nichil
dubitandum quin eo inuicere
gradiamini : quo sempiternum
itum ad ignes. Itane uobis in hoc
christiane militie campo pugnan-
tandum torpendumque uidetur.
Inuitat nos pater benedictus
in illa sua diuina prefatione :
non ad lentescendum : sed ad ar-
rendum : id est ardentissime pro-
ficiendum. Psalmographi uero
uobis utitur : omnes eterne sa-
lutis cupidos hunc in modum in-
uitantis. Venite filii audite
me : timorem domini docebo uos.
Quid cause est : ut domini pre-
cipue timorem docere nos uelit.
Et tempore ut ad illa enarrabilia
gaudia : summa cum festinatione

properem? **D**ic enim christus nos
amonec dicens. **A**mbulate dñ
lucem habetis: pater vero bene
dictus pro ambulate: currite
posuit. apostolice concordans
sententia: qui ad hebreos scribens
festinem inquit ingredi in
illam requie. **C**urrām ergo ut
pater benedictus monet: dñ
lucem vite habemus: ne tene
bre mortis nos comprehendant
Currere ut diximus: ardentem
proficere est: non autem cur
rere nouit hec pigrissima caro
: nisi grandi feruentis animi
uolentia curritare cogatur
Vim igit sibi facit: qui currit
atq; festinat. **Q**ui vero sine of
fione currit: et currendo per
seuerat: haud dubium quin
perueniat. **N**am chrysostomus
ait. **R**egnum dei per fidem christi
rapiunt omnes: qui cum festinati
one veniunt unde in euangelio
dicitur. **A** diebus autem iohā
nis usq; nunc regnum celorum uim
patitur. **H**os autem impellit
christus: et festinos facit ad
fidem suā. **D**ed dicit aliquis?
Nonne abraham isaac et ia
cob: cetera iustorum turba:
benedictū christi precessit ad
uentū: celorum regniq; mo
lenter rapuisse credenda est?
Nihil certius: q̄ iustos omnes
nultam nature sue scasse mo
lentiam: s; ideo celorum regnum
non dñ reditum ac pate factū

erat. **N**ūc autem: id est tempore
legis gratie: credentibus ac se
rio properantibus ineffabili
passionis christi merito patet
Proinde festinet qui uolet hō
enim est eterna beatitudo cū
desid. et corpore querenda
Alacriter christi sūt sequenda
uestigia. **D**ed et ipse data ma
nu cursum nostrum uiuare
desiderat: et delectat a nob
audire: trahere me post te: cur
rem in odorem uigilantium
tuorum hec beda

Sed quisquis ille est qui
diuine gratie munere
ribus fideliter utens:
exteriorem hominem interiori
cōtinua uolentia feruere cō
pellit: quid assequit bonū:
quid obtinet utilitatis: que
refert fructū? **T**empe ut sat
tus sit. **N**ichil enim pulchrius
nichil pretiosius: nichil in pre
senti uita sublimius desiderari
potest. **P**ropterea psalmo
graphus dominū toto precaba
tur affectu dicens fiat cor meū
imaculatū in iustificationib;
tuis. **D**e uero gloriosa uirgo
exalta: que uirginitate suam
christo integerrima uoluntate
consecrarat: etiam corpus

suam a nuptiali concupiscentia
immaculatam seruari precaba-
tur: ut esset tam mente quam
corpore sancta. **P**lus in hac
vita nemo sequi potest: quoniam
uis alius alio longe sit sanctior.
Leterum sanctitatis excellentiam
non sola prestat proficiendi
diligentia: sed etiam peculiaris
gratia ab ipsa summi dei boni-
tate concessa. **Q**uoniam enim sin-
gulis beatorum spirituum ordinibus
secundum certas meritorum diffe-
rentias, certi iunguntur homines:
non est tamen nostre facultatis:
etiam si totis viribus diuine
gratie cooperemur: ad eum quem
optauerimus ordinem prouehi:
sed ad illum quisque perducitur:
quem ipsius meritis diuina pro-
uidencia congruere perspiciat:
atque cognoscat. **E**st igitur alius
alio sanctior: ut diximus: sed
veram salutem nemo consequitur
nisi sanctus. **S**anctus inquam
tam mente quam corpore: nam utraq;
sanctitudo ita sibi coheret:
ut altera ab altera sine sepa-
ratione non possit. **C**orporis enim
sanctitas tota ab animi sanc-
titudine pendet. **I**deoque sancti-
ficatio cordis semper iungenda
est: ut sicut vnusquisque
quemadmodum apostolus ait: vas
suum: id est hoc mortale corpus
possidere in sanctificatione
et honore licet enim nobis
apostolicam sententiam ab ip-
suis iniuria inoffensoque deo

hunc intellectum congruenter appli-
care. **N**on autem potest (ut iam
crebro diximus) membris suis
quisquam: sine grandi mole-
stia semper imperare. **V**iolentia
tamen hec cordis corporisque tur-
bidia: si ad finem usque vite mu-
nime negligat: hoc homini
prestat: ut in conspectu diuine
maiestatis: nec in morte
nec in illo terribili iudicio (quod
sine dubio credimus esse futu-
rum) confundi quoquo modo
possit: ideoque qui orasset prope-
ta: ut in iustificationibus diuini
cor eius immaculatum fieret: mani-
festum finem ad quem tendebat aper-
tuit dicens. **E**t non confundar
Considerans ergo dynatus quod
grande bonum consequatur: is qui
nature sue continuam facere molan-
tiam non desistit: sensusque suos
tamen omni sollicitudine obseruat
atque custodit: quartam adiectam
monachi definitionem in hunc
modum

Monachus est sanctificatus
corpus: expurgatum ob-
illuminata mens. **H**ec est
omnis sanctimoniam: pro qua nobis
perpetuis precibus: omni studio

laborandum est. Illuminata namque
mens ab omni prava cogitatione
purgata est: quandoquidem noxam
cogitatus: tenebre sunt: quas illu-
stratus animus omnino non patitur.
Etiam illuminatio mentis tri-
plicita est: illustrat enim memoria
optimarum sententiarum: saluta-
risque doctrine fidelis conservatio
intellectus diuine legis assidua
meditatione: voluntas dei proxi-
morum sincerissima charitate. Et
quoduis illuminatio ad solum intel-
lectum pertinet: uideat: nisi in men-
te triplex hic fulgor accesserit: non
poterit anima tota illuminata
conservari. Mens igitur illuminata
peruersis cogitationibus assentiri
non debet. Preterea expurgatum os: et
ceteris certis silere temporibus:
et accommodatos quibus negotiis
atque personis nouit preferre sermo-
nes. Corpus uero dum illumina-
te mentis parat impio: in sanc-
tis opibus exercet: atque hoc pacto
sanctificatum efficitur. Tale est
igitur quod dixit Chymachus: at
si alijs uerbis ita lucet: esset. **M**o-
nachus est qui coram deo: cogitatione
sermone: et opere sanctus uice-
niter. Sed dicit forsitan aliquis
descriptio haec a christiano in-
diuini preceptis fideliter ambu-
lante monacho nullo pacto dis-
tinguitur. Opus est enim credere
opere: atque sermone sanctus sit:
qui deo gratus sit futurus. **N**unc
ergo status tui conditione: o
monache considerato. **C**ongratulor

47
quibus optimis praeditus moribus
quod ea cogitat: que sunt uxoris:
non solum non reprehendit: sed etiam
peccaret: si ea cogitare nolle. **Q**uod
ad uxorem pertinet: et sine quibus
salus eius intemerata consistere
nequit: et res domestica. **Q**uod
salua conseruari non potest. **D**icitur
et quisquis in saeculo conuersatus
necesse est ea cogitet: que ad
uictum uestitus parandum perti-
nent: si mediocrius est eius
conditio. Sin autem diues est de-
seruus atque familia gubernanda
solicitatus sit oportet: tali inquam
solicitudine: que diuini non
extinguit amore. **I**n uero qui
ab omni cura liber est: et ma-
iori quam credas obnoxius culpe.
Nam quibus tibi mortali peccato
carere uideris: mentis tue in-
impedis illuminatione: et in
eo uersaris discrimine: ut nisi
tibi mature prospicias ipsam
sis amissurus charitatem: sine
qua nulli salus nec fuit nec erit
unquam. **D**einde secularis: et si
crebrius otiosa uerba loquat:
longe tamen fragilius apud deum
huius uiti uenia obtinet: quam mo-
nachus: qui et silentii lege constri-
gitur: et multo pauciores loque-
di uenit occasiones: nisi eas
exquirat et ambiat ipse. **P**ost-
remo secularis idoneam sanc-
tificandi corporis facultatem
non habet: ut monachus: qui
diuinis semper tam die quam nocte
officijs interest: et quicquid illi

a superiore precipit^r: dū in exple
da laborat obedientia: totum
ad corporis sanctificationē pu
nere minime dubitat^r

Ut autem nūq̄ sumus iūe
mores: quāta nos deceat
pollere sanctimonia: ipsa tem
plozū dedicatio preclare nos ad
mouet: si tū vigilē adhibere
nouerim? intellectū. Ostendit
hoc beatissimus bernardus
luculenter copioseq; nimis in
his concionibus: quas in clare
uallensis templi dedicatione
ad fratres suos habuisse legi
tur: quarū p̄ma sic incipit
Festiuitas hodierna fratres:
tanto nobis debet ēē deuotior
quāto familiarior est. Nam
ceteras quidem sanctorū solē
nitates: cū ecclesis alijs habe
mus diuines. Hec uero sic no
bis est p̄pria: ut necesse sit
uel a nobis eam: uel a nemine
celebrari. Nostra est: q̄
de ecclesia nostra: magis au
tem nostrā: quia de nobis
ipsis. Miramini forsitan et

erubescatis celebrāe festa de uobis
: s; nolite fieri sicut equus et
mulus quibus non est intellē
tus. Ignoscat michi gloriosus
bernardus. Non arbitror esse
quēq; qui de se celebrāe ipso
festum merito celebrandū existi
met: etiam si plurima sanctitate
splendescat. Intelligimus om̄s
sanctos oportere nos esse: nec
alia posse ratione saluari. Non
enim inuidus quispiam glorio
sissima illam celestis regni p̄mi
tū ingredi ciuitatē laborat
igitur libenter quisquis deo pla
cere desiderat: ut sanctus sit:
s; nō facile quēq; inuenias: qui
se sanctū arbitret: nam uirtus
humilitatis id prohibet: nec
ulla ratione p̄mittit. Et ip̄s
ausus sit domino deo dicere
p̄pheto: custodi aīam meā
qm̄ sanctus suz: paucissimis
tū id conuenire certissimū est:
et ut ego quidem arbitror illis
dūtaxat: qui diuina reue
lacione se deo gr̄atos esse cog
noscat. Quā igitur modo
equozū mulozūue similes ee
vident: uidebim: om̄q; ca
rentes intellectu: si de nobis
ipsis festo celebrāe formide
mus. Dicebat tamē bernar
dus quid diceret: neq; eū
imp̄meditatus hec uerba
protulit: nec hactenus a
catholicis nō solum eruditis
: s; etiam studiosis nemine
reprehendente legitur. Et

ego qui ceteris sum iustior: et minus intelligo: quero quomodo fieri possit: ut non erubescat christianus dum vivit: de se festinam celebrare solentiam. Dicit forsitan aliquis. Nouerat vir beatus monachos omnes: quibus presidebat sanctos esse: et ad summe patrie gratia pueniunt. Non hoc michi. sed nouerat sane. Si nos hec uerba non edificant a nobis frustra legunt. Videamus ergo tur dicat non erubescendum. Dequit enim. Quid enim lapides ista potuerunt sanctitatis habere: ut eorum sollempnia celebrarem? Habent utique sanctitatem: sed propter corpora uestire. An uero corpora uestire sancta esse quis dubitet: que templum spiritus sancti sunt: ut sciat unusquisque uas suum possidere in sanctificatione. Non potest negari electorum corpora sancti spiritus esse templa quoniam ipso dicta: et nemine uoluit catholico in latere. Hoc est quod dicitur dymachus monachum esse sanctificatum corpus. Huic profecto colligere licet quod rari sunt monachi: quoniam tantam uidemus multitudinem: qui corporis corporis propriam sanctificationem parum admodum curare uident. De quomodo

parto sancta sunt corpora: ipse nobis bernardus exponit. Dequit enim. Itaque sancte sunt anime propter corpora in habitante spiritum dei in nobis. Sancta sunt corpora propter animas: sancta etiam propter corpora. Dominus igitur sanctitas quemadmodum et omnis sapientia ad domino deo est: nec sine diuina presentia spiritus sanctus esse potest quisquam. Huius autem presentie indubitata sunt argumenta diuini uerbi attentus auditus: sine manus auditio: recte conuicti. Dolor de peccatis: et super omnia dei proximorumque mundus ac feruidus amor. Hinc in modum sanctificatur anime: id est purgatur pariter et illuminantur. Quam imperio dum subiecta sunt corpora: haud dubium quin et ipsa in omni puritate conseruentur. Quisquis igitur talis est: ut ipse et anima et corpus sanctum sit: si primum probate regule sese subiecerit: uerum est monachus: quippe qui et illuminata mentem diuino munere nactus sit et sanctificatum corpus ipso uiuante possideat. Oris

Speculi.

autē expurgationē: ad corpo-
ris sanctificationē pertinere:
Dubitari nō posse lingua nā-
qz est corporeū membrū: q̄
dum nūc supflua: nūc illigata
verba: animo nō satis arā-
spiciente frenūqz tenere pro-
mittat: imūda tēset. Quāob-
rem loquacū garrulūqz corpo-
rā: quāuis alioquī casta sint:
nō tamē vsquequaqz sūt sanc-
tificata: quādoquidē necessaria
volubilis lingue sanctificatio
deest. Si vero et illa domes:
possidet: felicitissima tam anime
q̄ corporis sanctitudo. Non
enim illuminata mens vas su-
ū possidere: .i. propriū corpues
adutore deo in omni possidere
sanctificatione et honore. Ad
autem ad templi lapides et
saxa pertinet: certū est ea nich-
il habere sanctimonie: quā-
quicqz felicitatis illis accidere
possit: non enim sunt capa-
cia beatitudinis: utpote que
tam sensu q̄ ratione carere
noscuntur. **Persistit in vesti-
ganda memorata questio-
ne ostenditqz miserā illā
qua sine vehalib9 pecca-
tis p̄sens agi vita non p̄t
nequaqz obsistere quominus
studiosus monachus illu-
minare mentis expurgati-
onis et sanctificati corpo-
ris munera consequatur**

Monachor.

Caput. xxx.

Sancta sūt igit templā p̄-
propter homines sanctos:
diuinas laudes in eis cor-
de puro impollutaqz lingua
modulantes. Non potest ratio-
nalis animus rationis admittē-
iudiciū non metuere uehēn-
ter: dum sententię hui9 certis-
simā veritatem claro specula-
tur aspectu. Lapidēs enim sanc-
ti quēadmodū felices esse nō
possūt: ita nec valent sanctifi-
care quēqz. Non enim quāvis
nobis accidit sanctitudinis:
propter consecratam deo domū
: quin potius apud deū rephē-
sibiles inuenimur: locūqz sanc-
tum fedare videm: si tētris
peccatorū polluti sordibus in
eo consistere non veremur. Pre-
terea quas tantū laudēs
inquinatis mētibus: ingra-
te deo sūt: dicente scriptu-
rā. Non est speciosa laus in ore
peccatoris. Et quidem omni
tempore bonus est psalm9:
semperqz laudandus dñs: s; ca-
pietate atz deuotione: ut deo
nostro sit tota uita decoratā
laudatio: quod a peccatorū
prestari non potest. D; dicit
aliquis. Quis igitur uita de-
decoratā dñm laudat: quādo-
quidē peccatores sum9 om̄ib9.
Et enim per salomonē spūs
non peccet. Profecto aut hoc

: aut illo modo peccam? omnis :
 quod ap[osto]lus quoq[ue] iacobus pro-
 fessus est dicens In multis
 offendimus omnis **D**z electi
 in peccatis nullo pacto p[er]sistunt
 In sacris autem litteris pecca-
 tores appellantur : qui cum ma-
 nifeste noxunt : diuinis se no[n]
 obedire mandatis p[er]seuerant
 in : et ad opportuna peniten-
 tie medicamina no[n] recurrunt
Talis autem sanctitudo : que
 nuq[ua]m aliquo veniali peccato ma-
 culetur : De conuini lege (ut
 theologo loqui solent) uicioru[m]
 bus non contingit **D**z quibus
 caro spiritu repugnans :
 semp[er] aliquid extorqueat :
 quod uirtuti non satis sit am-
 cum no[n] tamen effiat quo minus
 electoru[m] et sancte sint anime
 : corpora casta **A**d huc . n .
 ut bernardus ait : corruptibi-
 li tenebat[ur] in carne : et in
 corpore peccati : quo et graue
 adulterij anime admiserat
 illius anima : qui dicebat
Lustodi animam meam qm[ia] sanctu[m]
 sum **H**actenus bernardus
Hoc pacto profecto quod pau-
 cassim secrete promittant :
 nemo tamen sue salutis ama-
 toru[m] diuina tractat mysteria :
 : aut de sacerdotis manu su-
 mut : qui no[n] se sanctum esse
 speret **R**uauis enim multo
 eu[m] sibi peccatoru[m] sit iocans

deliberat tamen peccare nolle :
 et in uirtutibus quoad pote-
 rit proficere : atq[ue] p[er]seuerare
 p[er]seuerare **L**eterum ut ego
 arbitror : uno uero ut ipa ueritas
 habet : mirabiles erant in ber-
 nardino renobio uiri : quos
 bernardus ipse nouerat quod op-
 tume nouerat : propter quod
 securus adiunxit **M**irabilis
 plane deus in sanctis suis
 no[n] modo celestibus : s[ed] etiam
 terrenis **U**trobique sanctos habet
 : et in utrisq[ue] mirabilis est : illos
 quidem beatificans : illos istos
 sanctificans **H**ec ille **D**icit igitur
 sanctitudo cu[m] misera doloru[m]
 atq[ue] laboru[m] : imo uero necessa-
 rio miseri sunt sancti terreni :
 et plerumq[ue] tanto miseriores
 quanto sanctiores **D**icit etiam
 cum miseria p[er]tinet : s[ed] no[n] mor-
 talis **Q**uia enim metuit : ue-
 ritat[em] resistat : quisquis se
 profitetur no[n] habere peccatu[m]
 : ad miseria[m] pertinere certissi-
 mu[m] est presentem sine pecca-
 to no[n] posse transigi uitam **N**e-
 cessaria est igitur nobis est
 (ut ea possidam[us] sanctitate :
 que diuinis aspectibus esse
 possit accepta) illuminata
 mens : sanctificatu[m] corpus :
 et os purgatum expurgatu[m]
Triplex hac sacramenta de
 qua superiore titulo dictu[m]
 est . a dno postulasse pro-
 pheta qui dicebat . **bonita**

Ac

Speculi.

te et disciplinā et scientiā
Dote me, que licet a plerisque
nostri seculi monachis ha-
berī p̄fate non possunt: nō
tū a precibus esse desisten-
dū. quin potius orandū
constantissime ut ea no-
bis Dñs pro sua benigni-
tate largiatur.

Caput. xxxi.

Hanc sanctimonie summa
tionem sibi dari precaba-
tur propheta: qui dñs
dñm hūc in modū oraret. Ho-
nitate et disciplinā et scie-
tiam dote me. Scientia ad
intellectus ptinet illustratio-
nem: ut iam dixim. Verū
propheta non humanē:
sz diuinam sibi dari petit
scientiam: id est sincerū
diuine legis intellectum.
Ded qua nihil ille prodest
nisi intelligentiam sancta
subsequatur opera: rogat
ut scientie bonitas adiciat.
Bonitas est autem charitatis
fructus est. Intellegitur ve-
ro bonitas mansuetudo: ac
benignitas quedam: per
quā omnia dura et aspera
patientissime tolleantur. Is
autem fructus sine charita-
te obtineri non potest. At
vero qui charitatem habet
non illi deest intentio recta:
quā gloria una nana cor-
rumpere nequit. **R** si ge-

Monachor.

neraliter accipiat bonitas:
omne complectit virtutem.
Ded qua nonnulli sūt: et illud
tres scientia: charitate flagran-
tes: peccant tamē plerūq: ut
multiloquentia: ut immoderato
risu: ut alio quolibz incompo-
to motu: venabili tamē leni-
qz peccato: orat ut sanctus
vna cu scientia et bonitate em-
pulcherimā sibi largiri discipli-
nā. Est autem disciplina sup-
natie cuiusqz rei minusve de-
core preasio: siue resecatio:
accuratqz compositio morū:
per quā fit ut corpus omne san-
tificetur: et contineatur lingua
ne quid preter honestū reli-
giosum salutare necessarium
loquat. Quisquis igitur
in cenobio degens: hec
tria consequit: que rarissime
cuiqz attingere certissimū est:
veram possidet sanctimoniam:
et si sic p̄seuerat: haud dubiū
quin in celesti regno inter
perfectos monchos collocetur.
Rius tamen difficillimū sit
tam gloriosam obtinere
perfectionē: non ob id ullo
modo desistendū est: quo-
minus diuinā bonitatem
quotidianis pulsemus precib:
ut nō hec nobis pro sua be-
nificētia beneficentia glorie
ter elargiri dignetur. **R**iquidē
aliquā bonitatis disciplinē:
atqz scientie portionē assequi:

necesse est: ut nō dicam inter
 monachos s; inter christianos sal
 tem numerari possimus. **D**ed de
 cit forsitā aliquis. **D**e disciplina
 et bonitate nulla est hesitatio
 ; ostat autem absq; scientia sal
 utis uari q̄ plurimos. **D**i de
 litterarū scientia loqueris;
 vera profiteris: sin autem de scie
 tia salutis: certum est ea non
 habita saluari nemine. **E**t qm̄
 non ambigit dñs: om̄a claris
 sine videns simplices ac litte
 ram ignaros: sacrarū lectio
 nū solacis recitari non posse
 ; cum tales diuine voluntati
 totos se dedunt: nec aliud ela
 borant nisi ut dño placeant:
 et tū eo tandem feliciter regnēt
 ; consuevit eos diuina libe
 ralitas: ardentissima suatē
 dere charitate: et dulcissimis
 plerūq; uisitacionibus consola
 ri: at; ad om̄e opus bonū prop
 tissimos reddere: usque adeo ut
 nullus litteratus: ac uirtute
 p̄ditis superiores euadant.
In uero sine litteris renobi
 um ingreditur: tepide rōuer
 satur: discrimini maximo
 proximus est: multoq; fuis
 set rectus: si in seculo remā
 sisset. **I**n uero monache: qui
 nichil horum sentis: s; nec ex
 periri concupiscis: quiq; secu
 larem potius q̄ monachalem
 et̄i geris animū amictū: q̄
 te cepit in sania ut. **B**enedic

tione regule solo te sermone sub
 iteres: et operibus r̄ptissime me
 ture. **B**utastie bene manus tuas
 sanctificas: dum pulam proycis
 ; at; reptis: dū pictis chartu
 larū fustulis: uel alea ludis:
 uel eas uenereo polluis attactu
Pulchrene sanctificant pedes
 tu: dum per campos uel urbes
 sine causa uagaris: **Q**uūq;
 uenatū proficisceris: et post
 currendi clamandiq; laborem
 lassus fatigatusq; reuerteris:
 none predaris excretus: pul
 cherimusq; studis tua mēbra
 sanctificasti. **C**erte prestanti
 nichil est monacho uenatore
Dic te benedictina regula docuit
 : sic monachorū patres. **A**ntho
 nius: **H**ylarian: **B**asomius:
 et ceteri precepit. **S**cripta s̄t
 hec p̄cepta capitulo. **N**on dica
 tis. **Q**uū uero ridicula uba
 uana: otiosa: et nonūq; tur
 pia: spurca et obreua loque
 ris: dū altissimi dei gloriosis
 simū nomē pro re qualibet le
 uissima in uanū assumis:
 dum mulierculam libidinoso
 oscularis affectu: nūquid os
 tuū diligenter expurgas?
Dū uero cū ea conūbis: h̄
 absoluta est totius corporis
 sanctificatio. **C**hristi namq;
 membra tollens: mēbra facis
 meretricis. **D**os autem patres
 abbates: quibus peccare
 at; familiarissimū est nul

Speculi.

titudine alere animu: studiosq;
venari: nunquid hanc exercendi
corporis rationem in eo legistis
capite: ubi pater ostendit dices
benedictus qualis debeat esse
abbas? Cane alitis: et nullam
hospitiu curam habetis. At bene-
dictus hospitalitate secari vos
voluit non venatione. Deniq;
tu monache: qui vel litteris
sacris: vel iure pontificio stu-
des: quid crebrius usu venit:
et postea qd studueris: in pora-
tu quolibz (ut hodie loquimur)
quiescis: et plura tibi bene-
ficia si potest potes accumulas
dic obsecro: tu tandem tue
littere pro profuit? Conducunt
fateor littere tue menti illumi-
nande: s; si illuminata se-
cutus es mentem: quo nam
modo fit: ut ariditatem non vi-
deas tuam? Nempe licentiatu
es: licet tibi et habere ppiu
: et regularibus non obedire
preceptis. Deniq; omnia tibi
licent: s; non omnia expe-
diunt. Diquidem deteriores
sumus omnes licentia. Veru
est quod dicit: o pater climare
Est profecto verus monachus
sanctificatu corpus: expur-
gatu os: illuminata mens:
s; non intelligit: nisi qui vel
hec consecutus est: vel in illis
obtinendis tota vitute laborat.
**Est eade sanctitate catho-
lica matre ecclesia tam in orō**

Monachor.
nubz quas collectas appellat
qua in hūmīs a dno stu-
diosissime flagitare.

Capitulum xxxiiij.

Har tripla sanctificatio
nobis opus esse: ipi
profitemur in illa gñala
confessione: qua et prima di-
ei hora: et in operis diuini co-
plemento: domino confitemur
fatemur enim nos cogitatione:
operere et locutione peccasse.
Nam omissio tu quato loco
meminimus ad hec tria: que
dicta sunt pertinet. Contingit
enim crebrius: ut sancta ac sa-
lubria lutaria que merito debe-
gitare et mente tractare debe-
remus: aut torpentes: superua-
cua cogitantes omittamus.
Accidit etiam ut verba saluta-
fera pro tpe et oratione omis-
sione proferenda: inepte neg-
ligimus. Euenit postremo: opa
bona que comode et oportu-
ne facere possemus: pauca
illa que gerimus sufficere put-
tantes: ad meritoru augmen-
tum adytere non curemus: ut
si eo puenire cupimus: ut
varius cogitando peccemus:
necessaria nobis est illumi-
nata mens. Vola namq; diuine
græ lux: erroru tenebras
nobis ostendit: ut eas men-
tes per lucidas iusticie semi-
tas ostendit gradiam. Pre-
terea si loquendo cauti volu-

mus esse; et in verbo non of-
fendere; silentio nobis opus
est. **F**lam in eo disamus quid po-
ssumus; quoniam et quo pacto loqui
debemus; et hec oris purgatio;
quam bonus monachus multo
sibi labore conquiret. **P**ostremo
si nichil operari volumus; nisi
quod diuinis aspectibus gratum
sit et acceptum; non sufficit sola
mentis illuminatio; sed corpus
etiam sanctificandum est. **F**lam
anima per se nichil facere potest
; nisi speculari; meditari; contem-
plari. **I**n ceteris enim corpus ei
necessarium est. **C**orpus autem
dum bene menti obtemperat; et
in mandatis dei studiosius exerce-
tur; sine dubio sanctificatur.
Quamobrem pater benedictus ad
mentis et corporis obtinendam
sanctificationem; eos qui cen-
sura conuersatione exquirunt
paucas hortatur dicens. **P**repa-
randa sunt igitur corda et corpora
sancte preceptorum obedientie mi-
lilitatura. **O**bedientia hec gene-
ralis est. **T**ale est enim quod
dicit; ac si ubi alius in hunc
modum loqueretur. **C**onsecrandum
sunt deo tam corda nostra; quam
corpora ut ipsius mandatis san-
cte regule preceptis alacriter
obedire possimus. **Q**uoniam dicit
labore sanctum euadere nemi-
nem. **Q**uoniam uero preceptorum ob-
dientiam sanctam proficit.

manifeste docet; non aliter corda
corporumque nostra sanctificari pos-
se; nisi diuinis obediendo pre-
ceptis. **H**anc sanctificationem
catholica mater ecclesia a domino
quotidie quam diligentissime petit.
Flam in ea sanctissima oratione;
qua diuinum officium; quod pri-
mo nomine appellamus; pri-
uatis diebus concludimus;
precamur dominum ut diem totum
nobis custodiat; suamque uirtute
saluet; ut ad nullum decline-
mus peccatum; sed semper ad ipsius
facendam iustitiam nostra pro-
cedant eloquia; quod tunc per-
tinet ad oris expurgationem; di-
rigantur cogitationes; quod
ad mentis pertinet illumina-
tionem; postremo et opera uniu-
ersa; quod non solum ad animi;
sed corporis quoque non ambigi-
tur pertinere sanctificationem.
Rursum in ea supplicatione;
qua post prima sanctos nomi-
namus; quorum postero die ce-
lebrandus est natalis; ora-
mus dominum; ut tam corda quam
corpora nostra in lege sua;
et mandatorum suorum operibus
dirigere dignetur. **E**t in ea
oratione; qua diuinum auxi-
lium; per sacratissimas glorio-
sissime christi genetricis precibus
flagitamus; perpetua men-
tis salutem corporis salutem
a patre clarissimi precamur. **M**en-
tis salus in intellectus illumi-

Speculi.

natione; et affectus inflammatione consistit. Corpus vero tunc saluum est; quum spiritui recta iubenti obtemperat. Et quis murmuraret; non tamen animus deo debitum ad consentiendum peccato pertrahere potest. In ipso etiam hymno que in prima quotidie decantantur; omnimodam a domino petimus sanctitatem. Nam primo loco precamur; ne in aliquid aere noxiuim; donec in diuinitus uisam; actibus incedamus. Deinde speciali explicamus singula; primo loco oris peccantes expurgatione; quum precamur; lingua refrenans temperet. Deinde oculorum custodiam; orantes; ut in sum fouendo contegat; ne uanitates hauriat. Preterea perfectam cordis emundationem subiungentes; sunt pura cordis intima. Quod donum si consequimur; illuminatae mentis munere profecto gaudentibus. Postremo ut corpus ipsum sanctificet; hoc est in omni munditia et puritate conseruetur; abstinentie uitam a domino postulamus; optantes ut carnis terat superbiam potius abique paratas. Hec reserret in uolumine grande materia hec; si per singulas orationes discurrere uellem; et ostendere quanta diligentia mentis

Monachorum.

corporisq; sanctimoniam in ecclesia a domino sibi dari precatur. Nec mirum; quandoquidem nichil aliud in hac uita nobis est necessarium; ut eterni regni incomparabili tandem felicitate fruamur. Nam ea sunt quibus corpus sustentari non potest; ad hoc tantum a domino petitus; ne ab hac consequenda sanctimonia rerum temporalium penuria impediamur. Sic enim dominus nobis precepit; primo inquitens. Querite regnum dei et iustitiam eius; et omnia hec omnia subaudi ab eis et potus et uestimentum adueniatur uobis. Quid est iustitia dei querere; nisi expetere sanctitatem. Sanctitas autem mundicia cordis est; cor uero mundum; corpus nulla turpitudineq; deo macula polluitur. *Obtinetur q; difficile cordis mundicia a domino petere quum precamur.*

Capitulum xxxiii.

Dorro cordis munditia; animi puritas sinceritasque mentis (nam tria hec unum sunt) quanta difficultate querat et obtineat; ipse beatitudinum ordo manifeste demonstrat. Nam primo locum paratas obtinet; id est perfecte

liber.

Secundus.

ta proprie abrenuntiatio voluntatis
 talis enim esse debet religiosa pau-
 pertas. Diquidem non habere pro-
 prium; monachum non facit; si-
 tamen in eius corde quoquo mo-
 do proprie regnat amor volun-
 tatis. Deinde locum sibi vendi-
 cat mansuetudo: que in hoc
 maxime consistit: ut labores
 ad consequendam salutem ne-
 cessarios equo animo toleremus.
 Sed dixerit forsitan aliquis hoc
 ipsum ad patientiam pertinere. Sed
 equidem negauerim laborem labo-
 rum dolorumque tolerantiam me-
 rio patientie tribui: verum in
 duris et asperis rebus non mur-
 murare: sed ad deum confugere
 semper: et ab eius imploranda
 misericordia non desistere: ad
 mansuetudinem pertinere certissimum
 est. Tertium locum sortitur luctus
 qui multis ex causis homini
 christiano necessarius est: pre-
 cipue tamen ob id assumi debet
 ut tam preterita quam presentia
 purgent peccata. Nam sine cul-
 parum expurgatione: cordis
 mundicia constare non potest.
 Quarto iusticie commendat
 commemoratur esuries: atque sitis
 id est ardentissimum proficien-
 di desiderium: et ad eam per-
 fectionem: cuius adiutore deo
 capaces esse possumus studiose
 sine puenendi. Iusticia in hoc
 loco generaliter accipienda est:
 ita ut omne intelligatur compler

ti virtutem. Que autem iusticie
 nomen tam late pateat: hec ra-
 tio est. Nam si quis unam aliquam
 virtutem saluti necessariam
 deserit: haud dubium quin deum
 offendat: sibi que noceat ipse
 fieri namque potest: ut proxi-
 mo nichil obesse videat. Vbi
 causa. Qui occulte superbit:
 et deum offendit: et animam pro-
 priam occidit: si mortalis est
 est culpa: sin autem venialis:
 ob offuscatur. Verum si proximum
 recte velimus accipere: debemus
 etiam sanctos in celestibus in-
 cum christo regnantes proximos
 nostros arbitrari. Ipsi namque syn-
 cerissima charitate nos dili-
 gunt: et nos illis. (Si quid sa-
 pinimus) mutuum debemus amo-
 rem. Expectant autem nos de-
 siderio summo: et tristamur
 eos: quum locum quem mereri po-
 teramus: negligenter erran-
 tes amittimus. Nullus igitur
 mortaliter peccat: quum id
 faciat oculissime: nec quem
 eorum cum quibus consuetudine
 habet ledere videatur: quin
 et deum in deum et in seipsum et
 in proximum peccare coniungit.
 Igitur hec quatuor que come-
 morata sunt: paupertas man-
 suetudo: luctus. et esuries.
 sitisque iusticie: ad expurga-
 dos animos nostros: et obtine-
 das virtutes necessaria sunt: quum
 ubi secuti fuerimus: iam ido

Spei.

nei sumus : ut proximis nr̄is
nō solum reddamus debita
s; etiam gratuita apud illos
beneficia collocemus. **T**ercius
locus quātus misericordie des
tinat : **E**t ubi nobis ipsis cū
omni studemus diligentia :
nosq; fratribus nr̄is amabiles
efficere laboramus : iam nichil
est : quod ullo contagio mētes
nr̄as cōmaculare posse videat.
Propterea sexto demū loco
cordis munditia ponit : cui spec
ali quodam privilegio divina
promittit visio : ut intelligam⁹
in illa celesti patria tanto quāt⁹
maiorē in ipsa dei visione
atq; fruitione gloriam habitu
rum : quātō in hac vitā mūdā
do purificandoq; cordi studio
suis inuigilant. **A**nimus etiā
quātō purior : atq; sincerior ē :
tanto viuacius in eo mirāssi
ma diuine gracie sentiunt : ex
petimēta. **C**eterū munditia et
sanctitas nichil aliud optant⁹
discrepant : sanctitas autem
vera anime salus est. **D**alus
vero et sanctas : idē sibi
uolunt. **I**taq; quā perpetuā
corporis atq; salutem suę
sanctitatem a dno petimus :
nichil aliud optamus : nisi
pulcherrimā atq; desiderabile
hominis utriusq; sanctitatem.
Tam si perpetuo sanū volum⁹
ēē : et nulla unq; corporis e
gretudine laborare : hoc in quā

Monachor.

si petimus : nō equidē satis no
ui an recte petamus. **E**t est
tale nichil postulare auiam.
Libro naq; purgandis me
tibus : corpora corporea por
dest egritudo. **D**el certe quā
perpetuā tam anime q; cor
poris petimus sanitatem :
hoc optamus ut aliquādo pos
simus in illa iustorū felass
ma resurrectione cū dno glori
ari. **N**am tūc uterq; perfectiss
me saluus erit homo : quod
in hac vitā obtineri nō potest.
Que memoratis fructio
bus cōprehensa sūt nō ēē sub
limiores q; ut adiutore deo
a nostri seculi monachis ob
tineri possint rursus dubi
tat quonā modo possit qd
non erubescens de se festa so
lepnia celebrare.

Capitū. xxxiii.

Natenus tanta de neces
saria salute locuti sum⁹
ne definitiones sue de
scriptiones (nō em̄ dialectice
loquim⁹) quibus monachum
dymachus comprehendit : sub
limiores q; ut nostre tempesta
tis monachis oguere possint :
esse videant. **N**eq; enim me
laret ita sentire nōnullos : im
mo vero nō paucos : ut existi
ment ea que memoratis fructio
nibus dymachus complexus :
ad admirationē potius q; ad

imitatione pertinere. Videntur
autem qui huiusmodi sunt :
quae longe sunt a vero iudicio
Intelligent quid orant : vel
certe quid orandum. Censue-
runt mater ecclesia. Turpe est
christianum de morali doctrina
: minora sentire poetis. Iuue-
nalis autem in satyra quadam
stulta hominum vota reprehendes
: hec tandem infert. Oran-
dum est ut sit mens sana
in corpore sano. Nescio an
stravus aliquid dici possit.
Dublimus tamen hominum chris-
tiano attollenda sunt huius
crimini verba : quae ipse potu-
erit existimare poeta. Igno-
rabat enim quidnam profectum me-
ris animae sanitati necessa-
rium foret. Sed neque corpus
libidinosum inquinatum sordibus
sanum dixerit : quisquis bono
pollet intellectu. Quamobrem ab-
soluta non dubitem pronuntiare
sententiam : eum qui mentem sanam
: sanumque corpus possederit : sac-
tum non immerito censeri debe-
re. Quamvis tamen sanctos nos
oporteat esse : et in eo fortasse
statu simus : ut speremus
diuina nobis non deesse gratia
: non video tamen quoniam pat-
to fieri possit : ut festina de-
nobis : quemadmodum superius
dixi : non erubescamus solen-
niter tebere celebrare. Quum
enim sanctorum solennitatibus

debitum exhibemus honorem : eos
(ut equum est) magnifica laude
veneremur. Videntes autem lauda-
re quis audeat. Dicit enim ser-
mo diuinus : ut in cōtatione quodam
beatus maximus ait : siue
(ut nonnulli arbitrantur) ambro-
sius. Ne laudaueris hominem
in vita sua. Tanquam si diceret lau-
da post mortem : magnifica post
consumatione. Proverbum vetus
est : multa cadunt inter calicem
supremaque labra : hoc est dum
calice vino plenus, bibendi ma-
nus causa manu tenet : priusquam
hauriatur vinum, infortunia
varia contingere possunt. Quam-
tum igitur periculorum accidere
posse putandum est vni in uni-
uersa vita. Proinde utilius
est : ut idem ait : et quidem
duplex ex causa hominum ma-
gis memorie laudem dare : quam
vite hoc est melius securiusque
laudantur : quos ex hac vita
migrantes eterna regna susci-
piunt : sumusque prudentibus
constat esse beatos : quam hi quos
adhuc in hoc mortali corpore
constitutos : ob bonorum opin-
daritudine sanctos esse veri-
simillime dicemus. Ideo magis
melius est valius atque securius
beatas animas dignis afficere la-
dibus : quam easdem corporeis me-
bris circumdatis : atque inter mille
discrimina versantes ut illo
potissimum tempore (authoris ubi

Speculi.

viam in merita sanctitatis extollas
quādo nec laudanti adulatione no-
ret: nec laudati tentat elatio
Ecce geminas protulit causas
quarum respectu viuentes lau-
dare minime debeamus: ne
videlicet plus satis laudantes
adulatores potius q̄ laudato-
res inueniam: ne inter lauda-
dum: ei quē extollimus p̄no
preconiorum nostrorū occasio
occasione elationis sp̄m susci-
temus Itaq; si in ipsa templi
dedicatione: de mea ipsius
sanctate quoquo modo gloria-
ri voluero insipientissimus
ero **D**in autem ceteros apud
me ip̄m occultā cogitatione
laudauero: nec sic quidem
satis prudenter egero quādo
quidem incertus sum quonā
sine cuiusq; sit vita finitāda
Quis igitur nō erubescat ac
vehementer expauescat: de
se diem celebrare solemnē
**Posita absoluti questionē
humans laudes fugiendas
esse cōmemorans.**

Capitulum xxxv.

Argo ne bernardū cū eximi-
ā doctrina tum admirā-
dā doctrinā sanctimonie
p̄ditum hoc loco reprehensi-
bilem existimare audeam
Minime profecto **H**ed intelligē-
dus est: ideoq; diligentius
animaduertendū quidā sibi
velit **E**rubescere solemus in

Monachor.

nobis viti trimumque quip̄ta:
cuius nobis cons̄m sum? obui-
Quēctā si cons̄m nō sum? se-
pe tamē erubescimus q̄ nobis
homines tam sinistra suspicio-
ne laborent **L**erto namq; san-
ta que nobis obiectantur: ad
nos nulla ratione p̄tinere
si nos ea que sanctos efficiū-
homines diuina iuuare gratia
aliquatenus affectos esse spe-
ramus: non debemus erubescere
sanctitatem: nec a sancto-
rum consortio nos alios alienos
abi arbitrari **T**unc enim me-
rito nobis diceret: **N**olite fieri
sicut equus et mulus quibus
non est intellectus **S**i nōdū
sanctificando cordi dare cepi-
mus operam: ne sic quidem
erubescenda sanctitas est:
s; erubescere potius debemus
q̄ peccatis inquinati cogitatio-
nibus remedijs nō studuerim
emūdari **R**ecite quidē hec inquis
: s; nōdū intelligo quonā pacto
nostras ip̄orum solennitates
celebrare possimus **P**rofecto
quēadmodū psalmographus
ait: dño seruientes videlicet
in timore: et exultantes ei in
tremore sacraq; morū disciplina
nam minime negligentes:
agentes preterea gratias affon-
as diuine beneficentię super
his que iam nos accepisse gra-
demus: tota deuotione premu-
tes ut vitam deus optimul-

Liber 1.

vitam nostram pro sua benignitate: in omni virtute consummare dignetur. Postremo quicquid acciderit aduersorum: in ipso spe stabili solidaque sperantes. Ad si fecerimus: non est omnino diffidendum: quin aliquando beatis anumerem. **Est** namque psalmodiographo. **Beati** omnes qui confidunt in eo. **Ceterum** si quis nos forte ob aliquam laudet: extollatque virtutem: qua nos diuino munere cōsecutos esse gaudemus: et tantum erubescimus: maiores laudatorum nostro pro silentio: qua pro laudibus gratias habenturi: hoc utique facimus quod debemus: tota namque laus nostra a dño pendet: qui solus nouit an digni sumus: qui vitam tandem potiam: eterna fugiende sunt igitur humane laudes et quam uere: nunquam tibi libentiaur: in dño gloriari oportet: si recte gloriari uelit. **Gloriari** autem in dño nihil est aliud: quam pro acceptis beneficiis magnificas agere gratias largitissimo conditori: quod melius secreto fit: quam in conspectu laudantium. **Ceterum** (ut uerissime patet Augustinus) qui sibi ipsi placet: placet: stulto homini placere. **Uos** igitur in hoc potissimum tu

Secundus.

aditorio laboremus: ut illuminate mentis sanctificati corporis et oris expurgati preciosissima dona: de quibus superius est tractatum: feliciter obtineamus. **Et** quoniam huic disputationi satis est imoratum: ad quam monachi descriptionem a dynato positam ueniamus. **De quarta monachi descriptione qua uerum constat monachum illuminatam mentem expurgatum os sanctificatum corpusque que licet omni christiano pro suo cuique modulo necessaria sunt multo tamen felicius studioso monacho contingere solent. Cap. xxviii.**

Monachus est inquit: qui peculiariter in luctu uersatur: sapienter in memoria mortis exercens uigilans et dormiens. **Hec** homini carnali si reates: non aliter delectabit: quam si bibendum illi absinthium: aut amarum amariorum aliquam offeras potionem. **Et** tamen hec omnia homini christiano congruere: certissimis diuine scripture testimonis asserere licet. **Carnalis** itaque uicillatus (quod uero uerum est) nec monachus est nec christianus. **Confiteatur** enim se nosse deum (ut pauli uerbis uter) factis autem negat. **Deus** enim carnaliter homines minime nouit:

Speculi.

liquidem spiritus est deus (ut
christus ipse testatur) et eos qui
adorant eum: in spū et verita
te oportet adorare. **D**z nūc me
moratam definitionē optimo
cuiq; christiano decemissime
uenire doceamus beatos esse
lugentes asserente christo didici
mus. Non em̄ in hac vita cuiq;
pmittit̄ consolatio. **S**z in futura
Lacryalis inquit̄ consolatio: nā
spirituali consolatione nequaq;
seruos suos bonitas diuina
frustrat̄. **E**t quāuis alius alio
crebrius crebrioribus exerceat̄
molestus nemo in omnimoda
consolatione caret. **N**am sine
spirituali gaudio duros p̄ferre
labores atq; dolores: omnino nō
posset lugendū est igitur: ei q;
penam consolationem feruenti
desiderio prestolatur. **D**ebem⁹
autem lugere ut hilarius ait:
nō orbitates nō contumelias nō
rerū temporalium dāna: s; ve
tera potius deflere peccato. **L**e
terū qui deflent p̄a peccata pro
pria beati quidē sūt (ut chry
sostomus ait) s; mediocriter:
beatiores autem sūt qui lugēt
aliena. **T**ales em̄ uenit esse
om̄s doctores. **H**ec h̄t chryso
stomus. **D**e monachis hoc loco
tacuit: nullū tamen est dubi
um quin v̄ros veros mona
chos tales oporteat inueniri.
Nam quisquis in monasterio
sine luctu tempus terit: indig

Monachor.

nus est qui monachus appellet̄.
Derū ut alios ad alios eos qui
in seculo conuersant̄ salutari⁹
sue consulere cupiūt: redcamus
totus despit qui et mundanis et
celestibus se p̄ferre posse gaudijs
arbitrant̄: saluifico namq;
luctu gaudia compant̄: et in
Ad om̄s illa iohānis baptiste p̄
dicatio nr̄i redemptoris ore s̄u
mata ptinet. **P**enitentia agite
: appropinquabit enim regnū
celorū. **P**enitentia autē: volū
tarius dolor est: quo sic peccata
deflemus: ut ad ea redire
nolum⁹. **F**irmissima deliberan
tes sententia: secundum gratiam
quā a deo impetrare poterim⁹
: nos enim si libenter satis ee
facturos. **Q**uāq; peccata nostris
rite fleuerimus: diu et diu
na nos adiuuante gratia: v̄tra
tū ceperimus delectari profet
tum: tūc demū inueniem⁹
idonei: ut solū nostra s; et ali
ena quoq; possimus deflere pec
cata. **E**t igitur absq; ulla con
trouersia om̄i homini in hac
vita lugendū: qui perpetua
se sperant beatitudine fruitu
rum. **E**t etiam vniuersis ne
cessariū: ut in memoria
mortis exerceant̄: quippe
quā incerta sit hora: quā
ex hac luce auget̄ sit emigra
dum. **E**t quis dubitare possit
terribilius esse nichil: quā
imparatū inueniri queq;

Liber. 1010

et nichil tale sperantem: a fero
 tissimis demonibus ad etna
 tormeta raptari. Neqz eni solos
 monachos respiciat christus
 qui diceret. Dint lumbi vestrip
 aucti: et lucerne ardentis in
 manibus vestris: et vos simi
 les homibus expectantibus do
 minu suu quado reuertat? a
 nuptiis ut qui uenerit: et
 pulsauerit confestim aperiant
 ei. Quid miseri facimus: qby
 intendimus negocijs: quo va
 gari pmittimus stultissimas
 cogitationes nostras? Alius
 diuitias cogitat: alius ad
 honores aspirat alius volupta
 tibus et otio merget: alius
 litteris studere no desinit: et
 de moribus emendandis co
 gitat nuqz. Et quona pacto
 deus optime: tam stupidi tngz
 marmorei sum? ut nichil
 nos terreat verbu hoc: ut qui
 uenerit et pulsauerit confes
 tim aperiat ei.

**Expectantibus dominu quau
 do a nuptiis reuertatur
 quum similes esse iubea
 mur oes. a memorata de
 functione excludi uenime.
 Caplm. xxxvii.**

Expectantibus similes
 esse iubem? et securi
 residemus? Et quid fac
 tur sumus? qui mortifera ce
 perimus egritudine laborare

Secundo.

Quid responsuri sumus pulsan
 ti? An ignoras quidna sibi pul
 sare velit: queue sit psona pul
 santis? Audi gregorium. Pul
 sat inquit christus: qui per egr
 tudinis molestiam uiana mor
 tem esse designat: cui confestim
 aperimus: si huc cu amore
 suscipimus. **I**ncredibilem ho
 minu insanu no sola secula
 riu: s; unumerabilu quoqz
 monachoru. Toti namqz rebus
 tempalibus inhiant: quaru
 cu amore christi charitas omi
 stare no potest. **U**bi uero pos
 tremia uenerit egritudo: quo
 nam pacto christu amaturu
 st? que nuqz amare didice
 runt? **V**ellent miseri vitam
 prorogare si possent: quod ma
 nifestu iudiciu est non ee pa
 ratos eos: pulsanti occurre
 christo. **D**equit enim gregorius
 in huc modu. **A**perire pulsan
 ti iudiciu no uult: qui exire
 de corpore trepidat: et eu que
 otempfisse se meminit uidere
 iudicem formidat. **Q**ui aute
 de sua spe et opatione secus e:
 pulsanti confestim aperit: quia
 qui propinque mortis tempus
 agnouerit: de gloria retributio
 nis hilaresat. **H**ec gregorius
Trepidant tu iustoru q plurimi
 qui hinc exeundu esse pspi
 ciunt: s; non eo modo quo tre
 pidant peccatores. **I**usti namqz
 inter timendu: spe bona re

Speculi.

creant: et ad christu cu lachry
mis gemituq; confugiunt: a
quo se saluandos ee: quamvis
in multis offenderint: ob in
effabilem ipsius misericordia
toto corde confidunt. Peccatores
vero solus inuadit timor: nec
spes ulla consolatur: quippe qui
sibi confisi sunt: nichil habere
se bonoru & opereru: quoru
gratia diuina misericordia spe
rare merito possunt. Quis
igitur hanc definitione subli
miorum ausit asserere: qua ut
iri seculi monachus congrue
posse videat: qui omnes
oporteat christianos salutis
proprie cupidos et lugere salu
briter: et in mortis memoria
studiosus exerceat. **Ostendit mo
nachum sine luctu ee no posse
si benedictine regule fideliter
obtemperare velit ea que in
fine usacionis regularie scrip
ta sunt aliquatenus expones**

Capitulum xxxviii.

Sed nuc ad monachos
nros reuertam. Vtina
nullus cenobiu peteret
nec ulli probate regule sese
subiceret eidem nequaquam obtepe
raturus: s; improbos potius
seculariu mores infeliciter
imitaturus. Inspicito paulu
lum temetipm quisquis es:
qui gloriosi te benedicti
monachu profiteris. Inspicito
inqua quid agas parte ex una

Monachorum.

: ex altera vero qualem te uelut
ee regula: cuius prepta te
seruaturu promissisti. Quoties
te putas ad salutem salutare
luctu pater benedictus iurat:
Dimu oim in fine sue presen
tionis hys utit' verbis. Processu
inquit conuersationis et fidei
dilatato corde: inenabili dilecti
in enarrabili dilectione dulci
dine / currit' ma madatoru dei:
ut ab ipius nuq; magisterio
discedentes: in eius doctrina
usq; ad morte in monasterio
pseuerantes: passionibus duri
ti per patientiam persequenti
: ut regni eius mereamur
ream' ee consortes. **Di Sapis:**
**hec uba celeri pede percurfare
nolito. Intellige pmiu per uia
madatoru dei: dilato corde
currere posse nemine: nisi
prius per angustu iter: pri
uenter ambulare didicerit.**
**Aliud e autem ambulare a
liud currere. Dnt enim nonnulli
li qui ambulant et currere
cupiunt: s; nondu optatam ma
sunt facultatem. Prohibet em
itineris angustia. Que na hec
est angustia inquis. Vniu
ea de qua superius proluxe satis
est disputatu. Cu propius
namq; pugnare pugnare cogi
tationibus: animu purga
re quotidie: domare car
nem: eandem qz subiugari
re spiu: eo pacto ut illa**

Arber.

quidem seruias: hic autem domi-
 netur. hoc cohibere linguam et loqui
 nolle superflua ad angustiam pertinet
 iter. Et quisquis talibus insudat
 studys fieri non potest: quin ei
 luctus materia multa pareatur.
 Deinde tracta terra: quid nam sit
 christi passionibus per patientiam
 participare. Nullus hodie tria
 nus fidem nos abnegare conpel-
 lit. Non est necesse nobis multi-
 plices cruciatibus tormenta varia:
 et ipsam denique pauescere morte:
 nisi christum deestemur. Sed quia
 us hec desunt passiones: non est
 in quibus existimemus sine tribulati-
 onum experientia: in celestia reg-
 na nos esse recipiendos. Porro
 si tribulationes non essent: locum
 patientia non haberet. Tribula-
 tiones autem lugendo mitigamus
 quis nesciat? Non enim ita luget
 ut pati nolit. Non ut enim illam
 pauli sententiam. Di compatamur
 et congregabimur: sed luget ut
 peccatorum consecatur veniam: lu-
 get ne mundanis consolationibus
 oblectetur: luget doloribus atque
 miseris proximorum compunctus
 sciens oportere nos iuxta precep-
 tum apostolici: gaudere cum
 gaudentibus et flere cum flentibus
 luget et alias ob causas: quas
 breuiandi causa preterimus. Con-
 templare tertio quid sit in christi
 perseverare doctrina. Profet-
 to doctrina christi non solis verbis:
 sed potius operibus quoque colli-

Terribis.

genda est. Omnis enim christi ac-
 tio (ut ait gregorius) nostra est
 instructio. Christus autem retens
 natus flere cepit: non solum ut
 veram se pro nobis assumpsisse
 ostenderet humanitatem: sed
 etiam ut suis lachrymis nostra pec-
 cata deleteret. Dolebat deum patrem
 ab humano genere tam iniqui-
 denter offendi. Dolebat homines
 passim in interitum sese demerge-
 re: et preclaro rationis lumine
 prorsus abuti. Iugebat ergo ut
 nos lugere doceret: et nostras
 defleret miserias nec solatio-
 nem preripere que non in pre-
 senti vita: sed in futura promit-
 titur. Fleuit etiam precissimus
 redemptor noster super hierosolymo-
 rum civitatem (ut scriptum est)
 ut nos doceret non tamen nostram:
 sed etiam alienam quoque deflere
 peccata. Fleuit preterea ubi
 maria magdalenam ipsiusque
 sororem martham presentesque
 iudeos: super lazari morte lachry-
 mari conspexit: ut nos (que
 admodum paulo ante diximus)
 cum flentibus flere doceret.
 Fleuit postremo in passione. Ne-
 que enim oratione illam pre se possi-
 bile est transcat a me taliter
 iste credendus est sine lachry-
 marum profusione tertio repe-
 tisse. Porro (ut apostolus ait)
 cum clamore valido et lachry-
 mis orans: exauditus est
 pro sua reuerentia. Quod ro-

Speculi.

tempore contigisse creditur: quoniam
animam pro nostra redemptione
positurus inclinato capite so-
nora voce clamaret dicens.
Pater in manus tuas comen-
do spiritum meum. Est autem ve-
ri simillimum Christum fle-
visse crebrius: quod scriptum
sit ab euangelistis: sed neque
redemptor noster illi sui luctu-
m litteris mandatum ma-
dandum tanta curasset dili-
gentia: si non ad salutaris
fletus salubremque tristitiam
nos invitare voluisset. Dicit
autem Christus omni homini veram
cupienti salutem: quod olim
suis dicebat apostolis: qui
eos ad se vocaret vocaret. Dicit
inquit uniuersis ad celestem
patriam festinanti: sequere
me. Christi namque vox est:
ut in euangelio legitur:
qui vult venire post me ab-
neget semetipsum: et tollat
crucem suam et sequatur me.
Quod sine luctu nemo feat
vniuersis. Quo nam igitur pacto
passionibus christi per patien-
tiam participabimus: si ne-
cessariam penitentiae crucem
ferre nolumus. Quomodo in
eius doctrina perseverabimus:
si sacrum amplecti luctum refuse-
mus? **Alia profert beati-
tudine regule loca. e quibus ma-
nifeste colligitur non luge-
re monachum nullam sine**

Monachorum.
professionis habere ratio-
nem.

Capitulum xxxix.

Ad alium tibi profero locum:
in quo memoratum luctum
a patre benedicto videas
commendari. Aliquidem bonorum ope-
rum enumerans instrumenta: hoc
inter cetera ponendum curauit:
ut videlicet monachus mala
sua precitata: cum lachrymis vel
gemitu quotidie in oratione
deo confiteatur: ac de ipsis
malis de cetero emendare labo-
ret. Prudenter admodum dicitur
cum lachrymis vel gemitu: desit
enim plerumque dei seruis lachry-
me: nec optate facile concedi
tur: gemitus autem presto se-
est quod non semper cum ea amari-
tudine qua desideratur. Deum
dum hanc rationem: quicquid
hodie peccavi: cras flere debeo
: ac sic uniuersa vita lugendo
peragitur. **Et dicitur. Quid igitur
tunc illud psalmographi sibi
vult: seruite domino in letitia.
Et illud venite exultemus do-
mino. At ego te viciissimum inter-
rogo. Quid illud eiusdem pro-
phete sibi vult: ploremus cor-
ram domino qui fecit nos: atque ad
eiusdem psalmi. Dixit quoniam
pacto in eodem psalmo et ad
gaudium et ad luctum inuitat.
Apostolus quoque ad philippen-
ses scribens. Gaudete inquit**

in dno semp: iteru dico gaudete
 Et subiunxit Nichil solliciti sitis:
 s; in omni oratione et obseratione
 petitiones petitiones vestre innotes
 tant apud deu. Orationibus
 autem sanctis vsque adeo famu
 liares sunt lachryme: vt a dei
 seruis qui presto no sunt. cu
 pidissime desiderent: Atquide
 non me latet quoddam ee lachry
 maru genus: que pre gaudy
 spiritualis magnitudine flue
 re soleant s; illas ipe dñs pro
 ineffabili sua benignitate minis
 tris potius suis qui voluerit
 elargitur q; ab eo peculiari pre
 ce petant: Spiritualis enim
 gaudy dulcedine: no facile
 quisq; a dno petit oblatu vero
 minus accipit: quantas potest
 ex animo gratias agens. At
 vero luctificas lachrymas: qb;
 peccata deflent: nemo qui non
 confidit: audeat a dno postulare
 s; et ipse pater benedictus oratio
 nem huiusmodi iubet ee: vt illi
 no desit humilitas. deuotionis
 puritas. id est cor mudu diuina
 charitate succensum: sancta
 quoq; conpunctio. et ab ipsa co
 punctione procedentes lachryme
 si diuini numeris largitas
 easdem prestare dignetur. Co
 tigit enim pleuq; (vt dixim)
 vt presto no assint: s; per te
 tam vitam nostra negligen
 tiam stare non debet: quomi
 nus tanto munere digni ue

niam: Et hoc pater benedictus
 intelligi voluit: cui hec sut
 verba. Di qui hominibus po
 tentibus aliqua suggerere
 volumus: non presumim;
 nisi cu humilitate et reueren
 tia: quatomagis dno deo
 vniuersoru: cum omni hu
 militate et puritatis deuo
 tione supplicandu est. Et no
 in multiloquio: s; in purita
 te cordis. et conpunctione la
 chrymaru nos exaudiri scia
 mus: sub audi si diuina
 beneficentia tam grande do
 nu voluerit elargiri. Et si cordis
 puritas minime desit: ad qua
 obtinendam tota nobis vtute
 nitendu est: no est propter
 lachrymaru absentiam oratio
 relinquenda: s; neq; longo
 tempore laborandum. vt la
 chrymaru aliquid extorqueat:
 magis enim id nocere po
 test q; prodesse. Verum
 (vt ante dixi) cauendu est
 nobis sumo studio: ne in ve
 nialia pctu frequeter incida
 mus. Quamuis enim per ea
 non extingatur charitas:
 feruor tamen ipse tepescat.
 Qui tepor in causa est nonnuq;
 : vt orantibus nobis desint
 lachryme. quas assecuturi
 fortasse fueramus: si conser
 uande cordis puritati: dili
 gentius inuigilare studuisse
 mus. **Maculatur enim**

Speculu.

aliquatenus cordis munditia ;
venialiu peccatoru asper
gine . et ideo modis omnib;
elaborandu est nobis ; ut qua
rarissime possum⁹ ea que
minus vnti consentiunt ad
mittamus **N**ullu em quatu
libet veniale pccm ; vnti to
sentit **P**orro eo loco quo de
oratorio mentionem facit ; eos
qui peculiariter orant . orare
precipit ; no in clamosa voce
sz in lachrymis et intentione
cordis **H**ec em ipius no nos
tra sut verba **R**ursus de qua
dragesime obseruatione
tractans ; per sacros illos
dies . omis pt preteriti tem
poris negligentias studio
sissime diluendas suadet **L**e
teru quonia pacto id digne
fiat ; ostendit his verbis
Digne id fiet inquit ; si ab
ominibus vitis temperius
orationi cu fletibus ; lectio
ni et compunctioni cordis .
atz abstinentie operam da
demus **Q**uoddecimu vero
humilitatis gradu ; eos as
tendere dicit qui no animo
tm sz corpore quoqz sese hu
miliant quonqz sint loco ;
caput ad ima demittentes
seqz diuino iudicio omni
hora presentatu iri metue
tes . atz cu publicano dice
tes **D**omine no sum dig
nus ego peccator leuare

Monachoz.

oculos meos ad celu **D**urdior
est omni surdo ; qui regula
perlegens ad luctu se vocari
no audit . qui in ipsa regu
la tam crebra lachrymaru
micio fiat **I**ntelligens est
qui non intelligit in tenobis
no esse videndum **N**eqz
hoc dico quin i risum seruu
soluatur ora nonuqz ; sz va
ru id est et du contingit
perbreue **L**eteru videre sca
lariter . ridicula verba et au
dire et proferre libenter ;
irreligiosi hominis est . et
monacham cucullam sine
causa gestantis **V**ides aut
in memorato humilitatis
gradu consistentem monachu
; et salutarem amplecti luctu
et mortis perpetuo memuisse
Rarus autē de morte cogita
re ; negligentis est animi
et sese ad futuro consequenda
gaudia non ea qua debet
diligentia preparantis

Religiosu luctu spiri
tualis gaudio impedimento
no esse ; et q huiusmodi luc
tus omni monacho sit necessa
rius **A**d vltimu quqz descep
tiones monachi a dyuaco
positas in quibus explandis
totu pene volumē absumit
; ordine congruentissimo dis
positas esse **C**aplin xi

liber...

Nec est quod existimet ali-
 quis: deiectos atq; depres-
 sos esse, et penali qua-
 dam tristitia laborantes: eos
 qui sic lugere consueverunt. **Mul-**
 tum enim dissimilis est religio
 sus luctus: luctu seculari **Na-**
 qui seculariter luget: vellet
 si posset non lugere, qui vero
 in religioso luctu versatur:
 diuinum id mirans se non am-
 bigit, lugetq; libenter, et
 gaudens agit. **Quod** autem
 diuinus monachus tot toto
 vite sue tempore in luctu exer-
 cetur oportere non ita accipiendum
 est: quasi is qui religiose lu-
 get, gemat, mereat, ac dole-
 at semper: nec unquam ipsius
 animus spirituali dilate-
 gaudio, nunquam felix quadam
 exultatione in caelestia rapi-
 atur. **Non** enim ita res habet
 Nam qui proprio vero fide-
 liq; luctu peccata peccata deple-
 rat: in interiori homine di-
 uini tandem spiritus audit
 vocem: que victorum ei delit-
 torum veniam, consolatione
 dulcissima pollicetur. **Quod**
 si ita non esset, tam amaris
 consuetudine proprie stimulis
 peccator videretur: quod de salu-
 te penitus desperaret. **Qui**
 vero tantus est: ut perditam
 improborum vitam, ex animo
 lugat: eiusq; salutem saluta-
 rem penitentiam faciatq;

Secundus

moru conuersione toto corde
 precetur: quisquis inquam id
 facere potest, celesti charita-
 te ferueat necesse est. **Ideoq;**
 spirituali gaudio fraudari
 non valet. **Veru** namq;
 gaudium (ut beatus testatur
 apostolus) diuine charitatis
 est fructus. **Inq;** sententia
 illa euangelica. **Beati** qui lu-
 gent: qui ipse consolabuntur
 non solum de futura: sed de presentia
 quoq; consolatione intelli-
 gere rectissime potest. **Nunq;** enim
 ingle potest esse religiose luge-
 ti. **Vunt** autem certa quedam
 tempora: quibus veri mona-
 chi compunctionum lachrymisq;
 vacare nouerunt: que non tam
 humanitus quam benignissimo
 deo pro immensa sua bonitate
 mente intrinsecus agitante
 mirifice disponunt. **Ceteru** quod
 ad beatos pertinet lachrymas
 (que non minus sunt generis)
 non nostri iuris sunt: sed tunc
 demum profluunt, qui seruo
 rum mentes uariis: uariisq;
 modis diuina pietas agit.
Quatumq; tunc rare sunt
 lachryme: hoc uniuersaliter
 omni monacho necessarium
 est ut non sine causa mona-
 chus appelletur, necessarium
 est inquam, ne unquam carnali
 qualibet delectatione inuti-
 liue gaudio dissolui se pati-
 atur quinimo quicquid ad

. Speculi .

terreas p̄inet delicias ; animo
grandi virilqz voluntate p̄tem
nat **Q**uod quicūqz facit ; bonā
sacri luctus possidet portione
Ded nūc decentissimū memoza
tarū definitionū ordine specu
lare **H**arū p̄inā si recte p̄sideras
; vides nos oportere in nrā cō
uersatione beatos angelos imi
tari ; si ad eozū similitudine
peruenire cupimus . quā nob
veridicus christi sermo promit
tit **E**st autem angelica conuer
satio ; ea tū cogitare . loqui . et
opari que dei sunt **C**hristoqz in
omni loco . tempore . et negotio
; inseparabiliter federari . quemad
modum scāda definitio docet
Hanc vero conuersationē assequi
mur ; si continuam nobis fa
ciamus violentiā ; sensusqz
nostros tū omni diligentia
custodiamus ; ut tertia descrip
tio mōstrat **I**n hoc autem stu
dio ; si iuuante dño proficere
conam̄ . verā adipiscam̄ sac
titatem id est illuminatam
mentem . expurgatū os . et
corpus sanctificatū ; ut ex
quarta definitione patet
Quā sanctimonīā . tū diui
no adiutorio . hac ratione
p̄seruare poterimus si stude
bimus in luctu religioso quo
tidie . et expectande mortis
meditatione versari **H**ic
aut scādo volumini finē
faciemus **l**ege quisquis teno

. Monachoz .

hū petiturus es solerter atz salu
beriter ; propriamqz conscientia
diligenter examina . atz amittā
uerite an toto corde talis es tu
pias ; qualem hic monachū ēē
debere legisti

Finit liber Decidul.
Incipit liber Tertius.
Admonet eos qui de se ad
cenobium veniunt. ut animi p̄
pū diligēter explorēt et nūc
sepe p̄seueraturos existimēt ad
cenobiciā disciplinā aduincā
tio petat eiusqz rei gra cōp̄
p̄ior patrū in suscipiendis
uicis cōsuetudine profecti.
Capitulum primum.

Dalem opo
teat ēē mo
nachū ; qui
nolit inane
monachi
gerere no
mē . proxi
mo volu

mine copiose satis est disputa
tū **N**ūc ergo si quis ē amplectē
de religionis amor ; si quis
tuo in animo proficendi talē
igniculus . si ad obseruandā
benedicti patris institutiones
a dño tibi vocari videris ; h
tertū quoqz volumē . quod
iuuante dño scribere deareu
mus perlegere atz intelligere
ne graueris **P**rimū igitur
omniū ignorare te nolo ; quā

fuerit aegyptiorum patrum; qui
 gloriosum precessere benedictum.
 quique plurima florere
 sanctimonia; in suscipiendis
 hominibus de seculo venien-
 tibus atque ad cenobiticam disci-
 plinam ad nutum cupientibus.
 obseruatissima consuetudo
 habet hanc venerandi cassia-
 ni verbis preclare descriptam:
 que ad tuam ipsius instructio-
 nem presenti libello inserere
 non pigebit. **Aut** ergo memora-
 tus patet. **Ambiens** quis in
 terra cenobii recipi disciplinam
 non ante prorsus admittit
 quam diebus decem vel eo ampli-
 us pro foribus excubans;
 inditum perseverantem
 desiderium sui pariterque humi-
 litatis ac patientie demonstraverit.
Non est hec periculis
 velociter transcurrenda;
 sed consideranda diligentius
 ut totum eorum impressum me-
 tus qui ad cenobium veniunt
 eos salutis prope studiosi-
 ores efficere possit. **Ambiens**
 quis inquit. **Ambire** est ve-
 hementer cupere; summoque
 studio conari; ut ad id quod
 vehementer exoptas, qua-
 libet ratione pertingere que-
 as. **Quum** igitur dicat am-
 biens manifeste demonstrat
 segnes, inertes, tepidos
 atque remissos; cenobitice
 conversationi prorsus in-

inidoneos esse. **Non** enim tales
 ambiunt ad monasticam ad-
 nutum disciplinam; sed re vera
 somniant, et nesciunt quid
 sibi velint. **Dunt** enim varia
 genera eorum qui monachi futuri
 videntur; sed in proposito non persistunt.
Quidam itaque veniunt; et pri-
 usquam ad probationem admissi fue-
 rint; quemadmodum venerunt,
 ita recedunt; de quorum leuita-
 te et inconstantia dubitari
 non potest. **Dunt** alii qui in
 ipsa probatione deficiunt; vel
 hoc vel illud causantes, pro
 positum quod habere vide-
 bantur relinquunt. **Alii** in ipsis
 initiis feruentissimi videntur
 sed quemadmodum fasciculus sti-
 pularum repente magnas e-
 rumpit in flamas; consump-
 ta vero stipula flamma defi-
 cit, feruor ille novitius, post
 aliquot dies totus evanescat.
Quod cum in ipso probationis
 anno contingit; bene agitur
 cum ea congregatione cui sociari
 velle videbantur, at ubi
 post professionem id accidit
 fieri non potest, quin tota
 congregationi vel dolor vel
 grandis molestia patiatur.
Dunt postremo nonnulli (non
 enim in hac disputatione vo-
 lumus imitari) quibus
 nescio an infelicitus aliquid
 inveniri queat. **Quidam** enim
 et stantes instabilitatis

Speculi.

proprie nullū inueniūt finem
Temp sese probandos offerūt
et nonq̄ monachi sūt. Quōdē
nullā reperierūt suis idoneā
moribus conuersationē. Car
thusiensēs adēūt: illiq̄ probati
quod intus habent, occultare
nequēt: suisq̄ pleni moribus
inde decedunt, nec tñ ad se
culū reuertunt: vel aculeis
proprie conscientie stimulatū
: vel desidiē morbo laborantes
ac nescientes quomō pacto vic
tum amictūq̄ conquirant
Ad eos igitur se conferūt: qui
sub patris francisci regula
degiunt: quiq̄ obseruantes
appellari consueuerūt: volūt
enim reformate viuere, ut
ipi profitent: s; ne ibi quōdē
inueniunt quod querebant
atq; in hūc modū, omīe reli
giosorū genus perquirentes
ad nos quoq; veniūt inter
dum tantum nobiscū, quā
tum cū ceteris profecturi
Miserrū est huiusmodi hoīm
genus: atq; in eorū consideran
dā leuitate quāto plus laboro
: tanto (ne quid mentiar) in
telligo minus. Hec pauula tñ
inter libelli huius initia cōme
morare libuit: ut quisquis
opusculū hoc lecturus es, et
seculari uite renūtiare stitius
si repes, si langues, si vix
nostri quid tibi velis: si non
ē integrū tibi sincerāq; volū

Monachos.

tas, si disciplina refugis, nich
il est cause quare ad cenobium
venias, nō enim ambis ultra
cenobii recipi disciplina. Porro
disciplina quid sit, et quot
modis accipiat. **Disciplina**
monachis cū oīa necessari
ū esse sine qua nec christiani
esse pōt quisq; de hac cū i
prefatis cassiani verbis
mentio fit loco secundo
quū dicitur. Ambiens q̄
ultra cenobii recipi disci
plina. Porro disciplina
quit sit et quot modis
accipiat.

Capitulum secundum.

Disciplina autem duobus
accipi modis etiam q̄
tenuissima sūt littera
tura: cōpertū habent. Dingu
las em̄ scientias disciplinas ap
pellare solemus: siue ille ratio
nales sūt siue naturales siue
morales. Coenobitis autem mo
ralis disciplina propria est:
qui hoc in hoc laborare nō de
sunt, ut perfectam morū con
uersionē adiutore deo cōsequi
et in ea feliciter perseverent.
Quāobrem nichil monstru
osius monacho indisciplinato
: id est moralem respiciente
doctrinā. Potest em̄ ab illis
ratis quoq;: potest inquit et
debet doctrinā moralis imbu
ligi et obseruari. Quisquid
em̄ salutare, sanctorū p̄m

liber.

complectitur regule morale est
 sed quoniam facienti bonum, et non
 facienti peccatum (iuxta veridicam
 apostoli iacobi sententiam) peccatum
 est illi; non satis est imo vero
 nihil est, morale esse nosse
 disciplina, nisi studiosius
 observet. Est igitur disciplina
 secundo modo interioris atque ex
 terioris hominis perfectio cas
 tigatio; que non in una
 qualibet virtute, sed in ipsa
 virtutum omnium perfectione
 consistit. Igitur a disciplina
 diversionis incipit sumit;
 per ipsam paulatim proficit
 et ad perfectionem ipsius auxi
 lium peruenit. Est enim disapl
 na: superflue cuiusque rei
 precisio. Monet apostolus
 iacobus omne hominem felici
 tatis etne cupidum; ut velox
 si ad audiendum non ea que no
 cent, sed que prosunt. **Est igitur**
 deus aliquid imperari neces
 se est antequam id faciat; me
 morata iacobi disciplina ig
 norat, aut si novit non am
 plexat. Quamobrem ipsius
 veloxiter obedire didicerit
 Dequit idem iacobus; sem
 omnia christiani monet, ut
 invidus sit ad iram. Itaque qui
 et recenter et indetore iras
 titur; huius ignarus est
 disciplina quam obrem eam
 discat necesse est; eoque pue

Tercius.

niet divina iuvante gratia;
 ut nisi cum ratione, non irascat.
Deinde inter hec duo que dixi
 mus; inter ponit apostolus
 preceptum necessarium, nosque
 iubet esse tardiloquos. Nil
 ulloquencia namque iram fre
 quenter et exacerbat, et foue
 consuevit. Huius inquit disa
 plina; silentium est, cui qui
 non studet, monachus esse non
 potest. Dequit ergo iacobus
 paucis interpositis; et ait
Propter quod abijcetes omnem
 invidiam; et abundantiam
 malitie, in mansuetudine
 suscipite in se ipsis verbum, quod po
 test saluare animas vestras.
 Abijcenda est igitur omnis inu
 ditia; deus enim noster eterna
 puritas est, et inmundas
 animas odio habet. Neque enim tu
 putaremus solas libidinis
 sordes ab animabus nostris
 abijcendas esse subiecit; om
 nem abundantiam malitie
 penitus auferri oportere, si
 deum nobis conualiare desy
 deramus. Videmus enim in
 excubiendis domibus caue
 ri diligenter; ne in lapidibus
 vel lignis ulla sit superflui
 tas, non enim aliter inter
 se quadrare possent. Animas
 vero nostras (si tales sunt
 quales esse debent) non solum
 domos esse dei; sed etiam
 templa spiritus sancti.

Speculi.

apostolo paulo doctore didici-
mus **H**ec autem templa vtu-
tibus constructa: nemo qui
dubitet **P**orro nullum vitium
quodcumque existimamus cum vtu-
te concordat **D**ominus igitur
malitia abundat: id est
quicquid ad virtutem vitium
pertinet: velut superfluum re-
secandum est ut domus anime
rationalis sive templum solis
constructum virtutibus: idone-
um sit in quo divina digni-
tate habitare maiestas **E**t quoniam
in multis offendimus omnes
: vixque dies preteris ulla. que
non aliquid cogitemus loqui-
mur vel agamus: quod non
satis conveniat rationi. vtu-
tibus minime congruat. ne-
cessaria nobis est per omnem
vitam disciplina: nec ea quo-
modo carere possumus aliquo
Ut autem disciplina vitio-
rum castigatorem: domitri-
cemque carnis spiritui sem-
per rebellantis commodius
assequamur: ieiunamus. vi-
gilamus. psallimus. ora-
mus. lectioni vacamus:
oratum fugimus. atque hoc
parto regulam pro viribus
observare conamur **E**t quoniam
quos dei timor non cohibet
verberibus interdum pu-
niri necesse est: virga
via quoque castigatio dis-
ciplina vocatur **N**on

Monachorum.

quod ipsa proprie disciplina sit
: sed adminiculum quoddam:
ut qui licentius peccat. timo-
re saltem pene disciplinatus
evadat **N**ihil tamen ad salutem
exterior animadversio facit
: nisi dei timor in animam ve-
niat. et seipsum quisque liber-
tina voluntate corripiat
atque castiget **P**orro unde
quid petas: qui ex nobis ex-
petas **N**am si disciplina ex-
osam habes: levior in seculo
feceris salutis tue iacturam
*locum de sexto et vicesimo
capite de prom-
tu exponit ut appareat
quid sit disciplina recipere.
et quod sit periculosum
eandem admittere nolle.*
Capitulum Tertium.

Sed colligamus nunc
quasdam divinarum
voluminum sententi-
as: in quibus disciplina
mentio facta est. ut animad-
vertamus quod ingrati sunt
deo: qui ammoniti discipli-
nam recipere nolunt **D**icit
namque autem paulo ante
disciplina interdum pro sac-
taria: interdum pro salubri ho-
minis utriusque castigatio
accipi solere **E**t hec est lau-
dabilis veraque disciplina
sive qua prior prodesse non
potest **N**on scriptoris autem

Liber 11.

Dñs tarditatem supbiamqz
nostriam nō ignorans; et pro
uensa sua bonitate perire
uolens nemine, uidens nos
spontanea uoluntate leges
nolle suas amplecti, s; anima
litan nostrē potius obedire;
nūc bellorū tumultibus, nūc
fame, nūc peste nos affligit
, et huiusmodi animaduersi
ones; discipline noīe scriptu
ra uocare consueuit. Et hic
est tertius discipline signifi
catus. Itaqz quā a dño percu
tim; et ne sic quidem a mo
ribus nostris pessimis auer
ti tonam; acris acris
in nos uasatur diuina ma
lestas. Et qm per temporales
afflictiones ad eū conuerti
nolumus; eternis in nos tormē
tis animaduertit. Considera igh
tur diligenter; quisquis dilige
seculari uite renūciare delibe
ras, ad hoc instituas esse corpo
rales in tenobis disciplinas (
corporales dico; q; corpori sint
molestē) ut a errantes ad me
tem redeant, et dū horaria
metuunt punitiōe; paula
tim uirtutis amore faciat, qd
prius penarū metu faciebat.
De hac igitur disciplina in
leuitico dominici inuenim;
sermone. Per moysen nāqz
dñs dñs populo suo penas
exponit, quibus eum sit
affecturus; si legibus suis

Tertius.

61
obedire sponte uoluerit. Post
multas autem manifestatas
plagas; ad ultimū hec infert
uerba. **R** si nec sic uolueri
tis recipere disciplinā; s; am
bulaueritis ex aduerso michi
ego quoqz contra uos aduer
sus incedam, et percutiam
uos septies propter peccā uestru
indutamqz sup uos gladiū
ultorem federis mei. Laue
sine salutifera speculatione
hec uerba pretereas. **R** si
nec sic uolueritis recipere
disciplinā inquit. Non p̄ma
statim animaduersione delet
dñs quos percutit ferit septi;
nūc corporali morbo, nūc
egestate, nūc charorū mor
te, nūc alijs alijsqz modis.
Ped dum in peccatis obstina
ti persistimus necesse est
contra nos extremus iusti
cie rigor procedat. Et quidē
quo ad uiuimus recipiende
discipline tpus est. ē autē
recipere disciplinā; intellige
quā ob causam p̄nam;
Dum enim ut peccare
desinentes; sacris dei legibus
obtemperare discam; **Q**uod
quā facimus; salutare reci
pim; disciplinā. **P**erū hoc
super omnia timendum est;
ne crebrius errantes, et ad
hibitas animaduersiones,
nichil facientes; in obsti
nationem malorū omnium

Speculi.

maximū inuadimus Admoneo
te prouide quisquis tenobiti
tam delegisti uitā: si uel
reprehensione, uel punitioe
qualibet, te castigari con
tigerit, ne pericupendas;
ne pro nichilo ducas ne con
temnas, ne durior fias. **Hi**
namq; gradus sunt: quib; **9**
ad obstinationem uenit;
in qua quū lapsus quispiā
fuerit; inq; uide quacumq;
adhibita uel amo admoni
tione uel animaduersione
resurgit. **Obstinatus** nāq;
proprie dicitur is: qui quū
diuinis inspirationibus,
castigationibusq; frequēt;
obstiterit; tandem a dño
deserit; et negata ei gratia
sine qua benefacere licet
nemini in malo persistit,
atq; post hanc uitam, ad
penas transfertur eternas.
Repetamus ergo memora
tam paulo ante sententiam
Et si nec sic uolueritis uenpe
disciplina aut dñs; s; ambula
ueritis ex aduerso michi. **A**m
bulari progredi est. **Progredi**
autem et proficere pro eodem
accipi consueuerē. **N**am qui pro
greditur passus multiplicat;
qui uero proficit, bona sua
merita quāto ualet studio se
dulus auget. **P**orro qui profi
citur aliquo (si rectam te
net manū) quāuis lentius

Monachor.

ambulet, semper tñ ei loco quē
petit aliquanto uianior essat.
Similiter qui salutis ingressus
est iter: si iusticie ualle inuis
defectat deflectat, quāuis
parū admodū ad profectum
accedere uideat; saluti tñ
magis magisq; propinquat.
Non enim pari celeritate peni
tens tñ proficiente; nec tñ profec
to proficiens curere potest.
Malos autem nō tam profice
q; deficere dicimus q; p; re ue
ra proficiūt meritis malis;
uerū sic proficere, ab etna
salute deficere est. **Leuiter** quē
admodum is qui uere profi
cit; quāto proficit ardentius
tanto plus premij celestis
acquirat, eodem modo qui
damnabilibus malitie profi
cit augmentis; quāto plus
progreditur, tanto maiores
sibi penarū tumulos uat.
Sunt ergo consideremus
quid sit peccatorem ex aduer
so deo ambulare. **D**eus enim
hoc loco datus est; nec est
adiectiuū hoc loco particula
aduersor s; substantiuū, atq;
in hūc modū sensum accipi
endū, ac si dicat; erectione
uel ex opposito. **D**eus itaq; nō
pro ineffabili sua bonitate;
peccatorem ut ad promissi
ma meditatris penitentie
remedia conuertat; expectat.
Dū igitur differt peccator

Lib. 10. 11.

salubriter audire monentes: di-
 uinam erga se benignitatem
 attendere, et quicquid ad sa-
 lutem consequendam idoneu
 ee queat miserrime spernit
 atq; contemnit, ipse in ma-
 litiis, et obduratione: deus
 autem in misericordia et be-
 nignitate ambulare no desi-
 nit, qui ob id ambulare dicitur
 quia pietatis sue dona mul-
 tiplicare no desistit. **Quu**
 igitur videt dominus pecca-
 torem contra sua legibus
 ambulantem vivo, et inde
 resiliere nolente: qui prius
 in misericordia tu peccatore
 gradiebat, contra eu in ius-
 titia incipit ambulare et
 hoc est quod subiungit **Ego**
 quoq; contra vos irredam
 aduersus irredam: et quid
 nam sit facturis mox ex-
 ponit dicens, et percutiam
 vos septies propter peccata
 vestra. **Deptenarius numerus**
 in scripturis per perfectione
 sepenumero significare cosue-
 nit. **Est** ergo tale qd dicitur
 plenissime in vos animad-
 uertam: eo pacto ut ne mi-
 nima quidem peruersa co-
 gitatio impunita relinqt.
Peritiam inter has minas
 adhuc pessimus expectat
 dñs: quod si peccator cotem-
 nere pergit, facit iustissim9
 deus quod sequit: inducit

Tertius.

cuim super peccante et obdura-
 tu / ygladiu ultorem federis sui
Fedus est inter deu et hoem:
 ut diuinus obediendo preceptis
 vitam mereat eternu. **Quod**
 qui renuit: experiat neces-
 se e diuine iustitie ygladiu,
 qui a corpore separans aiam
 eandem multigenis manu-
 lata onustamq; peccatis,
 eternis iubet ygnibus aru-
 tari. **Terror** nobis hec ee debet
 : vel maximo. **Quisquis**
 igit tempu tenobitice discipline
 liberima voluntate subiecti
 : tunc ne frustra reprehendi-
 te sinas. **Nam** si contumaciter
 irrepationes paulatim par-
 uipendere ceperis: nihil tu
 vitium, qd ut in obstinatione
 incidas: que ruina tam gra-
 dis e, ut humanis verbis
 digne satis ostendi no possit.
Aliu profert deuteronomij
locu que eo spectare docet ut
alienis periculis cautiore
effecti extremu salutis dis-
crimen effugere studeam?
. Caplm. quartu.

Dioducam? et aliu lo-
 cu: qui vndecimo deu-
 teronomij capite script9
 est. **Quu** enim iam tempus
 aduenisset, ut promissam ter-
 rerrime terram israhelice duce
 deo sibi pugnando subiugaret
 : paulo ante qd migraret ad

Speculi.

dominū moyses pulcherrimis
eos instituit disciplinis : que
eo continent volumine tui
deuteronomio est inditū nomē
Inter cetera huiusmodi ver-
bis affatus ē eos dicens Cog-
noscite hodie que magis ignorat
filij vestri : qui nō viderūt
disciplinā dñi dei vestri. Qu-
iusmodi vero disciplinam
volueris intelligi : in sequēti-
bus manifeste patefecit pha-
raonis et mivici si exercitus
qui eū sequebat infelitem
memorans interitum . et ce-
tera nō pauca que eis in de-
serto contigere. **Q**uid autē
fuit cause vt eis terribilem
omnipotentis dei disciplinā
et multifaria magnificen-
tissimi largitoris beneficia
ad memoriā reuocaret : nisi
vt alienis periculis cautiore
effecti . peccare formidarent
et diuine erga se beneficentie
sunt memores : misericordes
dñm purissimo prosequerentur
amore. **V**os quoque si nostri
redemptoris acta nostris ani-
mis indelebiter impressa ge-
reremus : ingens nobis et
timoris materia supeteret et
amoris. **E**t quid optime deus
in cenobio facimus : quonia
pacto sinimus effluere dies
nichil eorum que pro nobis
pertulit christus . que pro-
misit . que docuit . que cō-

Monachorum.

minatus est animo retinentes
sz ad leuissimū quodqz verbu-
lum fratri turpiter irascentis
Utinam cōspiceremus frequē-
tius illustem pristorū mona-
chorū vitam : atqz animaduer-
re dignaremur : quāta sit uir-
nos et illos sanctitudinis
morumqz distantia. **F**ortasse
paululum erubesceremus
: et paulatim proficiētes . ad
veram niteremur : pertingere
charitatem : que tū semel
attenderit animū. **S**i non
fuerit negligentior qui tan-
tum meruerit accipere do-
nū) nūqz duratam deo me-
tem ab eo patit. **S**eparati
Narrat inuentus ille ro-
manus olim presul : sacra-
rū litterarū pontificiqz u-
ris peritissimus . **q**ui quū
adhuc cardinalis esset . sancto
quidam anachorete relictis
osa fuisse necessitudine iūte
Que quū aliquādo pro cōsu-
tudine iūtere decessisset :
peruenissetqz ad secretam
viri dei cellulam . crebris ictu-
bus ostium feriens : nec
notem cuiusqz . nec motu
ullo pacto sensit. **O**bstupescit
igitur . et nosse volens
quidnā insolite rei contigisset .
fores iussit effringi. **I**ngressus
autē . inster mortui : uir-
tem anachoretā inuenit :
que clamore grandi strepitibus

liber.

me tandem excitans exurgens
 tem viri dei. Et attonitum
 paucifaciamque conspicens
 vehementius obstupuit. **Quæ**
 quum studiosius interroga
 ret: quænam tanti foret causa
 pauoris. exclamare cepit
 dicens anachoreta dicens
Heu me mirabilia vidi: et
 spei terribilia. **Quid**em
 perductus ad inferos copio
 sissima animarum multitu
 dinem inferi nubes densita
 te totum obnubilantis aere
 ad ima descendere vidi: paucas
 autem a velut nixi variorum
 ad locum purgatorum delabi con
 spexi. **Denique** tres tamen anime:
 superos felix petere volatu
Quorum autem forent anime
 quas in sublime ferri conspexer
 rat: propriis expressit nominibus
erat enim una pontificis cuiusdam
 altera romane vidue, tertia
 prioris cuiusdam carthusiensis
Et quot putamus fuisse mona
 chorum animas inter eas: quas
 ille dei serui more coglobate
 nubes ad tenebrosa penitus tor
 mentorum loca descendere vidit
 improborum inquam monacho
 rum et sine disciplina terreni
 quos **nam** qui disciplinam
 recipiunt illud non mittit
Atterum memoratus innocentis
 quædam meo sancto non deare
 decet. voluit tamen rem tertius
 explorare: ut eam te

Tertius.

explorare: ut eam ceteris narra
 turus. audentius affirmaret
Missis itaque summa cum diligen
 tia nunciis: eo ipso tempore,
 quo se viri dei hinc leta, illinc
 tristia conspexisse meminerat
 indubitato comperit nomi
 natum pontificem **Romanam**
 viduam et **Carthusien** suam
 ex hac luce migrasse priore
Nihil hec nos terrent. ludi
 mus interim et nostro pignus
 more. **Quum**imo non illos
 videas: et ipsos haud illite
 ratos qui se forte quempiam
 audierint talia narrantem
 et eum quoquo modo moue
 ri senserint: credis inquit
 istiusmodi fabulamentis?
fuit in familiaris monachus
 quidam: qui adhuc versaretur
 in seculo, non infimum sacre
 scientie gradum consecutus **Is**
 qui aliquando me presente
 gregorianum lectitaret dialo
 gum: ita me deus adiuet
 adiuet inquit, nisi me tan
 ti viri prohiberet auctoritas
 hec omnia ficticia esse fabu
 las liberrime profiterer **Ita**
 faciamus fratres. **Duro**
 nimis est disciplina **lingua**
 mus hanc prisca monachis
Nihil solliciti sumus **Quo**
 cursu pretereant dies **Obse**
 quam deo precipidissime pos
 sumus **Non** ille tepide, non
 remisse, non abque seuerioris

Speculi

iustite disciplina in nos ad am-
maduertet: si nos ulamus vite
nostre dies. bonis operibus va-
cuos et regule nostre nilpenso-
res inuenerit. **Hic est inotenti**
ille que notissimam illam condi-
dit decretalem. **Lū ad monas-**
terium quā (qm̄ regule consen-
tanea est carnales monachi
impudentissime reuertunt at-
conculcant. Quē vero fructum
ex huiusmodi contemptu re-
laturi sint: ipsi tandem expe-
rient. **Aliū pducit locū de pro-**
pheta iob. qui merito eos terre
debeat quib⁹ est odio regula-
ris disciplina sed et i carnales
monachos locū de esaiā de pro-
mit quo domin⁹ iudeorū
carniuoracitatem aperte
detestatur.

Capitulum quintum.

Dixiſto si quid eēt in
uobis prudentie: in-
telligeremus unūquēq;
ſcētōum ſui ſtatus cōditionē
iudicandū eſſe: cōiugatū ut
cōiugatus: clerū ut clerū
monachū ut monachū. **N**on
interrogabit cōiugatus in
illo tribuli iudicio cur bene-
dictiōa regulā nō ſeruaue-
rit: nō enim illi ſe ſubiecit.
Tu vero cui imperatū eſt a
dño ut nota tua reddas. id e
ad linēa regule. mores tuos
emendes: quid coram deo
reſponſurus es. quū ſuper

Monachorum.

obſeruatione regulari queſtio
fiet: Ipſe namq; tibi conſcius
eſ: te nichil minus audire
libenter. q̄ ullam de regula
fieri mētionē. **Mirū** eſt tran-
ſtul nos eē ab omni iudicio
rationis: ut nichil omnino ni-
ſi quod animalis homo noſter
ſuaſerit. audire uelimus.
Agas achare protonſul: cū be-
atiſſimū andrēam apoſto-
lum inſeparet. q̄ deorum
qui a gentibus gentilibus
colebant. ſupſtione euarias
ſet: reſpondit ei andreas
in hec uerba. **F**oſſe inquit
te oportet: quos tu deos af-
ſeris demonia eē peſſima.
qui hoc ſuadent hominibus
unde offendat deus. ut
quū offeſus fuerit: auer-
tat et nō exaudiat et quū
auerſus fuerit et exaudiat
habeant: ipſi captiui a dño
bolo captiui et tam dū ab
eo deludant: quoaduſq; de
hac uita exeat: nichil ſe-
cum preter pām portantēs.
Credisne frater quiſq; hec
qui ſine regula minus hec
ad te ūba pertinere: **Q**uo
nam pacto dubitare poſſi-
mus nō eſſe diuinū conſi-
liū: ut in monaſteris noſtris
nulla uigeat hoſpitalitas. nul-
lū obſeruetur ſilentū: diu-
nū precipitet: officii cōtem-
nent: ieiunia cōmedant.

64
liber.

carnes. sicutq; cetera que dice
re piget. **N**ōne manifestū est
hanc dyabolicā esse suasionē?
Quid quū ita sit? quis am-
bigat quin nobis hoc pacto
comisantis deus offenda-
tur. offensus auertat? auer-
sus preces nostras nō audiat.
nichilq; iam sup sit quin a
diabolo captiuū teneam?
atq; ab eo tam diu deludam?
quo ad usq; hinc abenutes
nichil nobisū preter sola
pān portemus? **V**idemur
cū intra illorū numerū cō-
prehendi? de quibus beatus
iob dominiū alloquens ait
Lor eorū longe fecisti a disci-
plina? propterea non exal-
tabūt? **E**t quidem diuina
bonitas nullius ē causa pān
: verū in malo diutius per-
sistentibus nobis deus nost-
(ut superius dictū est) tam
crebro parumpensam contemp-
tamq; gratiam subtrahit usque
adeo? ut quāuis interdum con-
uerſi velle videam? recādam?
tamē exemplo surgendi fatid-
tate negata. **D**ic accidit pha-
roni? qui plagarū frequen-
tia vexatus. dixisse legitur
aliquādo. iustus est dñs? ego
autē et ministri mei impij. **D**er-
seuerauit tamē. nec hebreum
ipm dimittere voluit? cuius
exitus qualis fuit fuerit. frē-
quēter audiuim? omīs. **Q**uid
igitur de nobis sperare debeam?

Tertius.

: qđm in hac versam? misericō.
ut nichil nobis magis inuisū
sit regulari disciplina? **N**ō dis-
ciplina ieiunia p̄tinent frater
p̄tinet et carniū abstinentia
maxime autem om̄ humili-
tas? que usq; adeo nobis deest.
ut aduersus eos qui regula-
rem probant obseruationem
eas suadent? que religiois
sūt sancteq; pietatis. perti-
naciter atq; superbe dispute-
mus. **N**on equidē possum
quin aliquando vos pulsem
: maxime quū ipsa dispu-
tatione trahor? si quis forte
vestrū de summo vorante
dño experrectus euigilet. **N**ō
omnino frustra scripsero. si
vel unā aiām libelli hui?
lectio legentem diuinitus
inspirata luceatur. **D**iximus
de vestra carniū oratione
in ea epistola quā ad sagi-
enses scripsimus? nec ea
hoc loco censuimus repli-
canda. **N**e tamen exastime-
tis nichil esse curē deo? siue
carnes siue legumina mā-
ducentibus. locum profecū
de clara opusculo illi nro
nequaquā insertū? que si
considerare volueritis. meri-
to super vestra dissolutione
: demissis in terram oculis
erubescitis. **D**ñs quū p̄ ysa-
iam futurā desolationem
p̄dixisset. et
israheliticus populus hec

Speculi.

minimi fatiens suo more gau-
deret: hec inter cetera obdura-
to populo nutari iussit. **Voca-**
bit inquit dñs deus exercituum
in die illa ad fletum et plautum
ad caluitium, et angulum sac-
ta: et ecce gaudium et letitia,
occidere vitulos: et iugulae
arietes comedere carnes, et
bibere vinum. **Quid** aut in
causa foret ut stultus plus
aphetico uaticinio minime
moueret: idem ostendit
ysaias qui exemplo hec uerba
subicit. **Comedam** et bibe-
mus: tras enim moriemur. **Dicit**
aut hec, no tam ysaias uerba
q̄ dñi per ysaiam. Et talis
est contextus hic ac si mani-
feste diceret dñs. **Predicauit**
uobis futura mala: nec
idoneu inueniunt auditoze.
Si saperetis, ad penitentie
luctum uerteremini: ut
peccatoru uenia consecuti, pre-
sentem futuramq̄ possent ob-
tinere salutem. **Veru** mortua
fides est, nulla etenim uobis
post hanc breuē anticipemq̄
superesse uita uidetur. **Fre-**
netico namq̄ gaudio gestien-
tes, sic mutuo nos adhorta-
mini: dicitq̄ uir proximo
suo. **Comedam** et bibamus
tras et enim moriemur. **Obse-**
ro uos fratres quatinus ab ho-
rum insania nostra dissa-
tio distat: **Lota** nra s̄ et ois
religiosa regula disciplina

Monachoz.

sonat: nobis aute nichil tam
uicium q̄ ipsa disciplina. **Dū**
ergo ieiunare nolumus: dū
a nocturnis uigilijs libenter
absumus: dū penitus ignozam
quid sit silere, sacris studere
lectionibus, deu sibi modice
omnibus efficere familiarē:
morte quotidie suspectam ha-
bere, ad exitu per singula
se preparare moneta, dū hec
experiri steminum, dum
magis ridere iuuat: atq̄ ut
pauca omnia stringam, co-
pacto uiuere, ut a seculariu
moribus nichil discrepemus:
nonne manifeste uidemus dicit
et nos, **Comedamus** et bibam
tras enim moriemur. **Quā**
igitur disciplina reciperē no-
lumus: s̄ longe ab ea cor nos-
tru facimus, metuedū est
supra q̄ dicta queat, ne forte
quod sponte nostra nos modo
facimus, ipse tandem dñs ius-
ticia faciat exigente, id est
ne gratia sua a nobis penitus
auferat, no eam quā possi-
demus, nā si presens eet gratia
uigeret in nobis amor discipline
: s̄ eam quā obtinere possemus
si ad eū toto corde uerfi: dāna-
bili huius licentie renūtiare uel-
lemus. **Metuedū** ergo ueheme-
tissime: ne qui iam surgere
nolumus, sero frustra cupientes
omino nequeamus. **Et** qui hu-
militatem amplecti renūti-
uimq̄ in celestibus exaltenuē

liber.

Religiosa cupienti ducere
vita[m] expetendū dicit esse ce-
nobii. hoc autē noīe non
alia recte vocari loca. nisi
ea in quibus regula com-
muniter observatur. Dem-
que de regula prolatis vtri-
usq[ue] testamenti sententijs
disputat.

Capitulum sextum.

Sed ad te redeo qui mul-
ti forma secularis vi-
te discrimina perspi-
ciens cenobitice vivere
tibi est (ut superius monui)
an veraciter ambias intra[m] coe-
nobij recipi disciplina[m]. Sed si
re vera ambis. nec friges.
nec tepes. sed tales. Ambire nāq[ue]
ardenter cupis scire est. Tale
re autē nichil aliud est q[uam]
severiter amare. Charitas vero
disciplina[m] nō refugit. cognos-
cens se sine disciplina persiste-
re nō posse. Est cui disciplina
exterioris hominis perfecta
subiectio. Non eiusmodi sub-
iectio. ut raro nō rebellet.
nā talis in hac vita obtine-
ri nō potest. sed eiusmodi ser-
vilitas. ut spiritus in suo
dominatu perseverans. car-
nalibus desiderijs constant[er]
perneget assentiri. Igit[ur] si intra
coenobij disciplina[m] recipi con-
pulsus. tunc ad ea loca ducer-
tas. que coenobia vane pro-

Tertius.

sus atq[ue] inanimat[er] nominat. Loc-
nobij namq[ue] communis vita
est. Commune vero vita[m] pater
ostendit benedictus qui ait.
omnes in omnibus magistrā
sequat[ur] regulam. nec ab ea
temere deviet. a quoq[ue] **Clā**
ubi regularis observatio
floret. illic profecto vivit.
Ubi vero contemnit[ur] regula
nō vita sed mors potius regna-
re credenda est. Quā ob re-
eiusmodi loca nō tenobia. sed
coenobitara rectius vocari
posse vident[ur]. Tartarus
enim sine morte[m] sine tur-
batione significet. utruq[ue]
pro me facit. Est enim vera
mors anime. regularis abiec-
tio discipline. Porro ubi dis-
ciplina contemnit[ur]. illic con-
fusa. ac perturbata est. Oīa
facet enim interior homo.
exterior vidente. **Armini**
quā in seculo converſaver. et
a religiosis moribus alienus
eīm totus. cū quibusdam
monachis familiarem michi
fuisse consuetudinē. sed quā-
tum michi videbat[ur]. nichil
a meis ineptis abhorrebant.
Ego de occultis (ut superi-
ore volumine dixi) non in-
dico sed nichil nomi certius.
q[uam] huiusmodi vitam. nō
eam eē quā comendat chris-
tus. et per quā sancti vitri-
abus prelatis cū hoste con-
fluentes. gloriosis celestia

Speculi.

regna obtinuerunt triumphis. **D**icite queso quis unquam sine regula vixit: et etiam constitutus est salutem. **P**recepit dominus israelitibus per moysen: preceptum necessarium omnibus qui bene sibi volunt esse consultum. **N**olite inquit facere unquam aliquid, in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. **J**udicium domini est saluatum iri neminem nisi qui per angustam graditur viam. **H**ec enim sola ducit ad vitam. **I**niquum est, atque sacrilegium contrarium tenere suam. **A**t vero plerique nostrorum monachorum latius sumam sibi placere viam eundem tibus profitentur ac edocent argumentis. **I**niquum igitur faciunt in iudicio. **N**ec ullo pacto inque uiderentur: nisi in regulam deprauata corrumpanturque voluntate peccarent. **R**egula namque dicta est eo quod recte regat ducat: nec aliquando aliam viam vahat. **N**on enim ante recte duceres: nisi per angustam duceres iter, nam latius est via (auctore christo) ducit ad mortem. **I**gitur illac eundo, vita perditur: non inuenitur. **R**egula autem ut alij existimauerunt, dicta est vel quod regat: vel quod norma recte et bene viuendi prebeat, vel quod distortum prauumque corrigat. **I**taque si regi velles: non tibi regula displiceret. **S**ed nec illi

Monachorum.

te subire debueras: si regnum lebas. **Q**uid est autem regi: nisi subesse christo. **N**ec est quod dicas: obtemperant christo quod plurimum, qui nulli regule sunt addicti. **S**acrilegium est hoc atque sacrilegium. **N**on est qui ab ea regula se possit eximere: qui sanxit confirmavit christus, tunc diceret: si vis ad vitam ingredi, serua mandata. **Q**ue regula si tibi sufficere videbatur: artiori nequaquam summittitur: artiori nequaquam summittitur: tolli debebas. **A**t tu dum licetius agis nec hanc, nec illam obseruas: sed eo proficiat quo te ducit is qui te regit. **I**nescias quod nam ei sit nome: ab illis requirito. **L**ate enim non saluat nisi qui regitur. **R**egi namque bene viuere est. **Q**ui vero bene viuere: si quando distortum facit aliquid: mox illud ad regulam leuam examinat, corrigat et emendat. **N**on igitur ducit in monachum, ut paulo ante dicitur sine illa monachorum sint: sine in meditantium, quibus sub oculis regula poterit: atque calcatur. **Q**uid nam responsurum estis vos, qui sine regula viuere constat: si quis forte roget ubi nam sit regula, aut vos professores esse testamini. **N**olitis: diceretis aperte fati sumus eam. **S**ic enim eam abscondimus: ut vide

liber.

ri nō possit legitur in libro 10
sue quidam ex israelitis achan
noīe; inter cetera que tōcūpi
uit aureā quoq; furatus ēē
regulam. s; manifestato cri
mine lapidatus est. Tulli
dubiū quin omīs regula a
sanctis instituta patribus
aurea sit id diuinū redolens
sapientiā; et ad regem re
gum itinere rectissimo duces
furat; aut regulam, qui bo
nis christi pasatur; et que
professus est seruare oem
nit. Quid autem tales me
reant; (nisi resipiscāt) ingra
tissimo tandem cognoscent
experimēto. Nec immerito
quotquot huiusmodi sūt achā
apptari videntur. Achan em
tribulatio sine necessitate
interpretat; Et quidem neces
sarius; Et ut scandala veniāt
; ve tamen homini illi per
que scandala veniūt. Non itaq;
regule fures inueniri nos opor
tet; nō scandala abscondenda
est regula; s; aperte manifes
tas seruāda, ut angelus et
hominibus appareat nos indis
ciplinos nō esse, nec secula
rū vanitatu amore teneri.
Diquide corpora nrā (si ta
les sumus quales ēē debemus)
templa sūt spiritus sancti
Non alia ratione, nisi quia
in mētib; castigatis, ex
purgatis; et virtutib; decore
multiplicat studiosius expoli

Tercius.

66
tis, deus ipse velut ingratiſsi
ma sibi domo versatur legit;
salomō in templo illo mirifico
nō absq; spūs sancti reue
lacione constructo; inter ce
tera sculpsisse cherubin, et
palmas, et celaturas valde
eminētes, et operuisse om
nia laminis aureis; opere
quadro ad regulam. Auro
charitatem significari; locq;
ille de apocalypsi testis est,
in quo christus unā e septe
ecclēsijs achanis his vrbis allo
quit; Quādeo tibi emere a
me aurū ignitū probatū
ut locuples fias haud dubiū
quin sine charitate pauperes
simus omīs. Qui vero chari
tatem possidet, diues est;
nec est quod de paupertate
trauset; nisi q; humilitas
nūq; sibi persuadet se diui
tarum quippā acquisisse.
Verū hec ipsa paupertas
diuitie sūt. Est igitur cha
ritas aurū, quo tota debe
at anime nrē domus operi
ri; id ipm precipiente paulo
atq; dicente. Omnia vestra in
charitate fiant. Sed et ipsa
charitas authore iacobo mul
titudine operit peccatorum.
Est autē domus nrā opere
quadro, id est quatuor car
dinalibus virtutibus soler
tius edificanda; nō gentili
um more qui deū nescierūt
et ob id regulā sequi nō pote

Speculi.

viant : sed more christianorum
qui sancte fidei : celestiumq; ma-
datoꝝ regulam sequi vigilan-
ter perseveranterq; sequuntur
Nos autē qui religiose cuipi-
am regule nos ipsos subiecti-
mus : quatenus nos studue-
rimus exornare virtute :
inanes erimus . nec eterne
vite mercede donabimur :
si regule nre contemptores
inueniamur **S**cribens ad ro-
māthios apostolus paulus
: sic inter cetera eos alloqui-
tur **N**os nō in nimis glori-
abimur inquit : s; secundū
mēsurā regule qua mēsurus
est nobis deus **U**nicaq; se-
cundū sui status conditio-
nem certam deus regulā
ponit : coniugatis . viduis
virginibus . clericis . mona-
chis : et si qua sint sūt a
alia hoīm generū Itaq; si
benedictinam delegero regu-
lam incorrupta sincerāq;
voluntate : quoniam omnis
bona voluntas a deo est .
qui voluntatem dedit
ipse sub ea regulā quā ele-
gi militare me iussit : et
secundū eam michi metie-
tur . eo quidem pacto : ut
si eam pro viribus observa-
vero . beatus tandem fu-
turus sum : sin autem no-
lucro miser **R**ursum ad
galathas idem scribens
apostolus **I**n christo vni-

monachor.

iesu inquit : neq; circūfāsio aliquid
valet . neq; preputius . s; noua
creatura **E**t quatenus hanc regulā
secuti fuerint : pax super illos
et misericordia **E**t ego tibi dico
frater in christo iesu : nec ami-
tus candidus . nec ater . nec
subniger que griseum vocat
aliquid valet s; noua creatu-
ra **E**sto igitur nouus secundū
prescriptam tibi regulā : et
monachus eris **R** si uetus
es nec ad uerorū monachorū
numerū : nec ad ceteros dei
seruos pertinere te scito **E**st
et alius locus in eiusdem apli
ad philippenses epistola . cuius
hec sūt uerba **I**dem sapiamus
: et in eadem permaneamus
regula **I**dem nos sapere oportet .
si rectū volumus iter
tenere : et in eadem christi-
ane fidei permanere regu-
la **E**st autē regula christi-
ana ut quisquis post eū uenire
desiderat : ppriam tollat
aritem . et sic euz inoffenso
pede sequat : **A**d hoc autē
institute sūt sanctorū regu-
le patrū . ut in uoluntaria
paupertate sincerāq; corpo-
ris et animi castitate persiste-
tes obediēte aritem insep-
tabili perseverantia feruam
: atq; hoc pacto ad regnū u-
ueniamus eternū **I**taq; si
francisa tibi regula placuit
: ipsius institutionis fideliter
sequere **I**n magno augustino

Libec

delegisti regulam: per eam
 sinceriter ambulato Denique
 quisque quod elegit: hoc tene
 at hoc sequatur, sine furo sine
 somno, sine simulatione
 Nunc igitur memoria repetere
 pauca illa cassiani verba
 quorum paulo ante fecimus me
 tionem. **Ambiens** quis intra
 cenobii recipi disciplina. **Ambi**
 biendus est enim concupite re
 ligious ingressus, ne femi
 nei cuiusdam torporis, langui
 dulique teporis arguatur. **Ima**
 da disciplina, ne tandem dis
 solutus efficiat efficiat: ex
 petendum cenobium ne forte in
 tenotataro immuni morte mo
 riatur. **Quadruplicem esse dis**
ciplinam quartam vero non se
esse culpabilem, porro quae intra
disciplinam se se continet in
ueniri ueniam. Ad vlti
mi uerba exponitur ber
nardi quibus ostenditur
quid sit proprie uiuere et
que dicenda sit uita bona.

Capitulum vii.

Diximus de ambitio
 ne bona qua uirtu
 tes ambiri debent
 Nam ambitio culpa
 bilis non solum monacho: sed om
 ni christiano uitanda est
 Diximus praeterea amanda
 esse disciplinam: que non nisi
 in uerbis floret uigetque cenobio

Tertius.

bus, qua ob rem tertio loco ex
 petenda cenobia suasi mus
 in quibus et re et nomine mona
 chi: deo fideliter obsequentes
 ad patriam festinant. **Dixit**
 alia tria uerba, que licet
 expositionis desiderare uide
 antur potest tamen ex eis aliquid
 emergere, quod utiliter atque
 salubriter audiat. **Ambiens**
 quis inquit intra cenobii re
 cipi disciplina. **Non** est omit
 tendenda particula intra, quin
 immo valde necessarium est
 ne quoquo modo nos latent
 quid sibi uelit. **Si** tibi pater
 uerbi causa, mater uel dominus
 quispiam preceptum in hec
 uerba fecisset: uolo duc
 rum horarum spatio intra ce
 nobii domum te detineas. **Si** to
 durante tempore uel pede
 unum extra domum poneris,
 excusari nulla ratione pos
 ses: quin preceptum in hac
 transgressus uiderere. **Et**
 quoniam minima transgressum
 tula fuit: non graudem
 castigationem quisque te ra
 tionem merueris animadu
 uersione. **Et** si longius
 progressus fores, haud
 dubium quin maiores meru
 eras poena animaduersione.
Nunc ergo considera quena
 sit morum disciplina. **Hec**
 enim quadrifariam distribui
 posse uidetur. **Prima** ad

68
Liber.

et apud se inaniter gloriatur
Nihil bene presideret: et seipm
mulat. Ruid per multa va
gari necesse est. Non est
res tam exigua: de qua
no aliquando stingat stul
tissime gloriari. Non tu oib
vana gloria mortale est pec
tatu: s; presens locus hat
disputationes no flachitat
Not vnu admones. ocul
tu esse pctm supbiam: et
quod solus inspiciat deus
Ideoq; ab his qui parv st
religiosi non valde timet
oia naq; salua sibi putat
si ita se gerant: vt ab oib
rephendi no possint. Dz
ne id quide silentio pterre
rim: esse nonullos qui
vana gloria plus nimio
suspectam habeant. Nam
si forte inter canedu parv
aliquid letent: et bene
sibi tenuisse videant: ilico
mortalis culpe se reos exis
timant. moxq; prudentio
rem quepiant consulunt
interrogant cuiusmodi
sit pctm vana gloria: v
ba multiplicat. et que
quid eis responsus fuerit
inuis est q; vt ipsorum
animis quietem possit
afferre. Huiusmodi homi
genus molestum est tam
tam sibi q; alyis: nec ori
tur istiusmodi inquietudo
nisi ex timore nimio et

Tercius.

boni intellectus inopia. Acc
dit interdum et pertinacia
quedam: qua fit vt nemi
ni credere velint. nisi ea
dicat que secu ipi cogitant
animosq; ptractant. Sed
redeamus ad bernardina
sententia. Non muir inqt
qui superbia inflatur. qui
luxuria sordidatur: qui
ceteris infiat pestibus
Sententia hec clarior est:
q; vt eam oporteat cuiusq;
auctoritate roborari. Non
tamen solus ille propriam oc
cidit aiām: qui turpi totat
tu. turpiq; delectatione
polluit. s; etia eo pacto co
gitare turpia. vt ipi cogi
tationi resistere nolis quin
potius in ea psistere delec
teris etia si turpe no seget
opus: huiusmodi tamen
male multens delectatio
mortifera est. Itaq; superbia
inflari. sordidari luxuria:
et quotiq; pestifero conta
minari peccato: nequaq;
viuere est quin potius (vt
idem sequit; bernardus)
vita confundere. et appro
pinqre vsq; ad portas mor
tis. Vitam confundere: est
exterioris quidem hominis
vita viuere. spm vero di
uine grē muneribus esse
destitutum. Appropinquare
vero vsq; ad portas mortis:
est in mortalibus pmanere.

Speculi.

peccatis. Ne namque porte sunt
tartari. Nam quisquis superbi
et libini: aut alicui cetero
rorum criminum obnoxius
presentem deserit lucem:
hinc extemplo ad inferna
pertrahi locum certissimum
est. Quisquis igitur cenobii
petis: et intra monastice
disciplinam recipi
contempsis: profecto bene
vivere gestis. Proinde ne
te lateat quena sit bona
vita: gloriosum bernardum
que merito monachorum
patrem atque doctorem appel
lauerim. libenter audito.
Bona inquit vitam ego
puto et mala pati et bo
na facere. et sic perseue
rare usque ad mortem. Hec
de precor in imo pectoris
sententiam hant. eamque
specula crebrius: ne qua
possit oblivione deleri. **N**o
dixit bona esse vitam: a
malo declinare et facere be
ne quod id verissime dicere
poterat. sic enim per prophetam
fideles spiritus sanctus allo
quitur. Declina a malo. et
fac bonum: et inhabitabis in
seculo seculi. Quod tale
est at si manifeste dicitur.
A peccatis abstinetis. at
benefacitis semper: nec du
bitandum tibi. quin post
hanc vitam immortalis felici
tate doneris. **Bernardus**

Monachorum.

ante bernardus. quod hoc
loco propheta subiicit ma
nifeste censuit explicandum
dum enim a peccatis et vitis
abstinentes. divina mandata
quatenus possumus ob
servamus: atque intra regula
ris discipline septa nos ipsos
cum dei adiutorio cohibemus
invidente diabolo profectibus
nostris crescat cum inu
dia nocendi studium: et
quoad potest molestus est
nobis. Unde fit ut cum eo pug
nare nos oporteat: et que
molesta sunt peti. diuinaque
semper opem implorare soler
tius ne vel fatigemur: vel
remissius luctando succumba
mus. Nam qui sic presentat
agit vitam ut mala non sentiat
quona pacto salute ignoro. Igitur
in bonis operibus et ma
lorum patientia perseuere: bo
na vita est et regularis tunc
todie discipline. **Disciplina**
propterea esse necessaria ut
per quam improborum corrigatur
audacia et tuta bonorum ino
centia conservetur benedictioque
regula et honesta peritiam
esse et iustam. Capitulum viij.
Untem luadius ap
pareat saluum futu
rum neminem nisi dede
rit operam ut intra disciplinam
se se contineat: verba citare
libet isidori. que in ipso

Libet.

quate distinctionis initio
 gratianus allegat **S**acte sūt
 inquit leges; ut earū metu
 humana coerceat audacia
 tutaq; sit inter improbos
 inoerentia; et in ipis impro-
 bis formidato supplicio refre-
 net audacia. et nocendi
 facultas **D**iuinam legū
 quedam huiusmodi sunt
 ut earū transgressores hu-
 mano puniant iudicio;
 nā nisi punirentur, morta-
 liū necessaria societas co-
 stare nō posset **E**x hoc nu-
 mero sunt homicidiū, fur-
 u, falsum testimoniū, et
 h qua sunt alia **Q**uedam
 vero puniri nō possunt; ut
 mentiendi cōsuetudo, ocul-
 ta infidelitas, et ut uno
 vbo concludamus omnia
 mala voluntas **H**ec soli
 deo punienda reseruantur
Igitur in seculo furibus, ho-
 micidis, falsis testibus, p-
 iuris, et ceteris humane
 societatis violatoribus; pe-
 nalis disciplina cōstitutā
 est, ut videlicet supplicij
 metu malorū coerceat au-
 dacia, et inoerenter uiue-
 rientes, ab iniquis nec
 deū nec hominē scemidā-
 tibus nequaquā oppriman-
 tur **I**n tenobis vero, ubi
 nō admodū grandis est
 hominū multitudo; et
 in quibus quicūq; sapit

Tercius.

ita conuiscat, ut et a peccatis
 liber; et maiore merito diuis
 q; si in seculo recte vixisset;
 deo tandem suo peniiter
 copuletur. Longe arctiore
 disciplina opus est **M**ini-
 mū est enī monacho a gra-
 uioribus abstinere peccatis
 . nisi etiam a venialibus
 mendis (quod sepe dicen-
 dū est) tota v̄tute sese cō-
 tinere nitat **O**b id et oti-
 osa verba nimīū multi-
 plicata, et irrisio, et omīs
 punit mobedientia, ut
 publice rephensionis pena
 eū metu sese cohibeant, qui
 v̄ nimia delinquit fragi-
 litate, vel improbitate teme-
 raria peccare delectantur
Lauerūt enī sancti patres
 quoad potuerūt; ne cuiq;
 impune peccandi licentia foret
 . malas autē voluntates om-
 nino reptimere nequinerūt
 quippe quas nec deus ipse
 in hac vita punit; s; post
 mortem in eas pro sue ten-
 sure equitate misericorditer
 at; seueriter animaduertit
Malis itaq; voluntatibus
 disciplinam adhibere nostrū
 est, quando quidem libero
 nrē voluntatis arbitrio aut
 salutem consequimur aut
 perimur **Q**uotquot igitur
 regulam manifeste trans-
 gredimur, nō solum offen-

Speculi.

Dimus deū : s; etiam optimos
quosq; dei ministros . qui
ipsius amant amicos : et
eorū sacras institutiones in
olari nō moleste ferre nō pos
sunt **H**z mirari nō sufficō :
quomā pacto fieri possit . ut
tam numerosa sint gloriosi
benedicti monasteria : et tā
paucā in quibus regula fido
liter obseruetur **N**ihil enim
habet benedictinā regula tā
arduum tamq; difficile : qd
nō a beneuolīs adiutore deo
obseruari q; aptissime possit
Fateor eē nonnulla in ipā pā
tris benedicti institutione
que et difficillima sunt . et
vix a paucissimis obseruet :
s; nō sunt eius generis . ut
non obseruata mortifero que
q; obnoxium faciant : obstric
tumq; peccato . modo procul
absit contemptus . quem
pestiferū semp esse certissi
mū est **E**st inter hec duo
decimus humilitatis gradus
non autem carere caribus
quod et puelli et vetuli pos
sunt senes : s; diffialia sūt
omnia deprauate volunta
ti **U**t autem perspicim sit
benedictinā legem . bone
legis habere proprietates
vniuersas **I**sidorū citabi
mus . cuiusmodi debeat
eē lex bona manifeste do
centem **E**st autem bene
dictinā regula vera lex

Monachoz.

Diquidem eam legis nōre
pater benedictus appellat
Probandis namq; nouitis
dicendū iubet **H**ec est lex
sub qua militare vis : si
eam obseruare potes ingre
dere . si nō potes . liber dis
cede **H**z nūc videamus qua
lis debeat esse lex bona
Erit autem lex aut isidorus
honestā . iusta . possibilis .
secundū naturā . et secundū
consuetudinē patrie . loco
temporūq; queniens . neces
saria et utilis manifesta
quoq; : ne aliquid per
obscuritatem vitatū in
cautus captioe stinent :
nullo priuato comodo s;
pro omni ciuiū utilitate
Scripta legem igitur bo
nam : p̄mū om̄ esse oportet
honestam **H**onestum autē
et studiosum nihil differat
Studiosus dico : quod ple
riq; vitiosus dicere maluit
Est igitur honestū quod
virtutē Mentit : inhonestū
quod a virtute recedit **H**onē
tas vero duplex est . interior
et exterior **Q**uisquis autē
benedictinā sequi gaudet :
amplectiq; regulam . finale
vtriusq; honestatis decore
fulgebit **D**eo et ipse benedi
tus . ob id quā meditatus
est regulam se scripsisse
profiteatur : ut eam in mo
nasterijs obseruantes ali

Liban.

quatenus vel conuersionis
 inuersionis iucius: vel mo
 ri honestatem nos demo
 streimus habere. Quisq;
 sit honesta no potest quo
 quo modo no est esse
 iusta. Iusticia namq;
 quum in sua relinquit
 latitudine ututem pplec
 tit: omne. At vero non
 benedictina modo: s; ois
 quoq; religiosa regula
 iustissima est. Nichil en
 iustius q; ut optim; dñs
 qui nobis contulit quicqd
 habemus: et dare para
 tus est sup q; nel sperare
 vel petere possumus, nos
 totos possideat regat atq; gu
 bernet: qm nostris viribus
 nos ipsos regere nulla ratioe
 ualemus. Sed ad hoc instituta
 sunt coenobia, ut impedi
 mentis omnibus procul ab
 rectis, castu corpus, obedi
 entiaq; deo consecr'emus
 animus: ac sic ipsius toti
 sumus sumus et pmaneam;
 talesq; nos inueniat: qum
 nos hinc emigrare iusserit,
 ut beatis in patria monachis
 annuerari meream. Conse
 quens est igitur ut omis sac
 toru regula patru esse ius
 tissima concedat.
Ostendit eandē legē id est
patris bñdicti regulā. cetera
uas quoq; bone legis pprie
tates habere. quas isidorus

Tertius.

superiori distinctione com
 memorat. **Capitulum nouū.**

Tertio loco possibilis
 debet esse lex bona
 Quod eni fieri no
 potest, a nemine debet exi
 gi, qui no valeat illo mo
 do prestari: it vero possibi
 lem esse obseruatu benedic
 tina regulam, numerosis
 sinus ostendit sanctoru
 patru coetus, beatoq; coe
 linu ascriptus catalogo,
 hoc est (ut barbari dicunt)
 tanzatus. **S**i dura ni
 mis ac difficilis esset: neq;
 q; per uniuersam christiani
 tatem uulgata foret: usque
 adeo ut vix ullius sancti
 tam multiplicata coenobia
 videant. **S** hodie impossi
 bilem eam dicunt maleuoli:
 quidna sit regula, quid re
 ligio, quid sanctimonia peni
 tus ignorantes. Sed et ipse
 benedictus (ne cuiq; forte sua
 regula nimis ardua uideat)
 in ipa saluberrime institu
 tionis occlusionē apte profite
 tur hanc minimam quada
 inchoationis esse regulam
 s; per eam ad sublimiora
 posse conscendi. Quarta bo
 nas probatasq; leges eo pat
 to oportet institui: ut sint
 secundu patrie naturam atq;
 consuetudine. Nam si a

Speculi.

aliam patrie lex quelibet scriberetur: que nature legi contraria foret, non esset lex illa possibilis. **Di** vero vitiose consuetudini consentiret, non esset honesta: ac per hoc nec iusta. **Quam** ob rem quod dicitur secundum patrie consuetudinem lex debere constitui de vitiosa consuetudine intelligi nequit. **Sed** de huiusmodi consuetudine: que vel secundum virtutem est vel eius generis, ut nulli sit obnoxia reprehensioni: quemadmodum in generali legitimus dixisse laban nepoti suo iacob, non esse consuetudinem eius loca ut filie nati minores ante sorores suas: que eas etate preceperent ad nuptias traderent. **Sed** ad rem nostram veniamus. **Die** consuetudines de purissimo sacre religionis fonte derivate: quarum observatione catholica quondam gaudebat ecclesia, ad viam non ad patriam pertinere noscunt. **In** celo namque (que vera est patria) nulle sunt consuetudines. **Quidam** etenim eternis legibus illic decreta sunt omnia, nec mutantur ibi nonaturne quicquam. **At** vero laudatos ecclesie militantis usus, id est orandi, psallendi, ieiunandi, stinendi, cum omni modestia coniungendi: pa-

Monachorum.

triam sciant esse benedictus, tam perspicuum est: ut nulla sit requirenda probatio fuisse namque primitiuis illis hominibus: qui beatis apostolis preceptoribus per se scilicet ut meruerunt: ea consuetudine ut singulis quibusque diebus, singulis corporis partibus huius refectioibus contenti forent. **Lassianus** preclare memorat collatione **xxi** in hec verba. **Est** autem sermo theone abbatis. **Dicendum** inquit sancti hanc observationem quadragagesimo, quoad ecclesie illius primitiue perfectio inuoluta promissa, penitus non fuisse. **Non** enim precepti huius necessitate: nec qualis legali sanctione constitutus artissimis ieiuniorum terminis clauderentur, qui per totum anni spatium equali ieiunio clauderentur. **Ab** hac saluberrima ieiunandi consuetudine: quam suus discipulus primitiuorum formulam per se scilicet sit benedictus: mutuatibus esse dubitari non potest. **Quod** opus est per alia discursare. **Certum** est enim vniuersam regulare disciplinam pristinos beati illius temporis homines in consuetudinem gloriosa conuersione duxisse. **Adde** quod preter eam quam scripsit

71
liber.

regulam honestissimas quasque
consuetudines in singulis vige-
re monasteriis. nulla ratioe
vetat. quemadmodum usus
probi regule non solum nihil
obsunt. sed etiam eam iuuat.
tuentur. atque confirmant. Ipsas
quoque monasteriorum consue-
tudines pater sanctus nulla
ratione violari permittit. **Dicit**
enim de peregrinis mona-
chis scribit. **Si quis mona-**
chus peregrinus de longinquis
provinciis supervenerit. si pro
hospite voluerit habitare in
monasterio. et contentus
fuerit consuetudine loci quam
iuenit. et non forte superflui-
tate sua perturbat monasteri-
um. sed simpliciter contentus
est eo quod iuenerit susci-
piat. quanto tempore cupit
Natura autem interioris ho-
minis hec est. ut nisi vitio-
sa contagione corrupta fu-
erit deo suo inherescere co-
cupiscat. natura vero celestis
patris hec est ut viciosos
omnino recipere nequeat.
Nam ipsius author et codi-
tor deus. virtutum dominus appella-
tur. cui preter peccatum nihil
displicet. **Deculum**
vero presens. via est quod
qui intelligit. totus insanit.
Dum ergo in via sumus
si a deo dissentimus non
est quod patriam nos ingres-
suros esse speremus. Itaque

Tercius.

secundum interioris hominis naturam
Cuius si virtute praeeditus a corpo-
re separatur. celum suscitatur
secundum hanc naturam inquam
et secundum naturam celestis
patris (omnis enim beati spiritus
superne patrie civis boni sunt)
sanctorum patrum institute
sunt regule. **Hec autem natu-**
ra nulla contraria consuetudine
aliquando corrupta est. **Nas-**
lusifer ille mox ut peruersus
esse cepit. a superioribus in ima de-
iectus est nec unquam peccato
pollutus quisquam illuc ascendit.
Est ergo benedictina regula.
secundum naturam et consuetudinem
patris. recte pulchreque conscrip-
ta. ex quo clarissime liquet
licentiosas illas consuetudines.
ieiunandi. pro libito fabulan-
di. in urbem frequenter eundi
cum secularibus male moratis
liberrime iuersandi. et cete-
ras id genus sancte regule
penitus inimicas non secundum
naturam et consuetudines patrie
sed tartarei potius carceris esse.
Non quod illuc talia fiant. sed quod
natura et consuetudo tartari
huiusmodi sit. ut qui in tali-
bus perseverant. illic sine
fine crucientur. **Quo loco**
legem bonam et loco et tempore
iuenire necesse est. **locus au-**
tem in quo versamur siue
in seculo. siue in monasterio
sumus. locus est pugne cer-
taminis atque militiae quod quoniam

Speculi.

pauci intelligunt: nec hostes
obseruant. tunc quibus fide
les uniuersos quotidianum
oportet habere conflictum
pauci ad eterna perueniunt
premia que tantum legitime
certantibus sunt promiss
sa. **C**onuenit igitur loco
benedictina regula. que
nisi militare volentes non
admittat. **D**ic enim habes in
ipsius prefationis exordio
At te ergo nunc meus sermo
dirigitur: ait pater benedic
tus. quisquis abrenuntians
proprie voluntatibus chris
to domino vero regi militatu
rus: obedientie fortissima
atque preclara arma assumis
Nisquis igitur patris bene
dicti se profitetur discipulus
nec in sub regula pro viribus
militat: si fores celestis reg
ni pulsauerit. rogatus
quisnam sit. magni bene
dicti discipulum se esse respon
derit: mox ut eum con
spexerit gloriosus benedic
tus. aperte fatebitur se deli
ctos discipulos nec agnos
cere velle. **C**onuenit etiam
hec regula temporis. **P**resentis
enim vite tempus. et breue
et incertum est: quam
ob rem dominus vigilare nos
precepit. utpote qui nec
diem nostre mortis. nec
horam exploratam habemus

Monachorum.

Quod non ignorans pater
benedictus. iubet nos quo
tidie peccata nostra preterita
cum lacrimis in oratione
domino confiteri. **S**ubet et mor
tem semper habere suspectam
Dextero necessariam oportet
esse legem. que laude digna
futura sit. nec tantum neces
sariam sed utilem quoque. **B**e
nedictina vero regula non
illis est necessaria qui se ei
nequaquam obstrinxerunt: qui
uis in ea contineant: quibus
plurima que sunt vniuer
sis necessaria christianis.
sed illis omnino necessaria
est qui proprie sermonibus
hoc triplici vinculo sese liga
uerunt dicentes. **P**romitto
stabilitatem meam. et con
uersionem morum meorum
et obedientiam secundum
regulam beati benedicti.
Talibus inquam necessaria
est quibus id innumere mul
titudini maxime videat.
Verum necessitas hec quantum
sit utilitate reuerentia: copio
sa sanctorum multitudo de
monstrat. qui dum sub
benedictina regula legitime
certant feliciter sem
per eternas meruere coronas
Deptimo legem bonam
aperitis manifestisq; con
scribi verbis oportet ne
quid per obscuritatem

incantū captione cōtineat. Est autē
 huiusmodi benedicta regula. Ni-
 hil enī in ea obscurū: nichil cap-
 tiosū est: quāuis non desint qui
 malo suo eam dilatent: et expo-
 sitiones inueniant saluti sue mi-
 nime congruentes. Sed hic no-
 bis oīa licent. Videbimus autē
 in extremo iudicio: quonā pac-
 to benedictina regula intelligi
 debuerit: nostris enī cōmenta-
 riolis illic opus nō erit. Octauo
 huiusmodi bonā decreti esse legē:
 ut nō alicuius priuato cōmodo:
 sed pro cōi cuius sit utilitate
 conscripta. Talis autē lex est di-
 uinorum mandatorū: talis lex
 euangelica: tales sanctorū regu-
 le patrū. Non enī vni alicui duo-
 bus ve scribuntur: sed oībus sub
 ipso militare cupientibus. Est
 autē cōis vniuersarū utilitas
 regularū. Quotquot enī sunt
 (modo studiosius obseruentur)
 ad beatitudinē perducunt eter-
 nā. Bonā igitur benedictā esse
 legē: negare nō licet: sed eam
 sibi perniciosam facit: qui quū
 sub ea militare debuerit: torpe-
 do propriamq; sequendo volun-
 tatem: presentis vite tempus
 absument.

**Non esse iudicandū de re-
 gula. sed monachū opor-
 tere secundū regulā iudi-
 cari. Preterea non ab his
 tantum quorū uota est**

**Improbā cōuersatio sed ab-
 occultis quoq; peccatorib;
 deū irideri.**

Capitulum. decimū.

Que autē prefate propri-
 etates in cōstituendis
 legibus sollitate cōside-
 rari debeant: hec ratio
 est: quia quū leges institute fue-
 rint: non erit liberū iudicare
 de ipsis: sed secundū ipsas iudi-
 care oportebit: et hoc ipm in
 memorata distinctione sequitur.
**Quid igitur insanus tu quisquis
 es: qui te dias stabilitate tua:
 cōuersioneq; morū tuorū et
 obedientiam promississe secundū
 morē tui monasterii in quo nec
 regularis viget obedientia:
 nec vlla sanctarū virtutū flo-
 ret disciplina. Sed missum te
 facio. hoc inuicem certissimū
 habe: impudentes et inuicentū-
 dos: tū audacissimus demonib;
 ceteris peccatorib; crudelius
 esse puniendus. Tu vero quod
 cenobiū erpetis: si nō eo es
 animo: ut regulā obseruare
 velis: sub qua militare cōsti-
 tuis: nec de illa iudicare que-
 rās: sed secundū eā liberrime
 iudicari: si non hic inquam
 est animus tibi: si nō in tra
 disciplina: tota virtute te cōti-
 nere velle deliberas (vniuer-
 sa nāq; regula disciplina est)**

Speculi.

non es idoneus qui intra ce-
nobium recipiatur. Sed redeam
ad illa pauca cassiani verba.
in quibus considerandis iamdu-
dum versamur. **Ambrosius** quis
intra cenobii recipi disciplina.
Ambrosius quis inquit. Neminem
excludit qui dicit quis. sic enim
accipiendum est ac si dicatur. quisque
est ille. Neminem excludunt sanctorum
regule patrum. sed ostendunt qua-
lis esse debeat. qui illarum studiosus
esse voluerit observator. **Sunt** qui
laudabiliter incipiunt. sed infaus-
to fine vitam concludunt. nam
iuxta sententiam apostolicam. qui
spiritu ceperunt carne consum-
mantur. id autem humanitas pre-
nosa non potest. nam plerumque lau-
data principia melioribus florent
mediis. et optimo felicissimisque si-
ne clauduntur. **Ceterum** qui quum
bene caluerit. postmodum miseri-
me frigit et frigendo salutis iac-
turam facit ipse sibi ruine proprie
causa est. **Propterea** pater bene-
dictus de his qui a regulari disci-
plina resiliunt satis terribiliter lo-
quitur. sciens inquit a deo se
damnandos esse quem irident.
Nec soli tamen deum iridere puta-
di sunt. quorum inhonesta conversa-
tio indisciplinatisque mores. ab omnibus
animaduerti facile possunt. verum
etiam hi qui intra monasterium sese
continent. acerbissima suspicionem
laborantes quotidie murmurantes

Monachorum.

ceteros inquietantes aliisque vitiis
occultis solisque deo cognitis laboran-
tes. **Nichil** enim gloriosum prodest ha-
bere patronum. si vita regule dis-
cors animorum inspectori deo des-
pecta fuerit et iniusta. **Narratur**
sanctus quidam carmelita. qui
aliquot annos ordo ille pulcherrime
floruisse. demonem quendam
a corpore quod obsidebat iuuan-
te christo depellere cupiens cum ipso
humani generis inimico pluri-
mas habuisse questiones. **Inter** ce-
tera igitur percontatus est eum
essent ne apud inferos aliqui bea-
te marie fratres. **Respondit** demo-
ne unus quidem. **Ventris** inquit
carmelita. nec mirum. **Vendax**
namque pater es. et a natura
propria nihil abhorres. **Cui** de-
mon. **Ventris** profecto creberri-
me. sed nunc michi crede non
mentior. **Nullus** enim beate ma-
rie frater. nostro sociari contuber-
nium potest. **Verum** si me super his
interrogas qui huiusmodi recti
sunt amictu qualem tu geris. in-
numeros fateor tartarus nosse
habet. **Obsecro** te promde quisque
monachus fieri cupis. consulenti
psalmographo credito et discipli-
nam apprehendere memento.
Nam sine disciplina certum est
saluari posse neminem. **Et** quidem
a fratrum consortio nemo repellitur.
qui preclare conversationis
ostenderit vitia. sed cauendum

Libere

est ab illo qui recte reperit. pau-
lanti remissus agendo ad in-
felicitate etiam iniquitate perdu-
tatis. *Ubi x iiii vii.*

**Quam periculosum in
remissio agere.**

Capitulum I.

Quoniam de remis-
sione mentio facta est.
qua sit periculosum ac
perniciosum cum qui
beati fecerit aliquando dona
perceperit. postmodum sponte te-
perere. vel cum qui nunquam alacri-
ter incaluerit. ad obtinendum
sancte charitatis igne nolle co-
nari. paulo diffusius exponemus.
Scriptum est in proverbiis salomo-
nis. Qui mollis est et dissolutus
in opere suo frater est sua opera
dissipans. Si quis parietem vel-
let erigere collectosque lapides dis-
pergeret atque dissiparet a spec-
tantibus merito videretur. Sunt
enim in erigendo pariete vivendi
iungendis lapides non disgregan-
di. Opera quoque nostra (si divi-
nis ea conspectibus esse grata
volumus) in charitate facienda
sunt et divini amoris glutino
copulanda. Sic enim apostolus
precipit dicens. omnia vestra in cha-
ritate fiant. Dissolutio autem siue
remissio. charitati concordari
potest. Nam ubi viget charitas

Tertius.

vigil est animus mens autem
remissa languet atque dormitat.
Veni inquam remissa. Nam
plurimum corpus agile videtur. nec
tamen animus quicquam eorum que
corpore geruntur attendit. Sunt
enim qui divinos hymnos cum cete-
ris canunt. nec quid dicant in-
telligunt sed nec intelligere dig-
nantur. Alio namque intentus est
animus. Quicquid enim occurre-
rit libere cogitant nec presen-
tia salubris aspiciunt detrimenta
In refectorio silent. quid autem lec-
tor pronuntiet nihil ipse refert
nam si paululum eos interrogaveris
agnosces facile ne minima quidem
sententiam eorum animus sedisse.
Tales ergo si quando forte caluerint
salutari charitatis igne et ali-
qua bonorum operum cogere feli-
citer aggregarunt tali dissolutio-
ne languescere molliter animo.
disparguntur omnia quantumque glorio-
se congregasse videbantur. Si
vero remissus et languidus
nunquam beate sentit charitatis igne
nuculos. et hoc existimat sufficere
quod cum ceteris psallat atque versetur.
et non possit apta execrabiliun-
timum reprehensione notari.
omino se decipit. Nihil enim cor que-
rit deo placet. qui charitatis
exces probare non novit. Itaque
qui mollis est et dissolutus. rec-
te frater dicitur eius qui sua dis-
sipat opera caret enim charitatis

Speculi.

glutino quo iustorum opera sibi
coherescunt. Est autem mollis qui
sibi persuadet presentem tentatio-
nem se ferre non posse existimans
eam semper augmentatum iri. nec
divinam misericordiam pre oculis
habens. que cum tentatione pro-
ventum facere consuevit. Dumque
nimium tenellus est et exteriori
hominum plus equo fauet. quicquid
bonorum operum inchoavit et quod
lamentabilis est etiam ea non
numquam que iam morti proximus
pene perfecit humani generis in-
imico cedens. et parvum aliquid
molestole ferre non sustinens
imperfecta deserit et preparatum
sibi coronam miserime perdit. Dis-
solutus autem est quicumque mollis est
et eduerso qui mollis est. dissolu-
tus sit oportet. Nam dissolutus
non alia ratione eo vocabulo no-
minatur nisi quia sancte charita-
tis abrumpt vinculum et dum
christo colligari renuit necessario
per illicita desideria defluit quia
caret amore divino qui solus
amorem carnalem extinguere no-
uit. Inveniuntur autem nonnulli
qui ferventer sancte conversationis
propositum videntur aggredi. sed
dum remissionis periculum minime
cauent paulatim tepescunt. et
languescendo eo usque perveniunt
ut omni fervore penitus extincto
amissosque spiritum carnales omnino re-
maneant totius virtutis ac reli-

gionis oblit. **Superiore capi-
te de molli et dissoluto salo-
monis est tractata seuren-
cia. Hic autem de filio indiscipli-
nato. et filia fatua dis-
putat quereas ad eandem ma-
teria pertinet. Capitulum. xij.**

Merenda est igitur et
quidem vehementer or-
renobite (nam de his pre-
cipue nobis sermo est)
remissa mollitudo ac dissolutio-
nis qua nihil peius cogitari potest.
De hac in eo libro qui catechizatur
diatur. ut scriptum invenies. Con-
fusio patris est de filio indiscipli-
nato. Filia autem fatua in deminora-
tione fiet. Hec est scripture sacre
eos qui forte sunt animo. nunc
viros. nunc filios. infirmas vero
mentes vel adolescentulas vel mu-
lieres aut filias appellare. Itaque
in cenobijs sub abbate. cui nec licet
re nec mores desunt boni. non
numquam adolescentule cum sua boni-
tate moderatores gloria in viros nu-
tantur. Quum vero disciplinam
doctrinamque negligit abbas et alios
deditus rebus subditos sibi mona-
chos rarius admonet nec delin-
quentes attendit et nisi graviter
erretur disciplinam adhibere indi-
gnum existimat solent incedere non
nulli qui viri fuerant animo
paulatim laxari dissolui languis-
cere atque remitti. usque adeo ut
filie fatue non merito dici posse

videantur. hoc autē quod con-
tingit maxima negligentia patri
confusio nascitur. Nam quēadmo-
dū animarū rector omīs si hīs quos
regendos suscipit viam salutis oste-
dere neglexerit et subditorū quis-
piam eo tacente percat quāquā-
is qui perit ob proprias iniquita-
tes eterne morti addicitur de ma-
nu tamē prelati ipsius requiritur
anima. Quēadmodū apud ezechielē
satis diffuse tractatur. Ab-
bas igitur qui monachorū regē-
das suscepit animas si nec diu-
nus verbis eos instruens. nec in
ipsorū errores decenter ammaduer-
tens aliquā de subditis sibi perdi-
derit ouiculis haud dubiū quin
corā sūmo ipso iudice in angelorū
omniū hominūq; conspectu confu-
sionem grauissimā sit passurus.
Nam qui filius fortassis esse pote-
rat et vici laudem gloriāq; mereri.
ob abbatis negligentiam indisapli-
natus filius effectus est siue filia
fatua. Nā nec vtrūq; nihil distat.
Infirmior enī anima filia dicitur
propterea q̄ muliebrib; seruis suapte
natura fragilis est. Sunt tamen
ex hoc genere nonnulli anime que
quam studiosius exalte fuerint sa-
lutaribus boni patris admonitōi-
bus congruenteq; disciplina expe-
riscuntur vicesq; sumunt et que
filie fuerant in filios ac viros eua-
dunt. At vero vbi ad id periculi
peruentū fuerit vt que filia fuit

74
eā fatua fiat discrimini mari-
mo res proxima est. Fatuū nāq;
dicitur qd̄ insipidū est cuiusmodi
sunt poma quedā que nec adita-
te grata pungunt nec dulcia sūt
sed quū manducantur palatū absq;
aliquis saporis suauitate relin-
quunt. Cibū quoq; sale carens
fatuū dicitur. Hunc vero cibū
sermo diuinus est quem panis
nomine christus ipse vocauit quū
diceret. Non in solo pane viuunt
homo sed ex oī verbo qd̄ procedit
ex ore dei. Hunc panē sola cha-
ritas suauē facere pōt. Sunt
enī nonnulli doctores qui charita-
tem ipsam volunt esse sapientia-
m quam inter spiritus sancti
dona. primo loco esaias nōiauit.
Que ideo sapientia dicitur. q̄ oīa
spiritualia studia sapida faciat.
Quisquis enī hanc sapientiam
asseruit est quicquid recte gerit
illi sapit. Nō q̄ ī propriis glorie-
tur operibus sed q̄ misericordie gau-
deat diuinus se posse parere mā-
datis. Filia igitur fatua. id est
anima charitate spoliata in de-
numeratione fit. id ē proceden-
te tempore diuini nō desinit
quoadusq; tota carnalis efficiat-
tur. Caue igitur tibi quisquis
monachalem petis amictū. ne
sub religiosa veste filia fatua de-
litescat et tandem cū summa
seueritate tibi christus exprobrat
dicens. Tu vero odisti disciplina

Speculi.

et prouersti sermones meos retro-
sum. Nihil enim remissis et lan-
guidis odiosius esse potest dis-
ciplina. Quam ob rem uiriliter
agito, et castigatricem morum dis-
plinam apprehendere tota virtu-
te memento quam nisi tu seruo
fueris amplexatus illa te non ap-
prehendet. **Exponitur illa
salomonis sententia iustor
semita quasi lux splendens
ut contraria inter se compa-
rata lucidius inspiciatur
porro qui remissus est, ei
statue quam in quiete uidit
habucodonosor compara-
tur.** **Capitulum. Xij.**

Scito igitur inter mo-
nachum et militem nullum
esse discrimen. Omnis
namque monachus chris-
ti miles est. Quod si non mili-
tat, monachus repugnante vir-
tute uocatur. Christi uero milites
splendidis armis circumdari ne-
cesse est. Sic enim suadet apostolus.
Nec precessit iniquis dies autem
appropinquauit. Abiciamus
ergo opera tenebrarum et indua-
mur arma lucis. Si de seculo
uenis et cenobitica tibi placet
uita nihil ultra nocturnum nihil
tenebrosum amare te conuenit.
Detestanda namque sunt uitia
et quicquid ad mores pertinet
ineptos. Siquidem id omne tene-
brosum est. Expectandum est autem

Monachorum.

sacrarum uirtutum collegium et sic
expectandum ut nobiscum et intra nos
ipse uirtutes habitent. Has enim
lucis arma uocat apostolus. Et
non inmerito armorum nomine censetur
nam preter peccata nulli nobis
sunt hostes quos sole uirtutes ex-
nuant atque propulsant. Nam si-
des incredulitatem spes diffidentiam
charitas odium atque inuidiam iusti-
tiam iniustitiam prudentiam stultitiam
temperantiam gulam atque luxuriam
fortitudo pusillanimitatem humilitatem
superbiam uincam fugam destrucit et
eneruat. Virtutes igitur arma nos-
tra sunt. Virtutes uice nostre sunt.
per quas si sapiamus indefinenter
ambulamus. Hinc enim salomon
in prouerbis. iustorum inquit semita
quasi lux splendens. Virtus enim quam
nobis placet quidem nec merces
tamen nostras exornat atque decorat
quod tunc fit quam de uirtutibus lo-
qui uiuat sed prohibente desidia in
eis piget exerceri quam sic inquam
nobiscum agitur lux quidem nobis pro-
prie est, sed minime splendet. Quam
uero uirtutes ipsas amplectari delectat
et studiosa nobis exercitia pla-
cent ipsarum uirtutum delectatio in
uirtutibus non tantum lux, sed splendida lux
adest quippe que suo splendore et
nos ipsos nobis et quantum charita-
te deum ac proximum amplecti debet
muis ostendit. Sed quam nihil pro-
dest recte cepisse nisi bene cepta uir-

75
.liber.

tutū profectibus augeamus ac
sic proficiamus uti secundū modu
lum nostrū ad perfectionē tende
re minime desinamus quū dicit
isset salomon. **Iustorū** semita qua
si lux splendens exemplo subiecit
procedit et crescit usq; ad perfectū
diem. **Bene** semitā iustorū viam
spiritus sanctus voluit appellari.
Angusta nāq; semita est et teste
christo angusta est via que ducit
ad vitam. **Ne** tibi blandiare neo
pbit. **Per** angustam portam virili
ter ingrediere per splendidā semitā
ambulato soletter nā ubi procede
re ceperit dilatabitur. **Quanto**
enī plus profeceris tanto minus
de regularis observantie difficulta
te querebis. **Quod** autē dicit salo
mon. iustorū procedere semitam
figurata locutio est. **Non** enī pro
prie procedit semita sed qui per eā
proficiatur. **Procedit** itaq; iustus
et procedendo crescit quoad usq; ad
perfectū veniat diem. **Quod** tunc
fit quū splendidissima celi palatia
letus ingreditur ab illa ineffabili
claritate nullo unq; tempore sepa
randus. **Remissus** autē eduerso
a virtutū diuinaq; gratie luce pau
latim resiliens decrescere nō desinit
quoad usq; ad perfectā noctē tū eter
na pernicie perducatur. **Huius** quib
autem hmoi est. et statue quam
in somnus rex vidit nabucodono
sor haud absurde cōparatur. **Crati**
enī huius simulachro ut in danieles

.Tercius.

volumine legimus) caput aureū
pectus et brachia argentea venter
eneus. crura ferrea pedes partim
ferrei partim fictiles. **Dilius** est
enī argentū auro. et argento fer
rū ex lutū postremo ex quo fictilia
vasa figuli formant ipso ferro. **Ad**
eundē modū qui mollis est et dis
solutus semp se ipso minus bonus
efficitur donec totus terrenus eva
dat. **Cōuenit** autem hec similitu
do ei proprie qui quū spiritu cepe
rit (ut diximus) tandē carne mi
serissime cōsumatur. **Auro** namq;
sapientiam significari beatus gre
gorius quū tria magorū exponit
munera proficitur illudq; salomo
nis affert ad confirmandā quam
protulerat sententiam. **Thesaurus**
desiderabilis requiescat in ore sapi
entis. **Sapientia** vero nonnullis
doctoribus nihil esse videri preter
ipsam charitatē paulo ante dixi
mus. **Itaq;** tū presens est charitas
caput aureū habere recte censetur.
Quū vero decrescit ac deficit nō
statim ad ultimā delabitur imper
fectionē sed auro infelicitate amis
so capite pectus adhuc et argen
tea brachia remanent. **Nā** quāvis
charitatē perdidit adhuc tamen
diuinos legit libros et eloquia
sancta ore personat de quibus
ait psalmographus. **Eloquia** dñi
eloquia casta. argentū igne exami
natū. **Sed** argentum istud nitore
quidē argenti seruat (siquidē pul

Specul.

cha semp diuinitas eloquia sunt) sed nō est examinatum igni. Nam ignis charitas est vel tribulatio quā nemo sine charitate patienter ac meritorie ferre potest. Ideo autē pectus et brachia argentea eū qui charitatis iacturā fecerit retinuisse dicimus quia sacre diuinarū literarū sententię in ipsius animo versari videntur et dū eas ore profert quasi brachijs quibusdā videtur amplecti. Sed crescente paulatim virtutū inopia etiā memorato priuatur argento et manet venter eneus. Nam eo vsq; exterior triumphat homo vt iam ad ieiunia cogi nō possit. itaq; qui prius abstinens fuerat ventri incipit indulgere. Ob id autē eneū ventrē dicimus q; es percussū tinnitū reddere soleat. Tales enī iuxta prophetiā sententiā si pro voto saturati non fuerint murmurent. Est autē murmuratio tinnitus pessimus q; vniū nūq; in sacris cenobijs audiatur. Tibie vero ferree sunt qm̄ qui talis est dicere nequit cū apostolo. Flecto genua mea ad patrē dñi nostri ihesu christi. Cordis enī hec genua sunt que remissus miserrime perdidit. Sinistrū nāq; genu est humilitas per quā nos ipsos nihil esse cognoscimus. dextrū vero deuota gratiarū actio. per quā quicquid habemus a deo nos accepisse ingenue profite mur. hec duo genua quicūq; deo

. a. ouathor.

flectere potest propriam vinctā animositate nec vniūq; ad terre na delabitur sed in celestibus feliciter cōuersatur. Postremo pedes huius statue partim ferrei sunt partim fictiles et qđ mirabile dictū est ideo ferrei quia fictiles. Quisquis enī terrenus est sensū sue carnis sequitur et suasorem diaboli qui suadere nō desistit vt secundū carnē viuat qui huius modi est. Pedes autē affectiones sunt quibus cū interior vinctus homo mira celeritate ad deū currit. Omnes enī ipsius affectus charitate succensī sunt et leues insumuntis qui nullo prohibitus impedito sursū ascendere nō desistit. Exterior autē homo quū voluntate iniquauerit affectus fictiles sūt pro carnis videlicet arbitrio facti neq; formati. Animalis enī hō non percipit que sunt spiritus dei sed ea tantū que spurcissime carnis sunt amica. Et ob eā causam pedes eius ferrei sunt nullaq; ratio ne flecti possunt vt relicto luto penas assumat sicut columbe et volat et requiescat. **Ne forte omni due tanto pere vituperate remissionis quisq; uel desperet uel erret arbitratus saluati iri neminē pter eos qui pctis o labore desudant. quedam subuertit consilia quibus fiat ne quis aut remissus sit. aut plus aliquid fac**

liber. 10.
at. q̄. expedire videatur.

Capitū. xiii.

Sed fortasse dicas. Periculosa admodū (ut videtur) remissio est et si monacho non mediocriter formidanda. Sed quid me facere iubes deo ne laborare continue et nullā habere fragilioris huius corpusculi rationē. Si sic fecero paruo subsistam tempore. Verū nāq̄ est poetā illud. **Quid caret alterna requie durabile nō est.** Recte sentis nec ego perpetuo laborandū suadeo. Siquidē est modus in rebus sunt certi deniq̄ fines. Quos ultra atq̄ nequit consistere rectū. Sed dicas. Quisnam est hic modus qui sunt fines. Memento scriptū esse qm̄ lex lux est. lex autē nostra regula est. Regule igitur consilia sequere et ut ea sequi possis regulam perlegito crebrus. Agendū nāq̄ tibi est ut quāvis verborū seriem tenere memoria nequeas sententias tamen ita colloces tanq̄ fido reponas peccatore ut eam ignorantia nō laborēs. Igitur octavū humilitatis gradū his verbis conscriptū reperies. Octavus humilitatis gradus est si nihil agat monachus nisi qd̄ cōmunis monasterij regula vel maiorū cohortantur exempla. Sūt inepidū quidā qui maiorū exēpla pristorū gesta patrū intelligenda existiment. Verbi causa antonij

Terentiū.

hilarionis pachomij et ceterorū quos plurimū errare et benedictina verba quo non deceat intorquere certissimū est. Maiores enī non alios pater benedictus intellegi voluit quā eiusdem monasterij seniores qd̄ quisq̄ sibi delegerit ut illis sue consulat prospiciatq̄ saluti. Sed dicas. Quid si forte quisquā corū mollior ac remissior equo videatur. Hunc tu sequi nō lito. Nullū enī est monasteriū in quo regularis observatio floret ubi non sp̄ plures invenias rectam sequentes regulā quā ab ea deflectentes. Quod si qui forte remissius agant non est mirandū. Rarum est enī vnā aliquā manusculam congregationem regularia precepta tam sinceriter imitari ut in ea ne vnus quidē languidusculus inveniat. Sed tu si proficere voles aliene vite iudex non eris. eos qui recte cōversantur vigilantis inspicies oculo eosq̄ pro viribus conaberis imitari. Porro ne dissolutionis mollitudinis siue remissionis terribile discrimen incurras. quātum poteris operam dato ut te ipsum lucidissime clarissimeq̄ cognoscas. Primum itaq̄ curae quicquā tibi longioris vite promittas etiā si robusto sanoq̄ sis corpore nā omnes saluator alloquitur quū dicit. Vigilate quia nescitis diē neq̄ horam.

Speculi.

Promde singulis quibusq; mo-
mentis talis iuuenans oportet
vt presentem lucē ceteri salutis
proprie periculi (si forte vocaue-
rit dominus) deserere possis
erit hoc tibi ad cauendā remissio,
nē non minimū inatamentum.
Et quidē omnes her norunt sed
non omnes qđ norunt aduertē
sequiq; dignantur. **S**ecundo loco
considerato solertius in que potissi-
mū vitia promoz feracis. **N**ullus
est enī qui nō vno aliquo certisue
quibusdā vitijs peculiariter oppug-
netur nā ab omnibus impetitur
nemo. **I**nterim vero studiosius
animaduertito ne tibi forte blan-
diaris et existimes vnū aliquod
vitium (propterea qđ tibi mini-
mū videatur) oīno reprehendi
nō debere. **C**ū his igitur vitijs siue
peccatis a quibus potissimū op-
pugnaris tota strenuitate dimi-
cato nam cetera leuius atq; faci-
lius expugnabis. **T**ercio memor-
eris eius precepti quod iam pre-
missimus. id est: vt totū diligenti-
tā sanctā sequare regulam et
eos qui studiosius conuersantur
attendas. **I**am vero si tibi venerit
in mentē plus aliquid facere vel-
le quā in monasterio fieri videas
verbi causa plus abstinere plus
vigilare cubare diuini aut simi-
le quiddam si tale in quā aliquid
mente voluntas animi penetrabilia
tu diligentius inspiciat vt vnde

Monachor.

veniat huiusmodi suscipio mani-
feste cognoscas. **S**unt enī nonnul-
li qui quadā proficiendi cupidita-
te raptantur verū cupiditas her
non bono nititur fundamento.
Dicunt enī inera se. **N**ihil hic
(mea sententia) grande. nihil
arduū geritur. **V**ideor mihi et
plus abstinere et crebrius ieiunā-
re et proliuius vigilare posse ne-
tamē ob id vllam bone valitudi-
nis facturū esse iacturā. **E**xpecta-
at igitur quid possim ceteris for-
tissis exemplo futuris sathanis
hic est non deus qui tales inuic-
tū cogitatus nemo remissus dicitur
est qui regulam sequitur tu-
tantū de occultis iudicare noluit
Hominū merita non ab his pen-
dent que apparent extrinsecus
sed in corde geruntur oīa. **Q**uā-
n. gloria filie regis id est sponsę
christi siue matris ecclesie qđ vni-
uersos electos cōplectitur ab in-
terioribus. **I**llic enī fides illic
spes illic regnat charitas illic
ceterę vigent virtutes quas cor-
poris oculis nemo valet intue-
ri. **B**one tamē sunt vigilie bo-
nā ieiunia sed si moderate sint
et obedientie legem nulla pacto
transgrediantur. **I**taq; si in nō-
tuo vera diuine charitatis in-
tā perspias christoq; magis pla-
citur sublimius aliquid atten-
tare concupiscas abbatem cōsuli

liber.

to nunqz illi exponito desiderium
 ut iuxta gloriosi benedicti consi-
 liū quicquid facturū es cū ipsi
 et oratione facias et voluntate. **mir**
 Effugies cū hoc pacto sathane
 laqueos et quid facturū es chris-
 tus pro sua misericordia prospice-
 rabis. **Quartā** tunc preceptionē
 adire volo quā (si sapiens) sol-
 liatius obseruabis. **Audies** et
 ego patrem benedictū suadente
 tibi et persuadere cupiente ut
 quicquid agendū inchoas bonū
 a deo perfici instantissima orati-
 one deposcas. **Orabis** itaqz do-
 minū quā deuotissime poteris
 ut te ipsū tibi ostendat nec grati-
 ani suā in te vacuam esse patia-
 tur iubeatqz tantū bonorū ope-
 rū per te fieri quantū gratie sue
 tibi vel collate vel consecrende
 mensura vel patitur vel patie-
 tur ita ut apud suū nec superbe
 voluntatis nec desidiē siue torpo-
 ris arguaris. **hec** si diligenter
 premicus fueris deducet te pro-
 culdubio dñs per vias rectas ti-
 biqz ad ultimū regnū dei osten-
 det in quo cū beatis monachis
 gaudeas in secula seculorum.

Propositor salomonis
sententiā qua dicitur ma-
 nus remissa egestatē opera-
 tus esse. **ducente** disputatio
 patriarche iacob qd de isa-
 ac filio suo ptulit cōpendi

Tertius.
ose satis interpretando
percurrit.
Capitulum. xv.

Ut autem suspectior ti-
 bi sit turpissima vice
 dissolutio alia quedā
 de scripturis anectem⁹
 que hanc tam pestiferā beluam
 manifestus excreantur. **At** enī
 salomon in prouerbis. **Egesta-**
 tem operata est manus remissa
 manus autē fortū diuitias pa-
 rat. **Hec** sententiā tametsi in
 vniuersis mortalibus quorū per-
 multa remisse pauca fortiter agūt
 locū habere non ambigitur in
 monachis tamen celebrior est
 et nescio quo pacto plus aliquid
 videtur habere momenti. **Et**
 enī penultimo geneseos capite
 patriarcha iacob de filio suo isa-
 ac prophetauit interpretis ordi-
 narius monachis proprie conue-
 nire testatur. **Verba** autē hec
 sunt. **isac** asinus fortis. actu-
 bans inter cerninos vidit re-
 quem qz esset bona et terram
 qz optima et supposuit humerū
 suū ad portandū factusqz est tri-
 butis seruens. **Isac** vir merce-
 dis interpretatur qualis est
 christianus oīs in cuius pecto-
 re scripta est illa beatissimi
 pauli sententiā. **Non** sunt con-
 digne passiones huius tempo-
 ris ad futurā gloriā que reuela-
 bitur in nobis. **Huisquid** iquā

Speculi.

ille est cui sententia hec et placet et sapit isacae rectissime nominatur. Est enim asinus fortis q̄ talis est. Asinus uumentorū omnium uidetur esse vilissimū et uerus de se monachus vilissime et abiectissime sentit nec tantū monachus sed et optimus quisq̄ christianus. Nihil enim uere nostrū est preter solam peccandi misericordiam facultatē siquidem sine deo factū est nihil id est peccatū. Preterea insuauē admodū sono asinus rudit et quisquis mortali peccato obnoxius est siue psallat siue oret siue quid aliud qd̄ ad bonos mores pertinere uideatur pronunciet totū diuinis in auribus insuauē sonat nec dulcē potest esse quicq̄ propter ea q̄ peccator a diuina bonitate auersus est sacrasq̄ dei leges execrabiliter aspernat. Peccator ergo tam corpore q̄ animo asinus est. Iustus autē ob solum rebelle corpus asinus appellat̄ nam secundū animi rationalē portione uerus homo est. Siquidem ip̄a anima quatenus rationalis est interior homo est si tū diuinis obtemperat iussis. Corpus autē tū sensibili parte siue sensuali animal est et exterior homo uocatur quod plotinus philosophus pulcherrime docet cui et origenes assentitur et beatus hieronimus. Peccator igitur

Monachor.

totus est asinus ut iam diximus. Iustus uero diuina fictis ope asini suū regit atq̄ gubernat prohibere tū nequit quin male sonora uoce rudit nam caro naturā propriā sequitur spiritusq̄ repugnat magis in ipsis beate confessionis iudicis. Attenuatur tū hec dura rebellis boni profectus augmentis quāuis exterminari minime possit. Est igitur monachus asinus fortis. Portat enim ea tantū que religionis uocatur onera. sed etiā tribulationis diuinitus missas et multiformis insurgentis diaboli tentamenta. Verū hec onera ferre nō potest quisquis ille est qui ea portat uel christū mereatur habere sessorum. Solus enim christus regit. solus imperat solus triumphat siquidem dei uirtus est et dei sapientia uerbo sue uirtutis oīa portans. Asinus inquit fortis acerbans inter terrinos. Acubare quiescere est. Quiescat peccator et nō quiescat. Quiescat enim ab operibus bonis sed agitatibus remordentibus conscientie stimulo uelut laborat. Quies mala et labor diuinus. Laborat etiā peccator et nō proprias sequitur cupiditates. Nam uoluptatibus terrenis siue labore et dolore fruitur nemo et hic quoq̄ labor dānabilis. Quiescat etiā iustus et nō quiescat sed optima quies atq̄ dulcis

liber 3.

sima optamus quoque labor quod
 ius durus. Laborat enim iustus
 in domanda carne et proferens
 molestus que et multiplices sunt
 et varijs occasionibus emergunt.
 Quiescat autem in deo et iuam
 diffusa tranquille conscientie
 pace sentitur cui nulle possunt
 diuitie comparari. Accubat ergo
 iustus accubat et peccator. Sed
 iustus inter terminos peccator in
 medio luto quod non videt in quo
 et mergendus est si non ante mor-
 tem deo auxiliante consurgat.
 Sed qui sunt termini inter quos
 accubat iustus nempe celum et
 infernus. Tercia namque in qua
 consistimus inter utrumque media est.
 Timet itaque iustus damnationis sup-
 plicia beatorum gaudia sperat sed
 non ita timet ut quoque modo per-
 turberetur amat namque christum quo
 minutum amore dulcius cogitari
 potest nihil. Accubat igitur in-
 ter terminos et tunc dulciter accu-
 bet sequentia manifestant. Nam
 sequitur. Vidit enim requiem (sub
 audi tranquille conscientie) quod
 esset bona et terram (subaudi
 viventium) quod optima. Quid enim
 celesti patria melius in qua cum
 christo sancti letantur omnes agrum
 pro nobis immolatum sequentes
 quocumque ierit. Dicit ergo huius
 modi asinus fortis. Letatus sum
 in his que dicta sunt michi in
 domum domini ibimus. Sequitur. Et

1. Tercius.

supposuit humerum ad portandum.
 Gaudet enim bonus monachus di-
 cere christo et astipulante veri-
 tate fideliter modulari ut in-
 uentum factus sum apud te et ego
 semper tecum. Quid est ut iumen-
 tum factus sum apud te. Nempe
 tale est. ac si diceret. Imposu-
 isti in humeros meos quecumque
 tibi visa sunt et ego te uiuante
 non solum non murmurans sed
 etiam gratias agens ea tuli. Vnde
 factum est ut a te nusquam decesse-
 rim sed tecum permanens etiam
 quantum spero sine fine mansurus.
 Supponit itaque iustus humerum
 ad portandum efficiturque tributis
 seruens. Tributa que deo debent
 benedictus monachus iam se-
 pe nominata sunt obedientiam
 videlicet morum conuersio atque
 stabilitas quibus tributis quam
 recte deseruimus spe non vana
 vitam expectamus eternam.
**Explicat illa salomonis
 sententia egestate operata
 est manus remissa que su-
 periore quidem capite prola-
 ta sed exposita iuuuine
 fuit. Caplum. xvj.**
Hoc igitur monaste-
 ria fortibus esse vixit
 extenuata remissos autem
 regulari censura ma-
 nifeste prohiberi benedictus enim
 (quod acerbissime repetendum est) eos
 dicantur alloquitur qui proprijs

Speculi.

voluntatibus renunciantes alacriter christo militare constatuunt. Remissus autem militare natus, ut ac per hoc monasteriis idoneus esse cognoscatur. Quia liter enim qui diuitias congregant et pecunias copiosas abundant in seculo magnificantur sic in cenobis qui nullum tempus sine fructu transire patiuntur adeo meritorum ponderatore iter veros monachos munerantur. Ceterum qui hic meritorum inops est et egenus hinc decedit si sine infelicitate eget et inopiam propriam vanis nunquam desinit deflere querelis. Rem grandem sibi facere videntur abbates nonnulli si dirutos monasteriorum suorum muros erigant si iactantia templa restituant si collapsa renouent si proventus augetur non pauperibus christi sed solis abbatibus profuturos. Si huiusmodi rebus inquam duntaxat operta magni vocantur viri et apud seculares homines opinati ac celebres habentur. Et quidem preclarum est vetustate nouare cetera et destructa cenobiorum edificia diligentius extruenda curare. Augere vero proventus quibus abbas locupletior efficiatur dicitur quod sit (ut nos hodie loquimur) bursa abbatis res quedam est sanctis ignota patribus secularem redolens vanitatem sancte contraria regu-

Monachorum.

le iuxta deo et sanctis viuere scio. Abbas igitur peccinarius possessor atque congestor quicquid erigat quicquid construat dum anime proprie destruit domum nullam sibi nisi apud stultos mortales laudem parat. Sicut in terram sane apud seculares homines celebris grandis ei sit familia equos et canes alacriter predicatur honestus et inter primores locum inueniat clarior continget et candidem et verum esse proprio cognoscet experimento quod olim per salomonem prodixit spiritus sanctus in hec verba. Egredere manus remissa operata est manus autem fortium diuitias parat. Sed abbatibus istos seculariter diuites habere cum verum monachus nihil est commissos interim faciamus. Nempe abbas non monachus quocumque tegatur amictu. Non struere est nil toto verius orbe sonat. Ad redeo qui seculum relinquere non tenobitis sociari velle faceris. Te inquam rursus admonco nullum tibi in monasterio grauius accidere posse periculum quam ut in fastidium intidas regularium studiorum et ea que sunt religionis tepidius atque remissius incipias operari. Multo enim facilius in seculo quam in cenobis remissi ac tepidi a torpore non resurgere consueverunt. Aut enim interfecti sermone cuiuslibet declamatoris

sive concionatoris bona predica-
 di gra prediti et affectus mirifi-
 ce permouentis. **A**ut nantia-
 tur confessariu aliquo (que nos
 inepte confessorem dicimus. **E**st
 eni confessor qui confitentur non
 qui confitentes audit) inquirendi
 consulendiqz peritu et spirituales
 egritudines subtiliter discernente
 opportunasqz medelas singulis qui
 busqz morbis adhibere sciunt. **A**ut
 quolibet afficiuntur incommodo et
 afflicti discunt qd in prosperis ad-
 uertere noluerunt. **I**n cenobis aut
 qui remissus efficitur inter eos posi-
 tus quos quotidie recte conuersari
 perspicat atqz in diuinis officijs a-
 lacres et quecuqz fuerint imperata
 promptissima voluntate subeuntes
 qui in qua inter hec remissus age-
 no metuit nulla ex assidua diui-
 naru lectionu repetitione amoris
 sanalla concipiens vix vnqz morbi
 huius sanitatem consequitur quum
 mo magis magisqz languescit quo-
 adusqz religionis studiu oē perituo
 extinguatur. **C**eteru qd late pateat
 sententia nēcorata paucis explicari
 non potest. **H**istorias ab initio scru-
 li repete et mille testimonijs appro-
 babis remissas manus egestatem
 semp operatas esse manus aut forti-
 um diuitias pepisse. **P**aulo ante
 qd dñs inuidantibus aquis (vno
 a) mortales perderet vnucersos feli-
 res sibi miserimi videbantur hoies

vt. n. nē redēptoris verbis vramur
 edebant et bibebant vros duce-
 bant et dabantur ad nuptias vs-
 qz in diem qua increauit noe in
 arcam et venit diluuiū et per-
 didit oēs. **Q**uid igitur aliud p-
 ter merā egestate fuerant opati
 qui bonoru vacui meritoru ege-
 niqz prorsus et inopes repente
 ad inferos descendunt. **I**lit. n.
 ne minima quidē aque guttula
 tribuitur sienti. sed dicat forsitan
 aliquis. **F**rigidi potius qd remissi
 dicendi sunt obstinati. **E**quidem
 frigidus ē non negaueri sed pau-
 latim tepescendo ad huiusmodi
 perniciabile frigus et nullis ig-
 nibz medicabile peruenitur. **S**ed
 ad nos ipsos veniam? **B**ndictus
 pater cū suis discipulis dū moras
 tenuit paupertula sumā cū dili-
 gentia construeret quas diuitias
 quas pecunias quas habebat o-
 pes. **H**ue spes erat prouentui?
Hualis erat grex ille ad amplex-
 tendam christi paupertate cum
 incredibili quadā alacritate con-
 currens. **N**empē robuste fortū
 mans in extruendis edificijs illis
 tunc operabantur et quidē nulla
 eoru animos sollicitudo tenebat
 nisi conferendarū virtutū quas
 veras esse diuitias nemo qui sa-
 pit ignorat. **I**ncertū tamē etiā tem-
 pales secute sunt diuitie quarū
 procedente tempore tanta exube-
 rauit copia vt a celesti feruore

.. Speculi ..

ad infelicitissimū torporē sit deuen-
tū. Ceperunt enī paulatim in fas-
tidium venire pisces carnes appeti
ieiunia minus lavari silentia ab-
bates mundanescere et quo tan-
de miserie reciderunt manifeste
persuaduit vniuersi. Verissima
proinde memorata salomonis
sententia. Egestatē manus vanis-
sa operata est manū autē foratū
diuitias parat. **Breuitē ad
mēoriā reuocat quidua
contineat illa quinqz cas-
siam verba toto pene volu-
mine tractata et sertū qd
inexpositū reliquerat pau-
cis explanat.**

. Capitulum. xvij.

Hactenus de vitanda
remissione disputandū
est de qua multo plu-
ra dici poterant et q̄
dem haud inutiliter quandoq̄dē
nihil monacho magis ē fugiendū.
Atqz vtiā de tam notia peste ea
efficacia disputauerimus vt nos
ipsos q̄ hec scribenda curamus adiu-
tore deo tam potenter excitauerim
ne vnq̄ in id grauissimū discrimi-
nis cum maximo salutis nostre
dispendio infelicitē inadamus. Ce-
terū cauendū nobis est ne dū vni
alicui rei prolixius insistimus ingra-
tū lectori fastidiū pariamus. Repe-
tamus itaqz pauca q̄ dicta sunt
quo mēorie fidelius inherescant.

. Monachorum.

Prīmū quidē necesse est tū optimo
saluandi sui proposito seculū neophi-
tus deserat atqz ad petendū mona-
chatū destinatū locū adeat talēqz
se se exhibeat vt monasticā religi-
onē (q̄ nimirū expedita ad patri-
am via est) totis desiderijs alere
videatur. **Secundo** id ei querendū
est locus in quo salutaris cōmu-
niter obseruetur regula quo vide-
licet tam re q̄ noīe renobita din-
mereatur. **Tercio** a castigandis
moribus suis atqz in decore pulchre-
tino conseruandis nūq̄ ei desisten-
dū est. **Curare** nāqz debet vt quic-
quid ei deest bonorū acquirere
studiat quicquid autē mali se mori-
bus interserit velut sufflū solli-
cite refect et absandat. **Horū**
nūq̄ facturus est nisi morū casti-
gatricē meminerit apprehendere
disciplinā. **Quarto** quo magis
dies magisqz proficere queat opo-
est intra memoratā disciplinam
longe studiosius q̄ intra monas-
terij septa perpetuo sese rohibeat.
Et si forte (vt vsu venire solet)
pro fragilitate aliquatenus egre-
diatur moe errore penitendo cor-
rigat et ad prescripta regularis
discipline moderamina reuertat.
Quinto qm̄ presare cōgregatio
nequit qualis futurus sit qui mo-
nachatū vel cupientissime videtur
expetere sed neqz nos ipsi prospicere
valemus quid nobis in vita sit cū-
turū possumus autē adiutore deo
quinera

80
Liber.

multa sedulitate cauere de-
bemus ne a melioribus propositi-
feruore tepescamus (nam qui
remissius agunt. Pruciosum
ceteris prebent exemplum. su-
ma nobis diligentia facienda
est ut oēs solutionē atq; molliti-
dinē suspectam habentes nullo vi-
q̄ tempore proficere desinamus.
Hec igitur oīa nostro more tracta-
uimus pauca illa cassiani ver-
bula vestigantes. Ambiens quis
intra cenobii recipi disciplinā. Vni-
dicitur indistinctū relictū est ver-
bulū qd̄ est. Recipi dignū profes-
so qd̄ prolixiore disputatione trac-
tatur nequaquā tū id in presentia
facimus sed tantū breuiter admo-
nebimus in monasterio recipi pos-
se nemine nisi prius singuli qui
q̄ fratrem suū ab abbate rogentur
sententiam. Et si numerosior fra-
trū portio aut ea que saniore
pollet iudicio neophitū ad tiro-
niū. id est militiam nouā annu-
am ve probationē admittendū
consenserit nouitiali donatur
amictū. Sin minus religiose lo-
tationis honestate seruata valere
iubetur. Et qm̄ qui recipitur pri-
usq̄ secularia ponat indumenta
diuinā nūam ordinis miseratio-
nē et fratrum societate se petere pro-
fiteri iustum est immo vero ius-
tissimū ut fraterne receptus affec-
tu recipientes nō solū nō contristet

Tertius.

sed etiā cū eis socialiter viuens
fratris exerceat officium atq; in fra-
terna sinceritate diuina fauente
grā perseueret. De cū de sociali vi-
ta (si dederit dñs) suo loco verba
faciemus. Nunc autē ceptū cassi-
ani periodum non in singulis
immorando sed quantum poterim
celeritate transcurramus. **Quil-
to ante inchoatā cassiani
periodū nō per singula
verba. sed precipuas col-
ligendo sententias inter-
pretatur. Caput. xviii.**

Ambiens quis intra
cenobii recipi discipli-
nā (inquit) nō ante
prosus admittitur
q̄ diebus decem vel eo amplius
pro foribus exubans iudicium
perseuerantē ac desiderii sui
pariterq; hūilitatis ac pacien-
tiae demonstrauerit. Hic p̄mū
oīm animaduertere licet quā-
ta seueritate prisci monachorū
patres hanc recipendorū noui-
tiorū difficultatē. inuolabiliter
obseruare curarint. Hoc enī si
bi volunt ea verba non ante
prosus admittitur. Nam par-
ticula prosus immobilē consti-
tute legis stabilitatē manifeste
demonstrat. Secundo non est
absq; consideratione pretereundū
q̄ decem saltem dies neophitū
pro foribus oportuerit exubare.

Speculi

Augebatur enim incredū dicēū
numerus sed nulla vnq̄ ratione
minuebatur. **H**uid autē eos po-
tissimū impulerit vt numerum
hunc intemeratū seruare decere-
rint ego diuinare nō possū. **E**st
tū aliquid verisimiliū cause quā
obregi silentio minime sinam. **D**e-
nariū enim quin ad diuina precep-
ta pertineat dubitat nemo. **H**ui
vero decalogū paulo diligentius
inspexerit eūq̄ beata curiositate
sanctis operibus implere voluerit
facile in eo oēm virtutū p̄fectionem
reperiet vsque adeo vt nulla tā seue-
ra sit monachorū regula quin eā
possit (si velit) laudabiliter obseruāre.
De eū hoc proligniore disputatione pro-
bandū est que qm̄ nō est presentis
loci ad reliqua cepta celeritate pro-
perem. **T**ercio igitur inspiciendū
nō absq̄ prudentia ac maturitate
constitutū esse ne intra monasteri-
ū petenti monachatu neophyto lo-
tus pateret vllus quoadusq̄ meo-
ratiū dierū numerū pro foribus
exubando compleisset. **Q**uid enim
plenā nouitio quum vellet abeu-
di libertatē relinquere voluerunt
ne forte intra monasteriū admis-
sus tam facile egredi nō auderet.
Quarto ne id quidē consideratiōe
indignū est q̄ pro foribus hoc ē
autē monasterij ianuā exubasse
neophytus meoratur. **I**d eī curio-
so lectori satis ostendit vel patres

Monachor.

vel ab ip̄is destinatos diligen-
tius obseruare cōsuetos quid-
nā ille monachatus postula-
tor ageret an videlicet oraret
an aliquid legeret. an vero
nihil agens pigrigaret. **H**ec
nāq̄ ingrediendi difficultas
eo tota pertinebat vt de noui-
tio cognosceret patres quicquid
humanitas explorari posse vide-
retur. **P**rimū igitur explorare
volebant desiderij fecundit. **S**e-
cundo patientiā que dedita opa
multiplicatis muris pulsaba-
tur. **T**ercio hūilitatē sine qua
virtus oīs cassa et vacua est.
Ex his autē future perseveran-
cie verisimillima colligebant
argumenta. **A**t vero hoc nō
languescente seculo eo peruen-
tū est vt vix tanta sit fortitu-
dine quisq̄ qui vel triduum
possit (si forte id temporis susti-
nere iubeatur) pro foribus ex-
cubare. **A**lia cassiani verba
sup̄ probandis neophytis i-
mediū affert. ut futuro mo-
nacho pudorē ingerat cuius
suis agendi. **C**aplū. xix.

Sequitur. **C**ūq̄ oīm
p̄teruentū fratru
genibus pronoluitis
et ab vniuersis de in-
dustria refutatus atq̄ despectus
tanq̄ qui nō religionis sed ne-

liber.

cessitatis obtentu monasterium
 optet intrare inuicis quoque et
 exprobrationibus multis affectibus
 experimentum dederit constantie
 sue qualisque futurus sit in tenta-
 tionibus opprobriorum tolerancia
 declarauerit atque ea fuerit (ex
 plorato mentis ardore) susceptus
 diligentia summa pergitur ne
 de pristinis facultatibus suis
 inhefuerit ei vel vni nūm con-
 tagio. In hac periodo plura
 sunt que diligentius intueri
 neophitus debeat ut carū recū
 cōsideratione que nostris tempore
 seculis immo vero in dissue-
 tudine penitus abiire permotus
 pudeat cū corporis ac frigiditatis
 nostri atque in religiosorum cre-
 citorū studiis tota virtute pro-
 ficere moliatur. Primo namque
 qui eo modo quo dictū est ad
 monasterij portā sollicitus ex-
 cubat mor ut fratrem quisque e-
 grediebatur ex cubito ille ipsius
 genibus pronolatus attentissime
 supplicabat ut pro se apud cen-
 sū patrem intercederet quo dilec-
 te illi congregationi annumerari
 mereretur. Nec dubium quin
 diligenter obseruaret egredien-
 tes an feruens ac serua foret an
 frigiduscula supplicantis petitiō
 sed et exitus ipse rei qualis foret
 qui monachatum peteret aperte
 dorebat. Nam si frigidus esset

Tercius.

nullo pacto ea tulisset que poste-
 rius mēstrantur sed nec ardentem
 ac seruo supplicare potuisset non
 enim animi feruor facile simulat.
Supplex igitur illa pronolatio pre-
 tantis animū inflante minime
 turgere superbia patenter osten-
 debant. Sed quū non admodū
 grande est hūilem quenquam (quod u-
 nihil aduersū perpetatur) inueni-
 ri subiūtur ea quibus errorque
 et solet impacientia que superbie
 comes est quēadmodū patientia
 hūilitatis. Igitur primo loco vni-
 uersi petente nouitū de industri-
 a refutabant. **S**impliater enim
 illi dicebant. Non es idoneus se
 ad ea subeunda que petis nescis quod
 queas. nō intelligis quod preceris. Ta-
 lia inquam aut similia petenti res-
 pondebant. Sed quia huiusmodi
 refutatio parū superbis facile to-
 lerari posse videtur iungebatur
 ipsi refutationi longe toleratu dif-
 ficilior despectus atque cōtemptus.
Quū. n. qualia priusimū rogati
 fratres respondissent auerrebant
 sese a petente aspiratorū indig-
 nabundūque vultū simulatiōis
 gestibus ostendentes quod toleratu
 durissimū esse latere potest nemi-
 ne. Jam vero refutationi atque cō-
 temptū teratū quoddam addebat
 utroque molestus. Dicebant enim
 nouello tyroni. **B**atis intelligi-
 mus fratres quodnam fuerit cause

Speculi.

vt ad nos venires non em habe
bas in seculo vn victu tibi para
res et amictu quāobrem tanq
nobiscū quieturus et otiosam ac
turus vitam tale consiliū excogi
tasti. Reuertere frater. Intelli
mus em huiusmodi dolos. Ecce
quibus telis nouelli militis per
tora transfigere nitentur. Nō
q impatienciā extorquere cupē
rent (gaudebant em supra quā
credi possit si equo aīo ferentem
oīa militē atq in sua petitione
suppliciter psistente inuenissent)
sed q expectari necessariū existima
bant an is qui rem tam difficilē
aggredi se velle fatebatur in ea
psuecabiliter durare posse vide
retur. Nec tamē ista sufficiebant
nisi etiam iniurias et opprobria
multiplicando cumulauissent. H
oīa eo quo diximus ordine (si dili
genter legeris) esse degesta cog
noscent. Reperamus itaq periodū
vt sensus euidentius elucescat.
Cūq oīm pretereūcium fratru
genibus prouolutus. Ecce manu
festū sūmissioris hūilitatis indi
cū. Sequitur iam adhibita pa
cientie vel latentis vel deficientis
experimenta. Mor em subditur
et ab vniuersis de industria re
futatus. hoc primū est pulsate
patientie telū simplex videlicet
repulsio supplicantis. Adungit
illuc atq despectus. Tu tibi seculū m xx.

Monachor.

dū iaculū contēptū saluēti gestū
apparentē. Sequitur tūq qui nō
religionis sed necessitatis obtentu
monasteriū optet intrare. hic
tercū intueri spūalū id est sermo
nē inuicisū conceptoris gestibus
aductū. Sed nodū finis. Sequi
tur em inuicis quoq et expo
brationibus multis affectus. Ne
liqua ptereo et lectori insinanda
relinquo. Ceterū her oīa qua ca
tione fiebant. Cur tam multipli
ci certamine nouellus miles appe
tebatur. Nempe vt uentis et
feruor agnoscā lucidus posset et
non deesset verisimilis futūre
ipsius psuecancie coniectura.
Prospectabant em nouitū quan
tū poterant ne vnq in terribile
remissionis discrimē inderent.
Harum em pudor est post con
uersionē repescere milite qui in
ipso tyroanio tam predara in
signis victorie dederit argumen
ta. Ad exortādos eos qui vni
censuā expectat ad psenti
horrorē parte interpretatur
pnyusiane admonitionis
qua tyrunculū quendam
ingressus difficultate pro
batum. idem pnyusius di
ligenter iusticiū cassia
no narrante docetur.
Caplū. xx.

Quod ut manifestius
 appareat orationem
 lam admonitionem
 qua venerandus pa-
 ter pynusius tyrunculū quendam
 quem in nouicali certamine
 probatū recipiebat allocutus
 traditur referente presenteq; cas-
 siano qm̄ proposito nostro satis
 videtur accommoda in medium
 profereamus. **Hic** enī cepit. Nos
 ti quot diebus pro foribus exabās
 hodie sis receptus. **Non** est tunc
 dū cur huiusmodi principū tā
 venerandus pater assumpsit.
Legitur enī sanctus quidā pa-
 ter querenti cupiam quoniam
 pacto in monachali proposito
 perugilem sese conseruare pos-
 set hunc in modū respondisse.
Ita demū fiet inquit ut crect
 semp in sancto proposito mane-
 as si semper memoria repetas
 ac diligens speculeris uirtutu
 fecuore illū quo totus incales-
 rebas ubi primū monachatum
 expectare cepisti nec unq̄ (quan-
 tū per te fieri poterit) eū sinas
 inuiniū quin potius augēdū
 tota sedulitate proceues. **Hac**
 eadē ratione motus venerationis
 pynusius tale sumpsit ex-
 ordiū. **Nosti** inquit quot
 diebus pro foribus exabās ho-
 die sis receptus qd̄ tale est ac
 si diceret. **Necis** est desiderū

quo nobiscū manere desiderasti
 recens et ipse fecuor quo totus
 interm caluisti. **Notus** tibi dixer
 numerus quo patienter atq; con-
 stanter sustinuisti quoadusq; vo-
 ti compos euaderes. **Tuū** igitur
 erit in eadem perseuerare con-
 stancia nec ullū pro consequen-
 da salute (que post hanc vitā
 fideliter certantibus a domino
 tribuitur) subterfugere aut re-
 cusare labore. **Sed** dicat ipse
 pynusius quur ita reperit ne
 uos ipsius uerba inaniter cō-
 mentari uideamur. **Sequitur**
 enī. **Cuius** difficultatis causa
 primus debes agnoscere. **Pote-**
 rit enī tibi in hac via quam
 ingredi concupiscas multū con-
 ferre si ratione eius agnita ad
 christi seruitū consequenter ac
 sicut oportet accesseris. **Occito**
 venerandus pater difficultatis
 causam neophito putat exponē-
 dam ne ea ignorata apud se
 forte cogitet aliquid qd̄ nō oportet
 tuerat mente tractari. **Adiun-**
 gitq; difficultatis huius notici-
 am in via quā ingredi concu-
 piscas sic ei demū profuturam
 si ad christi seruitū consequen-
 ter ac sicut oportet accesserit.
Est igitur via monachalis pro-
 fessio via proculdubio recta via
 ad obseruandas opportune di-
 uinas leges compendiosissima

Speculi.

via ad peccatorum errorumque omnium
fugiendas occasiones aptissima
via longe pulchrior atque salubri-
or quam ut humanus possit sermo-
nibus explicari. In hac ergo via
ad christi seruitium accedendum
est. **Seruus infelix est: qui christo non seruit.** **Seruus est enim**
proprie voluntatis: ac per hoc ser-
uus sathane cui semper consentit
exterioris hominis nulla ratione
moderata voluntas. Ad hoc autem
tam venerabile tamque sanctum ser-
uitium consequenter accedendum est
ac sicut oportet. **Quid igitur**
sibi vult consequenter accedere?
Nempe consequens est ut qui
bene cepit per meliora media
ad optimum finem peruenire nitatur.
At contra renuisti faciunt qui ab
optimo principio resilientes per
detestanda media ad finem pessimum
perducuntur. **Bed si continue pro-**
ficere ad christi seruitium consequen-
ter accedere est quid necesse fuit
adire ac sicut oportet. **Profer-**
to ne quis suus velit uti legibus
suoque more proficere curet. **Obedi-**
endum namque est patri monasterii:
et obseruanda regula, sub qua
quisque militare decreuerit. **Hoc enim**
est christo seruire sicut oportet.
Verum sequentia videamus. **Sicut**
namque aut immensa gloria fideliter ser-
uientibus deo ac secundum regule
institutionem ei coherentibus. repro-

Monachorum.

mittantur in futurum: ita pene gra-
uissime preparantur his qui repente
eum negligentibus fuerint exco-
cti et secundum hoc quod professi sunt.
vel quod ab hominibus esse creduntur
fructus eam congruos sanctita-
tis eadem exhibere neglexerint.
Intellige lector commentationem
nostram extortam non esse: atque ex
ipsis punitis verbis recte nos in-
terpretatos esse cognosce. **Dicit**
enim immensa gloria deo fideliter
seruientibus: ac secundum regulam
institutionem eadem coherentibus
in futurum promitti. **Seruire fide-**
liter quod aliud est: quam seruire sim-
plicitate: atque seruente. **Profer-**
riter inquam ut recta sit men-
tio: solique deo placere cupiamus.
Seruente autem ut profectum se
intenti: ad eam perfectionem cuius
(diuina nos adiuuante gratia)
capaces esse possumus: tota vira-
te tendamus. **Igitur deo seruire**
fideliter et ad christi seruitium
consequenter accedere: idem sibi
volunt et eandem habent signi-
ficationem. **At vero secundum insti-**
tutionem regule deo coherentibus
chil est aliud quam ad ipsius serui-
tium accedere sicut oportet. **Tali-**
bus igitur immensa promitti-
tur gloria. **Bed quemadmodum**
inestimabilis illis a christo parat-
ur felicitas: sic eduerso pene gra-
uissime eis (attestante punitis) pro-

Liber.

parantur: qui regularia precepta negligentiter ac tepide fuerint exequuti. Nichil hic de regule contemptoribus loquitur: sed tantum de tepidis atque remissis. **Secundum** qui regularia ieiunia deserens: ventri proprio more gerit: qui nullum nouit locum silentio deditum: qui caribus citra necessitatem vescitur et cetera facit que pre fastidio meminisse piget: non hic tepide regulares exequuntur iussiones: sed irridet potius atque conculcat. Videant igitur tales (si tamen dignantur) quidnam post hanc vitam bone mercedis expectent. **Pymusiana conuincens oratione duas diuinorum librorum sententias alteram salomonis. hieremie alteram tractat. priore ostendens non esse uolendum nisi reddere velimur posteriore maledicto subiacere diuino eos qui in opere dei fraudulentum vel negligentem inueniuntur.**

Capitulum. xxi.

Uero quisquis est qui relicto seculo regulariter in cenobio uiuere constituit. ne tibi quoquo pacto blandiare. Nichil enim peris. nihil stultius cogitari potest: quam existimare quod bene

Tertius.

secum agi et absque timore terere tempus quam sit iugenti periculo viuimus. Si quidem nemo est vel in medio seculo vitam agens: quem non oporteat in conspectu summi iudicis. accepti temporis reddere rationem. **Non** sine causa precepit apostolus eis qui manibus victum sibi parant ut tamen silentio operantes panem suum manducent. **Quamuis** enim sint res: sartores. fabri lignarij. ceteraque opifices absque ullo metu (de his loquor: qui minima diuini timoris rationem habent.) inter operandum iurant detrahunt mentium: nec ullo freno linguam cohibere meminerunt. non est tamen quod arbitrentur id impune se laturos: aut ei congrua penitentie huiusmodi peccata prouentur aut penis grauissimis cruciabitur. **Nos** igitur qui in cenobio sumus: si tempus sine fructu labi permittimus illud dico tempus quod nobis superest: quam nec diuinis interessimus officiis: nec aliquid nobis gerendum imperatur. hoc inquam temporis si nostra negligentia maniter preterit: stulti profecto sumus si nihil ob id penarum nos daturus esse putamus. **Aut** igitur proficiendum est: aut deficiendum. **Verum** si sapimus. omnino proficiendum est et quidem studiosissime. **Nam** ut ait pymusius: secundum id quod professi sumus: et quod ab hominibus esse credi

Speculi.

mur dignos deo nostro sancti
monie fructus exhibere debem?
Non ad vos hec pertinere me-
rito dixeritis quotquot estis bte
regule conciliatores: qui ab
hoibus, nec sancti, nec boni sed
inepti ut re vera estis, esse pu-
taminu. **P**rofecto non ad vos
pertinent: sed tanto infelicio-
res estis q̄to minus ad eā vi-
tam aspiratis que vestre pro-
fessionis congruere minime
dubitatur. **A**tq; utinā animo
vescarietis nec frustra credere-
tis esse dictante spū sancto scrip-
tū qd̄ memoratus p̄missus
post ea verba que prefati
sumus subiacendū putauit.
Melius est enī inquit secūdu
scripture sententiā nō vouere
quēq;: q̄ vouere et nō reddē.
Hinc o cenobitice vite cōcipi-
tor: hinc inquā p̄mū pre-
sentis opusculi volumē capi-
mus: huc iterū cogente nos
verū serie deuenimus. **H**oc
ergo te quanto possimus
precamur affectu: caue tibi
consule saluti tue teipsū q̄
diligentissime potes explora-
to. **S**i titubas: si vacillas si
non satis intelligis quale sit
qd̄ aggredieris vouere nolito.
Post votū namq; nulla sup̄sūt
remedia. **N**olo tū pungentib;
te scrupulis implicare. **V**aria

Monachor.

sunt hoīm ingenia. **S**unt
enī nōnulli vsq; adeo simplices:
vt de re qualibet disputant
intelligere nequeant. abhor-
rescunt tū ab oī malo et sim-
pliciter cū sua simplicitate sal-
uantur. **T**alibus nihil scriben-
dū est. **S**ed et quisquis ille ē:
qui sibi conscius est pretere de-
um se querere nihil, eam dul-
ce charitate quocūq; inbetur.
Promissa est enī pax contem-
platis angelis: bone volunta-
tis homibus vniuersis. **V**olun-
tas autē sine charitate esse bo-
na non potest qd̄ vsq; adeo verū
est vt prosper vir et sanctus
et doctus charitacē: bonam
voluntatē appellet. **C**haritas
autē q̄ sit necessaria monacho
illa hieremie sententiā mani-
feste demonstrat qua tantus
propheta auctore spiritū scō
maledictū pronuntiat cui:
qui opus dei facit negligens.
Quā sententiā venerandus
p̄missus quū dixisset melius
est non vouere quēq;: q̄ vo-
uere et non reddere veluti
causam reddens pronuntiat
sententię. **M**aledictus enī inquit
qui facit opus dei negligens.
Ea vero translatio: qua nos
vāmur, fraudulenter habet.
Si esset in vobis quotquot
estis o vos sancte regule mani-

liber.

festi vilipensores: si esset in qua
 in vobis diuini sanctillula ti-
 moris vel minutissima: ter-
 reteret vos supra q̄ credi possit
 qua modo protulimus diuini
 vocis sententiam. **Valedictus**
 inquit qui facit opus dei frau-
 dulenter. **Opus dei** pater bene-
 dictus diuinu vocat officium.
Ite vniuersi boni fratres: et studi-
 a vestra magnificantes dicite.
Quoniam ducens spiritu vt can-
 ta nos audacia reprehensibiles
 assecece pergatis. **Non** e tota die
 et noctis parte bona diuinu in
 templo canendis laudibus inui-
 gilamus. **Non** est q̄ mecu dis-
 putatis: respondet enim vobis he-
 renias. maledictos afferens
 eos qui opus dei faciunt fraudu-
 lenter. **Omnia** male gratia inde-
 coramq̄ celeritate qua diuinum
 transcurrunt et confunditis po-
 tius q̄ pronuntiat officiu. **Sed**
 dicite queso. **Est** ne hec aperta
 manifesta q̄ fraud: non seruare
 silentiu. non ieiunare. non in
 refectorio sanctas frequentare
 lectiones: licenter carnibus vesci.
 et inter hec oia benedictinos vos
 monachos proficere. **Septem** vni-
 uersis si regulam legerit: et ves-
 trum possit speculari conuersatio-
 ne audacissimi vos eos pronu-
 tiat esse mendaces: qui vos sub-
 tanti patroni militare regula

Tercius.

proficere minime timeatis. **Pos-**
 set hoc vnu ingratos vobis nos
 reddere conditori et indignos
 eterna facere retributione: si
 opus dei id est diuinu officium
 absq̄ villo sancte deuotionis pro-
 nuntiare affectu: q̄ius in cete-
 ris regulam mediocriter observa-
 re videremur quātomagis si et
 in hoc et in alijs perniculis be-
 regule impudenter repugnare
 cōiungamur. **Sed** dicat forsitan
 aliquis vestru. **Vnde** tibi constat
 diuinis hymnos a vobis absq̄
 villo bone mentis affectu pronu-
 tiari. **Non** sum ego tanta teme-
 ritate: vt oēs inuoluā. **Novit**
 enim dñs qui sunt eius. **sed** dubi-
 tare nō possū quin sit ingēs mo-
 nachorū multitudo: quorū non
 ulli dū litteras nesciunt: psalmos
 intelligere nequeunt: ceteri tan-
 ta cū celeritate cuncta transcur-
 runt. sibiq̄ nutius versus preci-
 piunt vt inter canendū nō lice-
 at boni quippiam meditari. **Sed**
 ad reliqua veniamus. **Pergit**
in p̄missane orōnis et posi-
tionis quatuor in mediū
profereus que futura mo-
nacho sūma cum diligen-
tia consideranda sunt et
studiosius obseruanda.

Capitū. xxij.

Speculi.

Sequitur enim. Ideo igitur a nobis diuissime refutatus es: non quia tuam vel omnium salutem non toto desiderio cupimus amplecti et his qui ad christum cupiunt peruenire etiam procul occurrere non optemus. sed ne temere recipientes et nos apud deum leuitatis: et reipsam rem grauioris supplicij faceremus si ad presens facile susceptus. nec pondus professionis huius intelligens vel destitutor post hoc. vel tepidus extitisset. **N**unc aperte tante dilationis causam venerabilis eloquitur pynusius quam in superioribus iam aliqua tenuis attigerat: ut ostensum est suntque o lector in hac periodo quod nullo pacto debeas inconsiderata transire. **P**rimum igitur necessarium belligere probationis nouicio tyrunculo esse scito certamen. **D**iuissime inquit a nobis refutatus es. **A**c si dicat non aliter tue humilitatis patientie feruoris atque constantie desiderata percipere poteramus argumenta. **S**ecundo in verbis monachis hanc intellige debere florescere charitatem ut non solum ad cenobium uenientium: sed omnium quoque christianorum salutem optare non desinat atque pro ea quam possunt deuotissime

Monachorum.

apud diuinam intercedere maiestatem. **N**on enim charitatis patitur latitudo: ut propria quisque sit salute contentus. **H**oc enim sententia sequens clarissime docet. **T**ercio duo animaduerte pericula grauissima que non probatos neophytos recipientibus contingere solent. **P**rimum namque diuino iudicio leuitatis arguuntur. **C**hristus enim apostolos suos antequam suprueneret: in omni sancti gratia roboraret: in omni patientia et humilitate probauit. **I**pse namque dilectos sibi discipulos alloquens manifeste professus est dicens. vos estis qui permissis mecum in temptationibus meis. **D**einde eos quos introtenobium nulla precedente probatione recipiunt discrimini non minimo imprudenter exponunt. **N**unc enim sancte regule desertores efficiuntur: vel ad seculum redeunt. vel ad dissoluta monasteria diuertentes aut repide remissa ac languenter agentes uicium omnium se faciunt inopes percipiunt tandem salute fraudantur. **Q**uod postrema presentis periodi uerba loquuntur. **A**n uero si qui non probati: studiosi forte discipline regularis obseruatores euadunt. non hoc recipientium prudentie sed diuine potentie

.Liber.

corūq; q̄ recipiunt bonis est vo-
 luntatibus tribuendū. **C**eterum
 tanta hodie nostra est fragili-
 tas. debilitas infirmitas vt si
 quis mei similis parū aliquid
 litterarū ac tolerabilis vocule
 scū defecens monachus esse cu-
 piat nō audeat eū quisq; vel
 leui scemunculo contristare ne
 forte recedat. **M**agnū est enī
 istud nostris temporib; si vel
 admoniti que digna sunt re-
 prehensione vitem; **I**lle nāq;
 p̄fectorū neophitorū probatioes
 martiria quedā sunt et longe
 grauiora q̄ vt ea hoc tempore
 collecere possimus. **Q**uantū
 q̄ tū si fragilitate quisquis es
 qui monachus fieri peroptas
 (fieri inquā nisi paulatim fias
 non eris) bonā tibi voluntatē
 vsq; adeo necessariā esse cognosato
 vt si ea carueris ne christianus
 quidē salua possis veritate cen-
 seri. **B**ed nūc reliqua p̄missy
 verba confideamus si tū vnum
 o studioso lector prius te monu-
 erim; qd̄ quarto loco in superi-
 oribus p̄missy verbis diligentis
 confidere te debeat futurum
 videlicet monachū sue professi-
 onis pondus nullo pacto ignora-
 re debere. **N**on enī minimū
 ponderis et obedientie votum
 que non solū deo: sed christi quo-
 q; vicario promittitur in oibus

.Tercius.

his que diuine legi manifesta
 vatione minime contradicunt.
Secundo loco nō erigui ponde-
 ris est morū promittere conuer-
 sionē idq; nō simpliciter sed iur-
 ta regulam gloriosi benedicti:
 quā nec pro nostre voluntatis
 arbitrio cōmentari nec ad leui-
 ora descendē possum; si nostre
 consultū volumus esse saluti.
Postremo tota ponderis mo-
 les in ipsa stabilitatis promissi-
 one consistit. **S**iquidē is demū
 qui perseuerauerit vsq; in finē:
 saluus erit. **A**dde q̄ hec ipsa
 vouentes corā deo et sanctis
 eius. nos polliceri intelligibi-
 li voce profiteamur. **S**uemad-
 modū intelligi debeat abre-
 uungationē nichil aliud
 esse q̄ crucis. ac mortifica-
 tionis indicium et que sit
 inter ceterorū christianorū
 ac monachorū crucē dif-
 ferentia.

.Capitulum. xxiiij.

Mirabile dictū est tū
 insanos esse q̄ pluri-
 mos: vt firmate cū
 tanta solennitate
 promissionis immemores. ita
 se gerant quasi nihil promise-
 rint aliquando immo vero
 quasi non sit deus: qui et vo-
 uentes audiat et mentē inspi-

. Speculi .

ciat et sequente quoque considerans vitam uniuscuiusque secundum sua sit opera redditurus. **Ceterum** quisquis est: nisi tue professionis pondus intelligas facile admodum aut ordinis tui defector aut (quod non minoris est periculi) tepidus languidus: ac remissus efficere. **Quia** ob rem ut peregit pynusius ipsam causam abrenuntiationis debes in primis agnoscere qua perspecta quid te commoueat agere ex eius ratione manifestius instruaris. **Causa** et ratio pro eodem frequenter accipi solent ut quum (verbi causa) dicimus: volo tibi mei consilii causam exponere hoc etenim loco liceret esset dicere rationem. **At** non eo modo memoratis vocabulis **Cassianus** nunc utitur sed utriusque pro definitione posuit. **Sententia** namque talis est. **Ne** forte tue professionis pondus ignorans aut monachalis propositi defector aut tepidus euadens ipsa renuntiationis definitio tibi in primis agnoscenda est ut ea lucidius intellecta quodnam agere debeas ignorare non possis. **At** ne me quisque hoc somnians commentari existimet: attendat quidnam sequatur. **Sequitur** enim. **Abrenuntians** nihil est aliud quam crucis ac mortificationis iudicium. **Breviter** admodum rem tantam descripsit: sed quod

. Monachor .

uis pauca sunt verba non tamen est brevis sententia subalio cam accuratiusque considerant. **Sed** quod non est cause ut ignorato quidnam sibi velit renuntiationis vocabulum nostrae professionis pondus intelligere nequeamus: insuper et necessarium sit aut monachalis defendendi propositi: aut enervatoris renuntiationis terribile nobis munere discrimen. **Penitus** in promptu ratio est. **Quis** enim nostra professio in vera renuntiatione consistit. **Et** quidem iam semel in baptismo teterrimo sathane eiusque pompis renuntiaui quod tamen si meminisse non possumus propececa sunt rationis usu carere meminerunt tamen qui nos obduces baptizandos ablutosque de sacro fonte susceperunt. **Quum** vero deserto seculo cenobiticam vitam nos agere velle profitemur multo renuntiamus angustius. **Quorum** namque conversionem promittentes vniuersis vitis noxiis cupiditatibus perfecte renuntiamus. **Non** dico vitia cuncta pessimeque cupiditates perfecte relinquimus (utinam id prestare possemus oes) sed pollicemur tota virtute nos conatuos: ne quod nobis peccatum peccitiosum velle cupiditatis dominetur. **Et** quod hoc omni christiano necessarium est non tamen preter ceteros addimus

liber.

hanc morū cōuersionē secundū
 benedictinā regulā nos adiutore
 deo paraturos esse; et ad finem
 usq; studiosius obseruatuos. **Et**
 in non solam morū cōuersionē
 sed stabilitatē quoq; promittimus
 id est in ipsa uirtute p̄seueran-
 tiam que sola saluat atq; coronat
 Per obedientiam uero dñi proprie
 uoluntati renūtiamus tam ani-
 mas q̄ corpora nostra deo nostro
 absolucissime consecram⁹ ita ut
 ex eo iam tempore; nec uoluntatū
 nostrarū nec corporū potestatem
 habeam⁹. **Preparanda** sunt enī
 ab ipso die quo profitemur ad uol-
 untū. usq; hinc sit enūciatio
 dñi tam corda q̄ corpora (ut ipsi⁹
 legiseri nostri uerbis utamur) sc̄
 p̄ceptorū obedientie militatua.
Quis igitur nostra professio ue-
 ra renūtiatio est; renūtiatio
 aut; crucis ac mortificationis
 iudiciū. **Sed** facili⁹ hoc dicitur
 q̄ intelligatur. **Breui** igitur utā-
 mur exemplo ut eo considerato
 latior intelligendi uia pateat.
Loquitur de me quisq; directus
 q̄ ut michi placeat possit insur-
 git carnalis anim⁹ rationis
 iudiciū non expectans. **Quis**
 nō illi respondes inquit. **Et**
 gone hoc pacto te deprimi pa-
 tere? **Occurret** aut; ratio si
 responderis inquit et non
 fueris huic superbo motui re-

Tertius.

luctatus rē facies ingratiā deo
 christianaq; religione prorsus in-
 dignā. **Iuxta** hoc si grauitex uiget
 carnalis illa cogitatio et fortasse
 diabolice tētationis igne succen-
 sa uinat; tamē ratio diuina ui-
 uante grā moritur quidē tu-
 mens illa ac turgens inflatio
 sed in cruce moritur. **Cruce** enī
 diuina lex est; cui per timorē
 ueluti clauis quibusdā affigi-
 mur. **Luctamini⁹** aut; labor
 pena est quā in ipā cruce tole-
 ram⁹. **Disce** tu p̄e cetera
 uitia; et iuuenēs monachalem
 professionē sine maui⁹ abrenū-
 tiationē; nihil aliud esse nisi
 crucis ac mortificationis iudici-
 ū. **Et** quōd oī christiano neces-
 sario cruce ferenda sit; cruce tū
 monachi tanto durior atq; mo-
 lestior est. quanto angustiorib⁹
 obedientie legibus est obstrictus.
Quid igitur facies o monache
 qui christiana cruce nihil ma-
 gis exosum esse euidentibus of-
 tendere non desinis argumen-
 tis? **Christi** uerba sunt. **Qui**
 nō accipit cruce suā non est me-
 dignus. **Quod** si forte rogas;
 cuiusmodi cruce uoluerit
 intelligi. **Christus** respondet.
Hilarius hanc cruce nihil ali-
 ud esse; p̄tereq; proprii corpo-
 ris castigationem et uitiorū
 cōcupiscentiarūq; domitacionē.

Speculi

Afferet enim illud apostolicum. Qui christi sunt: carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis. Hoc est qui veri sunt christiani christoque vera charitate coniuncti ipso iuvante spiritu carnem subviciunt: expellunt vitia concupiscentia domant. ut quibus praevalent ac stimulentur charitate tunc extinguerent nullo modo possunt. Et haec est tota victoriae ratio quia divinum metus clavus supernis affari legibus in sacra obedientia cruce persistunt. Nec turbare quicquam debet: quod divina legem christianorum tenere esse modo dicimus. Nihil enim est aliud: divine legi affirmum esse quicquam nisi divinis inviolabiliter obtemperare preceptis. In hac ergo cruce te deserto et hic voluminis tertiij facio finem. Nam et pater benedictus ita suae regule praefatione terminat: ut proficatur monachis a christi magisterio nunquam discedendum esse sed in monasterio persistendum ipsiusque christi passionibus per patientie virtutem participandum.

Finis liber Tertius.

Incipit liber quartus.
**Libelli quarti praefatio
novecenti ad ea que cupit
petenda disponens.**

Monachio
Monachio in pro-
pitis deo
tribus re-
cu libellis
egimus
quicquam
reudbiti
tu vivendi genus amplecti con-
cupiscas. Libellis inquam nequaquam
numera prolixitate fastidiosis
et quibus compendiosa non
desit tractatio qua possis que
legeris haud difficile meminisse.
Nam quod ad tertium pertinet
volumen si paulo diligentius
illud insperceas parvula. Cas-
siani verba que (si voles) absque
labore memorie commenda-
bis: lectorum tibi memoriam
facile reficabunt. Nunc ergo
si placent haec et ea prudenti con-
silio magnanimiter obsecra-
re constitui ingredere feliciter
eum locum quem capituli eorum que
vocantur nec ignarus eorum que
petere debeas: huius proster-
nere mente deuota ne forte
corporis situs humilem animi
mendacibus iudiciis promitte
videatur. Supplex itaque iacens
precatione sustinebis abbas.
Rogabit enim te quoniam sit tua
postulatio. Cui responsurus
es non duplici corde. efflagitac-
te divina misericordia: ordinis
misericordiam et fratrum societatem.

Libertus.

hec ubi finieris iubente patre
 resurgens: fixusq; stabis modesto
 religiosorumq; gestu et no corpo-
 reis modo sed animi quoq; bene-
 uolis atq; attentis auribus q; ti-
 bi dicenter auscultabis. Nam
 breui declamatiuncula quidna
 habeat ponderis ista tua postu-
 latio: aut ipse declarabit patre
 aut pec aliu quelibet idoneu
 iubebit exponi. Sed qm leui-
 ter admodu audita solent eua-
 nescere verba: ego tibi hoc loco
 abbatib munus exhibebo bona
 q; quarti huius libelli partem
 in illustranda enudcandaq;
 tam solenni pctioe cosumam.
Quina uiam ab intelli-
gente neoptito no ita pcti-
quasi ea ante no senserit:
sed alia ratione que poste-
rius declaranda est.

Caplin. pnuu.

Questatus es igitur i-
 ter hoc tra q; pctisti:
 primo loco diuina
 te petere uiam qua
 si ad hoc usq; tempus no senseris
 fieri non potest ut culpa uacab.
 Etia pro diuinis beneficijs no
 agere gras (que nimiru ab eter-
 ne misericordie fonte profluunt)
 no parui criminis est. Quia
 sit igitur mortalium nemo qui
 non multiplici ratione diuine
 sit obnoxius bonitati nullus e

Tertius.

oio qui ab agendis optimo
 deo gratis excusare se possit.
 Non uidetur inter mortales
 ulla abiectior esse conditio q;
 hois hostiati uite necessaria
 mendicantis: et tu si rationi
 auscultare uerit. et silis esse
 nolit equis et nullis quibus
 no est intellectus: intelliget
 ipsam mendicitate patienter
 ea feceribus grandis esse bo-
 ni parente quippe q; purgatas
 aias ad celu euehat nec eis
 alia post hanc uitam purgatorij
 ignis expiatione sit opus.
 Lazarus em ille euangelicus
 qui ad ostium diuitis iacens me-
 dicasse dicitur post multiplices
 presentis uite miseras: a beatis
 angelis in sinu abrahe delatus
 esse perhibetur. Quantas igit
 illu misericordissimo deo gratias
 nunc et agere et habere pua-
 du est: qui se videt pro pauco-
 ru annoru laborib; doloribus
 q; iuuante dno equo aio tolera-
 tis eterne felicitatis ineffabilia
 gaudia possidere. Nec dubiu
 quia inter dolendu grauissimis
 impatientie stimulis faciente
 sathana punctus sit sed perstat
 diuine gre munere egitq; uici-
 liter preclaru inuicte patientie
 munus a dno postulare no desi-
 nens. Et nisi supne cosolatio-
 nis dulcedine intussec aliqui

Speculi.

senfisset non poterat tam duces
omni posita murmuratione
perferre dolores. Itaque quotiens
eū dñs pro inenarrabili benigni-
tate consolari dignabatur nō est
ullo modo dubitandū quin deus
illi grās egerit: ac sic modo
grās agendo, modo patiendo ge-
mendo pulchragz necessarie paciē-
tie dona postulando tempus terebat
sed dolor finē iuvenit voluptas autē
nullo claudenda termino felicitate
pseuerat. Igitur si pro malis agen-
de sunt gratie pro bonis quid fa-
ciendū? Debet ergo considerare
semetipsū ac diligentius explorare
quisqz ille est quantumqz dño debe-
at q̄ studiosissime valet intueri.
Nam si innocenter viuit, inmensas
debet optimo gratiarū largitori
grās: cuius ingenti munere et
peccata vitat, et sacras gaudet
amplificari virtutes. Sin autē pec-
casse se meminit et preteritis
dolens ex aīo penitet obnoxius
est pro tanto munere supra q̄
dici queat optimi conditoris in-
finite bonitati. Qui vero nec
inuens nec penitens est et tū
minime se putat inter peccatores
numerari debere propterea q̄
nō est pessimis facinoribus obrutus
et obvolutus quisqz talis ē t̄p̄s
remissus ac dissolutus est et nō
multo melior eo qui manifestis-
sime peccat. Solius autē profici-

Monachoz.

entis est atqz perfecti diuine
misericordie munera pondera
et ad singula beneficia dignas
grās agere. Quod quicumqz
facit alacri mente letiqz voce
prophetiā illud reperere gaudet.
Misericordias domini in eternū
cantabo. **De penitencie et
diuine misericordie onere
disputat. quedā beati ber-
nardi verba pertractans.**

Caput secundū.

Ad hoc ipso vesiculo
beatus bernardus de
multiplici beneficentissi-
mi dei misericordia
verba facturū inuē sūpsit mox
qz secutus est in hunc modum.
Et qd̄ cū incipiens nescio q̄ co-
gitatio de penitencie huius onere
murmurat: ut aggrauet illud
super occurrē meā. Perfectus vero
bernardus: et hōis perfecti ver-
ba proloquitur, nō tamē vsqz ad
perfecti quin sedulo proficiēdis
id ipsū quod hoc loco valet expe-
ri in se quoqz feliciter valeat expe-
ri. Sentitur autē penitencie
noīe ieiunia vigilie et quicquid
deniqz molestū ducū ve videtur.
Siquidē hec oīa veteri monachi
preferunt ut et peccatorū veni-
am: et diuinū pro merentur
amorem. Inchoantibus autē et su-
perne charitatis fecundōre nondū
expertis admodū onerosa viden-
tur

nec mirandū si reuerius a miraculis cogitationibus oppugnentur. Verū ubi proficere ceperint leuatur onus et quanto plus profectus creuerit tāto fasces leuius ferunt. Nā diuina cogitatio miserationū mentem in superna leuat uiroq; modo in dulcissima gratiarum actione dilatat. Quantiūq; tā profecerit hō nūq; eo puenit ut insipidas exterioris hominis murmuraciones proorsus extinguat. Tale est igitur qd ait bernardus. Quid sibi uult exterior iste hō cū suis murmuraciones? Hinc huius onus penitentię: qd incenobio salutis consequende causa portamus dicitur minus esse causatur. Ego inquit aliud onus sentio: suauius quidē sed utiq; multo maius. Sic enī onerat me misericordiu suū deus sic concludit sic obruit beneficijs suis ut onus aliud sentire nō possim. Hactenus bernardus. Graua sunt hec uerba secundaq; sensibus optatus et digna q̄ diligentius intueamur. Quasi diuine misericordie: q̄ penitentię pondus eē fatetur. Nec inuicito quidē nā penitentię comes inuidiuus labor accedit considerationi uero superne misericordie mellifluis sp̄ est p̄emissa dul-

cedo. Sed querendū cur dei misericordies copiosissimas quas pro immensa sua pietate nobis exhibuit: et quoad uinum cumulare nō desinit ineffabilem bonorū accerū nobis in celestibus post huius uite misericordias largiendū reseruandū oneris nōte uoluerit appellare. Nempe queadmodū graue nimis onerosūq; pondus: a portante gemitū haud difficulter extorquet. sic diuine misericordie onus dulcissimū ferentē intelligentēq; tacere non patitur. sed in suauissimas erumpere cogit gratiarū actiones. Et qualiter onus qd portantis uires excedit: nisi cito reuocatur. diu ferri nō potest. sed ferentē deprimunt huiusq; prosterunt sic onus diuine misericordie si tacendo. id est absq; gratiarū actione feratur. quibus uideatur non sentiri ferentē tamē quā ex hac uita decesserit. in flagrans tartari profunda demergit. Sed fortasse dicat. Qui sic peccat ob propria peccata ingratiuitudinē nō ob diuinas miserationes quibus dum uiuere est abusus. Recte sentis. Sed neq; nūc dñi proprie loquendo in se ponderis aliqd aut oneris habet. Verū diuina uis miserationū onus ipa intelligitur obligatio qua deo nostro tanto magis sumus obnoxij quanto eas abundantius experimur.

Speculi.

Nam ut beatus ait gregorius
dū crescunt dona: rationes etiā
crescunt donorum. Peccatori igitur
ingrato ingens diuinorum bñficia
orū cumulus nullū pondus eē
videtur: nihil enī intelligit nihil
sentit. sed postmodū miser sen-
tire cogitur quantū pondere
negligenter tulerit qđ quia dū
vixit salubriter sentire noluit
molestissimo propriarū negligē-
tiarū pondere pressus apud suū
sine gemisat. Qui vero mentis
oculos aperire nouit, et diuine
mūe tam cōmūna qđ peculiaris
dona vigilantius intuetur onus
quidē sentit sed nihil ei p̄t acci-
dere dulcius. Nā quisqđ sapit
immensa dei nostri bonitate li-
berissime fruatur. Et qđuis in dō
parabiliter se videat obligatum
nō ob id tū anxie cruciatur nam
si se totū deo dedicauerit: certis-
simū habet nihil a se plus exar-
tū iri. Possunt autē diuine mūe
etiā alia ratione maxima pon-
dere onerisqđ videri. Vniuersę
nāqđ virtutes quarū regina cha-
ritas ē prestantissima sunt celestis
mūe dona. Nihil autē hūa-
na cogitatione leuius: nihil
volucius proferri p̄t. Et tamē
sacere deo dicenti animi cogitati-
ones diuina fruente nūa ita
figuntur ut nec ob lasciuę car-
nis petulantiam nec ob iniquas

maloz hominū suasioes nec
totā deniqđ furentis sathane ve-
tute a deo quoquo modo dimoue-
antur. Quid autē dulcius quod
suauius: quid mellifluentius
rei huius experimento. Quid
tam uirtudū qđ sentire cogita-
tiones suas dulcissimo usu tam
tenaciter affixas ut aliozū mul-
ta possint ratione tradita. Pro-
fecto diuine mūe tantū munus
ascribendū est: nō nostre misere
nostris ve viribus quas nullus
esse constat. Est igitur celestis
mūe vel pondus vel onus mil-
to suauius onere penitentię id
est ieiunij, vigilię, operibus
manuū laboriosis et ceteris id
genus. Nam talia quatenus
amara sunt esse suauia nō pos-
sunt: quatenus autē vtilia et di-
uine gratie dulcedine condita
placuit delectantqđ nō nimirū
At vero ipā grāz actio qđ in di-
uinorū beneficioz cōmēdatione
tota versatur: preter metā dulci-
tudinē habet nihil. Est ergo di-
uine miserationis onus onere
penitentię nō modo suauius
sed etiā maius. maius inquit
id est prestantius dignius pre-
clarus, longeqz maioris gra-
uiorisqđ momenti. Ad penitē-
ciam nāqđ pertinent: ea qđ deo
nos integerrima voluntate
libenter offerimus. Offerimus
enī

. Liber .

cū illi et corpus et animū que
duo nobis ipse donauit. Et q̄
dem penitendo corpus affligim⁹
cū vero dolemus. Sed bona
uoluntas dei est patientia. quā
in te penitendū custodimus dei
est. Quicquid in te bonarū
cogitationū mente versamus
dei est. Et ne plures agam⁹
quicquid boni rationē habet.
diuine nūc munus esse dubita
ri non potest. Conferam⁹ igitur
(si placet) que nostra sunt cū
his que sunt dei et intelligere
poterim⁹ quantum celestis onus
nūc: nūc penitentie onus excedat.
Ideoq; insipientem cogitationē.
Bernardus appellat eā que sup
penitentie difficultate murmu
rat et graue nimis eē trusat.
Hic cū flatūs ē sathane penitē
tiū cogitationes bonas auertere
molentis et murmuratiōas
inmittentis quibus quum assen
timur: insipientes profecto sum⁹
Siquidē nostrā ipsorū salutem
parumpendimus: dū remissi
paulatī efficiamur. et virtutū
oīm grauius efficiamur detri
mentis. **Totā bernardi peri
odū scrutatur exponēs quid
nā sit diuinis miseratiōni
bus onerari quid concludi.
quid obui.**

. Capitulum. iij .

. quartus .

Non est tū omnium
huius oneris dulcissi
mi sensū experiri.
Gultū nāq; distant
sentire et intelligere. Qui bo
no peditus est intellectu: et in
scripturaz diuinarū lectione cre
brius exercetue quiq; semetipsū
diligenter circūspicere nouit:
misericordias diuini cōmunes
q̄ proprias atq; peculiare intel
ligere facile potest. Benture autē
deuotionis est q̄ ad feruorē pec
tinet charitatis. Igitur q̄ uolē
mentiore tentatione pulsatur
inter ipas molestias trebro tali
fraudatur dulcedine: nec agen
darū gratiarū sp̄ meminisse potest.
Gultū nāq; facit si vigilanter
orat et illesam inter aduersa pa
tientia seruat atq; custodit. Sed
nō est presentis loci de tentatiōe
tractare. Solet etiā dñs nonnul
los cenobiū recend ingressos: nec
ulla tentationū disciplina cate
rius eruditos: pro infinita sua
bonitate melliflua quadam
in te deuotionis dulcedie pec
fundere. usque adeo ut nihil
eis dulcius monasterii disciplina
cenobiticaz cōuersatione uide
atur. Sed nō hoc suauē celest
tiū misericordiarū onus sentire.
Est enim consolatio quedā breuis
simo fortasse tempore duratura.
Verū quantumq; permaneat

Speculi

auferenda est aliqui. **M**eres
se est enim salua sui apostolica
sententia qua iacobus ait.
Beatius vir qui susceperit tenta-
tionem: quam qui probatus fue-
rit accipiet coronam vite. **Ta-**
les itaque consolationes ideo
neophitis diuina bonitas
elargitur. ut ingruentibus
pulsantibusque molestis non
desperant: nec in religiosis
exercitijs quoquo modo repes-
tant. sed iuxta scripture senten-
tiam in die malorum meiores sunt
bonorum: id est inter presentes
vexationes preterita bona me-
moria repetant. firmissima
fide credentes eundem esse deum.
qui quando vult consolatur. et
rursus qui vult seruos suos ten-
tari permittit. ipsique soli notum
esse quid cuique potissimum expedi-
at. **S**ed nonnulli post diuine dul-
cedinis experientiam insurgentia
tentationum certamina noxia sibi
faciunt. **C**ito namque fatigantur
et dum pugnare nolunt: bene-
cepta studia desecunt. grauissi-
mumque salutis discrimen incurunt.
quod et nos euidenti cognoui-
mus experimento. **S**ed ad reli-
qua beati bernardi verba que
non dum attigimus reuertamur.
Sic enim onerat me miserationi-
bus suis deus inquit. sic concludit
sic obruit beneficijs suis ut onus

Monachorum.

aliud sentire non possum. **V**ideo
beneficia a miserationibus mi-
hil differre sed utroque vocabulo
vnum idemque significari. **M**iseri-
cordia namque dei ipse deus est
sed humano more de deo lo-
quens misericordiam illi inesse
fitemur. **E**st igitur miseri-
cordia dei diuina ipsius ma-
tura. pia clemens benigna
et misericors misericordia propria
cognoscenda atque ad ipsius
infinitam bonitatem toto corde con-
fugientibus opere omni tempore ferre para-
ta. **M**iserationes vero dei ipsi
sunt beneficia. que misericors misericors
dixit impartitur. **S**ed et in
plurali numero pro miserationi-
bus accipiuntur. **Q**uid igitur
est diuina miserationibus onerari
vix. **N**empe copiosis a deo bene-
ficijs locupletari. **Q**uod ergo
bernardus ait: sic me suis mi-
serationibus onerat deus tale
est ac sic diceret. **T**antas agen-
daru gratiarum causas bonitas in
diuina ministrat ut de alio
quolibet onere cogitare non
possim. **S**equitur. **S**ic me suis
beneficijs concludit et obruit.
Vis videre quomodo pacto diu-
inis beneficijs vniuersis concluda-
mur? **E**xpositurus quidem
bernardus se ipsum: sed affere-
mus tamen nos aliquid quod be-
neuolus auditor haud abscedu

90
liber.

arbitretur. De generalibus in-
serationibus verba facturi sumus:
nam quisque collata sibi beneficia.
ne diuinitati inueniat ingratus
vigilantissime debet intueri et
omnia (quatenus potest) velut in
vni colligere fasciculum ut sin-
gulis quibusque diebus debitas op-
tuno possit gratias agere largitori.
Aut nos igitur est redemptoris
nostri vita: quatuor euangelis-
tarum voluminibus comprehensa.
Illic diuinas misericordias con-
templari licet copiosissime. Nam
quid aliud nisi ineffabiliter di-
uine nostre dona sunt christi na-
tuitas, apparitio, circumcisio, in-
comparabilis obedientia, qua pa-
rentibus subditi non est, dedig-
natus, baptismus, ieiunium
victoriosus cum sathana conflictus
predicatio passio, et cetera omnia
que memoratis codicibus am-
plissime continentur. In his medi-
tandis quisque studiosus exerce-
tur nunquam in sancto languescit
proposito: sed pergit alacres et
na gratia aduente permittunt.
Post nos autem verus est testa-
mentum. Nam ut apostolus ait, nos
precessit dies autem appropin-
quant: nos inquam umbrarum
atque figurarum. Nam ante redemp-
toris nostri aduentum ad umbra-
te futurarum rerum figure iudeis

quartus.

exhibebantur, nunc autem relictis
grate clarissimus lucet dies. Beati
qui perspicacibus oculis intuentur
illum et in tanta luce sollicitus
ambulare conantur. Post tergum
igitur respice et videbis isaac
ligna ferentem quibus alligan-
dus erat et hostia futurus nisi
ab angelo prohibitus pater fuis-
set. Reducito nunc aspectum et
quod ante oculos est attentius
speculare. Spectabis enim virge-
nitum dei filium opprobriosam cru-
tatem: cui pro nostra redemptione
affigendus erat diuinis hume-
ris cum incomprehensibili charita-
te ferente. Videtur ne tibi me-
narrabilis nostre munus: hec le-
gere posse volumina et tam
ante quam a tergo tam gloriosus mu-
neri subsidio quibus et peccata
vitare possumus, et in amore
christi dulcissimum letissime rapi.
Adextreis autem innumeris sanc-
torum protegimur gestis quos in
extremo iudicii die ad christum dex-
teram custodiendos esse minime
dubitamus. A sinistris prano-
rum reproba vita conspiciatur:
aduersus quos diuinam cognos-
cimus processisse vindictam. Quos
vix in his considerandis sese
diligenter exercuit et in melio-
ris propositi fastidium visus est
incidisse. Nempe nemo. Gau-
deamus igitur et exultemus diuini

Speculi

nus miserationibus vndiqz nos
ēē conclusos. Sed quid est qd
nō solū concludi verū etiā obrui
se bernardus ingenti miseratione
nū dñi copia proficitur. Obrui
operiri vel obtegi est: sed est tñ
discriminis aliquid inter utrūqz.
Nā cū (verbi causa) lapidibus
quēpiā obrūtū dicim⁹: intelligi
volum⁹ ita super eū coactura
tos lapides, vt consurgere
ōino non possit. Nos igitur
recte diuinis beneficijs obrui
dicimur. **Nā** quotūqz mentis
verctamus aciem: nihil preter
diuina munera speculamur.
vnde fit vt agendis gratijs pa-
res esse nullo pacto valeamus.
Verū pius pro sua benignitate
dñs. minimū illud qd possum⁹
dū mente bona sinceriter offeri-
mus habet acceptū. **Quod** autē
concludens bernardus dicit, vt
onus aliud sentire nō possim per-
inde est ac si diceret nolim. **Nā**
et nos eo loquendi genere famu-
liariter vtamur. **Quod** etiā nō
lumus: id nullo modo nos pos-
se profitemur. **Quis** autē hanc
asseram⁹ interpretationē prude-
tem dubitaturū scio neminē. **Nā**
que corpori molesta sunt caro
nō sentire nō p̄t verū dei ama-
torū anim⁹ ea perferre posse gra-
det: et carnē aliud petentē au-
dire recusat. **Sequentē ver**

. Monachoz.
nardie declamatiois exponēs
particulā eoz soluit q se in-
feriores esse causantur. qz
ut dei miserationes cōtem-
plari et debitas pro eis gra-
tias agere queant.

Capitulum. iij.

Uertur etiā sua meri-
ta. quib⁹ agendis
sp̄ meritis est pau-
latim immunitum
ui. si ob molestias carnis qua
necessario circumdatur langu-
dior fiat et pro acceptis bñficijs
largissimo conditori remissius
ac parcius grās agat. **Pro**
de seipsū exatit dicitqz cū pro-
pheta. **Quid** retribuā dño pro
ōibus que retribuit michi. **Sed**
et hoc post memorata ber-
nardi verba sequitur. **Non**
autē directiōnem nostrā: et quib⁹
nā plerūqz dicere soleamus quā
ad exatandā desidiam nostram
talīa forte proferuntur. **Dicim⁹**
etiā. **Magis** viri illi diuinis
bñficijs copiosius aucti maris
agendarū grāz habuere causas:
et nō inuicito diuine magni-
ficande largitati se totos impē-
debant. **Quid**ni marinus ille
dauid ingentia cega se dei bene-
ficiā magnifice predicaret: **hūc**
etiā vniuerso israhel regē profert
dñs: subicit ei gentes nomen
ipius terra marisqz celeberrime

.liber.

dilatauit. **O**bscuro te quisq[ue] her
 apud te cogitas: repete memoria
 quid et in regnu[m] et in regno
 passus sit et vide an tali merere
 de rer[um] ee velis. **S**ed et stulte ad
 modu[m] cogitam[us]: si pro regni tenu
 poralis honore, diuina[m] erga se
 largitate[m] propheta[m] eximiu[m] usque
 adeo admiratu[m] esse putam[us] vt
 in her verba pronu[m]peret dicens.
Quid retribuam dno pro oib[us]
 que retribuit m[hi]. **Q**ui eni[m] te[m]po
 rali delectat[ur] honore spiritualiu[m]
 delectationu[m] iactura[m] facit et a deo
 efficitur alien[us]. **A**liud sentiebat
 vir sanctus qui diuinoz numer[us]
 exuberantia sic admiraret[ur], sed au
 dianus quid subiungat bernard[us].
Tanta inquit tribuit et tanta retri
 buit; et tu in de alio onere loque
 ris. **I**nsipienter illam alloquitur
 cogitatione qua sup[er] nimio peni
 tentie grauioris onere murmurac
 p[ro]dicat. **E**t si mun[us] hoc placet
 accipere potes secunda[m] p[er]sona[m] indefi
 nite positam: vt sit sensus. **E**t tu
 quisq[ue] es de alio nichil on[us] loque
 ris. **S**ed dices. **I**lle perpetuu[m] amo
 ris christi sentiebat ardore: totus
 in superna ferebatur, nihil tran
 sitoriu[m], nihil poterat cogitare ca
 ductu[m]. **N**os infirmi sum[us]: nec ta
 sublimi culme[m] conscende possun[us].
Nec ego terti sic ago: quasi ta[m] per
 fectus ee iam debeas vt ille fuit
 intolerabilis na[m]q[ue] foret huusmo

. quartus.

di dementia. **C**ertu[m] est eni[m] vniuer
 sor[um] co[n]dico[n]e singulis quibusq[ue] mor
 taliu[m] certas virtutis co[n]stituisse me
 suras quas solus ip[s]e perspectus
 atq[ue] exploratus habet. **S**ed pleriq[ue]
 du[m] pigritantur ac negligentius
 agunt, ad ea[m] gra[m] viteq[ue] profectu[m]:
 que[m] studiosius agendo consequi
 potuissent, nequa[m]q[ue] perueniunt.
Quam ob re[m] a bonoz operu[m] exer
 citatione nu[m]q[ue] desistendu[m] est sed
 semp[er] ad meliora conand[um]. **C**etero
 (quodadmodu[m] experientia teste cog
 nostam[us]) alius alio magis meo
 ria valet: alius aliu[m] viuaciore
 sup[er]greditur intellectu sed et ip[s]a
 voluntatis alacritas in bonis ope
 ribus exequendis plurimu[m] abest
 vt eade[m] in oib[us] inueniatur. **N**eq[ue]
 hoc ideo contingit; q[uod] remissius
 hic agat q[uam] ille: sed no[n] est ea dona
 tus gra[m] qua[m] accepit alius q[uam] feruen
 tius, alacrius atq[ue] virili[us] operat[ur].
Certe et inter angelos gra[m] esse
 discrimina: et quosda[m] amare fer
 uentius, nullus doctor infirmat[ur].
Sed her quomodoq[ue] se habeant
 singulis electoz tanta co[n]ceditur
 gra[m]: quanta sufficere queat ad
 eterne felicitatis gaudia p[er]uicere.
Dico igitur nemine[m] inueniri deo
 simpli[ter] mente seruientem qui no[n]
 (si velit) exhibitas humano generi
 dei nostri misericordias cognos
 cere possit. **I**n quibus si paulo
 diligentius ingeniu[m] exerceat vo

Speculi

luerit et ad vite melioris aspi-
rare profectū exclamabit et ipse
cū propheta ac dicet. **Quid retri-
buā dñs pro oībus que retribuit
mihi. Tu ergo si tale nihil in sdo
didisti: profecto non sine causa
diuinā nūam te petere profiteeris.
vt salē in cenobio discas qđ in sdo
male neglexisti. Ad monachos cū
precipue ille nri cōditoris sermo di-
rigitur vacare et videte qm̄ ego
sum deus. Simāq; cor q̄ diximus
noticiā te minime p̄ccit et ea in
te ip̄o felicitate es expectus: qđ sibi
vult qđ hic diuinā postulas nūam
quasi nihil aū celestiu bñficiorum
expectus esse videre. Sed hoc pos-
terius agemus: nūc bernardū
pergam⁹ cōtinuare sermonem.**

**Inchoatū bernardi cōtione
cōtinuādo ostendit quid uā
sit agentis grās deficere
sp̄m. et quomodo duob⁹
intelligatur modis. dig-
nas deo grās agē quisquā.
Caplin. quingū.**

Sequitur eū. Deficiat
spiritus me⁹. prozsus
deficiat in tanta bñfici-
oru cōsideratione.
Loquitur propheta in corū p̄sona
qui post attentā peccatorū conside-
rationē cōuertunt⁹ ad dñm. Re-
nūc inquit⁹ consolari aīa mea
memor sui dei et delectatus sū et
exercitatus sū et defecit sp̄s meus.

Monachor.

Hac via gradiunt⁹ quotquot ad
dñm veraciter cōuertuntur. Quā
dñm eū vlla cuiuscūq; peccati in-
te delectatio mulcet nō est fidelis
cōuersatio. **Primus igitur cōuer-
sionis gradus est: a noxia peccā-
ti delectatione aīam prozsus auer-
tere. Secund⁹ dei fideliter memi-
nisse: id est eximie benignitatis
qua redeunte suscipit peccatorem
aliorūq; cōplurū bñficiorū que
paulopost fauente dño memora-
bunt⁹. Et hac aūc recordatione
mirifica surgit delectatio peccā-
tiosa peccatorū oblectamenta pro-
sus extinguens. Porro tertius gra-
dus est: in virtutib⁹ studiosus ex-
erceri. Quū ergo experit virtu-
tū augeri profectus. et serū dilige-
ter cogitatis qui diuino munie
se profecisse cognoscit quid ante
sua culpa fuerit. et quo diuina
faciente grā sit euectus in ip̄a
grās actione spiritū suū deficere
sentit. **Hec aūc vbi dicunt⁹ in
expectis auditur quidē ab ip̄is
verborū strepitus: at suauissimū
significate rei sapore que prozsus
ignorant delectari nō possunt.
Ceterū quū quis ad cōsideranda
benignissimi dei immensa do-
na totis viribus conatur assue-
gere: et quanto plus nititur
tanto maiore captus admirati-
one stupefat tandē eo p̄educt⁹
tur vt aliud nihil tucinat quod****

92
. Liber .

dixere possit preter huiusmodi
verba. **O** bonorum omnium copiose largi-
tor deus: quis beneficentiam tuam
considerare sufficiat. Non hanc
humanius capit sermo: non ulla
comprehendere cogitatio potest. **T**a-
lia dum quid et animo cogitat et ore
proloquitur vel sola mente per-
tractat fluentibus plerumque quibus verber-
runt lacrymis sic agitur cum eo
quoadmodum et deus nouit et
ipse. **A**d hunc autem sensum prolatus
psalmographi verisimiliter secundum
hebraicam veritatem congruentius
apertur. Non enim illic scriptum
est et exercitatus sum: sed loque-
bar in memetipso et deficiat spiritus
meus. **I**temque deficere spiritum nihil
est aliud: quam ea que diximus feli-
citer experiri. **E**t licet
dignas non sufficiat gratias agere
sed ingratitude proorsus odit
anima mea. **S**ed particula pro tam
posita est: quod a nonnullis ele-
gantissimis authoribus nonnumquam
quibus usurpata consuevit. **S**ed ad
sententiam veniamus. **Q**uam verita-
ti consentaneus omnino sit aposto-
licus ille sermo non sumus suffi-
cientes aliquid cogitare ex no-
bis et que sequuntur. certissi-
mum est cum cogitatione qua de
notas agere gratias intra nos
ipsi meditamus non nostram sed
dei esse. **Q**uicquid igitur in ipsa
gratias actione recte loquimur

. quartus .

diuine est aspirationi tribuendum.
Quam ob rem quisque peccata
proorsus in virtutum studio lauda-
biliter exercetur et animo sincero quam
maximas potest acceptorum benefi-
ciorum nomine optimo deo gratias agit
dignas agere gratias credendus
est. **N**on enim possunt optima
summi dei numerata ipsa largitor
quoquo modo indigna videri.
At vero hoc ipsum: quod quisque deo
gratias est ipsius dei munus
esse dubitari non potest. **S**ed non secundum
hanc considerationem locutus est
bernardus. **E**st autem alius qui-
dam loquendi modus: quo quibus dig-
ne gratias agere dicitur. quum vide-
licet acceptum beneficium aperte
verbis ostendi potest et equari quod
tunc fit quum manifeste declarat
ipsius beneficii magnitudo. **N**am
habere gratias ad animam pertinet
que solus videt deus referre
vero. ad parum beneficiorum exhi-
bitionem. **H**ec autem differentia
apud catholicos non obseruatur
authores sed quum de gratiarum
actione loquitur hec tria volunt
intelligi maxime autem duo poste-
riora. **S**olis enim verbis deo gratias
agere vanum est: nam animus nisi
verba condiat perinde est ac
si doctus presertim humana verba
loquatur. **A**nimum vero virtutis
inops est si bonum desit opus.
Potest igitur quisque non agere

Speculi.

grās interdū et acceptus esse deo
sufficit eū animus bonus cum
opere bono. Immo vero si negat
operandi facultas (quod nimium
debilibus egrotisq; contingere
solet) ipa per se bona mens accep-
ta est. **H**abentur igitur nonnūq;
grāe deo: nec aliud erigitur, at
ubi in opus erumpere licet neces-
se est, et habeantur et referantur.
Creberime autē etiā agende sunt
nā laudando magnificandozq; deo
agendisq; gratiis ab optimo con-
ditore concessū homini decet ex-
ceri lingua. **U**gitur (ut agamus
exemplo) si decē aureos quisnā tibi
mutuo dederint: certo sciens se nō
diu mutuata pecuniā cariturū et
decē aureos te saceraris accepisse
verbis propriis usus es et ab oībus
quidnam accepere intelligitur
ut maiore declaratiōe nō sit opus.
Sin autē memoratos aureos quis-
piam dei seruus egeno tibi sola
persuadente charitate largitus sit
vel mutuo dederit: si te pleniter
acceptū laudasse munus existimas
quū te decem aureos dixere acce-
pisse, et te putas illi sanctissime
voluntati purissimeq; beneuolen-
tie dignas tuis verbis grās agere
posse totus erras. **M**aior est enī
q̄ ut hūano sermōe possit equari.
Quod quū ita se habeat cōsidera
si potes, an deo pro suis munerib;
dignas quisq; grās agere queat.

Monachoz.
**Expōnit causas quare dig-
nas deo grās agere possit
nemo. Caplm. sextum.**

Uerū ut manifestius
id elucescat causis in-
tuamur quibus hōies
ab hominibus accepta bñ-
ficiā collata ve munera predone
soleant ac magnificare. **P**rimo
nāq; loco nostra ipsorū indigen-
tia quanto maior est: tanto mi-
nus acceptū preciosius efficitur,
inuidiusq; reddere consuevit.
Secundo, dantis magnitudinis
nitatis, amplitudo, donū gratius
maioresq; dignius estimatiōe su-
tere solet. **T**ercio loco: nostra
indignitas munus nescio quo
pacto maius facit, excellentiusq;
videri. **V**erbi causa si quēpiam
leserimus eousq; ut mercedē a no-
bis auerti debuerit, nosq; pro
cōmissis vltima ille si facile pla-
catus non solū culpe veniam
dederit: verū etiā quolibet nos
munere voluerit esse donatus
multo plurius id muneris est
manus propterea q̄ indigni-
sum illud accepere. **Q**̄ si cōtra
facio ante mala nostra mercedē
fuisse affecti. **Q**uarto ubi
quēpiā vehementer amamus
multo nobis ipsius gratiora
sunt munera: q̄ eius quē mi-
nore prosequimur charitate.
Quinto donantis beneuolentiā

Liber.

ubi perspicuus cognoscatur argu-
 mentis. multū facit ad numeris
 estimationē. **Sexto** donū ipsius
 pretiū. quanto maius est: tanto
 donū cōmendabilius sit oportet.
Verbi causa. Si quis gēnam
 tibi dederit: que venenū omne
 preumat variisq; morboꝝ generi-
 bus sua virtute medeatur meci-
 to maximū ab illo munus te
 proficaris accepisse. **Neq; cū**
 rer est vllus quantū mag-
 nificus aut opulentus qui nō
 plurimū gaudeat tali munere
 donari. **Confer** nunc hec oīa
 et hūc tripm intuece. illinc
 munera cōtemplare diuina.
Primiūq; tuā ipius specularē
 miseriā inopiam **indigenā.**
Nihil eū habes a tripso: sed
 nec habere potes. **Hinc** clamat
 apostolus dicens. **Quid** habes
 quod nō accepisti? **Si** autē acce-
 pisti? quid gloriaris quasi non
 accepisti? **Secundo** diligentius
 inspicito: q̄ sis indignus aut tot
 tantq; munera tribuantur.
Non me lateat q̄ plurimos esse
 qui ea non videant: et quasi
 somnare existimant eos. qui
 diuinorū numerū multitudinē
 magnificando commendant.
Sed isti nec deū vident. nec se
 ipsos agnoscunt. **Et** quia cecus
 est homo interior: nihil preter
 hec corporalia cōtuentur tanq;

. quartus.

multi sunt vt ea dei eē nō memine-
 rit. **Ceterū** qui seipm studiosē cōsi-
 decat: et diuinā cega se benigni-
 tate quanta valet diligentia spe-
 culatur manifeste cognoscit tan-
 te dulcedini dignas se grās agere
 minime posse. **Adde** nunc donan-
 tiū potentiam. sublimitatē. gloriā.
 maiestati: et si quoquo modo ca-
 pece potes quantus sit dignas te
 grās agere posse profitebor. **Ausim**
 dicere quantū ad hanc cōsideratiō-
 nē peccinet. nec beatissima vgo
 que et ipos supgreditur angelos
 dignas p̄ agere grās altissimo
 creditori. **Quarto:** tuā ipius me-
 tice dilectionem. **Nam** quanto
 quisq; plus diligit tanto bñficior
 acceptor magnitudinē clarius
 intuetur. **Amor** eū noticiā ē vt
 ait gregorius. et profecto quanto
 vehementius amatur deus: tnto
 cognoscatur lucidius inenarrabi-
 lis ipsius pietas atq; dulcedo. **Quī-**
to: donorū dei erimā precia si
 potes estimato. **He** vera charitas
 ipā: quā deus cor a quibus a-
 matur cordibus infundit: lux
 in quā illa clarissima que splendi-
 dā facit aīam. et beatifico calōe
 succendit. atq; in deū rapit et
 participatione diuine bonitatis
 quodā modo facit esse diuinam
 tā preclara tanq; gloriosa est vt
 estimari nō possit. **Postremo**
 ineffabilem optimi dei beniuolen-

Speculi

tiam: qua seruis suis sua bona largitur. metiri quis poterit. Deus enim ut beatus testatur iohannes hanc charitas est: non ea charitas quam rationabili creature clementer ipse ministrat sed qua suos ipse diligit fouet. cōseruat. cōtinuisq; beneficiis auget. Totus igitur deus optimus amat. quos amat. nā totus amor est. Cui quū sit infinitus a creatura comprehendi nō potest. Incomprehensibilis igitur est diuina charitas qua conditum a se creaturā eternus nō desinit amare creator. Non desinit inquam nisi forte mala sua voluntate benignissimo se subtrahat conditori. Que quū ita se habeant dignas illi grās agere potest nemo. etiam si per vniuersū vite sue. tempus ad id assequendū. perpetuo quisq; labore desudet. Sed dicat aliquis. Quis igitur fatuus: si dignas grās nulla ratioe nobis agere licet? Nōne prostat desistere: q̄ frustra laborare? Non existimem ego quēq; vsque adeo stultū. qui talem velit admittē cogitationē. Quanto enim magnificētissimus deus suis nobis beneficiis copiosius obruit tanto diligentius debemus insistere ut nos totos ipi dedecimus. Quū enim nos totos ei dederimus nihil a nobis eriget ultra. et hoc ipm

Monachoz.

tam gratū: tamq; habebit acceptū ut pro eo ministrato totū se nobis reddat sine sine fruendū. Itaq; si ministri dei et diu et eē cupimus super oīa ingratitude odisse debet aīa nostra. **Ingratitudo uenire quādā peccatori a esse et quare mouatū p̄ peccatis filij grē atq; cōuerti omnes homines appellatur.** Caput. viij.

Derumptoria nāq; res est ingratitude (ut bernardus subiungit) hostis grē inimici salutis. Disatiam eē ingratitude doctorē tendit alterā generalē speculē alterā. Generaliter eū quisquis a se diuinā grām mortifero repellit peccator ingratus est. Fre nū ad legitimos filios oīno pertinet. p̄iū offendere nolle parentē. Porro quisq; amicus est: amicū quē feliciter amat nulla ratioe ledere uelle potest. Dedit autē redemptor noster christus gloriosam potestatem vniuersis qui eū recipere studiosissime curant ut videlicet filij dei efficiantur qua dignitate quidnā inanis cogitari queat ignoro. Ipsos autē filios amicorū quozq; dig

liber.

natur noie quod ex ipsius
verbis agnoscamus quibus
charissimos allocutus est
discipulos dicens. Vos a-
nima mei estis si feceritis
que precipio vobis. quem
sermone ad vniuersam elec-
torum multitudine pertinere
minime dubitamus. Quis
quis igitur quolibet peccati
genere tanta sese gratia spoliare
non metuit. ingratitude me-
rito reprehenditur et nisi peni-
tuerit eterne legis edicto dāna-
tur. Est autem alia quodam ingra-
tudo. in qua non nulli solent
inducere: qui copiosis a liberariis
suis conditorum virtutibus sunt
ditari. Quam enim summi regis
abundantia diuicias a quo tantas
accepterunt opes oblivione tur-
pissima meminisse desistunt.
Sed non diu suae virtutum iactura
huiusmodi vitio laborare possunt.
Aut enim sibi in se tribuunt
quod acceperunt et inanis glorie
peste bona merita perimentes
vanum remanent: quam sibi ple-
ni stultissime videantur. Aut
priora studia deserentes pau-
latim tepescunt: et nonnumquam
ab altissimo virtutum culmine
in profundissimum vitiorum bara-
thrum prolabantur. Est igitur
re vera peremptoria res. ingra-
tudo. hostis gratiae munera salu-

quartus.

salutis. Est autem et tertium quod-
dam ingratitude genus
silencio minime pretereundum.
Promit enim dominus donorum suorum
mensuras: quas non vult ab
his quibus sua munera precipue
largitee impartitur incuriosa
negligentia percipiendi. Alius
enim alio vigilare patientior
est. alius medie. alius sacris
legendis voluminibus aptior
alius in orationes suas frequen-
tius incubendi lachrymarumque
maior gratia cumulatus. Quam
ergo tales a collate gratiae subli-
mitate incuriosa negligentia
descendentes longe minore sunt
exercitatione contenti quam esse
debeant: quam hominibus irrepre-
hensibiles esse videantur apud
deum tamen qui non vult sua mune-
ra negligi sed ad felicitatem potius
eorum incrementa quotidiane
exercitationis studio pueniri
non immerito scelerate ingratitu-
dinis arguuntur. An non tibi
videris diuina munera plurimum
indigere ne in vlla earum ingra-
titudinum quas commemorauimus
incidas ac sic totius gratiae inops
effectus. infelicitatis tue dāna-
seco deploras. Sed ad reliqua
beati bernardi verba veniamus.
Sequitur enim. Dico ego vobis
quam pro meo sapere nihil ita dis-
plicet deo. presertim in filiis

. Speculi.

gr̄e: in hōib⁹ cōuersionis: quē
admodū ingratitude. **B**enten-
cia hec tanta luce splendet
vt assertione nō egeat. **N**ihil
enī ingratitude turpi⁹: nihil
peius. **S**ed paucis inquirendū
quid sibi velint hec verba pre-
sertim in filiis gr̄e in hōib⁹
cōuersionis. **Q**uisq⁹ diuini⁹
obtemporans legibus. **C**hristum
diligit: et cū eo regnare poptat
filius est gr̄e. **N**on enī hoc sine
gr̄a contredit cui⁹. **I**taq⁹ christi-
anos oēs christiane viuentes
gr̄e filios veraciter appellare li-
cet. **N**am quē sibi deus adoptat
per gr̄am sibi coherescere facit.
Sed nō tam late locutū esse ber-
nardū particula presertim mani-
feste demonstrat. **S**ed et hoc qd
protinus adiungit: in hōib⁹ con-
uersionis. **H**abent igit⁹ veri mo-
nachi peculiare quiddā: vt p̄ter
ceteros fidei christiane cultores quo-
rū deus p̄ gr̄am pater esse non
ambigitur a bernardo filij gr̄e
nominetur. **S**iquidē nō medio-
cris ē gr̄a: mundū funditus velle
velinquere et q̄ sine peccato licere
poterāt propter christū sibi nolle
licere. **M**axima in quā gr̄a est di-
es noctesq⁹ diuini⁹ insistere lau-
dibus sūmōq⁹ studio iuuante
christo et corp⁹ et aīn et omni
sanctimonia conseruare. **N**on
facit taliter omni nationi deus.

. Monachoz.

net eis hūmōi consilia mani-
festat. **P**roinde quisq⁹ tale
affectus est gr̄am: nō pot̄ as-
siduo gr̄arū largitori q̄ man-
mas non agere gr̄as. **Q**uis si
debite gratitudinis obliuiscat:
cito bona perdet oīa quibus
dixere videbatur. **N**ec ran-
one caret q̄ eos quos filios
gr̄e nōiat: etiā hōies cōuersionis
appellat. **Q**uisq⁹ enī car-
naliter viuit: nō homo sed
ārial est. **Q**ui vero carne spū
ip̄ecio subigit: nec sensu (q̄ per
illūta sp̄ vagari cōcipiscit) sed
sola ratioe diuināq⁹ gr̄a regitur
verus hō est. **S**ed iuxta cōsuetu-
dionē hanc optinō quisq⁹ christi-
anus cuiuscūq⁹ sit conditionis
quomodū filius gr̄e: sic homo
quoq⁹ cōuersionis verissime pot̄
appellari. **O**ēs enī salutē quere-
tes eternā per prophetā dñs allo-
quitur dicens. **C**ōuertimini ad me
in toto corde vestro. **M**onachus
tū speciali quadā prerogatiua
cōuersionis hō dicit: q̄ o scula-
ribus negotijs et actibus uiuere
sibi se faciat alienū. **E**t q̄uis
cleric⁹ q̄ monachi nō sunt. tales
esse debeant si bñ sibi consultū
velint habet tū monachus pro
illis peculiare quiddā obedien-
tiam videlicet. quā nō soli deo
sed hōi quoq⁹ mortali fideliter
exibet: quē in terris vice christi

95
.uber.

in oibz audit veneratur obseruat. **Verito** igitur diuinā petisti niam: per quā id cōsequi possis ut et filius grē et cōuersionis homo fidelis ad mortē vsqz persistas. **Quur** interposuerit **bernardus** in sententia **superius** tractata, pro meo sapere, et qd sit vias obstruere gratie ipsamqz gratiam ut grām venerari. **Caplin. viij.**

Sper oia nāqz presertim in filiis grē sanctoz cōuersionis hoibz (ut veridica gloriosi bernardi sententia docuit) optio bonoz oim largitori turpissima displiceat ingratitude. **Sed** qd est cause ut vir sanctus sententiam hanc absolute proferre noluerit, nisi verba hec, pro meo sapere interponenda putaret. **Nempe** quisqz totis viribus elaborat ut seipsū medullitus deūqz (quatenus intellectui diuina reuertat grā) cognoscere possit, quisqz in quā in hoc studio vigilat, in quo totus nostrae salutis sūma consistit perspicue videt, nūqz se munissimissimo deo quantas debet grās agere posse. **Proinde** quocūqz quantas potest alacriter agit, topicqz sue humiliter precatur ignosa. **Nec** aliter sapere potest qd

.quartus.

qd talis est, quin supra qd dici possit optimo cōditori displiceat qd maximos diuinorū beneficiorū accruos a mēoria delens, nec gratū sursū leuat aīm nec cōsecranda deo lingua turpissimo dānare silentio pertinetat. **Sed** nunc reliqua bernardi verba quibus sceleratū detestatur in gratitudinē cōtemplamur. **Sic** nāqz peregit ostendens tur tantū opere diuine maiestati exosa sit ingratitude. **Vias** cū obstruit grē inquit, et vbi fuerit illa: iam grā accessū non inuenit locū nō habet. **Ira**scuntur patres infantulis: et nonnūqz verberibus eos afficiunt, siqz vel pōmū eis vel aliud aliqd dederint et nō statim rēderint grās ago. **Nos** ergo qd res aut horū deo nobis collatas distribuim? si in gratitudinē ferre nō possumus quonā pacto eam ferat qd nobis largitur oia et inter tantos bñficiorū accruos nos turpiter obmutescere cernit. **Ipsi** bñficia largiri dedignamur ingratis tritoqz pro uerbo dicimus ne muni dari qd ingrato tribuit et potest quisqz tanta laborare dementia ut existimet nō irasciturū sibi deū qd inter tanta munera largitorū non agnoscat nec debitas pro viribz grās agere curet. **Profecto** qsqz talis

Speculi.

est gr̄e vias obstruit qui si scire
ret modis sibus gr̄e viā facere
conaretur. Sed dicitur. **Quenā**
sunt vię gracie? **Neque** virtutes
vniuersę: quarū regina charitas
est. **Quanto** etiā quisq; diligen-
tius in virtutib; proficit et pre-
sertim in ip̄a charitate: tanto plo-
dēū prouocant vt̄ maiora ei ad-
cumulatius proficiendū sue gr̄e
munera largiatur. **Nec** fieri
quoquo modo potest vt̄ quisq;
vehementer amet, et parre gr̄as
agat. **Quinimo** q̄ gr̄as agere
desinit; desinit pariter et amāre.
Qui autē virtutes vias dirimō
esse gr̄e: fortasse nōnulli calūni-
abuntur. quū ipsius gr̄e munera
potius dia debere videant. **Nul-**
la etenim virtus circa gr̄am esse me-
ritoria pot̄. **Sunt** profecto diuine
gr̄e dona virtutes vniuersę: sed
carūde cū assidua gr̄arū actione
cōtinuata studia, aptissimā ma-
iori accipiende gr̄e viam parant.
Porro quanto cumulatior cuiq;
adiatur gr̄a, tanto solertius ab
sibus q̄ virtuti parū videntur con-
sentanea aīm corpusq; cōpescere
debet. **Et** agnoscens beatus
bernardus quū dixisset ingrati-
tudine gr̄e vias obstruere, et vbi-
cūq; foret illa gracie locū nō pa-
tere, continuo secutus adiunxit.
Hinc in fratres tristitia magna
et dolor cōtinuus est cordi meo.

Monachor.

q̄ nōnullos tā prouos ad leu-
tatem ad risum et ad saecula
verba tam faciles video vt̄
pertimescā valde ne forte
plusq; expediat diuine m̄e
sunt immēores et ingrati tā
multis bñficijs suis aliqñ dese-
rantur a gr̄a, quā non vt̄
gr̄am veniantur. **Non** par-
uis afficitur dānis q̄ sola mor-
talia crimina cū oī diligentia
cauens, in venialibus intēpe-
rantior inuenitur. **Frequenter**
etiā leuorū culpax vsus p̄cess;
q̄ feruore charitatis plurimū
imminuit, qd̄ profecto dispendiū
maximū videtur his q̄ nihil dul-
cius esse norunt q̄ amāre d̄m̄
(tū) etiā ventura gr̄e aditū pre-
cludit. **Nā** q̄ frequenter videt
aut quolibet modo laus est,
nec id nocere quicq; existimat
paululūq; bñdicti latitās ad
talia diluenda sufficere credit
plecūq; gr̄am quā sibi necessari-
am esse cognoscit non accipit
necessariā in quā ad profectū
augendū: cui sp̄ iungulare de-
bet, q̄ nō vult fr̄stra mona-
chus appellari. **Et** si forte in-
mia sit h̄mōi minor p̄tore
cōtinuatio paulatī recedente
feruore negligentius aguntur
oīa: sequiturq; lamentabile re-
ligionis salutisq; detrimentū.
Ceterū qd̄ ad risū pertinet atq;
cathinū

Liber.

tachinū q̄ maiori prefectum
 in monachio reprehensionem patet:
 vanaqz verba et visum exatācia
 q̄q̄ in suo ḡne inter mortalia
 tenuia minime censeantur
 dubitari tū nullo mō pōt quin
 monachū multo grauius polluat
 q̄ cū q̄ se regulari discipline ne
 quaq̄ obstrinxit. **Nā** p̄ter notis
 simam christi censurā qua no
 bis significauit reddendā ēē p
 verbis otiosis in extremo iudi
 cio rationē. specialiter ad mor
 tationē quā b̄ndictum pro
 mittunt monachi p̄tinere cer
 tissimū est: vt q̄ in seculo redi
 re solutus fuerit. in cenobio
 lacrymari consuescat. **Adde**
 q̄ tanto culpabilior est b̄ndic
 tum monachi frequens r̄fus
 otiosusqz sermo et mouendo
 r̄fui accommodatus quanto re
 gulari edicto prohibitus ēē cog
 nosatur. **Si** q̄s igitur ob nimia
 suā leuitatē et lingue dissolu
 tionē fallaciqz prorsus cristima
 tionem qua sibi psuadet vana
 ridiculaz verba non admodū
 displicere deo: nec propter talia
 quēq̄ salutis incurere detri
 mentū. si quis in quā hoc pat
 to sc̄ipm negligens forte desera
 tur a grā: nullū aliū p̄tereq̄
 sc̄ipm culpāc debet q̄ ob id p̄
 sectum grām perdidit. q̄ cam
 nō vt grām venerari curarit.
Et qd̄ est in q̄s grāz vt grām

quartus.

venerari. **In**gredere domum
 cuiuslibet locupletissimi prin
 cipis aurea argenteaqz supellex
 tale copiosus abundantis. **Non**
 iuuenes passim per domū sparsas
 pateras aureas anulos gemmas
 multi colores variqz generis. **Nō**
 solent hec negligenter exponi: cus
 todiantur sollicitate. etiā si dicitur
 mus est id a quo possidentur.
Gracia autē quid habet compa
 rationis tū temporariis rebus
 atqz caducis. **Pro**fecto nihil. **Est**
 enī grā lumē quoddā splendidis
 simū a deo creatū totam perlus
 trans aīam expellens vicia vir
 tutes viuificant et oīa hōis opa
 deo grā faciens et accepta. **Quis**
 tam stultus est: vt si domū huius
 magnitudinē intelligat nō illud
 tū oī diligentia custodiat? tan
 tiqz muneris largitorē debito
 sp̄ veneretur honore. **Sed** et sin
 gulas quasqz grās: verbi causa
 compunctionem deuotionē medi
 tationē cerebram ac purā orōnē
 ita custodite ac venerari debent
 ip̄o videlicet adiuvante: qui tā
 preciosa munera largiri dignat̄
 vt ex his nō solū nihil nobis depe
 reat. sed etiā tātoz b̄nficioz fel
 cia mereamur augmenta.
Bernardina assertionē eos
 q̄ boni opis penitet errare
 pessime demonstratē s̄firmat
 ostēditqz pestilentius ēē nichil.
 atqz huius crimē tā dsuetū

Speculi
diu q̄ nature penitus
aductari. Caplin. ix

Upes igitur q̄ necessari
a tibi sit diuina m̄ia:
vt sūm largitoris max
ima erga te b̄nficia
cognoscere possis. gratūq; ab eo
obtineas animū. vt dū quotidie
debitas agit gr̄as seduloq; in sa
cratū virtutū studiis exerceas
augeantur tibi gratiarū munera
fiatq; vt magis magisq; profi
ciens: ad eā perfectionē quam
tibi diuina constituit p̄uidencia
felici cursu pertingas. **Ad** vt
cōsequi valeas in quotidianis
tuis orōnib; hanc deperatūca
lam (si sapiēs) interpones ne
vnq; patiatur optimus dominus
in eā tentationem te pertrahi vt
sancti propositi morio perniciosoz
fastidio capiare. **Etenī** quatūq;
nascatur occasione pessimus ille
languor qui optimoz studiorū
infelicia tedia parit: toto aīo de
testandus et excreandus est ni
hil eū perniciosius cogitari p̄t.
Nam qui leuis est et vanitati
deditus supra q̄ monachū dece
at p̄ccūq; vel seueriore discipli
na: vel admonitione trebra ad
mentē redit euaditq; melior.
Qui vero a bono proposito deca
dit et ea fastidit que prius ama
re solebat: vir vnq; vlla ratione
corrigitur. **Sed** paulatim in

Monachorū.
peiora conueniend christūq; dese
rens et ab eo vitissim desertus
in diaboli laqueū (vt apostoli
verbis vtar) totus madit a quo
et captiuus tenetur ab ipsius
voluntate. **Ad** considerans
bernardus post ea verba que
paulo an tractauimus. hec
que nūc mēoramus adiecit.
Nam de eo quid dicam: qui
murmure et impatencia ob
stinato perducit aīo. aut que
peniteti adhesisse deo: et contra
more et contra rationē bonū
factū penitencia conitatur
qui sine dubio miserationib;
dei. nō modo nō gr̄am: sed
cōtumeliam reddit. **Periculo**
sa murmuratio p̄niciosū pati
nolle: duozq; crimina hec mur
mur et impatencia se mutuo
conitantur. vtrūq; tū grauior
ac detrimentosior obstinatio.
Leuis eū impatencia murmur
bilis est: leue quoq; murmur
more nō parit. obstinatio ve
ro semper pestifera est. et ab
aīa deū expellit. **Hoc** autem
tametsi cōmune est mortificā
tionib; vniuersis habet tū
obstinatio pestilentius aliquid
vt videlicet nec blandis mul
teatur sermonib;. nec acioris
discipline seueritudine terreat.
Ipsa inquam vsque adeo pernicia
bilis est: vt quū forte leuis
ribus misceatur culpis que non

.liber.

sunt eius malicie ut per se
 charitate extinguere possunt.
 cu qui sic pertinaciter errat.
 venabiliter peccare minime
 patiatur. **Verbi causa.** Audi
 talis iocularisq; sermo in suo
 fine morte no parit. si quis tu
 intra se dicat nihil mihi cure
 est hanc videndi iocandiq; co
 suetudine deserece. nec errore
 talem existimo que confiteri pe
 nitentiaq; dilucece sit opus. si
 sic perseveret. nuq; dignus
 erit qui intra celeste regnu ad
 mittatur. **Quid** eni iocari
 veniabile est. obstinato tu auo
 etia de leuib; penitere nolle
 mortiferu est. **Ceteru** qui in
 oi vicio periculosa nimiu detes
 tandaq; sit obstinatio. vbi tu
 a proposito bono resilis quis
 pia paulatimq; fastidius que
 prius amare solebat in ea in
 cidit obstinatione. ut regula
 ria studia sectari nolit nihil
 ea pertinacia peius cogitari
 queat. **Hinc** eni oritur crimē
 nequissimu no modo trite co
 suetudini sed ipi quoq; natu
 re penitus inimicu. **Quid**
 ei terribilius. quid execrabili
 quid monstrosius. q; laudabi
 liter inchoate vite penitencia
 agere. et cu murmurare simul
 et impatientia huiusmodi ver
 ba profecere. **Utina** mihi nu
 q; venisset in mente vita ex

.quartus.

petere monachale. **Quisq;** talis
 est non in hoc tantu delinquit
 q; pro bonis iustis nullas deo
 gras agat. q; in media tenta
 tione ipsius minime preceatur
 opem. veru etia in hoc supra
 modu reprehensibilis est. q;
 optimo peniteat studioz malit
 q; demonē nequissimu sequi
 suasore. q; patienter sustinere
 domini clementissimu libera
 tore. **Hec** eni intollerabilis con
 tumelia est. et incogitabilib;
 digna tormentis. **Porro** bene
 cepte vite penitere tam contra
 cosuetudine q; contra naturam
 ee intellectu facillimu est. **Hec**
 eni hoc propriu opus ee bonu
 ut delectatione pariat. que ad
 modu e diverso malu (vbi cogi
 tu fuerit) tristitia necessario gign
 nit. **Corrupta** vero exterioris
 hois natura: que voluptaria
 sunt. ac brutis sensibus amica
 cupit quide et appetit. no aut
 hoc agit ut ea que recte gesta
 sunt quoquo modo displiceant.
 hoc eni ad carnale appetentia
 oino no pertinet. **Est** igitur
 tale crimē inee diabolicum
 et qd humano sermone satis pro
 merito vituperari non possit.
Quur ita posuerit **bernardus**
i sententia super tractata p
mco sape et qd sit vias ob
strue gre. ipsaq; gras ut
gram venerari. Caplin. x. m. r.

Speculi.

Ubera ne forte hu-
iusmodi: quia nihil
peius est. laudabilis
propositi penitentia
labores necesse est tempus vigi-
lante inspicias: ut verissimi-
mo coniecturis dinoscere queas
an vocatus sis: an minime.
Qui enim in seculo commorantes
deo placere tota virtute laborant
innumeras autem peccandi occasio-
nes dum lucidius intuentur et
eas vitare percipiunt intra
se ipso hoc modo loquuntur.
Quatenus ratione meipsum cus-
todire studuerim: omnino vitare
non poterim quin facile aliquid
inveniam quod me conturbet. et
proposito meo aliquatenus aduer-
setur. **S**i cenobium expeverim ne
pericula quidem temporis nisi
per meipsum steterim amittam.
Si quod in tribulationis accide-
rit non deerit qui consolatur.
Qui hec horum similia apud
se tractantes pio proficendi
studio firmosque proposito in di-
vino famulatu ad mortem usque
persistendi cenobitice discipli-
ne sese subiciunt dubitari
non poterim quin a domino sint vocati.
Qui si postmodum languidio-
res effecti paulatim repescentes
ea que prius probaverant contem-
nere ac nihili facere videantur
quin etiam occasiones querere
recedendi. et in murmurationibus

Monachorum.

plerumque ingeminare que velas
certissimum est diabolico eos sus-
gestionibus consentire ac gravissi-
me sanctum contristare spiritum
et nisi diligentissime respicere
studeant. in extremum malorum tan-
dem esse casuros. **E**adem causa est
eorum qui secundum carnem viuentes divi-
nitatisque compuncti divinam offendit
se maiestatem et salutem se parum
penitentie perdolent: verumque deo
penitentiam offerere cupientes. regu-
lari discipline summittere colla con-
stituunt atque hoc animo ad cenobium
veniunt: intra monachos ad-
tubennium obviare postulantem esse
nuntii. **T**ales a domino vocatos esse
nemo qui sapit ignorat vocatos
inquam non electos: nam quid electus
sit. solus ille novit. qui quos
vult ad vitam predestinat sempiternam.
Ceterum quisque vocatur de divina
gratia presumere debet electos se con-
sortio annumeratum iri. quippe quam
acceptit gratiam. si diligenter sibi cu-
verit ipsi: non est vlla ratione
preediturus. **S**unt autem nonnulli
qui in egritudine qualibet mor-
tem nuntiant: aut alio quovis
gravi periculo monachos se futu-
ros esse pronuntiant. modo possunt
optatam consequi liberationem.
Horum aliqui devoto persolvunt
animam. quod se pollutos esse memine-
runt: quos ita de vocatos esse du-
bitare non licet. **A**lii morum vel libe-
rati sunt: infidelitatis frigore cor-

.liber.

cupiunt. Siquide vovisse penitent
 sed conscientie stimulu retundere ne
 queunt: p̄vorem monasteriu quod
 libet nonnuq̄ adveniunt: et monacha
 li veste se contegi patiuntur inque
 ti tū et grandi cogitationū tumultu
 laborantes. De quorū vocatione
 rectū aliqd̄ desuere quis audeat?
 Sūt enī nonnulli supra q̄ oportet
 pusillanimēs: et demoni egressū
 suadenti male consentientes quod
 vocatos nō ēē certissimū ē. nam
 leui quadā temerariāq̄ stulticia
 votū qd̄ nō erant reddituri voue
 runt. Qui vero in media tenta
 tione diuinā prestantur opem et
 moleste illius inquietudinis vit
 tores euadunt: atq̄ in cenobio
 proficentes religiosē cōuersantur
 vocatos esse indubiū est. Sunt
 et alij qui paupertatis metu mo
 nachatū expectunt de quibus ca
 de pronūcianda sententia est. In
 dicat enī vel profectus vel defec
 tus an vocati fuerint an nūme.
 Stultes tū faciunt qui nulla rec
 te viuendi cupidine ducti: religi
 ose viuentiū consortio se postulat
 aggregari. Nam q̄uis eorū stul
 ticiē nonnuq̄ deus ignoscat: et
 tempore veritat in amore hoc pro
 fecto diuine mīe debent nō sue
 temeritati. Qui vero monachos
 futuros esse se spondet: vel egrē
 tudie vel alio quolibet discrimi
 ne perempti. atq̄ vt voto satisfā
 ciant: suo illuc se cōferunt: ubi

.quartus.

tanti monachalis appareat amir
 tus regula vero negligitur atq̄
 calcatur vt veritate paucis elo
 quar ip̄a stulticia stultiores. De
 his autē qui ecclesiasticas adminis
 trationib⁹ vel honorati sūt vel
 onerati. seq̄ voluntario obstrin
 gere voto: et sub benedicti regula
 se militaturos ēē promissere tan
 demq̄ sue pollicitationi responsuri
 eas quas deserunt dignitates
 monachalibus bñficijs commu
 tant. quid dicendū? Nempe nō
 ego quēq̄ credideri quanta sit
 eorū demencia posse docere. Vex
 vt huic disputationi finē facia
 mus aliquādo. sūt nonnulli qui
 cenobiū expectunt ingenio non
 admodū valentes et sub quadā
 latentes taciturnitate vsque adeo
 vt nō satis agnoscā possint. Quos
 si roges quando mutande vite
 propositū cōceperint. aut q̄tam
 eis deserendi seculi fuerit causa
 tale profereunt balbutiedo respon
 sū vt ex illoꝝ verbis vir vllam
 colligere possis sententiam. Hos
 paulo diligentius probare neces
 se est vt manifestū fiat an gen
 uina simplicitate sūt p̄diti an
 recta quadā calliditate fuerint.
 Hec ideo protulim⁹ ne teipsum
 decipias sed vitima potius tui
 cordis perseuerē solertius vt in
 telligas an vocatus huc venis
 an nūme. Quisq̄ enī deū re
 vera q̄rit simpliciter obedire pa

Speculi

ratius: et saluandi sui causa eorum
quae regula iubet durum decreuit
existimare nihil quin uocatus
sibi dubitari non potest. **¶** Si post
tantum diuine misericordie munus carnis
aliquando redolere reperit et aialibus
cogitationibus plenius super
religionis oneribus ac regulari
disciplina inueniuntur non timu-
erit cum a quo uocatus fuerat
tam grauius offendit ut nullis
sermonibus id satis possit osten-
di. **¶** Propterea sequitur bernar-
dus in hunc modum. **¶** Omnino
cum quantum in se est parum hono-
rat eum a quo uocatus est: quis
quis ei seruit in tristitia et rau-
core si tamen quis ei seruire potest
in ea tristitia que secundum car-
nem est et mortem operatur.

**De tristitia tam bona quam ma-
la differit. prout enumeras
species atque comedas mala
vero detestas. Prout et de me-
dia quadam tristitia tractat
que nostro minime subia-
cet arbitrio. Caplin. xj.**

¶ **Q**uod dicitur. parum ho-
norat tale est ac si
diceret vehementer
inhonorat. **¶** Est. n.
figura iustitiae quae tunc admitti
dicitur quam minus id est quod
profertur: quam quod intelligendum
relinquitur. **¶** Tristitia uero (quam
quidem ipsius hic mentio fac

Monachorum.

ta est) multiformis esse non ambi-
gitur. **¶** In duas tamen partes sciri
potest ut altera salutaris altera in-
utilis intelligatur. **¶** Sunt utri-
usque plucime species. quae secundum
eas causas: quas fortuantur uel
e quibus nascuntur distinguere
facile possunt. **¶** Est enim tristitia
quam praeteritorum erratum consi-
deratio parit et ea quae optima
est: si non desit moderatio. **¶** Non
enim de praeteritis ita dolendum est
ut quum diuini modulandi sunt
hymni: omnia tunc cum subiecta
alacritas et nihil eorum quae profecto
runtur capiatur intellectus quum
potius uelut alienata mente
tempus illud sinatur elabi.
¶ Euidenter enim praeterita sibi
praeterita displicere demonstrant
qui ab ipsis multa sollicitudine
continet: et semetipsum diuino
fretus auxilio impolluti deu-
otus conseruare laborat. **¶** Tris-
tiam autem dolore intelligi uolo
quo pugnat animus. non ipsius
animi deiectione qua sic turba-
tur et obstupescit: ut dormire
potius quam uigilare ac sui corpus
esse uideatur. **¶** Est enim talis
quidam tristitia: que nonnullis
cogenera est. et his maxime
quos melancholicos media uo-
cant. **¶** Aduersus hanc tristitia-
am monacho summo conatu
summoque studio plandum est.
¶ Cum enim huiusmodi inuestiganda

velut prostratus humi decabit
 animus, nec orationi, nec lectio-
 ni meditationi, nec contempla-
 tioni idoneus est. Et nisi viri-
 liter agat qui malum hoc patitur
 et a seipso (diuino fretus adiuto-
 rio) spiritualis studij quippiam
 extorqueat labetur totus sine
 fructu dies: et recedente huius-
 modi deiectione: ad consuetam spi-
 ritualium exercitiorum studia non
 nisi cum multa poterit difficul-
 tate reuerti. Sed autem dicitur tris-
 tite nomine, dolorem significat
 re velle: non ipsam animi depres-
 sionem nequaquam sic accipi velim
 quasi dixisse existimet posse dolo-
 re quippiam et nullo pacto turba-
 ri. Est enim individuum dolori
 comes turbatio. Sed hoc ideo
 dicitur, ut intelligamus dolorem
 bonum moderanter admittendum
 esse malum vero penitus reijcendum.
 Ceterum aduersus mentis depres-
 sionem vnderique consurgat vel e-
 mergat: cum omni strenuitate pug-
 nandum esse, ne bonis operibus
 impedimento sit: et animum
 a salutaribus cogitationibus
 faciat alienum. Foris autem tristi-
 tia quibus atreabilis (quam gre-
 ta melancholiam vocant) cogre-
 mita est, sepius animum depri-
 mit, quam nulla extrinsecus illi
 vel intrinsecus aduenient causa
 doloris. Nam cum quod huiusmodi
 est: si forte roges tunc tristis sit,

et ille quod verum est ingenue pro-
 fiteri velit manifeste fatebitur
 nullam se nosse causam: sed ab omni
 profus alacritate se necessario quo-
 dam obstaculo prohiberi. Nihil autem
 facilius: quam ut is qui memorata
 depressione laborat nulla existen-
 te turbationis causa, vel aduerso
 amissionum quorum stomachetur.
 Habet tamen et hec ipsa tristitia opti-
 mam merendi occasionem si quid sibi
 vite prospereit. Nam quanto quod
 ad vitam procliuor est: tanto sibi
 ipsi studiosius imperare cogitur,
 ne forte preter rationem incandes-
 cat. Qui labor merito minime
 caret. Porro quoties mouetur
 inderoto motu, siue lateat motus
 ille, siue prolatis cum impetu ver-
 bis inotescat, quamquam id citra delibe-
 rationem contigerit: dolet tamen nec
 deum orare desinit ut gratiam acci-
 piat qua turbulentos animi pos-
 sit impetus cohibere. Sed ut ad
 ea reuertamur de quibus disputa-
 re ceperamus laudabilis est pre-
 ritam culpam dolor: utilis est
 ille quo fit ut molestissime feramus
 tam lente diuinis nos obedire
 preceptis sacrarumque virtutum com-
 potes euadere. Quum enim vir-
 tutes acutiore mentis oculo con-
 templamur: et nullam eorum perfecte
 nos possidere videmus, quid mirum
 si gemamus intra nos, et nostram
 ipsorum misericordiam in diuine maiesta-
 tis conspectu profusis lacrymis

Speculi.

deploramus: **P**reclarus et ille dolor: quo cum afflictis et male habitibus ipsi dolemus. **H**unc enim dolorē redemptor noster experiri voluit: quā pietatissimus oculis hierosolymorum civitatem conspicens errantis populi pertinaciam lachrymando defleuit. **V**erum dolor hic quanto prestantior atque fructuosior: tanto rarior est. **R**arissimos enim reperias qui proximorum ad gaudere profectibus et incommodis atque periculis dolere norunt. **E**t et alius dolor quē optimus quisque christianus cum summa gratia actione velut preciosissimum domini munus accipit. **D**olorem dico ex dominice passionis studiosa consideratione surgentem. **H**abet enim admirabile gaudium propter contemplationem immense charitatis qua tantum penarum laborum atque dolorum liberandi nostri gratia cum inenarrabili benevolentia. **C**hristus percussus est. **Q**ui quoque dolor et rarus est et tanto desiderabilior quanto minus frequens. **H**inc philippensibus commendabat apostolus quum dicebat. **H**oc sentite in vobis quod et in christo ihesu. **R**arissimus autem dolor ille est: quē vehementissimum diuine presentie desiderium parit: quēque experiebat qui dicebat. **H**eu me quia incolatus meus prolongatus est. **E**t iterum. **C**um veniam et apparebo ante faciem dei. **H**i sunt dolores. **F**idis dei ministris familiares: quibus ex

Monachorum.

temeratur vitia et virtutes auferuntur. **D**olores vero qui vitio sed e radicibus oriuntur: omnino pellendi sunt: si detrimentosa virtutum iactura facere nolimus. **H**orum gratia percurrere nichil est opus. facile namque deprehenditur quicquid fructuosius virtutum studiis aduersatur. **I**nter omnes tamen pessimus est dolor ille quo quęquā recte fecisse penitet. **H**uius semper admixtus est rancor: qui charitatem pacemque secludit. **Q**ui autem tristitia cuius est. vitiosa radix sed et peccatum de secundum carnem esse dicitur quibus sunt nonnulla vitia que spiritualia solcant a doctoribus appellari. **S**uperbia namque ideo spiritualis dicitur quod in animo lateat: et ea que minime carnalia sunt: summo studio contempnat. **H**onoris enim et excellentie cupido carnalis consuetudine non potest: nisi secundum carnem rationem qua carnale dicitur quicquid spiritui secundum deum sentienti contrarium inuenit. **N**ihil igitur prohibet vni idemque peccatum et carnale et spirituale diuersis considerationibus appellari. **H**uius itaque disputationis ut aliqui finem faciamus: satis liquet in ea tristitia que secundum carnem est. et mortem operatur: deo seruire posse neminem. **I**ngrato non solum nullam addi gratiam: sed eam quoque

liber.
qua iā donatus erat auferri. proinde tā graui afflicta nolente in cōmodo et gratū et deuotū semper oportere persistere.

Capitulum. xij.

Domine recte bernardus subiungit. Putas ergo quia maior detur illi gratia et no magis etiā quod videtur habere auferatur ab eo? Nōne enī iure peccatū reputatur? quod ingrato donatū est aut dedisse non penitet quod perisse videtur? Oportet proinde gratū esse hominē et deuotū: qui precepta grē munera, nō modo manere sibi desiderat sed multiplicari. Attende quanti sit periculi: animo tristi et amaro debita deo persolvere vota. Inuenias enī nonnullos: qui si recedere possent qđ polluti sunt facerent cupidissime. et aliam vite arriperēt cōditionē. At quoniā id se nō posse sine graui infamia percipiunt que pluris apud eos est: qđ diuine maiestatis offensio persistunt quidē: sed quantū incurrant damni. ex his gloriose bernardi verbis que mō protulimus: agnoscā facile pōt. Putas ergo quia maior illi detur grā: et nō magis etiā quod videtur habē aufer-

quartus.

vatur ab eo? Quidnā refert pronominē illi: nempe ingrātū ac murmurantē. qui sic in cenobio psistit vt voti peniteat sui. Psallit quidem ille tū ceteris sed affectu nullo neqz id ei molestū est qđ nulla diuinorū sensuū dulcedine capiatur: nihil enī tale desiderat sed secularē potius cōuersationem: qua quoniā libere perferri nequit amaritudine quotidiana laborans seipsū interimit nec quanto sit proximus discrimini miserrimū intuetur. Sed dicat forsitan aliquis. Quanta tūqz laborat fastidio deo seruit tū: queqz fuit a ceteris et ipse ferit. Deus igitur pro immensa sua pietate. qua nullū bonū remuneratū relinquit hoc ipsū quod facit bonū: nequaquā merito p̄mo distinet sed grām illi fortasse daturus est. qua cum alacritate id faciat quod inuitus tristisqz facit. Vana est istiusmodi coniectura. Nā siquādo cōuertatur. qui talis est: non hoc meruisse putanda sunt opa illa. que in proposito melioris penitentiā et detestabili mesitudine gessit: sed merē diuine liberalitati. ingratorū huiusmodi cōuersio (si quando contingat) ascribenda est. Quādiu enī in religiosi propositi penitudine: et nefanda peccaturā tristitia peccatū auget. tantū abest vt grāz

Speculi

ampere mereatur. Non igitur
putandū maiore illi datū rei
grām: sed potius hoc ipm quod
habere videtur ab eo penitus
auferendū. Bene dicit habere
videtur neqz eū bene facit:
q̄uis bene facere videatur.
Numerā qui tales sunt: in
eā tandē incidunt obstinatio
nem: vt obediē penitus no-
lunt: quin potius redi virgō,
affligi ieiunijs, includi carceri-
bus, q̄ ceteroz more vivere
malunt. Quandoqz in afflic-
tionibus se pcedurare nō posse
perspiciunt simulando ac dis-
simulando oportunitatē nan-
ciscuntur: qua fugam ineant
nec iam hominū infamiam
sibi metuendā existimāt, sed
suis licentiosissime voluntatib⁹
obsequuntur. Quir autē id
ipm quod habere videbantur
diuina faciente iusticia ab eis
aufereatur. Bernardus noster
exponit talem subiacens inter-
rogationē. Nōne eū iure per-
ditū reputatur quod ingrato
donatū est? Si duos tantū (ver-
bi causa) nūmos habeas et al-
terū cuiqz dederis: quē egentē
ac inopē arbitreris, ille vero
acceptū nihili faciens: aut
alea ludendo perdat aut ebru-
osis sodalib⁹ largiatur: idqz
minime te lateat: nōne te
datū ingrato pecuniā perdi-

Monachor.

disse doles? Ipse quoqz dñs in-
quum ei qui tristi amarozqz
persistit animo egrediendi
facultatē subtrahit sanitatis
numus largitur: impellit vt
diuinū frequentet officium:
sacras audiat lectiones: que
oīa medicamina sunt quibus
tristitia possit et egre mentis
amaritudo sanari, quū in qua
hec oīa ingrato nihil prodesse
perspicit: nōne iustissimū est:
vt incolumitatē recipere nōle-
tis mentē obdurari sinat: et
recedendi permissa facultate
in stulticia perseverante ple-
niter insanire patiatur. Per-
ditū nāqz videt quicquid in-
grato donauerat. Ideoqz peni-
tentis instar se gerens dominus
que largitus fuerat aufert:
ipsa quoqz tandē ingratiūdi-
nē merita tormentoz ultione
puniturus, nisi forte interce-
dens penitudo apud demen-
tissimū patē obtineat: vt
tanto venia tribuatur errori.
Dedisse nāqz penitent vt sub-
iungit bernardus quod penit-
se videtur. Itaqz sumopere nō-
bis cauendū est, ne vota nra
que districte labia nostra
deo nostro cū tristitia et diabo-
lico persuasū subuere mentis
turbatione reddamus. Duo nāqz dei
sunt: q̄ studiosissim⁹ quisqz dei
minister a magnificentissimo

liber.

bonorum largitore requirit ut
 videlicet et quā accepit grām
 nullis suis malis interuenien-
 tibus meritis amittat: et ut
 maior quibus sibi opus esse per-
 spicit ab optimo patre, cuius
 carum nunq̄ largiendo minuit
 accipere mereatur. **Et** quom-
 ā her duo quisquis sapit cū oī
 diligentia petit, necesse est: ut
 et collatis iā beneficiis cōtinua-
 ta grārum actione respondeat et
 erga deū deuotior in dies esse
 nitatur. **Hoc** cū et ipse bernar-
 dus infert: her verba subiectis.
Oportet proinde gratū ēē homi-
 nē et deuotū: qui precepta grē
 munera, nō modo manere sibi
 desiderat: sed et multiplicari.
Diuina bñficia cunctis cō-
 muna christianis succinta
 narratiōe paruit, ut versi-
 culi illius appareat veritas
 nec est qui se abscondat
 a calore eius. **Capitulum xij.**

Quamobrem diuinā
 miam non in merito
 sumā cū deuotione
 flagitas si tamē que
 dicuntur studiose consideras
 nequē tibi contingat aut opti-
 mi penitere propositi: aut post
 accepta grārum munera in nox-
 iam quandā incidere securita-
 tem qua fiat ut bene tecū agi
 existimās, nihil iam a dño pe-

quartus.

tendū arbitrare: quin eā accep-
 torū immemor, a quotidiana
 grārum actione desistas. **Igitur** si
 in sancta religione proficere cu-
 pid: te ipm (ut iam dictū est)
 agnoscere studiosius atqz explo-
 rare curabis. **Perspicies** quid
 abs te habeas: quid proprie-
 tuū sit, et quid diuino tibi mu-
 nere sit donatū. **Nihil** enī tuū
 reperies: preter peccandi facul-
 tatē, si modo errare posse facul-
 tas debeat appellari. **Dei** autē
 cetera sunt oīa, itaqz p̄ter ea que
 cōmuna sunt hominibus vni-
 uersis: quid tibi seorsū largitus
 sit dñs, q̄ potes studiosissime
 cōtemplare ne quid forte diuino
 rū munerū sine grārum actione
 pretereas: tū demū dānum
 agnoscas et defleas: cū sublatū
 tibi fuerit, qd quū haberes nihili
 facere videbare. **Neg** enī est
 quod dicas: nihil in me depre-
 hendo grārum quinimo spiritua-
 liū bonorū oīm mihi videoz in-
 ops. **Diligentius** attende quid
 dicas, et bernardū potius au-
 dito loquentē. **Nemo** sane est
 inquit: qui nō facile si querit
 tūeniat, vnde plurimū sit ob-
 noxius deo, qm nō est qui se
 abscondat a calore eius. **Calore**
 hunc: sumi rerū parentis in-
 tellige charitatē immensam
 prorsus et ineffabile, qua filios
 suos prosequi nō desinit: nec

Speculi.

Nullū omnino mortaliū sue boni-
tatis relinquit immūne. Itaqz
succincte cōmemorem⁹ ea q̄ cōia
sunt oībus: vt deinde dōcente
bernardo. ad peculiaria veniam⁹.
Primū igitur oīm: ad diuinā
imaginē creati sum⁹ vniuersi.
Accipim⁹ etiā mēoriā qua cōserue-
mus optia queqz documenta: et
quecūqz tā corporis q̄ aīe sunt
necessaria sanati. **A**ccipim⁹ et
intellectū quo cetera vincimus
āialia et beatis accedim⁹ spiri-
tibus dū nos quoqz diuina mys-
teria vel in hoc fragili corpore
constituti quaten⁹ optimi dei lar-
gitur grā contēplamur. **A**ccipi-
mus postremo et liberrimam
volūtātē: que cogi nō possit vt
quicqz aut velit aut nolit iūta.
Et hec tria in vna eadēqz sunt
q̄ia. quū ipsa simpla sit et vna.
Hec est gloriose trinitatis ima-
go quā qui paruipendit totus
desipit. nec prorsus intelligit
quid sit homo. Nihil tā deside-
rande felicitatis perpetueqz bea-
titudinis. cuiqz hec affert ima-
go: nisi et ipi imaginē diuina
quedā accesserit similitudo. **H**ic
etiā facturū hominē locutus
legitur deus. **I**ncipiam⁹ hominē
ad imaginē et similitudinē
nostrā. **S**imilitudo hec in vir-
tutibus tota consistit: vt quē
admodū ille iustus est. ita nos
quoqz pro nostro modulo iusti

Monachoz.

simus. **E**t quēadmodū ipse co-
tus est charitas ita et nos tam
gloriosa virtute vacui: nūq̄ in-
ueniamur. **I**taqz in hunc modū
in ceteris virtutibus speculandū
est. que disputatio nisi longiore
tractatu: nequaquā posset absol-
ui. **E**t q̄ius ad pretiosā virtutū
possessionē nō tantū studio et
opa pertingere nequeam⁹ pos-
sum⁹ tū fauente dño necessari-
am ipsius postulare grā: qua
quū donati fuerim⁹ possum⁹
etiā eo adiutore in ipō virtutū
proficere studio: felicitqz persue-
ratione perēnem mereeri gloriā
quā consecuti nihil ultra deside-
rare queam⁹. **V**t autē nobis ea
mūne desint adminicula qui-
bus perfecta felicitate frui pos-
simus singulis mortaliū singu-
los supernoz spiritūū custodes
destinauit: quēadmodū scriptū
est. **A**ngelis suis mandauit
de te vt custodiant te in oībo
vīs tuis. **Q**ue res quante no-
bis vtilitati quantoz sit honori
quanta deniqz sumi patris cōgrū-
nos charitas talia tantqz do-
na largientis: qui cogitare dis-
simulat. christiano se nonne
prorsus reddit indignū. **A**die
cit etiā optimi dei benignitas
volumina sacra que dilectis
suis amicitqz precipuis ipse
dictauit: vt de his que illic
asseruntur vel mīnū aliquid

.liber.

subdubitare nefas existimemus
 Quis enim scire poterat creature
 productione nisi ab ipso fuisset
 conditore reuelata? In diuinis
 itaque voluminibus quid facere
 quid fugere debeamus. descrip-
 tum copiosius inuenimus. Si forte
 tentamur variisq; molestis af-
 ficimur: consolationes illic
 reperimus uberrimas. Crudi-
 mur ibi quid credere nos oportet:
 quidue sancte religioni
 contrarium merito reuocatur. Atq;
 nosamur diuinam potentiam sapi-
 entiam multiformiter contempla-
 ri possumus: innumeras bonita-
 tes satis admirari nequimus.
 Denique delictiosissimus quidam
 paradisus est: diuinarum litte-
 rarum hortulus nec quicquam in
 hac vita voluptuosius. quod in
 eo deuota mente uersari. Et
 ne forte causamur nimium nos
 a deo nostro remotos et alienos
 quodam modo uideri. propter ea
 quod deus noster incorporeus est:
 nos autem hoc terreno circumdati
 corpore magna cum bestiis simili-
 tudinem habemus et licet secundum
 naturam ad diuinam creati simus
 imagine: ipse tamen spiritus terre-
 ni corporis mole grauatus. sepe
 numero (quantumcumque nitatur)
 ad orandum meditandumq; deum
 ascendere nequit: ne tale inquam
 aliquid causari possimus. ecce
 dei filius eterno patri et similibus

.quartus.

et equalis. in utero uirginis desce-
 dere dignatus est: naturam nostram
 assumere uerus homo fieri. non
 secundum animam tantum: sed etiam secundum
 corpus homo inquam uerus et anima
 rationali et humana carne sub-
 sistens. Et ut saluificum gloriosis-
 sime charitatis ignem in cordibus
 nostris abundantius accenderet
 amicos nos fratresq; suos appella-
 re dignatus est. Vos inquit
 amici mei estis si feceritis quod prece-
 pio uobis. Et postea quod prostrata
 morte surrexit sacras allocutus
 mariam: ite inquit nunciate fra-
 tribus meis ut eant in galileam:
 ibi me uidebunt. Nec existiman-
 dum quod solos apostolos amicos fra-
 trumq; gloriosis uocabulis sit dig-
 natus: quando christi sponsa to-
 ta est ecclesia et ab abel iustorum
 primo usque ad electorum nouissimum
 qui in fine mundi futurus est omnes
 hac dignitatis amplitudine subli-
 mantur. Quis enim alius alio
 meritis sit auctor: quis hic
 rex. ille pontifex. hic doctus. ille
 rusticus. omnes tamen electos christi et
 amicos et fratres esse certissimum est.
 Quis hec considerans non inca-
 lescat? Sed prohdolor animos
 nostros uel peccandi delectatio
 frigidus efficit: uel tepor quidam
 languorq; pessimus ad consideran-
 da diuina beneficia mentes nostras
 assurgere non permittit. Quis
 autem uniuersam christi vitam enar-

Speculi.

rare sufficiat; quando singula pe-
ne euangelistarū verba mysterijs
plena sunt; et nostre redemptionis
sacramentis referta. Sancti-
ficatio sunt nobis aque; quibus
per spiritū sanctū in christo re-
nascimur. congressus est cū diabo-
lo christus tentatorēq; prostravit:
vt nos in vniuersis quarūcūq;
tentationū gñibus, fortes inuic-
tiq; staremus pretiosū pro nobis
sanguinē fudit: vt celestis regni
ianuas credentib; aperiret; cal-
cata morte surrexit, vt nos de
corporū nostrorū gloriosa resur-
rectione minime dubitantes, to-
tis animis ad celestia festinare-
mus; celos ascendit locū nobis
preparaturus, spiritū sanctum
misit eterne salutis pignus;
scipm sub panis et vini specie
nobis sumendū reliquit; vt
tali viatico cōfortati magnani-
miter ambulem; hostileq; mi-
nime timeamus insultus. Et
qm̄ pro nr̄a fragilitate in vitia
fermur atq; ab equissimis dei
nostris legibus facile deuiamus
salutare nobis curatricis peni-
tentie medicamentū, ineffabilis
dei nr̄i m̄ia contulit; quo nos-
traz aīaz vulnerib; vniuersis
opportune cōgrueq; medeci pos-
simus. **H**uid preter hec ab op-
timo deo nostro desiderare pos-
sum; **H**uid tanta sperate au-
deat, si nō ipse tanta pro imen-

Monachor.

sa sua bñficia contulisset. Et qui-
dem secularibus ista a conuona-
toribus explanantur quiq; docti
sunt in sacris volumib; ea lecti-
tantes agnoscunt; sed aliud est
diuina munera intelligendo
cognoscere aliud inflāmatiōis af-
fectibus cū assidua gr̄az actiōe
laudare. Nemo igitur est vt ber-
nard; ait, qui nō facile si quecit
inueniat; vnde plurimū sit obnor-
ius deo, qm̄ non est qui se abstron-
dat a calore eius. **M**onachū
scl̄i amore sinceriter exultā-
tū ac diuini gr̄a sp̄s illustra-
tū facile plurima reperire
posse, vnde cōtinuas gr̄as
diuine gaudeat persolue-
re bonitati. **Capitulum xij.**

Quāuis igitur a plenis
seculariū, etiā ab
his qui iusti videntur
rare diuine bonitati
agantur gr̄e siquidē ad arden-
tē pertinet charitatē agendar;
studū gr̄az nec potest quisq;
ex aīo gr̄as agere nisi qui ser-
uenter amat; quid in quā in
hoc studio pauci admodū crece-
antur nō tamē id cause est, q
nō facile reperciatur qui scipm
diligenter inspiciat et ad cōtemplā-
da diuine magnificencie mune-
ra curiosos intendat; aspectus.
Nemo tū quisquē ille est; etiā

.liber.

si cumulatus misericordiam acer-
 uis obrui videatur: a diuine
 charitatis calore sese potest ab-
 scondere. nā quanto misericor-
 diosior est: tanto (modo patientia mi-
 nime desit) ad eterna percipiē-
 da p̄mua aptior atq; paratior.
Bed ut de secularibus taceam⁹
 nos maxime quos segregauit
 sibi et assumpsit dñs ad seruiē-
 dū sibi soli (ut in memorata
 bernardi declamatiuncula seq-
 tur) si iuxta apostolū nō accipi-
 m⁹ spiritū huius mūdi sed sp̄m
 qui ex deo est: ut sciam⁹ que
 a deo donata sunt nobis. oīno
 plurima iuuenim⁹ vnde conti-
 nuas ei grās agere debeamus.
Quis oī intellectui nō hebet⁹
 atq; in latinis literis aliquate-
 nus erudito perue sine gloriōsi
 bernardi sententia tanta tamē
 vbertate ipsius verba sententia ut
 pauca sint qui singula sensa col-
 ligant. et intimas aut velint
 aut possint penetrare medullas.
In huius igitur clausule p̄ncipio
 duo monemur considerare be-
 neficia: q̄ tantis ad cōuersionē
 veraciter venientib⁹ a diuina
 bonitate prestantur. Vnū q̄ a
 secularib⁹ loco segregantur: quod
 si quis minimū esse dixerit. non
 satis intelligit quantū obsit re-
 ligiosis seculariū societas homi-
 nū: quātūq; hinc astutissim⁹ ille ser-
 uens tentandi capiat atq; me-

.quartus.

nat⁹ occasione. Non igitur erigi-
 ū bonū est. a secularib⁹ loco segre-
 gari: q̄ id minime prodest si
 non studiosissime monachi labo-
 rat⁹ anim⁹ ut ab oī secularium
 delectationū siue voluptatū amo-
 re decedat. Verū qui huiusmodi
 decretis subire laborē dicend⁹
 est ad cōuersionē veraciter venis-
 se nūq; . **S**inaut laborat quoti-
 dieq; dat operā: ut monachus
 nō sine causa dicatur. mox alte-
 rū assequitur beneficiū. ut que-
 admodū loco sic aīo quoq; totus
 a seculo segregetur: idq; percipi-
 cū est diuine assumptionis ar-
 gumentū. **A**ssumptionis in qua
 nō predestinationis: nā p̄desti-
 nationē solius dei scientia no-
 uit. **Q**uisquis autē toto corde
 deū diligit: predestinatis aggre-
 gatū in se sperat. idq; nō frus-
 tra nā si perseuerauerit profec-
 to saluus erit. **D**ubitare tamē
 nō potest quin a dño sit assumpt⁹
 qui se de seculo vocatū atq; a se-
 cularib⁹ vel loco segregatum
 mirifice gaudet: deq; sui status
 conditione apud se exultat et
 diuine maiestati quanta p̄or de-
 uotione famulatur. **B**ed qd est
 qd ait bernardus. segregatos as-
 sumptosq; monachos ad seruiē-
 dū deo soli? **E**rgo ne boni secu-
 lares duobus possunt seruire
 dñis: et ad vitā puenire beatā
 quū sit a redemptore nro absoluta

. Speculi .

prolata sententia? duobus
dn̄s scire posse neminem?
Nepe nullo modo possunt. **B**ed
net seculares. qui sibi recte con-
sulant proprięq; saluti studiosę
prospiciunt; cui q̄ preter q̄ soli
deo deuotū exhibēt famulatū. sed
interim secularib; tractandis ne-
gocijs illesa pietate saluq; reli-
gione christiana quotidie occupa-
tur oportet. qđ occupationis ge-
nus clemētissim; dn̄s a mona-
chis magnifica pietate diuouit.
Videat proinde qđ sit stultus; im-
mo uero qđ grauitē insanat. qđ
in cenobio constitutus secularib;
gaudet negocijs occupari. **Q**uot;
quot; em̄ huiusmodi sunt. non
cū spiritu; qđ ex deo est. sed spiritū
potius mūdi huius acceperunt.
Sed dicat forsitan aliquis. **Q**uis
nā est mundi huius spiritus?
Nempe nulla creatura rationa-
lis est; sed sp̄m mundi huius a-
more seculi ap̄lus intelligi uoluit
quū scribens corinthijs hoc mō
locutus est. **N**os autē non accepi-
mus sp̄m mundi huius; sed sp̄m
qui ex deo est. ut sciam; que do-
nata sunt nobis. **Q**uisquis igit;
cenobiticā uitā eligit; seculū pro-
fecto contēnit; et abiat. **S**i
in cenobio corpore manens; in
seculo mente retinetur diuisus
est. ideoq; miserem;. **S**inautē
qđ dicitur esse studet; honorū
diuiciarū ac voluptatū sibi dis-

. Monachor.

plere studia manifestus expe-
ritur; quod nūq; illi continge-
ret nisi diuinū sp̄m acceperet
qui solus ab aīo christiano secu-
li huius amore funditus extir-
pare atq; propellere nouit.
Nec solū hoc facit spiritus qui
ex deo est; uerūcūq; eam quam
possidet mentē. oī notariū re-
nebrarū discussa religione pi-
ter illuminat. ut uideat; man-
nā erga se benignissimū dei mi-
sericordiā et pro cunctis que ab
eo se percipit acceperit. cōtinuab;
ei grās agere nō desistat. **P**ude-
at proinde monachū ingrātū
inueniri. **Q**uotquot; em̄ diuinū
acceperunt sp̄m si nō pernitioso
somno torpescere uoluerint; oīno
plurima reperiem; pro quibus
benignissimo deo cōtinuab; age-
gracias debeam;.

Nemine esse qui nō diu-
nā miām maximā super
se uideri cū summa gratiarum
actione profiteri queat.

. Caplin. xv.

Quid em̄ in nobis est
ut in sequentibus
Bernardus ait; qui
nō confiteri possit;
qm̄ miām tuā magna est sup-
me? **B**eneficia illa benigne-
mi dei; que christianis unuer-
sis dirim; esse cōia; his qui to-
tos se deo dedicant; duobus mo-
dis cōsiderantur. uno tanq; pro-
p̄ria

104
.liber.

pria altero tanq̄m cōia. **Quicquid**
eū ab ip̄o humane creationis
incho fecit deus: quicquid vel
gessit vel passus est christus id
de mihi prodest et quide tam
plenit̄e tanq̄m perfecte quasi pro
me solo oīa gesta fuissent. **Nō**
eū potui nisi p̄e mortem christi
redimi: tanq̄m pateretur christus
saluandos om̄es in ip̄o diuinita
tis speculo manifeste videbat.
et pro singulis beneuolentissime
p̄onebatur. **Quod** consideras
gloriosus ap̄lus paulus. dilexit
inquit me: et tradidit semetip̄
sū pro me. **Qui** nūq̄m eā loquēdi
rationē vsurpasset: nisi simulē
immense charitatis christi cōtēpla
tionē ad posteros transmittere
uolisset. **Sic** eū pro vnoquoq̄
saluandor passus est christus:
ac si eū dūtaxat p̄e oculis ha
buisset. **Propter** quod anacho
retā quidā sanctissim⁹ nisi in
quit eo pacto te gesseris: vt ne
minē prorsus cristines p̄eter
te et deū solū nūq̄m perfecta trā
nullitate frueris. **Sed** dicat ali
quis. **Ego** ne proximi cura habē
da est: **Habenda** profecto. sed
tu deū p̄e oculis habe sp̄. **Huc**
fecit et p̄tulit christus cōtēplari
ne desinas. **Via** ip̄ius beneficia
vni tibi impensa putato. **Cū** co
rationē quotidie ponito osten
det ille tibi quicquid necesse est:

.quartus.

quomodo te ip̄m regere. quō
proximū diligere debeas. **Oste**
det vt pauis vtar oīa nec te
perniciabiliter errare p̄uictur.
Alter considerandi modus est:
vt mēorata bñficia tunctis esse
cōia cōtēplatus. charitatis vis
cera dilatare studeas et pro oīb⁹
deuotissimas deo preces offeras:
nequis sua negligēcia tantorū
bonorū participatione se spoliēt.
et eternis miserime tormētis
cruciandū exponat. **Ut** tanq̄m con
templandi modū sacratissima
christi genitrix maria nobis
ostendit. **Qui** eū dixisset.
Magnificat aūa mea dñm: et
que sequuntur ad eū vsq̄ locū
et nūa eius. quū pauis inquit
collata sibi bñficia cōtēplata
foret mor totū saluandor vni
uersitati congratulata ē dicens.
Et nūa eius a progenie in pro
genies timentib⁹ eū: atq̄ in hac
gratulatione carnē de consūp
sit. **Sed** fortasse dicens. Nihil
ad rem facit hoc sacratissime
virginis exemplū quod in me
dū protulisti. **Nam** propria
bñficia super quib⁹ beatissima
virgo magnificans optimo deo
grās agebat: sic ip̄i propria
sunt. vt p̄ter eā congruere
possint nemini. **Fructabat**
eū (nec immerito quide) q̄ dig
na esset habita que christi dei

filium parere meceretur. Auden-
ter respondeo non hoc maximū
tam gloriose virginis fuisse gau-
diū: quibus ea dignitas tanta sit
ut eam humanus animus satis
admirari non possit. **Et** autem
dico: non verisimili quadam
assequor coniectura, sed ipsa sanc-
tissime virginis verba fide faci-
unt: hec ita se habere. **It. n.**
Et exultavit spūs meus in deo
salutari meo. **Quid est quod dicit**
in deo salutari meo? **Si hoc om-**
niū maximū arbitrabatur quod su-
mū regis mater esse meceretur
cur non potius dicit: in deo
filio meo. **Neque** quod vniuersis
collata beneficia, in sua cristima-
bat: esse quasi in ea dūtaxat di-
uina pietas intendisset. **Itaque**
sive cetera dei beneficia grato con-
templamur aspectu que et ipsa
singulis nostrū propria sunt:
quemadmodū nunc declaratū
est, siue ea que sic cuius nostrū
peculiaris sunt, ut in alium
aliquē minime transfundantur
merito dicere potest vniuersus
quod nostrū summo bonorum omnium
largitori: quoniam misericordia tua magna
est super me. **De prima uicā quod**
se bernardus a dno percepisse
gratulatur dicens, adhuc in se-
culo positū a multis se pec-
catis que committere poterat
diuina pietate protectum.

Capitulum. xvj.

Tag de tantamul-
titudine miseratio-
nū dñi cui bernardus
vobis breuiter aliq̄
proponere velim: ut qui sapi-
ens est occasione accepta sapi-
entior fiat. **Hactenus gloriosus**
bernardus fidelium aptatū ani-
mos ad diuina beneficia studio-
sus intuentia, debitasque grās
deuotius exolendas: nunc
cū diuinas mās idē diuine
pietatis dona, que sibi ceteris
sa gratulatur pia narratione
reteret ut qui ea fideliter au-
dierit, seipm curiosius intue-
atur: et dignas deo grās agere
meminerit. Hactenus nāque sunt
qui de seculo venientes expoten-
tesque cenobiū ad dñm conuertū-
tur: quibus non cadē dona lau-
dissima dei manu benignissime
tribuantur. Sed dicit. Quoniam
igitur numerā sunt que sic
cuius largitur dñs: ut ei dum-
taxat peculiaris sunt, nec cui-
us alij tribuantur. Nempē
de sancto quolibet pontifice
similis illi conseruaret legem
excessi. Quis enim eodem dno
virtutes quibus adiuvante dno
vitā merentur eternā in alio
tū excellit charitas: in alio fides.

105
liber.

in alio patientia et sic de ceteris. Porro in quibusdam litteris cum virtute concordat: quibusdam etiam scribendi facultas conceditur que ceteris profuit. **Et** quid unusquisque nihil se virtutis diuini ve numeris (si tamen bonus est), habere existimet: quod non in alijs multo copiosius emineat excellatque prestantius. tamen quicquid in me dominus operatur, ad me proprie pertinet et eo nomine proprias illi gratias me debet certissimum est. Itaque sequentia gloriosi bernardi verba sic accipito eaque mente preclaras tanti doctoris audito sententias: ut si quid tibi diuino munere celestis illuxit sapientie intellecta sancti patris doctrina sapientior efficiare intelligasque quod recte dei misericordiam te petere sis professus. **Septem** ergo in me video misericordias domini, quas et vos ipsi (credo) facile inuenietis in vobis. **Bernardi** verba sunt hec ex quibus satis apparet diuine largientis munera: quatenus singulis tribuuntur, eaque tenus singulorum esse propria in quantum vobis eisdem multa donantur esse tota plurimorum. **Sed** nunc narrante bernardo audiamus. **Prima** est inquit: quod a multis peccatis adhuc in seculo positum custodiunt.

quartus.

Duo in hac verborum breuitate consideranda sunt. vnum quod studio sissime sibi prospicere debeat: atque in timore diuino seipsum summa cum diligentia continere, quisquid in seculo morari decreuit. **Secundus** enim in omni loco, atque in omni vite conditione accurata solertique custodia cuiusque sit opus in seculo tamen (quod tumultuanti pelago haud immerito comparatur) plura submersionis pericula his qui perspicacitate prepollent lumine formidantur. **Neque** enim sine causa vir sanctus dixit: adhuc in seculo positum. **Alterum** quod tanta pietate erga fideles optimus deus erubescat ut eos nec carnali concupiscentia nec diabolica suggestionem in profunda peccatorum voragine deturbari patiatur. **Sed** a multis eos conseruati in que proculdubio fuerant ipso non conseruante casuri. **Sed** hec bernardus ipse lucidius explanabit. **Ceterum** hec prima misericordia est. **Prima** inquam (ut sequitur pater sanctus) non inter omnes quas mihi impendit, sed prima inter has septem. **Tu** quoque qui diuinam te deus postulare misericordiam confidens, quid exeres ab eo tempore quo inter bonum malumque discernere potuisti usque in presentem horam. **Considera** rursum quid non exeres, committere tamen potueris: nisi te

Speculi.

conseruasset id qui tibi hunc de-
dit animū vt deserto seculo reno-
uitā creperes conuersationem.
Quis enī non videat, aut idem
doctor q̄ sicut in multis cecidi
sic et in alia poterā cecidisse pec-
cata? nisi me diuina omnipotentis
pietas conseruasset? **V**idem⁹
nonnullos mor vt irasci ceperint
in iniuriosa prorūpere verba
atq; ita progredi vt maledicen-
tie sue vir finē imponē possint
vñ nonnūq; odia. lites et pecuni-
arū videm⁹ emergere damna.
Aly in ip̄o feruoris impetu mor
pugno ferunt; aly gladio eos
aduersus quos indignantur ap-
petunt et occidunt. **A**ly vero
irascuntur quidē vehementissimē
sed impetū retinet; vt ne ver-
bulū quidē qd̄ iniuriosū videri
queat effundat. **S**i per singu-
la sermone vellems⁹ protrahere
prolixam nimis terrem⁹ dispu-
tationē hoc tñ interī tacei nō
debet; q̄ quoties ab imminen-
tibus peccatorū periculis. atq;
ab ip̄a peccati ruina nos prote-
git dñs omnipotentia pietatēq;
suā manifeste demonstrat.
Neq; enī quisq; preter solū deū
pessimos diaboli prohibere co-
natus nr̄e q; fragilitati oppor-
tunū robur adiacere p̄t. **H**oc
autē dū facit qua ratione fa-
cit? **N**empe quia tanta boni-

Monachor.

tas de immarcessibili sempiternae
ne pietatis fonte procedit. **D**ñs
considerāns gloriosus bernard⁹
fateor inquit et fatebor. nisi
quia dñs adiuuit me paulo
minus cecidisset in oē peccatū
aīa mea. **V**t enī beatissim⁹
ait augustin⁹. nullū est
peccatū: quod peccat aliquis
homo. quin hoc ip̄m facere
possit et alius homo. **Q**uā ob-
rem ab agendis gratiis nūq;
desistere debet animus: tam
iucunda diuine benignitatis
contēplatione dulcissim⁹ prou-
tatus. **I**deq; sequitur beerna-
dus dicens. **E**t hec quanta
dignatio pietatis: q̄ ingratiū
et p̄pendentē sic gr̄a conser-
uabat. q̄ in multis contrari-
ū et contēnētē. nihilominus
ab alijs benignissimē protege-
bat. **A**ccurate vir dei et iram
ingratitude et diuinā regnā
nos ponderat pietatē. **Q**uā
enī nostris volūtatis obseq;
mur atq; in obseruanda le-
ge dei negligentes tuemur
et tñ authore deo a multis
varisq; pctis: q̄b⁹ enī offendere
poteram⁹ prohibemur atq;
protegemur: quatuor mala
nō nūma cōmittere videmur.
Primo nāq; diuinā longa-
nimitatē qua nos perfecti
mūne cogitantes: q̄q; non

Liber.

ut plerique peccatores in pessima queque prolabimur: ad memora nequaquam reducentes debitas gratias agere negligimus haud dubium quin nequissime apud deum ingrati tudinis rei teneamur. Et quoniam divina munera maria sunt, nobis autem negligentibus et incuriosis atque carnalibus nulla videntur esse celestium donorum vilipensores invenimur. Porro quoniam deum ad cordis nostri foras optinuis aspirationibus crebro pulsantem repellimus: tertium crimine incurrimus, quoniam benignissimo conditori multis variisque modis: ut ei obtemperemus nos misericorditer invitanti contemari sumus. Quibus moras nequam vocantibus deum multo tempore audire dissimulamus (quod omnino pessimum est) debita quoque contemptoribus tormentum meremur. Quoniam igitur post multa tantaque mala ad deum forte convertimur: quas illi dignas possemus agere gratias pro tam dulcissima pietate, quam non solum non meruisse, sed etiam nos abiecit, ac expulisse videmus. Sed nunc scilicet nobis est misericordia profertenda. **De secunda misericordia qua se pater sanctus ad penitentiam expectatum digna cum gratitudine proficitur.**

Capitulum .xvii.

quartus.

Et autem qualis sit ipse bernardus exponat. **A**et secunda misericordia tua super me domine inquit quoniam poterit explicari sermone quam benigna quam liberalis, quam gratuita fuerit. Inter creatorem et creaturam nulla comparatio est, et propterea divina beneficia tante sunt sublimitatis, tante dignitatis et excellentie: ut humanis verbis explicari non possint. Tria tamen in eis maxime consideranda sunt benignitas liberalitas et nostrorum inopia meritoque. **B**enigna inquam erga nos est divina misericordia propter ea quod nobis irasit dissimulat deus: quoniam tamen iustissima ratione nos perdere possit. **E**t considerans propheta quidam. **M**isere domine inquit quod non sumus consupti. **E**st etiam liberalis: immo vero liberalissima proorsusque magnifica. Nam ob id vel propter peccitatem nos exilarat vel ad necessitatem contristat dominus, ut sibi nos integra faciat charitate coniungi. **I**lluc enim tendit tota die erga nos dispensatio hoc namque vult: ut cum cognoscamus cognoscentes amemus, amantes possideamus et tandem perfectissima securitate fruamur. **Q**uid igitur magnificentiuse quam se ipsum qui sumus bonus est sumusque beatus: immo vero su-

Speculi

prema bonitas perfectissimaq;
beatitudo humane creature im-
partiri velle nō aliquo certo
tpe: sed absq; vllō fine fruendū.
At vero tante magnificentie
quēnā ratio est. Quibus nris
meritis vt hoc velit incantur.
Nempe nullis. Diuina igitur
erga nos misericordia. q̄ benigna
q̄ liberalis q̄ q̄ gratuita sit.
nullo vnq; humano poterit
explicari sermone. **D**eū cuius
modi sit hec scda misericordia
bernardo narrante discamus.
Deū nāq; his verbis alloqui-
tur. **E**go peccabā et tu dissimu-
labas. **N**on continebā a scle-
ribus: et tu a verberibus absti-
nebas. **P**rolongabā ego multo
tpe iniquitatē meā: et tu dñe
pietate tuā. **V**ulto in verius
hec dicere licet: q̄ beatissimo
licuerit bernardo. **I**lle enī in-
credibili preditus hūilitate:
nūma q̄q; maria iudicabat.
Ego eduerso grauissā queq;
nūma: immo vero nulla ex-
istimabā. **V**ix enī propinquā
te senectute innumera maloz
meoz multitudo me terruit
vsusq; longissimi dāna adhuc
expeior. **P**eccare nō destitit:
et dissimulauit dñs. scelera
multiplicauit et ille ab vltio
quidē abstinuit verberē. **N**on
enī in medijs peccatis incluc

Monachorū.

tabili morte prostratū in tene-
brosa me tenebra misit: quum
tū meis meritis nihil aliud
deberetur. **E**t licet ad annū
vsq; quadagesimū iniquita-
tes meas protrahere: nec quō
vocabat dñs redire curarem
ille tū pietatis sue dulcedinem
protrahere nō destitit quā vti-
nā anteq; moriar debita grā
actiōe prosequi possim. **C**ogit
quisq; quanta sit erga se diui-
na benignitas. **N**ā quanto
tūq; plus impenditur. tanto
plus ab eo si negligens infra-
tusq; fuerit exigetur. **P**lurimū
q̄ meritis debent. qui diuinis
inspiracionibus crebrius iusta
tū admonitq; vt seculū desinat
vitāq; mutet ac sancte cuiuslibet
congregationi se societ: vt
p̄teritorū penitentes erroz. ac
denique toto conamine profici-
tes eterna beatitudie potiā
nō minimū in quā vereeri de-
bent: ne plus nimio carnali-
bus voluptatib; immozātes
insperata nocte p̄ueniant: vt
nec eo p̄ueniat vnq; quō vo-
cati propeere noluerunt.
Ideoq; sequitur bernardus et
ait. **S**ed quid prodesset expec-
tatio nisi sequeretur peniten-
tia. **C**umulus esset damnā-
tionis dicente domino: hec
frasti et tacui. **D**e tertia

liber.

miseratione p qua couerso
amarescut ato que prius
peruualiter delectabant
qd ipsu preclaru est vere
penitudis argumentum.

Capitulum xvij.

Miserationu
quas modo meora
uim vtraqz vt ar
bitroz expectas es
an vero debitas egeris gratias
scire no possu. Quina naqz
nua opus est: qua mentis
aperiantur oculi. vt in narra
bilem dei bonitate intueus
in dulcissima quanda raptan
tur admiratione sicqz in inu
dissima gratiaz actione exul
tans erumpat animus copio
sisqz laudibus ora laurentur. Ia
vero tercia miseratio. que suo
narranda est ordie: no oibus
nota est: qui secretas possit a
nimi tui latebras perspicua
ter intueri. Tu solus tu inter
mortales propria nosti conscien
tiam: et quidna tuo gceatur
in animo si vigilare volucis
ignozare non potes. Sunt
enim nonnulli qui se ipsos in su
a peruicie sibi metipsis occultant
et abscondunt. Tu tunc talis
sis. Nihil enim peccatiosius qz
debita opera semetipm igno
rare. **Bed hec hactenus. Tu**
iam narrante beuardo tercia

quartus.

a accipe misericordiam. Ter
cia proinde miseratio fuit
inquit: qz visitauit cor meum
et immutauit vt amara sic
venit que male dulcia prius
erant et qui letabar quu ma
le facere et exultaba in rebo
pessimis. Inapere demu re
cogitare ei anos meos in ama
ritudie aie mee. **Quur dicat**
proinde si superiora curiosius
insperisti perspicuum est. **Qu**
it enim dei longanimitate: qua
ad penitencia peccatorz erpet
tatur: nihil prodesse delinquen
ti sed obesse magis si no vera
citer couertatur congruaqz pe
nitudine cerata pterita corri
gendo peccatorz venia obtine
mereatur. Proinde ei quem
et a peccatis pluribus in se lo
positu custodiunt dno: et mul
to tpe benignissime tolerauit:
terciam miam adyciat neces
se est. vt videlicet ipius ato
amarefcere faciat: que prius
no absqz peccato delectabilia
videbantur. **Hanc aut miser**
atione no in ipis statim nostre
couersionis inuitis semp erpe
rimur. Veniunt enim ad cen
biu nonnulli sancto quide pro
posito quibus secularia non
du oino displicet: sed iuan
te dno cu noxia carnalis ho
minis appetencia petulantiaqz

qui seculu se desere velle fatet.
Tu vero te ipm interroga: na
preter deū nemo est.

Speculi.

pugnare constitunt. Quam
in re dum minus viriliter exer-
centur insurgente tentatione
paulo atrociori vincuntur facile
et cum grauissimo salutis proprie
detrimento ad vomitum reuer-
tuntur. Ita quod in seculo hu-
manus delectabat honor: dum
in cenobio positi, cum superbie
spiritu magnanimiter pugnare
negligunt: ad dignitates et
officia (quod lucrum nihil expec-
tant) totis viribus aspirant.
Et quod in fratrum conspectu rec-
te se gerere videantur: animi cum
cupiti honoris exhibitione gau-
denti sumus iudex inspicit: nichil
impunitum tandem relictum?
Qui vero diuitias amauerunt
easque cenobium expetentes spreuis-
se videntur dum tepide preliantur
flagrante vehementius cupidie
pristina defecta reformatione
illuc se conferunt: ubi priora
tuum, atque (ut vulgari more lo-
quar) pinguium beneficiorum pos-
sessio, nequaquam vicio datur, sed
numeros multo perniciosius cumu-
lant, quam si in seculo toti pessimis
auaricie flammis arsisent. Postre-
mo quos oblectabat stratorum
mollities: et delicatioris tibi
potusque voluptas dum priori
nolunt appetencie forti brachio
manus resistere longe debilio-
res se faciunt, quam sint auctore deo

Monachorum.

creati, dumque nunc hoc, nunc
illud refugunt: delicatiora
petentes et ageritudine simu-
lantes potius quam tolerantes mo-
lesti fiunt sibus et quin salu-
tis iacturam faciant dubitari
non potest. Est igitur neces-
saria his qui conuertitur diu-
na visitatio per quam et compun-
gatur animus et immutetur
eo quidem pacto ut amara fiant
que male dulcia prius erant.
Nec dubium quin ad profectum per-
tineat visitatio hec et salubris
immutatio cordis nam nisi cum car-
ne et iniquissimo tentatore sa-
thana viriliter dimitemus inde-
lectationes uarias facile coreue-
mus: nec salutiferam hanc ama-
ritudinem beatis penitentie et
tem poterimus experiri. Facit enim
huiusmodi desiderabilis amari-
tudo: ut nihil seculare nihil por-
tatum redolens, animi nostrum pesti-
fera queat delectatione limes.
Quamobrem memoria repetimus
omnia, quibus olim male delec-
tati sumus et ut perniciose cor-
dis ac carnis oblectamenta ne-
cessarie penitentie amaritudine
puniamus facimus quod gloriosus
esechias cum domino loquens factum
se promittebat. Recogitabo tibi
inquit omnes annos meos in ama-
ritudine anime mee. Verumamen-
non est in hac amaritudine p

sistendū opus est. n. spūali gau-
 dio vt deo nostro cū alacrioris
 animi nostri leticia seruiam⁹.
 Quāobrem dulcissimū patre pre-
 cenur necesse est: quēadmodū
 beatus bernardus nos edocet.
 et psalmographi verbis vtamur
 dicentes. Et nūc dñe comouis-
 ti terra cordis mei. et cōturbas-
 ti eā: sana contriciones eius
 quia cōmota est. Dū auq̄ pec-
 cata p̄terita displicēt. et in melius
 bili sententia vitā in melius
 mutare cōstituit: cōmouetur
 terra corporis eius et cōturbat̄
 dū videlicet caro priora sibi de-
 lectamenta negari p̄sentit.
 Bernardus autē terrā cordis
 dicit: sed eadē est sententia.
 Nam terra cordis: terrena delec-
 tatio intelligenda est: quā pro-
 prie carnalis anim⁹. Caro enī
 per se bruta est: nec intelligere
 potest quid sit vel delectari vel
 dolere. Quum igitur terrenas
 voluptates detestamur et moles-
 te ferimus: dolemusq̄ q̄ in eis
 tanto tpe versati sum⁹ cōmouem̄
 et cōturbanur. verū huiusmo-
 di contricione a dño sanari stu-
 diosissime petimus. Est enī egritudo
 quedā peccatorū amaritudo:
 que licet medica sit. et pessimā
 peccandi delectacionē mirifice
 sanat. sananda tñ est et ipsa.
 Sanatur autē quū virtutū pro-

fectus subsequitur: ex quo delec-
 tatio iucunda consurgit. Nulli
 enī penitencia ducti sunt (vt p-
 git bernardus) sed infructuosa
 qm̄ penitencia eorū reprobata
 est sicut et prior culpa. Infruc-
 tuosa penitencia est que surgē-
 te tentacione deficit: et que pri-
 us displicebant amaroq̄ dolore
 pungebant aīn. delectare ruc-
 sus incipiunt atq̄ ita se fecit
 homo. quasi nūq̄ aliquid fuerit
 salutiferi doloris expertus. Ta-
 lis penitencia proculdubio repro-
 batur: quandoquidē deo nostro
 sola virtutis pseuerancia placet.
De miseratione quarta:
qua se gaudet inter veros
fidelesq̄ penitentes admissū.
 . Caplm. xix.

Quod autē penitencia ca. xix.
 reprobata dicitur:
 improprio quodā
 loquendi modo dicitur
 certissimū est. Dolor enī ille
 quo peccasse dolemus a spū scō
 est si verus est: sin autē fictus aut
 simulatus. dolor non est. De
 igitur sua bona nō reprobata:
 pulchra sunt enī et dī dignis-
 sima laude. Sed ideo reprobata
 infructuosa penitencia dicitur:
 quia peccator post priorē peni-
 tencia ad vitia redeundo hoc
 ipm̄ qd̄ doluerat nullius facti
 esse momenti. Est autē et alia

Speculi

infructuosa penitencia, quā nō opus bonū sed desperatio potius comitatur qualis fuit illa qua penitentiū iudas. **S**ed videndū nunc quibus gradibus ad eā amaritudinē qua nō ad deū cōuerso caruales delectationes amarescunt veniatur. **P**rim⁹ eū gradus: vel dolor ē vel timor. **Q**uidā nāq; horrificū quendā gehēnaliū tormentorū timorē concipiunt: anteq; veraciter doleant q; diuinā offendēt maiestatem. **A**ly diuinā cogitando bonitatē quā se longo tpe vilipendisse perspiciunt dolent q; tū regē nequiter aspuant et eterna se vita indig; nos fecerunt: et sempiternos meruerint cruciatus. **Q**ui dolor sine timore nō est: sed dolor nōnūq; vehementius q; timor sentitur. **N**onullos autē ante confessionē acius: q; in ipsa cōfessione stimulat dolor, alijs inter confitendū doloris vehemētia crescit ita vt vberē profluant salutarū flumina lachrymarū. **V**tūq; tū res agitur et doletur ab ijs qui vere cōuertuntur et timetur. **Q**uū vero in oratione deuotio queritur: et priorū memoria voluptatū aīn pulsante, reluctari necesse est. **V**idens is qui cōuertitur deuotionis iac-

Monachorū.

turā quā ei malārū delectatio nū mēoria parit, eas paulatim detestatur abominatur excreatur velletq; prorsus (si fieri posset) viciose delectatus fuisse nūq;. **E**t q; nūq; dñs ad primū peccatoris gemitū (si vere deliberat diuinis obedire legibus et ad peccata pristina nolle reuerti) quicquid erratū est om̄o dimittit nō tū hanc veniā se cōsecuti esse: is qui cōuertitur prima statim die confidit, quinimo i mpetrande venie studio perseuerat. **A**t vbi mēoratū expeccatū amāritudinē atq; suis precibus propter malārū delectationū mēorū deuotionis grām abesse dolet atq; tristatur, magis magisq; p̄terita mala detestans: tū ineffabili sua bonitate tristē spūs scūs solatur aīn arcuissis sermonib; siue suspiriis vt in diuina misericordie respiciet hortatur, et quicquid erratū errauerit deletū esse confidat sciatq; deinceps (si in virtutibus perseuerare voluerit) se inter dei filios annūceratū rei. **E**t hec est misericordie quarta quā his verbis doctor noster eloquitur. **I**taq; et hec misericordie quarta fuit: q; penitentē misericorditer suscepisti, vt in eoz numero inueniret de quib; psalmistata. **B**eatū inquit quoz remisse

sunt iniquitates. **De**u huiusce
misericordie nullus est fructus
nisi subsequantur et cetera que
deinceps enumerant. Nulla
enim dei misericordia: cuius mortalium
prodesse potest, nisi ea recte uten-
do ad finem usque in omni bonita-
te persistat. **De quinta misericordia
qua se vir sanctus et a pec-
catis abstinendi et emen-
datus viuendi facultate
obtuisse in domino gloriatur.**

Capitulum. xx.

Sed bernardum audi
annus. Sequitur
inquit misericordia quin-
ta, quia in continentia
deinceps et emendandus
viuendi prestasti virtute, ne
reciduum paterer et esset no-
uissimus error peior priore.
In amaritudine de qua tertio
loco dictum est penitentie fructus
attenditur. Fructuose enim
penitet qui noxias delectatio-
nes non solum calcant diuinamque
gratia confortatus id efficiat ne
proliore cogitatione in eis
immorando ipsius animus
polluatur sed etiam tanto eas
prosequitur odio, ut dum ei
in mente veniunt non possit
absque quadam amaritudine
cogitari. In hac autem misericordia que
quintum sibi locum vendicat
manifesta religiosi profectus

est ratio. Profectus enim nullo
clariore cognoscitur argumeto
quam vici sine peccati olim placen-
tis victoria et preiosa contrarie
possessione virtutis. Et quidem
quod ad me pertinet ago deo meo
et intus cordis mei penetra-
libus quantos maribus queo
gras que a seculo reuocatus. Sub
patris mei benedicti regula mi-
litare voluerit, sed milito pro-
culdubio male. Nam irascendi
facilitate que in congenita est
queque in in seculo conuersanti
numquam ita displacuit ut aduersus
eam virili strenuitate luctarer
aliasque nonnullas ineptias:
quarum in memoria omni felle ama-
rior est, nondum vincere potui
sed in eas quotidie perniciosiss-
sima prouitate relabor. Perspi-
ciat se quisque ille est: scrutetur
que solentis. Certe se ipsum cog-
nosceret, vere philosophari est.
Rarus est profectus: cui non fa-
miliaris sit aliqua consuetudo
virtuti parum consentiens. Hanc
ergo vincere studeat diuinamque
fectus auxilio secum deliberet
non ante se pugne finem impo-
siturum quam adiutore deo victor
euadat et experietur quanti
sit laboris glutinosa praua con-
suetudinis contagia superare.
Quod non ambigo diuinam bo-
nitatem quosdam adiuuare ceteris

Speculi.

quibusdā vincendi facultatem
tardius prestare solere. Solus
enī nūc pater quid cuiq; sit bile
nouit. Ceterū nostrū est fortissi-
mū gloriosi vatis propositū sequi
qui inimicorū suorū trauulentiam
malitiāq; perspicuus. deq; diu-
na virtute nullo pacto diffidens
aiebat. Persequar inimicos me-
os et comprehēdā illos: et non
conuertar donec deficiant. Quo
sunt igitur proficere volenti ne-
cessaria cōtinere. qd est declinare
a malo et emendantus viuere
qd est facere bonū. Crescente autē
bene operandi cōsuetudine: id
diuina nos adiuvante virtute
cōsequimur. ne in ea q̄ supāuim⁹
vicia malo nro recidam⁹ et fiat
error nouissim⁹ priore peior. **De**
vbi cuiq; peccatū est. vt iam
manifesto cognoscimus experime-
to nos ab optimo deo et cōtinen-
di. et emendantus viuendi vir-
tute donatos maximo opere caue-
dū est: ne tanto muneri ingrati
inueniamur. **Beatus** enī bernard⁹
in hunc modū. **Omno** enī mani-
feste tue est dñe deus et nō hu-
mane virtutis susceptū semel
peccati iugū a terribilibus eruitē:
qm̄ oīs qui facit peccatū seruus
est peccati. nec est liberari nisi
in manu forti christi iugū suorū
est observatio mandatorū. que
nisi credendo sperando et amādo

Monachor.

involabiliter exhiberi nō potest.
Has autē virtutes ceterarū prin-
cipes atq; magisteras relique fa-
cile commutantur. **Charitas** vero
vbi perfecta fuerit susceptū christi
iugū ab ipa deserq; nō patitur.
Per hanc enī sentit famulatus
christi mira suauitas et experit
se gaudet quisq; eo peruenit: il-
lius saluatoris nostri sententia
veritate. **Iugū** enī meū suauē est:
et onus meū leue. **Quātmōdū**
tū charitate in oī tpe bono stabi-
lis teneat: immotiq; voluntas
manet profecto libera nec falsū
est qd de sanctis canit. **Potuit**
enī transgredi et nō est transgres-
sus: facere mala et nō fecit. **At**
vero vbi peccatū iugū suscipitur
non est arbitry nei illud renere.
Sicut quidē priusq; peccatum
vel peccatū repellere. vel eadem
consentire: at postq; admissū
est. amissa pariter est et ea que
prius aderat libertas. **Jam** enī
repellere nequim⁹: qd paulo an-
iuuante dño poteram⁹. **Sis** enī
qui facit peccatū: seruus ē peccati.
Necessaria saluatoris nri sententia
est prorsusq; terribilis si qd eos
mentis habeat oculos. quibus
hanc intueri possit peccatōsissi-
mā seruitutē. **Iudi** q̄ lamenta-
biliter hanc exponens sententiā
gloriosus exclamet augustinus.
Omiserabilis seruitus inquit.

seruus hominis aliqui sui dñi duris
 impetis fatigatus, fugiendo requi-
 esat. **Seruus peccati quo fugit?**
 Seruū trahit illud quodcuq; fugerit.
 Peccatū enī qđ facit nitus est: vo-
 luptas transit: peccatū nō transit.
 Preterit qđ delectabat, remansit
 qđ pungat. Solus de peccato libe-
 rare non potest, qui venit sine
 peccato: et factus est sacrificium
 pro peccato. **Hec augustinus.** Cū
 pulchre dictū est preterit qđ dele-
 rat remansit quod pungat. **Mor-**
 tū vti preueniente nos grā dei
 peccati penitentiē punimur, fu-
 git quidē delectatio nocens sed
 nitus manet quod pungat. **Nā**
 quid diuina faciente mīa pecca-
 ti cōsequimur veniā et a tormentis
 liberemur eternis manet tamen
 peccati stimulus nōdū retusus
 nullisq; nostris viribus hebetabi-
 lis. **Pugnare tū interim nos o-**
 portet, nec a lucta desistere quo-
 adusq; nouū grē munus adya-
 at dñs: et durā certaminis mo-
 lestiā de medio tollens iam nos
 faciat que sibi grata sūt atq;
 placentiā delectabiliter operari.
Quis igitur dñi penitentiā agi-
 mus diaboli serui nō sumus? sed
 dei: quada tū peccati seruitute
 laboramus, qđ diu pessime cōsuetu-
 dum reluctando que recta sunt
 nō nisi plurima tū difficultate
 possumus operari. **Itaq; quē admo-**

israhelice ab egypti regis domi-
 natu crudelissimo nō aliter qđ
 mica diuinitatis potuerit poten-
 tia liberari, sic neq; peccator a
 peccati seruitute durissima (nisi
 fortissima dei manus eripiat)
 absolui non potest.
**De sexta misericordia quā
 promerendi gratiam vocat
 cui bone cōuersationis mu-**
nus ascribit.

Capitulum. xxxj.

Sequitur apud bernar-
 dū. **Jam vero postq̄ in**
 his quinq; miserationi-
 bus a malo liberaueris
 (vt fiat quod scriptū est, Declina
 a malo et fac bonū,) in duabus
 alijs bona largieris. **Hec due sunt**
 grā promerendi: qua videlicet
 munus bone cōuersationis in-
 dulges et spes obtinendi qua
 donas homini indigno et pecca-
 tori de tua toti es expecta bonita-
 te vsq; ad celestia speranda pre-
 sumere. **Hic bernardinū sermo**
 nis finis est: duasq; postremas
 miserationes sermone breuissi-
 mo vides esse conscriptas. **Sed**
 verendū nobis est ne forte curio-
 sus lector quinq; miserationi plus
 aliquid qđ debuerim nos cōcessisse
 pronuntiet. **Dicit enī bernardus**
 in quinq; miserationibus a malo
 liberari peccatōrē: in duabus autē

Speculi.

sequentibus eidem bona fore. Sed
vellem tū eo disputare si presens
esset non pertinaciter verū cū
quanta maria possem hūilitate.
Vellē enī docendus interrogare
an emendatus viuendi virtus:
quā grāte misericordi attribuit
bonū aliqd̄ cristimandū sit an
minime. **Et** quidē michi grāde
bonū eē videtur. neqz enī aliud
esse arbitror emendate viuere
q̄ bene cōuersari et tū septe de
mū misericordie bone cōuersatio
nis munus bernard⁹ ascribit.
Valle ergo audire doctiores: q̄
meā hoc loco precipitare senten
tiā. dicā tū seruata tanti patris
reuerentia quod in videtur quodqz
fortassis et ipse dū scriberet dūqz
compositā pronuntiaret orati
unculam sentiebat. **Quā** enī
prave cōsuetudinis postea q̄ con
uensi sumus sentim⁹ amaritudi
nē. nō statim vt bñ incipimus
operari sentiee desistim⁹ sed ne
cesse est viciose cōsuetudini con
trarius virtutis vsus atqz exercita
tio tandiū reluctetur quoadusqz di
uina (vt diximus) faciente grā
inquietantis stimuli molestia cō
quiescat. **Quis** igit̄ recte cōuersa
ri videamur et a malo declinātes
et bona que possum⁹ adiutore
deo facientes. q̄dū tū cū vicio
sa cōsuetudine vehementissimē pug
nare cōpellimur: crebroqz in noxi

Monathor.

as delectari unctulas (q̄q̄ venabi
les) recidim⁹ atqz relabimur nihil
nos facere boni cristimandus nec
pollitēri nobis quoquo modo aude
mus q̄ recte cōuersemur. **Itaqz**
q̄q̄ a peccato liberi nō tū ab impug
nantis peccati molestia (q̄ profecto
penale malū est) oīno sumus cepe
diti. **Sed** dicat forsitan aliq̄ stimu
lantis peccati vicioseqz concupiscentie
nō nisi tū vita finiri luctamina
possunt. **Respondeo** longe aliud eē
ab his peccatis videnter impugna
ri in quib⁹ diutius versari cōsue
uim⁹: q̄ rei cuiuslibet male non
ita cōsuecte temporalia cōcupis
centia stimulari. **Quū** enī cas
experimur tentationū molestias
quib⁹ ipi nobis nullā dedisse vide
mur occasione docente nos aliq̄
haud inuicidito: id ad meritum
pertinere. si pusillanimes esse
noluerim⁹ multo reluctamur ala
teius q̄ quū nosipos attingere con
pellimur et mala nostra cōsue
tudine amaris deflere lamētis.
Concessa proinde libertate delecta
tabiliter operandi (que nō ante
cuiqz contingit q̄ vitiosa fuerit
adiutore deo superata cōsuetudo)
tū fertā demū mīam promeē
di videlicet grām experimur. **Cō**
uicisane itaqz recte nonnulli: qui
sibi pessime cōuersari videntur.
Sed hoc inquis per oēm vitam
necesse est. **Necessariū** profecto

ut iuxta diuinū preceptū seruos
 tutes nos esse p̄suasū sp̄ habea
 mus. Sed eque necessariū: ut pro
 collata nobis gr̄a diuinus man
 datis obtemperantes bonorū op̄erū
 quipp̄ā nos aggregasse sperem⁹
 proq; bene merendi gr̄a quā nos
 affectos ēē confidim⁹ q̄ maximā
 optimo largitori gr̄as agi studeam⁹.
**De postrema n̄ia que spes
 obtinēde glorie dicitur queq;
 animū erigere nō desinit
 donec ad eā perueniatur.**

Capitulum. xxij.

Dostrema deniq; n̄ia
 spes est eterne felicitatis
 obtinēde. Quū enim
 diuina b̄nficia m̄oria
 repetimus: et p̄mo quidē nos a
 peccatis nō pauis in seculo custo
 ditos secundo ad penitentiā longa
 iuniter expectatos tertio vite poris
 amaritudie cōpunctos. quarto pec
 catorū veniā quā plurimū deside
 rauimus affectos. quinto conti
 nendi emendanti⁹q; viuendi fa
 cultate donatos. sexto gloriosam
 bene merendi gr̄am adeptos ēē
 cognoscam⁹ audem⁹ etiā prouche
 te nos d̄no nobis ip̄i absq; vlla te
 meritate. pro ipsius tones expta
 bonitate promittere q̄ eterne tan
 dē simus beatitudie fruatur. Neq;
 etiā aliter tū spirituali gaudio. et
 iuanda gr̄az actioē in d̄no gloria
 ri possem⁹. Siquidē gloria n̄ra

hec est (ut ait apostolus) testimo
 niū consanctie nostre. Nō testioni
 ū vanū quo pleriq; sibi sine cau
 sa blandiunt⁹. sed testimoniū spi
 ritus sancti: quod fidelis aīa deo
 deuota diuinitus sibi reddi iuri
 fice gloriati⁹. Nā ut idē ait ap̄l̄us
 ip̄e sp̄s testimoniū reddit spiritui
 nostro: q̄ filij dei sumus. Hoc autē
 testimoniū in tribus consistere bee
 naedus arbitratue. Primo nāq; nō
 posse nos nisi largiente d̄no pecca
 torū conscq; veniā immobili fide per
 suasū habeam⁹ oportet. Deū id
 pauū est. nisi et arcana sp̄s sc̄ti
 vocē intussecus audiam⁹ desydera
 te nobis venie munus dulcissime
 pollicenti⁹. Secundo loco credam⁹
 necesse est opera quoq; bona (que
 christianis oib⁹ saluari cupienabus
 necessaria sunt) nos absq; eiusdem
 dei n̄ri munere nō posse nanassa.
 Id autē nequaq; sufficiat. nisi (ut
 iam dictū est) et a vicijs cōtinētes
 et emendatiore vita diuētes
 b̄n merendi gr̄am nos obtinuisse
 op̄erūq; bonorū nō nihil aggregas
 se eodem sp̄i sancto teste sperem⁹.
 Postremo vlla absq; dubitatione
 credendū nullis meritis absq; lar
 gissima magnificētissimi dei bo
 nitate eterne beatitudinē mereri
 posse queq;. Deū ea fides ifenc
 tuosa penitus erit si nō eodē nos
 consolante sp̄i ad ineffabilem
 illam felicitatē tū sanate cōuersati

. Speculi .

onis perseverantia nos perueniat
vos esse confidamus. Maluissent autem
ipsis gloriosi bernardi verbulis ut
si non alio necessarius nos dicendo
eius ordo vocaretur. Hec igitur super
ea petitione qua te professus es
diuinam flagitare vitam dicta sunt.
Tu videto quid affectus sis quidne
tibi desit; ac super his que te putas
obtinuisse deuotas agito gratias. **Ut**
autem reliqua que supersunt eiusdem
domini largitate consequi possis perse-
uerabilibus sanctarum orationum studiis
insudare memento.

Iam vero super ordinis ca xxiii
misericordiam quam secundo
loco petisti docendus
es; et quidnam ea sibi
velit ne te forte peniteat quod igno-
rabas imprudenter postulasse. Pre-
ceptum euangelicum est; ut a patre
nuquam sumentes exemplum nos quo-
que nunc sectemur dulcorum. Hec enim
nostrum redemptoris verba sunt. **Estote**
misericordes sicut et pater vester
celestis misericors est. **Scimus** di-
uinam vitam; non in his modo que
iucunda videntur consistere. verum etiam
in his que molesta solent amaraque
censeri. **Proinde** sanctorum constitu-
tionum regularum ve patres eternum
verum parentem in ipso miserandi mo-

. Monachorum .

derantem recte pieque sequuntur.
Iubet enim pater benedictus ne
discretor personarum sit abbas; ne
vni ab eo plus amet quam alius
nisi quem in bonis actibus et obe-
dientia repererit meliorem. **Solum**
modo namque in hac parte apud deum
discriminatur si meliores alius in
operibus bonis et humilibus iudica-
mur. **Ergo** equalis sit ab eo
omnibus charitatis vna prebeat ut omnibus
secundum merita disciplina. **Benedic-
ti** verba non nostra proficimus. **Itaque**
si te delectat amari; obedientis pro
et humilis esse studeto. **Si** autem
errare te contigerit; tuis debita
meritis equo animo suscipito discipli-
nam. **Equo** animo inquam; nihil enim
utilitatis allatura est si murmurantem
perreueris. **Si** autem disciplinam
sincera mente fueris amplectar
diuinam effugies ultionem et opti-
mam vitam censere dignus. **Errori**
namque disciplina debetur. **Non** aliter
misericors deus; quippe qui in hac
vita congruente disciplina minus
emendatus igne purgatorio torri-
gitur. emundat expolit; ut eterna
percipienda vitam idoneos prescet.
Non igitur oportet religiosos digne
et vicarios subiectis aliter miseri.
Quid ergo petis qui ordinis mi-
serationem sibi precor impendit?
Nepe sub regula quam benedictus
seuat ordo (nam apud deformatos
ordo nullus est) se militare velle

liber

.quartus.

proficitur. **S**icubi vero deliquerit non refugere constitutus a patre benedicto animadversionibus emē dari. Proinde operā dato ita componas animū ut si quā euenerit ut te pro meritis ducū aliquid oporteat experiri ne grauius indig neq; feras. Nam si moleste tuleris et profuturę discipline (si patiens certiffes) fructū tibi malignus inueniatur ademeris manifeste dorebis mendacē fuisse te: quū ordinis miserationē te desiderare dicebas. **P**erspiciua sunt que dicitur nec opus est tibi sup hac petitione copiosius edoceri. **A**d tercia veniam qua te fratru societatem expetere fatebare.

Ostendit disciplinā ad misericordiā pertinere. Caplin. xxij.

Sed vereor ne male institutus hinc abe ad et me non recte sentire existimes q̄ disciplinā dixerim ad misericordiā pertinere. **N**ā in quęq; animaduersione iusticię potius q̄ misericordię ratio. **Q**uū ultimo quisnā damnatū supplex trūcatur vide licet capite in cruce suspenditur aut alio quouis mortis genere necatur nullū illis misericordiā locum habere sed solius iusticię exhiberi censura videtur. **E**t quis aliqua

parte etiā in huiusmodi censuris siue punitionibus iusticię misericordiā coherescant nō tamē ei persuadetur qui presentia puatur vita q̄ ullo pacto scū misericorditer agatur. **I**pse quoq; sumus iudex quū eos qui peccare minime desisterunt cruciatibus addicit eternis. **Q**uis iusticię misericordiā temperamētū minime desit (sunt etiā indiuidue comites nec altera alteri deesse quoquo modo potest) nō tū persuadet his qui sempiternis adurunt ignibus quippā sibi misericordiā benignioris imparti. **A**t vero ubi cū omni charitate errantes aselli moderato bebere ad viam reducantur aus correpiuntur ut proprie treditatis obliti paulo celerius incedere discant: quum rationalis in quā acellus consyderato superioris affectu perspectaq; causa correptionis regularie prudentior efficitur moresq; componēs in dies ad meliora conatur. intelligit impensā sibi misericordiā et quā passus est animaduersionē oī preferens auro. deo in primis deū prelato q̄ maris intra se grās agit nolletq; prorsus dissimulanter preteritū fuisse quē vel nequitie vel negligentie admisisset errorē. **S**ed nūc cuiusmodi sit socialis vita auctore bernardo videamus.

Speculi.

**oportet, ut dū ordinare vi-
uit sibi ipi prospiciat dū
socialiter proximo cōsulat
dū uero hūiliter placeat deo.**

Abitator inquit bernar-
dus q tu qui in cōgrega-
tione es bene uiuis
si uiuis ordinabiliter
socialiter et hūiliter. **T**ria hec
necessaria sunt ut socialis uita
illesa consistat. Nam qui mor-
dinate uiuunt: q̄q̄ in errore
socy sunt nō tamen socialiter ui-
uere putari debent. **E**tōm quem
admodū nō nisi inter bonos a-
micitia floret (maloz nāqz con-
iunctio factio potius appellatur)
sic (proprie loquendo) societas eoz
dūtaxat est quibz vna modera-
tur regula: quibz tranquilla pa-
ce concordēs. ac se mutuo synce-
ra charitate diligentes ad deū
recto tramite proficiantur.
Itaqz si desit ordo: nō erit soci-
etas. **E**rrabitur etiā cōmuniter
et hūana diuināqz iura cōfun-
dentur: nec erit hoc socialiter
sed bestialiter potius ambulare.
Rursū si alter alteri preferre
se uolet inueniet proculdubio su-
perbia locū. que inter pestes
vniuersas prima est et diabo-
li antiquissima proles. **R**egna-
te igit̄ superbia: regnabit et
sathan supbie pater. qui bonā
ocm societate disiungere: atqz

Monachoz.

confundere non foue nouit.
Ut ergo socialis uite moderamēta
vigant et integra consequēt̄
et ordinate et hūiliter uiuendū
est. **E**t vsque adeo tuqz recte
sententi luceat: ut plura in
eā rem dixisse superuacuum
penitus ēē videat. **I**taqz bñ uiue-
te cedito. si iuxta bernardina sen-
tentiā ordinabiliter uiueas socia-
biliter et hūiliter. **O**rdinabiliter
inquā tibi socialiter proximo
hūiliter deo. **S**ed dicit. **Q**uid
hoc ad proximū si in ipi occulte
notuero. **P**ossū ne socialiter uiuē
si forte sciente nemine in diu-
nas quippiā peccauero leges?
Profecto non p̄t. **Q**uotquot ū
ad beatorū felicissimā regionē p̄-
ueniēt scōz socy futuri sunt.
Qui uero uerā proficiētibz
robore noluēunt peccatissio
sathane miserrime federabun-
tur. **T**riplia proinde pace opo-
est tibi. **S**iquidē pacatus intra
temetipsū sis oportet quietus
cū proximo. **I**ndissolubili chari-
tate conuictus deo. **P**acē autē
teā habere nō poteris nisi
propulsatis ab aīo proprio vi-
cijs inuolabilis uirtutū ordo
consistat. **A**t qm deus sūma
sublimitas est: nisi te illi tota
mente subieceris. tante ma-
iestati nulla ratione cōcorda-
re ualebis. **D**iuas proinde ne

no

Liber

esse est: ordinabiliter tibi
sociabiliter proxiō hūiliter deo.
Sed fortasse rogas quidnam
sit ordinabiliter vivere. **V**er
nārdū audito. **U**t in oī cōue
satione tua (inquit) sollicitus
sis obseruare vias tuas, et in
conspectu dñi et in cōspectu pri
mi cauens et tibi a peccato et
illi a scandalo. **N**ihil hic releri
pede pretereūdū. **P**rimū itaqz
considera qđ dicit in oī cōuersatio
ne tua. **T**ale est enī ac si diceret
in totius vite tue cōuersatione.
Non enī vel ad sacerdotiū eue
tus vel ministereū quippiā assen
tus. vel effectus senior vel abba
ti maiori familiaritate cōiunc
tus qualibet in re dissolutior vel
audacior apparere debes quin po
tius quanto tibi vel sublimior
honor: vel auctoritas maior ac
cesserit tanto prudentius atqz
molestus ambulando ad muta
tionē tui ceteros allere debes.
Ruesū qđ dicitur in oī cōuersa
tione non eo tñ modo quo dici
m⁹ intelligi debet: sed in tantā
quoqz latitudine ceteri debent
hec verba. **U**t intelligas sūma
cautione tibi opp⁹ ēē. siue cū cete
ris in sc̄plo psallas. siue in cōi
refectorio manducas siue (vt ce
tera cōia loca silencio transeam)
secretiore quolibet in loco solus
consistas. **S**ecundo pensandū

quartus.

est quod dixit sollicitus sis.
Ut enī supuacua cura merito
dānat: ita necessaria sollicitu
do laude plurima digna cōseret.
Necqz enī absqz sancta sollicitudi
ne recte quis nā aut vixit aut
vivere potuerit vniqz. **C**onsistat
autē sollicitudo hec in sedula viay
nostray obseruatione. **H**ic vero nūc
cogitationes verba et opera sunt
qđ tercio loco tibi cōtēplandum
proponit. **C**ogitationes solus in
spiritu deus que nisi sancte sint.
offendit grauerē eterna puritas
que mentes immūdas sua (qđ
oīni luce clarius est.) presētia
dedignant. **I**taqz ne mala cogitā
tes diuinos a nobis auertamus
oculos cogitationū nostray vias
in conspectu diuine maiestatis
sollicitudine plurima obseruemus
oportet. **V**erba autē proximoy au
ribus insonant q̄ ne quicqz forte
ledant aut scandalū cuiqz pari
ant circūspēctione sūt prudentia
moderanda. **I**dem de operibus
sciendū q̄ partim soli deo. partim
proximis quoqz manifesta sunt
nā si via regia gradi volumus
et nūsqz ingrato cepti itineris
impedimēto detineri ea sp̄ solli
tudine laborem oportet vt et
nobis a peccato et primis a scan
dalo caueam⁹. **E**t hec quarta
cōsideratio est: nullo pacto
parumpendenda.

Speculi
Socialiter viuere et cur
prius studere nos oportet
at. ut amem a fratribus
q̄ ipsi fratres amemus.
Caplin. xxvj.

Dicendum post hoc quoniam modo possunt socialis vite iura seruari. **V**ives autem socialiter ut bernardus ait. si studeas amari et amare blandum te et affabile exhibere supportare non solum patienter sed et libenter infirmitates fratrum tuorum tam morum quam corporum. **P**eriodus haec in nostris de tranquillitate libellis utriusque disputata est. **S**ed quoniam plurimum iam preterit temporis: quum volumus illud absolutum est morumque nostri nichilo meliores euaserunt. pudeat nos super hac sententia quicquam rursus commentari. **M**anifesta sunt uerba sensus quoque perspicuis. **T**u tamen crede de socialis uita non posse rectius precipi et que dicuntur (diuina factus ope) tota sequi uirtute studeto. **H**oc tamen admonendum existimo non absque causa precepisse bernardum. ut amari priusquam amare curemus. **E**t qui deus charitas super omnia necessaria est omnique perditurus est operam quisque fratres non amans: ab eis amari studebit. **C**urandum est igitur ut amemus id est dei proximorumque charitate nobis comparemus: autem ab eis tamen quibus consuetudo nobis ha-

Monachorum.
benda est amari studeamus. **N**on autem negari nullo modo potest: sed aliud aspiciat bernardus. **S**uus enim diuino munere charitatem simus assecuti pro nostra tamen fragilitate quorundam mores difficile fecimus et eos magis qui ingenio moribusque nostris omnino repugnauerunt. **T**ales ergo quum experimur pulsatur quidem charitas nostra: non autem extinguitur si tamen uera est tamen abest ut extingui possit. **Q**uam ob rem non admodum studendum nobis est ut amemus speramus enim adiutore deo charitate nostra detrimentum nihil esse passuram sed timemus (ne innumerato quidem) ne animalitate nostra superque oportet impulsus aut gestu aut uerbo ledamus fratres sequi a nobis nequaquam amari suspicatur cor sane que uel audierit uel aspexerit coniectura persuasus. **Q**uia uidelicet suspicionem si penitus effugeret volumus studendum est nobis id est uehementer insistendum ut nature proprie corruptelam diuina nos adiuuante uirtute superemus eosque potissimum quorum mores nostris contrarii sunt omni officiorum genere (quod per nos fieri potest) prosequamur ut dum se a nobis amari persuasum habuerint nihil possint de nobis sinistram suspicari. **E**t si forte fuerint aliqui qui hoc ipsum quod mores suos paulo molestius nos ferre perspicant e-

liber.

gerunt ferentes vix nobis conali
 ari posse videantur: tunc ad deū to-
 to corde cōcessi ipsius ineffabilem
 orabimur pietatē. ne nostra impa-
 tencia quoquo pacto iritatus
 ultiores nobis gehenne penas re-
 seruet. sed mores nostros ipse poat
 emolliat ne cuiusq; graues aut in-
 tolerabiles inueniamur. Et si luc-
 tamine quotidiano nos exerceri maluit
 pro sua quidē fatiat voluntate q̄
 sp̄ est optima nec errare quoquo
 modo p̄t charitatē tamē in nobis
 indefinenter augetur qua cogita-
 tus sermones et opera nra vni-
 uersa ita condiantur. vt ipsi sint
 placita nec vita tandē desitua-
 mur eterna. Itaq; si amari pro
 voto non possimur: in id studij in-
 frangibiliter incūbemur vt ama-
 re nullo tpe desistamur. Blanda
 nāq; affabilitas nō oīm est at
 blando pectore nemo sine detri-
 mento carere p̄t. Blandū autem
 pectus virtutū oīm parens cha-
 ritas facit. Haud dubiū quin
 maximus sit labor fraternos ferre
 velle mores nec posse suaq; pro-
 lyitate inutulis studij difficultas
 impatienciā pareret atq; despera-
 tionē quandā multo tpe sūm fruc-
 tu conantē precipitaret si non
 cōsolaretur diuina charitas animū
 et sp̄e future beatitudinis obtinē-
 de roboraret. Quā ob rē beatus
 ephrem de penitencia verba fac-

quartus.

tuus ad comparandā charitatē
 primū admonuit de qua nō ab-
 re fuerit: si quedā ipsius verba pro-
 feram in mediū ad reliquas glo-
 riosi bernardi sententias postmo-
 dū reuersuri.

**Charitatē vniuersis p̄feren-
 dam virtutib; eaq; presen-
 te deesse nichil. Caplin. xvij.**

Dilectissimi inquit
 nihil sancte charita-
 ti p̄feram multa
 etiā negligendo pec-
 camus diebus singulis horis
 et momentis. Atq; ideo chari-
 tatē possidere studiamur hec cū
 operit multitudinē peccatorū.
 Sententia hec vt intellectu facil-
 lima est penitusq; perspicua ita
 timobili quoq; veritate nitatur nō
 verius aliquid asseri p̄t. Chari-
 tate nāq; peccatorū operi multa-
 tudinē et ap̄loz princeps testis
 est petrus et ap̄lus iacobus af-
 firmavit. Perito proinde scā
 charitas dicitur q̄ sola sanctos face-
 nouit et sine qua sancto licet
 eē nemini. Quā ob rē decipiun-
 tur nōnulli qui ieiunia corpora-
 lesq; labores plures ip̄a charita-
 te facientes in elacionē facile cor-
 euant q̄ charitati prorsus eē con-
 traria nūme dubitatur. Operit
 autē charitas venabiliū peccato-
 rū multitudinē non mortaliū
 nā cū mortali peccato cōiunctū

Speculi.

charitas habere non potest. **E**t si dicat quispiam preteritorum peccatorum quibus mortalium multitudinem vel omnem maximam adueniente charitate penitus operiet: ne id quidem negauerim sed hoc presenti sententia nunc quadrat. **N**eque enim diebus singulis horis atque momentis in mortalia prolaborum peccata sed vere ut apostolus ait iacobus, in multis offendimus omnes: idque peccati fragilitate peccati negligentia. **Q**uis enim tam circumspectus esse potest: ut non plus aliquid loquatur quam necesse sit, aut manducet, aut dormiat, seque tam insuperabili virtute in omni diuina lege contineat: ut prorsus nihil aberrat. **N**ihil igitur charitate pretiosius quam negligentiarum multitudinem omnem (modo non accedat peccata) tam gloriose regit et operit ut eam diuini attendere nolit aspectus. **S**equitur. **Q**uid prodest frater si habeamus omnia? sola autem nos saluante charitate carcamus. **E**t hoc per spiritum sanctum apostolo paulo reuelata est per ipsum nobis manifestata sententia est. **P**lurimas namque virtutes commemorans quibus vniuersas possideat sola autem charitas desit nihil sibi profuturas esse imo vero sine charitate omnino se nihil esse profuturas. **H**inc plerumque fallimur quorundam pacem, tiam modestiam silentium admiramur

Monachorum.

res etiam post aliquantum temporis conuulsi deserunt et ea faciunt a quibus si charitate pollecerent paulo abessent. **C**eterae namque virtutes aut potius earum effigies simulari possunt prope sed absente charitate simulatio esse diuturna non potest. **Q**ue si presens est perdurant utique virtutes vere etiam sunt non ostentatioria simulatione fucate. **S**imulacri plerumque solet et amor ipse sed ea quoque simulatio facile vanescit dum lumine illud celeste gloriose charitatis mentem non irradiat sine quo totus tenebrosus est animus nec in conspectu dei virtus vlla splendescit. **N**ihil igitur proficit qui ceteras sine charitate conatur habere virtutes. **P**orro insipidum est quicquid vel ore proficimus vel taciti cogitamus. **I**nsipidum inquam tam deo quam nobis. **N**on enim cuius diuina verba sapienter possunt: nisi dulcissima fuerint charitate condita. **C**enaturum se pollicetur christus apud eum qui clausum cordis ostium pulsanti reserare voluerit. **S**ed non est proficere cum quoque cenaturus: cui sapientissimum deesse viderit charitatem. **A**postolus ait cum oclusas christo fores: qui prouentem suscipiens gratiam peccata detestatur sua, atque hoc pacto donum quoque sancte charitatis accipiens dilecto christo spontanea voluntate copulatur. **I**d autem ubi prouen-

liber.

nocti instructū est cōmuniū.
 Et tū peccatore quicquid est
 vitior obio prosequente et cor
 propriū velut epulū quo nullū
 preciosius habet quodq̄ solū cōsu-
 derat dñs christo fideliter apponē-
 te et ab eo vitissimū dulcissimū
 deliciosissimū charitatis condimentū
 accipiente ornate vtrinq̄ cū delec-
 tatione maria. Dicit enī chris-
 tus. deliciae mee esse cū filiis ho-
 minū. videretq̄ fidelis aīa suau-
 a christo charitate donata. Quā
 dulcia fauab⁹ meis eloq̄a tua dñe
 sup mel ori meo. Non ignorabat
 hec beatus ephrem q̄ postea q̄ eas
 quas paulo an⁹ protulim⁹ cōteruit
 suās hūmōi silitudinē protinus
 aueruit. Ut autē exēplo aliquo v-
 tanue si q̄s instructo cōmuniū et
 abunde patris epulū regē et prin-
 cipes iuuet ad prandiū. magni
 fieriq̄ exapat oēs ita ut nihil
 apparatus desit preter salē nūq̄
 prandiū illud sine salē gratū
 ē. vel mandū poterit. Quinime-
 mo et iniuriā sibi et cōtume-
 liā ab iniuriā homo ille per
 imprudenciā refecit. Ita et hic
 fiet frater mei dilectissimū. In
 vanū cū laboram⁹. nisi charita-
 tē habeam⁹. Hinc charitate cū
 opus dē insipidū est. Hacten⁹
 ephrem. Itaq̄ quū sacra i chari-
 tate consistant oīa. si forte pro
 voto (ut dixim⁹) amari nō pos-

quartus.

sum⁹. deū tamē sup oīa et fecē
 in deo. tū frequentissimē. tū perse-
 uerantissime dilige studeamus.
 Sed nunc ad bernardi nostri sen-
 tentias redeundū est. **Non**
ordinate modo socialiterq̄
sed diuine cōsideratiōe ma-
iestatis etiā hūiliter esse vi-
uendū. vanitatisq̄ spiritū
hūilitate magnanimiter
extinguendū.

Capitulum xxvii.

Avdisti quid sit ordina-
 te: quid socialiter viuē.
 Sed quū virtutū fun-
 damentū hūilitas est
 et perfecte charitati indissolubili
 federe iuncta non satis est ut ti-
 bi ordinate proprio socialiter nisi
 etiā deo hūiliter viuere cōprobeis.
 Vices autē hūiliter ut bernardo
 ait: si quū hec oīa feceris ut supe-
 rius mēorata sunt spiritū vani-
 tatis studeas exufflare qui ex
 huiusmodi nasci solet. Et quātū
 cūq̄ illū senseris negare oīno
 consensū. Animaduertere fa-
 tile potes magnē perfectionis
 esse sublimisq̄ prestancie sibi ipi
 ea moderari prudencia ne in
 quolibet labatur peccatū. ne
 ve proximo quoduis p̄beat offen-
 diculū amari posse et amare
 sermōnis blandimento et dulci
 quadā affabilitate prestare
 fraterū nec infirmitatibus nec

Speculi.

moribus vllis offendi. Prandia profecto sunt hec multoq; rarissima: nec mirū si eos qui tanta perfectione precellunt tentator appetat extremosq; malicie sue conatus in ipis effundat. Quid autē in eū p̄t trucidantissimū ille draco collidissimusq; veterator qd̄ in quā in eū meditari potest qui sibi ab oī p̄cto tunc nō desinit (quatenus videlicet hūana p̄mittit fragilitas nā sine p̄cto vivit nemo) qui scandali nihil fratribus affecti qui et eos amat et ab ipis vicissim diligitur: qui nec cuiusq; moribus q̄tūm peregrinus nō infirmitate valet offendi qui blādis sp̄ et affabilis invenit, nō est profecto q̄ catenā in christi charitate solidato astutissimū ille seipens nōtē queat nisi forte vane gl̄e studio vincat. Sed charitas nō facile subvertitur. Diquidē diuinū ignis est charitas, ignis in quā et calens et lucens. Lucere igitur sua et deū q̄ diligitur et eū q̄ diligit: qualis quantum de sit uterq; manifeste demonstrat. Nam quisq; prudenter atq; fideliter amat oīa sibi a deo petenda nec quicq; habere se posse qd̄ ille nō donaverit oī luce clarius intuetur. Itaq; dū propriā percipiat hūilitatē et ipius quē summo complectat amore infinitā sublimitatē nec maiore deū affici

Novatorū.

posse iniuria q̄ ut ipius dona si bi quisq; asarbat facile surgentē iam gl̄e videt appetitū. Sed gl̄oriosus bernardus egregie cōsiderat aptissimo usus est verbo quo nullū quadrantius poterat inveniri. Sicut enī lucens candele facili flatu lumen extinguit ita vnicuique dei suiq; cōsideratu nequissimus ille vanitatis sp̄o exufflatur. Contigit tū interdū ut scdo tertiove sufflari necesse sit lumine videlicet protinus exurgente. Sic illa quoq; miserrime vanitatis avara nō sp̄ p̄ma resistencia vincit: sed secundo tertioq; et fortasse crebrius obstare necesse est quoad usq; tentatoris impetus dño iuvante quiescat. Et hoc est qd̄ dicit bernardus, quantumq; sentiat sp̄us ille cōstantissime negandū esse cōsensum. Ecce presertim q̄ sp̄o p̄p̄o devā disputatū est ei de laudissima dei nri mīa: de ordinis miseratione et sociali vita. Quid igitur superest nisi ut in his que hactenū audisti tepim viriliter exerceas et de immensa diuine mīe largitate cōfusus monachus optemus atq; irreprehensibilis esse labores. Nempe si non hoc cecū est tibi: si nō animo fixū sedet si nō stat sententia id modis oībus velle conari nec nos tibi scripsim⁹: et tu libellos frustra legisti. Sed qm̄ de charitate et

.liber.

humilitate sermo processit et prior quide virtutu sumitas posterior vero fundamentu est: prausq hinc quarto volumini sine faaa: de utraq paululu aliquid dicere libet. Nam est in his potissimu be- nedictina versat regula et ois christiana fundat religio. Sic aut fauente christi mta: de charitate disputaturi sum9 ut ea q bonoz opoz instrumenta pater benedic- tus appellat hinc velut a fonte clarissimo decuari doceamus.

De duplici homicidio vita do bifaria quoq fornicatio ne cauenda ac bipartito furto no admittedo horuqz crimi nu abstineca imperare cha ritatem. Caplin. xxx.

Taqz qui deu toto cor de tota aia tota vtu te diligit: et vnuque q mortaliu velut se ipm (siquidē ois homo proximus noster est qd in dilectione cert9 est ordo) quisq in qua in huius modi charitate fundatus est ut ea faciat que deo minus placita et ea pro vrbus operari conat q tanti maiestati ee credit accep ta. Quu igit eo sine nob mu tuo diligam9 ut deo nro (cu per fecte coniungi suma felicitas est) vna gloriose fruamur no est quicq qd a dei proximaqz dilec tione magis abhorreat. q eu

.quartus.

vita iuare velle cui deus bona merita cumulatur atq ad eter na peruenturo beatitudine vita donauit. Gloriosus ille dauid cui ad occidendu saule cause plu rimu erat. cuiqz pro voluntate necando aptissima secundo oblata est oportunitas que et sui ad id faciendu incitabant sola charitate ne consentiret reuocatus e. Ruc su qui in miru pessimuqz nabal cu oi domo sua pede detruisset exortata prudentissime mulieris alloquio charitate mutauit consi liu et femine bndixit. Sed miru videri pot: cur duob9 charitatis pre ceptis no occidendi mandatū illico pater benedictus adiecerit. Quu eni supra modū monstruosus sit qui tantu no metuit admittē nefas quid opus fuit in monachoz exudi tione cauendi homicidij facere men tionē. Nempe expertus erat vir sanctus hōres monachali veste con tectos (ne monachos dica) eo perue nisse malicie ut eu venenata potioe intermie niterent. Quāobre du bitare no poterat etiā inter cucul atos terribilissimas beluas inueniri. Vccū hac ratione satis consistat no frustra viciū sanctū fugiendi homicidij meminisse sed minime liquet cur post charitatis preceptū mandatū hoc exēplo subiacendū putarit. Pica ego quod in videtur eoz qui rectius sentiunt opinioni

Speculi.

(si quando eā cognouero.) peccā
libenter assensurus. Videtur itaqz
in patre sanctus illius nos ad
mouere voluisse sententię (rarus
enī inuenitur monachus humano
rū corporū interemptor) quā per
sp̄m sanctū euangelista protulit
ioannes dicens. **Q**ui fratrem
suū odit homicida est. Quoni
am igitur quemadmodū albedo
ingredimur et tenebrās lux contra
ria est; sic amor fraterno odiū
aduersatur nō immerito vir op
tūne sciens cōmendato sacre
charitatis affectu contrariā cauē
dā docuit affectionē. **S**equitur.
Non adulterari. **A**equissimū
pestilentissimū fornicationis sp̄m
monachoz gregi plus ceteris ho
minibz instare solere et ad eos
expugnandos totis conari viribz
patrū vite locupletissimo sunt
argumento vsque adeo ut quosdā
maximū uōis viros in hac profes
sione probatissimos tētorū suc
cubuisse legam⁹. sed tū diuino
munere reuiuiscēte charitate
feliciter sunt erecti. **E**ui profes
to nullo vnqz īpulsu cadere po
tuisse si beatissimū illi⁹ cōiūctio
nis q̄ per charitātē christo colhe
bāt indefinenter meminissent.
Sed cur homicidij veracitatem
fornicationis prohibitio sequit⁹.
Nepe (quantū ego scio) quia
non solū homicida tenet⁹ q̄ fr̄m

Monachoz.

sed etiā qui sc̄p̄m occidere non
veretur. **N**ā qui sibi vitā au
fert mortē profecto hōi affectū.
Moritur autē illius aīa qui di
uina lege relicta et dulcissimi
ihesu amore neglecto. amore
turpissimo sc̄p̄m polluce non
veretur. **C**eterū monach⁹ qui
vicia voluptate cōtempta toto
pectore soli deo adhesurus sc̄p̄m
castimonie legibz christo libenti
obstrinxit quiqz diuina precepta
ceteris diligent⁹ reuincere debet
facile (si sapit) animaduertit
enī q̄ plus aliquid christo dili
git⁹ idqz tam nefarie ut mortē
lib p̄tē se eū constituat sp̄m
alem incurere fornicationē.
Sequit⁹. **N**on facere furtū. **E**ui
q̄t̄ oīno fraternus amor. ut si
frat̄i integro simpliciqz corde bñ
volunt⁹ etiā res quas possidet
saluas atqz illesas esse volum⁹.
Itaqz si charitati soleter auscul
tauerimus furtū detestabim⁹
nec eē cuiusqz eo inuito tolle
m⁹. **M**onachus autē q̄qz pro
priū nihil habet sed cōia sc̄dm
apostolicā legē sint oīa. singu
lis tū ad vsū codices et alia q̄
dam ab abbate cōcedunt⁹. **I**taqz
si frater fratri quicqz surripiat
tametsi nihil illi propriū au
feret. fur tū est: et tanto nequi
or quanto se deo secularibz ho
minibz familiarius addit⁹.

liber

Et si vel codicem vel cunctum vel aliud aliqd paulopost redditurus auferat: p̄q̄ minus peccat oīno tñ fuerit annē non euadit. Est enī furtū (vt iura volunt) alicui rei contrectatio iūto dño. Et si quisq̄ seculariū ab aliena domo occulte quicq̄ auferet: et deprehensus dixeret reddere volebam: nūquid ei crederet. Non equidē arbitror. Monachus autē qui (verbi causa) codicē clam tollit haud dubiū quim fratrem q̄rentē requirentēq̄ conturbet. Quod argumento liquet iūto eo sublātū esse: quo permittente patre liberius utebat. Et forte falsam eidē suspicionē ingerit. dū id qui sublātū sibi codicē dolet aliu quēlibet innocēntē tacitus accusat. Postremo minime liberalis est: qui talia facit. Quid enī obstat quominus a peccate sibi comodari petat id quo prope uti cupit. Sed hec hacten? Debet autē intelligi monachus aliud quoddā esse fueri genus a quo sumope nos oporteat abstinere. Qui ēi dū sanus effeminato torpore persuaso nocturnas declinat vigilas ceterosq̄ vel a patre benedicto vel ab abbatē preceptos imprecatosq̄ laborēs diuine maiestatis iudicio fueri reus tenet. Monachus ēi ne propriū quidē corporis autho-

quartus

ve benedicto dñs est. **De nō dicēdo falso testimonio aduersum fratrem de mala concupiscentia impūda q̄ oī hominū exhiberi debeat honor. Deq̄ tribus sequentibus bonorū operū instrumentis. Caplm. xxx.**

Itaq̄ nec ea q̄ fratres ad vsū concessa sunt: neſcientib⁹ illis auferre debent nec iniuncto labori nos ipōs sine causa subtrahere nec postremo diuinus officijs iūto christo ob nostram ipōr pigredinē siue nequitiam impudenter abesse. Sed quid aliena nō auferim⁹. maxime ne queso salua charitas si quicq̄ minime nostrū inique concupiscam⁹. Ignorantē (sacer) fratrem non leuimus sed ei qui nostros inspicit aīos quomodo psuadem⁹ oīno nos frēm diligere: quem re qualibet qua libenter vitatur carere vellem⁹ et eā ipi possidere. Proinde si inuolatā volumus persistere charitatē nihil eorū que nra nō sunt concupiscere nos oportet sed his q̄ nobis concedūtur simpliciter eē contentos. Ideoq̄ recte subiūctū est. Non concupiscē. Sequit⁹. Nō falsū testimoniū dicere. Non p̄tī frēm nō odisse: qui

Speculi

aduersus eū falsū profecti. testimo-
niū. Itaq; si fratris osor homicida
est: falsi quoq; testimonij prolator
eiusdē criminis reus erit. **Nonna-**
chus autē tu. (vt iam dictū est)
diuina p̄cepta studiosius perscu-
tanda sunt sūma sibi diligētia
cauere debet ne vel per uacundi-
am vel suspitionē vel inuiriā fal-
sū quicq; de fr̄e pronunciet. **Siqui-**
dē id eē p̄cepto huic contrariū
est. Nam quemadmodū a leden-
do fratris tam corpore q̄ aīa atq;
ab his que possidet auferendis
sic ab ipius quoq; nōie violan-
do iubente charitate modis oib;
abstinere debem⁹. **Sequitur.** Ho-
norare oēs hoīes. **Pulcherrimus**
ordo. Neq; enī sufficit a malo de-
clinare nisi etiā que bona sunt
toto corde sectemur. Itaq; si ne-
minē ledimus: recte facimus
atq; nō sic perficitur charitas. que
proculdubio bonoz operū exerce-
tatione firmat. **Quā** igitur oīs
homo (vt dixim⁹) proximus n̄
est: et oēs ad diuinā imaginē
sumus creati. haud dubiū quin
sūni parentis imaginē honor
iustissime debeat. **Et** quoni-
am hoīes seclerati: quales fu-
turi sint a nobis perspicit nequit
odio quidē prosequenda malicia
est amore autē et honore digna
diuinitatis imago. **Quid** q̄ intel-
ligit et obseruat dubitari non

monachoz.

debet quin in charitate proficiat.
Sequitur. Et qd quid sibi fieri nō
vult alteri ne faciat. **P̄ceptionē**
hanc diuinis literis spūs sancto
inseruit et p̄cedenti p̄cepto
rectissime constat annexā. **Item**
inanis est extrinsecus honor si nō
amamus aīo tu vel caput dete-
rimus vel aliud aliquid honoris
exhibem⁹. **Et** si veraciter amamus
proximū quicq; ipius salutē obē-
perspererim⁹ sūmo cauebimus
studio ne quoquomodo faciamus.
Item eo pacto nos ipos diligim⁹
vt nobis vlla ratione noceri no-
limus. **Sequit.** Abnegare semet
ipsū sibi vt sequat̄ christū. **Pos-**
tea q̄ ab inferendo fratrib⁹ dam-
no eisq; quoquomodo ledendis
pater sanctus abstinendū docuit
nunc quedā intersecit que ad viu-
uscūsq; pertinent emendationē
paulopost ad ea que proximis
debentur rediturus. **Prīmū** in qua
et maximū. qd non vno die per-
finitur. perfecta renūtiatio est.
Renūtiandū est cū diuinis hono-
ribus voluptatib⁹ (hec cū tria
mundus habet) deinde consā-
guineis. postremo propriis affec-
tibus carnalib⁹ voluntati. **Quod**
qui facit seipm penitus abnegat
sibi. **Homo** enī ex aīo et corpore
constat. **At** qm non p̄t aīmus
perfecte christo copulari carna-

liber

libus quoquo pacto affectibus
irretitus: iubet virtutū mater
charitas qua deo mens iungitur
vt quantum exterior homo mur-
muret obsequat insaniat et que
sua sunt petere non desistat ob-
suescat videlicet animus nec
morem gerat postulanti. Cogit
tū velis nolis salutis sue detrimē-
ta pati et cū suo maris damno a
diuina charitate recedet. (non ei
poterit assiduā procatissie carnis
perferre petulantia) nisi corpus
instar mali serui tractauerit. **Be-**
uus cū pigre et iners dñm nas-
tus a quo intus est in cute (vt di-
ci solet) cognoscit quū dñi sui
iussis propter inatam pigredinē
obtemperare dissimulat verberibus
afficitur egrēgieq; vapulati atq;
ita fit vt quod sponte facere no-
lebat faciat vel iuitus. **Neq;** ei
dño cure est siue murmuret
siue alacriter pareat. modo fac-
at quod iubetur. **Ad** eundē mo-
dū si corpori nihil intulerimus
violencia iubentibus nobis repug-
nabit; tantq; nobis importu-
nitate molestū erit. vt ei con-
cedere cogamur aliqd qd sine
diuinaz legū transgressione
nostreque salutis incommodo. nequa-
q; poterim indulgere. **Itaq;** qui
se sibiipi abnegare detreuerit
vt christū sequat corp⁹ carnis
castigeti necesse est quaten⁹ aīe

. quartus.

saluti nō obsistat. **Proq;** in bono
rū opex ordine recte sequitur.

**Corpus castigare. Non am-
plectendas delicias amari
dū ieiuniū recreandos esse
pauperes ac nudū vestien-
dū.** **Caplin. xxxj.**

Sed querat fortasse
quispiā: quonā pac-
to castigandū sit cor-
pus. **Brenuisculam**
gloriosi bernardi accipito senten-
ciam. Sic debilitandus est hostis
vt nō perimatur aīus. **Corpus**
ii. inimicus noster est: quaten⁹
aīam in noxas pertrahit ille-
cebras atq; a conditoris sui chari-
tate disungit. **Atq;** qm̄ brutū
est corpus: et qdā agat igno-
rat. non est cū seruitia et crudelitate
tractandū. **Opus** est. ii.
spūi corporis ministerio. nec
aliter sūmo regi famulari pōt.
Proinde corpus moderate casti-
geti necesse est vt ipsius vt
possit seruitio. et ipa quoq;
caro sua subiectionis premio
nō fraudetur. **Glorificanda** ē
ei vna cū spū et celestis regni
aīus futura. **Sed** gloriosus cō-
siderans benedictus: castigādo
corpori cetas noluit p̄scribere
leges. **Alius** em̄ alio fortior ē
alius alio deliciarior atq; tene-
rior. **Bed** oib⁹ in cōte necessa-
riū. vt spūi corpus subiciant

Speculi.

nec quicquam concupiscentiam malam
cum sue salutis incommodo (ut iam
diximus) dominari permittat.
Et quoniam delectationibus cibis et po-
tibus oblectari, gulamque mulcere
velle, omni homini perniciosa est. (Non
enim potest quisquam carnali simul ac
spirituali voluptate gaudere) postquam
quod castigandum corpus patet benedictus
admonuit exemplo subiectus. De-
lectas non amplecti. Cuius mode-
rante vir prudentissimus usus
est: multaque cum discretione lo-
cutus. Non enim dixit delectas non
admittere: sed non amplecti.
Etiam plerumque contingit religio-
sos sanctosque viros optinuis vesca-
tibus nec ita tamen oblectari ut eos
rursus de se delectentur quinimodo
cum omni modestia ad consueta pran-
dia revertuntur. Bepius etiam
evenit: ut si post aliquot ho-
ras monachum forte reges quoniam
prandens manducaret, omnino
tibi respondere non possit nisi
se panem comedisse fateatur.
Cum enim lectioni intendit animum
facile ciborum memoria perit. Deli-
ctas quoque non una est ratio.
Quidam namque melioribus cariori-
busque alii vilioribus dapibus ob-
lectantur: sed nihil refert quo-
modo tibi genere delectere. Nam
si corpus plus equo pascat et
gule immoderanter indulgeas
irreligiose facis: nec monachi

Monachorum.

tibi potes defendere nomen.
Charitas ergo cuius deliciae spi-
rituales sunt: carnales neci-
to delectas abominatur. Et quoniam
corporali ieiunio (ut sancta ci-
uitas ecclesia) comprimuntur vitia:
mens in deum erigitur virtutes
presenti militiae necessarie, et
ad ultimum desiderata celestis
regni premia comparantur. recte in
ipsa bonorum operum serie sequitur
ieiunium amare. Et autem plerumque
molestissima sunt ieiunia quoniam
tamen corpore valcantur possuntque
ferendis ieiuniis huic difficile
parces inveniri, nihil aliud in
causa est, nisi quod nimium sunt
animales: et religiosorum studiorum dul-
cedinem non requirunt. Cuius
vero debiliores sunt et syncreta
charitate dulcissimum ieiunium am-
plectuntur nec quicquam eis tam
optabile est, quam ipsum sacrificium
ma pro viribus vestigia sequi.
si absque tenerioris corporis su-
lione ieiunare nequeunt, suf-
ficiat eis amare ieiunium et delectare
to christo offerant, quod comode
possunt. Ad charitatem vero amo-
re pertinet ieiunium quibus ne sciant.
Ieiunavit christus noster qui
ad sui imitationem vivit et nos vo-
cat electos. Itaque qui ieiunium non
amat: christum non amat. Sequitur.
Pauperes reverere. Cenobiorum
patres, sive manus abbates solli-

liber

atidme maria in hoc Tingulare
 debent: ne qd de monasterioz pro-
 uentib9 inutiliter absumat9. sed q
 fratri necessitatib9 necessarieq; mo-
 nasterii reparati omi supflunt ea
 pauperib9 fideliter erogent9. **Ad**
 aut9 ad monachos pertinet quos
 claustrales appellant: si bñ consul-
 tū sibi uolunt nō admodū curiose
 perquirāt. quonā pacto cenoby bo-
 na dispensent. **Relinquāt** id one-
 ris abbati. cellario et ceteris ad
 quos ea spectat sollicitudo. **Ipsi** ve-
 ro suis orationib9 pauperes reue-
 runt huius precepto (si id fecerunt)
 se satisfecisse confidant. **Sequitur.**
Nudū vestire. **Ad** dictū est: recare
 are pauperes generale ē. Multis
 variisq; modis eoz lenat9 inopia
 et adiunat9 egestas. **Qui** nudus
 est vestimento indiget. **Qui** esu-
 rit panē querit: ac de ceteris eadē
 est ratio. **Monachus** vero eccrean-
 doz pauperū preceptū audiens:
 an oēs seipm inspiciat et videat
 an puro cū propheta dicere possit.
Ego autē mēdicos sū et pauper.
Opus est cū nobis mendicatione
 quotidiana: et orandus spūs scūs
 qui pater est pauper. ut inopiā
 nostrā pro sua largitate solari ac
 loquenter dignetur. **Quūq;** nul-
 le nobis sint pecunie: quib9 nudis
 vestimenta parare possim9. pre-
 ceptū de vestiendis nudis audien-
 tes. nobis accuratissē cōsulan9

. quartus.

ne religiosa chlamyde tecti p̄claris
 vacui virtutib9 iuueniamur. **Sed**
 potius quēadmodū in apocalipsi
 scriptū est. **Iuduaui** vestib9 albis:
 ut nō appareat confusio nuditatis
 nostre. **De octo sequentib9**
bonoz operū instrumen-
tis. Caplin. xxxij.

Sequitur mortuum
 sepelire. **Quū** q̄sp̄nā
 e fratrib9 humana
 deserit officiose pro re-
 ligiosa consuetudine sepelitur
 et ab his qui superstites sunt tā
 diuina corporis christi sacrificia
 q̄ peculiare preces psalmiq; fee-
 quantant9 oraturq; dñs ut vita
 functū si in penib9 est alleuare
 clementius ac supernis aggrega-
 re tribus pro immensa sua pie-
 tate dignet9. **Sequitur.** In tribu-
 latione subuenire. **Tribulationū**
 genera plurima sunt. **Verū** qua-
 cūq; tribulatione quilibet fratri
 fatigari contingat equissimū
 est et per oīa fraternē consen-
 tanēū charitati: ut si quis in
 congregatiōe se percipiat ei qui
 in angustia constitutus est leua-
 minus aliquid afferre posse cā
 opē petita ab abbate uenia labo-
 ranti cū blanda charitatis dul-
 cedine per q̄ libens imparcia-
 tur. **Sequitur.** **Dolentē** cōso-
 laci. **Peculiaris** est grām blāda
 consolatorij sermōis lenitas pru-

Speculi.

denarie sale condita. Que tū effica-
tissima est: quū id q̄ dolentē solat
tū dolente dolet. Sunt enī non
nulli quib⁹ prudentia minime
deest. at̄ deest facundia leuis. Sūt
ali; q̄ verbis quidē instructi sunt
sed ea sine prudentie moderamine
fundunt. Ceterū q̄s quid cōsolan-
dox dolentū rarū affectus est
donū. id ipm̄ quē admodū gratis
accepit ita iubente charitate af-
fictis gratis et quidē libentissimē
debet largiri. **Sequitur.** A seculi
actibus se facere alienū. Degene-
rat monachus: cui seculū sapit
aut secularia negotia placent.
Et q̄dem fratrib⁹ ministrandū
est: et̄ eorū gerenda cura expen-
dende prudenter pecunie et̄ rax
accurata reddenda ratio facien-
da sūt hec nec dissimulari quātū
aīo tū ab oī supflua sollicitudine
cauendū nec ullis vnq̄ negotiis
sic implicanda mens est. vt a
christi fratru⁹ dilectione quoquo
pacto dimoueat. Quicq̄ enī
gerendū est: ita gerat̄ oportet
ne quis sibi noccat ip̄i. Debet
enī in primis sua cuiq̄ salus esse
cure nec me ip̄m̄ (si sapiam) pec-
dere velle debeat. vt obsequar fra-
tri. Quāobrem rectissimē sequitur.
Nihil amorū christi preponere.
Hanc christus sic homo est vt
sūt et̄ deus. Deus autē charitas
est: charitas in quā p̄ma. sine
qua recte quicq̄ licet amare ne

Monachor.

mini. Christus ergo quū deus sūt
profecto charitas est. Proinde siq̄
antuleris. christo id ip̄m̄ pretuleris
charitati. **Et** vñ tibi charitas
nisi a charitate prima. Carebis
ergo charitate siq̄ christo p̄tule-
ris. **Et** si charitatis in op̄s eius
nulla tibi supererit sperande sa-
lutis facultas. **Considerea** queso
frater quid ames: hinc enī oīa pen-
det. Siquid amas plus christo:
peristi. **Peristi** in quā: nisi ab
amore vano respicaris. **Et** chris-
tus n̄e pacis author est: nobis
pacē pro testamento reliquit.
Quod enī apl̄is dictū est: nobis
quoq̄ dictū existimare debemus
nisi tale sit quod ad eos pericula-
riter pertinere nūme dubitetur.
Pax autē oīb⁹ necessaria ē. In p̄p̄o
tu est apostolica sūt: qua id ip̄m̄
quod dicimus probare possumus.
Pacē inquit sequimini et̄ sancti-
monia: sū qua nemo videbit deū.
Horiturus itaq̄ christus testamen-
tū fecit: et̄ hanc portionē reliquit
apl̄is ac christianis vnicefis di-
cens. **Pacē** meā do vobis: pacem
relinquo vobis. **Et** quid dulcissimē
ihesu facturi sunt qui stomacho
laborant: et̄ sine specialī gr̄e tue
numere. ab ire furentis impetu
contineri nō possunt. **Itempe** hoc
ip̄m̄ quod sp̄s tuus legislatorē
nostrū docuit benedictū. **Datum**
in quā sūt op̄ea vt iā nō peccā-
tant. ne christū cui nihil prepo-

liber.

nendū est: amare nolle videantur.
 Recte igitur subiectū est. **I**ram nō
 perficere. **B**ed quid est irā nō per-
 ficere? **N**empe hoc ipm quod irat⁹
 cogitaueris opere (etā si possis)
 implere nolle. **B**ed nimis ē imper-
 fectus monachus: q̄ vel subitatio
 motu fratri nocere deliberat. vel
 cogitit potius. nā sine consilio de
 liberatio nō pagitur. **N**imis in quā
 imperfectus est: qui hūmōi cogitatio
 nes admittit. nisi tanta celeritate
 penitetat quanta rapitur atq; tue-
 batur. **E**t ubi procedente tpe diu-
 ee patitur irā: notriāq; in fratrem
 deliberatio nē longe culpabilior est.
 quāobzē p̄cedenti p̄ceptioni. hanc
 subsequens adiungit. **I**racundie
 tps non reseruare. **S**unt autē non
 nulli quoz anim⁹ qualibet ex causa
 aduersus fratru quēpiā intumesat
 nec tū ei quouo pacto nocere velle
 q̄ id sciens nemine possent. **D**ecū
 sibi ipis imperare nequeunt nec ef-
 ficere quoquomodo vt benignis cū
 aspiciant oculis blandisq; verbis be-
 neuolentius alloquantur. **R**ixantur
 interim scā et aduersū se potius q̄
 aduersus fratru insaniunt. **D**ecū nā
 q̄ timent: sibiq; plurimū metuit
 ne toto tpe peccent quo turbatiois
 impetu commouentur. **B**ed hec me-
 rita tentatio est: nā ubi viget dei
 timor. et peccatū displicet culpa lo-
 tū nō habet. **D**ecū execrabile admo-
 dū timē est: nec vultu nec verbis

quartus.

irā ostendere et tū mali quippiam
 aduersus fratru meditari. **N**escio ē
 quonā pacto monachus esse queat
 tū tale aliquid sepe contingit. **D**ecū
 nō eadē sunt hoīm ingrua nec
 idem impetus. nec eisdē tentantur
 modis. **P**robzē neminū desperandū
 est quin potius satigendū vt ad
 dūm q̄ p̄t̄i celerimē reuertatur. **I**taq;
 si dolū quis forte conceperit saltem
 in corde longo tpe nō abscondat.
Ideoz sequitur. **D**olū in corde non
 tenere. **N**on esse iurandum
 auq; ne forte periret veri-
 tateq; ex corde et ore profe-
 rendam. **C**aplin. xxxij.

Et autē vnaqueq; culpa
 tanto grauior quanto
 plura concurrunt que
 peccati maliciā augete
 videntur. **I**taq; qui dolū in corde lon-
 go tpe tenet. tanto peior est eo qui
 subita motus irā mali quippiā in
 frēm cogitat: quanto plures sunt
 malicie gradus. q̄bz in peccati perui-
 cōe a demone persuasus ascendit.
Irafitur etiā: iramq; simulat male
 facere deliberat nec cito penitet sed
 diu dolū occultit et abscondit. **H**uib⁹
 oībus peccati veniū exasperari pes-
 tilentiusq; reddi certissimū est. **E**t
 si forte quispiā ab aliquo fratru quo-
 ius modo lesus veniāq; rogatus ver-
 botenus ignouerit. pacisq; et dederit
 et acceperit osculū et tū nocendi
 retinētis voluntatē opportunitatem

Speculi

nactus vitæ fructu quoquo pacto
reppererit. in hoc scariothici ali
quid rebolet: et est execratione
vel maxima dignum. Propterea mo
net pater benedictus ne quis co
usq; peccatū crescere sinat; ut ve
lit falsam pacē dare. Melius est
enī quod pectore clausū latet euo
mere: reiectoq; veneno serio recō
tiliari. q̄ diabolicā huiusmodi com
mittere simulationē. Quid tū si
pax falsa data sit et iuenta fuerit
in aliquo hypocrisis tam nefanda:
erit ne tanto criminū sanantis oīa
penitentiæ adhibenda medela: F
erit profecto: et ad intermissam pro
prie charitatē q̄ celerime redeun
dū. Nam si malū est pacē falsam
dare: multo perfectio peius. immo
vero pessimū atq; perniciosissimū
est salutariē relinquere charitatem.
Proinde hec duo pater sanctus con
iunxit: pacē falsam nō dare. et cha
ritatē nō declināre. Ac si mani
feste dixerit. Si in vnū inadis
in alterū ne corruas sūma tibi cau
tione prospicito. Hec autē oīa cha
ritati repugnare iuā dico perficē
iucundie tempus reservare: dolum
in corde tenere pacē falsā dare
nemo tā rudis qui nō p̄ma fronte
statim perspicat. Huius vero cha
ritatē non declināt; nihil horū
committit. Et si ad tempus a
charitate recedat. mox autē ad
eā reuertat. quēcūq; male gesserit

Monachor.

operentur et ab extrema pecni
cie libere erit. Scribitur. Non iura
re ne forte periret. Christus
linguas nostras ab oī iuratione
vsque adeo alienas ēē voluit: ut
nō solū diuinū nomē. sed ipas
etia cuiuscūq; generis creaturas
in nostrarū affectionū testimo
niū veterit assumendas. Hinc
quid autē affirmandū negandū
ve putam? absq; vllius interpo
sitione iuramenti simpliciter nos
iussit. aut ēē aut nō esse faceri.
Idem et apostolus iacobus spū
scto iubete p̄cipit eisdē nōi redēp
toris sermonibus vsus. Ante oīa
inquit fr̄es mei nolite iurare neq;
per celū neq; per terrā: et q̄ sequit̄
Crebra nāq; iuratio certissimū est
religiosi pectoris argumentū: nec
nisi prophanorū ac peccatorū homī
ca consuetudo est. Hinc autē p̄
sanctus mox ut charitatē nullo par
to relinquendā admonuit huius
p̄cepti fecerit mentionē hec in
videtur esse ratio. Pulsatur enī
grauius charitas nostra: dū aliquo
narrante cognoscim? maxie cuius
apud nos grandis est autoritas
a quoq; nos occulte vel ridere vel
mordere. Solet autē contingere ut
iurisor vel detractor ille: ubi se nō
latere didicerit. ad fr̄em veniat
in quē se peccasse nō ambigit et
pudore peccatoris quib; p̄tē ceteris
cunctis culpā extenuet. Horū

liber

nōnulli interloquendū iurare so-
lent nō penitus ita se dixisse quē
admodū perlatū est; sed hoc po-
tius vel illo modo. **C**rescente autē
paulatī indignatiōe aduersus
frēm a quo se perditos esse vel sus-
picant vel certo sciunt; iurando
promittere solent interdū nūq̄
se cū eo cōmerci quicq̄ habituros.
Necessē est autē (si saluos se velint)
vt inēssulte se stulteqz iurasse
peniteāt. **I**ta fit; vt iurando pec-
uēt. **S**up hac re in decretis ca-
nonicis copiose disputat; nos
autē de bonor operū instrumen-
tis nō disputare deceuim⁹ sed
tantū ostende ca oīa in diuina
fraternēqz charitatis radice soli-
dari. **C**eterū in id discriminis
nūq̄ incidet qui sp̄ apud se firū
habebit; sacra nō solū nō desere
sed nec vllō modo ledere velle cha-
ritatē. **S**equitur. **V**eritatē ex cor-
de et ore profere. **N**on oēm sp̄
quā nouim⁹ veritatē; etiā rogati
profiteri debem⁹. **D**ecebi causa.
Suspiciōse quispiā apud abbate
secreto culpatur; q̄ aliquid vel
nō dicendū dixerit vel gesserit
non gressendū. **V**ocat̄ abbas frēm
seorsū atqz coarguit. q̄ nō recte
vel locutus sit vel operatus. **N**e-
quē frater qd̄ obicitur et̄ ait.
Frenandū consule pater cui rectū
est hec aliter se habere. **V**ocor
a patre; exponitur causa; ego

quartus.

Innocenti pronuntio frēm et̄ vñ hoc
m̄ constet nō taceo. **P**ostmodū frat̄
ille meū forte loquens obsecro te in-
quit si nosti quispiā sit ille qui me
detulit ne me celes. **E**go (si religi-
osus sum) quib⁹ accusatorē optime
uorum nō prodā tū sed nec me nos-
se negabo. **D**icam autē fr̄. **F**rater
mī quū bñ tibi conscius sis. quiesce
p̄cor nihil tibi cū accusatore. **O**lle
possunt variarū rerū exempla pro-
ducī; sed nobis hoc vñ sufficiat.
Producā tū alterius generis aliud
quoddā exemplū. **S**cio me loquan-
tatis vicio laborare inter loquendū
tū silenciū laudo et̄ dico monachū
esse nō posse. qui silencio studere
noluerit. **H**ec ē vñqz qd̄ proficor.
At ego si silenciū nō amo. nec cā
virtutē cū diuinitatis ope obtinere
laboro. **V**eritatē ex corde nō profero
meritorū incipim⁹ videndū exhibeo q̄
meus ipius accusator sum nec errore
propriū emendare laborē. **O**ib⁹ itaqz
veritas. que pronuntianda est et̄ cor-
de et ore proferi debet. **N**ā de eo q̄
in tabernaculo dei habitur⁹ est pro-
pheta pronūciat q̄ talis esse debeat
vt veritatē loquatur in corde suo;
nec dolū agat in lingua sua. **M**a-
lū p malo nō ēē reddedū illa
tā iniuriā patienter ferēda di-
ligēdos inimicos nō remale
dicēdū s̄ bñdicēdū magis. oīa
pp̄ter iusticiā ferēda. nec
esse supbū. Caplin. xxxij.

Speculi

Sequitur. **Malū.**
pro malo nō reddere.
Corrupte depravate ac
penitus irreligiose men-
tis est: ubi quoquo pacto lesus fueris
viam ledere velle. Prohibet hoc
charitas: et ab eo qui talis ē velut
iniuriā passa recedit. Cauendū autē
monachis ne vel in minutissimis
rebus malū pro malo reddere vide-
antur. **Verbi causa.** Rogam quē
piā ut in re qualibet morē in ge-
reeret qui se necessariis negotiis
occupatū esse respondit. **Subiras-**
ror ego fratri. Venit dies: quo
frater ille vel lectionē pronūciatu-
rus vel versiculū cantaturus est.
Sed ego per negligentiam vel igno-
rantiā aliud pro alio prolaturū
esse. erraturū tū admonere nō
lo: ut postq̄ erraverit prostratus
iaceat. et videndi capita in p̄stet
ocasio. **Displicent** her deo quan-
tūq̄q̄ minuta sint: nec vllō
modo consentiunt charitati. **Seq̄-**
tur. Iniuriā nō facere sed et sat̄
patienter sufferere. Multū abest
a perfectione qui satis id esse ex-
istimat. si mali quippiā passus
ab aliquo idē viāssim nō noceat.
Quid eī si acceptā lesionē indig-
ne ferens aduersus frēm intra
se inueniret et impatiētiē
contagione mentē polluere
nūme vereat. **Altiori** proū
gradū cōscendat necesse est
saatq̄ pacē esse iniuriā

Monachor

facere nemini nisi eā ab alijs
acceptā cū omī discat patientia
tolerare ut illesa permancat
charitas: cuius nūq̄ est religio-
so cordi facienda iactura. **Seq̄tur.**
Inimicos diligere. Hoc omī que
precepit christus difficillimū
esse videt: non eē tū impossi-
bile multis edocemus exemplis.
Videns autē dñs animorū nōrū
egritudinē rarissimā nobis
prebet huius expeirende virtu-
tis occasionē. **Quid** si quisq̄
nostra forte tollat aut fraudē
nobis faciat debet ne inimicū
cōtinuo iudicari. **Quinime** pro-
fecto. **Feri** nāq̄ potest ut nō iā
odio nēi flagret qui nobis nō
aut. q̄ auaritiē siue rapacitā-
ti sue voluerit eē consultū. **De-**
nūq̄ nō erit inimicū: si nos
mentes nostras ab odio prohibe-
am. **Quid autē** si multiplicē-
tur inimici. **Nōne** autē chari-
tas deserenda est: aut inuocato
deo eo scandendū virtutis ut li-
dentes ac iniquo nos odio prose-
quentes fraternis diligamus a-
more. **Est** profecto. **Continua-**
tio ergo p̄ab̄ pientissimū patet
obsecramus. ut quotidiana nobis
gemine charitatis augmenta cō-
cedat. **Seq̄tur.** **Maledicentes** se
non remaledicē: sed magis
b̄ndicere. **Quinor** hec inimicorū
dilectione multoq̄ inferior virtus

liber

esse videtur. Nam si quis eo puenit ut uti a quo odio habetur: diligit queat. facile maledicentiam feret nec ita turbabitur ut maledictum rependere velit. **Quare** igitur tam repente pater sanctus a maioribus admiraia descendit. **Vide** bat ut ego arbitror humanalinguua volubilius esse nichil. **De** hac enim apud promittat iacobus: quod nullus hominum domare possit. **Preterea** mens diuina charitate distinet. si forte volubilis lingue celeritate: maledicti maledictum retulerit non ob id continuo charitate priuatur. **Adiutus** enim diuina gratia penitet: surgitque robustior post ruina. **Et** si quis odicit inimicum preciosissimo charitatis thesauro spoliatur. **Itaque** difficillimum maximeque laboris est opus: eo pacto tam lingue quam animo moderate: ut maledicenti non solum nulla prosequere maledicentia sed etiam perpetue salutis illi bona precebis. **Sequitur.** Persecutiones propter iustitiam sustinere. **Quisquis** diuine gratie dono et inimicum diligere potest: et in eo virtutis culmine pedem fixit ut nec maledicti cuiusque exercebitur iniurijs. nec a reddenda benedictione laudandoque deo quoquo modo prohibeatur: eo videtur perfectionis euectus esse ut possit (si ueritate foret) pro religione christianitatis accedere. proprium tormentis qui

. quartus.

buslibet exponere corpus. **Sed** quod in ea terra non inanimatus nullusque nobis hodie mortem tyrannum minetur. carnis tamen quam gerimus hominumque prauorum molestie sed et multiplicis demonum pugne pro conseruanda iusticia perferende sunt: si regna volumus obtinere superna. **Regitur.** Non esse superbum. **Siquis** unquam moderatus poterit congregare virtutes non erit (ut arbitror) quin superbie spiritum subreperere sentiat cum quo plerumque electis dei vehementius pugnandum est: quam cum aliquo ceterorum vitiorum quam frequenter (ut diximus) unita proprie diuinitatis bonitatis consideratione penitus exufflatur. **Sed** quid sic extinguitur ut superior esse non possit titillare tamen pergit et molestiam afferere non desinit. si forte que in superbie barathrum deturbare non potest aliqua saltem misericordie vanitatis delectationumcula venialiter peccare compellat. **Iustus** cum ne santillulam quidem inanis glorie quoad potest consurgere patitur illam se pre oculis habens euangelicam sententiamque. qui se exaltat humiliabitur. **Et** vitium pre ceteris fugiebat gloriosus propheta dauid. et superbie spiritum celesti fretus auxilio victorie planta proculcans magnificas diuine largitatis gratias agebat dicens. **Dum** non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei. **Quibus** verbis ut in regula pater benedictus ait. ostendit vir ille sublimi sanctitate

Speculi.

cōspiciunt. oēm exaltationē gaudē
esse superbie. Et quid ille est q̄q̄ vni
uersū vite tps ita se gerit vt nullis
in rebus aliquatenus exaltetur et de
se plus aliquid sentiat q̄ oportet?
Charitē proim perfectionis est: absolu-
te nō esse superbiū. id est de tota
superbia perfecta modestia atqz hū-
litate triūphare.

**Nō oportere monachū esse
vinolentū multū edacem
sonolentū pigrū murmu-
racem. Capitulum xxxv.**

Sequitur nō eē vinolentū
Dicunt forsitan aliq̄s. hec
q̄ bonoz opex bñdictus
instrumenta vocat: ordie
nullo digesta videri. Quid. n. cause
est vt superbie vinolentia subiectat?
Consideret ergo quisq̄s ita sentiat: spū-
ale vitū esse superbiā quippe que
et angelicos spūs deo fecit exosos. Vi-
nolentia vero eoz est: qui carni sūt
dediti. potu nāqz vinario sola caro
delectat. Recto igitur ordine postea
q̄ spūalia vitia cauenda monach
carnales quoqz illecebras monacho
vitandas ostendit. Et si roges qd
nā habeat vinolentia charitati cō-
trariū: respondeo vinolentū tū
charitatē q̄ ceteras oēs sepelire vir-
tutes. Vinolentia tū turpis semper
et reprehensibilis est: vt pote quā
plecūqz comitatur ebrietas. Sopita
vero mente virtutes quoqz sopian-
tur oportet. Sicut enī vini mode-

Monachoz.

vata potio et ingenuū acuit et corp⁹
vegetas alacriorēqz reddit animū
ad subeunda quectūqz grenda sunt
sic vbi modus bibendo preceatur
hebetatur intellectus taligat va-
tio. sequiturqz vel somnolentia
vel imoderata leticia et vt bre-
uiter dicā: quū sit in secularib⁹
vinolentia reprehensibilis in mo-
nachis vsquadeo execrabilis est
vt oīno tolerari nō possit. **Scit.**
Non multū edacē. Monachus
noctu dieqz laborans: nisi medio-
cri cibo foueat. labori par eē nō p̄t.
**Sunt autē varie corporoz qualita-
tes: et plus vni ciboz q̄ alij neces-
sariū est nec edax dicendus qui
multū comedit modo talis sit ip-
sius natura vt sine copiosiore
cibo sustentari non possit. Edac-
tas nāqz vitū est: nec proprie
dicatur edax. n̄ qui naturalē super-
greditur necessitatē et ventri plus
satis indulget. Itaqz gule vitio tū
edax: q̄ vinolentus laborat. Et
vt vecū fatamur: neuter mona-
chus est. q̄uis monachali veste
tegatur vterqz. Neqz ā monachus
esse p̄t. qui spūalia studia nescit
et plus corpus facit q̄ animū.
Et quid dico monachū esse non
posse qm nec christiani vocabulo
censeri mereatur. Pater tū bñdic-
tus ne plurimū comedentes in
quandā salutis desperationē pre-
cipitare videret noluit dicē sim-**

.liber.

placere non esse edare: sed addidit
 multum. ut intelligeret monachus
 ubi nature satisfactum est a cibo
 esse cessandum. **Sequitur.** non somnolentum.
 Quemadmodum non nulli ita na-
 ti sunt: ut ad consecutanda vita
 abundantioribus egant alimentis
 alijs vero pauca sufficiunt. sic de
 somno quoque videmus accidere. Non
 nullis cum quinq; sufficiunt horis:
 alijs septem satisfacere minime
 possunt. Non igitur qui paulo
 plus dormit: somnolentiae conti-
 nuo debet argui. **Na** quod con-
 genitum est: et sine corporis in-
 comodo depelli non potest. nulli
 recte vicio datur. **Somnolentus**
 est igitur qui per id temporis quo
 diuinum celebrat officium. vel cum
 legendum. orandum. aut medicandum
 est: ruenti somno viriliter non
 resistit. **Ceterum** est cum inter multa
 forma tentatoris studia: vnum hoc
 esse. ut dormire faciat mona-
 chum (si non ei resistitur) quem spiritus
 libus videntur studijs incubentem.
Itaque si vehementer oppugnetur
 quod de salute propria solliciti sunt
 et sibi ipsis inuigilare studiosissime
 pergunt. si tales inquam non sine
 grandi molestia somnum propel-
 lunt. quod mirum si negligentes som-
 no minime necessario subruan-
 tur. **Laborandum** proinde mona-
 cho: ut vires proprias paulatim
 exploret. sciat quanto cibo opus

.quartus.

sibi sit: quod parvo potui possit esse con-
 tentus. quanta sufficiat quod est. ut
 domino cui se deuouit et corpus et ani-
 mam perfecte consecret: ne religiosi
 vocabulo iamiter appellari videatur.
Sciatis tamen ad id modice animus siue dis-
 cretionis nunquam se peruenitur esse nisi
 cum a quo conditus est: deuotis precibus
 orare perexerit. ut hanc gratiam ipsius
 munere consequi mereatur. **Sequitur.**
 non pigrum. **Sunt** nature vitia que
 da (ut ita loquamur) que solius dei
 potentia sanari possunt. qualis est
 naturalis cecitas plantarum distortio
 vultus deformitas et cetera id genus.
Sunt alia que tamen penitus ex-
 tirpantur nequeunt: plurimum tamen
 solerti studio minuuntur et attenuantur
 qualis est somnolentia atque pigritia.
Sunt etiam nonnulli qui dum vicio pro-
 prio reluctari nolunt ab omni labore
 penitus abhorrescunt. **Incolumes**
 enim sunt nullosque mutilati membro
 sed valent vegetosque sunt corpore et
 tamen quicquid aliquatenus laboriosum
 est nullo pacto se pati posse trau-
 santur. **Tales** sunt duorum serui non
 pauci: qui plerumque fustibus onerati
 facere discunt. quod ante se non
 posse dicebant. **Hoc** autem vitium: odi-
 osum detestabilemque monachum red-
 dit. **Quod** enim sepe dicendum est
 nec monachus est nec christianus
 qui non spiritu regitur. **Cui** vero
 dat opera ut spiritum sequatur domine-
 turque corpori: pigritiam profecto totius

Speculi

vicibus nitetur exultare. **V**etendum est cum supra quod credi queat: ne spiritualis subrepat pigritia. **E**st autem pigritia spiritualis: qua transitorijs rebus deditus animus, diuinus negligenter intendit. **B**eatus. non murmurat. **S**unt quidam eo ingenui: ut audito precepto quolibet, cum minus libenter obtemperant, mox intra se nescio quid murmurant, eo pacto ut vocem quidem audias, verba tamen capere non possis. **Q**uid in illorum geratur animus solus videt deus fieri tamen potest, ut huiusmodi strepitu murmuraret quispiam peccatque nihil. **V**erum quia inderoga est susurratio queuis, que iubentis imperium sequitur danda est opera ne quid omnino sonitus audiatur. **S**unt alij qui voces intelligibiles edunt, quibus ostendunt sibi non placere quod imperat, vel quod iubetur intempestive precipi, aut ab esse precepto discretionem aut aliud aliquid de pectore non satis sincero procedens. **Q**ui tales sunt grauissimo discrimini seipos exponunt. **S**ed quoniam a patribus hoc de re copiose disputatum est: nos qui breuitate sectamur cetera silentio preterimus. **Q**uoniam hoc dicimus amantissimi non esse difficiles prelati iussiones. **Q**uoniam obrem charitate carere murmurantes perspicuum est.

De septem sequentibus bonorum operum instrumentis.
Capitulum. xxxv.

Monachorum.

Dicitur non esse detractor. **N**ihil hoc vicio fraternae charitatis contrarium magis. **D**etractor est proprie dicitur qui bono factis nomini inuidens confictis illud mendacis apud eos cum quibus loquitur obscurare conatur. **Q**uod apud paulus preter ceteros peccatores deo odibiles esse proficitur: nec inmerito quidem. **Q**uoniam cum deus eterna sit charitas: nec quicquam in hominibus ita diligat, ut integram sinceramque charitatem consequens est, ut eos habeat odio qui suis detractionibus fraternae charitatis dissoluerent student, unitatem. **I**d autem scelere multis modis ab his committitur qui nullo dei timore frequentantur. **Q**uidam enim tanta sunt audacia: ut ea coningere nequaquam metuant, que nunquam ab eo nec gesta nec cogitata fuerit, cum diabolico repleti veneno detrahere pergunt. **A**lij non nichil eorum que gesta sunt referunt, sed admixtis mendacis vituperabile faciunt, quod nulla debuerat reprehensione notari. **V**erbi causa. **Q**uo de grammatica dialectica, aut qualibet scientia disputant, quorum alter vocem sonoris exercit. **A**d est detractor est ei cui inuisum vult facere clamosa voce disputantem clamasse quidem fatetur, sed quod usquequaque

.liber.

falsū est) fratē cōtumelios ac ma-
 ledictis affectis impudētē affirmat.
Alii incredibilis nequitiē spiritu
 arē pessime detractionis edocti
 laudant quē infamare constitu-
 unt sed scorpionū more sub cau-
 da condunt venenū. **Q**uū cū
 preclara multa narrauerint qd
 plura inquirunt. **N**on est hoc
 hōie vir melior. si nō paulo iac-
 tantior esset: vel auarior vel cru-
 delior aut aliquid quod viculan-
 te lingue non deest. **S**unt autē
 oīm pessimi: qui inter duos aīcos
 se medios intersecunt quasi vtros
 qz plurimū diligere videant et
 nunc cū hoc nūc cū illo secreto
 loquentes non aī desistunt: qz
 eos qui se mutuo cōplectebantur
 amore unqua faciunt indignatio-
 ne discordes. **H**os salomon exosos
 deo dicere noluit quo tū vcebo au-
 ris religiosa tereetur: sed durius
 aliquid auditu ac terribilius elo-
 cutus est. **Q**uū cū dixisset ser-
 sunt que odit deus secutus adiū-
 rit: et septimū detestatur aīa ei.
Exponens autē quale sit illud
 septimū: id hōim genus esse pro-
 nūciat. qui inter frēs discordiā
 seminare letantur. **H**oc ergo vici-
 ū tam turpe tam execrandū. tam
 contrariū diuine fraternēqz cha-
 ritati nō solū a monacho sed ab
 oī quoqz christiano procul sit oportet
 si perennē cupiat iuēire sa-

.quartus.

lucē. **Requit.** spem suā deo cōmittē.
Hacten9 et multa et graua sua
 patre sanctus perstrinxit narratio-
 ne peccata: a quibus modis oībus
 abstinendū sit vt deū cordis nrī
 habere mereamur habitatorem.
Si tū in ea contingat incidere cui-
 tendū est ope sūma: vt nō illic ma-
 neam9 sed opportuna potius saluta-
 ris penitentiē remedia cōplectentes
 ad deū toto corde cōuertamur. in
 dubitato sperātes nequaquā nobis ip-
 sus mīam negatū iri. **S**ed et qua-
 cūqz tentatione nos pulsari turba-
 riqz cōtingerit nullo pacto diffiden-
 dū est nobis. **C**uius cū videre
 nō possum9 oborte tribulationis
 exitū spē tū nostrā oī calcata des-
 peratione deo debem9 cōmittere
 firmissima fide credentes: in his
 q saluti necessaria sunt deū nec
 deesse cuiqz nec defuisse nec defu-
 turū aliquando. **Requitur.** **V**onū
 aliquid in se quū viderit deo ap-
 plicet nō sibi malū vcebo sp a se
 factū sciat et sibi reputet sūmā
 nob philosophiā har verbor bre-
 uitate patre edoret benedictus.
Quid cū est salubriter veraciterqz
 philosophari nisi seipsū deūqz cog-
 noscere. **M**agna autē ac salutaris
 optimi dei noticiā est eū indubita-
 to scire origine bonitatis atqz vic-
 tutis auctorē. **S**eipsū quoqz vere
 salubriterqz cognoscit qui firmis-
 sime credit suis virib9 nullū se

Speculi

bonū. nullā producere posse virtutē sed in oīb; diuinā opem sibi necessariā esse sine qua ne puni-
tū quidē temporis vivere queat.
Porro peccatū oī a se proficisci
nec eo carere se posse eideiq; re-
sistere nec suoz errorū salubriter
penitere. nisi diuina iuuetur grā
que sola et a malis protegit et
bona largitur. Itaq; quoties vir-
tutis aliqd in nobis conspicimus
ad agenda optimo deo magnū
firas grās ipō statim iuitamur
aspectu. **L**iquidē vt aplūs iacobus
ait. oī datū optimū et oī donū
perfectū desuersū est descendens
a patre luninū. **C**ontrario quū
nobis mali quippiā fecisse deprehen-
dimus neminē preter nos ipsos
culpāre debem; **S**ine enī per
ignoranciā. siue per fragilitatē
in viciū quodlibet prolapsi sim;
siue (quod oīm pessimū est) fac-
tes prudentesq; prorsusq; malicio-
se peccauerim; nobis solis est
error nō alteri cuiq; ascribend;
Sequitur. **D**icm iudicij timere.
Grauiissime sunt multaq; ve-
ritate sententes diuinaz literaz
sententiā. sed nostra demencia
tanta est. vt nescio quid secula-
ris scienciē speculari mēoriaq;
tenere malimus. q̄ ea que sacris
sunt inserta voluminib; quorū
cōtemplatio spūali delectatione
referta est et obseruatio salutē

Monachoz.

pariti eternā. **D**eflebat sanct;
moyses obstinatā hebreoz mali-
ciam; et salutare eis sapienciā
exoptabat dicens. **V**tinā sapientē
et intelligerent ac nouissima
providereēt. **D**ocet nos preterea
sapiens quidā nullū efficacius
esse adiuuicium a peccatis ab-
stinere volenti crebro nouissimoz
consideratu dicens. **M**emorare
nouissima tua est in eternū non
peccabis. **P**redixit nobis eterna
veritas redemptor noster christ;
(au si non credim; au credim;
tandē). **V**niuersū terraz orbem
se iudicaturū esse. agnos a dex-
tris. hodos a sinistris locaturū.
Neminē pene fugit. quid sit v-
trisq; dicturus. **H**oc ē euāgelio
vulgariū est nichil. et tamē
stultis certissimi iudicij cōtemplatio
nullū pōt incutere metū. **Q**ui
vero sapiunt timent; et scipos
hic accuratissimē iudicant; ne
quū ad sumū iudicij nulli non
formidandū tribunal astiterint
asperioris verbi tonitruū ex-
uescant. **S**equitur. **G**ehēnam ex-
pauescere. **S**i qua nobis fides
inest; quonā pacto sempiter-
nas possem; audire tenebras
innumera tormentoz genera
teterimas demonū effigies ro-
dentē sine fine proprie consuetu-
die vermi et alia multa q̄ bre-
uior sermo percurrere nequit

.liber.

quonā in quā modo her nō
 mentis aspectibz obvia possent
 nobis in peccato p̄sistentibz et
 diuinaz legū obseruationem
 nolentibz amplexi. **Cognoscat**
 igitur oēm se perdidisse sen-
 sū. q̄ gehēnā expauescere nes-
 cit. **Sequitur.** Vita eternā om̄i
 cōcupiscentia spūali desiderat.
Doner in hac vita sum⁹ velut
 in procelloso quodā pelago na-
 uigam⁹. **Si** qm̄ nauicula nr̄a
 depmutur et nimis iudicij fla-
 grantisqz gehēne metu in pro-
 fundū pene demergitur ad dex-
 terā nauigandū est: id est spes
 fidelis magnanimit̄ erigen-
 da. **Neminē** eū perire vult pic-
 tissimus deus: sed cui futuraz
 penarū timorē infundit eundē
 spe bona subleuat et ad celestia
 speranda mirabili prouehit be-
 nignitate. **Timor** eī a peccatis
 abstrahit spes autē in oī v̄tute
 proficere facit. **Spei** nāqz comes
 est charitas regina virtutū. **Ita**
 qz qui p̄sentē nostrā vitā misen-
 az oīm nō ambigit eē refectā.
 libenter in illā requiē festinat
 ingredi. et vitā eternā oī concu-
 piscenciā spūali desiderare non
 desistit. **Sequitur.** **Horē** quotidie
 ante oculos suspectā habere. **Per**
 singula pene temporū momenta
 verū esse cognoscam⁹ quod gen-
 tilis ille scripsit poeta. **Nemo** tā

.quartus.

diuinos habuit fauentes. **Crasti-**
 nū ut possent sibi polliceri. **Res**
 deus nostras celeri citatas. **Tur-**
 bine versat. **Si** delectent⁹ poetam
 poetā audiam⁹. **Si** saluatori cre-
 dim⁹ mortē ante oculos quotidie
 suspectā habeam⁹. **Precepit** eū
 ille nobis dicens. **Vigilate** quia
 nescitis diem neqz horā. **Her-**
 sunt quatuor illa quoz nos ad-
 monet sapiens quū dicit. **Nemo**
 rare nouissima tua et in cre-
 nū nō peccabis.

**ayonathū actus vite sue
 oī hora custodire debere.**

.Caplm. xxxvii.

In his autē meditādis
 eū cui charitas mini-
 me deest: nō exere-
 ri non posse intellec-
 tu persuaſe est. **Auqz** eū charitas
 paruula adhuc est et datur opa
 ut quotidie crescat aut iā adul-
 ta triumphat. **Si** igit̄ iam pri-
 mū florere incipit et amantibz
 anim⁹ propter charitatis tenui-
 tatē timore magis afficit haud
 dubiū quin diem formidet iudi-
 cij: et eterna sp̄ ardentis gehēne
 tormenta vehementer expaues-
 cat. **Si** autē scio diligit et
 quicūqz gerit amoris facit im-
 pulsu: eū profecto quē totus a-
 matū videre desiderat et eterne
 vite gaudia toto desiderio cōcu-
 piscit. **Sequit̄.** **Actus** vite sue oī

Speculi

hora custodire. **Q**uid sibi ve-
lint hec verba optimus qsqz
christianus seu monachus sit
seu minime ignorare nō potest.
Nā qui crebrius in mortalia pec-
cata labuntur etiā si post pecca-
ta peniteāt optimi tamē appel-
lari non mereantur. Periculosa
nāqz est huiusmodi hominū con-
dicio. **V**erū vt de nostre professionis
hōibz interī loquamur monachus
priusqz q̄ta mēbra permittat ora-
tione semunū que nō oibz eadē sed
sua cuiqz exercitatio suū studiū est.
In hoc tñ pene cōueniunt oēs: q̄
integrā mentē impollutūqz corpus
diuina p̄fectione conseruari, seqz
nocturnis vigilijs incolumēs ala-
cesqz presentari p̄cedant. **P**rostra-
to igitur corpore atqz ad quiescen-
dū cōposito si non statim somnus ad-
est (q̄d contingere sepe numero
solet) et forte nocte cogitationes
surrepunt quanto magis p̄uicia-
ose sunt: tanto fortius aduersus
eas p̄licandū est, atqz in eo luc-
tanine oīs oīno negligentiā fu-
gienda. **S**i vero quauis ratione
somnia abrumperit: et vix parū
aliquid añ nocturnā synagim dor-
mire conceditur forti paciētia
opus est prorsusqz cauendū, ne
q̄d verbo cogitatione vel opere pe-
nitendū cōmittatur. **V**t vero eo
pulsu quo nocturne significatur
vigilie monachus euigilat (si exer-

Monachor.

atatus est) primā animi co-
gitationē ad dñm mittit agitqz
grās q̄ exauditus sit: et consec-
uatus vt diuinus rursū laudi-
bus interesse mereat. **S**i forte
mestus surgit: et tumultuaria
cogitationū turba confusus quā-
to maior est cogitationū strepi-
tus tanto vehemencius (si sapi-
diuinā p̄cedatur opem et priusqz
diuinos cū fratribz inagratū hym-
nos in cōspectu diuine maiesta-
tis se profiteri testat: nolle cuiū-
qz nocte cogitationi p̄cedere con-
sensū, dñmqz q̄ p̄ deuotissimē
p̄cedat vt strepitū illū molestis-
simū pro sua benignitate aut
sistere penitus, aut ita tēperare
dignetur vt spalmox et ceterox
oīm q̄ pronuncianda sūt inteller-
tū atqz dulcedinē non amittat.
Quod si tamē contingit (vt in-
dū assolit) et ip̄e sibi cōfusus est
attencione profecerit, agat dño
grās nec supra modū tristetur
nichil cui p̄didit quinimmo
cumulatus est meritū q̄ strenue
pugnauerit qz ab intelligendis
psalmis lectionibz diuelli no-
luerit q̄ si multa fuisset inter
psallendū delectatione percussus.
Vt autē nocturne transire vigilie
orationi incubendū est his potis-
simū q̄ rā exercitati sunt: nulla
etiā hora gracios nulla cōmodior.

liber.

Et si forte friget orōnis inuicem
 (id eū vsu crebro venire solet) nō
 ob id relinquenda orō est. Nā post
 longos conatus vehemensq; studiū
 nōnūq; in medijs frigidib; celestis
 erūpit ignis frigus oī depellens;
 mentēq; tanta sustollens leticia
 vti immensas optimo deo grās
 agat, atq; ad miraculū superū sa-
 tis mirari nō possit, q̄ tale aliquid
 experitur. **H**is vero q̄ fatigati sūt
 diuinq; tēratione verati reparanda
 quies est, quā suo tēpore obtinere
 nūme potuerunt. **I**d autē quies
 q̄ ante lucē reparandis corporib;
 indulgeti orōne studiosa p̄mueni-
 dū est; tunc enī cogitationes sor-
 didas immittere cōsuevit huāni-
 tatis inimicus quincū genū
 talis humoris fluxū absq; vllō
 p̄uio cogitatu venere; eo tēpore
 experiri pleriq; consuevit. **Q**uod
 pollucionis genus; tametsi proors;
 innoxū est, turbat tū atq; detur-
 bat. **J**am vero (ne prolixior sim)
 ea q̄ noctū adhibita cura est; vt
 honestis sc̄tisq; studijs pot̄ se nichil
 interponeret, per vniuersā sequē-
 tē lucē continuanda est vt rede-
 unte noctis inicio gaudens pug-
 nator bonus, q̄ nō admodū offen-
 derit (nā penitus nō offendere
 ipossibile est) tota mentis alacri-
 tate quātas maxias pot̄ deo grās
 agat; et error q̄ forte t̄rueuerit
 veniā tota cū huilitate precetur.

quartus.

Quisq; igit̄ eo pacto se gerit; tac-
 tus vite sue oī hora custodit.
Credendū esse cuiq; a deo se
 vbiq; respici. cogitationes i
 ipis inimicis ad christū allidē-
 das sin autē perduret̄ senio-
 rib; exponendas.

Capitulum xxxviii.

Sequitur. **I**n oī loco
 deū se respicere pro ce-
 to scire. **S**ave hoc sermo:
 pro eo qd̄ est credē pater
 posuit benedict̄. **T**ale aliqd̄ in euan-
 gelio legimus. **Q**uū enī de suis morte
 apud dūm martha querebat; dixissetq;
 christus resurget̄ frater tuus. **R**espon-
 dit illa: scio quia resurget̄ in resur-
 rectione in nouissimo die. quod pro-
 fecto nisi persuadente fide scire nequi-
 bat. **P**oreo scientia fide vacans; stul-
 ta est nulliusq; momenti fides quo-
 q; timore carens nulla est. **N**am
 qui nō metuit; in precepto ruit.
Nec solus timor vere perfectiq; fidei
 sed ipa quoq; charitas comes est.
Amati igitur et timet; quisq; fide
 liter credit. **A**d id ergo culminus
 quisq; ascenderit; vt indubitato cre-
 dat nullū esse tēporis punctū quo
 nō a dno et foris et intus perspicua
 assine videatur. nō multū illi ad
 hortacionē opus est. **I**mponte etiam
 sua que mala sunt; cauet; nec in
 illius immense maiestatis oculis
 illicitū aliquid cogitare presumit.
Sequit̄. **C**ogitationes malas cordi

Speculi

suo aduenientes mox ad christū
allidere et seniori spūali patefacere.
Pleriqz neutriū satis diligenter ob-
seruāt et ledunt atqz vana vel
accepto damno errore cognoscunt
sui et opportuna remedia studio-
sius amplectunt. **Q**uā cū (verbi
causa) sermonē aliquē michi dis-
plicentē audio; et me protinus
ira sentio commoueri si cogitationē
eo vsqz procedē patiā. vqz in ira me
paulo prolixius ira facientē mur-
murē dicentis. **I**recligiose locutus
frater ille; si deū timeret nō ita
loqueretur. **P**rozsus in cōsultis ver-
ba profundit. **O**stendā illi (si pote-
ro) stulticiā suā. **S**i talia cogitāte
animū non prohibeatur et prolixi-
ore vqz diu temporis spacio in hu-
iusmodi cogitatione perdurēt q̄
uis nō extorqueat michi consen-
sus. vqz frater nocere velim aut
aliquā sup iniuria quā me passū
existimo videre vindictā. peccam
tū peccato confessione ac peniten-
tine diluendo q̄uis nō moraliter.
Quā cū nocere nolim nec odij
quicqz aduersus fratrem conceperim
nō est extincta charitas; ac per
hoc nec mortifera labe peccatū.
Sed attendere debet religiosus
ānimus venialium peccatorum pluri-
mos esse gradus. et aliud alio pe-
ius nocentius mortaliqz propin-
quius esse. **Q**uanto igitur in co-
gitatione qualibet mala diutius

Monachorum.

immoramur nec animū refre-
nare ac reuocare studem? tan-
to maiori peccato sumus obnoxij.
Ingz qui mox adueniente perspi-
ciendo cogitationē q̄ inuicem
p̄t in ea persistit diuiniqz pre-
tatur opem ne progredi sinat
animū sed clementer cohibeat
ne quoquo modo ipius insinuat
benignitas offendat. hic sapiens
est. **S**erpentis cū iniqui caput
attingit. et si in eo studio perscru-
ret oīno cōgruet ei propheticis
ille versutus. **B**eatus qui tene-
bit; et allidet paruulos suos ad
peccā. **P**aruuli nāqz nō sunt
cogitatus mali. qui dū in ipis
deprehendūt iniquis vqz tenui-
tur si vero iuuante christo tan-
ta eis virtute resistatur vqz ad
noxia delictationem minime ve-
niatur allidunt felicitate et inter-
rimuntur nullo tū nra salus
affiatu detrimento q̄ huius
modi cogitationes que cuiqz sa-
tis sunt perspicue seniori p̄t
minime reuelant. **S**atis est si auz
e sacerdotibz audiendis confes-
sionibus ab abbate destinato talia
confiteamur. **H**oc tantū obsecran-
dū vqz morā nimia qua in cogita-
tione mala persistam? fideliter
et tū quanto licet dolore proda-
mus. **E**cce qui venientē nō as-
sueti cogitationē obsecrare nō as-
suescit sed conceptā fouet; vespas

Liber.

atq; recessat. nec ante sibi
metuit q̄ pene consentiat nichil
mirandū est: si quando neg-
ligentius pugnas mortalibus pec-
cati cōtingione fedetur. **De** his
autē qui nimium metiunt nec sa-
tis distinguere possunt inter
delectationē malā et consensū
ego prorsus disputare nolo. **Ha-**
bent theologor volūna saupulo-
sis cōsulentia ea legātī nōme con-
sulant. **Sunt** autē alia cogitati-
onū genera que ab antiquo ser-
pente potius suggesti. q̄ a nobis
ip̄is oriri videant. **De** ubi causa.
Die aliquot menses vel ānos
in renobio quietus exegi. **Erant**
autē in volūns optima quum
ingredere: repente mutari me-
scio vidcorq; in deficere potius
q̄ proficere quicq; periculisq; per-
suasū habeo nō an me bene ha-
biturū q̄ locū mutaverō: nec
vllā tamē video causā. cur me-
rito recedere debeā. inq; pax
abest quin consentire deliberē.
Hinc ego cogitationi si forte
consentire mutaverō locū nec
abbati autē cuiq; e periculis sen-
orib; tentationis mee genus
exposuero. maximi fortasse dis-
crimini occasione ip̄i in pa-
rauco. **Sunt** et alia innume-
ra tentationū genera de q̄b;
hoc loco necessaria breuitas
nos disputare nō sinit. **Inter**

quartus.

quas est tentatio blasphemie
amoris illiciti inquieti dubita-
tio super his que catholica pa-
trū doctrina credenda cōfirmat.
Huiusmodi autē pessimas peri-
culosissimasq; cogitationes nisi
seniorib; doctis atq; peritis expo-
suerim; et eor cōsiliis obtempera-
uerim; nichil hesitantē male
nobis eueniet. nisi mirabili
et immensa nobis fuerit dei
nri pietate consultū. **Optimū**
est igit; ac valde necessariū
vt cogitationes malas in ani-
mū nostrū irruentes in ip̄o
statim exortu ad chustū studea-
m; allidere. **Est** vero q̄ diffici-
liores sunt et quax maliciā nō
satis ip̄i cognoscim; vel abbatē
vel perito cuiibet seniori publi-
care minime dubitem; **Sc̄pt.**
Q̄ suū a malo vel prauo eloqo
custodire: et multū loqui nō
amare. **Negligentior** propriax
cogitationū custodia in causa
est. vt quicq; occurrerit nul-
la adhibita moderatione lin-
gua loquat. **Qui** vero deū
amat: et cū eo familiariter
loqui delectatur nunc in orō-
ne deuota. nūc in iucūda
grāy actione. nūc in psalmoz
attenta recitatione nō facile
prauis eloquiis linguā au-
mūq; polluit. **Intelligit** enī
nichil ineptius eē: q̄ eo ore

Speculi.

quo noxia verba protulerit magnificas altissimi dei laudes: incondite personare. **N**odecatū itaq; silentiū omni hōi salutē ppriā nequaquā parumpudenti necessariū est. **A**t monachus cōpescende lingue plus ceteris christianis obnoxius est quippe q̄ se laudando deo peculiariū dedicauit et nō speruenda pprie regule lege silere iubetur. **N**ullo autē pacto tam necessariā valebit possidere virtutē: nisi multiloquiū odio habere didicerit firmissime credens errare nō potuisse spiritū sanctū: q̄ nos apertissime docuit in multiloquio non deesse peccatū. **Exponit tūc dictū sit multū loqui nō amare deq; verbis vanis atq; ridiculis figendis multoq; et exausso visu non amando.**

Capitulum xxxv.

Mira tū prudentia pat̄ sanctus dicere noluit: dīno virtuti cōtrariū esse multū loq̄. **A**t dicere naq; pot̄ vt multū loquat̄ monachus: nec tū quoquo modo peccet. **V**erbi causa. **P**receptor grāmaticus erudiendis iuniorib; ab abbate destinatus nisi multū loquatur. officij sui munus exhibere nō pot̄. **A**t non erit censendus multiloquus. si ea tantū deprompserit que ad grāmaticā disci-

Monachorum.

plinā pertinere vident̄. **E**t si digressiones sectatus fuerit vanasq; fabellas ac rudicula verba ad rem nihil facientia profundere delectetur profecto reprehensibilis erit et inter multiloquos merito numerabitur. **R**ursū qui renobis negotia tractant ubi rationē reddituri sunt et ab abbate multa forte rogant̄ multa respondeant necesse est nec debet prolixior ille vtriusq; sermo multiloquiū appellari. **Q**ui vero de deo salutariū de rebus verba facere minime delectatur. si consortē eadē flagrantē cupidine reperiat. et tū eo nō absq; plurima voluptate loquit̄ modo id eo tempore faciat. quo nō sit alijs imperijs obsequendum nō video tū reprehendendum merito censeri. **P**lacet tū patri benedicto ne perfectiores discipuli. qui videlicet in renobitica religione plurimū profecerunt crebro loqui permittant̄. etiā si de rebus grauius atq; sanctissimis verba facere velint. **E**t ego ne seucior equo putandus est gloriosus benedictus. q̄ quā ceteris virtutib; conspicuus esset quadā tūc singulari discretione siue moderationis grā erudit̄ atq; prefulsit. **A**bsit. sed prudentiā nostrā longe superat atq; transcendit. **Q**uare igitur

liber

religiosa sanctaq; colloquia eē
prolixiora non patitur. Nempē
vt ipē testatur: propter silētiū
grauitate. Verendū nāq; ne lin-
gua volubilis atq; leuissima de
rebus (q̄uis optimis) sepe mul-
tūq; loqui consueta. etiā ad ea
profecenda quib; nichil sit opus
ipā loquendi facilitate descēdat.
Non igitur oī tpe a multiloqo
cauendū est quandoq;dem mul-
tis interdū verbis vt necessitas
cogit. sed nūq; multiloquiū ad-
mittendū est amor etiā si de
rebus sanctissimis sermone ha-
bere delectet. Sequitur. Verba
vana aut; risui apta nō loqui.
Fragiles sum; terreniq; mēbris
misera circumdat; aīa corpore
iq; sensib; ad cognoscenda plu-
rima que cognoscā necesse est.
vtatur oportet. Non cū sine
visus ope legunt; libri nec sū
auditu disciplina precipitur nec
sine tactu quotidiana ministeri
a peragi possunt. nec sū gustu
pasatur corpus. solus olfactus
nimis necessarius esse videtur
Postremo nec s; tacere licet. lo-
quendū est interdū. Quis igit;
nō facile videat; eā aīam oport-
ere virtute polleere vel maxīa
q̄ sensus ita cohibere nouit vt
non eis vtat; nisi necessario nec
quicq; eis indulgeat quod super-
flūū merito iudicet. Inter sensus

quartus.

128

linguā quoq; cōprehensā velim;
neq; enī sine cōtactu loquela
peragitur q̄q; raimundus quidā
affatu. scitu esse sensū proficetur
Perū ea grā cenobiū petimus
vt cū vicijs dimicantes iunante
nos dno virtutū cōpotes efficiam;
Sanus aut; inter mundanū ac spi-
rituale gaudiū infinitū quoddam
(vt ita loquar) esse discimē. Sed
quid dico sanus? Solus id vera
sciencia nouit expertus. Qui se-
bre laborat; aque potū omni
putat nectare dulcorē. Qui sa-
nus est; non ita sentit. Qui mū-
dū cognoscere et calcare didicit
(mundū appello quicq; vanū; que
quid vicosum est.) vel vnā lachry-
mūlā. quā gignit diuine bonita-
tis meditata dulcedo vniuersis
mundanis gaudijs incōparabiliter
intelligit esse preferendam. Vanor
itaq; sermonū ridiculorūq; profu-
sio: quum ad mundanā pertine-
at; leticiā a monachis protul; s;
debet abēe. Sp; cū fabulamenta
vana penitencia sequitur. seq̄tur
inquā apud eos qui sese cognos-
cunt; et inter virtutes ac vicia.
interq; necessaria atq; supflua cau-
tius discernere norunt. Nec im-
merito sermones vanos amara
sequitur penitudo deuotionis nāq;
grām minuunt; et desideratas
lachrymas longiori tempore
plerūq; suspendunt. Sequitur.

Speculi

Risum multū autē excusū non amare. Considera prudentissimū patris modicamē. Non dixit: risū multū autē excusū non esse, sed nō amare. Quidā enī hoc ab ipīs natalibus cōgenitū habent, ut nullo pacto colhibere se queant, quin obiecta re qualibet mouendo risui accommodata et diu et cum sono rideant. Et quibus interdū doleant, sequē contine re peroptent, frustra tamē nituntur quoadusq; transierit impetū ille, plus nimio violentus. Ceterū non esse amandū excusum multū ve risū: qui non intelligit stultissimus est. Non enī tormenta que nobis ob quotidiana peccata debentur, si considerentur risum excusant, si cōsiderata ac formidata nō fuerint negligentes erimus: monachiq; nomen sine causa gerem. Cor enī sapientis ubi tristitia ut salomon ait. Nihil itaq; monachis cū multiloquio: nihil cū risu vano et excusso. nihil deniq; transitorio radu, roq; gaudio: quippe quos tam propria decet q̄ aliena deflere peccata. **lectiones sanctas oī monacho qui saluū se cupit attentas audiendas. Cap. xl.**

A Equitur. lectiones sanctas libenter audire. Miserrimus est indignusq; totus q̄ monachus appel-

Monachoz.

letur. q̄sq; ille est: q̄ satis affectus literarū ut volumina sacra aliquatenus intelligere queat, studiū tamē aspernat, et manuaris operibus occupari mauult: q̄ catholicas studere libris quoꝝ lectione, spiritui nihil valius adhiberi potest. Ex autē patre benedictus lectiones sanctas monacho libenter audiendas esse testatur, ut desideratū virtutū consequatur augmentū: sic accipiendū est, ut lectiones sanctas non solū quū ab alijs recitant, attentus audiatur, sed ipse quoq; christianos religiososq; libros sancta quadā succensus cupidine legendos frequenter euoluat. Quisquis enī attente legit, eam si voce nullā edat, audit tamē que legit: audit inquam interioris hominis auditu, sine quo nulla est corporee auris utilitas fructusq; nullus. Ceterū tu lectiones sanctas libenter audire debeam: nemo vel tenui perditus intellectu querendū existimet. Libros enī sacros quisquis attente legit: deū in eis cuius verba lectitati non immicito verficatur, nec aliter dū legit, assecta proferret. Sane si rex ad nos epistolā mittat: nō minore eā suscipim⁹ reuerentia q̄

129

.liber.

si regem ipsū sua audierim? uba
sonantem. **Q**uid igitur refert si
ue verbis proprijs: siue dictatis
a se volumus nobiscū christus
agat? **S**unt igit in libris sacris
cominationes horripice quibus
a peccando deterreamur. **S**unt
promissiones mirifice: quibus
ad amandū christū efficaciter
alliciamur. **S**unt adhortationes
pulcherrime quibus ad subeundos
labores fortiter animemur. **I**lluc
inuenim? (si tū purificandis ani-
mis nostris diligenter intendimus)
quo singuli saluberrime moueant?
affectus. **Q**uid em euangelij illud
(nisi forte mentis sit inops) absq;
terrore audiat. **L**igatis manibus et
pedibus proiacte eū in tenebras ex-
teriores ubi erit fletus et stridor den-
tium. **Q**uid non spem erigat atq;
ad diuinā toto pectore confugiat
bonitate: dū illa xpi verba legit.
petite et accipietis: quicrite et inue-
nietis pulsate et aperietur vobis.
Quid nō peccatorū suorū dolore pun-
gatur acerrimo quū vniueritū dei
filij ob scelera nostra talia tantaq;
passū et legit et intelligit. vti ea
ner verbis euoluere quisq; nec villo
valcat comprehendere cogitatu. **Q**uid
e diuerso non totus hilarescat et
spirituali perfusus gaudio letabun-
dus exultet quū xpm audit dicentē.
Ego sū pastor bonus: et cognosco
oues meas. et cognoscunt me mee

.quartus.

et ego vitā eternā do eis. et non
rapiet eas quisq; de manu mea.
Quid non dulcissimū iesū medul-
litus amet: quū hec ipsius iucun-
dissima verba attentius animad-
uertit. qui diligit me: diligetur
a patre meo: et ego diligam eū:
et manifestabo ei me ipsū. et illud
Vos amici mei estis si feceritis que
precipio vobis. **Q**uid e contrario
non odio magis detestetur excre-
turq; peccatū: quū authore xpo
cognoscit eos qui salutaris ip-
sius monitis auscultare nolunt
non deū sed diabolu habere patē-
tem. **Q**uē postremo pro salute
propria laborare atq; humiliari
nolle nō pudeat: quū redemptor
noster. vgr. pater. et deus noster
pro salute nostra ad tantā delecti-
onē sponte sua descenderit: vt
per prophetā dixerit ipē. **E**go autē
sum verus et nō homo opprobi-
um hominū et abiectio plebis.
Et quidē huiusmodi testimonijs
sacre scitentur literę. de quarum
fonte catholicorū voluminū riuū
manarunt. **N**on est igitur salu-
tis proprię studiosus qui lectiones
sanctas vere salutis indices non
attendit. **O**erte caret cuius af-
fectus diuina legendo nō mouen-
tur. **N**on amat xpm. qui ipsius
saluberrima documenta solo cog-
noscent intellectu. pcescuerabili
operū executione imitari diffimū

Speculi

lat. **P**roter hec autē in diuinis li-
bris eternā dei licet speculari potē-
tiam sapienciā misericordiā pietatē
longanimitatē iusticiā: que oīa ni-
hil sunt aliud nisi ipa diuinitatis
substantia tanetsi hoc pacto huma-
no more loquimur. **L**egim⁹ etiam
illuc personarū trinitatē nostre redēp-
tionis ordinē sanctissimā saluatoris
nostri conuersationē. **I**n qua dilua-
de specularum: quid sequi nos dece-
at. quid fugere debeam⁹. **S**cientiā
hanc plenus spiritu sancto zachari-
as ad baptiste iohannis genitor salutis
scienciā appellauit. **I**n hac firm⁹ eē
debet animus noster. **N**ā diuinaz
litteraz sermo: abus est mentis.

Quamobrem siquid aliud legitur.
in transitu legatur: et eo pacto ut
ad diuinā charitatē vniuersa referā-
tur. **N**ec minore studio boni conuo-
natoris audire verba debem⁹: q̄ ip-
sas diuinorū voluminū lectiones.

Quicquid enī salubre proloquitur
de sacroz libroz fontibus hausisse
minime dubitat. **N**on sum⁹ hodie
tales quales erant gloriosi bernardi
discipuli. quibus tū magister vche-
menter metuebat ne forte minore
q̄ deceret attenuatione. dei verbū qd
ab ipō ministrabat⁹ audirent. **L**au-
des enī gloriosi benedicti profecutu-
rus et earū occasione fratres suos
admoniturus omnēq̄ xpi celsiā
salutariter edificaturus in hunc
modū gressus est. **C**onuenientibus

Monachoz.

vobis in vni⁹ ad audiendū verbū
salutis: magnus michi timor est
fratres ma ne qd forte minus dig-
ne illud recipiat et non sicut recipi-
endū est verbū dei. **S**ao enī terram
que sepius superuenientē in se ven-
itū imbrem: si fructū non fecerit
reprobā fore. et proximā maledictā.
Et ego utiq̄ si possem bñdictiones
vobis dare malle et nō maledicti-
ones. **C**aveat proinde sibi monach⁹:
ne quū in templo diuina leguntur
aut dormiat. aut alio mente con-
uertat. **S**ed neq̄ dū cibū capit. ita
pascat corpus. ne diuinis lectioib⁹
reuerētē intendat. **I**d enī quanti sit
periculi: diu facile nequit. **S**ed hec
hactenus. **O**zoni frequētius
**incubendū eē p̄ccatisq̄
mala cū lacrimis quōa-
die uel genuitū i orōne dño. *fricā. Ca. vii***

Aquitur. **O**rationi frequē-
ter incubere. **I**nfantulus
frequenter esuriens. sepe
numero panē petit: nec
a parente pio ipa petenti⁹ frequētia
fastidit. q̄q̄ interdū quarto quinto
ve petere sinit⁹ anteq̄ mos ei great⁹.
Nos autē infantulos eē oportere
nullo pacto dubitabim⁹. si beatis-
mi petri admonitiōē audire vo-
lem⁹. **I**pē nāq̄ quasi modi genitos
infantes oīs expertes mali. lac sa-
cre fidei nos conuipiscere iubet ut
in eo crescam⁹ in salutē. **Q**uod si vere
infantes erim⁹: esuriam⁹ proculdū

liber

bio frequenter. intelligentes nos sine quotidianis diuine græ munere. nec boni incipere quippiam nec proficere. nec ad perfectum posse perducere. **F**urientes autem monito. opus non habebimus: qui nos ad petendum hortetur. nam ipsa nostra fames nos facile commouebit. **C**eterum se petentes non protinus audiamur minime tamen ob id de largissima dulcissimi patris nostri pietate dubitare debemus: non enim potest non esse pietatissimus non minus tamen quod daturus est crebrius nos petere sinit antequam prestat. **V**ult enim desideria nostra crescere ac sic demum quod petitur. cum multa cordis nostri voluptate largiri. **Q**uamobrem saluberrime frequenter orare iubemur. **Q**ui enim rarius orati: tepidus est. **Q**ui vero tepet: proficere minime curat. **N**am tui nulla est proficiendi sollicitudo necesse est id ipsum quod aggrogauit (si quid tamen aggregare curauit) exemplo perdat et in pessima virtutum egestate relinquantur. **Q**uamobrem si sapimus orationi frequentius incubemus. **Q**ue ut expedita sunt recenter ascendere queat beati fidei charitatis fecuore ignescere debet carumque virtutum de quibus hactenus disputatum est. incandis odoribus totum respersit. **N**am enim sine causa orationem suam propheta instar incensum in conspectu diuine maiestatis dirigere petit. **H**olocaustum enim quod

quartus.

130
totum incensum interpretatur olim sibi dominus in odore suauitatis offerri iubebatur. **N**on quod arictum taurorum ve delectaretur odore. sed quod praece legis holocausta gloriosissimi redemptoris nostri sacratissima significarent hostiam de qua sic loquitur paulus **Q**ui tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam deo in odorem suauitatis. **I**gitur ille quo christus semetipsum sacrificans (ut nostre redemptionis consumaretur opus) totus adustus est: ardentissima charitas erat quam nec illi superni spiritus totum comprehendere possunt. **O**dor autem suauissimus virtutum vniuersitas erat: que sic in illa dulcissimi nostri redemptoris anima scatebat atque (ut ita dixerim) redundabat ut ad tante rei considerationem plenior. nullum attingere possit intellectus. **I**gitur in holocausto duo sunt: ardor et odor. **Q**uamobrem nos quoque dulcissimum iesu pro vicibus imitati orationem et charitate flagrantem et virtutum vniuersitate fragrantem ipsius nos adiuuante gratia. ipsi quod deuotissime possumus offeramus. **S**cribitur. **V**ala sua preterita cum lacrymis vel gemitu quotidie in oratione deo confiteri ac de ipsis malis de retere emendare. **U**trumque virtutis est: et abstinere a vitis et impata perficere nec tercia inuenias quod a nobis erigatur. **D**edina a malo et fac bonum ait psalmographus. statimque subiungit

Speculi

et inhabitata in seculū seculi: ac si
aperte dicat. **S**cito maloz abstinen-
tia, bonozq; studiis operū vitam
eū sempiternā atq; beatā. **A**t nos
in utroq; frequenter erram. **N**ā
et in vicia labimur que prohibi-
ta sunt; et in obseruandis dei nei
mandatis tepidi ac negligentes
inuenimur. **U**trūq; vero dolore cor-
rigendū est; idq; charitas iubet.
Apte nāq; non amare cōuinamur
si eū p quē subsistim⁹ et a quo bea-
titudine expectam⁹ eternā crebrius
offendisse nullo pacto dolemus.
Vniuersos tū terrores singulatum
meminisse eosdēq; lachrymosis de-
flecte lamentis vir cuiq; possibile
est. **D**ūs. n. virtutes septenari-
us numerus cōplecti videtur (sūt).
. n. tres q̄ theologice quatuor q̄ car-
dinales appellantur) capitalia quo-
q; vicia idem numer⁹ cōprehendat
copiosissimi tū utriusq; deducuntur
riuuuli vñ sūt. vt vocationib; atq;
p̄ceptis diuina scatece volumina
videam⁹. **E**t quid oīa meminif-
se queat. **S**ūma tū hec est; nul-
lo pacto peccare nos posse nisi cha-
ritate vel extinguam⁹. si capitale
crimē est; vel aliquatenus vici-
mus si venialis est; error. **V**t igit
doleam⁹ quēadmodū dolere nos
cōuenit memoria septenariorū
repetendū est illud p̄ceptorū
oīm maximū. **D**iligēs dñm
deū tuū q̄ toto corde tuo: tota aīa.

Monachoz.

tota mente tota virtute proximū
vero tuū tanq̄ teipm. **N**eutri cū
obsecram⁹ si non fideliter diligim⁹
christū. **C**hristus. n. et deus et p̄-
muus noster est. **A**duertim⁹
igitur eū q̄ toto corde se diligi iubet
id a nobis petere vt vniuersos si-
bi cordis nrī cōscrem⁹ affectus
nec quicq̄ p̄fecto iustis. **I**p̄e nāq;
conditor noster est; q̄ nos ad yma-
ginē similitudinēq; suā ineffabi-
li pietate creauit. **D**ebet huius
rei grā nrī in eū amor vehementer
eritari. **E**t si conditorē vere dili-
gim⁹ virtutes quoq; diligim⁹
oportet quāquidē non aliter nisi
virtutū consecrato decore diuina
in nobis similitudo illesa p̄siste-
re. **T**ota nāq; in virtutib; diu-
nitatis similitudo consistit vt
in superiorib; est ostensū. **I**p̄e p̄-
terea deus pater nobis est q̄cūq;
tū corpori q̄ aīe necessaria sunt
paterna nobis pietate benignis-
sime subministrans. **E**cce aliud
amoris incatubulū non erile.
Idem quoq; deus p̄ceptor noster
est; qui vt prophete verbis vtar
solus docet hominē scienciam.
Docet occulte. docet intrinsece
quā doctrinā quicūq; nescit ve-
hementissimē fallitur si se crissimati
creuditū. **E**cce terrā sancte chari-
tatis aptissimū nutrimentum.
Sed ipsū dñm quoq; ac regem
quotidie profitemur. **D**ūs eū vir

liber.

tutū ipse ē rex glorie. Huic timor
iure debetur. Nā si terreni reges
timori sunt regū regū qd nō meri-
to formidet atq; pauescat. Itaq;
quū nos errasse cognoscim⁹ non
immerito debita nobis tormenta
timem⁹. Nā rex nr̄: iudex quoq;
nr̄ futur⁹ est. et vnicuiq; (qd cre-
bro scriptura testat⁹) secundū opa
sua redditur⁹. Verū si timere pga-
m⁹. nec quoquo pacto respirare
meminerim⁹ sequer⁹ despatio qua
cōcepta reuocante nemine ad pe-
nas venit⁹ eternas. Reminisse
p̄inde necesse est quonā pacto fili-
us ille prodigus: posteaq; in patre
grauissime peccauerat penitentiā
ductus nihilq; de benignissimū pa-
rentis pietate diffusus ad patrem
sibi reuersus. Itaq; si timendum ē
dn̄s de patre tū sperandū est. Ba-
m⁹ em̄ ab eo descendū neminem
qui se peccasse doluerit veraq; pa-
trē voluerit charitate complecti.
Verū inquā ut videlicet que pa-
trē nostrū odisse nouim⁹ nos quo-
q; odio prosequam⁹: eterna. Nihil
autē p̄ter peccata deus odit. Cete-
rū deus ipse conditor. pater. p̄cep-
tor. rex. dn̄s. iudexq; noster. idem
ipse pro labore breuissimo electis
suis vitā largitur eternā. hinc
verū surgit gaudiū: sanctaq; vo-
luptas. Itā vero quū ad ea que
pro nobis passus est christus mē-
tis reflectimus oculos: et alta cō-

quartus.

syderatione perpendimus: nihil
aliud fuisse cause. preter sola pecca-
ta nostra: ut vniuersus dei filius
talita tantaq; patretur. nōne du-
riores oī in marmore chalybe. atq;
adamante credendi sum⁹. si non
dolemus tam piū. tam benignū
tam ineffabiliter dulcissimū offen-
disse redemptorē. Ita si patre ama-
mus si peccata habemus odio:
si dn̄m timem⁹. si de paterna pie-
tate speram⁹ si de remuneratoris
amplissimi largitate gaudem⁹
si nr̄a dolendo deflam⁹ errata:
oēs illi (ut debemus) cordis nr̄i
consecramus affectus. Ego si
competenter dolere volum⁹: dolen-
mus q; tenuiter nimis amari-
mus. q; digno non sumus odio
peccata prosecuti. q; regē mini-
me timuerim⁹ q; in tentationib⁹
nostris de patre non sperantes
pusillanimes effecti simus: atq;
in peccata plapsi q; gaudiū spi-
rituale nō exquisierim⁹ sed ter-
renas potius ac transitorias vo-
luptates amplectati sum⁹. Hic
ē legitim⁹ dolendi modus. Sic
preterita peccata nostra deflere
nos docet. Et qm̄ singula me-
minisse (ut iam dixim⁹) vir quis-
q; p̄t saltē in ordib⁹ nr̄is id ē
in aliqua nostrarū ordnū parte
p̄teriti temporis errores quotidie
cū lachrymis vel gemitu (si for-
te lachryme desint) deo nostro

Speculi

confiteri debemus. Generatim tamen
ne forte prolixa nimis orō tediu pa-
riat quod modis oib9 est cauendū.
Vix autē psalmus est aliquid qui
non in errorū nostrorū memoriā nos
facile reducat. **E**go quū versiculi
hunc solus forte pronūcio. **D**elicta
iuuentutis mee et que sequuntur
merito dicere possū. **D**elicta infan-
tie. puericie. adolescentie. iuuen-
tutis. virilis. etatis. hucusq; senec-
tutis mee pessime: et ignoran-
cias meas multiplicēs et affectu-
tas. ne memineris pietissime dñe.
Sed et locus ille orōnis dūce. **E**t
dimitte nobis debita nrā. facile
studiosissimū quēq; monet errorū
etā p̄ccitorū q̄ presentiū meminisse.
Et vero ne in vicia relabam9 oib9
nrē penitentie fructū prouenit orā-
dus nobis ē quotidie clementissim9
deus: vt nos et a malo declinare
et in his que probat ip̄e ad mortē
vsq; fideliter cecideri concedat. **D**e
sideria carnis nō p̄ficiēda ha-
bēdā odio p̄riā volūtātē p̄cep-
tis abh. etis etiā mali i oib9
obediēdū n̄ sanctitatis nōmē
aliq̄rens affectandū. Cā. xly.

Sequitur. **D**esideria car-
nis non p̄ficere. **Q**uinimo
non sentire carnē supflua
desideratē impossibile est.
Frustrari vero desideria carnis. et
concupiscētiē molestiā pati: nec
consentire titillanti diuini iuuē-

Monachor

ris ope possibile est: immo vero
necessariū nobis vt in id intābam9
studij. ne carnis desideria quoquo
modo p̄ficiam9. **H**ac autē virtute
nūq; pollebim9 quoadusq; virili-
bus exercitijs spirituales facim9
effecti. **S**ic. n. p̄cipit ap̄l̄us. **S**p̄
inquiens ambulat: et desideria
carnis nō p̄ficiat. hoc est car-
nē ope freti diuina subiugate sp̄u
corruptā domare naturā rationē
optimā viuendi dūce sequim9.
Hoc. n. est ambulare sp̄u. **S**ed quū
sp̄us nr̄ per se nihil pot̄ incassūq;
initiat nisi sp̄u sancto gubernet
auctore aptanda mens est: et a
vicijs accuratus expurganda vt
in ea sp̄us sanctus habitare dignē-
tur. **S**ane dū esurientes reficim9
hoc facimus qd̄ caro desiderat sed
dū edendi modū aut nullo pacto
aut minimū p̄cecegressi a mēsa
sobrii surgim9: inculpabiles tūc
nūm9. **H**ec in alijs quoq; que fo-
uēde carni necessaria sunt sequē-
da est ratio vt videlicet q̄ mini-
mū possum9 voluptati cōcedam9.
Nā hoc loco desideria pro supfluis
voluptatib9 accipiuntur. **S**equitur.
Voluptatē propriā odire. **V**irtutes
vniuersas a charitate procedere et
ab ea velut a parente ferēdissima
figū certissimū est. **V**irtutes dico
perfectas. que nos deo conciliant
et vna cū matre charitate vitam
mereant9 ceterā. **E**t ne quisq;

Liber

theologorum nos in hac parte fortasse reprehendat et inepte probet esse locutos hoc nobis (ut arbitror) libere concessurus est nullam sine charitate deo placere virtute omnium ac singulas ab ea profici. et verarum virtutum nomine donari. **N**ec aliud aliud dicere volumus: quam virtutes universas de charitatis fonte manare proficere. Deceueramus autem per singulas virtutes de quibus hic pater benedictus agit. hoc ipsum ostendit sed res tam clara tamque perspicua est ut nos superfluos. haud immerito lector existimare possit qui in te manifestissima sunt causa fuerimus inuozari. **Q**uam enim sinceram cupiamus amicitiam iuncti fuerimus: et nos qualibet est causa locorum distantia separari contigerit. nonne amoris cogente vehementia mutuis nos literis visitamus ut per eas saltem vicissim sermoneamur. qui vocalibus verbis presentibus ut prohibemur. **E**t quid aliud diuina sunt volumina: nisi dei nostri verba. quibus nobiscum loquitur donec in hac peregrinatione versamur. **O**ro vero quid aliud est: nisi sermo ad dominum missus. quo nostras illi miseras aperimus ipsiusque petimus opem nihil ambigentes cum et scire et intelligere omnia. nosque ab eo et audiri et exaudiendos esse simpliciter perexerimus auscultare voluntati. **T**ubet igitur charitatis sacros

. quartus.

nos legere codices iubet orare. iubet quicquid est peccati desistere. iubet et propria nos perseverabiliter odisse voluntate. **Q**uid enim est propria voluntas nisi appetitus exterioris hominis recte rationi charitatisque contrarius ac per hoc diuine voluntati sepe inimicus. **S**ed non sufficit monacho huius voluntatis odium nisi abbatis voluntate tanti faciat ut eam sue profert voluntati etiam si sibi videatur optimum quod in eius veritate animo et fortasse longe melius. quam id quod ab abbate fuerit imperatum. **E**t si forte sese inimicus immiserat: seque tentari sentiat monachus. ut sue potius. quam abbatis pareat voluntati nunquam vera tranquillitate fructur quoad usque propria odisse didicerit ac detestari voluntate. **H**ic enim charitas iubet ut christi vicario perinde atque ipsi christo ex animo pareatur. **N**ecessesse est igitur si saluos nos velimus preceptis abbatis (ut sequitur) in omnibus obedire etiam si ipse aliter (quod absit) agat memores illius divina precepti. **H**uc dicunt facite que autem faciunt facere nolite. hec benedicti verba sunt. **Q**uisquis ille est cui sub abbate malo militare contingit. si non eo perfectionis ascenderit. ut iam in charitate radicatus sit et fundatus aut speciali benignissimi dei donatus gratia: qua fiat ut preter salutem propriam nihil attendens abbatis

Speculi

transgressionem aspiciere nolit: ceteramē grauiſſimū patitur et niſi in orōne diligentiffimē pſeueret magnū ei diſcrimē imminet ne autē relicto propoſito terrenū ſe dedat voluptatib⁹ autē cōtinuo murmurare rancore atq; ſuperbia q̄cqd bonū facere videt cōmaculet ac ſperata virtutis mercede fraudetur. Bonū proinde eſt priuſq; te irrecuocabili voto vincias experiri quib⁹ ſit moribus id ſub quo militare conſtituſ ne poſt modū turpiter penitens dicas: qđ ſtulti dicere ſolent non putabā. Nam poſtq; profeſſus fueris: et in diſſolubilib⁹ voti vinculis alligatus nō eſt penitendū nō poſt tergū reſpiciendū ſed proficiendū alacriter ac diuīſ legibus abbatūq; p̄ceptis in oīb⁹ hūiliter obediendū. **S**equitur. Non velle dici ſanctū anteq; ſit: ſed priuſ eſſe. vt verū dicatur. Sanctitatis concupiſcere nomē intolerabilis demencie eſt: nec dubitari p̄t quin talis amor turpiſſima ſit inanis gl̄e proles. **S**ed qm̄ vane glorie prurigo extrema ſathane tentatio eſt: nec q̄cqd habet inter oēs ſuas artes. quo monachus qui plurimū in oī virtute profecerit piculoſius inſidiet. beatiffim⁹ benedictus poſtq; tot tantūq; bonorū operū recenſuit inſtrumenta hanc ſc̄i noīs affectationē vitandā monuit

monachor.

non abigens perfectos monachos aut certe perfectioni p̄p̄inos huiusmodi tentatione moleſtiſ ſine plerūq; verari. **V**elle igit⁹ ſanctū dici ſtultiſſimū eſſe autē velle honeſtū pulchrū ac neceſſariū nec p̄t hmoi amor nimis eē. **N**ā quanto flagrantior fuerit: tanto maior virtutū ſc̄i profectus. **V**t etiā diabolicū eſt ſanctitatis appetere nomē: ſic cōtrario diuini eſt poſſidende ſanctitatis amore succendi. **S**ed ne tunc qđē. quū diuina ſanctitate grā ſanctus euascent monachus. ſanctus quoquo modo dicitur volēt: q̄nūmo quanto plus in oī ſanctimonia reuerit. tanto ſe credet eſſe minorē. **H**ec cū perfector eſt vera iuſticia (vt glorioſi leonis verbis vtar) vt nūq; ſe credant eſſe perfectos. **S**ed quonā pacto benedictina debem⁹ intelligere verba: quib⁹ monachū admonet. ne ſanctus dici velit ſed priuſ eſſe laboret vt verius dicatur. **E**rgone ad cū finē monachus tendit cuiſq; rei grā in oī ſanctitate dno ſumulat: vt aliqui ſanctus ab hominib⁹ appelletur. **A**bſit nec ſic intelligi debet benedicti p̄b ſententia. ſed magis hoc pacto laborandū eſt monacho totis virib⁹ vt ſanctus ſit. quo talis poſſit diuino cenſeri iudicio

liber.

atq; a supernis spiritibus et beatis
sibus appellari. Sed et hec vera est
humili humanasq; laudes fugienti
u; et vere sanctorum gloria. ut huma
na premia que tota virtute fugerunt
amplissime consequantur. Dicitur
enim sancti: qui sancti penitus ap
pellari noluerunt quinimo ab
vniuersa catholicorum ecclesia glo
riofissime celebrantur. **precepta
dei quotidie factis adim
pleda et cur amanda pon
dixerit castitate que habenda**

Sequitur. precepta dei **Ca. xliij.**
quotidie factis adimple.
Hec est sincere charita
tis probatio. **Sanus. 11.**
et castus est amor: que diuinorum
mandatorum observatio non approbat
atq; confirmat. Sed quoniam diuina
precepta dei proximaq; charitas
includat usque adeo ut tam lex
que prophete in ipsa dilectione con
tineri dicantur. nihil autem sit aliud
precepta dei quotidie factis adimple
nisi charitatem non derelinquere de
quo supernus dictum est. quid enim
suis oportuit eiusdem rei fieri men
tionem. **Quantum michi videtur**
ostendere voluit patet benedictus
quo non modo vera ac defecata
sanctitas obtineat. **Dixerat enim**
non affectandum sanctitatis nomen
sed ipsam potius inquirenda ser
uandaq; sanctitate. Itaque tacite
satisfaciens questionem (rogaret)

quartus.

enim fortasse quispiam quisnam obti
nende sanctitatis modus sit optimus
respondet ita demum optata com
parari posse sanctimoniam si quis diu
ina precepta quotidie factis adimple
meminerit: et ad extremum usque die
in ea exercitatione versetur. **Est**
et aliud aliquid quod hoc loco possit
haud inepte desiderari. **Quoniam enim**
virtutum perfectioni quisque propin
quat. atq; in bonorum operum exer
citiis pugil est. seque diuino famu
latum totum exponit inuidens sathana
(cui peculiaris inuidia est imo
vero qui nequissime est inuidie
parens) tam glorioso profectui quam
se videat tam sublimiter ascenden
ti viciosum nihil posse suggerere
persuadere nititur ei. que sibi non
parat. inter cetera bona virtutum
omni maximam non habere discre
tionem. **Quibus dolos que intelligunt**
diuina adiuta gratia vident. surda
que pretereunt aure que vero stulti sunt
negligentius incipiunt agere
existimantes se ita iam profecisse ut
nihil eis deesse videatur. **Ita fit**
ut que perfectioni plurimum propin
quabant: dum sibi plus equo con
sulcius indulgent. amissa sanc
timonia negligentibus tandem ac
tepidis auerentur. **Nihil ita**
que tucius que diuina precepta quo
tidie factis adimplere. **Sequitur.**
Castitatem amare. Non immerito
mirari possis. cur non dixerit

Speculi

castū esse. Castitas enī corporis cor-
disq; mundicia est quarū utraq; neces-
saria non ambigitur esse saluti. Pre-
cipue autē ea puritas qua mens oīs
illucite rei amore fugato nitescit.
Nā ea dū viget, sincerū conseruat
et corpus. Sed monachus fornicatio-
nis atq; oīs immundicie spūs q̄
aliarū conditiōnū hōib; longe im-
portunior est atq; molestior. Qui
vero cebruis appetitur immūdarū
cogitacionū suggestione et in eis
repellendis frequentissimē laborat;
sepenumero tū horrore quodā ad
diuinās laudes modulandas acce-
dit. Totus nāq; sibi ip̄e sordet et
q̄uis nulli consenciat impuritati
tū propter sordidarū cogitacionū
diuturnā importunitatē totus sibi
velut luto stercoreq; cōspersus in-
uisus est diuinisq; laudibus (q̄ me-
te purissima quoad fieri p̄t pronū-
ciande sunt) se presentare nō au-
det. coq; terretur magis quo inter-
psallendū quoq; et orandū. male-
dictus ille sathan huiusmodi non
nūq; cogitaciones immittit. Sed
nō consentienti lentasq; delectatio-
nes admittere peccitescenti sp̄q;
nequissimo tentatori pro viribus
obsistenti diuinā indefinenter ex-
petenti grām animūq; (ubi neces-
sariū visū fuerit) confessione vera
sacraq; penitudīe diligentius expur-
ganti. oīno nihil metuendū est.
Quicq; .n. psuadere nitatur ad

Monachor.

necessariū viriliter irideat atq;
repellat. Dicit ille nequissima
suscuratione murmurans castita-
tē amissit. respondeat autē mona-
chus. Dentis vt soles. Neq; enī
aufert castitas immūdū nihil nec
facienti; nec amanti. Non igit;
sic tentatis sordidorūq; cogitacionū
fastidia. tolerantiū conuenientius
remediū adhiberi pōt; q̄ vt in
pulcherrime castitatē amore sanc-
tissimo perseuerenti. Sic enī cha-
ritas iubet q̄ nullā sibi vult des-
se virtutē. Ob hanc igitur rationē
(vt mea fert opinio) dicere ma-
luit b̄ndictus castitatē amare q;
castū esse. **Nullū mortalū
habedū odio zelū malū iui-
diāq; vitandā cōtentionēq;
nullo pacto amādā. cā. xij.**
Aquit. Nullū odire. Qui
deū et proximū vere di-
ligit; odire pōt nemi-
nē. Neq; opus fuerat
huius meminisse p̄cepti. si non
ad perfectionis culmē monachū
p̄ sanctus euehere simpliciorib;
consulere studisset. Quod vt
perfectius intelligi possit exempli
quippiā subijciamus. Est in cen-
bio monachus q̄sq; loquacior equo
est alius aliq; loquacitate huius
modi iniquissimo ferens aīo nec
fratrē illū tā serenū vt ceteros
aspiciat otulis. Molestū autē est ei
q̄ se memoratū fecim eodē amore.

liber

quo ceteros complecti non posse pro
 seq̄ aīaduertit q̄ tali fatigetur auer
 sione. fatiente nāq̄ simplicitate
 inter viā odii atq̄ p̄sone perfecte
 discernere nequit. **H**uic igitur cō
 sulit pater benedictus: ne preter
 viā q̄cūq̄ aliud habeat odio scēm
 vero perinde ac se ipm̄ amare non
 desistat. **H**d̄ q̄ facit odii p̄fecto ne
 minē. **S**equitur. **Z**elū et inuidiā non
 habere. **Z**elus et in bonā et in ma
 lā ampitur p̄t̄. **Z**elus bonus vehe
 mens cupiditas est rei cuiusq̄ ho
 neste studiosius perficiende. **H**onestū
 dico q̄cūq̄ ad diuinū honorē proximo
 eūq̄ salutē pertinere cognoscitur.
Contrario zelus malus ardens est
 desiderii illiciti cuiusq̄ rei p̄ficiende.
Inuidia vero dolor est: ex aliene fel
 citatis cōsideratione p̄cedens. **C**auē
 dū proinde ne in ea re de qua nobis
 incertū est: an bona penitus sit an
 mala. zelo quoque pacto feramur.
Verbi causa. **E**st abbas q̄sp̄iā in ar
 guendo et aīaduertendo paulo seue
 rior. **S**unt q̄ zelo ferunt̄ vehementis
 simo. vt̄ alius ei substituat̄. **I**mpri
 denter agunt. **N**eq̄. n. certū est an
 ea seueritas deo displiceat. q̄n̄q̄dem
 a diuinis iudicijs huāna longissimē
 distant. **I**ncertus igit̄ zelus p̄inde
 atq̄ malus fugiendus est. nec absq̄
 periculo frater erit. q̄ zelū vllū
 admiserit nisi quē sanctū sacrit̄
 esse deoq̄ placētē. **H**ecitoq̄ poste
 aq̄ nullū odio habendū p̄ceptū

. quartus.

est fugiendi zeli mandatū subiu
 gitur nōnūq̄ enī q̄ fratē se p̄uat̄
 odio non habere in zelū incidit mi
 nus certū. q̄ quadā odij speciem
 redolere videt̄. **V**erbi causa. **V**t in
 exemplo superiore p̄cristam̄ q̄ loq̄r̄
 fratē ferre non pōt̄. q̄uis sibi cō
 sciūs sit. non se fratē sed loquaci
 tate odio p̄scq̄ tū vt̄ ab oī sit
 molestia liber zelo quodā accen
 ditur modisq̄ nitit̄ oīb̄ vt̄ a con
 gregaciōe frater ille qualibet occa
 sione segreget̄. **I**mprudens est q̄s
 q̄s huiusmodi est. **V**t enī nosse p̄t̄
 an id qd̄ vehementissimē cupit fr̄
 salubre sit futurū. **I**taq̄ si ipsius
 opa studio atq̄ industria alio fē
 ille mittat̄. penusq̄ saluti sue con
 sulat q̄ fecerat ante. quonā pacto
 quietus erit zelator ille qui tanti
 detrimenti dederit occasiōē. **I**taq̄
 q̄ nullius viā contagione sedare
 se volēt. nullo pacto zelo vel malo
 vel incauto suā contaminari con
 sciāā patiet̄. **C**ontingit et alia ten
 tatio his q̄ iam in virtutib̄ subli
 mes euasere. **Q**uū enī quēpiam
 vident in vna aliqua virtute aut
 plurib̄ excellētius p̄fuisse. scq̄
 nondū eo p̄uenisse euidentib̄ intuen
 tur argumentis aīm inflāmate
 inuidie reptore sathana dolorē eis
 ingerit fraternā p̄fectio de qua
 gaudere q̄ plurimū atq̄ exultare de
 bebant. **E**t hec inuidia tanto prior
 est: quanto meliores sunt vt̄utes

Speculi

reteris bonis. **S**icuti sentit inuidie stimulus negaturque consensus non datur. sed meriti lucta pariter ne obest sensisse malum cui consentire nolueris. **O**portet ergo monachum et zelo carere et inuidia si monachus esse velit. **S**equitur ordine pulcherrimo. **C**ontentionem non amare. **P**enultimum regule inquit his verbis per sanctus inchoauit. **S**icuti est zelus amaritudinis qui separati a deo et ducit ad infernum: ita est et zelus bonus qui separati a vitiis. et ducit ad deum et ad vitam eternam. **Z**elo igitur malo quicquid succenditur: a contentionibus tunc sibi non potest quinque eo facile peruenit ut ipsum contentiose altercationis dederit amari. quod supra quod dia quod pessimum est. atque nequissimum. **C**ui vero laudabili zelo flagrat interdum velis noluit contendat necesse est. **V**t. n. gloriosus bernardus ait. **N**emo equo animo ferre aut dissimulare debet: quum ordinem deperire viderit. minus disciplina. **I**taque virtutis amatores si cum sacre religionis inimicis forte contendant non id eis dederit sed laudi potius dandum est. **A**mare tamen contentiones etiam de rebus vilissimis honestissimisque vitiosum se est. **Q**uisque. n. religiose sentit toto exoptat animo. ut quod distorta sunt cum quanta minima fieri potest contentio ne ad speciosam rectitudinem reducantur

Monachorum.

Pulchre igitur postquam de zelo tunc est subiectum est de non amanda contentione preceptum. **F**ugienda est iactantia atque iactantia seniores venerandos. iuniores a senioribus in christi amore diligendos. postremo per inimicos orandum. **C**ap. xlv.

Aequitur. **C**lacionem et iactantiam fugere. **S**uperius monachum benedictus admonuit non esse superbum. **C**ui vero superbiam calere per clacionem est atque iactantia victor. **V**idet itaque superuacuum quod nunc de fugiendo vitio iactantia papit. **S**uperbie namque species est clacio similiter et iactantia. **P**otest. n. clatus esse quisque nec esse iactantia. **S**iquidem clatus est qui de se sentit sublimiter et pro dicto aut faciore quolibet extollitur animo nec tamen ostentare se cupit ipsa sua cognitione contentus. **I**actantia vero non nisi verbis cognoscitur potest. **Q**uia. n. se quicquam imodecave laudat quod intus gerit latere non patitur. **S**ed quanto quod virtutibus auctor est tanto plus metuendum ne de diuinis numeribus suis ipsius viribus quod asserbat et de alieno tanquam de proprio inaniter efferat. **E**t quum perferentissimi quicquid huiusmodi tentatione per ceteris appetunt monachum pater benedictus: ut quoties in

mentē venerit supba cogitatio p̄
mo statim aspectu cōtēnat et ve
lut execrabilis procul abigatur.
Quū vero veniūt ad colloquū nisi
qui sibi diligentissimē prospiciat
nihil facilius q̄ vt incautū qd li
bet vebū ab ore profiliat. nulla
mala procedente cogitatione qd
tū silencia terisse maluerit. qui
se non satis soletter meminit cē
locutū. **S**tudiosis autē viris non
monachis tantū sed et optimis
q̄busq̄ christianis sūm opere ca
uetū est ne de suis virtutibus
(nisi necessaria qualibet exorta
causa) q̄cūq̄ oīno loquant̄ ne for
te loquendi studio tandē in iactā
nā fugere. **S**equit̄. **V**eniores vene
rari. **Q**uiaquid ad detestandū
malū amplectendāq̄ bonitatem
pertinere videtur colligere studium
benedictus. vt p̄iosissimū virtu
tū thesaurū breui tabella cōpre
hensū curiosis oculis speculantes
breuitatisq̄ delectati studio eundē
mōre tenaciori diligentissime
rōmendantes operibusq̄ persuerā
tius frequentes illesā et erga
deū et erga proximū charitatē
conseruem⁹ vitāq̄ tandē diuine
munere gr̄e perfruam⁹ eterna.
Itaq̄ nō ignorans vir sanctus
seniores a iuniorib⁹ interdū rō
tēni solet nōnūq̄ timeri potius
q̄ amari timore iniquā seruil
q̄ ab animis religiosis merito

procul abesse debeat. vtrūq̄ dede
tus vir sanctus sustulit quū senio
res a iuniorib⁹ venerādos cē p̄cepit.
Hanc quēadmodū iuniorib⁹ ita
seniorib⁹ quoq̄ diuersa sunt inge
nia disparesq̄ mores. **Q**uidā le
ues sunt et velut ad puericiā ve
uersi pueriliter multa gerentes
et ob id risū facile mouentibus q̄
minus morati sunt sacreq̄ religi
onis studio minus firmati. **R**isū
vero cōtēptus facile comitatur.
Quos. n. videm⁹ nūmū facimus
ner veneratione dignos christia
mus. **Q**uidā vero senes amari
uscili sunt supraq̄ modū morosi.
iuuenilesq̄ leuitates tanta seueri
tudine castigantes quasi per iuueni
tutē ipi ad seniles ānos nequaquā
puercent. **T**ales timeri solent
a iunioribus nō amari. **F**ugiunt
. n. parūq̄ abest interdū quin
odio habeant̄. **E**st. n. iniurando
cor et aspectus et affatus. **V**tri
q̄ tū iubente charitate veneran
di sunt. .i. et honorandi pariter
et amandi. **N**ā honor amoris
excess inanis est. **C**eterū hono
rem naturali quodā iure senect⁹
erigit; amorē vero flagitāt frater
na necessitudo. **f**ratres nāq̄ sum⁹
oēs. ex adam et eua progeniti.
Qui vero christiano censem⁹ noīe
maiore sum⁹ fraterne necessitatis
vinculo colligati. **S**i sub eadē
militam⁹ regula. et preter christi

Speculi

anā religionē etiā monastice pro-
fessionis gerimus nomē. iā terrā
fraternitatis gradū cōscendimus
et triplia velut sine cōneri ma-
re nos mutuo debem⁹ amore cō-
plecti. **Seniores** ergo quos etiā se-
culares (nisi forte pessimi sint).
fraudandos honore nūme putāt
a monachis iubente charitate ve-
nerandos esse nemo qui dubitet.
Illos autē seniores qui et bonis mo-
ribus et scientia pollent et nemini
sunt molesti q̄ venerari reuult.
nihil in se religionis inesse satis
euidenti declarati argumento. **Be-**
niorū tñ noīe non illi tantū in-
telligunt q̄ vicibus decursis aīus
senilē attigerunt etatē uerūcū
quotquot senili grauitate pollen-
tes prepositi cellari ac ceteroz officio
rū administratores cōstituantur.
Cauendū uero seniorib⁹ ne ob ho-
norē q̄ eis impendit⁹ vel minimū
aliqd̄ elacionis concipiant mona-
chus cū quanto plus progreditur
tanto de se ipō debet sentire sūmis
suis ut ad eā quā sperat eterne
glorie sublimitatē congruētius
euehi mereat. **Scit⁹. Juniores**
diligere in christi amore. **Uq̄** se-
niorib⁹ non precepit. ut iuniores
inclinato capite aut alijs extero-
ris reuerentiē uenerent⁹ iudicijs
(posset. n. id obesse nōnullis q̄ in
bonā sui estimatiōe faciliores atq̄
procliuiores esse consueuerūt) in

Monachoz.

perat tñ uirtutū magistra chari-
tas ut eos amore sincerissimo de-
ligat et tanto uehementius quā
to in studiosis uenerande religio-
nis exercitijs feruentiores cōspex-
erint. **Nec** in eis quippiā a ue-
ritatē regula dissentiens quoad p̄m
pullulare patiant⁹. quūmo eos
secreto admoneant. et si necesse
fuerit durius arguant⁹ quēcūq̄
(si ne sic qdē profecerunt) cū oī
charitate apud abbate ueraciter
ac moderanter accusent. **Hic**
· n. uerū est amor. quo sic ama-
mus fratres ne (quantū in no-
bis est) q̄c̄q̄ in eis xpō displicent
cōualescere patiamur. **Sequitur**
Pro inimicis orare. **Preceptū** est
superius diligendos esse inimicos
cuius rei adimplende facultatem
q̄s̄q̄ diuine munere gr̄e cōferunt
est: profecto quos diligit suū ad
deū p̄ab⁹ nūme fraudat. **Non**
· n. patitur charitas que in orōne
plurimū uiget cor nos inter orā-
dū obliuisci quos ipā nobis in
christo cōsiliant. **Quur** igitur
hic rursū p̄ inimicis orare iubem⁹.
Quantū ego sapio p̄fectissima
queq̄. finū reseruant⁹. **Inter** oīa
autē neq̄ssima serpētis studia hoc
vñ est. in quo noctes diesq̄ pec-
ne phibeat. vel inter orandū aut
distrabat. aut perturbet. **Qui**
uero consq̄ peruenierit ut pro illi

Liber.

in iuris libenter deū orat non fra
le a quoq̄ ita turbabit eā si gra
uissimus affectus fuerit iniurijs
vt ipsius orōnes impediunt
quippā pacantur. **Ante solis
ocassū cū discordātib⁹ in pa
cē esse redeudū et de diuina
misericordia nullo vnq̄
tempore esse desperandū.**

Capitulum. xlvj.

Sequitur. In discordan
tibus ante solis occasū
in pacē redire. Discordia
(q̄d eripā vocabuli cōpo
sitione perspicue claret.) cordiū
n. aīōr disparitas est siue dissen
sio quēadmodū ediuerso concordia
aīōr consensio recte definit. i. duo
rū plurū ve cor vni eadēq̄ vo
luntat. Et q̄m discordia pro ca
dissensione plerūq̄ solet accipi
q̄ ex verbosa controuersia nascatur
(dicuntur. n. discordantes. q̄ super
re qualibet altercantes dissencien
tibus aīō a se discedunt) hoc loco
tū discordie vocabulū nequaquā tan
m est angustia restringendum.
Siquidē discordiā vā parit quis
q̄d eū irasatur fratri ab eo protul
dubio discordat cōiuncta namq̄
corda ira dissociat atq̄ disiūgit.
Sive igit̄ nutu quolibet irasorio
ve conapiende occasiōē dederit
fratri. siue petenti negando que
q̄. quod faillime prestare poterā
siue durius respondendo q̄ decebat

quartus.

siue secretū prodendo. quod ille
michi crederat. siue alio quolibet
modo fratris aīō comouero si qua
psiciendi cupidine teneor (q̄d vnq̄
debeo si monachus eē volo) ante
solis occasū placet debeo fratrem
et cū eo in pacem redire. Quid aut̄
si comotus est in me frater. idq̄ ar
tis indignis cōprehendo nec tū michi
consensum sum dixisse fecisse ve q̄p
pīam q̄d ei displicere debuerit
quid agendū. Nepe si charitatē
magistrā audire volucro non
cū diuātur turbati paciar. quin
mo explorare nitar quid nā ad
uersū me habeat. et quib⁹ potero
modis vnanime faciā pacatūq̄
relinquā. Et quidē perfectius est.
iracundie tempus non relinquere
q̄ ante solis occasū in pacē redire.
Nā qui nullū tēpus ire concedit
mox vt iratū videt fratrem mitiga
re studet nec abscedere patitur
nisi placatū. **Sed** paucorū immo
vero paucissimorū est ista perfectio.
Proinde q̄ imperfectiores sunt hoc
salte sequant̄ vt ante solis occasū
cū discordantiē in grām redeant.
Sed fortasse rogab̄ cur preceptū hoc
non statī subicerit pater sanctus
vbi de tpe iracundie non relinque
do fecerat mentionē. **Vt** in videt̄
ea prius comōrari voluit. q̄bus
id effia comodissime queat. vt vel
raro admodū fratri vel nūq̄ iras
amur. aut certe si irasā cōtingerit

Speculi.

perip̄ leuis sit ira et q̄ depelli facil
lime possit. Nā qd̄ ad irā capitale
viciū pertinet: q̄ nihil est aliud nisi
immoderatus vlcionis appetitio. fa
cile diuina iuuante grā ab ea con
tinetur animū cui salutis p̄rie cura
est. etiā si in medio seculo inter tu
multuarios hōm̄ strepitū cōuerser̄.
Nulla igit̄ monacho laus est: q̄
fratri non irascit̄ n̄ vllā de fr̄e tu
piati vlcionē sed grande admodū
dedecus et peccatū maximū est.
si tanta labe dicandā deo mentē
polluere nūme vereat̄. **S**ed quāta
facilitate propicio deo letalis ira in
uctur tanta difficultate ab irascen
tia et indecoris ire motib⁹ abstinet̄.
Nonunt̄ hanc difficultatē oīum
maximē qui suapte natura stoma
chosi sunt: et plerūq̄ velint nolunt
tam celo q̄ terre atq̄ (vt breuiter
dicā) creaturis vniuersis impetu
maximo supra quā credi possit in
decenter irascunt̄. **N**on enī fieri
potes̄. nisi grandi diuinitatis
miraculo. vt venientē qui tales
sunt̄ compeſcant̄ impetū. **V**in
tunt̄ enī et q̄d̄iu violentis agun
tur motib⁹ sap̄sōs cōprimere ne
queunt̄. **D**olent̄ tū interim vel
lentq̄ penitus non irasci (de is
loquor quos proficiendi delectat̄
studii) nec leditur vllō pacto
in eoz vigens aīō fraternia chari
tate. **Q**uinimō torquent̄ grauis
sime dū impetu cessante scipsos

Jonathor.

considerat̄ videntq̄ nullo sacre
religionis studio couisq̄ se prouchi
posse vt surgentē irā aut furen
tem potius motū intra se compr
mant̄: nec se aduersus fratrem
moueri indecoro gestu verbisue
testentur. **N**on hec cedunt̄ plerūq̄
quibus est congrua benignitas
quedā ingeniq̄ facultas et qui
subitarios impetus expectari nūme
didicerunt. **S**ed qui luctant̄ quo
tidie nec tū orando quicq̄ obtinet̄
nisi hoc vniū vt videlicet̄ proficiē
di voluntas inuolata p̄emane
at̄ et grauissime dolent̄ huius
modi motū occasione infirmo
res offendi: hi certo sciunt̄ nihil
nos dixisse qd̄ non candidissime
conscientiā veritati. **T**ales ergo
si crebrius irasci videant̄ non ē
mirandū. **S**ed si couisq̄ processit
ira vt multa facilitate (verbi
causa) modico dulcoris alloqui
blandimento mitigari nō possit:
nescio equidē an is qui sic iras
citur venialis culpe possit effu
gere notā. **N**on absq̄ causa
dixi nescio. **N**am instantis im
petus vehemenciā et obstinēdi
vel negligenciā vel conatū solus
inspicit atq̄ intuet̄ deus. **H**ec
autē irascendi consuetudo iracū
dia dicit̄. que quū nobis displi
cet atq̄ molesta est et tū ea
quoad possum⁹ luctari p̄gim⁹
diuini muneris op̄e multa quo

liber.

ndie sedulitate postulantes ma-
 ior est in hac molestia merendi
 occasio: q̄ piculū offendendi. **Nō**
 n. sibi psuadere p̄i q̄s q̄s h̄mōi
 est. sine religiosi profectus detri-
 mento illū furentis animi motū
 q̄uis in fratre non ferat sed in
 eā rē dūtat q̄ displicet. **Sino**
 culpa vacare. **Verbi causa.** Pro-
 nuntiat q̄sp̄a siue in choro. siue
 in refectorio diuinā lectionē est
 aut h̄mōi consuetudini obnoxio
 ut plerūq̄ verbū aliq̄d repetit
 nō absq̄ fastidio attenti audito-
 ris. **Audiens ego idē verbū ter-**
 tio quartozq̄ repetentē non possū
 nō stomachari et intra me dico.
Quā hinc abibis q̄n feceris. **Utina**
 tū reteris pranderes et legeret
 alius. **Nōnūq̄** esset sonū edo. q̄
 manifeste possit audiri. **Interdū**
 tā grandis est impetus ut prius
 aliq̄d vel cogitē vel loquar. **Sino**
 interm me frater bene velle nō
 ob hunc motū quicq̄ detrimētū
 charitas accipit integra synonā
 q̄ prestat: tū displicet insuauis
 illa balbuties ineptiq̄ repetitio.
Si tū hunc impetū (tametsi cū cō-
 pestere neq̄o) irrephensibile existi-
 mē longe nimis abere a religio-
 so profectu. **Sp̄** cū dolendū. semp
 penitendū est: nec ab orōne de-
 sistendū ut clementissim⁹ deus
 q̄ solus indecoris nostris morib⁹
 mederi potest. ita sibi nostrum

quartus.

cōiungat animū nequando quip-
 piā a diuina fraternaq̄ charita-
 te dissociatus cogitet aut si mente
 ingredit̄ cogitatio eā repente sup-
 primat. nec unq̄ ita preualere
 sinat impetū ut foras erumpens
 quēq̄ contristet aut cuiq̄ iriden-
 di fratris prebeat occasione. **In**
 hoc labore pseuerandū est iracu-
 do si tutus esse volēt quē medio-
 cre non esse norunt experti. **Hec**
 (ut ad rem nostrā redeam⁹.) tū
 istiusmodi iracundis in gratiā
 reditur q̄ facillime. **Quā** etiā sp̄
 dolent: q̄ in irā tam prou sunt
 atq̄ proclues priusq̄ ab eis peccat⁹
 veniā iā ignouerunt ipsiq̄ sibi
 potius ignosci p̄ant. q̄ ob leuis-
 simas quasq̄ causas idēore turbēt.
At vero qui rarus irascitur et
 leuissima queq̄ grauissima putat
 non facile reconciliant⁹ suntq̄ ex co-
 genere nōnulli qui quū placati
 videant̄ amaro tū retinent animo
 qd̄ opportuno tpe vomant aut diē
 expectat idoneū quo simulata pa-
 cē aut pacē referant iniuriam.
 aut maiore. **Idē** meo iudicio vi-
 tandū mouit pater b̄ndictus
 quū precepit tēpus iracundie
 non esse reseruandū. **Causam**
 enī pro effectu posuit id est iracu-
 diā pro vltione. **Nā** si reseruare
 pro relinquere accipim⁹. peccatis.
 simū quiddā est vel ire vel ira-
 cundie non reseruare tēpus. **Nā**

Speculi.

quod nullum tempus nec sue nec fratris
ire relinquat nihil opus habetiam
solis occasum cum discordante fratre
in pace redire. Neque enim solis expec-
tati occasum: qui omnem discordiam sus-
pectat habet quam proculdubio
sola parit ita. Interdum tamen difficile
admodum est immo vero longe dif-
ficillimum huic obtemperare precepto.
Quid enim si de re qualibet dispu-
tamus et me tranquillo permanen-
te turbet frater et irascatur totus
quod ipsius assentari sententiae nolim
que tamen huiusmodi non est quin re-
probari iustissime possit quid a-
gendum michi. Debeo ne curare:
ut in gratiam cum eo redeam que non
ego sed sua ipsius inopia pertur-
bavit. Debeo profecto. Nam siue
iuste siue iniuste id qui mecum
loquitur adversum me commotus
exanimescat: si charitatem magis
quam audire voluerit consulet utique
michi ne turbatum fratrem diuinus
egrotare paciar (omnis enim turba-
tio egritudo quedam est) sed mol-
libus potius dulcioribus alloquii
fomentis morbum curem ne quid
de me possit fraternitatis charitas
iuste causari. Sed quid si contra
scripturam sancte veritate aut ca-
tholicam cuiuspiam doctoris senten-
tiam frater aliquid affirmaverit et
iratus a me discesserit quod ei con-
sentire noluerim debeo ne quum
ad eum placandum venero hinc

Monachorum.

verbis uti solet michi frater quod
ob verba mea turbatus sis recte
namque sensisti nec tibi contradi-
cere debui debeo ne sic loqui
quo celerius mitigetur. Hinc
vero. Neque enim cuiusquam placan-
di gratia mentiri debeo sed hoc
modo potius sermone institua.
Perit me frater quod tamen alter-
catus sum non enim est monacho
rem contendere quam ob rem ignoscere
precor et si quod mentem occupat
ira pellat omnis et mutus nobis
oratorum suffragis adiuvemus. Sed
et culpam meam libenter ignoscam
tamenque vocibus aut ad deum clama-
bo veniamque precabor quod plus equo
locutus sum quare mox ut prima
surgentis ire signa perciperet hac
moderatione usus non fuero ut
diceret tu nosti frater quod loquaris
et quid sentias non est nostrum
contendere. Consule si videtur
quicquam quod melius me sapiat ne
quid veritati contrarium opinens.
Qualibet igitur ex causa frigna-
tur discordia audiendus est apostolus
quod precipit dicens. Sol non occidat
super iracundiam vestram. Nam hoc
ipsi est: quod paulo pluribus
pater benedictus ait. ante solis
occasum cum discordantibus in pace
redendum. Sed quid si adver-
sus hoc bonorum operum instrumen-
ta in quibus commemorandis
hactenus versati sumus crebrius

liber.

aliquid facere contingat.
 Nampe quoties caditur: toties
 surgendū esse (si saluos nos tu-
 pinus) certissimū est. Nam
 si erectos nos ultimū vite nostre
 dies inuenit: etiā si decies mili-
 es collapsi fuerim⁹ bene tū no-
 bis erit. Nemine enī in se spe-
 rantē clementissim⁹ deus noster
 pro ineffabili sua mīa repelle-
 re consuevit. Debemus ergo
 (vt ultimo loco pater ait bene-
 dictus) de dei mīa nūq̄ despe-
 rare. **Exponit quēnā sit spū-**
tualis ars aut artes potius
et quānā ratione diuine vir-
tutes bonorū operū instru-
menta dicant: deniq; ob ar-
tū multitudinē turbari
debere nemine quasi percal-
lendis eis sufficere minime
possit.

Capitulum. lviij.

Equitur. Ecce hec sūt
 instrumenta artis spū-
 tualis. Non immerito
 pater sanctus post enar-
 catā fugiendorū viciōrū sacra-
 rūq; virtutū sp̄ amplectandarū
 seriem: demonstrandi premisit
 aduerbiū qd̄ intentionis mouen-
 de grā a doctis vsurpari con-
 suent. Neq; enī parui debet es-
 timari capitellū hoc quo bono-
 rū operū instrumenta vie ap-
 prime studiosus recensuit. Nā
 quicquid ad moralem christia-

quartus.

norū philosophia pertinere posse
 videtur succincta studuit breuita-
 re cōplecti. Itaq; si quantū proficia-
 as. p̄tūve deficias explorare q̄lu-
 cidissime cupis hoc intueri specu-
 lū. Neq; enī ip̄e latere te poteris
 nisi forte tibi (qd̄ absit) pestifera
 mollitiē blandiare. **Et** si persua-
 sū habueris oportere monachū
 tota sedulitate in his de quibus
 disputatū est bonorū operū instru-
 mentis fideliter exerceat neq; pre-
 oso querendo inueniendq; thesau-
 ro viriliter accipere steteritq;
 sententiā non an̄ desistere velle
 q̄ diuina iuuante grā voti cō-
 pos euaseris audenter tibi polli-
 ceorū monitore tibi nō opus fore.
Curre enī sponte: et fortasse
 tanta celeritate vt freno potius
 coercendus sis q̄ calcitrabis stimu-
 landus. Sed patris benedicti ver-
 ba repetamus. Ecce (inquit) hec
 sunt instrumenta artis spūalis.
Actes ille que necessarijs carna-
 liū membroz pagunt officijs sū
 proprijs accommodatisq; tractari
 quoquo modo nequeunt instru-
 mentis. **Terū** calamo scriptor
 eget: penicillo pictor. celo sculp-
 tor. malleo faber. agricola vomere.
 atq; (vt paucis expediā) nul-
 la est ars que non proprio
 indigeat instrumento. **Que** quū
 ita se habent non est miran-
 dū: si spūalib⁹ quoq; magistris

qui mechanicū arāū p̄cepto
ribus longe sunt p̄stantiores
cā sua quibz operent̄ ad esse o
porteat instrumenta. **H**oc enī a
ceteris artibus artificū spūale dif
tat. q̄ vnūquēqz in suo genere
p̄fectū esse necesse sit. **N**am q̄uis
aliud alī comparatus imperfec
tus admodū et pene nullus esse
videtur singulos tū letifera pro
pulsare vicia et diuino regi timo
re indefinenter oportet si deū pro
mereci et vitā cupiant possidere
perennē. **S**ed roget fortasse quis
piā quonā censei nomie debe
at spūalis ars. cui tā numerosa
necessaria sint instrumenta. **N**on
pe tam indotū ego: rusticūqz pu
tate nō ausim qui nō p̄facile
nosse queat. immo vero debeat
atra militaris discipline periciā
saluatū iri neminem. **N**eqz enī
coronabit̄ quisqz (vt ait beatus
ap̄lūs) nisi qui legitime certau
erit. **A**ctis vero militaris instru
menta arma vocari quis nesciat.
Et quidē tenebrarū opa procul
abicienda arma vero lucis q̄bus
futuri victores induantur sollici
tus esse paranda nemo pene
nescit. **S**ed fortasse fastidetur
aliquid: quonā pacto diuina
p̄cepta. siue virtutes. recte bono
rū operū instrumenta dicantur.
Et p̄spectu non admodū dif
ficile est. **N**ullū enī opus bonū

censei potest quod nō a v̄tute
constiterit esse p̄fectū merito
via inquā nā que moralis est
tantū salubrē operi bonitatem
afferre nūme nouit. **O**m̄ autē
virtutū regina charitas est. **Q**uō
crebro dicim̄. et iterare non
piget. **E**st autē tanta virtutis
huius possidende necessitudo vt
studiose p̄cipiat aplūs dicendū.
Oīa vestra in charitate fiant.
Est igitur charitas oīm et pri
mū et optimū bonoz operum
instrumentū. **N**ec terere te de
bet tā copiosa subiectoz instru
mentoz congeries quandoquā
de vna charitate hec oīa conti
nent. **S**iquidē in geminis di
uine fraternēqz dilectionis pre
ceptis auctore christo vniuersa
lex pendet et prophete. **V**erū quo
speculere facilius q̄ multi ab
vno charitatis fonte riuuli deri
uent̄ subiecta sunt hec vt dū
in eis pro vicili portione temp̄i
exercitaueris dei fratruqz verus
atqz fidelis amator euadās. **S**unt
igitur hec actis spūalis laudan
da sectandaqz s̄ instrumenta.
Nec est q̄ turbati merito debeat
mō: quasi diuini iussionibus
vt pote plus nimis cumulatū
pares eē nequeam. **S**iquidē
non tantū milites esse: sed ar
chitectorū quoqz periciā nosse iū
bemur. **A**it enī dñs. **Q**ui audit

verba mea hec: et facit ea. Simu
 labo eū viro sapienti. qui edifica
 uit domū suā supra petram.
Ruersū vnatores esse nos oportet.
Conduxit eū maximus ille paterfamilias electos vnuer
 sos beatitudinis eterne mercede
 vt vineā quisq; suā excolere nō
 desistat. Adde q̄ negotiatorū
 quoq; prudentiā callere precipi
 mur. **S**imile est eū regnū ce
 lorū (vt redemptor noster ait)
 homini negotiatori querenti
 bonas margaritas. **E**t quidē
 ad spiritū hec pertinet artes:
 vt non vna tantū. sed pluri
 me spūales esse pericie videan
 tur. **E**t quis inquis oīm doctus
 euasisse queat (si tamē ad salu
 tem pertinent vnuerse) atq;
 in singulis tam diligenter exer
 ceri nequando se doleat lachri
 mabile cupite felicitatis fecisse
 iacturam. **N**epe necessarie sūt
 oēs presertim monachis qui de
 seculo seculo cenobiticā expecece
 quietē. **N**ec tū est qd̄ censetur
 vices nostras tanta preceptor
 multitudine superari. **S**iquidē
 ea catena colligate sunt: qd̄
 memorauim⁹ artes et si q̄ sunt
 alie vt q̄ss̄ vnā rite caller. con
 tinuo norit vnuerfas. **P**roinde
 vnicūq; volueris inchoato: nihil
 eū refert vñ priā ducad exor
 dia. **N**ā si fideliter laboraueris

felicitate ex sententia cuncta suc
 cedent. **D**e quatuor spiritali
 b⁹ artib⁹ breuiter differet
 que quū noib⁹ differant. re
 tamē oīno cōueniunt. vsq;
 adeo ut qui vni studiosius
 intenderit omniū facile
 peritus euadat.
Caplin. xlviii.

Vne pauas rei huius
 veritate paulo mani
 festus intueri: dilua
 deq; cognoscere presu
 tas artes vni dūtarat esse ma
 gisteriū vsque adeo vt si vni cūli
 bet a quoq; solerius inuiglatū
 fuerit: mor vnuerse q̄ optime
 calleantur. **H**anc nihil magis
 perspicuū q̄ vicia solis virtutib⁹
 expugnaci. **E**xterminatis autē
 viciis contritus est seuissimus
 ille serpens qui nobis insidia
 ei: et nostre non desinit inui
 dere saluti. **S**ubacta quoq;
 spū raro superatus deniq; cal
 catusq; mundus. **A**t vero seu
 entes inimicos prosternere mi
 litare est. **Q**uisquis igit̄ ad
 uocato virtutū collegio vicia
 protul abigere nouit militaris
 pfecto discipline peritus euasit.
Et si militie labores ad mortē
 vsq; intermittere nolle delibe
 rat gloriosā protuldubio legit
 mi certaminis coronā spe certa

subnixus expectat. Porro virtu-
tes q̄ preclara fortissimazq; chris-
tiani militis arma sunt eedē
inquā ip̄e virtutes lapides quo-
q; sunt. et q̄dē p̄iosissimi e qui-
bus construenda est bone men-
tis aīe ve domus ea venusta-
te oculos oblectatura diuinos
vt eā vniuersoz conditor deus:
sua et̄i presenc̄a et̄i habitacione
nūme dedignetur. **T**anta
quoq; sunt fortitudine lapides
isti vt eoz glutinosa compac-
tio nulla possit aduersaria
vel arte vel potestate dissolui.
Loquat̄ apl̄us paulus. qui nō
alia q̄ q̄ reuelante christo di-
dicerit locutus esse nunime du-
bitatur. **F**undamentū (inquit)
aliud nemo p̄t ponere; preter
id qd̄ positū est: qd̄ est christus
ihesus. **Q**uid preclara vario
fulgencia marmore superboz
palacia regnū quid auro ebo-
reaz distincta laquearia suspi-
tis atq; miraris. **V**ilia sunt
hec et̄i aspectu prorsus indig-
na. si huiusmodi edificia cū ea
domo conferre velis cuius est
christus fundamentū. **Q**uid eī
equabile xp̄o quid cū vniogenito
dei filio comparabile. **Q**uid est
qd̄ non vereare cū oīpotentis dei
cōponere maiestati. **S**up hoc
itaq; inestimabilis pretij funda-
mentū si quis supedificauerit

aurū argentū lapides precio-
sos dignā profecto auctoz mo-
deratore domū: ip̄o nunimū
adiutore. se construxisse gau-
debit. **A**t vero auri huius: et̄i
argenti preciosozq; lapidū mi-
ra inter mortales inopia est:
q̄q̄ nec ob fulgencia metalla
fodiendo nudari oporteat oculi
ta terre viscera. nec ob paran-
das gēmas indos penetrare
necesse sit. **N**ihil eī magnificū
cuius optimo deo. (vt ita dicā)
ad dandū profusus prodigūz
magis dulcissimo christo: qui
in illa beatissimi iohannis
apocalypsi ad nos inenarra-
bili dulcedine verba faciens
suadeo inquit tibi emere a
me aurū ignitū probatū vt
locuples fias. **L**ocuples eē nos
cupit benignissimū liberalissi-
musq; redēptor: at nos ieiū-
nā ineffabiliter infelices eli-
gitimus paupertate. **N**on est hoc
aurū: quo nos ditare vult
christus. quod reges in bel-
la commouet quodq; magnā
huāni generis multitudinem
insanire turpissime facit. **H**oc
etenim aurū celestis charitas est
diuinez bonitatis contēplatio
suauissima. **A**rgenti vero
sacrarū eloquia scripturarū de
quibus psalmo graphus ait.
Eloquia dñi. eloquia casta:

argentū igne araminatū.
Gemine postremo singule
sunt virtutes. hūilitas conti-
nentia, paciencia et quotquot
ad hoc generosissimū collegi
ū pertinere noscunt. **E**mūt
autē her orōne sedula quā et
ip̄e largit̄ qui cetera prestat
Vt igitur ad rē nostrā redea-
mus: dū aduersus cogitatio-
nes malas imundorū spiritū
suggestiones iniquas effrenē
lasciue carnis petulantia ma-
lesuadas mundi cupiditates
viriliter dimittis atq; luctaris
non solū miles sed optimus
quoq; es architectus: deoq; non
solū domū sed sacrum quoq; tem-
plū edificas in quo diuina quo-
tidie deuotissime mysteria celebren-
tur. **S**iquidē de vniuersis elec-
tis hanc beatissim⁹ paulus
minime timet pronuntiare
sententiā. **T**emplū dei sanctū
est: qđ estis vos. **J**am vero
quod ad erolendā vineā perti-
net: quidnā est aliud propri-
cordis excolere vineā, nisi pun-
gencū vicioꝝ nocuas euellere
spinas, virtutū producere ger-
mina preciososq; dilectionis
gemine botros e quibus non
vnius tantū generis vinū et
odorū pariter et saporū liqua-
ri posse videatur. **E**t quēnā
hec vina sunt iniquis: **I**psē

facere penitudinis reconciliatri-
ces lachryme hoc enī auctore
bernardo vinū est angelorū hoc
beatos illos spūs cū leticia bibē
constat. **V**inū preterea lachry-
marū longe delicabiliū quas
diuinorū attenta cōmēoratio mu-
nerū celestiuq; gaudiorū cōtem-
platio suauissima de geminis
oculorū fonticulis copiosissime
scaturire facit. quā nimirū por-
tionē non angeli modo, sed diuina
quoq; (tamen si id incredibile dic-
tu est) nō abnuat degustare ma-
iestas. **I**am si a vicijs penitus ab-
horrescas, si te totū iuuante xp̄o
virtutibus ornas et miles et ar-
chitectus et peritus eē vinitor ne-
gari non potes. **P**ostremo de ne-
gociatione quid dictum sumus:
Profecto si vere sunt quas nactus
es virtutes emphacē sunt oportet.
Neq; cū preter deū huiusmodi
merces venales habet quisq;. **E**t
si proprias tuo (vñ arbitarias) la-
bore virtutes pepisti nec hostis
hūmōi sub egeris armatura nec
dignā deo domū erigere poteris
nec erolendo fertilē efficere vineā
vnde vinū diuino congrū gustū
feliciter exprimat. **S**ed nimirū
atāduerte queso qđ mira dei nr̄i
providentia memoratorū arcū
diuine faciunt litere mentionē.
Vt enī ceteras tacitā rationes
(nā plures in mediū afferri possunt)

pulcherrime nobis consulitur
ut ab inani gl'a (q̄ virtutū p̄nicio
sissima pestis est) longissime se
abstineamus. Etenim q̄ aduersus
vicia: quāta p̄t virtute pugna
re consuecit variarūq; tentatio
nū felix creberrime victor euadit
nihil tā procliuē q̄ ut inani pul
setur gl'a seq; mirifice gaudeat
gloriosos legitime militie refer
re triumphos. Verū vbi hūmō
gloriole ventulū sentire ceperit.
cōuertat se protinus ad precla
rū architectorū magisteriū et vi
deat an diuina dignā presen
cia domū templū ve fabricauerit
inspiciat vbi sit aurū. vbi argen
tū. vbi preciosi lapides e quibus
hūmōi fabricā consurgē necesse est.
Erubescet profecto et tale aliqd
apud se nequaquā esse ingenue
profitebitur quin potius hec a
domino mendicari diligentius
oportere. Et si ad vinitorū labo
res cōuertent oculos manifeste
perspiciet absq; celesti pluuia
solisq; feruore aū vineā genu
nare non posse. Quū igitur
prefate eodē respiciant artes
atq; ad unū eundēq; finē tendāt
oēs plures quidē noīe re aut ve
ra vna tñ spūalis est ars qua
subactō vicis amplectatq; v̄tute
deū promeremur cuius largissi
ma misericordie tandē intra ce
litū bñs admittimur mansiones

Quāobrem rectissimē pater aut
benedictus. Ecce hec sunt in
strumenta artis spūalis. **Non
ante reddēdā esse desidera
tā mercedē q̄ vniuersa bo
uoz operū instrumenta a
nobis (ut p̄s benedicti v̄b̄s
vtamur) die noctiq; fuerit
incessabiliter adimpleta et de
pseuerātie laude pauca. Ca. xly.**

Sequitur. Que quū
fuerint a nobis die
noctiq; incessabili
ter adimpleta et in
die iudicij reassignata: illa
merces nobis a dño recompen
sabitur quā ip̄e promissit. Quā
oculus non vidit. nec auris
audiuit. nec in cor hominis
ascendit que preparauit deus
iis qui diligunt eū. Hec igitur
bonoz operū instrumenta que
quid est diuinorū p̄ceptorū. que
quid sacra vel iubet regula vel
hortatī locupletissime cōplecti
mēōrata patris benedicti v̄ba
dilucide manifestant. In his
itaq; versari labor est v̄alissimū
quūquidē (ut scriptū est) bonoz
labor gloriofus est fructus.
Sed attente considerandū nō
an religiosos labores expectata
mercede cōpensandos q̄ p̄sarp
te virtutes diuina ve p̄cepta
a nobis die noctiq; fuerint in
cessabiliter adimpleta. Dies autē

et nos quod ex plerisque sacrarū
 literarū locis adiuuere licet) duo
 sunt tpa que studiosissimi quiqz
 sūmū regis ministri (dū in hac pe-
 regrinatione viuūt) experiri con-
 suueunt. Dies id temporis expi-
 nit quo cessante tentationū in-
 petu tranquilla quietaqz mente
 debitas optimo deo conceditur p-
 soluerē laudes. **N**os vero molesti-
 arū tumultū insurgentiū cogita-
 nonū tenebras varios necessarie
 pugne labores erupentes ab imo
 pectore genitus plurimāqz diffi-
 cultatē significat. **I**n hac tū noc-
 te nihil est obscuritatis nihil in-
 quā obscuritatis maligne quāquā
 dē eo tpe vel maxīe oīm a vicijs
 abstinetur atqz ad intuentā di-
 uine nūc lucē totis viribus aspi-
 ratur. **P**leriqz tamē dū asperri-
 mus furentis inuicēqz libidi-
 nis stimulis agitantur. aut sem-
 oribus in quietantis inuidie pun-
 gunt aculeis. aut murmurati-
 onis cogitationibus oppugnantur
 quibus ope facti diuina quanta
 licet virtute resistunt: tū ppter
 cōtinuā pene noxiar cogitationū
 presentiā in medijs tenebris sibi
 vident consistere nec quoquo
 pacto in eā possunt adducā sen-
 tentiā. vt se nequaquā peccare cō-
 fidant. **E**t quidē fieri pōt vt
 veniabiliter delinquant: dū in
 ipis cogitationibus plus iusto mo-

rant virile tū luctamē indubi-
 tatū est diuine charitatis iudiciū
 q̄ donet salua est. nō p̄t aīa di-
 uine grē mortifera p̄cepti detri-
 menta. **Q**ui vero eiusmodi sunt
 vt in medijs molestijs magnifi-
 cas dno grās agere norint gran-
 di quodā obstupescendoqz mira-
 culo in fulgentissima nocte ver-
 santur. **H**ic agebat cū gloriosissi-
 mo martire laurencio: cui quā-
 minaretur decius cesar vniuerse
 noctis tps in eo torquendo varijsqz
 cruciatibus afflicto consumptū
 iri ille serenissimo vultu constan-
 tiqz voce respondit. **N**ea nos obscu-
 rū non habet: sed oīa in luce
 clarescunt. **N**ortē suā maximā
 tribulationū multitudinē appel-
 labat: quas se et p̄spiciēbat et
 gaudebat esse passurū. **E**t qm̄
 intrinsecus indubitata diuine p-
 sentie experiebat argumenta seqz
 superius sentiebat irradiari fulgo-
 ribus. in luce cuncta clarescere
 fatebatur. **T**e vero nolim p̄tecat
 verbū incessabiliter: id enī ad per-
 seuerabilem paciētiā ac robustio-
 ris animi magnitudinē p̄tinet
 quā elumbis mollities effemina-
 taqz torpido enervat peritū atqz
 dissoluit. **Q**ui manuaras exer-
 cent artes oīantur incedū. nec
 quoquomodo delinquant: quinimo
 fatigata recreatoria quiete mēbra
 refoueri necesse est: ne tandem

quicquid est laboris refugiant:
atq; detractent. **A**t vero spūalis
ars infatigabilibus s; est exer
cenda laboribus nec tñ existiman
dū vniuersa bonorū operū instru
menta. a quoq; singulis posse
diebus impleri: qñquidē nec ca
uendorū viciorū om̄. a quib; ab
stinere iubemur nec vniuersa vir
tutis exercende s; prestat̄ occasio.
Verū satis est: si diuine munera
grē s; optantes operā demus.
ne in vitū quodlibet inconsul
to prolabamur nec laudata vir
tutis cuiuspiā studia opportunita
te presentie deseramus. **C**eterū in
cessabiliter militandū est. **T**ertū
nāq; est illud beati iob. **O**scula est
vita hominis super terrā. **C**uius
sententię si certa est indubitataq;
veritas. nihil clarius q̄ vniuersis
christi ministris quoad in hoc cor
pore viuatur esse pugnandū. **N**eq;
enī circūue desinit aduersarius
ille noster diabolus ac rugiens
instar leonis queritate quē deuo
ret̄ tui non aliter q̄ inuicta mag
nanime fidei fortitudine repug
natur. **P**orro quēadmodū s; mi
litandū: sic aīe quoq; nrē s; est
construenda domus. **S**pūalium
nāq; disciplinarū firma est: atq;
indisuncta cōgregio. **E**t si rationē
nosse cupis quid domū hanc s; e
dificari necesse sit: hanc pauca
accipito. **A**nime vita: charitas est.

Charitas autē (quod creberrime
inculcandū est) oīū nescit.
Nūq; enī est amor dei oīosus
quinimo grandia operatur. si
presens est. **I**mautē opari tenu
it: amor nō est. **P**orro quū ex
charitate (vt idē ait gregorius)
ceterę prodeant oriaturq; stu
tes: nūq; sine sua prole mater
charitas inuenitur. **A**urū vero
argentū preciososq; lapides e qui
bus aīe domū extruit atq; polū
virtutes esse iā diximus. **V**irtū
autē incretata languescit lan
guendo deperit exinata dem̄
mortē aīe parit. **S**pū igitur diu
ne edificande domū inuigilan
dū est: id est a sanctis operibus
nullo vnq; tpe desistendū. **H**oc
autē ipsū vineā excolere est: vt
superius est ostensū. nec possunt
hec quoquomō grē salubriter in
si perpetuo mendicamus. id est
necessarias nobis virtutes emā
mus. **M**endicare enī orare: ora
te vero ea quibus egem; necita
ri est. **A**udi dñm: si verbis nr̄is
parū habes fidei. **P**etite inquit
et accipietis. **A**c si manifeste
dicat. **O**mnis nūmo: qñq;
vobis sunt necessaria cōparati.
O ineffabile diuine bonitatis
exuberantiā. **N**on enī ea tñ qui
bus nobis est opus: inexhausta
dei nostri magnificantiā vendi
tare parata est. sed nūmos quo

quibus emanans quod nobis desunt per quod benigniter largitur. Igitur orare, mendicare atque negociari tria quidem vocabula sunt: res autem una est. Ceterum in continuo christiane militiae laboribus in edificando dei templo in excolenda autem vinea in exercenda negotiatione ad mortem usque perseverandum est. Laboriosa nimis est perseverantia inquit, laboriosa plane, sed necessaria proorsus et que veros dei amatores a laudata bene cepti operis sedulitate animo deterere non possit. Naphtheus regius qui sorores suas sanctimoniales ad amplectendam gloriosam perseverantiam multiformiter hortabatur quodam loco in huiusmodi virtutis promotione his verbis erupit. Hanc igitur tam insignem excellentemque virtutum omnium nutritricem ac matrem perseverantiam suscipite charissime sorores perseverantemque colite sine qua nihil efficere poteritis solidum ac tutum. Nos charitatem virtutum genitricem reginamque plurimos catholicorum doctorum secuti vocamus: hic perseverantiam virtutum dicit esse parentem, non propter eas ipsa signat: sed quod matris istarum fouere non desinat, ideoque non matrem tantum sed et nutritricem perseverantiam appellavit. Verum que sequuntur audiamus. **Est**

dit enim diffusius hac cessante virtute ceteras omnino necessaria desinere, nec quicquam salutarium fructus afferere. Subiungit ergo. **Sine** quod nulla integritas proderit, nulla vite austeritas adiuuabit, evanescent omnes sanctitatis religio omnes interibit sine qua frustra fiet quicquid vigilabitis, ieiunabit, orabitur quicquid demum modestum primum rectum emendatum deoque placentis et charum attentabitur. **Hac** tenus ille. **Huc** omnia candidissime veritati perquam consentanea esse ipsa veritas ostendit cuius hec est sententia. **Qui** perseveraverit usque in finem hic salvus erit. **Quoniam modo intelligi debeat opera bona in die iudicii recondignanda esse, et cur recondignabitur dictum sit, queque sit officina ubi monachos operari oporteat, et quidnam sibi velit stabilitas in congregatione. Capitulum I.**

Superest est autem ea patris benedicti verba pro nostra tenuitate rimemur quibus asserit virtutes de quibus superius disputatum est non solum a nobis oportere incessabiliter adimpleri verum etiam in die iudicii recondignari. Vocabulum recondignari a doctis parum usurpatum est: et fortasse curioso cuilibet lectori.

. Speculi.

nō satis videat̄ esse latinū. At ego id nihili facio quippe q̄ glo-
riosū benedictū certo suo senten-
tiarū q̄ verborū longe fuisse stu-
diosiorē. **C**onsignat̄ igit̄ mutu-
ata pecunia creditorū quū fide-
liter restituit̄ idēq; de ee vel
cōmodata vel deposita sententiā.
Deus aut̄ noster grām suā fi-
delib; bifaria consideratione et
donat̄ et cōmodat̄. **D**onat̄ pp-
terea q; eum nō p̄t. **N**eque enī a-
liā ob causā grā datur. nisi
q; gratis nullo merito p̄cedente
donatur: q; diuine maiestati
gratos efficiat̄ eos qui tanto
mūdere recte fuerint vsi. **C**ōmo-
dat̄ aut̄ propterea q; eā illesā
conseruari vult sibi; multipli-
cato tū fenore consignari. **E**t
quonā modo diuina grā deo cō-
signatur inquis? **N**epe quū eā
onari minime sinimus: sed ei
dē iugi sedulitate cooperantes
predarūq; facinora infatigabi-
li cupiditate tumulantes ani-
masq; nostras et corpora ipius
adiutoris in oī castimonia cō-
seruantes preciosis virtutū di-
uitiis hinc locupletes emigra-
mus. **N**eque enī accepta diu-
tiaz grā dei minus esse pu-
tandū est: quoniam quicquid
ea adiutrice bonorū fecimus
operū. **V**t enī quidā versifica-
tor ait. veridica patris augus-

. Monachor.

tini scitatus sententiā. **C**uius
quid habes meriti p̄cedentorū
grā donat̄. **N**il deus in no-
bis p̄ter sua dona coronat̄.
Itaq; quū hinc electi decedunt
et acceptā sūmo largitori grā
et quicquid ea auctore virtutum
fessere consignat̄. **A**t in illo
supremi iudicij die: quū vniū-
saliū rerū oīm reddenda certi-
tudo hec ipā grā videlicet et
opa bona in vniūcesor cōspic-
tu reconsignabunt̄. **P**laciat
proinde sententiā tu verba
non placent. **I**taq; quū mō-
rata bonorū operū instrumen-
ta perseuerabiliter a nobis ob-
seruata fuerint: tunc enī sal-
ua erunt oīa. atq; in illo ter-
tiali iudicij die posito meri fa-
cile reconsignabunt̄. illa mer-
ces nobis a dño recōpensabitur
quā nec oculos vidit nec auris
audiuit. **N**on absq; causa recō-
pensabit̄ dictū est: (q; ad sen-
tentiā pertinet) q; nō igno-
ro minus auris doctis barbarorū
visū rei vocabulū. **D**ex salutis
inopes psistere consueverunt
qui electissimas quasq; senten-
tias ob squalidulā verborū bar-
baricē stolidius aspiciant̄. **C**uius
igitur dictū sit recōpensabi-
tur paucis expediam. **S**i quis
(exempli causa) aureo te sapho
donauerit et tu minere quo

liber haud minoris estimatiois
 acceptū minus equaueris do-
 mū cōpensasti. **C**ompara nūc
 si videtur eternā vitā et incom-
 parabilē illā future felicitatis
 magnitudinē: cū tantillo quo
 fatigamur labore et percipere
 an satis ampliter tanta nomi-
 netur retributio dū cōpensatio
 dicitatur. **N**ōpe si quo polles in-
 tellectu latere te non poterit ni-
 uissimas illas molestias
 (quas hic acti rotatq; utiq; fe-
 rimus atq; toleramus) plus tenci-
 es milies supra q̄ vel dici vel co-
 gitari queat abundantissime cō-
 pensari. **N**on igitur īmerito dic-
 tū est: recōpensabit. **A**dde q̄ aūc
 iuste terecū in quo peregrina-
 ta est tabernaculū deserenti can-
 dida diuine gr̄e luce fulgenti
 multicolorib; probor facinorū
 ḡmulis vndiq; penitenti beatis
 q; comitantib; angelis aū desi-
 deratū sūmū regis conspectū
 fiducialiter apparenti preterita
 plusq; magnificentissime cōpen-
 santur labores. **Q**uū vero cor-
 pus ineffabili donatū gl̄a sibiq;
 perpetue delectationi voluptati
 q; futurū diuina faciente largi-
 tate recepit: videtur ne tibi hec
 inestimabilis qdā futura recōpe-
 satio quā nec vllus explicare ser-
 mo. nec vlla sufficiat intelligē-
 tia speculari. **N**empe vt admi-

143
 rabilem oēsq; humani intellectus
 acumen longissime transcenden-
 tē gloriosissimi conditoris tacea-
 mus aspectū illā profecto super-
 noz spiritū ac beatar aiā
 multifariā pulchritudinē nec
 corporeus intueri p̄t oculus nec
 qualis quanta ve sit auditu li-
 cet percipere cuiq;. **P**eregrinā-
 tib; em̄ talia suspici crebris
 ac desiderari nō aūc vel aspi-
 ci possunt vel audiri. **B**ed nec
 q̄sq; tam subtili pollet ingenio
 vt insarabile sup̄ni regni dis-
 positionē: speculatiuis queat in-
 telligentie penetrare vigore. **N**ul-
 li em̄ sunt intellectui puia: que
 suis amatoribus eterna magni-
 ficentia copiosissimē preparauit.
Amenū itaq; sūmū illud sem-
 piterūq; bonū deū dñm con-
 ditorēq; nostrū. **N**ā amandi sui
 gr̄a: nos ip̄e creauit. **C**eterū
 amore ad indeficientē iurūdis-
 sine fruicionis beatitudinem
 peruenit. **I**lluminat nāq; cha-
 ritas desiderabundos viator o-
 culos. ne quid discriminis in facien-
 do itinere patiant. **C**orda quoq;
 felicitate adurit ne quid inter cur-
 rendū surrepat desidiē: quin
 potius ad finē vsq; infatigabilis
 absolucnde vie intentio conuales-
 cat. **C**ertissimo deniq; magiste-
 rio obteperantes edocet. **S**imos
 q̄cunq; perficiendo possunt itinere

. Speculi .

necessaria iudicari. **S**ed ut enim per
moderatam bonorum operum instrumen-
ta quibus qui recte norunt ut
interminabilis vite voluptuosissi-
ma gaudia consequuntur. **S**ed
quidnam verborum post hec patet
subiacet benedictus silencio prete-
risset noluerit. **O**fficia vero (inquit)
ubi hec omnia diligenter operemur
claustra sunt monasterii et sta-
bilis in congregatione. **N**o sim-
pliciter dictum est: ubi hec omnia opere-
mur: sed necessario prorsus ad-
iectum est diligenter. **N**am qui sua
ipsius salutem remissius operatur
nec ceubescat dulcissimo christo
languidule famulari. punde
est ac si nihil agat: quidam
christus ipse a tepidis atque tor-
pentibus nauscam sibi gigni
dilucide proficitur. **A**ut enim.
Quia nec calidus es nec fri-
gidus. sed tepidus: ideo euo-
mere te incipiam de ore meo.
Sedulo igitur atque amanter
operandum est. **H**oc enim est opa-
ri diligenter quicquid id aduer-
bii a diligo constat esse deductum.
Nec vacat quod dictum est. **C**laus-
tra monasterii. **M**onasteria
namque vanis: garrulisque viris.
lasciuisque patencia feminis: quo-
nam merito nomine debeant ap-
pellari. ipsi viderint. quod huius
modi conventibus infeliciter pre-
esse minime dubitantur. **S**ed

. Monachorum .

mirum videri possit: quare adiu-
gere voluerit vir prudentissimus
et stabilis in congregatione.
Sic enim loquitur: quasi stabilis
locus quidam in quo et extenpan-
dis virtutibus et aggregandis vacan-
tibus virtutibus esse videatur.
Verum breuitatis amor hanc
peperit obscuritatem. **S**iquidem in
monasterii claustris omnium dis-
cipline regularis obseruatione
edocendus est monachus: nec
facile quoque mittendus. sed nec
permittendum (etiam si plerumque
rogauerit) ut aliquo proficiat
tunc quoad usque probe sue con-
uersationis perspicua dederit
experimenta. **A**t ubi verissimu-
libus correcturis immotus ad ip-
sius stabilitatem affectus licet iam
sine discrimine quo visum fuerit
abbati mitti potest. **N**am quocumque
peccerit (si vere stabilis est:
et obseruationis monasterii sym-
cerus amator) nequaquam resoluetur
animum. nec ea geret quae monacho
possunt indigna videri quantum
in diuino metu sanctaque charita-
te fixus immotusque persistet. **Q**uod
igitur patet aut benedictus tale
est. **O**fficia ubi hec omnia diligen-
ter operemur. claustra sunt mo-
nasterii et quicquid locus alius ad
quem nos cum abbatis venia duce-
tere forte congerit modo in ipsa
congregatione stabilis atque con-

144

Liber.

stantes tuentur. Nec me
positū relinq̄ existimo non
ēē dictū et stabilitas in monas
terio, sed potius in cōgregatiōe.
Pri cū benedictus (ut gloriosus
scribit gregorius) quū vulgata ip
sius sanctimonie phama nō ni
mā magnanimoꝝ tyronum
multitudinē nactus esset, quos
et paterna sollicitudinē diligen
tius erudiuit, tandē per duode
na monasteria (que iuuante
dño breui construxit tēpore)
cū illū pro arbitrii sui volun
tate digessit. Non est igitur
quod mireretur monachus si
forte ad aliud eiusdē congrega
tionis monasteriū migrare lu
beat. quūquidē regulari p̄cepto
nequaq̄ constringit: ut in eo mo
nasterio qd̄ semel delegerit fix
us persistere debeat, ver in ipa
congregatiōis stabilis esse p̄ce
pitur. Non q̄ ei per vniuersā
congregatiōē quomq̄ libuerit
vagari liceat: sed q̄ abbati ad
aliud monasteriū transire iubē
t, nō debeat hac in parte remitti.
De tribus spiritualis scilicet gra
dibus quibus ad celū cōscenditur.
quorū primus est mundi con
temptus, secundus erga nullā
rem affia vitiose, tertius
p̄regressum diligentem.
Capitulum .l.j.

quartus.

Olude igit̄ et pectore
toto letus gulta: quis
qd̄ ad hanc saluber
rimā q̄tissimi status conditiōē
vocari te sentis p̄q̄z maximas
potes eis inuenire bonitati, q̄
te vocauit: grās agito et ab agē
dis gracijs quib̄ tunc cessare no
lito. **Q**uidū reliquisti: nullus
in te deinceps mundan⁹ priui
at amor. **H**uāne laudes si te
caprunt si caduca mulieris glo
riola ineptus es monastice dis
cipline nec probe militare nosti.
Demonē tibi fortasse viciisse vide
ris mundū quoq̄ calcasse te pu
tas. **S**i sic arbitraris: vbiā
est hūilitas virtutū oīm funda
mentū. **E**sto tū vtrūq̄ viciis
nondū p̄fecta victoria est: restat
hostis terribilis. **V**ince teipsum.
Contēptū tui equo laturus aīo
non laudes appetiturus: cenobi
ū expetisti. **S**i beatā reprobis
patre quietē ambis momenta
neob indignū arbitrabere sub
terfugere velle labores quūmmo
in edificanda diuina domo extru
endoq̄ tēplo sedulus opator insis
tes. **S**i parata reprobis tormen
ta pauescas, nō te delinient
transitorie voluptates, sed cor
dis tui vineā perungul eroles
nascentes viciaoz spinulas velle
nō cessabis. **Q**uincā eousq̄
proficere sūma cū diligentia tot⁹

Speculi.

emittere ut acceptū dulcissimo
chrysto vinū .i. frequentes la-
chrymas ab unis aī viscerib⁹
prodeuntes deuotus possis offer-
re. **Q** si precioso saluifice cha-
ritatis igne calefas iam ma-
tore atq; impulsore nō egēs
quāmo sedulo negotiaris glo-
riosaq; virtutū perfectionē as-
sidua prece a dño obtinere la-
boras. **Q** si nec patriā queris
nec futuros metuis cruciatus
nec viudas amoris diuini flā-
mulas expuis. nichil est cause
quorū cenobiū ad eas. **Q** uot
quot eū seculū deserunt aliq;
tū causare qd paucis attin-
gimus incitant. **I**taq; si te se-
cularibus desiderijs ad vnguem
renūciasse crismas nec tū fer-
uenti propas affectu: quo ma-
gis in dies magisq; proficias
falso tibi (vt verū fateamur)
blandiri videris. **E**xpectari pro-
inde et quidē accuratissime
sit ne sub celo quippiā: qd
tū aliq;ten⁹ sibi vendicare vi-
deat; amorē. **N**ā si te mouet
parens. si tangit amicus: si
proprie carni plus equo faues
si honor delectat humanus. si
tua te potius q̄ aliena capit
sententia si (vt paucas absol-
uā) terrenū aliqd amas: si aī
propheta dicere neq; . **A**dhesit
dñe aīa mea post te. et nū
hieremia non renū sequi te

Monachor.

pastorē et dñe hōis .i. munda-
nā consolationē non desiderau-
tu fas plurimū dubio procul
abest vt fallacis blandimenta
mundi. ad integrū spreuisse vi-
deare. **I**git⁹ (si sapi⁹) esto tue
mentis quotidian⁹ inspector.
Grande nāq; dedecus est. et
ignominiosa confusio si postea
q̄ vocatus a dño seculariū hōm
conuersationē defecta te ipm
dilecte fratē vnanimiter viuē-
tū congregationi spontanea
voluntate iūristi: vlla sollicitu-
dine alicui⁹ ve ea detineri
patiaris amore. q̄ mortuo
tibi nihil comodi. nihil boni
possit vtilitatis afferere. **P**roū
magnope cauendū ne qd astu-
toris neq;ie sub candido virtu-
tis pallio tectū suggerente pos-
simo nri grūs mimico in tu-
ā ipsius pūcie studiosus am-
plexare. **P**ersuasū nāq; inter
dū habem⁹: posse nos cupiā
amicorū in seculo comoranti
puitales esse si ad eū suam
accedere. eūq; salutiferis eru-
dite consilijs atq; adhortatio-
nib⁹ aiare. **V**erū synenda
sunt hec et ne forte tūcūc
miamur incauti huiusmodi
vireliter concultando affert.
Sed fortasse dicit: hōm
quātumuis seculariter conuer-
santiū speciei⁹ est nemo.
Intellige proinde seculares

homo bifariam posse contineri vno
quidem modo quasi nra visitatioe
salubribusq; monitis videantur
indignu. et hoc supbu est lon
geq; teterimū. **N**o: ne sus
pecta religiosi profectus iacturā
faciamus. et hic ppe nō debet
appellari conceptus. **N**eq; n. spe
nitur homo. sed que noxiū fo
re suspicam' amore celestis pūe
libenter aspnam' affectū. **S**ub
lumen itaq; gradū conscendit
qui seculo funditus renuncia
uit sublimiore tū q; eo pductus
est ut nullus rei reprehensibi
li teneat' affectu. **E**t si tantū
in te diuini muneris expire
cōscende iuuante dño gradū
terru. et disce fideliter pēgri
nari. **N**ā preter eas quas
mōrauimus artes hec quoq;
prelebris est: quā sancti pēs
egregie calluisse noscuntur.
Ne sileas (aut ppheta dauid
cū dño loquens) qm adue
na ego sum apud te et pēre
grin'. **E**st aut pēgrinari (vt
religiosissim' dymac' ait)
vniuersa contēnere q; quippi
ā pēbere pnt' obstaculi quo
min' ea cōsequam' q; saluta
ri profectui quadrare viden
tur. **O**ptima nimirū descrip
tio. **E**t enī quū iuxta cōsilū
apostolicū ambulandū sit
spū: ne carnis desideria p
ficiam' quūq; exterior homo

145

in interiori perpetua cōtradic
tione differentiati. nullo pacto
in celestibus conuersari possu
mus terrāq; relinquere. (que
ppria carnis est patria) nisi de
virtute in virtute sollicitate gradi
entes atq; in hoc pēgrinandi
grū neq; torpescentes labores
nros diuini hymni psalmisq;
solemniter dicentes dño. **C**arita
biles nī sūt iustificatioes tue in lo
co pēgrinationis mee. **E**st aut
primū vere pēgrinationis indi
cū non esse securū. **Q**uādmō
dū. n. per ignotas regiones carpe
tes iter nec qua sit eundū dilige
tius pcontantes falli treberunt
solent. sic quoq; q; ppijs fidi o
peribus. nec apostolici illud aīo
versat. **V**idetur quō taute am
buletis: non solū in virtutibus
nihil proficiat verūcū ad ima
deiectus confidentiæ sue non
nūma (si qd sapit) detrimenta
cognoscat. **N**on est igit' confiden
dū: nec debent indisciplinati
placere mores quūmo timendū
sp. et audienda sapientis senten
tia. dicens. **B**onus homo q; semp
est pauidus. **S**ecundū bonie pē
grinationis argumentū est ac
ceptā diuinitus oculere sapien
tiam nec ea q; noxiū facile pub
licare. **Q**ualiter. n. pēgrina
tes dū aureos quos deferunt
nūmos imprudenter ostentant
in spati furti dāna nonūq; de

Speculi.

fere coguntur ad eundem modum
quod sacras legendo litteras diuino docen-
tur spiritu et absque commentariorum lec-
tione reconditos se gaudent ag-
noscere sensus. si se paululum os-
tentare reperint amittunt quicquid
quod mirifice fuerant affecti. Nec
minus ipsa conuersationis auste-
ritas quam sapientia debet abscon-
di. Nam si secreto corpus reden-
do macerabatur: aut aliud quodlibet
duru promerendi christi gratia vo-
lens ipse perpetereis omnino cau-
endum est tibi: ne huiusmodi stu-
dia prodas aliqui nisi forte iusta
necessariaque ratione persuasus. Nam
si subornat ostentatio et puerilitas
gloriari tepis. haud dubium quin
omnis meriti facile constituaris
egenuus. Tertium quo verus pro-
batur peregrinus vilitatis est ac
tribulationis appetitus. Redemptor
noster per huius itinera vie ita
peregrinatus est: ut propter dolores
atque labores appetere nihil.
Nihil. n. illi nostra redemptione
charius fuisse prospiciendum est quam
proculdubio nouerat non aliter
quam paciendo optato posse sine
concludi. Itaque qui vilitate tribu-
lationeque ditari se potius quam
affligi putant christi propinquam
vestigis atque ad patriam fidei
peregrinationem contendunt. Qu-
artum quo sollicitus peregrinus
agnoscitur sanctorum est desiderii
orum multitudo. Neque. n. pere-

Monachorum.

grinari dicendus est. qui non eo
quo tendit studiosissime pertingere
gestat. Is quoque qui celestem regnum
crebris appetere suspiriis numme
nouit: veri peregrini nomen nul-
la ratione meretur. Facta vero de-
sideria dulcissimum christi et
figunt et fouet amor: qui quan-
to plus creuerit tanto copio-
sius sacra desideria cumulant.
Porro quanto cumulantiora
sunt religiosi profectus desideria
quantoque plus appetit anima suo
placere redemptori. tanto sanc-
tior euadat necesse est. Sanc-
titas vero quanto plus accipit
incrementi: tanto magis auge-
tur humilitas quo fit ut perfec-
tissimi quoque magis sese peccato-
res soleant arbitrari. Quam-
obrem ne vel omissis contami-
nentur fabulis taciturnitatem quam
vigilantissime student solis
diuinis laudibus edificandis.
et fratribus linguam (qui id ef-
flagitauerit ratio) dedicantibus.
Tres sequentes gradus obedientiam
a (de qua iuxta cum peregrina-
tione differunt) penitentiam
aut mortisque memoriam
paucis absoluit. Ca. liij.

Nec legens atten-
datur considerans
te ipsum quod studiosi-
us inspice et quo
nam verum puenire velle debe-

at monachus ruminando scru-
tare. **P**auptate castitate et obe-
dientia substantialia (vt vul-
gatis vtar verbis) religiosorum
vota dicunt. **B**ed no est absolu-
ta paupertas nisi vere cotenatur
mundus. **V**erus. n. paup solo
christo contentus est. nec perfec-
ta constat anu castitas nisi eo
perueniat vt nullius rei vicio
so mens christo deuota pollua-
tur affectu. **O**bedientia quoqz
preedere pegrinatio debet. **N**eque
.n. christi vicario salubriter pote-
rit obtemperare quisqz nisi atqz gres-
sibus ad patria pcecti vniuersa
posus quibus se conspiciat ab in-
dipiscenda salute posse reuocari.
Qui vero et pegrinandi et ob-
temperandi studiosus est geminas
sibi virtutes copat quibus velu-
ti duabus subiectus alis ad
celos euolet quiete iucundissima
fruatur. **I**nter laborandū ve-
ro cū psalmographo suspirat
et ait. **Q**uis dabit in penas
sicut colibe et volabo (subaudi
desiderabunde pegrinando et si-
deliter obediendo) et requiescā
suauissima cotēplatione fruendo
postqz in his sacro virtutibus
laboriosius exercitatus. **H**arū
virtutū p̄nomia: q̄s facile se pro-
sequi posse confidat. **P**eregri-
nos. n. atqz inter pegrinādū
obtemperare p̄gentes: frustra dia-
bolus sequitur. **A**rmati sūt

.n. et acutissima p̄spicitū oculoꝝ
aac pollenti. occultas fraudulentis
serpentis deprehendunt insidias
et pugnati tōminus forti manu
resistunt. **S**icutū tenentū fidei eo
q̄dem pacto vt nec erga deū nec
erga prelātū infidelitatis argui
possint. **G**ladius quoqz spūs. i.
dei verbū manu tenetur erectus
quo cōfestim q̄qd̄ pp̄ie volūtatis
emerferit priusqz nocuisse queat
occidit atqz necatur. **B**ed qm̄ asp̄i-
oribus f̄monū iaculis nōnūqz
appeti: sed et vapulare necesse ē
fortissima paciencie lorica cōtegi-
tur obtemperans. quā nauera va-
lenti quoquo pacto transfigere te-
la. **C**aputi quoqz salutis galea
munitū est: spūalis videlicet
p̄s ardentissimo reuerentioqz
precatu quo sibi subiectos pie-
tissimo cōmendare deo solliate p-
git. **H**is igitur armis protecti h̄c
exteriora pagunt opera illinc
secretis p̄abus diuinitate pulsan-
tes et cū mitissimo conditore
dulassia familiaritate q̄cūqz oc-
turrecit aū cōcantes. **V**tū sue
pegrinacionis obtemperacionisqz finē
prestolant. **L**atere tū nos nūme
debet eo pacto fidei christi militi-
bus obediendū vt obtemperanciam
p̄na comitetur. **N**eque. n. p̄teri-
tor tū sed eoz quoqz quibus a-
recto quotidie tranute deuiam⁹
penitendū esse nemo q̄ sapit
ignorat. **A**t vero de spūalium

Speculi.

vulnerū medicatrice penitudinē
tam in decretis canonibus q̄ in
sententiarū libris egregie disputa-
tur. Nos autē qm̄ monachorū lu-
men clymacū sequimur paucas
ip̄ius de penitudine sententias
in mediū afferemus. quarū priā
hec est. Penitencia est eius gr̄e
quā nobis in baptismo diuinit̄
elargitā peccando profligauimus
opportuna euocatur. Viderint
proim̄ cucullati quib⁹ nihil est
hac v̄tute suspectius: recte ne an
frustra monachi nominēt. Vt
inquā priā est: pulchraq; iusticie
proles. per quā ip̄ius deo et p̄tā
diluimur. et vitam mereamur
eternā. **I**dem eiusdē authoris de-
scriptio in hunc modū se habet.
Priā salubre q̄ddā sedus est qd̄
cū piētissimo deo libenter meun-
tes. ip̄i promittunt nos deinceps
a peccatis cessaturos suisq; legibus
studiosius auscultaturos. **H**ec du-
biū quin gr̄a tenobis experiri-
mus irredemusq; nosip̄os si qm̄
desistim⁹ melioris p̄positi memi-
nisse. **N**on est autē vera peni-
tencia: q̄ lachrymarū laborat in-
opia aut certe lachrymas desy-
derare nō nouit. **C**ontingit. n.
plerūq; lachrymari nō posse: at
vero lachrymas desiderare nolle
torpentis est. ac sese penitus
ignorantis. **C**eterū quēadmo-
dū vocalia verba mentis prece-
dit cogitatio: sic luctificas quo

Monachor.

q; lachrymas mortis offensio-
nūq; nr̄ax mēoria ordine rec-
to preire nūme dubitatur. **E**st
autē mēoria mortis cōtinua
q̄dā mors vt clymacus n̄r ait.
Et si roges cur eā protulerit
sententiam incontinent̄ r̄ndeo
optimū quēq; christiani singlis
quibus dieb⁹ q̄ p̄t̄ accuratissi-
mā cū dño ponere rōnem. at
q; ita se cubitū recipit vt se
nescire non abigat sit ne post
sōmniū de strato surrecturus.
Rursū ita cōsurgit vt ignoret
an lectū sit repetitur⁹. **H**ec ita
q; mortis meditatio solers nō
rūq; consideratio delictorū et
salubre extorq̄e genitū et lar-
gissimas sepeuero fauente
dño lachrymas educere nouit.
De trib⁹ rursū gradib⁹ sep-
tino. octauo. nonoq; sc̄o
videlicet luctu inuisiten-
tia et inuiriarū obliuioē
succincta disputat breuitate.
Ca. lxxij. **H**ic septimus est
gradus huius spūa-
lis scale: q̄ luctus
v̄ticialis appellat⁹ cui
q; sempiternę pronuntiat̄ conso-
lacionis dulcedo. **E**st autē luc-
tus (authorē clymaco n̄ro) ar-
cūspete mentis secundum deū
contristatio q̄dā salutiferq; do-
lor q̄ talis ac tantus est vt eo
priuari religiosa nolit aīa
sed quū eū abesse perferret

147
.liber.

tū quanto magis p̄t feruore
amatiū dolorē q̄ritare nō desis-
tit. **Verēt. n.** nō minimū ne
priusq̄ emigret: pro p̄t̄is satis
facere nequeat et velut idig-
na celesti gl̄a penus addicat̄
eternus. **Nec** hoc tū formidat
quecūq̄ vehementer metuit
ne transitory cuiuslibet gaudij
vanitate sedet. **Nihil. n.** reli-
giose menti terrena delectatiōe
suspectus. **Et** qm̄ beati luctus
mulariā exploratū habet vti-
litatē tali tristitia sine graui
molesta carere non sustinet.
Est. n. luctus aureus quidam
stimulus (v̄t idē p̄git dymac⁹)
quē diuina largitas dilectesi-
bi infigit aīe v̄t ab ea terre-
narū rerū oīm funditus extir-
pet̄ amorē. **Et** qd̄ hoc luctu
p̄osius cogitari queat. **Est. n.**
sc̄t̄is mentēq̄ deo deuotā ad-
mirabili nitore p̄ornat. **Nō. n.**
sic dolet̄ aīa. v̄t p̄uuliter eterna
formidat̄ tormenta. **Neq̄. n.**
h̄mōi luctus est: cuius hoc loco
facim⁹ mentionē rursūq̄ non
ita tristat̄ q̄si celestis gl̄a me-
uarrabili metuati b̄titudine spo-
liari q̄nūno tota doloris hec rō
est: q̄ amatiū sup̄ oīa deū cui⁹
genuā erga se benignitatem
mirari satis ac laudare non
suffiat. nō torpēdo nō neg-
ligendo nō sibi ipsi nimis in-
dulgendo offendere minime for-

.quartus.

mudaret. **Hinc** octauus oritur
gradus: quē mirascentiē nōie
dymacus appellat. **Hanc** autē
mirascentiā siue (v̄t alij di-
cunt) mirasabilitatē nō ita de-
bens accipe. quasi hoc affec-
tu mens aut spoliari facile pos-
sit aut desiderare veluti gran-
de q̄libet bonū debeat ne sue
gentis ire stimulū quoquo
modo presentiscenti. **Habet. n.**
hic affectus vtilitatis nō mini-
mū nec ab optio deo huāne
menti atra rōne ingentis
est qd̄ profecto videri possēt
si eū p̄m atq̄ norū penitus
oporteret auferri. **Est** igitur
mirascentia (v̄t dymac⁹ eā
definit.) ingens opprobrioz
desideriū nec nimis vehemēb
q̄ apud magniter gloriosos am-
biti cupiditas esse consuevit
honorib. **At** vero q̄ tali cupi-
ditate laboreti q̄ri quidē p̄t
sed vbiā locoz repiat̄ igno-
ro. **Hic** tū christi studiosū
inuitatōre ipius inuante
grā huc posse p̄tingere sanc-
torūq̄ nō paucos. olim tam
admirandē cupidius igne
caluisse. **Bed** aliā narran-
te dymaco mirascentie de-
scriptionē audiam⁹. **Miras-**
centia inq̄t est nature vic-
toria tanta v̄t post illatas
iniurias. nullus oīm dolo-
ris aculeus sentiat. **Et** si

Speculi.

forte in ipso iniuriarum impetu paululum aliqd animo morderi se sentiat non debet hic prope vocari dolor quinquide tam repentina succedit castigatio quanta cogitari vix queat. Non autem ad id culminus facile pertingit quoniam labor res vel maris perpetit animus dum absque vindicta desiderio vlliusque maledicti pruniciatu irrogatas iniurias tolerare perdidit. Exigit huiusmodi care nimis irascentie vehementis desiderio se appetende taciturnitas ipsa principium. Talis inquam taciturnitas que sola compestat linguam turbulentis inter cogitationibus animo laborante. Medium vero malorum cogitatum gloriosius longe silentium: dum videlicet effecta fortior anima mente iniquiter nihil cogitare permittit. Inimicus denique stabilis in motibus tranquillitas quam nulla possit immundorum spirituum contentio perturbare. Sed cauendum ne superate semel iniurie venenato maligni serpentis flatu memoria reuiuiscat. Solet enim vel perfectissimus quibusque contingere vix ut postea acceptam iniuriam ab animo repulerint: iniuriam crebris orationibus adiuvantes in medijs tamen orationibus surgente iniuriarum memoria diabolico nimirum studio grauissime commutentur. Sed assidua benignitatis christi recordatione et eius orationibus qua pro nobis in cruce

Monachorum.

pendens iniurios patri commendavit inimicos (si viriliter anima pugnavere preceperit) perfectam iniuriarum omnium consequit oblivioni inimicosque dulcissimus sacre charitatis stringit amplexatque lacertis. Et hic novus est gradus longe in micum arduus: sed gloriosissima pariens victori coronam. **De decimo. undecimo. duodecimoque gradu abstinentia vix uideri cunctisque vitia multa loquencia perfectorum silentio quo sacralitas quoque et iocosa mendaciola supprimuntur. Caplin. luy.**

Utrum quoniam humani generis inimicus quanto quoniam pia in virtutum schola diligencius profectum et per spiritualis scale conscensum et lo viciniam propinquante prosperit tanto acius seuisque sacris illius profectibus invidet et que non potest ad manifestam pertrahere malicia qualibet fraude: que non facile deprehendi queat. a virtutum culmine disturbare conatur. Nouit itaque id proprium esse studiosis ut quanto virtute arctius amplectuntur tanto darius que sunt virtuti contraria speculantur. Itaque dum quippiam nonnulla mali specie pre se ferre videtur qualia sunt duriora proloquia verba minare ostendere multum insalutatum preterite quoniam an

Liber.

legitimum tempus sumere cibum et
 cetera id genus persuadet (si p[ro]p[ri]e)
 ei q[ui] laudata bene opandi con-
 suetudine iam deo vicinior est
 effectus ut de huiusmodi reb[us]
 audenter iudicet et intrepid[us]
 esse mala pronuntiet. de quor[um]
 t[ame]n prauitate certu[m] proferre sen-
 tentia[m] d[omi]no prohibet. Solius
 namq[ue] dei est occulta prospicere
 cordiu[m] et de cogitationib[us] e[or]u[m]
 exteriora proficiant[ur] opa ius-
 tissime iudicare. Itaq[ue] cum nihil
 vehementius a[n]i[m]o sedet q[uam] quo-
 tidiana virtutu[m] incrementa
 namq[ue] meticulosus est sp[iritus] pri-
 musq[ue] cogitatu[m] q[ui]bus equissimu[m]
 videant[ur] absq[ue] diligentiori exa-
 mine consentire no[n] audent.
Sed tales rarissimi sunt. Nam
 iudicare proximu[m] (q[uo]d inter p[ro]ci-
 losissima[m] uia[m] haud i[n]merito i[n]ue-
 ratur) t[ame]n late sp[iritus] p[ro]p[ri]e. ut no[n] solu[m]
 in seculo uigat[ur] ueru[m]q[ue] is q[ui]
 in cenobio castigatus uiuere
 studet familiare nimis esse ui-
 deat. Igit[ur] q[ui] ab hoc uia[m] secede
 nouit. nec queng[ue] iudicare p[ro]p[ri]e
 seip[s]u[m] decimu[m] conscendit meo-
 rate. scilicet gradu[m] a quo nisi (quod
 absit) resiliat hoc consequetur
 fiducia ne seuerius me[n]su[r]a
 d[omi]no iudicari. Id aut[em] u[er]u[m] que[m]
 admodu[m] et alia q[ui] plurima
 e[st] multiloquus prodire perspici-
 u[m] est. ip[s]a uero multiloquentia
 q[ui] sit vitupabilis secunde satis

. quartus.

climacus noster ostendit. Hanc
 ergo fatet[ur] d[omi]nande sp[iritus] odiosq[ue] pro-
 sus ostentatio[n]is esse parente[m]. Na[m]
 q[ui] silere nouit suisq[ue] cogitationib[us]
 p[ro]uidere prudenter a iactantia et
 ostentatione sibi firmiter cauet.
Est p[ro]terea multiloquiu[m] (ut diui-
 ne testant[ur] l[ite]r[ae]) indubitatu[m] stulti-
 tie documentu[m]. Na[m] a[n]i[m]o p[ro]prio mo-
 derari non posse ad stulticia[m] per-
 tingere q[ui]s ambigat. **Preterea**
 ab hac parente pessifera et detrac-
 tio q[ui] peius nihil est et risus orit[ur]
 dissolutus. Facile eti[am] q[ui] lingue no[n]
 pat[et] in mendacia probabit[ur] dolen-
 daq[ue] ceberime facti p[ro]p[ri]e
 compunctionis iactura. Intellectu[m]
 tuu[m] quoq[ue] sacris speculandis l[ite]ris
 diuiniq[ue] perq[ue]nde uoluntati ido-
 neo teterimas obijat tenebras et
 quanto loq[ui]t[ur] profusus tanto ad-
 rimanda diuina fit intellectus
 hebetior eiq[ue] a d[omi]no minus acumi-
 nis ministrat[ur]. Hinc eti[am] torpor
 oritur et accidia. **Quis**. n. sacra
 co[m]punctione fraudata et a diu-
 naru[m] l[ite]ra[m] dulci speculatione re-
 pulsa torpore pessimo laboret
 oportet. **Adde** q[uo]d multiloquus
 eo q[ui] recte silet. longe somnolen-
 tior est religiose namq[ue] tacenti bo-
 naru[m] cogitacionu[m] multitudo a d[omi]no
 supeditat[ur]. **Multiloquus** id p[ro]ter
 cetera mali consequit[ur] ut amissa
 regende mentis p[ro]p[ri]a in alia quo-
 q[ue] uia discarnosissime plabatur.
 Nec est sperandu[m] multiloquo. ut

Speculi.

facere deuotionis dulcissimi signatur expieri feruore. Non. n. vult dñs ea lingua laudari q̄ noxijs crebro sermonibus polluit atq; sedat. **¶** Postremū orō q̄ religiosus cū dñō loquitur. ob multiloquencie viciū contenebrata nihil pure lucis assequi nec eū quem in emiguate saltē aliqua tenus insperasse tota vite huius dulcedo est ifelix itueri pmittit. Quisq; igitur religiose silere nouit gradū conscendit vndecimū in quo perpaua consistere didicerunt. **¶** Sed aliud est in refrenanda lingua mediocriter profecisse aliud perfectā religiosi silentij obtinuisse victutē. **¶** Sed. n. nō nulli q̄ ad sūmū virtutū culmen admirabili proficiendi studio ptigisse vident et tñ a iocularibus verbis acendoz visū q̄ aptissimus (pterea q̄ huic vicio suapte natura sunt dediti) continere nō pnt. **¶** Et q̄dem apud morales phos id vicio nō daret. **¶** Facetū nāq; huius hōiem appellarent sed in cenobetica schola vbi christi sequenda sunt magisteria facetas exulare necesse est q̄q̄ rare admodū et decen-ter interiecte nō multū ledunt. Pulchrius tñ ab eis abstinetur. **¶** Nā inter christi verba facetas nihil exprimus. **¶** Qui vero scurriliter visū mouecint audientibus longe sunt verbanis repre-

Monachor.

hensibiliores. **¶** Scurrilitatē nāq; ad eū oīno non ptinere auctore paulo cōptū habemus? **¶** Quā obrem et pater benedictus huius verbis in monasterio locū esse noluit; quūmo ea penitus p̄cipit excludi. **¶** Solēt autē et ridiculis s̄monibus; cōposita mendaciola frequenter interseri a quibus monacho sūma cū diligencia cauendū est. **¶** Et q̄uis mendacia iocularia mortifera nūme sunt nec flāmā sacre diuinitatis extinguant inuincunt tñ debilitantq; nō parū. **¶** Porro tenere nō minimū debet religiosas aures illa psalmodographi sententia. **¶** Perdes oēs qui loquuntur mendaciū. Itaq; qui et a scurrilitate et oī mendacio continere nouit; et ea tñ loqui diuinis auribus nō possunt eē suspecta id gradū conscendit duodecimū priori (q̄ dubitari nō p̄t) arduū magis atq; sublimem.

De tribus sequētib; gradib; accedie. viz. victoria gule dominus castitatisq; triumpho. Caplin. lv.

¶ Sed ei qui religiose silendi rarā p̄fecto mirabilēq; diuina consecutus est largitate virtutē metuendos arc die laq̄os astutissimō religio- si profectus sollicitate tendit

Lib. .

inimicus. **D**ū em̄ solitudinē
diligit sacrisq; lectioibus occu-
rentia fastidia pellit malig-
nissimus ille sp̄s legendi
(si pōt) inducit fastidiū persua-
dens eadē esse q̄ in sacris lris
inueniunt. **Q**uid aliud inq̄
legis nisi cauenda vicia amplex
adāsq; virtutes et qd̄ h̄mōi ne-
gocio quotidie inuigilare neces-
se est. **P**restat modico colloq̄o
recreare sp̄m vt sic ad opus bo-
nū alacrior exurgas. **E**t si di-
uine lectionis fastidiū sinatur
inducere paulatim orandi quo-
q; tediū (si quoquo mō p̄mit-
titur) affect. **H**ec autē studia
vbi tepescere ceperint, facile
detestabilis subintrat accidia
q̄ tante malignitatis est vt eā
pro merito digne vituperasse
queat nemo. **E**st autē accidia
(quā impiores acidiā vocāt)
aīe religiosi laborib; insuda-
re consueit ob male psuasam
quodiam exerac̄ difficultatē
perq̄ noxia lassitudo. **E**adem
ip̄a bone mentis est resolutio.
Hens. n. q̄ nec lectione delec-
tatur, nec inter orandū charita-
tis igne succendit̄ tota resol-
uatur oportet et quā virtus
nō affiat viciosa voluptas ob-
lectet̄ necesse est. **E**t q̄q; co-
profissima sua benignitate sa-
luberrimis inreparationibus
sic a virtute resiliētes pientis

. quartus .

simus deus arguere consue-
uit vbi tū pessima torpescē
cepit accidia monachus vix
vniq; consurgit sed p̄ora res-
picens exeracia aquibus
misericime languendo deca-
dit pusillanimus effiat̄ sibi
q; psuadet nullo pacto ad
tantos redire se posse labores.
Proinde q̄ viciliter agens hāc
beluā diuina fretus virtute
cōulcat. decimūterciū cōscen-
dit gradū multo iā facilius
sublimiora scansurus. **S**ed
in ip̄a quoq; virili opacōne
nō deest maligno serpenti
qd̄ obyaat. **P**ersuadet. n.
sp̄ū fortiter agentibus valen-
ti corpe opus esse et ob id
copiosius refica oportere.
Quia in re prudentia non
mīma opus est ea in quā
prudentia q̄ a maioribus
neis discreta appellam con-
sueuit. **N**onnulli. n. tā ex-
igua corpis virtute pollēt̄
vt nisi ei nutriendo paulu-
lū aliqd̄ indulgēt̄ perfici-
ende bone mentis volunta-
ti par esse nō possit. **N**eq;
.n. est statuenda tibi potissime
mensura scdm̄ eā corpis ha-
bitudinē virtutē ve q̄ foris
apparece videt̄. sed scdm̄ eā
facultatē quā in se q̄sq; deo
fideliter seruiēs erp̄it. **Q**uā
ob̄re scrupulosi q̄ nuūmura

aū timentes obloq̄a plus q̄
 possunt; et a cibis necessarijs
 abstinent. siue ab ip̄a cibor̄
 quantitate ne forte reprehē
 dant̄ (utpote q̄ grandi sint
 corpulentia niniūq; sibi per
 cā et religioso profectū par
 te numis intendāt) quotquot
 inquā h̄mōi timore trepidāt
 insipienter agunt; et siue p̄sul
 lanimitatis sentire dāna co
 gunt̄. **Hac. ii.** ratione p̄moti
 sancti p̄s de cibis cibor̄q; men
 sura accuratius disputare no
 luerunt; sed nec pater noster
 benedictus q̄ ceteror̄ oīum mo
 destissim⁹ fuisse videt̄ sed hunc
 vescentibus bibentibusq; modū
 p̄scribit ne quoquo pacto vel sa
 cietas vel ebrietas locū inueni
 at; sed mente sobria expeditoq;
 (quoad fieri p̄t) corpe a mensa
 suegat̄. **Hic decimusquartus gra
 dus est;** quē paucissimi ceteris
 comitantibus nāscunt̄. **Sūt. ii.**
 nōnulli maximi quidē gule
 exterminatores sed dū imodera
 tuis agunt virtutis iacturam
 faciunt frustra sibi sup̄ absti
 nentia blandientes. **Qui ve
 ro sibi moderari norunt; eorūq;
 ut nihil plus corpi tribuant
 q̄ natura videt̄ erigere. aut
 si qd plus interdū concedant
 id tū rarū sit et quū aduenerit
 dephensū castiget̄ si p̄ moderatos
 gradus ad hoc vsq; culminus**

ascenderint non video qd eis
 obesse possit quomin⁹ iuuante
 dño inuenta manu candidissie
 castitatis iura tucant̄. **Est autē
 castitas angelis cognata p̄ncip
 naturalis quippe qui nūq; lubri
 cū nouerunt; aliqd et in grā cō
 firmati ab oī lasana cogitatione
 tā paul absūt ut maior neq̄ati
 distancia cogitari. Pura igitur
 aīni corporisq; castitas angelis
 monachū sup̄ oīa vicinū efficit
 atq; propinquū. Existimauere
 p̄s sc̄i eorūq; peruenire posse
 studiosissimū aīe sue custodem
 ut eius status in quo tunc con
 sistit. quū amato sup̄ oīa deo
 deuotissime famulat̄ nullā in
 sōnis quoq; senectū mutationem.
**At ego q̄ bestialis sū totus nihil
 sup̄ hac re definire velim. Cue
 niat sane in sōnis q̄qd p̄mittit
 deus; michi sc̄m meā grossitē
 castus atq; irrephēsilis esse vi
 detur. q̄ sese (quoad p̄t) ab oī
 imundo tactu cogitatusq; cōser
 uat. Et hic decimusquintus
 gradus est; quo iā in celestē an
 gelū terreno licet grauatus cor
 pore transit monachus hōicūq;
 transcendit. **De oī auaricie
 specie diligentissie vitanda ā
 bienda p̄fecta paup̄tate et
 solute mentis febre siue in
 sensibilitate p̄uiose pestis
 instar fugienda. Caplin.**
 . lvi.****

liber.

Et autē incredibile dictu quanta sit astutia spēs ille q̄ nō in merito auctis amantibus callidior esse phibet. **P**udet. n. vel p̄fectissimi cuiuslibet monachi erga eē aliqua p̄ta codicē reuas effigē. rotundos globulos (quos quinggenario numero filo distincti insertos marie virginis sceta vocant) aut aliud aliqd̄ q̄ ardentissime p̄t̄ efficere mentē vsquadeo v̄t si forte qd̄ amat auferr̄ cōtingat nō possit nō dolere. **H**oc autē ad auaricie vicium aut tenacitatis potius aliq̄ten⁹ p̄t̄ne videt̄. **V**ult. n. h̄ere eā quā minūe licet. **E**t si forte q̄sq̄ sublata re tristitia plus equo labore facile admodū in alia quoq; vicia detrahet̄. **M**onachus igit̄ q̄ ad virtutū cultū toto desiderio fertur vbi vel tenuissimū ob dilecte rei absentia surgentis doloris aculeū senserit p̄specta maligni demonis fraude ita suū ab oī creatura alieat̄ amorem v̄t nisi erga deū diuēq; legis obsequationē tūctosq; dei suos v̄llo teneat̄ affectu. **V**iderunt p̄m̄ ab hui⁹ cōsensu q̄ procul absistat̄ cucullati nūmox amatores. **N**ihil autē gliosius q̄ optimo deo vsq; adeo totā cōsecrare mentē v̄t ipius tū possidendi cupidissim⁹ q̄s inueniatur: nec

quartus.

vllā se acturā facere posse existimet. nō eū fideliter amplexari liceat in quo sinceriter amantis aīe delectatio tota cōsistit. **E**t hic decimus scetus est gradus quē paucissimos attingere dubitari nō p̄t̄. **H**inc ad decimū septimū v̄llo absq; labore cōstenditur. **N**ā vbi solus deus affectu cū sibi vendicauerit oēm copiosissime sup̄nis diuitiis mens illa ditessit. **A**mata vero terrenor paupertate magnificētissime gloriati vberimū nāq; desiderate virtutis profectū p̄sentisens illud beate ioseph dulcissima cū gr̄az actionē modulati crescere inq̄ens me fecit dñs in terra paupertatis mee. **O**terq; q̄terq; felices: veros minūeq; phucatos monachos. q̄ quanto min⁹ transitoriaz rerū tangūt̄ amore tanto in oī stute cresant̄ vberiq; altissimoz vicinū celo p̄pinquati. **E**st enī paupertas (authore chymaco) iter quo nullū expeditius nocentis extirpato tristitiae pacis fundamentū actura tissima cordiū emūdateur. **P**aupertas vera exaudibilis efficit̄ supplicantiū p̄ces author est psalmographus cui⁹ hec sunt verba. **C**ū exaudiuisti paupes dñs inquit.

. Speculi.

Paup̄ enī fidelis dei amator
est: quē spreuisse diuinitas
ōino nō pōt. tantiqz sūt apd̄
deū beati paupes vñ nō ex
p̄ces nō: sed desideria quoqz
solerter attendat. **E**xploratū
est illud eiusdē psalmographi.
Desideriū pauperū exaudiuit
dñs. **A**dde q̄ rex tātus: nō in
regno. nō in diuitijs nō in
familia. nō in honoribus: sed
in sola paupertate gloriat̄ est
dicens. **E**go aut̄ mendicis
sū et paup̄. **N**ec inuicito qdē.
Nā quāto paup̄ior erat̄ cū
tanto se deo vicinius accedere
p̄sp̄ciēbat̄ et ab eo q̄cūqz opta
ret̄ facilius obtinere. **I**deoqz
quū mēōrata verba protulisset
exemplo subiūxit. **E**t dñs sol
liatus est mei. **D**euiqz inter
oēs laudando deo bñ paupes
magis vident̄ idonei: qd̄ nō
tacuit diuinus p̄pheta quū dice
ret̄. **P**aup̄ et inops laudabūt
nomē tuū. **E**t si gl̄iose paup̄
tatis p̄conia p̄seq̄ voluerō non
erit breuitati locus quāobrem
ad sequentiā transeundū est.
Itaqz q̄ vere paup̄ est: oēm̄qz
nūme necessariū p̄fandere doc
tus affectū. dū multa solli
te mentis vigilancia diuinā
cui totus auscultare cōcupiscit
p̄q̄re nō desinit volūtate p̄o
sisqz bonor̄ op̄er̄ thesauris dia
oz̄ indies euadere gestit̄ q̄qz

. Monachor̄.

inquā talis est: cauere q̄ diligen
tissime debet̄ ne supra modū
ieiunando vigilando variisqz
modis carnea nō adamantina
terrem corpis mēbra fatigando
ip̄ius reparatōi necessario cogit̄
intendere dūqz ieiunia penit̄
soluit. passimē vigilat̄ ceteraqz
plus nimio studio laxat̄ velut
ad priorē statū post aliqd̄ t̄p̄is
rediturus amissa tandē dis
crecionis v̄tute h̄c repugnāt̄
carne illū iustitē diabolo ad
optimor̄ exercitor̄ iusta mo
deratiā proorsus redit̄ nō possit.
Solet̄ ēi q̄ h̄mōi sūt ob subcepti
tē placētēqz negligentia ab ip̄is
v̄tutū fastigijs īvicior̄ voragini
corruentes p̄uicabili qdā male
solute mentis febre torq̄ri. **C**ui
cuiusmodi sit̄ dymac̄ diffusio
re tractatu p̄seq̄ nos aut̄ cōp̄
dij mēōres pauca p̄feremus.
Iam febricitantes amissū
bor̄ potioniqz desiderare sapo
rē vegētē tū febre p̄bare con
traria ad eūdē modū id q̄ v̄tū
te decedēs male se vicijs assen
ti cognoscat̄ relictas qdē v̄tū
tes videt̄ appetē ab errore tū
nō recedit. quo viuēdi ḡt̄ n̄s
cū an quippiā miser magis co
gitari q̄at. **R**ecte docet̄ cōtraqz
faciēs seipsū iudicat̄. **I**eiunia
laudat̄: nec abstinet̄ ip̄e. **P**ro
bat̄ vigilas: carniqz fauēt̄
plus iusto domire consuecit̄.

Libet.

Interea sua ipsius verba cum vita
 confectis altu genua atq; suspirat
 scilicet loquens. pro inq; **Aliter**
 (si consultu in velu.) viuendu est.
Sed horaria copunctio du pss
 teret nesat phibet triumphare
 spūs vincenteq; carne paulati
 tur in pdione. Resipiscit ad
 iutore deo nonnulli. q in id mi
 seriar (du discretione ppiant)
 sese papitat sed peccat plures
 q surgat pristinaq; sanitate
 donet. Hanc febre infesibilita
 te dymaco appellat: a q q li
 ber ee pot et spūalis ascensionis
 no obliuiscat decimū octauū
 gradu aathon nro cōscendisse
 videtur. **De p̄lara somno**
nachos iportunū oppugnau
tis victoria deq; moderata:
sancta: puraq; vigilia occur
rentisq; pauonis arte demoni
ca cocitati obtinenda diui
nitus palma. Caplm. lviij.

Religiose vero men
 ti diuina inuāte
 grā huicq; pucte
 iam ope sūma
 nitendū est vt moderatas vi
 giliās amore feruētissio pseq
 tue moderatas inquā. Nā qd
 supra vires est: discriminē af
 ferre dubitari nō pt. **Somnū**
 oibus necessariū esse deus
 ipē voluit q sic aiālē insti
 tuit naturā vt nisi interue
 niente sono constare cōserua

quartus.

eiq; nō possit. **Sed** quāto sono na
 turali necessitudinū satisfieri qat
 ignoret necesse est q nō studiosis
 sumā dederit operā vt idipm fide
 liter exiat. **Est. n.** nō vna pro
 luxioris sonū cā: qd monachū
 latere nullo pacto debet. **Etēn**
 quosdā naturalis vrgēt cōstitū
 tio (quā cōplecionē medici vo
 cāt) cui tū contraria cōsuetudinē
 poptie resistit. **Neq; enī** id oē
 nature necessariū est: qd ap
 petere videt ipā cōplecio. **Ali**
 os nimius abs potusq; plurius
 dormire cōpellit. **Plerisq; de**
 moēs ifestū sūt: et tanto mo
 lestiores quanto feruētior mo
 nachus ee cōtēderit. **Nonnullus**
 imoderata nocēt ieiunia. **Etē**
 nū extenuata caro restaurandi
 sui grā somnū recreatio erigit ad
 iumentū. **Quod igit oib; qdē**
 christianis rectissimē cōgruit mo
 nachis potissimū cōuenire vi
 det de ea loquor sententiā quā
 protulit iaplm dicens. vide
 te quō rante abuletis. **Et qd**
 nō possūt oēs eādē vigiliāz
 sectari prolixitate curandū tū
 est vniuersis: vt quū diuina
 modulāt officia iportuno se
 sono (quo ad valēt) obrui
 nūme paciāt. **Conādū quo**
 q vt eā assequāt sacētā q no
 rint quātū somnū nature sit
 necessariū: quātūq; sue pos
 sint idulgere saluti. **Id aut**

Speculi.

bona consuetudine (non feruere non desit charitas) adiutore deo facile consequetur. **P**osse vero diuinus huius puigile accommodare mentem cumque uocis cogitabilis idesseo luctamine diuinitate supfluum denique exosum habere sonum consecrandaque deo uigilias inutilibus negotiis absunne nolle decimumonum gradum consequendum est. perfectioni monastice prorsus amicum. **A**nticum tamen uigilias sacras grandis uarietas est multaque sunt eorum gratia soli deo exactissime cognita penitusque perspecta. **S**unt enim nonnulli qui ex peditione a terrenis tam turis quam cogitationibus animi totum deo dederunt ipsiusque facti gratia quicquid contrarium cogitatus vel emergerit vel ab aduersaria potestate suggestum fuerit tam prouido conspectu tamque repetita manu poterit abigunt ut prorsus nocere non possit. **S**unt rursus alij: qui diuinis officiis mediocriter quidem iunguntur. sed peculiarem orationem multo studiosius amplectantur. **U**triusque tamen rei quicquid diuinitus indispensa possunt bone uirtutis atque facultatis prope sedulo debet impendi. **P**reterea quosdam inuenias: qui nec psalmos ruminare sufficiunt. nec in oratione priuata domini sacre copulationis assequuntur. sed cum molestissimarum cogitationum multitudine copiosa. die nocturnaque necessario pliantur. **V**igilant tamen.

Monachorum.

du ab his quibus oppugnantur cogitationum phantasmatibus ope diuina summoque desideranti expeditur. **I**nter omnes autem qui in palestra monastica uiriliter exercitati ad bonam mentem itentem tam prouide sinceritate. optimoque deo nichil turbationum passi uacare sinunt. gloriosissime uigilant et inter uigilias celebratores summi sibi merito uendicant principatum. **I**ugiter uicesimo gradu religiose menti uel maxime desiderando consistentes expectati sine susceptione prestolantur. affectu. **E**st tamen quod est in eos qui tam sublimi cogitare fastidium malignum audere moliri demerit. **P**auere namque facti eorum et exhorrescere quam tamen subitaneum formidinis casum ignorat. **S**olet autem istiusmodi pauor in medijs orationibus interdum irruere. **I**mprouidusque non ad diuinum auriculum extemplo respicientibus non numerum parit impedimentum. **S**ed aduertendum diuinum consilia iudicij is qui tam ueritate gloriantur aut alio quolibet occulto uicio prius cotaminati animas pauore horrificum imitti plerumque soleat. **N**on proculdubio mira benignitate dominus efficit: ut qui sibi ipsis bonorum operum gloriam stultissime tribuunt. discant a superbia paul absisteret quam propria cognoscant experientia efficere se non posse quin timeant. eo quod timore que

.liber.

nō capiunt q̄ diuini metus mode
 rante gubernati. **Ceteri** vero q̄
 secreto quolibet vicio polluit̄ meo
 rato pauore cōtereti psuade sibi de
 bent cōmoneri se hūi horrore vt
 ab oī p̄cto purgatricū lachrimar
 lauacro cōfaciētiā ppriā sollicitus
 emūdantes eternas extinguit̄ flam
 mas q̄s idubitate subituri sūt nisi
 a mature a displicētib⁹ diuine ma
 iestati cōtinuū respiciant. **Perfec**
 tiores autē q̄ demōica faciēte mali
 cia sp̄s pauorib⁹ terreti cōsue
 rit̄ inuocato dulcissimi iesu nōie
 victoriosq; crucis ip̄siōe potenti ex
 cogitatis maleuolētissimi serpentis
 illusiōis facile supāt atq; pellit.
Quūq; diabolicū vir⁹ et in hac
 pte potenter extiterit. primū et
 vicesimū gradū (auctore dyna
 co) summa cū laude et glā cōtingerūt.
**De cenodorie iamisue glē tri
 uphali victoria odioq; lupbie
 pore monstro lōge neq̄oris
 sancte q; simplicitatis beata
 possessione. Capitulu. lviij.**

Quē (vt crebro dicit̄
 mus) quāto v̄tutū p
 fectōi pprius q̄sq; accē
 scit̄. tanto magis
 pestiferos manus glorie flatus su
 suerare p̄sentit. a q̄bus si diuina
 p̄fectus grā ita sese tueri p̄ceperit
 ne tante lūis mortifera cōtagiōe
 fedet̄ quāto sublimi⁹ cōscenderit
 tāto iuciat̄ hūilior magnificus
 vniuersē diabolice neq̄ie victor

.quartus.

euadit. Nichil autē manu glā ne
 quō paulatī nāq; surrexit et in
 stae formite q̄ quū nūma sit col
 lecta tū in horreo grana sensum
 cōminuit; ipā quoq; v̄tutes pul
 cherriās q̄b⁹ sp̄ialis cōficiat̄ thesau
 rus abrodit̄ penitus atq; cōsumit.
Neq; eī nisi cōgregato v̄tutū the
 sauro: eos q̄ sapiūt̄ iam⁹ pulsāe
 gloria cōsuevit. **Nā** q̄ sibi cuiusq;
 viay cōsatus est; emergentē glō
 lā facile pellit. **Habet.** n. quo
 mordeat̄ et cōpūgati potius q̄
 gl̄iet̄. **Et** vbi pp̄cia diuinitatē
 viciose sese cōspexerit euasisse vic
 torē: iā maiore conatu opus est
 vt oppugnat̄ vanitatis optatū
 necessariūq; referat̄ triūphū. **Sed**
 dicat̄ forsitā aliq̄s. **Rarissim⁹** est
 q̄ nō quotidie in aliq̄o tadati erro
 ris quo cōmoneri facile possit.
 nōdū ad supmū oīgenē v̄tutis se
 cōscandisse. incūmē. **Recte** q̄dē id
 dicit̄. **Sed** q̄bus p̄uidencia pene
 cōtinua ne labant̄ p̄sto est; et
 quū faciente fragilitate paulu
 lū q̄ddā offenderit. mor creatū
 p̄sentaneo dolore medēt̄. q̄d̄ egre
 gie v̄tutis esse dubitari nō p̄t. q̄d̄
 murū si molestissim⁹ iam⁹ gl̄ie
 stimulis agitēt̄. **Vbiq;** nāq; se
 uissima hec pestis se p̄bet̄ obuiā.
Si prolixiora ieiunia fortiter fe
 ro: est vñ glorie. **Si** cū hospitib⁹
 (ne p̄amone amator esse cognos
 car) cibū sumēs cōsueti saluo ie
 iunia. est vñ maniter extollar.

Speculi.

Si quid prudenter eloquor. va-
na surgit leticia. Si opportune
siluero: et sic quoque in blandior.
Denique quicquid egero boni: presto est
monstrum nequissimum congregatum
vultu frange vorare gestibus ut
me bonorum omnium relinquant ege-
num. Sed quatuor nequissima be-
lva pulset quod diu luctat animus
optimoque deo coherescere pergit
periculi nihil est: sed meritorum
potius incrementa nascuntur. Hic
secundus et vicesimus gradus est:
tanta sublimior. quanto virtutum
perfectio maior. Hic iam comode
ad odium venit superbie. odium
sanctum prorsusque necessarium quum
sit nichil eius timendum atque superbia
quam peccati omnis initium esse scriptu-
ra facit. Itaque quanto superbiam
maioris quod proficit odio tanto gra-
tissime deo propinquat humiliati qua-
gloriosissima christi pariter vniuersis
adornata virtutibus omnipotenti deo
omni merito placuisse refertur.
Qui vero vanam gloriam parum sus-
pectam habet: in huius belue omnium
truculentissime terribilissimas fan-
ces facillime corrumpit. et quum
absorptus fuerit vir vix resur-
git. Est et hoc superbi proprium: ut
se se non sentiat quum securus
incedens metibus proprie maculas in-
spice desines aliene vite scrutator
efficiat. Audenter iudicat.
Existimat cum se falli non posse.
Si durius quicquam alloquitur: id recte

Monachorum.

si facere dicit. utpote quod diuino
promotus zelo corrigere cupit ex-
rantem. Si plus equo dormit: si
delicentius vescatur: si diuinis of-
ficiis rarius interest. omnino re-
prehendi non sustinet. Singula
namque vicia singulis defensioibus
munies quicquid ceteri minus rec-
te fieri dicunt ipse studiose ge-
ri pronuntiat. et ad virtutem omnia
perpetue fatetur. Quis monstrum
hoc non metuat atque formidet?
Profecto quicquid tam dira peste ve-
hementissime posus vitare non
desinit merito tertium et vicesi-
mum gradum transcendisse refertur.
Iam vero quod omnem metum exal-
tationem et quicquid est elationis
suspectum habet. ad candidissi-
mam ducit deo puenit innocentiam
siue simplicitatem. cui idem
duo comitatu iuncta est man-
suetudo usque adeo ut plurimum man-
suetudo atque simplicitas vna ca-
deque virtus esse videatur. Est
autem simplicitas nitidissimus
cum candor quod mentem non sinit
maligniter interpretari quicquam.
Quia simplex inoffensus cunctis
oculis vnum se corripit: se tamen di-
iudicat. Quia obrem menti pro-
prie sapientissime presidet: nec a
vultu culmine facile deturbatur.
Scriptum est in genesi. Jacob
vix simplex habitabat in ta-
bernaculis. Jacob suppletatorem
interpretatur. Suppletatorem autem

liber.

vicijs simplicitas nascit̄. q̄ quāto
 maior fuerit p̄fectus tanto gl̄io
 suus p̄ficiat̄ atq; cōsumat̄. Ois
 aut̄ simplex in tabernaculis
 habitat. Peregrinat̄ eī dilige
 tissime: nullisq; vic molestis
 offensus ad patriā tendē non
 desistit. In laudib; beatissimi
 iob simplicitas v̄tutū priā cōmē
 rat̄. Sic eī legis. Et erat vir
 ille simplex et rectus ac timēs
 deū et recedēs a malo. Nō
 uerte subactis vicijs quoz hic
 mentio nulla fit mor nasci
 simplicitatē sed nō cōtēplo cōsu
 mat̄. Sequitur eī rectitudo siue
 iusticia quā mor subsequitur
 dei timor ille videlicet q̄ nū
 q̄ a charitate sciūgit̄. Ad vlti
 mū vero aduēit̄ est: et vere
 dēs a malo. id est ab oī viciō
 tā aiō q̄ corp̄e procul absistēs
 q̄ vera simplicitatis est inocēcie
 ve p̄fectio. Hic ergo quartus
 et vicesim⁹ gradus est: quē
 meritis nemo p̄conis extulit̄
 se queat. **De hūilitate ppau
 nis agnita deq; v̄tutū mode
 ratice quā discretionē ap
 pellat̄ postremo de beata
 tranquillitate longē pluri
 bus desiderata q̄ possessa.**

Capitulu. lix.

Ordis aut̄ rarissimā
 sanctissimāq; simpli
 citatē ordine recto
 p̄fecta seq̄t̄ hūilitas

. quartus.

p̄fecta inq̄iā. Neq; eī cū illā
 quā v̄tutū dicim⁹ eē fidamētum
 hūcūsq; cuiq; aliqui p̄uenire con
 cessū est. Verū (vt dymar⁹ ait)
 q̄ de p̄fectissimis v̄tutibus
 simplicitate (verbi causa) hūi
 litate charitate verbis quem
 piā docet̄ contendit q̄ nec eis
 exccatari se icēpit n̄ ad eas cō
 sequendas vehementer anhelat̄
 nō minus laborat̄ ianiter. q̄
 is q̄ sermone se putat̄ oūdere
 posse cū hūi melis sit dulce
 do hūi saporis ip̄tis penit⁹
 ac ignaris. Qui vero de vir
 tutū studijs verbis edoceri cu
 pit nec ad eas tū nāscēdas
 totus aspirat̄ oūtare se tū: at
 q; inaniter gliaci velle vide
 tur. Hūilitas ergo frustra se
 aularū auribus insonat. Nō
 em̄ de illa disputandū est quo
 cōphendi possit. tangi vult
 gustari vult. amplgrari cupit
 nec aliter se p̄mittit̄ agnoscā.
 Est eī vera hūilitas et vilissi
 mū estimare sese et talem
 ab alijs credi velle. Quōd lōge
 facilius dicit̄ q̄ sciat̄. Est
 n. nigro simillim⁹ agno q̄ q̄
 talis est. Non dico neminē
 iueneri: sed ob nimā rarita
 tē hūi cōpatione libuit̄
 vti. Etenū q̄ vere est hūilis
 studiosissima sedulitate quan
 tū p̄t̄ v̄tutis asseq̄t̄ nec vn
 q̄ ab hoc studio cessandū cris

Speculi.

amati. Et tñ mox ubi boni q̄p
piā opatus fuerit: maioris p̄fectio
nis desiderio: id fructibus obliuif
titur et minuti aliqd̄ erroris as
picens ad ip̄fectionē p̄riā acu
to regredit̄ oīs sibi q̄ nōdū pro
ficere cepisse videt̄. Ita fit ut h̄p
ad ea obtinenda ferat̄: q̄ nōdū
se putat̄ ideptū. Que vero cōse
cutus est: sic obliuifcat̄ quasi
bonor̄ q̄z egen⁹ necesse habe
at̄ magisteriū tāpe discipline.
Hec virtus talis ac tanta ē:
ut orōne breui de ea differi
disputariq̄ non possit. merito
q̄ sibi quintū et vicesimū ven
dicat̄ gradū. Sequens aut̄ dis
cretionē debet̄: quā moderatio
nem pleriq̄ vocarunt. Hec
nō tā virtus est: q̄ oīm cōserua
tio norma q̄ virtutū. Et q̄dē
in is q̄ mox iter ingrediuntur
discretio studiosa ear̄ rerū noti
tia est: q̄ ad ip̄os p̄tinet. ne
qd̄ ultra q̄ ip̄os conditio flagi
tare videt̄ attentent. nec cur
sus min⁹ aliqd̄ faciant: q̄ ab
eis desiderari merito posse vi
deat̄. Hanc discretione q̄ nact⁹
est monachus. p̄fecte obtēpat̄
et in sua obediōne dñi regia
gradit̄ via ab oī p̄manet op
pugnātis inimici malignita
te secutus. In proficientib⁹ vero
discretio est diuinā grāz ana
turalibus donis lūmōsa distic
tio. Verbi causa. vigilat̄ natu

Monachor.

raliter. vigilat̄ et diuina grā
mirabiliter opante. Natura
lis vigilia cor sursum nō rapit:
qd̄ diuina mirabili mō faceret
consuevit. In hunc ergo modū
ubi proficiens singlā caute se
cernit: videt̄ q̄ dño debeat
grās pro donis vtriusq̄. et quā
to studio saluificā grām debeat
amplexari. In p̄fectis postremo
discretio est diuine voluntatis
agnitio: q̄ eos magnifico sp̄ca
lis grē dono in oī cogitatu
vbo et ope comitat̄. H̄ is
dūtaxat̄ contigit: q̄ i diuine
maiestatis conspectu tā aīo
sefe q̄ corpe castos conseruat̄.
Hanc autē rarissimā discre
tionē optata q̄dē p̄multis pau
cissimis aut̄ possessa q̄es tran
quillitas ve sejt̄. Est autē bip
tita quies: corporalis videlicet
et sp̄ualis. Posteriori vero tran
quillitatis nomē p̄rie tōuen
re videt̄. Corporalis itaq̄ q̄es
est exterioris consistentiē mox
ac gustū cōpositio detens.
Sp̄ualis vero regendar̄ cogi
tationū sciencia: et ear̄ rite
moderandar̄ diuinitus concess
sa facultas. Beatus igit̄ tran
quillitatis possessor: adueniēte
cogitationem mox inspiciat. et
si bona ē: tū grāz actioē con
plectit̄. sin aut̄ noxia presente
grā viriliter abicit atq̄ repel
lit. Ip̄e vero turbationis igna

Liber.

ruis in virtutū schola proficien
 do p̄sistit. **L**udicantes h̄c q̄ p̄no
 sū beate tranquillitatis nodū
 nouere thesaur̄ v̄bor̄ q̄dē mo
 uent̄ strepitu. sed cor q̄ dicit̄
 intellectu nequunt illustrari.
Transquillus curiosa sup̄ virtu
 tibus. disputatione non indiget.
Jam enī discreatione comitan
 te: q̄teno opando procedē debe
 at apte cōspicit agendariūq̄
 gr̄ar̄ oī tpe meoz copiosius
 opando q̄ audiendis disputan
 tū sermonibz illustrat. **I**na
 ū prave huiusce tranquillita
 tis est: vniuersā pessimoz de
 mouū malignitatē illumina
 tū gr̄a dinoscere eādēq̄ hu
 millimo feruentissioz suppli
 catu posse fugare. **C**ōsumatio
 tanti boni est diabolicos cona
 tus oēs illuderet: et inter eos
 peccū atq̄ nūme sentirenter
 immobili mente p̄stare. **C**ui
 etus t̄act̄si monasteriū q̄libz
 ex causa ad tps deserit quotū
 q̄ proficiat nullā cōgregati
 facti thesauri iacturā. **S**ilet
 enī nō mīore diligētia: q̄ si
 in renobio cōsisteret nec mino
 adhibet orōni feruoris. **V**biq̄
 monachus est: sanctūq̄ cha
 ritate foueret. non desinit q̄
 quanto plus reuerit. tanto
 tranquillitas ip̄a serenior in
 uentur.

. quartus.

**De impassibilitate orōne per
fecta atq̄ charitate. Ca. lx.**

Queterū quātacūq̄
 sanctorū sit viator
 tranquillitas nō oēs
 tū excludere pōt tris
 ticiā atq̄ dolorē. **N**ā p̄terq̄
 q̄ a sanctis tristitia sponte sus
 cipitur: etiā a dño frequenter
 doloris occasio ministrat. **S**ed
 enī gloriosa virgine tranq̄
 lūis? **E**t tū illa celi mūdiz
 regia: nō solū doluit verū etiā
 doloris gladio penetrata fuis
 se nūme dubitat. **S**ed hoc ha
 bet gloriosa tranq̄litas vt nul
 lus eā dolor. nulla p̄turbet tē
 tatio. **V**erū q̄cqd̄ emergat mu
 tationis fira p̄sistit in dño trā
 quilla mens. n̄ aliud aliq̄
 vult. q̄ qd̄ optimū deū rectissie
 velle cognoscat. **H**ec igit̄ quū
 tanta sublimitate p̄fulgeat
 nō imerito p̄q̄ rara est: nec
 eā possunt nisi p̄fectissie men
 tes idip̄sa. **Q**uāob̄re septimū
 et vicesimū gradū n̄ ei d̄y
 macus destinant. **S**z mirū
 videri p̄t tur ei sanctā orōne
 subiūerit quāq̄dē virtutū vir
 ip̄a p̄mordia nactis orandū
 sit nec q̄sq̄ inueniat xp̄ianus
 q̄ nō orōne d̄m̄i int̄p̄ellet
 q̄tūlibet ip̄erfectus eē videat.
Sed euidendū de p̄fecta d̄ūtar
 at orōne hic d̄ymacū verba
 faceret. **I**taq̄ quēadmodū tu

Speculi

usq; virtutis gradus sunt plu-
rimi multiq; distat ihoanaū
fides a fide perfectior: sic orōnis
quoq; sinceritas cū virtutū pro-
fectu beata sumit incrementa
atq; vbi ad eam culmē peruen-
tū fuerit, tunc ipa quoq; iōpa-
bili decore nitescit: orō tūq; nā
asatur roboris, vt mox ethera
transuolans diuinitatis nō me-
tuat p̄uigere solo dulcissimūq;
cū tanta maiestate colloq̄is ser-
mocinari. Et q̄q; pleriq; q̄ beate
tranquillitatis dulcedine mini-
me p̄fruit: feruentissimē nōnū-
q; orātī vsque adeo vt eorū orō
credi haud imerito p̄fectissima
possit: nō tū ob id existimandū
est inēdatorū graduū ordinē
insipienter esse digestū. Nā q̄
tranquillitatis p̄ciosissimū donū
nōdū affectu suis orōnibus cū
dno dulcissimē colloquūt: nō du-
biū quin eo tpe quo sic orātī
iucūditissima trāquillitate fruāt.
S; qm̄ de orōne catholica p̄s-
latissimē p̄tractarūt nos sermo-
nē rohibentes satis nobis fecis-
se videmur. cū paucis ostēderi-
m⁹ nisi trāquilla q̄etnaq; mēte fide-
liter orare posse, neminē. Orōnē
p̄fectā atq; frequētē ordie iusto
cōtēplacio seq̄tī, q̄ tāte v̄tutis ē,
vt eos q̄b⁹ sese diuinity iōulse-
rit, ipassibiles quodāmo faciat
eti ardentissimos p̄secū tribu-
lacionū amatores. Legimus

ayonathoz.

gloriosā cealiā xp̄i sanctū
euāgeliiū cādidissimo pectore
gestare solitā, n̄ a colloq̄is di-
uinis et orōne sacra quāq; res-
fasse. Dūq; hoc pacto mēte ex-
cere nō desinit: tāto diuis cha-
ritatis ardore flagrant vt sibi
nulla possit rōne satisfaciē quo-
adusq; pro xp̄o variis affligi tor-
mentis omidiq; postremo inēcti
Gloriosissima hec ipassibilitas
p̄risas t̄p̄ib⁹ nō admodū rara
fuit. Etenū triūphātissimi mar-
tyres: quos mortaliū uano di-
numeraffe q̄at tū p̄ioso locū
pletati thesauro ferri, flāmas
bestias et q̄qd potuit crudeli-
tatis excogitari: velut nichil
feruientes cū incredibili mētib⁹
alacritate vicerunt. Nunc autē
procholor tāta p̄fectione raro
nichil est. Siqdē vicioz rigidis-
simo gelu cōstricti transcūtē
mūdū amare didicim⁹: quo fit
vt ne mūnū qdē molestiarū
pro xp̄o tolerare possim⁹. hinc
autē ipassibilitati beatissimē p̄-
ter atq; rarissimē non⁹ et vire-
simus a dyuino destinatus
est gradus, n̄ ultra cuiq; pro-
gredi licet, nisi q̄ in charita-
te ad mortē vsq; proficiendū
ē: quā v̄tutū om̄i reginā ēē
nemo recte negauerit. hinc
fides et spes iōsepabili societate
iūgnit. Hec scale sūmitas ē:
nec imerito qdē, quāqdē gloriosa

liber quartus.

charitate nichil p̄ cogitari sub
 limis. Hanc v̄bis p̄sc̄ā p̄dulce ē:
 possidere tū et eripui multo
 dulcius imo vero longe dulcis
 sumū. De tali tātaq̄ virtute
 plurimū nos iuuaret. n̄ro q̄
 licūq̄ sermone differē p̄claras
 q̄ sanctor̄ p̄m̄: et colligeret et
 iterp̄m̄ sententias sed dū per
 bonor̄ op̄er̄ instrum̄ta perq̄
 dymacane sc̄ale gradus succin
 te lecti disputando feruntur vo
 lumē hoc quartū ceteris mai
 euasit. Itaq̄ sermo claudendo
 est. Tu vero q̄s̄q̄ es: q̄ tibi a
 tumultuātib̄ secl̄arib̄ pelagi
 fluctib̄ ad quietū beate religi
 onis portū vocari videris (te
 aut̄ potissimū alloquor. q̄ sub
 benedictina regl̄a militare de
 ceuus.) siq̄ opusculū hoc insp̄i
 cere ac lectitare dignabere
 obsecro te ne p̄ter st̄yli facilita
 tē optimas q̄sq̄ sentētiās ceteri
 minū pede p̄uere velis q̄
 potius attēde q̄ dicat. aūq̄
 cōsule tuū: an reuera huius
 modi studiis oblectet̄. Cuius
 ē nō oēs ad sūmū p̄fectiois
 culmē possim̄ ascēde: oēs tū
 p̄fectissimā q̄q̄ desiderare debem̄.
 Cuius ē aut̄ tepet̄ a friget̄ desi
 deriū p̄fectur̄ ē nūq̄. Vale q̄s̄
 q̄ huius opusculo cōdidit̄ ac res
 surus es lector. Et fernādū
 monachū malū christo pia
 prece commendat.

**Speculi monastice discipli
 ue Caroli fernandi libri
 quarta et vltima finis.**

**Reuerendo tū primis in
 christo p̄i iohāni duran
 do diui vinctenti cenomanē
 sis abbati dignissimo suus
 humilis fili⁹ F. G. rapali⁹
 foresius debita subiectionem
 et reuerentiam.**

* Ichi interea
 venerabil
 pater diuin
 p̄clarissimū
 illius p̄is
 p̄ceptorisq̄
 mei Caroli
 fernandi le

pidissimū monastice disciplie
 speculū a doctissimo viro ioco
 do badio. libror̄ t̄c̄ssimō fidelis
 amoz̄ calchographo creis mā
 daretur formulis. Michi inq̄
 sub tēpore germanice bibli
 othece nostre veteres admodū
 puluereoz̄ situ squalentes ac
 curacius reuoluenti codices
 animosissimus occurrit libello
 itidē monastice disciplie specu
 lū inscriptus. Cui v̄t̄ ex ip̄a in
 scriptaone sacratissimū christi re
 su famuli diuineq̄ legis peritis

sumi hugonis victorini esse com-
peri cōtinuo eius edicionē audis-
sime cupere solertēq; tractare ce-
pi ad meā ipius sane fratruq;
nostrorū ingentē doctrinā et in-
stitutionē nō modicā quibus nūm-
rū dauidico dicitur ore. **A**pphen-
dite disciplinā nequē irascatur
dñs et pereatis de uia iusta.
Cui sane libello ut ederet nec
tēpus magis opportunū n̄ com-
modior unq; videt̄ affuisse situs:
q̄ nūc adesse dignoscatur. cum
prohdolor non quidē complustuli
sed pene monachi oēs de via sacro-
rū mox preceptorq; celestū iam
ā decessasse vident̄ grauissime.
Porro situs eidē ipi cōtingit apior
nūq; ut nunc tēporis salicet ut lu-
cidissimo fernandi subnectatur
speculo utpote qui de monastica
itidē disputat disciplina et si for-
tassis nō vsq; adeo copiose vel con-
cinnē docte tū synce et sancte.
Illud ipm̄ aut̄ inuēris quibus
nō periti satis iustitia grāma-
tei. haud secus atq; pardus ma-
culosū erat: quoad eius per me
fieri potuit extersū maculis
quin adeo pristine restitutū in-
tegritati capitatiq; distinctum
illud in quā ipm̄ veneratissime
paternitati dicere tue cū pater-
na quā tibi sicuti filius patri:
et patri spūali debeo reuerēcia
tū legitimus successiois effectus
ordo. **S**alicet ut quēadmodū

illi cōspicuo patri casilino et
in congrua honestaq; vinten-
tiam moderatione cenobij et
in sacro sanctis quibus plenus
es strenuissime succedis morbo
ita dignissime succedas in huius
et nūcupatione voluminus
reuerā alterū hoc est fernan-
dini illi cōmodissime cetero simo
fuisse dicatū. iā ergo tibi alter
istud rectissimo successiois in-
ve et aptissime nūcupandū ve-
nit. **H**oc ipsū itaq; prestantis
sine pater quod humillime
tibi tuus offert filius benigno
p̄cor letorq; suscipias vultu.
Vincentianusq; fratrib; nris
q̄torius cōmunicandū tanto
simul eos paternā commune
facies charitate illud nocturna
versare manu. versare diurna
Vale carissime p̄ sacris et orōni-
bus tuis haud inemor rapali
filioli tui.

**Clariſſimi viri hugonis
de ſancto victore in ſpecu-
lū monaſtiche diſcipline
prologus.**

Quia fratres largiente dno de vana conuersatione huius seculi per desiderium sanctum conuersi estis: et ad ipsum qui vos tota mentis intentione ac voto reducere disponitis oportet vos nunc ipsam discere per quam discere possitis ad illum quem queritis peruenire. Ipse enim uera et sempiterna uita: extra quem scilicet nemo feliciter uiuere potest: ita quatenus in ipso et cum ipso uiuit beatus est. Si igitur deum queritis, immo quatenus queritis: ueram profecto ac perpetuam beatitudinem habere desideratis. Ad beatitudinem autem nemo uenire potest nisi per uirtutem et uirtus non alio modo ueraciter apprehenditur nisi disciplina uirtutis non negligenter custodiat. Usus enim discipline ad uirtutem animam dirigit: uirtus autem ad beatitudinem producit, ac per hoc exercitium discipline esse debet uestra inchoatio uirtutis profectio. Premium uirtutis eterna beatitudo. Hec enim est fructus uia et ista est patria per quam curramus et ad quam peruenire desideramus. Hanc uiam et hanc patriam psalmista uiderat cum dicebat. Beati immaculati in uia, qui ambulat in lege domini. Hanc uiam et hanc patriam uiderat cum dicebat. Disciplina tua corripuit me in

fine. Disciplina namque dei in fine corripuit: quatenus plene et perfecte homines reformans per uirtutem ad beatitudinem perducat. Hanc uiam et hanc patriam tunc etiam uiderat cum dicebat. Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me. Considerauit namque quod per bonitatem uenitur ad beatitudinem, atque ideo bonitatem doceri se petiit, quatenus per hanc ad illam pertingere concupiscit. Sed quia rursus uidit quod ad bonitatem obtinendam disciplina necessaria esset adiuncti et dixit. Disciplina doce me. Paratus enim erat disciplinam seruare: et non solum ad illam seruandam spontaneum se obtulit, sed ut illam quoque acciperet meritis supplicauit. Postremo quatenus uidit neminem posse seruare disciplinam boni operis quatenus non habeat scientiam uere discretionis hanc quoque sibi dari quasi quoddam fundamentum et principium sancte conuersationis postulauit. Bonitatem inquit et disciplinam et scientiam doce me. Et ut se idoneum ad hec discenda ostenderet nouissimum scitum adiuncti: quatenus mandatis tuis credidi, ac si diceret. deo. Ideo docere debes me quatenus scire debeo: quia preceptis tuis iam per contumaciam non resisto. Credo bonum esse quod precipis, credo uerum esse quod promittis. Ad quem iam propter te mea relinquitur: et idcirco quatenus

per te merer tua bona obtine
 quia mandatis tuis credidi.
Sic et vos fratres grā dī iam
 credidistis eius mandatis reli-
 quistis vestra propter ipm que
 vite nūc sua ab ipō vt merca-
 mini per sua venire ad ipm.
Credidistis mandatis eius di-
 centis. Si vis pfectus esse vade
 vende oīa que habes et veni
 sequere me et habebis thesaur
 in celo. fecistis qd pcepit. spera-
 tis qd promissū petite nūc ab ipō
 qd ad id obtinendū expedit.
Nullus iā carnalis affectus
 ad sapiendā grām eius vos
 impedit: reliquistis patrē et
 matrē frēs et sorores cogna-
 tos et affines et et pcuristis
 vos ad curendam viā eius.
Nichil iā amori eius pponitis.
Illū solū queritis pro quo lucrī-
 ficando oīa: hui⁹ mundi blan-
 dimēta quasi absynthiū ama-
 ra et oēm gloriā atq; decorem
 quasi sterora reputatis. **I**trate
 viā eius: et currite ad ipsum.
Tantocius requie habebitis
 quāocius puenietis. vic ad
 ipm sunt sciencia disciplina
 bonitatis. **P**er scienciā itur ad
 disciplinā itur ad bonitātē: per
 bonitātē itur ad beatitudinem.
Hoc est propter qd vobiscū loqui
 cepim⁹: vt quātū dñs dederit
 de hac viā qua ad ipam itur
 vos instituam⁹

Primū ergo scire de-
 betis qd hanc scienciā
 ā que ad institutio-
 nē recte et honeste
 viuendi ptiēt multo modis
 hominē colligē et cōparare sibi
 oportet partim ratione. partim
 doctrina. partim exēplo. partim me-
 ditacione sanctarū scripturarum
 partim assidua inspectione operū
 ac mox suoz. **N**ōc qdē hoc nō.
Debet siq; diligenter considerā-
 re et quantū valeat per se nō
 discernē qd liceat et quid non
 liceat. quid debeat. et quid nō
 debeat: in oī actu. in oī loco
 in oī tpe. erga oīs psonā. **I**n oī
 actu hoc est qualiter sacra et
 diuina mysteria impleri oportet
 qualiter huāna officia et
 que ad vsū corpis ptiēt ex-
 ceteri cōueniat. **E**t timorātū
 qd sollicitū qd deuotū ac religio-
 sū in dei seruicio hō exhibē se
 debeat: qd spontaneū. qd hilare
 et qd paratū offerre in subleui-
 dis necessitatib⁹ proximoz quā
 paratū. qd modestū. et qd nulli
 importunū in his que ad se
 ptiēt querendis ac ppiēdis
 prestare vt sibi et sibi sit paroz
 et prioro promptus et deo deuo-
 tus. **Q**ualiter assuescent suas
 in oībo voluntates frangere
 et alienis se voluntatibus quan-
 tū fas et decus esse cōsiterit: p

hugonis de sancto victore.

oia discat induare. Qualis
sedens qualis iacens: qualis stans
qualis ambulans qualis loquens
qualis turens qualis comedens
qualis ieiunans qualis denique
aliquid agens et qualis vacans
esse debeat.

Capitulū secundū

Non solū autē quid
agat: sed etiā in quo
loco quid debeat agere
cōsiderari necesse est.

Alius est modus habendi in eo
loco ubi deus adoratur: alius in eo
ubi corp⁹ reficitur. Alius in eo qui
locutioni deputatus est: alius
in eo ubi silentiū custodit. Alius
denique intus: alius foris alius
in secreto. alius in publico. Et
quous in nullo loco disciplinam
suā hō deserere debeat diligentiā
tū et magis solite ibi conservā
da est ubi vel neglecta pluribus
generat scandalū vel custodita
bone imitationis exēpli. Dister
nendū est igitur que sint illa q̄
in custodiēda disciplina usq̄
intermitti possunt. et que rursū
illa sint que pro loco et pro
tpe nūc intermitti nō crederi
volunt. Scpe tū et illa que in
publico necessaria sunt quēdā
prius in secreto exortationis
vsi exposcunt: q̄a si ea prorsus
in occulto negligunt. vti post
modū eis dū opus est in pub
lico nō valent et tunc autē

prorsus a disciplina deficientes
intuentibus scandalū faciunt? a
inepte id qd nō est in nobis simu
lare conantes irrisione gratant?
Capitulū tertium.

Similiter quoq; et tya
agendi discernenda
sūt. Alius est mo
dus viuendi i nocte.
Alius in die. Non est tps silen
tij et quietis. dies tēpus laboris
motionis et opis. In nocte sc̄i
debet esse homines: et aut
fessa mēbra sōno reficere aut
orationib⁹ vel meditationib⁹ sc̄is
in silencio aīu exercē. In die
vero de secreto suo in vniū coeūti
et ad inuicē rursū videndos
se et imitandos ostendit. Tūc
exēpla bonor operū tunc exhor
tationes sanctor verbor dare
et accipere alterutrū licet. Tūc
qui alienos actus scrutat im
pudens iure dicit: tunc qui ali
enos actus quantū expedit
imitari dissimulat torpens et
tutalis merito nominat. Sed nō
eadē eē debet facies nr̄a postq̄
refecti sum⁹ que fuit priusq̄
tibū sūpsim⁹. An sūptū abum
magis hilares nos eē cōuenit
ne ip̄a nr̄a abstinentia grauis
et molesta videat: post vero
magis modestos et tacitos ne
p̄ gule viciū crapula nos in
flāmasse putet. An sūptū abū
doctrine et orōnis tempus eē

post vero opus quia et tunc exercendus est animus dum adhuc ad studium spirituale leuis est et tunc reprehendenda est caro quam calor incentiuū eius per cibum apostolice creatatus est. Sic et festi dies aliud studium et alium conuersationis modum erigunt. atque alium in quibus operari licet exposcunt. In illis nos oportet studiosius ad ecclesiam et alacrius conuenire et ad celebrandam diuinam mysteria deuotius intendere atque in oratione diuiniu perseverare habitu. incessu et actu maiorem deuotionem erga cultum diuinum demonstrare nihil non sanctum nichil non diuinum. nichil non ordinatum agere lingua a vaniloquo cohibere pedes ab errursu et discursu stringere. oculos conprimere vultum inclinare. mentem erigere omnem denique actum et omnem motum cordis pariter et corpus ministerio diuino mancipare atque ut ita dicam quadam conuersationis nouitate festos dies honorare. In ceteris vero diebus quibus operari non licet nullus omnino otiosus appareat: sed unusquisque in eo quod sibi inunctum fuerit non quod ipse elegerit ope quantum scientie et virium suarum possibilitate superpetat sese debet exercere. Quantum enim decoris addit diebus festis quies vacationis tamen ornamenti

conferri ceteris diebus studium boni operis. ita ut et in illis quisquam voluerit esse quietus inder sit vanitatis sue et in istis qui non fuerint studiosus sue pigritie. Carnales siquidem mentes ne vel in illis diebus quiescant vanitas eragitant. vel ne in istis in bono ope se exercent pigritia ligati. Quapropter non negligenter quidem habenda est in bono opere discretio temporum quia sicut malum opus nullo tempore laudabile est. ita bonum opus quodammodo reprehensibile dignum iudicatur. si tempore opportuno factum non est.

Capitulum quartum.

Discretio personarum quantum quidem pertinet ad dilectionem secundum meritum: quantum vero ad venerationem secundum etatem et officium habenda est. Meliores diligere superiores honorare debemus quam par cotumacia est siue in eo quod propter inferiorem gradum superiorem cotentum siue cotuerso. Nihil ergo honor illis amor impendatur sic tamen ut et honor istorum sit voluntarius et illorum amor venerandus. Reuerentia enim si amore magis seruilis et amor sine reuerentia puerilis iudicari debet. Cum tanta igitur humilitate et reuerentia melioribus exhibendum est beneficium dilectionis ut illis quasi ex necessitate vide

Thugonis de sancto

victore.

ant' esse subiecti et cū tanto af-
fectu atq; hilaritate superioribus
soluendū est obsequi subiectiois
vt solo potius dilectionis debito
illi credamur astricti. Istis sic
reddam' sua q̄si nōm impedere
mus: illis sic exhibeam' nra
q̄si suū redderem'. Ser deniq;
modis discretiois psonarū ha-
bendā ex his colligim' tribus
secundū dignitatē et tribus se-
cundū cōuersationē. Alij nāq;
scdm dignitatē superiores sancta-
ly equales. alij inferiores. Superi-
oribus obedientiā timorē ob-
sequiū et venerationē debem'
exhibē. Cū equalibus parē et
cōcordiā custodire inuicē obsequio
bñficio et honore puenire. In oī
actione et verbo superiorē eis
locū tribuere: et si qū fortassis
in aliquo negotio eos p̄ire cogi-
mur cū hūilitate et reuerencia
q̄ faciēda sunt nō p̄cipere sed
demonstrare. et si eos p̄cedere
cōtingerit cū alacritate et deuo-
tione q̄si ex necessitate subiecti
obedire. Inferioribus s; bñficiū
et auxilii impendē nūq; impera-
re sine cōtumeliā corripē. sū su-
bia gubernare. sine crudelita-
te castigare cū pietate fouere.
Venerationē nō erigē societatem
atq; equalitatē amare. Maiori-
bus per timorē subdi. cōlib' per
charitatē obseq; minorib' p hūili-
tatē coequari p̄cipentib' parati

obedientib' modesti maledicantib'
tanti laudantib' verecūdi. Item
scdm cōuersationē alios nobis q̄si
superiores alios q̄si equales. alios
quasi inferiores debem' attendē.
Illor' cōuersatio inferior est nob:
quorū facta et si cōdēnare nō pre-
sumim' imitari tū non debem'.
Illor' cōuersatio par nobis est q̄ sic
nre ifirmitati cōtēperata est vt
et virtutis exēplū p̄beat: et coo-
perandi facultate in cōsortium
nos sue exercitatiois admittat.
Illorū cōuersatio sup nos est: quā
venerari quidē et admirari pos-
sum' imitari aut non valeim'.
Illor' cōuersatio superior est: q̄ per
longū discipline exercitiū in tū
p̄fecerunt. vt v̄tutē illorū nra
infirmitas q̄uis incipiat per
amorē appetere. per imitationē
tū non valeat coequare. Illorū
cōuersatio q̄si par nobis est q̄ vel
tanta nequnt quanta nos facē
possum' vel talia faciunt q̄lia
nos imitari nō debem'. Proin
in his talis habenda est discre-
tio vt superioribus qdē in oī loco
et in oī tpe vel smone exhibere
studeam' reuerenciā et q̄qd ege-
runt aut vbiq; fuerint non
p̄sumam' ipudenter eis nos q̄si
coequando ingerere. Sic nāq;
debemus in eiusmodi virtutis
exēplū qd imitemur quodāmo-
dō tacti et quasi delonge conside-
rare vt tū cōsortiū cooperan-

Speculi.

di nunquam presumamus crepete quatinus dum eis ubique cedimus facile ex nostra modestia clareat quod humilia de nobis et quod sublimia de illis sentiamus. Negligentes vero et inanis eos quorum opera vel studia reprehensione digna apparent tali nos cautela declinare oportet: ut et fugiamus quod faciunt et tamen iudicare non presumamus quod sunt. Cogitemus in eiusmodi nobis neque dari exemplum neque promitti iudicium. quia hoc in eis fortassis ignorantia seu infirmitas excusati quod si a nobis fieret excusationem non haberet. Itaque necesse est ut sicut perfectorum societate propter reuerentiam appetere non presumamus. ita quoque istorum consortium propter cautelam fugiamus illos honorando quia talibus sociari dignum non sumus istos cauendo quia talibus sociari facile corrumpi possumus. Preterea sicut eis qui superioribus se sociari appetit se elatum esse indicat ita qui cum peioribus assidue conuersari concupiscit deprimatum se esse demonstrat. Et ideo cum malorum consortium appetere nolumus duplex nobis utilitas fructus puenit: quia et culpam fugimus et innocentie nostre testimonium prohibemus. Quotidiana igitur et frequens conuersatio nostra cum medijs et equalibus nobis esse debet ita ut

inter eos etiam quoscumque in bono opere feruentiores ceruimus eorum societate atque familiaritate tamen audius appetamus. cum his vero tanta nobis pacis et concordie seruande diligentia sit ut in nullo unquam negotio quantum in nobis est prima dilectio perturbetur. Studeamus eis iniuriam nunquam aut molestiam inferre illatam vero propter amorem fraternae charitatis equo animo sustinere nihil contencioso aut arroganter erga eos agere sed parati semper in omni tempore et pertinaciter insistentibus credere et laborantibus libenter subuenire. Et quia inter presones nonnunquam puerisa quodam virtutis emulatio esse solet ut videlicet sibi invicem de successu virtutum iudeant et ob hoc in exercendo bono opere tamen ne inferiores videantur alterutrum sese puenire contendat tanto nos discretiois moderamine continere necesse est: ut operam nostram sicut dictum est neque pueris ingeramus nolentibus neque pueris utroque luoris suspicio esse potest. Si quoniam autem in aliquo forte negotio laborantibus opere ferre cupimus tanta horum humilitate et mansuetudine faciemus dum est: ut hisdem ipsis mansuetum sit. quod non excellentiam

opis sed cōfortiū queramus
laboris. Ceterū q̄tū p̄tinet ad
nos sūmope nitendū est ne
q̄n vel in labore nimis pacē
tes vel in obedientia p̄ceptor
nimis alacres vel in charita
tis operibus exequendis minus
tūciantur feruentes: quatinus
bona cōuersatio nostra eisdē
p̄beat matamentū v̄tutis a
quibus formā et exēplū sūpsit
boni opis. **I**ta fr̄es si assidue
volueritis cogitare factis cito
et intelligetis que sit via dis
cipline: que nos per exerciti
ū boni opis ducat ad cōsum
mationē bonitatis. **S**ed et
si forte ad hęc inuestiganda
atq; discernenda quātū expe
dit per vos minus sufficiatis
habentis dño adiuvante doc
trinā et exēpla bonorū ubi
et faciendā audietis et fac
ta videbitis. **E**t ne in hac
enā parte vobis misterii
nre exhortationis desit osten
dā nūc breuiter quales vos
vel ad p̄cipiendā doctrinam
vel ad imitandā exēpla bo
norū exhibē debeat.

Capitulum quintū.

Quoniam igitur ad scho
lā virtutū erudien
di acceditis: scire
debetis cōtentiones
verborū nullo mō deinceps
ad vos p̄tine q̄a spiritalis

doctrinę studiū non litigantes
sed auscultantes requiriti sicut
per moysen populo in lege dei
erudiendo dicit. **A**udi israhel
et tace. et sic iacobus ap̄tus
admonet dicens. **S**it autē oīs
homo velox ad audiendū tar
dus autē ad loquendū et tardus
ad irā. et videte q̄ cōuenienti
postq̄ multiloquū prohibuit
etiā de cauenda ira p̄ceptū sub
iurati dicens. **T**ardus ad loque
dū et tardus ad irā: vti paten
ter ostenderet. q̄a qui linguam
suā a multiloquio nō vult com
pescere nō poterit diu animū
suū a furore iracundię illesū
custodire. **M**ultiloquiū eī con
tentiones generat cōtentiones
vero ad iracundiā et maledicta
linguā erant maledicta autē
ad iracundiā et q̄ ad hęc gra
uius est ad fraternū odiū et in
multiloquio peccatū nō effugies.
Et iacobus ap̄tus. oē genus
bestiarū domari posse asserit:
linguā pestē eē indomabile
que vniuersā rotā natiuitatis
nostre inflāmat et ob hoc per
fectū eē virū q̄ i lingua nō offēdit.
Nā quia rixę et cōtentiones
verborū de pestifera s̄ radice ori
ant dubiū non est: q̄m nisi cor
prius intrinsecus per elacionem
intumesceret. nequaquā lingua
foris a custodia hūilitatis sue
in cōtumeliā vborū se relaxaret.

Speculū**monastice****. Discipline.**

Sed dū supbe pre alijs sapien-
tes videri volum⁹ erubescim⁹
vel nrām ignorantia ab alijs
argui vel alioꝝ sapientiam
quasi ad nostrā deſſione ꝓba-
ri. Sicq; nōnūq; cōtra cōſciē-
tiā nostrā: vel nostrū errorem
impudenter defendimus vel al-
terius veritatē maliciose impug-
nam⁹. **H**ec est sapientia huius
mūdi: quā idē iacobus apłus
carnalē vocat et diabolicā que
versuta est et maligna illas so-
lūmō astutiae vias exquirens qui-
bus possit et suū erroꝝ tegere
et alienā veritatē ꝓius manu-
festā in opinione stultoz et nisi-
pientiū hominū deprauare. **S**ed
nō talis est sapientia que de sur-
sū venit que nescit etiā semetip-
sā contra veritatem diligere: sꝫ
parata vel bonū qđ habet non
habentib⁹ hūiliter impendē vel
bonū non habet ab habentibus
libenter petere. vel malū quod
sustinet cū alijs et corā alijs vera-
ter accusare. **P**ropterea de ipā
idē iacobus apłus sic ait. **S**apien-
tia autē que de surſū est. ꝓmū
quidē pudica est: deū pacifica
modesta suadibilis. bonis cōsen-
ciens. plena nrā et fructibus
bonis iudicans sine simulatiōe.
Etēū fratres carissimi linguā
vstrā a supfluitate nō solū ma-
nū verboꝝ restringite sed in ip-
sis etiā q̄ recta sunt mensuram

et modū tenete et in collatioe
sanctoz magis auditores qđ doc-
tores eē eligitē: os clausū et au-
res apertas habete et quantū
estis ad loquendū modestiores
tū estote ad intelligendū sagā-
tiores. **S**ufficiat vobis si forte
res erigat: sic qđ sapitis peten-
tibus hūiliter insinuare vt
cōtra resistentes nūq; ꝓsumatis
pertinaciter dicta vrā defendē
qā sicut iam vobis ꝓdurim⁹ mul-
tarū molestiarū causas iurgū
mūstrant et mor vt lingua
ad multiloquū resoluitur ad
disturbandā pacē cordis nostri
quasi ianua hosti aperitur.
Restat ergo fratres vt si
vere discipuli veritatis esse ni-
pitis: tales vos studeatis exhi-
bere qbus veritas ꝓsuaderi pos-
sit. qā et ipā doctrina verita-
tis tales auditores amat. qā
et a sapientibus exhibita hūiliter
suscipiunt: a simplicioribus
quoq; administratā arrogan-
ter non cōtēunt: q̄ in scientia
dei hoc est in ꝓia bñ agendi
cunctos prudentiores ac sapien-
tiores qđ se esse existimant nō
erubescunt magistros habere
vōs a qbus discere possunt qđ
ignorāt. q̄ bñ dicta oīum liben-
ter approbant: errores vero ali-
enos quantū ad se ꝓtinere cog-
nouerunt ꝓ tpe student vel mo-
deste corripē vel prudēt dissimul-
lare.

lare. Quidamq; studium scientie morum disciplina ornati et mansuetudine ac modesta mentis sue: non solum in custodia oris sed etiam in habitu et gestu corporis sui demonstrant. Sed et de bonorum exemplis quae in presenti vobis dicenda existimo pauca nunc si poterit verbis demonstrabo.

Capitulum sextum.

Quare putatis fratres charissimi vitam et conversationem bonorum imitari papimus: nisi ut per operum imitationem ad novae vite similitudinem reformemur. In ipsis siquidem similitudinis dei forma expressa est: et idcirco cum eis per imitationem imitemur: ad eiusdem similitudinis imaginem nos quoque figuramus. Sed sciendum est quia sicut cera nisi mollita prius fuerit forma non recipit: sic et homo quidem per manum actionum alienae ad formam virtutis non flectitur nisi prius per humilitatem ab omni elationis et contradictionis rigore molliatur. Neque enim per exemplum alterius aliquis in melius reformari poterit qui adhuc per elationis vitium et bona aliena oppugnat et sua mala defendit. Necesse est ergo ut si veraciter bonos imitari volumus: prius per veram humilitatem ad obedientiam corda nostra

temperemus quatenus vita nostra tanto citius ad novitatem redeat: quanto promptius in omnem quam viderit virtutis speciem per voluntariam obedientiam se inclinavit et tanto altius ei vestigium alienae bonitatis incipiat inherere quanto arctius studet bona aliorum imitari potius quam carpere. Alia vobis adhuc non retinenda consideratione ad praesens negotium forma sigilli exhibet. Figura namque quae in sigillo foris eminet in impressione cere introsum signata apparet: et quae in sigillo intrinseco sculpta ostenditur in cera exterius figurata demonstratur. Quid ergo aliud in ista vobis inveniunt nisi quod nos qui per exemplum bonorum quasi per quoddam sigillum optate exculptum informari cupimus quaedam in eis sublimia et quasi eminentia quaedam vero abiecta et quasi depressa operum vestigia invenimus. Sanctorum quippe operum quae quantum ad reputationem hominum non ad dignitatem sed ad vilitatem pertinent illa in conversatione eorum quasi deorsum pressa iacent. cum vero talia operantur quae humanas mentes in admiratione supertrahunt quasi quaedam in se eminentes sculpturas ostendunt. Quod ergo in illis eminet: in nobis introsum recendi debet et quod in illis

Speculū Monastice.

depressū est in nobis est erigendū
quia nos cū facta illorū ad imi-
tationē trahimus sublimia quē
in abscondito: et abiecta in ma-
nifesto facere debem⁹. ne vel illa
si ostendantī p̄ amorē accepti fa-
uoris inani gl̄e seruire inapi-
āt: vel ista si abscondantī per
timorē vilitatis p̄mū retribu-
tionis amittant. **N**escio quā
homo deinceps habet excusatio-
nē ignorantie: cui toti iā vie
demonstrantī. quib⁹ possit ad
scienciā veritatis puenire. **E**t
re post discretione rationis
pprie p̄ quā dirigit: post doctri-
nā sapienciū per quā eruditur.
post exempla bonorū quib⁹ instruit
adduntur et p̄cepta scripturarū
quibus ad om̄i rationē viuendi
informant. **P**ostremo adiu-
gitur tentationes quibus ex-
ercitatus per quotidianā ex-
perientiā de veritate p̄ceptorū
certior efficitur.

Capitulū septimū.

Nos autē fratres qui
scholā discipline iā
intrastris in lectioē
diuina prius debe-
tis querere quōd mores vestros
ad virtutē instruat: quōd quod
sensū acuat ad subtilitatē ma-
gisque velle informari p̄ceptis
scripturarū quōd questionibus im-
pediri. **C**ū igitur diuinas scrip-
turas legitis: solerter perpen-

Discipline

dite quōd ibi dictū sit ad exercitan-
dū in vobis amorē dei: quōd ad cō-
tēptū seculi. quōd ad cauendā in-
sidias inimici. quōd ad bonos af-
fectus nutriendos et praua de-
sideria extinguenda valeat et
quōd cor per compunctionis ardo-
rē attendat: quōd disciplinā in
ope. quōd humilitatē in cogitatioē.
quōd obedienciā in p̄ceptis. quōd pa-
tenciā in aduersis habeat docat.
quōd denique ad agenda bona se-
dulū et ad mala cauenda do-
ceat esse circūspectū. **H**oc
modo lecta scriptura intelli-
genciā conferet salutarē: et
hanc ipsā sapienciā quam
pro virtute libenter despiciat
melius postmodū per virtu-
tem inuenit.

Capitulū octauū

Restati hoc nouis-
simū et maxime for-
tassis p̄ ceteris
necessariū ut sit. s.
homo in oib⁹ opibus suis cir-
cūspectus et prouidus et quo-
tidiana discussione cogitatio-
nes locutiones pariter et
facta sua apud semetipsū ex-
aminet. **S**apientes quippe
sē agendo discunt et per ex-
ercitiū bonorū operū quoti-
dianus profectibus in maiore
virtutis agnitionē exercent.
Per experienciā namque eorū quōd
faciūt ad ea quōd postmodum

161

Hugonis de . sancto . victore .

agenda fuerit cauciores sunt
videntur ei quia sepe opus quod bo-
na intentione inchoari cre-
ditur tanto citius hominem in
deceptionis laqueum precipitat
quanto de intentionibus suis pri-
ncipio securus: sine actionibus non
observati et imprudens quasi
via plena ad foueam currit: quia
videt quod faciatur: sed quod factum
suum sequi debeat non attendit.

Item non considerant quod non
quod euenire solet ut affectus
animi ita ambiguus sit ut non
si ex fine operis discernere non
possit homo qualitate suae in-
tentionis. Si vero quis diligenter
consideret ad quem finem tendat
mentis affectio tunc iam ple-
ne vitium esse cognoscit in quo
prius sibi animus falso de virtu-
te blandiebatur et rursus in-
uenit adhuc esse aliud propter
quod circumspectio homini utique neces-
saria est quam ad id secundum quod
bonum est agendum tantum magis
homo peritus efficitur quanto diligen-
tius facta sua circumspicit
seipsum quotidie in proficiendo
superare conatur. cum sollicitate at-
tendit quod agat. quod agere debe-
at si id quod faciendum est faci-
at si quantum et qualiter fa-
ciendum est faciatur. si bono opere
malum aliquid non admisceat. si
bonum quod agit quantum oportet
deuotione impleat. si alterius

non suum bonum diligat si suum non
alterius malum reprehendat cum per
singulos dies vitam suam ad iudi-
cium vocat. cum mane quando surgere
debet considerat quod egerit per
noctem in vespera quando cubitum va-
dit considerat quod egerit per diem
quantum ad bona agenda solito
alacrior quantum ad mala vitu-
tenda solito constancior si quod ex
his quae agenda erant neglexerit
aut si quod ex his quae agenda non
erant presumpserit. si in aliquo
ope suo insidiis inimica supplan-
tatus sit qualiter demum per iudi-
cium transactae deceptionis fu-
turam illius fraude caueat possit
quatinus eum nec superueniens
tentatio improvidum ad malum
opus detrahat. neque indiscretum
in bono ope presens negligentia
fallat. Huiusmodi cor suum in hu-
iusmodi studio exercet christi-
ano quod cito ad illam bonam et sa-
lubrem scientiam perveniat quam
sicut super diximus ad servandam
disciplinam et bonitatem psalmus
tibi dari sibi postulabat. Res-
tat igitur nunc ut ea quoque quae
de disciplina vobis demonstran-
da sunt proferamus. Docerimus
ergo vos primum quod sit disciplina
deum quod valeat postremo quomodo
observari debeat. **Capitulum. ix**

Disciplina est correctio
bona et honesta
cui parum est malum non

. **Speculū . Monastice . Disciplinæ .**

facere sed studet eam in his
q̄ bñ agit per cuncta irrepre
hensibilis appare. Item discipli
na est mēbroz oīz motus ordi
natus et dispositio decens in
oī habitu et actione. Audistis
q̄ sit disciplina: nūc attendi
te q̄ utilis et q̄ necessaria sit.
Disciplinā ē cōpes cupiditatis
maloz desiderioz carcer: frenū
lasauie. elacionis iugū. vincu
lū iracundie. que domat intē
perancā leuitatē ligat et oīs
inordinatos motus mentis atqz
illicitos appetitus suffocat. **S**i
cut ei de inconstancia mentis
nasat̄ inordinata motio corpis
ita quoqz dū corpus per discipli
nā stringit̄: animus ad constan
ciā solidat̄. et paulatim intrinse
cus mens ad q̄ctē cōponit̄ cū p
discipline custodiā mali motus
ei⁹ foras fluere nō sinunt. **I**nte
gritas ergo v̄tutis est: qm̄ p in
ternā mentis custodiā ordina
te regunt̄ mēbra corporis. **I**n
terior nāqz est custodia: q̄ or
dinata seruat̄ exterius corpis
mēbra. **S**ed q̄ statū mentis pec
dit subsequenter foras in inconstan
tancā motiois defluit: atqz
exteriori mobilitate indicat̄ q̄
nulla interiori radice subsistat
vñ per salomonē dicitur. homo
apostata vir inutilis graditur
ore puerſo anuit oculis teritipe
de digito loq̄t̄ prauo corde ma

chinat̄ malū: et in oī tpe iur
gia seminat. **P**ropterea cū
hūc talē quē de indisciplinā
et discordia pariter notavero.
lucti prius apostatā nomina
uiti: qm̄ nisi prius intus a cō
spectu conditoris auersione mē
tis caderet. foris postmodū ad
inconstanciā et seminatā iur
gia non veniret. **I**ganda
sūt ergo foris per disciplinā
mēbra corpis vt intrinsecus
solidet̄ status mentis: quatinus
dū vndiqz exterior custodia
interiori mobilitati coercende
oppōit̄. tandē ad pacē stabili
tem ipam̄ semetipsa colligat̄.
Quā nāqz vicioz motus disci
plina coercet: et quātū ma
la desideria foris coercendo cō
p̄mittit̄ tū p eā bonū desideri
ū interiori cōualescit paula
tiqz eadē v̄tutis forma per cō
suetudinē mentis ip̄mittit̄
q̄ foris per disciplinā in habi
tu corporis cōseruat̄. **E**cce
vidim⁹ quātū valeat̄ discipli
na nūc q̄liter custodiri debe
at̄ cōsiderem⁹. **Q**uatioz sūt
p̄cipue in q̄bus cōseruāda est
disciplina in habitu. in gestu.
in locutione. in mēsa. a. comēs
tione. **Capitulum . x .**

In habitu quoz modis
disciplina custoditur:
in ḡtū et q̄litate. in
colore et formatione

Hugonis . De . sancto . victore .

et in coaptacione vestimētor
In gñe .s. ne sint vestimēta
 nrā nimis p̄iosa. **I**n q̄litate:
 ne nimis sint subtilia vel mol
 lia. **I**n colore: ne nimis sint
 nitida siue quolibet alio mō
 sup̄ q̄ disciplina et propositum
 religione cōuersacionis expetit
 fuscata. **I**n formacioē: vt sint
 decēter et religiose cōposita et
 hūilitatis signū hūcia .i. nō
 nimis aut magna dependen
 tia aut flura. n̄ nimis stric
 ta non quolibet alio mō sed
 seculi vanitate detorta. **C**oap
 tacio ad modū portandi p̄tinet
 nā sunt q̄dā stulti q̄ stultis
 placere cupientes quodā arti
 ficio vestimenta sua circa se cō
 ponunt. **A**ly vero maiori stur
 rilitate ridiculose transuertūt.
Aly aut vt p̄pā de se faciāt:
 explicant ea et quantū possūt
 lacus distendunt. **A**ly tene
 corrugata in vniū colligunt.
Aly cōtorquentes et cōplecten
 tes uiolunt: alij toto conami
 ne stringentes et findentes ea
 oīa corpis sui lineamenta iue
 recundissima quadā turpitu
 dine aspicientib⁹ numeranda
 erponunt. **A**ly iactando et
 vitilando p̄anos suos leuitatē
 mentis sue eripa habitus sui
 mobilitate ostendūt. **A**ly in
 cedentes sinuoso sirmate ter
 rā vertunt. et fimbrijs depēden

tibus: imo retro consequenti
 bus caudis in similitudinem
 vulpiū vestigia sua obducunt.
Bene p̄fecto. vt postq̄ p̄tēsierūt
 p̄eat mēoria eor: ne sint am
 plius in recordacione in terra
 viuencū. **E**ui vt ostendant
 de nullo illoz se esse de q̄bus
 psalmista dicit. **N**on sic impij
 nō sic sed tanq̄ puluis q̄ proijcit
 vento a facie terre: quacūq̄ pro
 tulerunt q̄si turbo tēpestatis pul
 uerē cōtant et ipi filij tenebra
 rū illud lumen foris oculis
 oīm subtrahūt qd̄ intus cecata
 mente p̄diderunt. **E**st tū i quo
 de eis et in p̄senti vita vindictā
 capimus: q̄a eisde suis p̄anis q̄b⁹
 nebulā pulueris luminibus
 nr̄is mittunt. ad cōplauandā
 viā pedibus nr̄is lutū platear
 abstergunt. **Q**uid apl̄s dicat.
Pudet oīa vanitatis cōmenta
 m̄erare: in q̄b⁹ stulti et vecor
 des mulierib⁹ imo meretricib⁹
 studia sua cōferunt. et tanto
 dederūt quāta sup̄sticione cū
 habitu pene serū mutauerunt.
Aly sunt modi mille q̄b⁹ hoīes
 vanissimi et sup̄sticiosissimi
 spectaculū de se intuentib⁹ p̄be
 cōcupiscunt. sed hec oīa seruus
 dei magna debet constancia des
 picere: cū videat nullos nisi stul
 tos et irruione dignissimos stu
 dijs talibus deseruire. **H**ec enī
 oīa vere religioni contraria

sunt et oēs q̄ curā et studiū
adhibēt: quātū a religione ali
eni sunt patentē ostendit. Sed
grā dei oēs q̄ mō in religione
cōstituti talibus student. per h̄
hoīb̄ magis viles et cōtēptibi
les fiunt. et cōuerso q̄ h̄ p̄ter
deū despiciunt: nō solū corā deo
sed etiā corā hoībus chariores et
honorabiliores crīstū. **Cant**
ergo nūc miseri et stulti ac oīs
honestatis ignari: cant et co
mant pānos suos. q̄ nō intel
ligunt q̄ iuste in vris religi
osa vitā p̄fessis cultus p̄asax
vestiū reprehendit. qui per aplm
petrū et feminis prohibetur.
Non inq̄t in veste p̄asax. **Vide**
ant ergo quanta nō dico repre
hensione: sed cōfusione imo po
tius quāta dānatione digni
sunt. q̄ in proposito religionis
cultu p̄asax vestiū student
q̄a diues ille q̄ in euangelio pur
pura et bisso induit: postea
in tormentis inferni eternalit̄
cruciandus sepelitur. **Quid** aut̄
in purpura nisi color et p̄cū?
et q̄d in bisso nisi molliēs re
prehendit. **Cū** ergo carni sue
et in purpura decorē: et in
bisso molliē adhibuisse dicit̄
p̄cū dubio supbus siml et lux
uriosus fuisse cōprobat. **Qui**
ergo corpori suo prius illicitē
fomenta vicioz exhibuit hūc
iure postmodū cruciandū flā

ma tormentorū accepit. **Et tū**
diues iste nō p̄ proprijs rebus
non abrenūciauerat: sed q̄a
in his q̄ possidebat tēperantā
seruare noluit. post illiatū
vsū verū tēporaliū ad penā
sempiternā puenit. **Si** igitur
ille q̄a proprijs abusus est: tan
tā dānationē meruit. q̄d pu
tam̄ isti faciēt. q̄ p̄na nō ha
bentes: alienā elemosinā ul
tui sue elacionis impendē nō
p̄tinescunt. **Veh** eis: q̄a sicuti
ip̄i per p̄phetā dicit̄. peccata
populi comedūt: q̄a q̄d alijs pro
redēptione aīax suaz offerūt
hoc ip̄i accipientes pilliatū v
sū ad dānationē aīax suarū
cōuertunt. **Veh** corone supbi
effraim et flori decidenti. q̄
oīs caro fenū et oīs glā eius
tanq̄ flos fenū. **Excitātū** est
fenū et cecidit flos: q̄a spūs
iracundie dñi exufflauit in
illud. **Excitātū** est fenū: et
cecidit flos verbū aut̄ dñi
manet in eternū. **Quid** igitur
supbit cinis et puluis
fūm̄ euanescent̄ et vapor
ad modicū parens: q̄d est hō
nisi putredo: et filius hōis n̄
vermis. **Vermis** ip̄e: et ver
mis hereditas eius. **Heredi**
tabit ei hō vermes bestias ser
pentes. **Quātū** tūq̄ errolat̄
et ornet: q̄d est aliud caro
q̄ caro? **Quid** igit̄ prodest

Hugonis de . sancto . victore .

in hitu q̄ foris ad tēpus adhe-
ret gloriā q̄rere et corruptio-
nis putredinē q̄ in nobis est
et sup̄manet nō cōsiderare.
Propterea debent amatores
vere religionis demonstrāre quā-
tū ip̄i terrena despiciant ut
carnē q̄ moritura est cultu su-
persticioso excolere: sed pōpe
indumentor̄ mox ornamen-
ta auferre vestimenta plus
vilia q̄ p̄iosa plus grossa q̄
subtilia. plus aspera q̄ mol-
lia. plus fusca q̄ nitida. plus
neglecte q̄ accurate cōposita
vel adaptata amare quatinus
si nō possint in vestimentis su-
is p̄oia cōmoditatē abscondere
nūq̄ tū p̄sumant eis ut ad ostē-
tationē. **Poterant** hec fortassis
bivolentib⁹ ad eruditionē mo-
deste et hūilitatis sufficere sed
suo duros et rebelles animos
si adhuc moderacionibus lupa-
nis frenati fuerint. nō facile
a via pristini erroris declina-
re. **Quos** q̄dē oportet in aunc-
tis observacionib⁹ vsq̄ ad vnguē
stringē: et ut nullus devian-
di locus tergiversacioni relin-
q̄t: ad singula vestigia deter-
minatis p̄ceptib⁹ obligare.

Capitulum 17.

Questus est modus
et figuratio mēbro-
rū corpis ad oēm
agendi habēndiq̄ modū.

Hic sex modis reprehensibilis iue-
nitur. s. si est aut mollis aut
dissolutus aut tardus aut cita-
tus aut procerus aut turbidus.
Mollis significat lasciviam dis-
solutus negligentiam tardus pigri-
tiam citatus incōstantiam procerus
sup̄biā turbidus iracundiam.
Nā q̄ inordinati motus corpis
corruptionē et dissolutionē in-
dicent mētis superi⁹ iā demon-
stratū est ubi salomonis testi-
monio virū apostatā cetero-
rib⁹ indicijs auersionē cū sui
promētē ostendim⁹. **Uti** etiā.
Homo apostata vir inutilis
gradit⁹ ore p̄verso: amittit ocu-
lis. terit pede. digito loq̄t⁹. q̄a
videlicet cū mens interius
a custodia sua soluit⁹. mēbra
sua foris ad oēm actū inordi-
nate cōmouent. **Nā** veluti
corpus paralytica motū q̄dem
habet: sed officia mēbroz in
suis actionib⁹ seruare nō va-
let: sic iste impaencia q̄dem
et fluctuatione mētis ad quelibet
p̄cept⁹ impellit. sed in oib⁹
q̄ agit nullo rationis modera-
mine gubernat. **Sed** sciendū
est. q̄ in his viciosis gestibus
q̄dā ad invicē similes quodā
mō esse vident⁹: et quēadmo-
dū vicia de quibus nascuntur
inter se multū nō discrepant
ita ip̄i quoq̄ motus cetero-
res quandā ad invicē cōcordiā

. Speculū . monastice . Discipline .

peruersitatis obseruant sicut
similes sunt gestu mollis et
procar: dissolutus et tardus
citatus et turbidus. q̄a uia
ip̄a inter se similia sunt. sicut
est lasciuia et iactantia negli
gentia et pigritia inq̄etudo et
impacientia. Propterea oēs
isti inordinati gestus q̄a de in
terioribus aīe procedunt corrup
tionibus in multis scripturaz
locis grauer argui et rephē
di inueniunt̄ q̄ et si p̄ singula e
numerare non possum⁹: ne tū
pro nichilo rē tantā exaggerāe
videamur. quedā ex his exempli
causa reuoluem⁹. De molli et
procar lasciuā et arrogantē
aiam dñs per esaiam prophe
tā arguit dicens. Descende
sede in puluere ego filia baba
lonus. sede in terra. non est
solū filie chaldeor: q̄a ultra
non uocaberis mollis et tene
ra. Tolle molā: mole fari
nā: denuda turpitudinem
tuā. discoopi humerū. reuela
trura. transi flumina. Et
post pauca. Sede. tace. intra
in tenebras filia chaldeor: q̄a
non uocaberis ultra dñā reg
norū. Et ue ergo descendere
p̄cipit̄. de p̄car gestu et typo
arrogantiē increpat̄: vñ et bñ
subiungit̄. nō est solū filie
chaldeor. q̄a sepe homo apud
alios tanto magis despectus

habet̄: quanto magis apud
se ip̄m per rumorē arrogan
cie extollit̄ ut impleat̄ illa
sententia ueritatis qua dia
ti. **Q**uīs qui se exaltat hū
liabit̄: et oīs qui se hūliat
exaltabit̄. De quo adhuc sub
infert̄ cū dicit̄. **S**ede. tace
intra tenebras filia chaldeo
rū: q̄a nō uocaberis ultra
dñā regnor. Magna etenū
tunc hoīem cōfusio seq̄t̄ q̄
se ab alijs despici uideat̄: etiā
pro eo in quo ip̄e gl̄iatur.
Sed q̄a lasciuia et mollitia
es amica est procar et
supbis increpata arrogantia
lasciuā etiā arguit cū sub
iūgit̄. Tolle molā: mole
farinā. denuda turpitudi
nē tuā. discoopi humerū
reuela trura. transi flūmīa
q̄a nō uocaberis mollis et
tenera. **E**t sic ergo odibilis
apud dñz lasciuia et proca
ritas ex hoc patenter oñdit̄
q̄ scriptura q̄ districta aiā
uersione et deiectione arro
gantibus et aspitate mol
libus supuenturā cōminat̄
hinc est rursū q̄ p̄ eūdem
esaiā. contra lasciuos et p̄
caces dñ. **E**t dixit dñs. Pro
eo q̄ eleuate sunt filie syon
et ambulauerunt extento
collo: et nutibus oculorū
ibant. et plaudebant abū

Hugonis de .sancto .Victore.

labant et pedibus suis com-
 posito gradu incedebat decal-
 uabit dñs verticē filiarū syon.
 Ambulabunt extento collo: et
 mitibus oculor. **Hic notatur**
 arrogancia. **Ibant et plande-**
 bant: ambulabant. et pedib⁹
 suis cōposito gradu incedebat.
Hic notatur lasciuia. **Sequit.**
Decaluabit dñs verticē filiarū
 syon. **hec est pena arrogantiū.**
Et dñs carnē earū nudabit
hec est pena lasciuor. **Et qñ**
hec uicia lux⁹ p̄ciosar vestiu
 seq̄ solet. **pena quoz ei⁹ subin-**
 fertur cū dicit. **In die illa au-**
 feret dñs ornatū calceamentoz
 et lunulas et torq̄s et moni-
 lia et armillas et mitras et
 discriminalia et p̄scelidas et
 mureuilas et olfactoria et
 maures et anulos et gemas
 in fronte pendētes et muta-
 toria et pallia et linteami-
 na et acus et specula et syn-
 dones et vittas et thyristra et
 erit pro suau odorē fetoz et pro
 zona funiculus et pro crispā
 ti arine caluiciū et pro fascia
 pectorali caliciū. **Ecce q̄ dili-**
genter oīa uanitatib insigni-
a enūerat. ut hec in q̄bus ho-
mines nullā uel admodū par-
uā culpā esse putāt q̄ distric-
te a deo pensent̄ ondat. Dis-
solutū et tardū salo. arguit
dicens. per agrū hoīs pigri

transiui et per uineā uiri stul-
 ti et ecce totū repleuerant ve-
 tice operuerant sup̄ficiē eius
 sp̄ic materia lapidū destruc-
 ta erat. **Et d̄ cū uidissē: posui**
in corde meo et exēplo didici
disciplinā. **Usq̄ quo piger dor-**
mus: Usq̄ quo de sono nō cōsur-
gō: Paululū dormies. modi-
cū dormitabis. pusillū manus
conferes ut q̄scas et ueniet q̄si
cursor egestas tua. et mendia-
tas tua quasi uir armatus.
Vade ad fornicā o piger et
considera uias eius. et discere
prudenciā q̄ cū non habeat
ducē nec p̄ceptozē n̄ principem
parat estate cibū sibi et con-
gregat qd̄ comedat ī hyeme.
Item de pigro sicuti acetū den-
tibus et fum⁹ oculis: sic piger
his q̄ miserūt illū et de dissolu-
to. Manus foratū dñabitur
q̄ aut̄ remissa est tributis
seruet et iterū de pigro. Vult
et non uult piger: aīa autem
opantiū impinguabit. Rursū
est dissolutus. Qui mollis et
dissolutus est in ope suo: frati
est sua opa dissipantis. Item
de pigro. Abscondit manū
suā piger sub axellā et labo-
rat si ad os suū applicauerit
escam. Item. Desideria occi-
dunt pigrū: noluerūt ei q̄
qd̄ man⁹ ei⁹ opari. Et iterū.
Dicit piger. Leo est in uia. ī

Speculū Monastice.

medio platearū occidendus sū.
Item. Sicut ostiū in cardine
suo. sic piger veritatē in lecto
et in libro ecclesiastico de pi-
gro et tardo et dissoluto dia-
tur. In lapide luteo lapidabi-
tur piger; et oēs loquentur
sup aspernatione illius. Mul-
ta sunt alia si enūerare veli-
m̄ ad increpationē vel ad irri-
sionē horū in scripturis dia-
tur de quib⁹ hec ad exhortatio-
nē p̄sentē vobis sufficere dicta
possunt. Citatus vel inquiet⁹
simil' et turbidus gestus per
salomonē iterū reprehendū-
tur vbi sicut iā in superio-
ri exēplo demonstrauimus
de viro apostata dī. Homo
apostata vir inutilis gradit⁹
ore peruerso; annuit oculis
terit pede digito loq̄t⁹ prauo
corde machinat⁹ malū. et i-
ōi tpe iurgia seminat. Hu-
ic exēplo veniet p̄dicio sua
nec habebit ultra medicinā.
Cū sit ei p̄dicioni proxim⁹
ip̄a sua actione satis demō-
strat. q̄ per inquietudinis vi-
ciū in semetipso pacē perdit
et iā postq̄ foris obsistentē
inueniat et quo p̄cipitand⁹
sit patet; si occasione furo-
ris inuenierit quē nullo
turbante exterius sua int⁹
leuitas et paciencia ad fu-
rorē p̄cipitē rapit. Dū vñ

Discipline.

postq̄ inconstancie et leuita-
tis signa enūerant; dicens.
Annuit oculis; digito loquit⁹
terit pede nouissime iudiciū
furoris expressit dicens. oī tpe
iurgia seminat. q̄a sicut dic-
tū est; primū per leuitatis
viciū et inquietudinē pariter
ne tranquillitatis dissoluitur
ac sic deinde agitata in foue-
am mens furoris p̄cipitāt⁹
Cū idē ip̄m qd dicit gra-
ditur ore peruerso annuit oculis
terit pede digito loquit⁹; tam
furoris q̄ inquietudis signū sit.
Sed tū hic solet esse ordo p̄dici-
onis. vt primū homo per in-
quietudinē constantiā grauita-
tis deserat; ac sic tandē vsq̄
ad impacienciā furoris erun-
pat. Habet etiā hic gestus
citatus siue inquietus tū mol-
li et procati affinitatē q̄a le-
uitas aliquā lasciuā. aliquā
impacienciā designat. In-
quietus gestus lasciuo et procati
cōcordat sicut p̄ salomonē
dicit. De fenestra dom⁹ mee
p̄ t̄cellos prospici et video
paruulos considero recordē
iuuenē qui transit p̄ plateas
iuxta angulū p̄ter viā do-
mus aliene gradit⁹ in obscu-
ro aduesperascente die in
noctis tenebris et caligine
et ecce mulier occurret illi
ornatu meretricio prepara

Hugonis de . sancto . Victore.

ta ad capiendas animas garru-
 la et vaga q̄tis impaciens
 nec valens in domo consistere
 pedibus suis nunc foris nunc
 in plateis. nunc iuxta angu-
 los insidians apprehensūq; deos-
 culati iuuenē et prociā vul-
 tu blanditi. **Statim eā sequitur**
q̄si vos ad victimā ductus:
 et quasi agnus lasciuens
 et ignorans et nescit q̄ ad
 vincula stultus trahat̄ do-
 nec transfigat sagitta ieu-
 eius. velut si avis festinet
 ad laqueū et nescit q̄ de pe-
 riculo aīe illi agit. **Die in**
feri domus eius penetrantes i-
feriora mortis. **Nō igit̄ de**
inceps putet parū delinq̄re
eos qui contra disciplinā ad
turpes motus et inordinatas
gesticulaciones mēbra sua
iflectunt; q̄a nūq̄ scriptu-
ra tū scie istos exteriores
corpus motus in nobis repre-
hendet nisi oīs exterioris
hoīs inhonesta figuratio
et motio indecens ab interi-
ori mētis corruptioe manā-
ret. **Propterea multū va-**
let disciplina ad coercēdos
prauos motus aī. q̄tūm
mala desideria dū per custo-
diā discipline stringūt ne
foras effluant tandem aliquā-
etiā interi⁹ surgē ac moueri
oīno desuescant. **Quia igit̄**

tur vicia gesticulacionū de-
 scripsim⁹ ordo erigit, vt nūc
 q̄s sit in oī gestu modus dis-
 cipline diffiniam⁹ qd̄ et si for-
 tasse per singula facere non
 possum⁹ magis tū expedit
 aliqd̄ inde ad eruditionē di-
 cere. q̄ oīno silere. **Primū**
ergo diligenter obseruandū
est vt singula mēbra suum
teneat officū: neq; vsurpent
alienū. deū vñūq; suū
opus decenter ac modeste im-
pleat quatin⁹ per indispli-
nā aspiciētū oculos nō offen-
dat. **Nā si in quolibet horū**
peccet̄ dignū reprehensione est
sue. s. mēbra ad iūce actus
suos cōfundant; sū id qd̄ iuste
agē debēt recte non expleant.
Discretio actionū in mēbris
cōseruanda est. vt. s. id agat
vñūq; mēbrū ad quod factū
est. vt neq; loq̄tur man⁹ neq;
os audiat; nec oculus lingue
officiū assumat. **Sunt etiā**
q̄dā qui nisi buccis patentib⁹
auscultare nesciunt et quasi
per os sensus ad cor influere
debeat palatū ad verba loquē-
tis apuunt. **Alij qd̄ adhuc per⁹**
est in agendo vel audiendo q̄si
canes sciētes linguā proten-
dunt. et ad singulas actiones
velut molā labia torquendo
circūducunt. **Alij loquentes**
digitū extendunt sup̄cilia eri-

Speculū . Monastice .

gunt: et oculos in orbē rotan-
tes aut profunda quadā con-
sideratione defigentes cuiusdam
intrinsecus magnificencie conat⁹
ostendūt. **A**ly caput iactātico-
mā excruciatū vestimenta adap-
tando cōponūt: et altera tibi-
tando extendunt; pedesq; ridicu-
lā satis ostentacionis formā fin-
gunt. **A**ly quasi ambe aures
ad audiendū facte nō sunt alte-
rā tū collo detorto voci venien-
ti opponunt. **A**ly typū nescio
quē figurantes oculū inter vi-
dendū alterū claudunt; aliū
aperiunt. **A**ly maiori ridicu-
lo cū medietate ous loquunt.
Sunt p̄terea mille larue mil-
le subsānationes et corrugatio-
nes nariū mille valgia et con-
tortiones labior que pulchri-
tudinē faciei et decorem disa-
pline deformāt. **C**ū eī facies
disapline sit speculū: ei tanto
maior custodia adhibenda ē.
quanto min⁹ si qd in ea pecca-
tū fuerit celari p̄t. **T**emperā-
da est ergo facies et modificā-
da in gestu suo ita ut n̄ pro-
terue erasperet nec molliter
dissoluat: sed sp̄ habeat rigidā
dulcedinē et dulcē rigore. **A**ly
uauigant brachys incedentes
et duplici quodā monstro vno
et eodē tpe pedib⁹ deorsū in ter-
ra ābulant: et lacertis sursū
in aere volant. **Q**uod ē queso

Discipline.

monstrū hoc: quod simul
in se fingit et hōis incessū
et nauis remigū et auis
volatū. **L**ibet in hoc pocti-
ce illius subsānationis elo-
gio proclamare. **H**uāno ca-
piti ceruicē pictor equinā.
Iungere si velit: et varias
inducē plumas. **V**ndiq; col-
latis mēbris: ut turpiter a-
trū. **D**esinat in piscē muli-
er formosa supne. **C**erte ta-
le in videt hoc portentiose
figuratiōis schema cuius
velut egeri somnia vane.
Fingūt species: ut nec pedes
caput vni reddat forme.
Sed ne forte satyram pon⁹
q̄ doctrinā edē videamur:
cū plurima adhuc emēt
randa supsunt modestie hic
quoq; obliuisci non debem⁹.
Et si fortassis negligentib⁹
et indisaplinatis quātū ipi
in his erubescē debeāt meli⁹
silendo ostendim⁹; tū debet
scire vni esse viciū quod pri-
us intrinsecus statū mentis
dissipat ac postmodū extrin-
secus in mēbris ordinē actio-
nis p̄turbat; sicutiā sepius
memorato salomonis testi-
monio cōprobatū est: vbi in
apostata hōie pius qdē mētis
ausio atq; destructio precessit
diat. ac postmodū confusio
atq; p̄turbatio actiōis subsecū

Hugonis de . sancto . victore .

ta mēorati. In eo ēi qđ dicitur
 homo apostata vir inutilis
 notatur defuuro mentis in
 eo autē quod dicit. graditur
 ore pverso terit pede amittit
 oculis digito loqđ demonstrati
 cōfusio actionis. Hunc etiā ē
 illud qđ dicit i libro eclesiastico.
 Er visu cognoscat vir: et ab oc
 cursu faciei cognoscat sensatus.
 Amictus corporis et risu dēctū et
 igrēssu hoīs enūciat de illo.
 Quia videlicet p id qđ foris
 siue bñ siue male. agit interi
 or ai q̄litas ituentū oculis
 patētē iudicat. Et ideo oport
 tet vt ad hāc p̄turbacionē se
 dandā custodia disciplinē oppo
 nat q̄ vnūqđqz mēbrū ad suū
 officiū restringat q̄tinēdū alte
 rū mēbrū opat̄ alter a oīno
 q̄ctū maneat. a si forte ei o
 pera illi necessaria ēē cognos
 cat̄ suo motu ad coopādū illi
 decēter et ordinare mouea
 t̄ ita vt nichil cōfūse nichil
 iposterū i mēbris corpis agat̄
 sed vt sciat vnūqđqz i quo al
 teri debeat succerre et i quo
 dū aliud mouet̄ se debeat q̄
 etiā custodire. Est ēi q̄si qđā
 respublica corpus hūanū in
 quo singulis mēbris sua officia
 distributa sūt. Dū ergo vnū
 mēbrū alteri mēbrū officium
 inordinato sibi vendicat. quid
 aliud qđ cōcordiā vniuersitatis

pturbat. Dūqz aliud suo mo
 tu alteri motū impedit cer
 te illi quā natura moderat̄
 dispositioni cōtradicit. Prima
 igit̄ est custodia disciplinē i gestu
 vt vnūqđqz mēbrū in eo ad
 qđ creatū est officio se cōtine
 at neqz alterius mēbrū mīsteri
 ū sua admiracione cōfundat.
 .1. vt oculi videant aures au
 diant nares olfaciat os loq̄t̄
 manū operet̄ pedes ābulent̄
 quatinū ne transmutet̄ offi
 cia mēbror. neqz inordinate
 p̄mūseant. Scda ē custodia
 disciplinē in gestu. vt vnūqđqz
 mēbrū id qđ facit eo mō atqz
 mensura faciat qua faciēdū
 est. et nec plus n̄ min⁹ qua
 tin⁹ in actu suo sic et diriga
 tur et moueat̄ vt in nulla
 vnq̄ parte tēperancie limitē
 aut formā honestatis excedat
 hoc ē vt in paucis exēplificem⁹
 vide sū apacione dēctū et vide
 sine affricōe oculor. loq̄ sine
 extensione manū et inten
 sione digitor: sū cōtorciōe la
 bioz. sine iactaciōe capitis
 sū eleuacione supalioz. Ince
 dere sū modulaciōe gressu
 ū sine ventilatione brachio
 rū sū gestulacione scapula
 rū. Sedere sū diuarcacione
 crurū sū alterutra supiectiōe
 pedū: sū extēsiōe vel agitaciōe
 tibiaz. sū alterna actubaciōe

Speculū . . . Monastice .

laterū lacē sū discretioē mē
broz. Et ut tandē de hac
parte finē loquēdi faciam9
gestus hoīs in oī actu eē debet
gracios9 sū mollitiē qētus sū
dissolutioē grauis sū tardita
te alacer sū iquetudīe matur9
sū pterua et sū turbulētia
seuer9. Mollē gestū tēpatitur
vidus et turbidū mollis dis
solutū pax paxē dissolutus
citatus tardū . et tardus cita
tū: qā inter vicia cōtraria
medius limes virtus ē. Hec
de gestu ad p̄sentē doctrinā
dicta sufficiat. Siq̄ vero tā
duri cordis fuerit ut his ad
monitiōib9 iformari neq̄at
illos qdē acriorib9 stimulis
ut geri oportet ut qd sp̄ote fa
cē nolūt faciāt vel iūti. Sāo
ē qd difficile sit: cor malicia
duratū ad formā disciplīe
et sp̄e honestatis iturmare
sed necesse ē: ut dura mate
ria cū facile ad formā non
flectit ei et acrioris flāme
icendū et mallei graui9
ris. tūsisio adhibeatur. **Ca. xij.**

In locutioē quinq; s̄
obseruāda: hoc est
qd dicat. cui dicat
quomō dicat. ubi di
cat. Quid autē dūcū sit
hac p̄mū. generali distinc
tioē discernit ut videlicet
nūq; in sermonib9 discipli

. . . Disapliue.

natis otiosa adhibeat. Ot
iosa autē sūt oīa q̄ sūt ā no
ana aut inhonestā aut in
utilia. Inutilia autē sūt: q̄
nec loquētib9 n̄ audientib9
psūt. Inhonestā sūt: q̄ vel
illius q̄ loq̄t. vel illius au
loq̄tur. vel ill9 de quo loq̄t
dignitati nō cōueniūt. No
tūa sūt: q̄ suis suasionib9
animos auditor sine ad er
rorē sine ad prauitatē indu
cunt. Hec autē tria . i. noa
na . inhonestā . inutilia. duo
bus mōis discerni possunt
. i. sc̄dū qualitātē rerū de
q̄bus locutio fit: et sc̄dū qua
litātē p̄sonar p̄ q̄s vel ad q̄s
vel de q̄b9 locutio fit. Qua
litās p̄sonar quatuor mōis
cōsiderat. . i. sc̄dū etatē. sc̄dū
saenciā. sc̄dū officū. sc̄dū
cōditionē. Sc̄dū etatē: qā
aliud cōuenit locutionib9
senū. aliud locutionib9 iu
uenū. Sc̄dū saenciā: qā ali
ud cōuenit locutionib9 sapiē
tū: aliud locutionib9 simpli
tū. Sc̄dū officū: qā aliud
cōuenit locutionib9 eoz q̄ ne
goria exteriora tractant:
aliud locutionib9 eoz q̄ sc̄re
tioris vite q̄eti et studio cō
tēplatio onis iungunt. Sc̄dū
cōditionē: qā aliud cōuenit
locutionib9 eoz q̄ sūt plati
aliud locutionibus eoz q̄ sūt

167

Hugonis de . sancto . victore .

subditi. Senes loq̄ debent:
de discreatione bñ cōsulendi:
iuvenes de instancia bene
faciendi. Sapientes de mys-
terijs scripturarū: simplices
de exemplis bonorū operū.
Hi q̄ exteriora tractāt nego-
cia de solertia acq̄rendi. Hi q̄
q̄tā vitā ducūt de disciplina
vivendi. Prelati de prouisiōe
rerū: subiecti de obediēcia p̄-
reptor et vnusquisq̄ q̄ loq̄tur
scdm̄ qualitātē p̄sonē. q̄litatē
materie inq̄rat cōgruā de
qua loquat̄. Sequit̄. vt post
q̄ elegerit hō q̄s dicat: etiā
cū dicat diligenter atten-
dat q̄a sicut̄ aut̄ q̄dā sapiēs
q̄ narrat̄ verbū non audiēt
q̄si exat̄ dormientē de gra-
ui sono et iterū. Cū stulto
ne multū loquaris: et cū in-
sensato ne abieris. et salomō
dicat. q̄ arguit impiū gene-
rat̄ matulā sibi. Noli ar-
guere derisionē ne oderit̄
te: argue sapiētē et diliget̄
te. Da sapienti occasiōē: et
addet̄ ei sapientia dore iustū
et festinabit accipē. Sed rur-
sū in libro ecclesiastico de dis-
cretiōe loquēdi dictū est. Cū
viro irreligioso tracta de sanc-
titate. et cū iniusto de iusticia
et cū muliere de his q̄ enu-
lat̄. cū timido de bello cū ne-
gōtatore de tractatiōe cū emp-

toze de venditione. cū viro li-
uido de gratijs agendis. cū im-
pio de pietate. cū inhonesto de
honestate. cū operario agrari-
o de oi ope. cū operario annuali
de cōsumacione āni. cū seruo
pigro de multa operatione.
Vbi intelligi datur q̄ boni
prauoz colloq̄a aliqui appetere
aliqui vitare debēt q̄ et sua
exhortatiōe illos sperāt corri-
gi et tū de sua stabilitate cōfi-
dunt. vt nō timeat̄ ex illoz
praua suggestiōe corrip̄i. Cū
vero et illoz duriciā et suā in-
firmitatē cōsiderāt̄ expedit̄
eis vt fugiant: ne dū illos nō
valent̄ admonitiōib⁹ suis cor-
rigē paulatī incipiat̄ ipi ad pra-
uitatē illoz declinare. Cū er-
go p̄pter nrām edificatiōē lo-
quimur: cū illis loquam⁹ quoz
doctrina possim⁹ ad v̄tutē in-
strui. Cū aut̄ p̄pter edificatio-
nē p̄mū loquimur. cū illis lo-
quam⁹ quos speram⁹ p̄ nrām
exhortatiōē a prauitate sua
posse emendari. Alioquin et
sapientes velle dore supbia est
et obstinatos corripē insipicētia
et inuoriosus primo ē: q̄
meliori nō exhibet reuerēcia
et inuoriosus sibi ē q̄ nō emēdat̄
sed puocat̄ erga se insipicētiā ve-
sanā. Ergo q̄ cū alio loq̄t̄ p̄mū
cōsideret̄ vtrū p̄pter se an p̄pter
aliū loquat̄. Si p̄pter suam

. Speculū . monastice . Discipline .

utilitatē loq̄t̄: videat ut ille talis sit de cui⁹ colloquio utilitas ei puenire possit. Si ppter illū loquit̄: caueat ne talis sit ille qui vel sua exhortatiōe nō indigeat vel ita in malo obstinatus ut exhortatiōe alteri⁹ corrigi se nō pmittat. Si ergo sic ē: nūq̄ nisi vel ad nostrā vel ad aliorū erudiciōe loq̄ debem⁹ et in ipā nrā locutiōe talē discretiōe suare ut sp̄ studeam⁹ et a sapientiorib⁹ discē et min⁹ doctos ita dūtari si se doceri patiunt̄ studeam⁹ erudire. Et sicut interrogando de illo potis simū qd nos magis vigeat verba facim⁹: sic docendo illud qd magis psonē auditoris congruit proferre debem⁹ ut contra vitium. qd in eo sanare cupim⁹ cōpetens nrī sermōis remediū opponam⁹ quēadmodū sup̄ dictū est: cū irreligioso de sc̄titate. cū iniusto de iusticia. cū pigro de multa opatiōe loquendū ēē. finale ergo cui sit loquēdū agnoscam⁹. si id qd dicit̄. quale sit diligenter cōsiderem⁹. qā id profecto vnicuiq̄ magis dici cōuenit qd ad illud in quo ipē plus laborat malū sanādū cōsilio cōmodiori occurrat. Verbi grā qū constantiā laudare volum⁹ ad pusillanimes nō supbos sermonē nrī diligēte debem⁹: qā cū vitium superbie sub p̄teru constantie nonū

q̄ se contegat: si ceperim⁹ supbis laudare cōstantiā dū eos ad virtutē hortari credim⁹ amplius in suo vicio confirmam⁹. Exhortemur ergo ad cōstantiā timidos ad timorē supbos ad frugalitatē pdigos. ad liberalitatē auaros ad hūilitatē paruos ad pietatē gulosos ad cōsiliū temerarios. ad feruorē zeli tepidos ad silentiū verbosos ad verbū exhortatiōis nimis tacitos ad alacritatē segnes. ad mansuetudinē impatientes. ad iusticiā negligentes. ad indulgētiā crudeles. ad verecundiā p̄cres. ad q̄tē p̄cipites. ad prudentiā incautos. ad solitudinē obliuiosos. et ad modestiā iuerciosos et cōmo q̄qd dicere volum⁹ cū dicendū sit. et ipā p̄teru sermōis qualitate colligam⁹. Sequitur tertia discretio loquendi ut cū aliqd discē volum⁹ prius ubi illud dici cōueniat cōsiderem⁹. Nā sūt qdā loca in q̄b⁹ perpetuū silentiū suādū est: qdā vero ī q̄b⁹ hūanos sermōes. i. cōfabulatiōes ad alterutrum edere nō licet. exceptis his v̄bis q̄bus hō cū deo et ad deū loq̄t̄ qū vel in orōnib⁹ vel in lectiōnib⁹. siue in h̄m̄is et cāticis manifeste vel omite. platis deo famulat̄. Dū et beatus augustin⁹ in oratorio nichil agendū ēē dicit. id ad qd fac

Hugonis de sancto victore.

tū est. Sūt itē alia loca i q̄b9
p̄ disciplina et instructioe mor
vba habeda sūt. q̄dā itē i q̄b9
de intelligētia et expositioe scrip
turaz collaciones tū disciplina
tū et reuerētia hoc est sū cō
tentione et clamore et q̄libet
turpitudie v̄borū haberi possūt.
Postremo sūt alia loca in q̄b9
magis loquendi licētia lax
atur ita vt non solū de spūa
lib9 reb9. sed etiā de exterior
disposicione et promissioe ser
mones admittat. Loca i q̄b9
vana et supflua dici debeāt
tūeniri nō possūt. Neq̄ igit
in diuinis et sacratis locis cō
fabulaciones inducē neq̄ i illis
locis vbi de disciplina agendū
est. questiones aut cōtentiones
verborū ventilare neq̄ in
illis vbi de intelligētia diui
narū scripturarū tractandū ē
exteriora negocia aduiscē de
bens n̄ ea q̄ sūt plurib9 dicē
da in occulto edē n̄ ea q̄ sūt
paucis reuelanda i manifestis
ppalare. Quarta loquēdi dis
creta est: q̄n quid dicēdū sit
attende. Est tēpus q̄n nichil
et ē tps q̄n aliqd dicēdū ē. Nul
lū vero tēpus ē: q̄n dicēda sūt
oīa. Tēpus est q̄n nichil dicen
dū est: q̄a tēps tacēdi et tēps
q̄n aliqd q̄a tēpus loquēdi tē
pus vero q̄n oīa nūq̄ q̄a sicut

idē salomō ait. mala aurea in
lectis argenteis q̄ loq̄t verbū in
tpe suo. habet igit oē v̄bū tēps
suū q̄n proferri debeat: et tēps
q̄n taceri. Si autē loquēdū sit
melius ostēdem9: si priusq̄ ta
cendū sit demonstrēm9. Tēps
ēi tacēdi: tēps loquēdi debet p̄
cedē. q̄a prius per silētiū tpe
tacēdi disat q̄ postea p̄ verbū
tpe loquēdi pferat. Propterea
nō ait salomō tēps loquēdi et
tēps tacēdi sed tēpus tacēdi
et tēps loquēdi q̄a prius sicut
dictū est in silētio forma loque
di sumit. q̄ postmodū tpe loque
di i voce teneat. Aliq̄n tacere
debem9 p̄pterea q̄ alter p̄
loq̄ cepit. ne forte si s̄monē
ei9 v̄borū n̄orū prolacione in
terrūpim9. et eū q̄ loq̄t et eos
q̄ audiūt pariter offendam9.
Aliq̄n tacēdū ē p̄pterea q̄a ad
id q̄ dicē volum9 aīos audi
torū paratos adhuc nō esse
cōsideram9. Aliq̄n tacēdū
ē propter multiloq̄ū vitan
dū vel etiā propterea q̄ ipi
q̄ locuturi sum9. nodū apd
nosmetipos cōgruā loquen
di formā inuenim9: q̄a pro
fecto anim9 auditor ma
gis offendit si s̄mo q̄ edifi
care debet cōfusus et iordi
natus pferat. Aliq̄n tacēdū
ē: p̄pterea q̄ hi qui p̄sentes

Speculū . . . monastice .

habent nequaquam tales sunt ad
quos verbū debeamus facere. **Et**
duobus modis fieri potest salicet dum
vel reuerentia dignitati persone
impenditur vel malicia incorrigi-
bilis atque ideo indigna admou-
tione existimat. **Singula** hec ex
epistolis scripturarum probare possumus
quia non vno sed multis singula que
confirmari scripturarum testimo-
niis inuenimus. **Et** sermone eorum
que proferunt nobis loqui reperant non de-
beamus interrumpere: sed se loquentes
alios et precipue eos que vtilia et
recta loquuntur propter custodia dis-
cipline reuerenter sustineat atque
expectare sicut iob nobis ostendit
que cum de sua disciplina et de ali-
orum erga se reuerentia loqueretur in-
ter cetera sic ait. **Qui** me au-
diebant expectabant sententiam me-
am et iuxta tacebant ad consilium
meum. **Verbis** meis nichil adde-
re audiebant et super illos stillabant
eloquium meum. **Item** sepe propter firmi-
tatem auditorum tacendum esse dominus exem-
plo suo docet. que cum apostolos adhuc
ibealles et ad sublimioris doc-
trine eruditionem impares aspi-
ceret ait. **Adhuc** multa habe-
o vobis dicere sed non potestis portare
nunc. **Item** aliqui tacendum est propter
papitationem loquendi vitandam.
Salomō in proverbis ostendit dicens.
In multa loquens peccatum non de-
erit: qui tamen moderatur labia

Discipline .

sua prudentissimum est. **Item** labia
iusti considerant placata: et os
imporum perversa. **Item** que proferunt
potest que audiat: stultum se esse
demonstrat. et confusio dignus
sumus. **Item** in libro ecclesiastico.
Ne ventiles te in omnem ventum
et non eas in omni via. **Sic** et pecca-
torum probatur in duplici lingua.
Esto mansuetus ad audiendum
verbum dei: ut intelligas. et cum
omni sapientia proferas responsu-
verum. **Si** tibi intellectus. responde
proximo suaviter sit manus tua
super os tuum: ne capiaris in verbo
indisciplinato. **Item** sepe propter re-
uerentiam persone tacendum est in
eodem demonstrat cum dicitur. pro-
pter que interrogas ne vituperes que-
ritur: et cum interrogaueris cor-
ripere iuste. propter que audias ne
respondeas sibi et in medio se-
mox ne adicias loqui. **Item**
sepe propter malitiam auditorum
tacendum esse. **Salomō** docet di-
cens. **In** auribus insipientium ne
loquaris quia despiciet doctrinam
eloquii tui. **Item** ne contendas cum pes-
simis: et ne emuleris impiis.
Item vir sapiens si cum stulto contende-
rit. sive irascatur. sive rideatur
non inueniet requiem. **Et** quisque
hec impedimenta loquendi
caute voluerit facile fortassis
etiam sui difficultate quam sibi sit lo-
quendum agnoscat. si tamen horat

Hugonis de sancto Victore.

tendit q̄ aliud t̄ps ē: q̄n ei qui
 voluerit loq̄ cōcedit̄. aliud est
 t̄ps q̄n ei qui noluerit loq̄ pro
 culpa reputat̄. Sapiens autē
 eque t̄uēt vel ne eo t̄ps q̄n
 loq̄ debet per negligētia silenti
 vel ne oī t̄ps q̄n loq̄ licet per licē
 nā cōcessam in multiloq̄i mandāt
 Recte autē t̄ps loquendi discer
 nitur: si hō nec vniq̄ bñ loq̄ de
 bñ silenti. nec sp̄ q̄n lig loquat̄.
Chestat̄ nūc vñ postq̄ ostē
 dim⁹ quid vel cui et vbi et q̄n
 loquendū sit enā qualiter lo
 quendū sit demonstrē. **Q**ua
 litas id ē mod⁹ loquēdi i trib⁹
 cōstat̄ hoc ē quo gestu q̄ sono
 qua significatioē qd dicatur.
Disap̄lina iubet vñ loquētis
 sit gestus modestus et humi
 lis: son⁹ demiss⁹ et suavis sig
 nificatio verax et dulcis. **M**o
 destia debet habē gestus lo
 quētis vñ nec iordinate nec
 impudice n̄ turbulēte inter
 loquēdū mēbra moueat nec
 oculoꝝ nutib⁹ aut aliq̄ inde
 rēi cōformatioē siue transmu
 tatioē vultus placore sui s̄mo
 nis inuariat. **H**ūilis debet
 esse gestus loquētis: vt apud
 auditores grām sermo ei⁹ in
 ueniat. **S**on⁹ loquētis ēē debet
 demiss⁹: ne strepitu et imo
 derata clamoritate auditores
 suos ā iniuste terreat: aut

uiste offendat. **S**uauidq̄ debet
 ēē: ne platonis asperitate tā
 to fiat aīd audiencū onero
 sor. quāto ad aures durior ve
 nit et inuicidior. **S**ignifica
 tio. i. sententia sermonis ideo
 debet ēē vera q̄a fallax vbi
 et si facide et cōposite dicat̄
 nichilomin⁹ tñ ab auditore a
 norū aut ociosū si fuerit intel
 lectū reputat̄. **S**ed et tñ vrita
 te necesse est vñ sermo loquētis
 dulcedinē habeat: q̄a sepe et
 veritas auditori amara effia
 t̄. si aut rōne ā sū dilectioē hoc
 ē si vel iportune. vel ipie cōtra
 eū pferat̄. **S**ingula hec scrip
 ture sacre testimonijs cōpben⁹.
Et habitus idisap̄linatus s̄mo
 nē cōtēptibile faciat. **S**alomo
 oūdit̄ dicens. **N**ō decet̄ stultū
 verba cōposita. et iterū. **N**ō est
 speciosa in ore stulti parabola.
Et iterū. **T**ons vite crudicio
 possidētis doctrina stultoz fa
 tuitas. et iterū. **D**octrina sua
 nosat̄ vir: q̄ at̄ van⁹ et erroris
 est patebit̄ cōtēptū. **I**tē. **Q**uo
 nō pulchras frustra habet̄ clau
 doꝝ abias sic inderēs ē i oē stultoz
 parabola. **E**t vero typus elaci
 onis sermonē minus ingrati
 auditorib⁹ reddat. **S**alomon
 iter testat̄ dicens. **E**xrelsa stul
 to sapientia i porta nō aperiet̄
 os suū. et iterū dicit̄. **C**ū ob

. **Speculū** . **monastice** . **Discipline** .

secratioibus loquetur pauper et
diues effabitur rigide. Quātū
autē fumo clamorosus a disciplina
tis cauēdū sit. ipse auctor disci-
pline ostendit. De quo per se iam
scriptū est. Nō clamabit neq;
accipiet personā. neq; audiet for-
ris vox eius. Verbum autē asperū
et rivosū oīno a sermonibus dis-
ciplinatis secludendū ē: pēdē
probat cū dicit. Labia stulti im-
miscēt se riris. et os eius iurgia
puocat. De vbo etiā mēdoso
quātū sit cauēdū: idē ipse insi-
nuat dicens. Testis falsus nō
erit ipunitus: et q̄ mēdacia lo-
q̄tis: nō effugiet. Sed vbu dulce
quātū valeat ī fumo. et liber
ecclesiasticus patenter demonstrat
vbi dicit. Verbum dulce amicos
multiplicat: et inimicos miti-
gat. et lingua eucaridis gratio-
sa ī bono viro abundat.

Capitulum xiiij et vltimū.

In mēsa ē duplex custo-
dia discipline. Vbi. a. debz
hō suare disciplinā in
habitu suo et disciplinā in cibo
suo. Disciplina in habitu tribus
modis. In disciplina tacēdi. in
disciplina vidēdi. in disciplina
cōtinēdi sese. Taciturnitas
inter epulas necessaria ē: ad
circo quā lingua q̄ oī tpe. p̄na
ad p̄tin labit. p̄iculosū autē p̄
trapulā inflāmata fuerit ad

loquēdū relaxat. p̄terea cū
diues q̄ inter epulas loqua-
tati seruierat post ī infer-
no positus vehemētius in lin-
gua ardebat. Custodia om-
nium inter epulas necessaria
ē: q̄a nō daret ibi p̄cipue vt
vagos hō habeat oculos. neq;
curiose et vt apli aliqd dicit
ipudētē ea q̄ apud alios agū-
t arcū illustrādo p̄spiciat sed
vt potius pudice demissis ea-
tū q̄ sibi anposita sūt attēdat.
Custodia quoq; cōtinēdi sese
ibi negligēda nō ē: q̄tin oī
delictet neq; ī hitu neq; ī gestu
idē aliqd ā ihonestū agat.
Nichil cū strepitu ā tumultu
fiat: sed oīa mēbra cū
modestia et trāquillitate
in disciplinā cōtinēantur.
Nō sicut q̄dā faciūt qui cū
ad edendū assederunt inq̄-
ta agitatioē et cōfusioē mē-
broz intēperāciā ai sui de-
signāt. Caput erantur
brachia exerūt manū ī altū
expandūt. et nō sū magna
turpitudie quasi totū epulū
simul sūt absorpturi ī gētes
quosdā conatus et gestus sa-
tis indecoros ostendūt anhe-
lāt et suspirat p̄ angustia
ita vt existimes eos aliū ru-
genti ventri patētiore adi-
tū q̄re quasi angustia fau-

cū nō possit esurienti stoma-
cho satis sufficere abūdanti-
am mīstrare. In vno ergo loco
sedentes oculis et manib⁹ q̄
prope. que longe oīa circūau-
runt simul panes cōmutu-
unt. vna in calices et pate-
ras effundūt: discos ī gyrū
circūducunt et velut rex sup
obsessā ciuitate assultū factū
rus dubitat vbi p̄mū expug-
nacionē aggrediāt dū simul
ī oī parte irruptionē face cō-
cupiscūt. Plus iusto fortassis
ista dicentes veretudie obli-
sum⁹. sed nescit aliqui ipude-
tia erubescē vel fuerit mani-
feste cōfusa. His igit̄ tribus
modis debet quisq; inter epu-
las cōseruare disciplinā in se
metipō videlicet vñ et lingua
suā a loquacitate restringat
et oculos suos a circūspectioē
cohibeat: et vñ cetera mēbra
oīa cū modestia et q̄ete cōtine-
at. **S**eq̄t̄ triplex obseruā-
cia disciplinē in cibo. **O**bseruā-
cia ī eo qd̄ sumat. et quātū su-
mat et quomō sumat. **O**b-
seruācia in eo qd̄ sumat ē vñ
neq; nimis p̄iosa et delicata
expectet. n̄ nimis rara et
isoluta requat n̄ nimis
accurate et laute p̄pa-
rata cōcupiscat. In p̄mo
cū luxus arguitur. in scdo

curiositas in tertio sup̄sticio
notat̄. Sūt naniq; qdā quorū
fauces satis ridicula īfirmi-
te egrotāt. q̄ nisi puigua et
delicata deglutire nō possunt
et qñ eis para aut frugales
cibi oblati fuerit statū aut in
digestionē stomachi. ā pectoris
siccitatē. aut obrupilationē ca-
pitis. ā siqua sūt talia ad ex-
cusandas excusaciones p̄tendūt.
Aly delicias et luxū ciborū ma-
gna cōstācia aspernat̄. sed ab
eis itex nō minorū ā tolerabi-
liori petulācia cōmuniū ciba-
riorū vsus oīno despiciat̄. Noua
qdā et isoluta ciborū genera ex-
quirūt. ita vñ sepe propter vni⁹
vētre hōis p̄ces circū pagos
turba famulorū discurrat et
vix tādē vel ignotas de desertis
paul montib⁹ radices euellen-
do vel paucaulos de inuis gurg-
gitib⁹ profunda scrutacione
pisciculos trahendo siue int̄pes-
tina de arenis rubetis arbu-
ta colligendo vni⁹ appetitus
petulanciā cōpescē queat. **E**t
sane in nō satis patere p̄t̄ qd̄
viciū istos eragitet. nisi q̄a p̄
tumorē elacris ceteris oībus
quātū cibo dissimiles sūt tñ
merito dissimiles videri volūt.
Aly sup̄sticiosū nimis in p̄pe-
ratis cibis studiū adhibent
īfinita decoctionū et syruraz

. Speculū monastice. disciplina . Discipline .

et condimentorum genera eroga-
tes. modo mollis modo dura modo
frigida modo calida. modo cocta modo
assa. modo pipere. modo allio. modo
cannino. modo sale condita secundum con-
suetudinem pregnantium mulierum
desiderantes. hi profecto non solum
arguedi sed etiam deridendi sunt
qui quasi caupones ad omnem dep-
sydra eliciendi gustus gratia pala-
tum certant. Igitur contra hec vi-
tia sananda necessarius est rigor dis-
cipline. qui istas gulae petulantias
iura certum limite contineat qua-
tinus se neque ad immoderatas deli-
cias neque ad nouitates neque ad
superciosas paratiocines ciborum
appetendas diffundat. Deinde
sequitur custodia discipline in eo qua-
tum quod sumere debeat cuius men-
sura hec in videtur ut neque contra
potestatem neque super necessitatem.
Non omnes venter idem capit. Alii
sic alius vero sic. Cui minus suf-
ficiat iste plus quam ad turpitudinem
edacitatis perveniat in superfluitate
offendit. cui multum opus est
in eo sepe honestas comedendi
ledit etiam plusquam ad superfluitatem
veniat. Ergo ille cui parum satis
est magis superfluitate caveat
ille vero cui multum opus est ma-
gis ad honestatem attendat quia ne-
que ille nisi temperantiae metas trans-
ierit ad turpitudinem veniet ne-
que iste nisi plus honestatis oblitus

fuerit in superfluitate impinget.
Postrema est observantia in cibo
quomodo quod cibum sumere debeat hoc
est quod nuda et quod temperate. De
immundicia comedendi pauca
exempla proferre sufficiat ut dum
in quibusdam suis partibus tenuit
facile per similitudinem ubique tunc
at. Quidam inter comedendum
dum scutellas exonerare voluit
quadrata fertulorum frusta adhi-
pere: sive saginam superrotata distil-
lantia mensalibus involuntaria
super inveniunt donec iter exerce-
ratis iterioribus ea que remanserunt
in pristinum locum reponant. Alii
bibentes digitos medio tenuis
potulis immergunt. Alii manibus
tas manus ad vestimenta sua de-
tergentes rursus ad cibaria tractan-
tanda redeunt. Alii nudis ar-
ticularibus coclearis vice olera sua
piscant: ita ut in eodem iure et
manus ablutionem et venter refec-
tionem querere videant. Alii semel
corrosas crustas et primordias
colliridas cibariis iterando in-
figunt et reliquias decem suorum
offas facturi in potulis demer-
gunt. Hec sunt super durissimo dicitur
tibus erubescenda fuerant. si a fa-
ciatibus prescripta non fuisset. Quis
autem sustineat in audiendo
verecundiam qui noluerit
in faciendo habere disciplinam.
Verumtamen hec de immundicia

Hugonis de scō victore.

discipline manducanti ad
exemplū dicta sufficiat. **T**emperā
tiā māducādi intelligim⁹ in
eo si hō tractum et nō cū nimia
festinacōe comedat ubi nosq;
de quantū fieri p̄t modū et
mensurā oēs tenē suademus;
et legē tū nullā dare p̄sumim⁹
q̄ sicut iā sup̄ dixim⁹. aliud sic
et aliud sic. **H**ec vobis fratres
de sciētia et disciplina iterū nos
dixim⁹. **B**onitatē vero orate
vt vobis det deus. **A. M. E. M.**

.Fius.

Table of Contents

Table of Contents
The first part of the book
The second part of the book
The third part of the book
The fourth part of the book
The fifth part of the book
The sixth part of the book
The seventh part of the book
The eighth part of the book
The ninth part of the book
The tenth part of the book

Table of Contents

